CONSVETVDINES VETERVM GALLORVM GERMANORVMQVE IN MORIBVS ET inſtitutis generalibus: conſcriptæ à C. IVLIO CÆSARE Lib. VI. de Bello Gallico.

Cæſaris verba: Non alienum videtur de Galliæ Germaniæque moribus, & quo differant hæ nationes inter ſe, proponere.

PARS I.

DE MORIBVS GALLORVM.

TITVLVS I.

De Statu Reipublicæ.

IN Gallia non ſolum in omnibus ciuitatibus, atque in omnibus pagis partibuſque, ſed pene etiam in ſingulis domibus factiones ſunt: earumq; factionum principes ſunt, qui ſummam authoritatem eorum iudicio habere exiſtimantur. quorum ad arbitrium iudiciumque ſumma omnium rerum conſiliorumque redeat.

2. Idque eius rei cauſa antiquitus inſtitutum videtur, ne quis ex plebe contra potentiorem auxilii egeret. Suos enim quiſque opprimi & circumueniri non patitur: neque, aliter ſi faciat, vllam inter ſuos habet authoritatem.

3. Hæc eadem ratio eſt in ſumma totius Galliæ. Namque omnes ciuitates in partes diuiſæ ſunt duas.

4. Qui populus tantum potentia anteceſſit, vt finitimos agros per vim occupatos poſſideret, hæque totius principatum obtineret, is magnam partem clientium ab aliis ad ſe traducit, obſideſque ab his Principum filios accipit, & publice iurare cogit, nihil ſe contra eum conſilii inituros.

5. Qui Principatus iterum dimitti cogitur, ſi clientes ſeſe grauari ſentiant. qui ſeſe ad eius amicitiam aggregauant, apud quem meliore conditione, atque æquiore imperio ſe vti vident.

6. Tum qui ante imperauerat, ſe nouo Principatui in clientelam dat. Hunc ille diligenter ...etur.

TIT. II.

De ſtatu Hominum.

1. In omni Gallia, eorum hominum, qui aliquo ſunt numero atque honore, genera ſunt duo.

2. Nam plebs pene ſeruorum habetur loco, quæ nihil audet per ſe, nulli adhibetur conſilio.

3. Plerique cum aut ære alieno, aut magnitudine tributorum, aut iniuria potentiorum premuntur, ſeſe in ſeruitutem dicant Nobilibus. In hos eadem omnia ſunt iura, quæ dominis in ſeruos.

4. Sed de his duobus generibus, alterum eſt Druidum, alterum eſt Equitum.

TIT. III.

De Druidum ſiue Sacerdotum diſciplina & officio.

1. Druides rebus diuinis interſunt, ſacrificia publica ac priuata procurant, religiones interpretantur.

2. Ad hos magnus adoleſcentium numerus diſciplinæ cauſa concurrit, magnoque hi ſunt apud eos honore.

3. Nam fere de omnibus controuerſiis publicis priuatiſque conſtituunt. & ſi quod eſt admiſſum facinus, ſi cædes facta, ſi de hereditate, de finibus controuerſia eſt, iidem decernunt, præmia pœnaſque conſtituunt.

4. Si quis aut priuatus aut publicus eorum decreto non ſteterit, ſacrificiis interdicunt. Hæc pœna apud eos eſt grauiſſima. Quibus ita eſt interdictum, ii numero impiorum ac ſceleratorum haben-

 tur: iis

tutiis omnes decedunt: aditum ſermonemque defugiunt, ne quid ex co[illegible] piant: neque iis petentibus ius redditur, neque honos vllus communicatur.

5 His autem omnibus Druidibus præeſt vnus, qui ſummam inter eos habet auth[illegible] mortuo, ſi quis ex reliquis excellit dignitate, ſuccedit: aut ſi ſunt plures pares, ſuffragio [illegible] legitur. nonnunquam etiam armis *a* de principatu contendunt.

a. quos imitantur noſtri Papæ & Epiſcopi.

6. Hi certo anni tempore in finibus Carnutum, quæ regio totius Galliæ media ha[illegible] dunt in loco conſecrato, huc omnes vndique, qui controuerſias habent, conueniunt, eorum[illegible] cretis iudiciiſque parent.

7. Diſciplinam Britannia reperta, atque inde in Galliam translata eſſe exiſtimatur. E[illegible] diligentius eam rem cognoſcere volunt, plerunque illo diſcendi cauſa proficiſcuntur.

8. Druides bello abeſſe conſueuerunt, neque tributa vna cum reliquis pendunt. mi[illegible] tionem, omniumque rerum habent immunitatem. Tantis excitati præmiis, & ſua ſpo[illegible] diſciplinam conueniunt, & à parentibus propinquiſque mittuntur.

9. Magnum ibi numerum *b* verſuum ediſcere dicuntur. Itaque annos nonnulli vi[illegible] plina permanent. neque fas eſſe exiſtimant ea literis mandare, cum in reliquis fere [illegible] publicis priuatiſque rationibus, Græcis literis vtantur. Id mihi duabus de cauſis inſtituiſſe videntur, quod neque in vulgum diſciplinam efferri velint: neque eos, qui diſcunt, literis confiſos, minus me[illegible] dere: quod fere pleriſque accidit, vt præſidio literarum diligentiam in perdiſcendo ac me[illegible] remittant.

b. Rithmorum.

10. In primis hoc volunt perſuadere, non interire animas, ſed ab aliis poſt mortem tran[illegible] alios. atque hoc maxime ad virtutem excitari putant, metu mortis neglecto.

11. Multa præterea de ſideribus, atque eorum motu, de mundi ac terrarum magnitudine, [illegible] rum natura, de Deorum immortalium vi ac poteſtate diſputant, & iuuentuti tradunt.

TIT. IIII.

De Equitum ſeu Procerum inſtituto.

1. Alterum genus eſt Equitum. Hi, cum eſt vſus, atque aliquod bellum incidit, omnes in be[illegible] verſantur; atque eorum, vt quiſque eſt genere copiiſque ampliſſimus, ita plurimos cir[illegible] *a* ambactos clienteſque habet. Hanc vnam gratiam potentiamque nouerunt.

a. Ambacten ſiue Ambactenth, id eſt, Officiarios.

TIT. V.

De religionibus & ſacrificiis.

1. Natio eſt omnium Gallorum admodum dedita religionibus. atque ob eam ca[illegible]m, qui affecti grauioribus morbis, quique in prœliis periculiſque verſantur, aut pro victimis homi[illegible] molant, aut ſe immolaturos vouent: adminiſtriſque ad ea ſacrificia Druidibus vtuntur: quod pro [illegible] ta hominis, niſi vita hominis reddatur, non poſſe Deorum immortalium numen placari arbitrantur. publiceque eiuſdem generis habent inſtituta ſacrificia.

2. Alii immani magnitudine ſimulacra habent, quorum contexta viminibus membra vi[illegible] hominibus complent; quibus ſuccenſis circumuenti flamma exanimantur homines.

3. Supplicia eorum, qui in furto, aut latrocinio, aut in aliqua noxa ſint compreh[illegible], [illegible] ariora Diis immortalibus eſſe arbitrantur, ſed cum eius generis copia deficit, etiam ad inno[illegible] cia deſcendunt.

TIT. VI.

De Diis, & eorum cultu.

1. Deum maxime Mercurium colunt. huius ſunt plurima ſimulacra. Hunc omniu[illegible] torem artium ferunt: hunc viarum atque itinerum ducem: hunc ad quæſtus pecuniæ mercaturaſque habere vim maximam arbitrantur.

2. Poſt hunc Apollinem, & Martem, & Iouem, & Mineruam. De his eandem fere, [illegible]am [illegible] quæ gentes, habent opinionem: Apollinem morbos depellere; Mineruam operum atque artificiorum initia tradere; Iouem imperium Cœleſtium tenere; Martem bella gerere.

3. Huic, cum prœlio dimicare conſtituerunt, ea, quæ bello ceperint, plerunque de[illegible] ſuperauerint animalia capta, immolant. reliquaſque res in vnum locum conferunt. Mu[illegible]tatibus harum rerum extructos cumulos locis conſecratis conſpicari licet. na[illegible] que ſæpe ac[illegible]t, vt neglecta quiſpiam religione aut capta apud ſe occultare, aut poſita tollere auderet: grauiſſimumque ei rei ſupplicium cum cruciatu conſtitutum eſt.

TIT. VII.

De temporum obſeruatione.

1. Galli ſe omnes à Dite Patre prognatos prædicant: idque à Druidibus proditum [illegible]

2. Ob eam cauſam ſpatia omnis temporis, non numero dierum, ſed noctium defi[illegible] d[illegible] natales, & menſium, & annorum initia ſic obſeruant, vt noctem dies ſubſequatur.

TIT. VIII.

De liberorum educatione.

1. In reliquis vitæ inſtitutis hoc fere à reliquis differunt, quod ſuos liberos, niſi [illegible] tint, vt [illegible] militiæ ſuſtinere poſſint, palamque ad ſe adire non patiuntur.

2. Filium

2. Filium que puerili ætate in publico in conſpectu patris, aſſiſtere, turpe ducunt.

TIT. IX.

De iure dotium, & matrimonij.

1. Viri, quantas pecunias ab vxoribus dotis nomine acceperunt, tantas ex ſuis bonis æſtimatione facta cum dotibus communicant.

2. Huius omnis pecuniæ coniunctim ratio habetur, fructuſque ſeruantur.

3. Vter eorum vita ſuperarit, ad eum pars vtriuſque, cum fructibus ſuperiorum temporum, peruenit.

4. Viri in vxores, ſicuti in liberos, vitæ neciſque habent poteſtatem.

5. Et cum paterfamilias illuſtriore loco natus deceſſit, eius propinqui conueniunt, & de morte, ſi res in ſuſpicionem venit, de vxoribus in ſeruilem modum quæſtionem habent. & ſi compertum eſt, igni atque omnibus tormentis excruciatas interficiunt.

TIT. X.

De cultu funerum.

1. Funera ſunt pro cultu Gallorum magnifica, & ſumptuoſa omniaque, quæ viuis cordi fuiſſe arbitrantur, in ignem inferunt, etiam animalia.

2. Ac paulo ſupra hanc memoriam ſerui & clientes, quos ab his dilectos eſſe conſtabat, iuſtis funeribus confectis vna cremabantur.

TIT. XI.

De rumoribus coercendis.

1. Quæ Ciuitates commodius ſuam Rempublicam adminiſtrare exiſtimantur, habent legibus ſancitum, ſi quis quid de Republica à finitimis rumore aut fama acceperit, vti ad Magiſtratum deferat, neue cum quo alio communicet: quod ſæpe homines temerarios atque imperitos falſis rumoribus terreri, & ad facinus impelli, & de ſummis rebus conſilium capere cognitum eſt.

2. Magiſtratus, quæ viſa ſunt, occultant; quæque eſſe ex vſu iudicauerint, multitudini produnt.

TIT. XII.

De rebus publicis.

1. De Republica, niſi per Concilium, loqui non conceditur.

PARS II.

DE MORIBVS GERMANORVM.

TITVLVS I.

De Druidibus, & eorum inſtituto.

1. Germani multum ab hac conſuetudine differunt.

2. Nam neque Druidas habent, qui rebus diuinis præſint: neque ſacrificiis ſtudent.

TIT. II.

De cultu Deorum.

1. Deorum numero eos ſolos ducunt, quos cernunt, & quorum operibus aperte iuuantur, Solem, & Vulcanum, & Lunam. reliquos ne fama quidem acceperunt.

TIT. III.

De ſtudio rei militaris.

1. Vita omnis in venationibus, atque in ſtudiis rei militaris conſiſtit.

2. A paruulis labori ac duritiæ ſtudent.

TIT. IIII.

De continentia impuberum & ætate coniugij.

1. Qui diutiſſime impuberes permanſerunt, maximam inter ſuos ferunt laudem. Hoc ali ſtaturam, ali vires, neruoſque confirmari putant.

2. Intra annum vero vigeſimum feminæ notitiam habuiſſe, in turpiſſimis habent rebus. cuius rei nulla eſt occultatio, quod & promiſcue in fluminibus perluuntur, & pellibus aut paruis rhenonum tegumentis vtuntur, magna corporis parte nuda.

TIT. V.

De cultu agrorum; & de poſſeſſionibus.

1. Agriculturæ non ſtudent. maiorque pars victus eorum in lacte, caſeo, carne conſiſtit.

2. Neque quiſquam agri modum certum, aut fines habet proprios; ſed Magiſtratus ac Principes in annos ſingulos gentibus cognationibuſque hominum, qui vna coierunt, quantum eis & quo loco viſum eſt, attribuunt agri, atque anno poſt alio tranſire cogunt.

3. Eius rei multas afferunt cauſas: ne aſſidua conſuetudine capti, ſtudium belli gerendi agricultura commutent: ne latos fines parare ſtudeant, potentioreſque humiliores poſſeſſionibus expellant: ne accuratius ad frigora atque æſtus vitandos ædificent: neque oriatur pecuniæ cupiditas, qua

ex re factiones diſſenſioneſque naſcuntur: vt animi æquitate plebem contineant, cum ſuas q[illegible] opes æquari cum potentiſſimis poſſe videat.

TIT. VI.

De Ciuitatum inſtituto aduerſus ſubitas incurſiones.

1. Ciuitatibus maxima laus eſt, quam latiſſimas circum ſe vaſtatis finibus ſolitudines h[illegible] Hoc proprium virtutis exiſtimant, expulſos agris finitimos cedere, neque quemquam prope a[illegible] conſiſtere. Simul hoc ſe fore tutiores arbitrantur, repentinæ incurſionis timore ſublato.

TIT. VII.

De iure Magiſtratuum in bello & pace.

1. Cum bellum Ciuitas aut illatum defendit, aut infert, Magiſtratus, qui ei bello præſin[illegible] vi tæ necíſque habeant poteſtatem, deliguntur.

2. In pace nullus eſt communis Magiſtratus, ſed Principes regionum atque pagorum inter ſuos ius dicunt, controuerſiaſque minuunt.

TIT. VIII.

De Latrociniis & rapinis.

1. Latrocinia nullam habent infamiam, quæ extra fines cuiuſque ciuitatis fiunt: atque ea iuuentutis exercendæ, ac deſidiæ minuendæ cauſa fieri prædicant.

2. Atque vbi quis ex Principibus in concilio ſe dixit ducem fore, qui ſequi velint, profiteantur: conſurgunt ii, qui & cauſam & hominem probant, ſuumque auxilium pollicentur, atque à multitudine collaudantur. Qui ex his ſecuti non ſunt, in deſertorum ac proditorum numero ducuntur, omniumque his rerum poſtea fides derogatur.

TIT. IX.

De iure hoſpitalitatis.

1. Hoſpitem violare fas non putant.

2. Qui quacunque de cauſa ad eos venerunt, iniuria prohibent, ſanctoſque habent. [illegible] omnium domus patent, victuſque communicatur.

STRABO Lib. VI. Geographiæ.

Quales diximus Gallos eſſe, ſuperioribus temporibus tales eos fuiſſe intelligimus, ex Germanorum adhuc durantibus conſuetudinibus. Nam & natura, & vitæ inſtitutis gentes hæ inuicem ſimiles ſunt & cognatæ, confinem habitantes regionem, Rheno diuiſam, & pleraque inter ſe ſimilia habentem.

CONSVE-

CONSVETVDINES VETERVM GERMANORVM IN MORIBVS ET INSTITVTIS GENERALIBUS: conſcriptæ à C. CORNELIO TACITO in Lib. de Moribus Germanorum.

Tacitus de Germanis: Plus ibi boni mores valent, quam alibi bonæ leges.

TITVLVS I.

De mercatura.

ARGENTEA vaſa, Legatis & Principibus muneri data, non in alia vilitate, quam quæ humo finguntur: quamquam proximi Romanis ob vſum commerciorum aurum & argentum in pretio habent, formaſq; quaſdam pecuniæ Romanæ agnoſcuot, atque eligunt: interiores ſimplicius & antiquius permutatione vtuntur.

TIT. II.

De moneta.

1. Pecuniam probant veterem & diu notam, Serratos Bigatoſque.

2. Argentum quoque magis, quam aurum, ſequuntur, nulla affectione animi, ſed quia numerus argenteorum facilior vſui eſt promiſcua ac vilia mercandi.

TIT. III.

De armis.

1. Rari gladiis, aut maioribus lanceis vtuntur. haſtas, vel ipſorum vocabulo frameas gerunt, anguſto & breui ferro, ſed ita acri & ad vſum habili, vt eodem telo, prout ratio poſcit, vel cominus vel eminus pugnent.

2. Et eques quidem ſcuto frameaque contentus eſt. pedites & miſſilia ſpargunt, pluraque ſinguli, atque in immenſum vibrant, nudi aut ſagulo leues.

3. Nulla cultus iactatio: ſcuta tantum lectiſſimis coloribus diſtinguunt.

4. Paucis loricæ: vix vni alterive caſſis, aut galea.

TIT. IIII.

De re militari.

1. Equi non forma, non velocitate conſpicui.

2. Sed nec variare gyros in morem Romanum docētur. In rectum aut vno flexu dextros agunt, coniuncto orbe, vt nemo poſterior ſit.

3. In vniuerſum æſtimanti, plus penes peditem roboris: eoque mixti prœliantur, apta & congruente ad equeſtrem pugnam velocitate peditum, quos ex omni iuuentute delectos ante aciem locant.

4. Definitur & numerus. centeni ex ſingulis pagis præſunt: idque ipſum inter ſuos vocantur: & quod primo numerus fuit, iam nomen & honor eſt.

5. Acies per cuneos componitur.

6. Cedere loco, dummodo rurſus inſtes, conſilii quam formidinis arbitrantur.

7. Corpora ſuorum etiam in dubiis prœliis referunt.

8. Scutum reliquiſſe præcipuum flagitium. nec aut ſacris adeſſe, aut concilium inire ignominioſo fas eſt. multique ſuperſtites bellorum, infamiam laqueo finierunt.

TIT. V.

De Regibus, Ducibus, &c. eorumque poteſtate.

1. Reges ex nobilitate, Duces ex virtute ſumunt.

2. Nec Regibus infinita aut libera poteſtas; & Duces exemplo potius quam [illegible] pti, ſi conſpicui, ſi ante aciem agant, admiratione ſunt.

TIT. VI.

De Sacerdotum militarium officio.

1. Neque animaduertere, neque vincire, neque verberare quidem, niſi Sacerdotib[illegible] ſum: non quaſi in pœnam, nec Ducis iuſſu, ſed velut Deo imperante, quem adeſſe bella[illegible] dunt.

2. Effigieſque, & ſigna quædam detracta locis in prœlium ferunt.

TIT. VII.

De iure militari.

1. Quod præcipuum fortitudinis incitamentum eſt, non caſus, nec fortuita congl[illegible] mam aut cuneum facit, ſed familiæ & propinquitates. & in proximo pignora: vnde f[illegible] latus audiri, vnde vagitus infantium. hi cuique ſanctiſſimi teſtes, hi maximi laudatores.

2. Ad matres, ad coniuges vulnera ferunt: nec illæ numerare, aut exſugere pla[illegible] Cibosque & hortamina pugnantibus geſtant.

3. Acies inclinatas iam & labantes feminæ reſtituunt, conſtantia precum, & obiectu pe[illegible] & monſtrata cominus captiuitate.

4. Captiuitatem longe impatientius feminarum ſuarum nomine timent.

5. Efficacius obligantur animi ciuitatum, quibus inter obſides puellæ quoque nobiles [illegible] rantur.

TIT. VIII.

De muliebri imperio.

1. Ineſſe feminis ſanctum aliquid & prouidum putant: nec aut conſilia earum aſpernantur, aut reſponſa negligunt.

2. Feminas ſapientia præditas venerantur, non adulatione, nec tamquam faciant Deas.

TIT. IX.

De Diis, eorumque religione.

1. Deorum maxime Mercurium colunt, cui certis diebus, humanis quoque hoſtiis litare fas habent.

2. Herculem ac Martem conceſſis animalibus placant.

3. Pars Sueuorum & Iſidi ſacrificat.

4. Nec cohibere parietibus Deos, neque in vllam humani oris ſpeciem aſſimilare, ex magnitudine cœleſtium arbitrantur.

5. Lucos ac nemora conſecrant, Deorumque nominibus appellant ſecretum illud, quod ſola reuerentia vident.

TIT. X.

De ſortibus & auſpiciis.

1. Auſpicia ſorteſque vt qui maxime obſeruant.

2. Sortium conſuetudo ſimplex. virgam frugiferæ arbori deciſam, in ſurculos amputant, eoſque notis quibuſdam diſcretos ſuper candidam veſtem temere ac fortuito ſpargunt: mox ſi publice [illegible] ſulatur, Sacerdos ciuitatis; ſin priuatim, ipſe paterfamiliæ precatus Deos, cœlumque ſuſpic[illegible] ter ſingulos tollit, ſublatos ſecundum impreſſam ante notam interpretatur. Si prohibuerunt, nulla de eadem re in eundem diem conſultatio: ſin permiſſum, auſpiciorum adhuc fides exigitur.

2. Et illud quidem etiam hic notum, auium voces, volatuſque interrogare.

3. Proprium gentis, equorum præſagia ac monitus experiri. publice aluntur iiſdem ne[illegible] bus ac lucis, candidi & nullo mortali opere contacti, quos preſſos ſacro curru Sacerdos, ac Rex [illegible] inceps ciuitatis comitantur, hinnituſque ac fremitus obſeruant. Nec vlli auſpicio maior fid[illegible] lum apud plebem, ſed apud Proceres, apud Sacerdotes. Se enim miniſtros Deorum, illo[illegible] os putant.

4. Eſt & alia obſeruatio auſpiciorum, qua grauium bellorum euentus explorant. Eius gentis, cum qua bellum eſt, captiuum quoquo modo interceptum, cum electo popularium ſuorum, patriis quemque armis committunt. victoria huius vel illius, pro præiudicio accipitur.

TIT. XI.

De iudiciis & Conſultationibus Comitialibus

1. De minoribus rebus Principes conſultant, de maioribus omnes. ita tamen, vt [illegible] quorum penes plebem arbitrium eſt, apud Principes pertractentur.

2. Coeunt, niſi quid fortuitum & ſubitum inciderit, certis diebus, cum aut inchoat[illegible] impletur. nam agendis rebus hoc auſpicatiſſimum initium credunt.

3. Nec dierum numerum, vt Romani, ſed noctium computant. ſic conſtituunt, ſic con[illegible] nox ducere diem videtur.

4. Illud ex libertate vitium, quod non ſimul, nec iuſſi conueniunt, ſed & alter, & tertius dies cunctatione coeuntium abſumitur.

5. Vt turbæ placuit, conſidunt armati.

6. Silentium per Sacerdotes, quibus tum & coercendi ius eſt, imperatur.

7. Mox Rex vel Princeps, prout ætas cuique, prout nobilitas, prout decus bellorum, prout facundia eſt, audiuntur, auctoritate ſuadendi magis quam iubendi poteſtate. Si diſplicuit ſententia, fremitu aſpernantur: ſin placuit, frameas concutiunt. honoratiſſimum aſſenſus genus eſt, armis laudare.

8. Licet apud Concilium accuſare quoque, & diſcrimen capitis intendere.

TIT. XII.

De pœnarum iudicialium diſcriminibus.

1. Diſtinctio pœnarum ex delicto.

2. Proditores & transfugas arboribus ſuſpendunt.

3. Ignauos, & imbelles, & corpore infames, cœno ac palude, iniecta inſuper crate, mergunt.

4. Diuerſitas ſupplicij illuc reſpicit, tamquam ſcelera oſtendi oporteat, dum puniuntur, flagitia abſcondi.

5. Sed & leuioribus delictis pro modo pœnarum, equorum pecorumque numero conuicti multantur.

6. Pars multæ Regi vel Ciuitati, pars ipſi, qui vindicatur, vel propinquis eius exſoluitur.

TIT. XIII.

De Principum & Comitum electione.

1. Eliguntur in iiſdem conciliis & Principes, qui iura per pagos vicoſque reddunt.

2. Centeni ſingulis ex plebe Comites, conſilium ſimul, & auctoritas adſunt.

TIT. XIV.

Quomodo adoleſcentibus arma ſumenda.

1. Nihil neque priuatæ rei, niſi armati, agunt.

2. Sed arma ſumere nõ ante cuiquam moris, quam ciuitas ſuffecturum probauerit. Tum in ipſo concilio vel Principum aliquis, vel pater, vel propinquus ſcuto frameaque iuuenem ornant. hæc apud illos toga, hic primus iuuentæ honos: ante hoc domus pars videntur, mox Reipublicæ.

TIT. XV.

De Comitum ordinibus, & ſtudio.

1. Inſignis nobilitas, aut magna patrum merita, Principis dignationem etiam adoleſcentulis aſſignant.

2. Ceteris robuſtioribus ac iampridem probatis aggregantur, nec rubor inter Comites aſpici.

3. Gradus quin etiam & ipſe Comitatus habet, iudicio eius quem ſectantur.

4. Magnaque & Comitum æmulatio, quibus primus apud Principem ſuum locus: & Principum, cui plurimi & acerrimi Comites.

5. Hæc dignitas, hæ vires, magno ſemper electorum iuuenum globo circumdari, in pace decus, in bello præſidium.

6. Nec ſolum in ſua gente cuique, ſed apud finitimas quoque ciuitates id nomen, ea gloria eſt, ſi numero ac virtute Comitatus emineat. expetuntur enim legationibus, & muneribus ornantur, & ipſa plerumque fama bella profligant.

7. Cum ventum in aciem, turpe Principi virtute vinci; turpe Comitatui, virtutem Principis non adæquare.

8. Iam vero infame in omnem vitam ac probroſum, ſuperſtitem Principi ſuo ex acie receſſiſſe. Illum defendere, tueri, ſua quoque fortia facta gloriæ eius aſſignare, præcipuum ſacramentum eſt. Principes pro victoria pugnant; Comites pro Principe.

TIT. XVI.

De otio vitando, & exercitiis bellicis.

1. Si ciuitas, in qua orti ſunt, longa pace & otio torpeat; plerique nobilium adoleſcentium petunt vltro eas nationes, quæ tum bellum aliquod gerunt. quia & ingrata genti quies, & facilius inter ancipitia clareſcunt, magnumque Comitatum non niſi vi belloque tueantur. Exigunt enim Principis ſui liberalitate illum bellatorem equum, illam cruentam victricemque frameam.

2. Nam epulæ, &, quamquam incompti, largi tamen apparatus, pro ſtipendio cedunt.

3. Materia munificentiæ per bella & raptus.

4. Nec arare terram, aut exſpectare annum, tam facile perſuaſeris, quam vocare hoſtes, & vulnera mereri. Pigrum quinimmo & iners videtur, ſudore acquirere, quod poſſis ſanguine parare.

5. Quotiens bella non ineunt, multum venatibus, plus per otium tranſigunt, dediti ſomno ciboque.

6. Fortiſſimus quiſque ac bellicoſiſſimus nihil agens, delegata domus & penatium cura feminis ſenibusque, & infirmiſſimo cuique ex familia: ipſi hebent.

TIT. XVII.

De tributis & collationibus in Principe.

Mos eſt ciuitatibus vltro ac viritim conferre principibus vel armentorum, vel fru[illegible] pro honore acceptum, etiam neceſſitatibus ſubuenit.

TIT. XVIII.

De muneribus honorariis populorum vicinorum.

Gaudent præcipue finitimarum gentium donis, quæ non modo à ſingulis, ſed publice [illegible] electi equi, magna ar[illegible], phaleræ, torquesque.

TIT. XIX.

De vrbium, vicorum & domuum exſtructionibus.

1. Nullæ Germanorum populis vrbes habitantur: nec patiuntur quidem inter [illegible]

2. Colunt diſcreti ac diuerſi, vt fons, vt campus, vt nemus placuit.

3. Vicos locant, non in Romanum morem, connexis & cohærentibus ædificii[illegible] domum ſpatio circumdat, ſiue aduerſus caſus ignis remedium, ſiue inſcitia ædificandi.

4. Ne cæmentorum quidem apud illos aut tegularum vſus. Materia ad omnia vtun[illegible] & citra ſpeciem aut delectationem.

5. Quædam loca diligentius illinunt terra ita pura ac ſplendente, vt picturam ac lineamen[illegible] lorum imitetur.

6. Solent & ſubterraneos ſpecus aperire, eosque multo inſuper fimo onerant, ſuffu[illegible] & receptaculum frugibus: quia rigorem frigorum eiuſmodi locis molliunt: & ſi quan[illegible]d-uenit, aperta populatur, abdita autem & defoſſa, aut ignorantur, aut eo ipſo fallunt, q[illegible] da ſunt.

TIT. XX.

De veſtitu.

1. Tegumen omnibus ſagum, fibula, aut, ſi deſit, ſpina conſertum. Cetera intecti, totos [illegible] iuxta focum atque ignem agunt.

2. Locupletiſſimi veſte diſtinguuntur, non fluitante, ſicut Sarmatæ ac Parthi, ſed ſtricta & ſingulos artus exprimente.

3. Gerunt & ferarum pelles, proximi ripæ negligenter, vlteriores exquiſitius, vt quibus [illegible] per commercia cultus.

4. Eligunt feras, & detracta velamina ſpargunt maculis, pellibusque belluarum, quas ex[illegible] Oceanus, atque ignotum mare gignit.

5. Nec alius feminis quam viris habitus, niſi quod feminæ ſæpius lineis amictibus velantur, eosque purpura variant, partemque veſtitus ſuperioris in manicas non extendunt, nudæ br[illegible] ac lacertos. Sed proxima pars pectoris patet.

TIT. XXI.

De religione matrimonii, de ſponſis ac dotibus.

1. Quamquam ſeuera illis matrimonia. Nam prope ſoli ſingulis vxoribus conten[illegible] admodum paucis, qui non libidine, ſed ob nobilitatem plurimis nuptiis ambiuntur.

2. Dotem non vxor marito, ſed vxori maritus offert.

3. Interſunt parentes & propinqui, ac munera probant: munera nõ ad delicias muli[illegible] quæſita, nec quibus noua nupta comatur, ſed boues & frenatũ equum, & ſcutum cum framea [illegible] In hæc munera vxor accipitur. atque inuicem ipſa armorum aliquid viro affert. hoc max[illegible] culum, hæc arcana ſacra, hos coniugales Deos arbitrantur. Ne ſe mulier extra virtutum [illegible] extraque bellorum caſus putet, ipſis incipientis matrimonij auſpiciis admonetur, venire [illegible]m periculorumque ſociam, idem in pace, idem in prœlio paſſuram auſuramque. hoc iuncti b[illegible]ues, hoc paratus equus, hoc data arma denuntiant. ſic viuendum, ſic pereundum, accipere ſe, quæ [illegible]beris inuiolata, ac digna reddat, quæ nurus accipiat, rurſusque ad nepotes referant.

4. Ergo ſepta pudicitia agũt, nullis ſpectaculorum illecebris, nullis conuiuiorum irritationibus corruptæ.

TIT. XXII.

De ſtudiis liberalibus.

1. Litterarum ſecreta viri pariter ac feminæ ignorant.

TIT. XXIII.

De adulteriorum pœna, & digamia.

1. Adulteriorum pœna præſens, & maritis permiſſa.

2. Acciſis crinibus nudatam coram propinquis expellit domo maritus, ac per omnem vicum
bere agit.

3. Publicatæ etiam pudicitiæ nulla venia. non forma, non ætate, non opibus maritum inuene-
Nemo enim illic vitia ridet; nec corrumpere, & corrumpi, ſæculum vocatur.

4. Melius quidem adhuc eæ ciuitates, in quibus tantum virgines nubunt, & cum ſpe votoque
oris ſemel tranſigitur. Sic vnum accipiunt maritum, quo modo vnum corpus, vnamque vitam;
lla cogitatio vltra, ne longior cupiditas, ne tamquam * maritum, ſed tamquam matrimonium al. maritum.
ent,

TIT. XXIV.

De liberorum educatione.

1. Numerum liberorum finire, aut quempiam ex agnatis necare, flagitium habetur.
2. In omni domo nudi ac ſordidi, in hos artus, in hæc corpora, quæ mirantur Romani, excreſcunt.
3. Sua quemque mater vberibus alit, nec ancillis ac nutricibus delegantur.
4. Dominum ac ſeruum nullis educationis delicijs dignoſcas.
5. Inter eadem pecora, in eadem humo degunt, donec ætas ſeparet ingenuos, virtus agnoſcat.
6. Sera iuuenum Venus, eoque inexhauſta pubertas. nec virgines feſtinantur. eadem iuuenta,
ilis proceritas: pares validique miſcentur, ac robora parentum liberi referunt.
7. Sororum filiis idem apud auunculum, qui apud a patrem, honor. Quidam ſanctiorem ar- a for. pa-
temq; hunc nexum ſanguinis arbitrantur, & in accipiendis obſidibus magis exigunt, tamquam trueum.
& animum firmius & domum latius teneant.

TIT. XXV.

De heredibus & ſucceſſoribus.

1. Heredes ſucceſſoresque ſui cuique liberi: & nullum teſtamentum.
2. Si liberi non ſunt; proximus gradus in poſſeſſione; fratres, patrui, auunculi.
3. Quanto plus propinquorum, quo maior affinium numerus, tanto gratioſior ſenectus. nec
la orbitatis pretia.

TIT. XXVI.

De inimicitiarum & homicidij expiatione, & mulctatione.

1. Suſcip[illegible] tam inimicitias ſeu patris, ſeu propinqui, quam amicitias neceſſe eſt. Nec implacabi-
s durant. Luitur enim etiam homicidium certo armentorum ac pecorum numero, recipitque ſa-
ſfactionem vniuerſa domus; vtiliter in publicum, quia periculoſiores ſunt inimicitiæ iuxta li-
ertatem.

TIT. XXVI.

De hoſpitalitate.

1. Conuictibus & hoſpitiis non alia gens effuſius indulget.
2. Quemcunque mortalium arcere tecto, nefas habetur. pro fortuna quiſque apparatis epulis
cipit. Cum defecerit, qui modo hoſpes fuerat, monſtrator hoſpitij & comes, proximam domum
n inuitati adeunt, nec intereſt: pari humanitate accipiuntur.
3. Notum ignotumque, quantum ad ius hoſpitij, nemo diſcernit. Abeunti, ſi quid popoſcerit,
ncedere moris: & poſcendi inuicem eadem facilitas.
4. Gaudent muneribus: ſed nec data imputant, nec acceptis obligantur,
5. Victus inter hoſpites comis.
6. Statim è ſomno, quem plerumque in diem extrahunt, lauantur; ſæpius calida, vt apud quos
lurimum hiems occupat.
7. Lauti, cibum capiunt. ſeparata ſingulis ſedes, & ſua cuique menſa.

TIT. XXVII.

De armis portandis.

1. Ad negotia, nec minus ſæpe ad conuiuia, procedunt armati.

TIT. XXVIII.

De conuiuiis: & deliberationibus.

1. Diem noctemque continuare potando, nulli probrum.
2. Crebræ, vt inter vinolentos, rixæ raro conuiciis, ſæpius cæde & vulneribus tranſiguntur.
3. Sed & de reconciliandis inuicem inimicis, & iungendis affinitatibus, & adſciſcendis Princi-
ibus, de pace denique ac bello plerumque in conuiuiis conſultant: tamquam nullo magis tempore
ut ad ſimplices cogitationes pateat animus, aut ad magnas incaleſcat. Aperiunt adhuc ſecreta pe-
toris, licentia loci.
4. Ergo detecta & nuda omnium mens, poſtero die retractatur: & ſalua vtriuſque temporis ratio
t. Deliberant, dum fingere neſciunt: conſtituunt, dum errare non poſſunt.

TIT.

TIT. XXIX.

De victu & potu.

1. Potui humor ex hordeo aut frumento, in quandam ſimilitudinem vini corruptus. Proximi ripæ & vinum mercantur.

2. Cibi ſimplices, agreſtia poma, recens fera, aut lac concretum.

3. Sine apparatu, ſine blandimentis expellunt famem.

4. Aduerſus ſitim non eadem temperantia. ſi indulſeris ebrietati, ſuggerendo quantum concupiſcunt, haud minus facile vitiis, quam armis vincentur.

TIT. XXX.

De ſpectaculis & ludis.

1. Genus ſpectaculorum vnum atq; in omni cœtu idem. Nudi iuuenes, quibus id ludicrum est, inter gladios ſe atque infeſtas frameas ſaltu iaciunt. Exercitatio artem parauit, ars decorem: non in quæſtum tamen aut mercedem. quamuis audacis laſciuiæ pretium eſt, voluptas ſpectantium.

2. Aleam ſobrij inter ſeria exercent, tanta lucrandi perdendive temeritate, vt cum omnia defecerunt, extremo ac nouiſſimo iactu de libertate & de corpore contendant.

TIT. XXXI.

De ſeruis.

1. Victus eo modo voluntariam ſeruitutem adit. Quamuis iunior, quamuis robuſtior, alligari ſe ac venire patitur. Ea eſt in re praua peruicacia: ipſi fidem vocant.

2. Seruos conditionis huius per commercia tradunt, vt ſe quoque pudore victoriæ exſoluant.

3. Cæteris ſeruis, non in noſtrum morem deſcriptis per familiam miniſteriis, vtuntur. Suam quiſque ſedem, ſuos penates regit.

4 Frumenti modum dominus, aut pecoris, aut veſtis, vt colono iniungit: & ſeruus hactenus paret. Cætera domus officia, vxor ac liberi exſequuntur.

5. Verberare ſeruum, ac vinculis & opere coercere, rarum.

6. Occidere ſolent, non diſciplina & ſeueritate, ſed impetu & ira, vt inimicum, niſi quod impune.

TIT. XXXII.

De libertis.

1. Liberti non multum ſupra ſeruos ſunt, raro aliquod momentum in domo, numquam in ciuitate, exceptis dumtaxat iis gentibus, quæ regnantur. ibi enim & ſuper ingenuos, & ſuper nobiles aſcendunt.

2. Apud cæteros, impares libertini libertatis argumentum ſunt.

TIT. XXXIII.

De vſura.

1. Fœnus agitare, & in vſuras extendere, ignotum: ideoque magis ſeruatur, quam ſi vetitũ eſſet.

TIT. XXXIV.

De agrorum cultu; & diſpoſitione anni.

1. Agri pro numero cultorum ab vniuerſis per vices occupantur, quos mox inter ſe ſecundum dignationem partiuntur. facilitatem partiendi, camporum ſpatia præſtant.

2. Arua per annos mutant, & ſupereſt ager. nec enim cum vbertate & amplitudine ſoli labore contendunt, vt pomaria conſerant, & prata ſepiant, & hortos rigent. ſola terræ ſeges imperatur.

3. Vnde annum quoque ipſum non in totidem digerunt ſpecies. Hiems, & ver, & æſtas intellectum ac vocabula habent: autumni perinde nomen ac bona ignorantur.

TIT. XXXV.

De funeribus & ſepultura.

1. Funerum nulla ambitio. Id ſolum obſeruatur, vt corpora clarorum virorum certis lignis crementur.

2. Struem rogi, nec veſtibus, nec odoribus cumulant.

3. Sua cuique arma, quorundam igni & equus adiicitur.

4. Sepulchrum ceſpes erigit.

5. Monumentorum arduum & operoſum honorem, vt grauem defunctis, aſpernantur.

6. Lamenta ac lachrymas cito, dolorem & triſtitiam tarde ponunt.

7. Fœminis lugere honeſtum eſt: viris meminiſſe.

Hæc in commune, de omnium Germanorum moribus accepimus.

LO

LOMBARDA

Siue

LEGES LONGOBARDORVM PER IMPERATORES AC REGES ROMANOS LATÆ ET SANCITÆ, ATque in vnum corpus congeſtæ à PETRO DIACONO CASSINENSI, S. Rom. Imperij per Italiam Logotheta, Exceptore, Cartulario & Capellano.

Anno Chriſti 1140.

LIBER PRIMVS INCIPIT.

TIT. I.

De maleficiis & publicis criminibus.

REX ROTHARIS.

SI quis contra animam Regis cogitauerit, aut conſiliatus fuerit, animæ ſuæ incurrat periculum, & res eius infiſcentur.

IDEM.

II. Si quis foris prouinciam fugere tentauerit, mortis incurrat periculum, & res eius infiſcentur.

IDEM.

III. Si quis inimicum publicum intra prouinciam inuitauerit, aut introduxerit, animæ incurrat periculum, & res eius fiſco ſocientur.

IDEM.

IIII. Si quis a Scametam intra prouinciam celauerit aut annonam dederit, animæ ſuæ incurrat periculum, aut certe componat ſolidos DCCCC. Regi. a *L. Scarioni*

IDEM.

V. Si quis foris in exercitu ſeditionem leuauerit contra Ducem ſuum, aut contra eum, qui ordinatus eſt à Rege ad exercitum gubernandum, aut aliquam partem exercitus ſeduxerit, animæ ſuæ incurrat periculum.

IDEM.

VI. Si quis contra inimicum pugnando collegam ſuum dimiſerit, aut aſtalium fecerit, id eſt, ſi eum decepterit, & cum eo non laborauerit, animæ ſuæ incurrat periculum.

IDEM.

VII. Si quis qualemcunque hominem ad Regem accuſauerit, quod ad animæ ſuæ pertineat periculum, liceat ei, qui accuſatus fuerit, cum ſacramento ſatisfacere, & ſe idoneare. Et ſi talis cauſa emerſerit, vt adſit homo in præſentia, qui crimen mittit, liceat ei per campionem, id eſt, per pugnam, crimen ipſum deſuper ſe (ſi potuerit) eijcere. Et ſi probatum fuerit ei, aut de anima ſua, aut qualiter Regi placuerit, componat. Et ſi probare non potuerit, & cognoſcitur doloſe accuſaſſe, tunc ipſe, qui accuſauerit, & probare non potuerit, guidrigilt ſuum componat, medietatem Regi, & medietatem ei, cui crimen iniecerit.

TIT. II.

De ſcandalis & compoſitionibus ad Regem pertinentibus.

REX ROTHARIS.

I. Si quis in conſilio, vel in quolibet conuentu, ſcandalum commiſerit, DCCCC. ſolid. ſit culpabilis Regi.

IDEM.

II. Si quis in eccleſia ſcandalum perpetrauerit, XL. ſolid. ſit culpabilis ipſi venerabili loco, excepto plagis & feritis, cui fecerit. & prædicti XL. ſolidi per a Scandalium ſuum aut Iudicem, qui in loco ordinatus fuerit, exigantur, & in ſacro altari, vbi iniuria facta fuerit, ponantur. a *for Scul-dayum.*

IDEM.

IDEM.

III. Si quis intra palatium, vbi præeſt Rex, ſcandalum perpetrare præſum[illegible] currat periculum, aut animam ſuam redimat, ſi obtinere potuerit à Rege.

IDEM.

IV. Si quis liber homo in eadem ciuitate, vbi præeſt Rex, & tunc inoeniator [illegible] perpetrare præſompſerit; ſi incitaoerit, & non percuſſerit, ſit culpabilis in palatio Regis [illegible] Nam ſi percuſſerit, ſit culpabilis ſolidorum xxiv. exceptis plagis & feritis, ſi fecerit, ſicut ſub[illegible] nexum eſt, componat.

IDEM.

V. Si quis ſeruus in eadem ciuitate, in qua Rex præeſt, ſcandalum incitauerit, & non [illegible] rit, ſit culpabilis in palatio Regis ſolid. vi. & ſi percuſſerit, ſit culpabilis ſolid. xii. exceptis p[illegible] ritis, ſi fecerit, ſicut ſubter adnexum eſt, componat.

IDEM.

VI. Si quis liber homo in alia ciuitate ſcandalum incitauerit, & non percuſſerit, ſit in palatio Regis ſolid. vi. & ſi percuſſerit, ſit culpabilis ſolid. xii. exceptis plagis & feritis, ſicut ſubter adnexum eſt.

IDEM.

VII. Si ſeruus in alia ciuitate, in qua ſcandalum commiſerit, ſit culpabilis in palatio R[illegible] iii. ſi autem fecerit plagas aut feritas, ſit culpabilis ſolid. vi. exceptis plagis & feritis, cui fece[illegible] ponat.

IDEM.

VIII. Omnes vero Regales cauſæ, quæ ad manum Regis pertinent, vnde compoſitio expecta-tur, aut culpa quæritur, dupliciter ſecundum antiquam cõſuetudinem componantur, excepto mun-dio de libera, aut morte, aut aliis, quæ ſimiles ſunt, vnde DCCCC. ſol. iudicantur, quas in ſuo iugere conſtituimus permanere: reliquæ vero omnes, vt ſupra diximus, in duplum exigantur.

REX ASTVLPHVS.

IX. Relatum eſt nobis, quod vſque nunc fuiſſet talis conſuetudo, vt monaſteria, vel xe[illegible] chia, ſeu venerabilia loca, quę in defenſione ſacri noſtri palatij eſſe noſcuntur, compoſition[illegible] nem exigebant ab hominibus, qui ad ipſa venerabilia loca componere debebant, ſicut Curtis [illegible] exigere videtur. Nunc autem conſtituimus, vt monaſteria, baſilica, vel xenodochia, quæ ſub palatij defenſione eſſe videntur, compoſitionem exigere ſi debuerint, non exigant duplum, ſicut de cauſa Regis, ſed ſicut alia venerabilia loca, quæ ad palatium non pertinent.

IMP. PIPINVS.

à leg. commonuerit. X. De compoſitionibus, quæ ad palatium noſtrum pertinent, ſi Comes ipſas cauſas a commo-uerit ad requirendum, ille tertiam partem ad eius recipiat opus; duas vero ad palatium. & ſi per eius negligentiam remanſerit, & Miſſus Dominicus ipſas cauſas requirat, tunc volumus, vt ille Comes il-lam tertiam partem non habeat, ſed cum integritate ad palatium perueniat.

IMP. LVDOVICVS.

XI. Vt de debito, quod ad noſtrum opus fuerit guadianum, talis conſideratio fiat, vt is qui i-gnoranter peccauerit, non totum ſecundum legem componere cogatur, ſed iuxta quod v[illegible] fuerit poſſibile. Is vero, qui totum malum voluntarie perpetrauerit, totam legis compoſitionem cogatur exſoluere.

TIT. III.

De conſilio mortis.

REX ROTHARIS.

I. Si quis cum Rege de morte alterius fuerit conſiliatus, aut hominem per eius iuſſionem occi-derit, in nullo ſit culpabilis; nec ille, nec heredes eius, quoquo tempore ab illo aut heredibus eius re-quiſitionem aut moleſtiam patiatur: quia cor Regis poſtquam in manu Dei eſſe credimus, n[illegible] poſ-ſibile eſt, vt homo poſſit idoneare, quem Rex occidere iuſſit.

IDEM.

II. Si quis liber homo in morte alterius conſiliatus fuerit, & ex ipſo conſilio mortuus non fue-rit, tunc ipſe conſiliator componat ſolid. xx.

IDEM.

III. Si homines liberi inter ſe de morte alterius conſiliati fuerint ſine Regis conſilio, & ex ipſo conſilio mortuus non fuerit, componat vnuſquiſque, vt ſupra, ſolid. xx. Et ſi ex ipſo conſilio mortuus fuerit, tunc ille, qui homicida eſt, componat ipſum mortuum, ſicut appreciatus fuerit.

IDEM.

IV. Si quis liber homo aut mulier venenum temperauerit, & alij ad bibendum dare volu[illegible] componat ſolid. xx. ſicut ille, qui in morte alterius conſiliatus fuerit.

IDEM.

V. Si liber aut libera venenũ al[illegible]j ad bibendum dederit, & qui accepit, ex ipſo vene[illegible] non fuerit, componat, qui venenum dederit, medium precij ipſius, ac ſi eum occi[illegible]

IDEM.

VI. Si mulier in morte mariti ſui conſiliata fuerit per ſe aut per ſuppoſitam perſonam, ſit in poteſtate mariti ſui de ea facere quod voluerit, ſimiliter & de rebus ipſius mulieris. Et ſi illa negauerit, liceat parentibus eam purgare aut per ſacramentum aut per pugnam, id eſt, per campionem.

TIT. IV.

De illicito conſilio.

REX LVITPRANDVS.

I. Si quis liber homo ad alium liberum hominem conſilium dederit de periurare, aut caſam alienam incendere, vbi homo cum rebus ſuis inhabitat, aut mulierem alienam aut puellam tollere aut rapere, & cauſa approbata fuerit, componat pro illicito conſilio, quod contra rationem minimum, ſolid. c. ita ſane vt inter iſta capitula, quæ dicimus, vnde compoſitio per ipſum datur, qui malum fecit, ſolid. DCCCC. ipſe Conſiliator componat ſolid. c. Et vnde compoſitio ſit de ſolid. tricentum, conſiliator componat ſolid. L. & ſi minus de ſolidis tricentum fuerit ipſa compoſitio, conſiliator componat ſolid. XL. Minus, non medium, ex iſtis capiat palatium Regis: medium ei, cuius cauſa fuerit. Et ſi ipſe, de quo dicitur, qui iſta mala conſiliatus fuerit, vetare voluerit, quod tale conſilium non dediſſet, præbeat ſacramentum cum legitimis ſacramentalibus ſuis, iuxta qualis cauſa fuerit, & ſit ſolutus à culpa. nam per pugnam non fatigetur: Nam ſi rei veritas manifeſta fuerit, componat, vt ſupra.

TIT. V.

De conuitiis.

REX ROTHARIS.

I. Si quis aliam argam per furorem clamauerit, & negare non potuerit; & dixerit, quod per furorem dixiſſet: tunc iuratus dicat, quod eam argam non cognouiſſet & poſtea componat pro ipſo iniurioſo verbo ſol. XII. Et ſi perſeuerauerit, & dixerit, ſe poſſe probare, per pugnam conuincat eum, ſi potuerit; aut certe componat, vt ſupra.

IMP. GVIDO.

II. Si quis iudicibus noſtris in iudicio reſidentibus minas aut conuicia intulerit, eosque verbis aut factis turpiter dehoneſtauerit, guidrigild illi, quem læſerit, componat. Si vero aliquis ex ipſis iudicibus noſtris pro ipſo iudicio falſidicos dixerit, aut pro ipſa intentione ex hac cauſa quemlibet hominem interfecerit, L. libras auri optimi componat, medium Regi, & medium heredibus defuncti.

TIT. VI.

De a feritis liberorum hominum.

REX ROTHARIS.

I. Si quis homini libero inſidiatus fuerit cum virtute aut ſolatio, videns eum imparatum, & ſimpliciter ſtantem aut ambulantem, & ſubitò ſuper eum adueniens turpiter eum tenuerit, aut batiderit ſine iuſſione Regis, medium precij ipſius, ac ſi eum occidiſſet, ei componat, eo quod in turpitudinem & in ridiculum ipſius male tractauerit eum.

a al. De his quim ſidiando, vel ſubito ſurgente rixa, feriunt.

IDEM.

II. Si quis hominem liberum ligauerit abſq; iuſſione Regis ſine cauſa, duas partes precij ipſius, ac ſi eum occidiſſet, ei componat.

IDEM.

III. Si quis hominem liberum, ſurgente rixa, percuſſerit, & liuorem aut vulnus fecerit, pro vna feritua componat ei ſolid. III. ſi duas, ſoluat VI. ſi tres, IX. ſi quatuor, XII. ſi vero amplius durauerint, feritæ non numerantur, ſed ſibi contentus.

IDEM.

IV. Si quis hominem liberum ſubito ſurgente rixa, per barbam aut per capillos traxerit, componat ſolid. VI. ſi ſeruum miniſtralem, aut aldium, ſeu ſeruum alienum ruſticanum, componat, ſicut pro vna ferita, vnum ſolidum.

IDEM.

V. Si quis hominem liberum impinxerit vt cadat, componat ei ſolid. VI. ſi tamen aliquam læſionem in corpore ipſius non fecerit: ſi autem fecerit, componat ſicut ſubter in hoc edicto legitur. Si autem ſic impinxerit vt non cadat, componat ſolid. III.

IDEM.

VI. Si quis homini libero brachium ſuper cubitum, hoc eſt, morioc, ruperit, componat ſolid. XX. ſi autem ſubtus cubitum, hoc eſt, tremum, componat ſolid. XVI. ſi vero coxam ſupra genuculum, hoc eſt, largica, componat ſolid. XX. ſi autem ſubtus genuculum, quod eſt tibia, componat ſolid. VI. ſi vero ſcæuus aut claudus fuerit, componat ſicut in hoc edicto legitur, id eſt, quartam partem precij ipſius.

IDEM.

VII. Si quis alium pugno percuſſerit, componat ſolid. III. ſi alapam de[illegible]

TIT. VII.

a De plagis & compoſitionibus liberorum hominum.

a alias: *De plagis & compoſitionibus plagarũ, quæ inter liberos homines eueniunt, per hunc tenorẽ, ſicut ſubter annexũ eſt, componatur, ceſſante faida.*

REX ROTHARIS.

I. Si quis alij plagam fecerit in capite, vt cutica tantum rumpatur, quam capi[illegible] co[illegible] componat ſolid. VI. ſi duas plagas fecerit, XII. ſi vſq; tres fecerit, XVIII. ſi vero amplius fe[illegible] numerantur, niſi iſtæ tres componantur.

IDEM.

II. Si quis aliom plagauerit in capite, vt os rumpatur, pro vno oſſe componat ſolid [illegible] fuerint, componat XXIV. ſi tria fuerint, componat ſolid. XXXVI. ſi plura fuerint non [illegible] Ita tamen, vt os tale inueniatur, quod ad pedes duodecim ſuper viam ſanum in ſcuto [illegible] ipſa menſura de certo pede mediocris hominis menſuretur. nam ooo ad manus.

IDEM.

III. Si quis alij naſum abſciderit, medium precium ipſius compooat ei; vt ſopra.

IDEM.

IV. Si quis alij labrum abſciderit, componat ſolid. XVI. Et ſi dentes apparuer[illegible] duo, aut plures, compooat ſolid. XX.

IDEM.

V. Si qois alij dentes excuſſerit, qui io riſo paruerint, pro vno dente componat ſolid [illegible] duo aut plores fuerint in riſu appareotes, numerantur, & per hunc modum componantur.

IDEM.

VI. Si quis deotes maxillares excuſſerit, vnum aut plures, componat pro voo [illegible] lid. VIII.

IDEM.

VII. Si quis alij aurem abſciderit, quartam partem precij ipſius componat ei.

IDEM.

VIII. Si quis alij plagam in facie fecerit, componat ei ſolid. XVI. ſi quam lo naſo fecer[illegible] compooat ſolidos ſedecim, ſi reſolidauerit tantum, vt cicatrix appareat; ſi oon re[illegible] dauer[illegible] tam partem precij ipſius componat, vt ſupra.

IDEM.

IX. Si quis in aurem plagam fecerit, componat ſolid. XVI. ſi reſolidauerit.

IDEM.

X. Si quis alium intra capſum plagauerit, componat ei ſolid. XX.

IDEM.

XI. Si qois alium in coxa ponxerit, aut plagauerit, ſi transforauerit, componat ſol d [illegible] & ſi non transforauerit, componat ſolid. VIII. ſi plagæ fuerint plures, vſque ad tres tantum m[illegible] centur, & pro voaquaque plaga compooatur, vt ſupra. Nam amplius ſi fueriot, noo com[illegible]

IDEM.

XII. Si quis alium in brachium punxerit, & non transforauerit, componat ſolid. VIII. [illegible] forauerit, compooat ſolid. XVI.

IDEM.

XIII. Si quis alij manum abſciderit, medium precium ipſius, quod appreciatus fuerit, tã[illegible] ſi eum occidiſſet: & ſi dempta fuerit, & oon excuſſerit à corpore, quartam precij partem ipſi[illegible] compooat.

IDEM.

XIV. Si quis alij digitum policem de manu excuſſerit, ſextam partem, quod homo appr[illegible] fuit, ac ſi eum occidiſſet, ei componat.

IDEM.

XV. Si qois alij ſecundum digitum de manu excuſſerit, componat ei ſolid. XVI. ſi terti[illegible], qui eſt medius, ſolid. VI. ſi quartum, VIII. ſi quiotum, XVI.

IDEM.

XVI. Si quis alij pedem excuſſerit, medium precij ipſius componat. & ſi ſcio deratus, & non excuſſerit, quartam partem precij componat.

IDEM.

XVII. Si quis alij policem de pede excuſſerit, componat ſolid. X. ſi ſecundum digitum de pede excuſſerit, ſolid. VI. ſi tertium, III. ſi quartum, ſimiliter; ſi quintum, duos.

IDEM.

XVIII. In omnibus i[illegible] plagis ac feritis ſuperius deſcriptis, quæ inter homines [illegible] niunt, ideo maiorem compoſitionem poſuimus, quam antiqui noſtri, vt fayda, quæ eſt ini[illegible]

poſt

compoſitionem acceptam poſtponatur, & amplius non requiratur, nec dolus teneatur, ſed cauſa finita, amicitia manente. Et ſi contigerit de ipſis plagis & feritis infra anni ſpatium mori hominem, qui plagatus eſt, tunc ille, qui plagauerit, eum componat, qualiter in gargathangi, id eſt, ſecundum qualitatem perſonæ.

IDEM.

XIX. Si quis alij oculum excuſſerit, pro mortuo appretietur, ſecundum qualitatem perſonæ, medium precij ipſius componat ei, cui oculum excuſſerit.

IDEM.

XX. Si quis homini libero vnum oculum habenti, ipſum excuſſerit, duas partes precij ipſius, quod appretiatus fuerit, ac ſi eum occidiſſet, componat. ſi autem aldio aut ſeruo vnum oculum habenti ipſum excuſſerit, componat eum pro mortuo.

IMP. CAROLVS.

XXI. Si quis alium præſumptiue ſua ex ſponte caſtrauerit, & ei ambos teſticulos amputauerit integrum guydrigild ſuum iuxta conditionem perſonæ componat. Si virgam abſciderit, ſimiliter. vnum teſticulum, medium perſoluat. Et hæc de oculis, manibus, pedibus, & lingua ſancimus, vt ſi vnus eorum abſciſus fuerit, medium guydrigild componat. Si ambo, integritas perfecta emendatione componatur.

TIT. VIII.

De plagis aut feritis ſeruorum vel aldiorum.

REX ROTHARIS.

I. De aldiis & ſeruis miniſterialibus dicimus, qui docti domi & nutriti aut probati ſunt.

IDEM.

II. Si quis aldium alienum aut ſeruum miniſterialem percuſſerit, ſi liuor aut vulnus apparuerit, pro vna ferita componat ſolid. I. ſi duas fecerit, ſolid. II. ſi tres, ſolid. III. ſi quatuor, IIII. ſi vero amplius fuerunt, non numerentur.

IDEM.

III. Si quis aldium alienum aut ſeruum miniſterialem percuſſerit in capite, vt os non rumpatur, pro vna plaga det duos ſol d. Si duas, ſolid. IV. excepta opera & mercede medici. Si vero plures plagæ capitis fuerint, non numerent.

IDEM.

IV. Si quis aldium alienum aut ſeruum miniſterialem ita in capite plagauerit, vt oſſa rumpantur, vnum vel plura, componat ſolid. I V. Excepta opera & mercede medici.

IDEM.

V. Si in facie plagauerit, componat ei ſolid. II. ſi naſum abſciderit, componat ſolid. VIII.

IDEM.

VI. Si oculum excuſſerit, medium precium ipſius, quod apprecîatus fuerit, ac ſi eum occidiſſet, componat.

IDEM.

VII. Si aurem abſciderit, componat ſolid. II. excepta opera & mercede medici. Si dentes excuſſerit, vnum aut plures, in uſu apparentes, pro vno componat ſolid. IV. Si plures fuerint, per hunc numerum componantur.

IDEM.

VIII. Si labrum abſciderit vt dentes appareant, componat ſolid. VI. excepta opera & mercede medici.

IDEM.

IX. Si dentem maxillarẽ excuſſerit, pro vno componat ſolid. II. Si vero plures fuerint, per hunc modum componantur.

IDEM.

X. Si brachium ruperit, componat ſolid. VI. excepta opera & mercede medici.

IDEM.

XI. Si manum abſciderit, componat medium precij ipſius.

IDEM.

XII. Si policem de manu excuſſerit, componat ſolid. VIII. excepta opera & mercede medici.

IDEM.

XIII. Si ſecundum digitum de manu excuſſerit, componat ſolid. VI. ſi tertium, ſolid. III. ſi quartum, ſolid. II. ſi quintum, ſolid. IIII.

IDEM.

XIV. Si coxam aut tibiam ruperit, componat ſolid. III. excepta opera & mercede medici.

IDEM.

XV. Si pedem excuſſerit, medium precij ipſius componat.

IDEM.

XVI. Si policem de pede excuſſerit, componat ſolid. IV. excepta opera & mercede medici, ſi ſecundum digitum de pede, componat ſolid. II. de alijs ex vno quoque ſolid. I.

 IDEM.

IDEM.

XVII. Si plagam infra capſum fecerit, aut cum ſagitta, aut cum quibuslibet arm[illegible] ſolid. VI. excepta opera & mercede medici.

IDEM.

XVIII. Si brachium aut coxam transforauerit, componat III. excepta opera & m[illegible] dici; & ſi plagauerit, & non transforauerit, componat ſolid. I.

IDEM.

XIX. Si plagam in capite fecerit, vt cutica tantum rumpatur, quam capilli cooperiun[illegible] plaga det ſolid. I. pro duabus, ſolid. II. excepta opera & mercede medici: Si vero plure[illegible] numerentur. Si autem oſſa rumpantur, vnum, aut plura, componat ſolid. III. & amp[illegible] metentur.

IDEM.

XX. Si quis ſeruo alieno ruſticano plagam in capite fecerit, componat ſolid. I. ſi o[illegible] ſerit, componat medium precij ipſius domino eius. Si naſum abſciderit, ſolid. II[illegible] e[illegible] mercede medici. Si labrum vt dentes appareant, componat ſolid. IIII. ſi dentes excuſſ[illegible] ſu appareant, pro vno ſol. II. pro maxillari, I. ſi plures fuerunt, per hunc numerum compon[illegible]

IDEM.

XXI. Si quis aurem abſciderit, componat ſolid. II. excepta opera & mercede me[illegible]

IDEM.

XXII. Si brachium aut coxam transforauerit, componat ſolid. II. ſi autem plagaue[illegible] & transforauerit, componat ſolidum vnum, excepta opera & mercede medici.

IDEM.

XXIII. Si intra capſum plagauerit, componat ſolid. III. excepta opera & mercede m[illegible]

IDEM.

XXIV. Si brachium aut tibiam ruperit, componat ſolid. III. excepta opera & mer[illegible] & ſi de ipſa ruptura intra anni ſpacium ſanus factus non fuerit, & ad priſtinam ſanitatem [illegible] rit, quartam partem precij ipſius domino eius componat.

IDEM.

XXV. Si manum abſciderit, medium precij ipſius componat domino eius.

IDEM.

XXVI. Si policem de manu excuſſerit, componat ſolid. IV. ſi ſecundũ digitum, ſol. II[illegible] tium aut quartum, ſolid. I. ſi quintum, ſolid. II. excepta opera & mercede medici.

IDEM.

XXVII. Si pedem abſciderit, medium precij ipſius componat, vt ſupra. Si policem, ſolid [illegible] ſecundum aut tertium, ſolid. I. ſi quartum, I. ſi quintum, ſolidum dimidium.

IDEM.

XXVIII. Si batiderit aut percuſſerit, pro vna ferita, ſi vulnus aut liuor apparue[illegible] com[illegible] nat ſolidum medium; ſi vero vſque quatuor fecerit, componat ſolid. II. amplius feritæ non [illegible] rentur.

IDEM.

XXIX. Si de plagis aut feritis ſuperius ſcriptis aldij aut ſerui miniſterialis aut ruſti[illegible] diæ ſeu ancillæ, manus, aut pedes, vel quod vbi membrum quod plagatum aut percuſ[illegible] a ſcidetatum, & non excuſſerit à corpore, ſimili modo componat tanquam ſi eum excuſſi[illegible]

a al. *ſtindo-ratum, id eſt,* geſpliberT.

IDEM.

XXX. Omnes vero plagæ aut feritæ tam de aldiis, quam de ſeruis miniſterialibus, ſeu d[illegible] ruſticanis, atque aldiis, aut ancillis, quæ euenerint, per hunc tenorem, ſicut ſupra conſtitutu[illegible] niantur. Si autem aliqua dubietas inde fuerit, quod euadere aut citius ſanare nõ poſſit, tu[illegible] precij de plaga, quod arbitratum fuerit, dominus eius accipiat; reliqua vero medietas [illegible] vſq; dum cognoſcatur, ſi intra anni ſpacium euadere poteſt de ipſa plaga. Si euaſerit, quo[illegible] eſt compleatur; ſi autẽ de ipſa mortuus fuerit intra anni ſpacium, ſicut ſubter annexum eſt [illegible] ponatur. Quod pro plaga acceptum eſt, in ipſa ſumma compoſitionis mortui computetur.

IDEM.

XXXI. Qui plagas fecerit, ipſe quærat medicum. & ſi neglexerit quærere, tunc ille, [illegible] p[illegible] gatus eſt, aut certe dominus eius inueniat medicum. & ille, qui caput ruperit, aut ſupra ſcript[illegible] fecerit, operas reddat & mercedes medico perſoluat, quantum per doctos homines arbit[illegible] fuerit.

IDEM.

XXXII. Si quis percuſſerit ancillam grauidam, & abortum fecerit, componat ſolid. [illegible] tem ex ipſa percuſſura mortua fuerit, componat eam, ſimul & quod in vtero eius mortuu[illegible]

IDEM.

XXXIII. Si quis porcarium de libero homine batidarit, ipſum quidem, q[illegible] nam non de caſa maſſarij componat ſolid. XX. tantum eſt, vt ipſe porcarius fe[illegible] aut ſcandalum non committat. Nam ſi fecerit plagas aut feritas, arbitrentur, & com[illegible]

IDEM.

XXXIV. Si duo porcarij inter ſe batiderint, aut ſcandalum commiſerint, ſi plagas aut feritas [illegible]nt, componant. nam alia culpa non requiratur.

Rex LVITPRANDVS.

XXXV. Si quis aldium aut aldiam, ſeruum aut ancillam batiderit, & per ipſam batituram pon[illegible] facti ſunt, medium precij Domino eius componat, licet patrono eorum tanquam ſi eum occi[illegible], exceptis plagis & feritis, componat, ſicut anterius edictum continet.

TIT. IX.

De homicidiis liberorum hominum.

Rex ROTHARIS.

[illegible] Si duo aut tres homines, ſeu amplius, liberi, homicidium perpetrarint, & noluerint ſe adiu[illegible]nm vt componant ipſum mortuum, ſicut appretiatus fuerit, ſit eis licentia adiunandi. & ſi a[illegible] ſe ſubtraxerit, & non potuerit ſe purificare ſicut lex habet, id eſt, quod nec plagam, nec [illegible] homine, qui occiſus eſt, feciſſet, tunc ſit culpabilis ſicut & alij qui eum compoſuerunt. [illegible]auerit, ſit abſolutus à culpa homicidij. Si tamen in conſilio fuerit, componat, vt ſupra, [illegible] ipſo conſilio purificet ſe, ſi potuerit.

IDEM.

[illegible]inum ſuum occiderit, ipſe occidatur. & ſi quis ipſum hominem defenſauerit, qui [illegible] ſit culpabilis DCCCC. ſolid. medium Regi, & medium parentibus mor[illegible] mort[illegible] vindicandam denegant ſolatium, ſiquidem rogatus fuerit, vnus[illegible] medium Regi, & medium cui ſolatium denegauerit.

IDEM.

[illegible] perpetrauerit abſconſe in Barone libero, vel ſeruo vel ancilla, & vnus [illegible] ipſum homicidium fecerit, componat DCCCC. ſolid. ſi vero plures fue[illegible]rit, qualiter in gargahangi, ipſum homicidium componat. Si ſeruus aut libertus, [illegible] mortuum, vt appretiatus fuerit. & ſi ſpolia de ipſo mortuo tulerit, id eſt, pluslayp, [illegible] ſolid. xc.

IDEM.

IV. Si infans in vtero matris ſuæ nolendo occiſus fuerit ab aliquo, ſi ipſa mulier libera eſt, & e[illegible]uaſerit, [illegible]tur, vt libera ſecundum nobilitatem ſuam, & medium, quod ipſe valuit infans, ipſe compon[illegible] ſi ipſa mortua fuerit, componat ipſam ſecundum generoſitatem ſuam; excepto quia vt[illegible]ius mortuus fuerit, componat, vt ſupra, ceſſante faida quod nolendo fecit.

IDEM.

V. Si duo aut tres homines liberi ſeu amplius in vnam arborem inciderint, & alium hominem [illegible] occiderint, aut quodlibet damnum fecerint, tunc incidentes arborem quanticunqs [illegible]nt, ipſum homicidium aut damnum pariter componant. & ſi caſu faciente ab ipſa arbore aliquis [illegible]is, qui inciderint, mortuus fuit: ſi duo fuerint collegæ, medium precij reputetur illi mortuo, & [illegible]um reddat parentibus collegæ. Et ſi plures fuerint, eodem modo portio vna reputetur illi mor[illegible] anticunqs fuerint, ſimiliter reddant ſummam precij, ceſſante faida, eo quod nolendo fecerint.

IDEM.

VI. Si quis alij venenum ad bibendum dederit, & qui acceperit mortuus fuerit, precium mor[illegible] ſecundum qualitatem perſonæ in integrum componat.

IDEM.

VII. Si ſeruus aut ancilla venenum alteri dederit ad bibendum, & ille qui acceperit mortuus fuerit, componat Dominus ſerui vel ancillæ medium precij ipſius, quantum ipſe valuerit qui pe[illegible]it. & per omnia ipſe ſeruus vel ancilla in ipſa compoſitione. pro quanto appretiatus fuerit, ad occidendum tradatur. Et ſi ille mortuus fuerit, qui acceperit, tunc Dominus ſerui vel ancillæ [illegible]um mortuum integrum componat, ſic tamen vt ſeruus vel ancilla in ipſa compoſitione pro quan[illegible] appretiatus fuerit, ad occidendum tradatur; & nulla ſit redemptio aut excuſatio in morte ſerui [illegible] ancillæ.

IDEM.

VIII. Si homo occiſus fuerit liber aut ſeruus, & de ipſo homicidio compoſitio facta fuerit, & [illegible] amputanda inimicitia, ſacramenta præſtita fuerint; & poſtea ſi contigerit, vt ille qui compoſitio[illegible] acceperit, reuindicandi cauſa occiderit hominem de parte, de qua compoſitionem acceperat, [illegible]mus vt ipſam compoſitionem in duplum reddat, aut parentibus, aut domino ſerui. Simili modo [illegible]gis aut feritis, qui poſt compoſitionem acceptam reuindicare tentauerit, vt in duplum quod [illegible]pit, reſtituat, excepto ſi hominem occiderit componat, vt ſupra, in integrum.

IDEM.

IX. Si magiſter comacinus cum collegis ſuis domum ad reſtaurandum vel fabricandum ſu[illegible]placito finito de mercede ſuſceperit: & contigerit aliquem per ipſam domum aut materiam,

ant lapide lapſo mori, aut quodlibet damnum fieri non requiratur domino cuius [illegible]
ſi magiſter comacinus cum conſortibus ſuis ipſum homicidium aut damnum [illegible]
poſtquam fabulam firmatam de mercede pro ſuo lucro ſuſceperit, non immerit[illegible]
mnum.

IDEM.

X. Si quis magiſtrum comacinum vnum aut plures rogauerit, aut conduxerit, ad o[illegible]
ctandum, aut ſolatium diurnum præſtandum, inter ſuos ſeruos ad domum aut caſ[illegible]
dam; & contigerit per ipſam caſam aliquem ex ipſis comacinis mori, non requiratur ab [illegible]
ius caſa eſt. Nam ſi cadens arbor aut lapis ex ipſa fabrica, & occiderit aliquem extraneum, a[illegible]
libet damnum fecerit, non reputetur culpa magiſtro, ſed ille qui conduxit, ipſum dam[illegible]
ſtineat.

IDEM.

XI. Si quis operarios conduxerit aut rogauerit in opera, & caſu faciente conti[illegible]
ipſis aut in aqua mori, aut flumine percuti, aut vento arbore mota occidi, aut propria [illegible]
non requiratur ab ipſo qui conduxit aut rogauit; tantum eſt, vt per ipſius factum, qui c[illegible]
rogauit, aut per hominem eius non moriatur; & ſi à quocunq; vnus eorum occiſu[illegible] uc[illegible]
fuerit, ipſe componat qui eum occiderit aut læſerit.

IDEM.

XII. Si maritus vxorem ſuam occiderit immerentem, per quamlibet occaſionem, quæ [illegible]
gem non ſit merita mori, componat ſolid. mille ducentos, medium illis parentibus, q[illegible]
eum dederint & mundium ſuſceperint, & medium Regi, ita vt per actorem Regis diſtingu[illegible]
nas ſupraſcriptas componat. Et ſi filios de ipſa muliere habuerit legitimos, habeant fi[illegible]
& phaldephium matris; & ſi filios de ipſa non habuerit, reuertatur ipſa facultas ad pa[illegible]
ad maritum tradiderunt. & ſi parentes non habuerit, tunc ipſa compoſitio & præ[illegible]
curtem Regis perueniat.

IDEM.

XIII. Si quis puellam aut mulierem liberam, per quamlibet occaſionem, occiderit, com[illegible]
ſolid. M. C C. medium parentibus eius, ad quos mundium de ea pertinet, & medium Regi, & [illegible]
rentes non habuerit, tunc ipſa compoſitio in integrum ad curtem Regis perueniat, ſic tamen [illegible]
animo, id eſt, voluntarie, occiderit.

IDEM.

XIV. Si mulier maritum ſuum occiderit, ipſa occidatur; & res eius (ſi filium non habuerit [illegible]
rentes mariti habebunt in poteſtate.

IDEM.

XV. Si ſeruus Regis mori fecerit, ita decernimus vt componat ipſam perſonam, ſicut [illegible] e-
tiata fuerit, & ſeruus ipſe ſuper foſſam ipſius mortui appendatur, vt in eo vindicta d[illegible] & ſi[illegible]
ſa finita.

IDEM.

XVI. Si quis ſculdaſium aut actorem Regis occiderit, vtilitatem Regis facientem [illegible]
pro libero homine, ſicut in edicto legitur, & parentibus legitimis componatur; except[illegible] q[illegible]
curte Regis, qui eum occiderit, componat ſolid. L X X X. & ſi eum batiderit, aut legauerit, ſimili[illegible]
componat pro libero homine ſecundum nationem ſuam, ſicut in edicto conſtitutum eſt, exce[illegible]
curte Regis pro culpa componat L X X X. ſolid.

IDEM.

XVII. Si quis hominem liberum caſu faciente nolendo occiderit, componat ſicut a[illegible]
tus fuerit, & faida non requiratur, eo quod nolendo occiderit.

REX LVITPRANDVS.

XVIII. Si quis Longobardus ab aliquo homine, quod Deus auertat, interemptus [illegible] &
cauſa ſecundum legem ad compoſitionem venerit; & ipſe qui occiſus eſt, filium maſculum [illegible] ntel-
querit, quanquam filiam inſtituiſſemus heredem, ſicut maſculos, in omnem ſubſtantiam pat[illegible] is au[illegible]
matris, ipſam tamen compoſitionem volumus, vt accipiant parentes eiuſdem propinqui qui o[illegible]
fuerit, illi qui per caput ſuccedere poſſunt, quia filiæ eius, eo quod fœmineo ſexu eſſe probantur [illegible]
poſſunt ipſam faidam leuare. Ideo proſpeximus, vt ipſam compoſitionem non recipiant, niſi, [illegible]
pra diximus, præfati parentes. & ſi propinqui non fuerint, tunc medium de ipſa compoſitione [illegible]
piant filiæ eius, ſi vna aut plures fuerint, & medium curtis Regia.

IDEM.

XIX. Si quis liber homo ſe defendendo liberum hominem occiderit, & ſi pro[illegible]
rit, quod ſe defendendo liberum hominem occiderit, ſic eum componat ſicut in anterio[illegible]
continetur, quod ROTHARIS inſtituit. Nam qui ſuper alium ambulauerit, & ſic eum [illegible]
cunq; cauſa occiderit, omnem ſubſtantiam ſuam amittat, & habeant eam heredes ipſius, [illegible]
ſus fuerit, in hoc ordine; ita ſane, vt ſi minus ipſa ſubſtantia homicidæ, quam ant qua[illegible]

rat, aut non niſi tantum, tunc res ſuas perdat ipſe homicida, & perſona eius tradatur ad propinquos defuncti. Nam ſi amplius habuerit ſubſtantiæ, quam ipſa compoſitio anterior erat, amittat omnes res ſuas, & accipiant heredes mortui in antiqua tantum, quantum antiqua compoſitio fuerat, & quod ſuperfuerit, habeat curtis regia, & medium heredea defuncti, & ipſe homicida animam ſuam beret.

IDEM.

XX. Si ſeruus cum voluntate domini ſui hominem liberum occiderit, & probatum fuerit, tunc dominus eius omnes res ſuas amittat in eo ordine, *ſicut ſupra annexum eſt. Et ſi dominus eius negauerit, quod per ipſius conſilium factum non fuiſſet, purificet ſe ad legem Dei, & componat ſum mortuum, ſicut antea fuerat conſuetudo, & ipſe inſuper ſeruum tradat in manibus parentum defuncti.

IDEM.

XXI. Recolimus, qualiter iam ſtatuimus, vt qui hominem liberum occidere præſumpſerit, res ſuas in integrum perdat. Et qui ſe defendendo liberum hominem occiderit, componat ſecundum qualitatem perſonæ. Nunc autem ſtatuere præuidimus, quomodo ſit ipſa quantitas conſideranda. Conſuetudo enim eſt, vt pro minima perſona, quæ exercitalis homo inueuitur eſſe, c L. ſolid. componat; & pro eo qui primus, ccc. ſolid. De caſindiis vero noſtris volumus, vt quicunque ex minimis occiſus fuerit, in tali ordine, pro eo quod nobis deſeruire videtur, c. ſolid fiat compoſitio. Maiores vero ſecundum quales perſonæ fuerint, vt in noſtra conſideratione vel ſucceſſorum noſtrorum at permanere, quomodo ipſa compoſitio vſque ad ccc. ſolid. debeat aſcendere.

IDEM.

XXII. Si quis liber homo in terra aliena reſidens libellario nomine homicidium fecerit, & fuga lapſus fuerit, tūc ille, cuius terram ipſe homicida laborauerit, aut inhabitauerit, habeat ſpacium menſis vnius ad ipſum hominem perquirendum; & ſi eum inuenerit, habeat licentiam ipſum hominem, quamuis liber ſit, comprehendendi & tradendi in manu illius, cui fecerit homicidium. & ſi hoc non fecerit, dare debet medium de omnibus rebus mobilibus (excepto tecto) quas in ipſa caſa habuerit ipſe homicida. quod ſi neque facere voluerit, ipſe cuius terra eſt, dare debeat libellario nomine ipſam terram, ei cui homicidium fecerit, vt reddat ei exinde, ſicut reddebat, qui ipſum homicidium fecit. Tamen de his tribus capitulis, in illius ſit poteſtate eligendi cuius terra eſt, & faciat exinde quod voluerit.

TIT. X.

* *De Monomachiis.*

* *Aliar. noſt eſt hæc rubrica.*

REX LVITPRANDVS.

I. Recolimus enim, quod ſtatuimus cum noſtris iudicibus, vt qui liberum hominem occidere præſumpſerit, omnem ſuam ſubſtantiam amittat, modo vero dum repeterent ſinguli homines, quos forte aliqua duritia detinebat, quod parens illorum, qui in lectulo mortuus fuerit, per venenum occiſus fuerit. & dum per pugnam ipſam cauſam, ſicut antiqua fuerat conſuetudo, quærere diſponebant, grauis cauſa nobis eſſe comparuit, vt ſub vno ſcuto, per vnam pugnam, omnem ſuam ſubſtantiam homo amittat. Ideoque ſtatuere præuidimus, & ſi à modo talis cauſa emerſerit, vt ille, qui poſt mortem parentis ſui per pugnam probare voluerit, quod eum per venenum occidiſſet. Et obſeruatis , quæ in anteriori edicto affiximus, per euangelia affirme , ꝙ aſto animo cauſam ipſam non requi-, niſi quod ei certa ſuſpicio ſit, poſtea poteſtatem habeat quærere per pugnam, ſicut antiqua fuit conſuetudo. Et ſi ei ferita euenerit, cui crimen ipſum mittitur, aut ad campionem ipſius, quem conductum habuerit, non amittat omnem ſubſtantiam ſuam, ſed componat ſecundum qualitatem onæ, ſicut antea fuerit lex componendi: quia incerti ſumus de iudicio Dei, & multos audiuimus pugnam ſine iuſta cauſa ſuam cauſam perdere. Sed propter conſuetudinem gentis noſtræ Londotum legem impiam vetare non poſſumus.

IDEM.

II. Item annunciatum eſt nobis, quod quidam babebat puteum in curte ſua, & ſecundum nſuetudinem furcam & tolenum ad hauriendam aquam; veniens autem homo ſtetit ſub ipſo toleno & cum veniſſet quidam ad hauriendum aquam de ipſo puteo, & incaute ipſum tolenum dimiſiſſet, venit ſuper eum, qui ſub ipſo ſtabat, qui mortuus eſt. Dum autem requiſitio de morte eius eret, quis eum deberet componere, & nobis relatum fuiſſet: Ita nobis & noſtris iudicibus rectum ſſe comparuerit, vt ipſe homo, qui ibi mortuus fuerit, quia non fuit animal, ſed ſenſum rationalem abuit ſicut homo debet babere, debuit proſpicere in quo loco ſe poneret ad ſtandum, aut quale onu , ſuper ſe habebat. Ideo computet ſibi duas partes precii de compoſitione, tertiam, quantum ſecundum edicti tenorem appreciatus fuerit, componat ipſe, qui ipſam aquam hauriebat in caue, & det eum filiis aut propinquis parentibus, vel eis qui heredes extiterint; & ſit cauſa finita abſque aida & dolo, eo quod noleudo factum eſt. Ille autem cuius puteus eſt, nullam habeat caluniam, quia ſi ei calumniam ingerimus, nullos poſtea permittere de puteo ſuo aquam haurire, quia omnes homines puteum habere non poſſunt, reliqui pauperes ſiti morerentur, etiam itinerantes neceſſitatem paterentur.

 IDEM.

IDEM.

III. Hæc autem rei veritas peruenit ad nos, quod quidam homo, di[illegible] ad ſeruum alienum: veni & occide dominum tuum, & ego tibi habeo facere b[illegible] lueris. Ille autem perſuaſus ab ipſo intrauit in cauſam ipſam malam, & idem qui e[illegible] malitia perductus eſt, vt & præſentialiter diceret eidem puero: feri ipſum dominum [illegible] pro peccatis feritam fecit, & iterum dixit; feri eum & adhuc; nam ſi non feceris, ego te [illegible] Ipſe autem puer conuerſus fecit eidem domino alteram feritam, & mortuus eſt. D[illegible] ſitio & compoſitio de morte eius fieret, volebat aliquis dicere, quod tantum debere [illegible] qui puero ſuaſit, & in ſua præſentia hominem ferire iuſſit, quantum anterius edictum [illegible] conſilio mortis. Sed nobis noſtriſque iudicibus hoc nullo modo placuit, quoniam con[illegible] in occulto ſit concinatum, & aliquotiens perficitur, aliquotiens non. Nam hoc homicidiu[illegible] tialiter factum eſt, & nos non dicimus hoc eſſe conſilium, quando homo alteri verb[illegible] te[illegible] ſentialiter oſtendendo dicit; feri hominem illum. Ideoque qui tale malum commiſit, [illegible] tum fuerit, non componat conſilium mortis, ſed componat ſicut in noſtro tempore [illegible] mus, hoc eſt, vt perdat omnem ſuam ſubſtantiam, & medium accipiant heredes defun[illegible] curtis Regia, excepta illa compoſitione antiqua, quam heredes mortui in antea tollan[illegible] cto noſtro tempore, vt ſupra diximus, eſt affixum.

Rex RACHIS.

IV. Si quis Longobardus qualemcunque hominem aldium aut ſeruum ſuum fece[illegible] & ipſe ad palatium venerit ad proclamandum, & iuſſione Regis accepta eidem portauer[illegible] iudicet, aut veniat ad præſentiam Regis vel iudicis cum ipſo homine ad iudicium habendu[illegible] ipſe neglexerit, & furore accepto eum batiderit, aut, quod abſit, eum occiderit, ſicut n[illegible] in ex peccatis cognouimus, componat guidrigild ſuum in palatio. Et ſi ipſe hom[illegible] viuus f[illegible] aut aldius ſit, perdat eum cum rebus ſuis, & in libertate permaneat ipſe & filii eius, ſi ver[illegible] & guidrigild ſuum componat; & ſi eum bati[illegible]erit, componat ſicut ad alium libe[illegible]um ho[illegible] ipſum occiderit, pro hoc capitulo, ſicut ſupra ſecundum legem, componat mortem ip[illegible] guidrigild ſuũ Regi pro præſumptione. Si vero aldius fuerit aut ſeruus, perdat filios eius, & componat in palatio Regis guidrigild.

Imp. CAROLVS.

V. Qui ſubdiaconum occiderit, ccc. ſolid. componat; qui Diaconum, [illegible] qui P[illegible]es[illegible] [illegible] dc. qui Epiſcopum, [illegible] c. qui Monachum, cccc. De Epiſcopis & Sacerdotibus occ[illegible]is, ſicut ſta[illegible] tum habemus, fiat, & de reliquis quibuslibet cauſis. Veruntamen de Presb[illegible]teris vi[illegible] [illegible]ur nob[illegible] vt ſi liber eſt natus, Presbyter, per triplam compoſitionem ſecundum legem ſuam ſi[illegible] com[illegible] ſitus, ab eo qui hoc perpetrauerit. Et ſi plagatus fuerit ſecundum qualitatem & quantitatem [illegible] rum vel diſciplinæ, per tr[illegible]lam compoſitionem ſecundum legem ſuam emendetur [illegible] perpetra[illegible]uit. Si autem ſeruus Presbyter natus fuerit, ſed illius natiuitatem per triplam co[illegible] neiu ſoluatur in plagis & in diſciplinis. & de Diaconibus ſimiliter fiat.

Imp. PIPINVS.

VI. De aduenis & peregrinis, qui in Dei ſeruitio vel Romam vel ad alia loca ſeſtin[illegible] ctorum corpora, vt ſalui vadant & reuertantur ſub noſtra defenſione. & qui ex ipſis pere[illegible] fuerit occidere, lx. ſolid. in noſtro palatio componat, & inſuper compoſitio ipſa fiat de[illegible] [illegible]io, cui legibus leudum ipſum pertinuit. Et hoc damus in mandatis, cunctis Epiſcopis, Ab[illegible] Actionariis noſtris, vt hæc omnis ſupra ſcripta iuſtitia, de præſenti abſque vlla tarditate [illegible] fieri debeat, vt qui in tantis annos iuſtitiam habere non potuerit, vel modo per Dei o[illegible] [illegible] [illegible]co diam & præceptum Domini & genitoris CAROLI Regis Francorum & Lo[illegible] rum, ac Patricii Romanorum, ſimul & per noſtram præceptionem, vnuſquiſque iuſtitiam [illegible] cipiat.

Imp. LVDOVICVS.

VII. Si quis ex leui cauſa, aut ſine cauſa, hominem in Eccleſia interfecerit, de vita ſua [illegible] [illegible]at. Si vero foris rixati fuerint, & vnus poſt alterum fugerit in Eccleſia, & ibi ſe defendend[illegible] in[illegible] terfecerit; ſi huius facti teſtes non habuerit, cum xii. iuratoribus per Sacramentum affirmet, [illegible] ſe defendendo eum interfeciſſet, & pro hoc dc. ſolid. componat, & inſuper bannum n[illegible]m. Is vero qui [illegible]terfectus eſt, abſque compoſitione iaceat, ac deinde interfector ſecundum ca[illegible]m iudi[illegible] congruam facinoris, quod admiſit, pœnitentiam accipiat. Si proprius ſeruus hoc admiſerit [illegible] aquæ feruentis examinetur verum hoc ſponte, an ſe defendendo feciſſet. Et ſi manus ex[illegible] interfi[illegible]iatur; ſi vero nõ fuerit; tunc dominus eius iuxta quod guidrigild eius fuerit, ad Eccle[illegible] ſoluat, aut ſi voluerit, ipſum ſeruum Eccleſiæ tradat.

IDEM.

VIII. De Eccleſiaſtico, & fiſcalino, & beneficiario ſeruo volumus, vt pro vna vice [illegible] ſuo met componat; [illegible]tera vero vice ipſe ſeruus ad ſupplicium tradatur, [illegible] tamen [illegible] minis, qui [illegible] facinore ad mortem fuer[illegible] iudicatus, ad legitimos here[illegible]es [illegible]s per[illegible] ro in a[illegible] Ec[illegible]leſiæ, [illegible]us portæ reliquiis Sanctorum fuerint conſecratæ, [illegible] dium perpetratum fuerit, [illegible] modo emendetur, vel componatur. Si vero porta non [illegible]

ſecr-

eo modo componatur, quod in atrio committitur, ſicut & componere debet, quod in im... e violenter committitur.

I D E M.

IX. Qui hominem liberum publicam pœnitentiam agentem interfecerit, bannum noſtrum ...nat in triplo, & guidrigild eius ad primos parentes per...oluat.

I D E M.

... Quicunque liberum hominem ex leui cauſa, aut ſine cauſa interfecerit, guidrigild eius his, le...bus pertinet, componat; ipſe vero propter talem præſumptionem in exilium mittatur ...n temporis nobis placuerit, res ſuas tamen non amittat.

I D E M.

... In compoſitione guidrigild volumus, vt ea dentur quæ in lege continentur, excepro ancl... a quia propter illa duo aliquotiens periurium committitur, quando maioris pretii quam iurantur.

I D E M.

... Si quis aliqua neceſſitate cogente homicidium commiſerit, Comes, in cuius miniſterio res ...tatur, compoſitionem ſoluere, & faidam per Sacramentum pacificare faciat, quod ſi vna pars ...re ei ad hoc noluerit, aut ille qui homicidium commiſit, aut is qui compoſitionem accipere tunc Comes illum, qui contumax fuerit, ad præſentiam noſtram venire faciat, vt eum ad tem... nobis placuerit in exilium mittamus, donec ibi caſtigetur, vt Comiti ſuo inobediens eſſe ... audeat, & maius damnum inde non accreſcat.

Imp. LOTHARIVS.

...III. De homicidiis in Eccleſiis vel in atriis eorum commiſſis hoc obſeruetur, & teneatur, ſic... ...ti capitulari conſtitutum eſt. Si quis ex leui cauſa, aut ſine cauſa hominem in Eccleſia inter... e vita componat; ſi vero foris rixati ſunt, & vnus alterum in Eccleſia fugerit, & eum ibi ...e de...ndo interfecerit, ſi huius facti teſtes non habuerit, cum XII. iuratoribus legitimis per Sacra... affirmet, quod ſe defendendo eum interfecerit. & ſi ipſe actor commotæ rixæ inter eos ex..., leudum interfecti, & inſuper bannum noſtrum ſoluere cogatur, & publicam agat pœniten... Sin autem non ille, qui alterum interfecerit, ſed is qui interfectus eſt, eandem rixam commoue...que compoſitione iaceat, & is qui eum interfecerit, ſecundum canonum iudicium publicam pœnitentiam. Si cuiuslibet ſeruus proprius hoc commiſerit, iudicio aquæ feruentis examinetur, ... hoc ſponte an ſe defendendo feciſſet. & ſi manus eius exuſta fuerit, interficiatur; ſi autem non ...nt, publicam pœnitentiam * mulcitetur, niſi forte ipſe actor commotæ rixæ inter eos fuerit in...ntu, tunc enim eius dominus iuxta quod guidrigild illius eſt, ad Eccleſiam perſoluat, aut ſi volue...t eide...ſiæ tradat.

* *For. mul-ctetur.*

I D E M.

XIV. De Eccleſiaſtico, & fiſcalino, & beneficiario ſeruo volumus, vt pro vna vice guidrigild pro eo componat; altera vero vice ipſe vero ſeruus ad ſupplicium tradatur: hereditas tamen li... hominis, qui propter tale facinus ad mortem fuerit iudicatus, ad legitimos heredes illius perue... ...n atrio ipſius Eccleſiæ, cuius portæ reliquiis ſanctorum ſunt conſecratæ, huiuſmodi homici... perpetratum fuerit, ſimili modo componat. Si vero portæ Eccleſiæ conſecratæ non ſunt, eo ...mponat, quod in atrio committitur, ſicut componi debet, quod in immunitate violenter ...um eſt.

I D E M.

XV. De homicidio, vnde lex pro ſimplicitate probationem trium teſtium quærit, & ſi teſtes ...re non poterit, concedimus vt cum duodecim iuratoribus iuret, & ab eadem ſimplicitate ſit ab... proprium tamen non amittat.

Imp. HENRICVS.

...VI. Qui vero intra treuguam poſt datum oſculum pacis, aliquem hominem interfecerit, & voluerit, pugnam pro ſe faciat, nec campionem pro ſe dare debet, niſi ſicut dictum eſt ſupra. ...e conuictus fuerit, manum, quæ homicidium fecit, amittat.

I D E M.

XVII. Decet Imperialem ſolertiam Reipub. curam agere, & ſic ſollicitetur erga præſentiam, ...tenus ea quoque diligenter prouideat, quæ poſteris ſunt vtilia atque profutura. Id autem ſatis ...ter agitur, cum bonis virtutis premium, impiis autẽ digna vltio, ſibi ad vindictam, aliis ad ...m recompenſatur. ſed quoniam omnia, quæ habet humanum genus, excidit. de eius ſalute, præcipue curandũ eſt, quanto manifeſtius conſtat, quod omnipotens quoq; Deus, pro redem... eius vnigenitũ ſuum, ab æterna ſede diuinitatis ſuæ, in terrã miſit. Quapropter quoniam ple... proh dolor, benefici... ac diuerſo genere furtiuæ mortis perire audiuimus, ſuper hoc dum in ...li conuentu Longobardorum ſederemus, huiuſmodi legem Epiſcoporum, Marchio...itum, aliorumq; multorum fidelium conſenſu & autoritate probare ſancimus. Quicunq; ...o ſeu quolibet modo furtiue ad aliquẽ peruenerit, vel conſentiens fuerit, mortis ſententiam ...m ...m ſuarum rerum mobilium & immobilium facultatem amittat. Ita tamen, vt pte... ...brarum ...ti pro legitimo guidrigild propinquis parentibus perempti premium detur; ruſus medietas eius propinquis veniat, altera autem medietas ad fiſcum accedat. Si quis

vero

vero prædicti criminis aut de facto aut de conſenſu, accuſatus negare vol[illegible] bet eſt, ſi vero ſeruus, per iudicium defendat ſe, aut ſimilem ſententiam in[illegible] lumus, noſtraque Imperiali autoritate ſancimus: vt quicunque hominibus præd[illegible] fugium aut ſubſidium aliquod præbuerit, omnis poſſeſſio eius in publicum peru[illegible] noſtram omniumque noſtrorum indignationem incurrat.

TIT. XI.

De parricidiis.

Rex ROTHARIS.

I. Si quis in morte parentis ſui inſidiatus fuerit, id eſt, ſi frater in morte fratris [illegible] quod eſt patruus, ſeu conſobrini inſidiatus fuerit; & ille, cui inſidiatus fuerit, filium non ſit ille heres de cuius anima tractauit, ſed alii parentes proximi, & ſi alios parentes [illegible] habuerit, tunc illi curtis regia ſuccedat. De anima autem illius homicidæ ſit in pote[illegible] tate, quod illi placuerit; res vero, quas homicida reliquerit, parentes proximi & legi[illegible] ſi parentes proximos non habuerit, tunc curti Regiæ ſocientur.

Rex LVITPRANDVS.

II. Si frater fratrem occiderit in peccatis, quanquam anterius edictum contineat [illegible] parentes homicidæ ſuccedant; nos autem *proximos* * fratres appellamus, ſi frater relictu[illegible] homicidæ fratris ſuccedat, ita vt ſecundum qualitatem perſonæ de ipſa ſubſtantia hom[illegible] qui occiſus eſt filios reliquerit, compoſitionem illis dare debeat; reliquum autem, quod ſ[illegible] ſibi habeat. Et ſi pecunia ipſius homicidæ in tantum fuerit ſub æſtimatione, quantum co[illegible] aut forte minus, habeant eam filii ipſius qui occiſus eſt. Quod ſi non reliquerit f[illegible]tres v[illegible] res is qui occiſus eſt, quantumcunque fuerit ſubſtantia homicidæ, filius ipſius qui occi[illegible] cedere debeat. quod ſi non habuerit filios legitimos, proximi ſuccedant parentes per [illegible] ſi nec parentes fuerint, qui ei legitime ſuccedere poſſint, ſuccedat ei curtis Regia: de a[illegible] micidæ illius ſit in poteſtate Regis, ſicut in anteriore edicto legitur.

* *Nota, quod frater ſit proximior agnatus, quam nepos: & quod proinde patruus nepoti præfertur, vt hic eſt etiam ſiſtus textus, & ad hanc leg. notatur Bo[illegible]bius.*

Imp. CAROLVS.

III. Si quis de libertate ſua interpellatus fuerit, timens ne in ſeruitium cadat, aliquem de [illegible] pinquis, per quem in ſeruitium caſurum timens occiderit, id eſt, patrem vel matrem, patruum [illegible] auunculum, vel quamlibet huiuſmodi propinquitatis perſonam; ipſe qui hoc perpetr[illegible] cognatio eius & conſanguinitas in ſeruitutem cadant; & ſi negauerit ipſum o[illegible], a[illegible] nouem [illegible] meres ignitos ad iudicium Dei examinandum accedat.

Imp. HENRICVS.

IV. Quicunque propter cupiditatem rerum, patrem, aut matrem, aut fratres, aut ſ[illegible] nepotem, aut aliquem ſuum propinqu[illegible]m; per ſe, aut per alium interfecerit, hereditas [illegible] alios ſuos legitimos heredes perueniat; hereditas vero interfectoris in fiſcum redigatur [illegible] ordinante Epiſcopo publicam pœnitentiam ſubdatur. Quod ſi ille cui crimen mittitur [illegible] fuerit, per ſe pugnam faciat, nec liceat campionem pro ſe dare, niſi decrepita ætas aut [illegible] infirmitas pugnare prohibuerit.

TIT. XII.

De homicidiis ſeruorum miniſterialium, vel aldiorum.

Re[x] ROTHARIS.

I. Si q[illegible] [illegible]lienum [illegible] omponat ſolid. L x.

IDEM.

II. Si quis ſeruum miniſterialem probatum, vt ſupra, aut doctum domi occide[illegible], c[illegible] ſ[illegible] L. de alio vero ſeruo miniſteriali, quod ſecundus eius inuenitur eſſe, tantum nomen [illegible] le habet, ſi quem occiderit, componat ſolid. xxv.

IDEM.

III. Si quis ſeruum alienum ruſticanum, quod ſub maſſario eſt, occiderit, c[illegible] xvi.

IDEM.

IV. Si quis ſeruum alienum bubulcum de ſala occiderit, componat ſolid. xx.

IDEM.

V. Si quis ſeruum alienum maſſarium occiderit, componat ſolid. xx.

IDEM.

VI. Si quis porcarium alienum occiderit, magiſtrum tamen illum, qui ſub ſe diſcipul[illegible] duos, aut quattuor, aut amplius, componat ſolid. L. de inferioribus autem porcariis ſi quis [illegible] componat ſolid. xxv.

IDEM.

VII. Si quis porcarium, aut capratium ſeu armentarium occiderit, magiſtrum ta[illegible] nat ſoli[d]. xx. pro diſcipulis aut qui ſequentes ſunt, ſi quis occiderit, componat ſolid. x v [illegible] paſtoribus dominicis, qui ad liberos homines ſeruierunt, & de ſala propria exeunt.

IDEM.

VIII. Si quis infantem paruulum de ſeruo m[illegible]ſario caſu faciente occiderit, arb[illegible]trio à iudico [illegible]n qualem habuerit ætatem, aut qual[illegible] [illegible]m facere poterat, ita componat.

IDEM.

IX. Nullus præſumat aldiam alienam aut ancillam quaſi ſtrigam, quæ dicitur maſca, occi[illegible]uia Chriſtianis mentibus nullatenus eſt credendum, nec poſſibile eſt vt hominem m[illegible]lier intrinſecus poſſit commedere. Si quis deinceps talem ill[illegible]tam rem perpetrare præſumpſerit, [illegible]m occiderit, componat pro ſtatu eius ſolid. LX & iuſuper addat pro culpa ſolid. C. medium Re[illegible]um cuius aldia fuerit. Si autem ancilla fuerit, componat pro ſtatu eius ſicut ſupra conſti[illegible] miniſterialis aut ruſticana fuerit, & iuſuper pro culpa ſolid. LX. medium Regi, & medium [illegible] fuerit. Si vero Iudex hoc malum perpetrare iuſſus fuerit, de ſuo proprio pœnam ſupra [illegible]mponat.

TIT. XIII.

De ſepulcro violato, & de eo qui hominem mortuum ex[illegible]oliauit.

REX ROTHARIS.

I. Si quis hominem mortuum in flumine aut foris inuenerit, & expoliauerit, & celauerit, com[illegible]ntibus mortui ſolid. LXXX. & ſi eum inuenerit, & expoliauerit, & mox vicinis palàm fecerit, [illegible]citur quia pro mercedis cauſa fecerit, nam non furandi animo, reddat ſpolia quæ ſuper eum [illegible]it, & amplius ei calumnia non generetur.

IDEM.

[illegible] quis ſepulturam hominis mortui ruperit, & corpus expoliauerit, aut foris iactauerit, [illegible]lid. ſit culpabilis parentibus defuncti. & ſi parentes proximi non fuerint, tunc caſtaldus Re[illegible]ſculdaſius requirat culpam ipſam, & ad curtem Regis eaigan

TIT. XIV.

Ne ad Regem venientibus iniuria fiat.

REX ROTHARIS.

I. Si quis ex Baronibus noſtris ad nos venire voluerit, ſecurus veniat, & illæſus ad ſuos reuerta[illegible] nullus de aduerſariis illius illi aliquam iniuriam in itinere aut moleſtiam facere præſum[illegible]t, tan[illegible]ſt, [illegible]li, qui ad Regem venire feſtinat, honeſte veniat, & nullam læſionem aut damnum [illegible]uo[illegible] in ipſo itinere, ad Regem veniendo aut redeundo faciat. Nam ſi fecerit, ſicut ſubter in hoc edi[illegible]dictum eſt, componat.

IDEM.

II. Si quis ex aduerſariis noſtris manum armatam ſuper quemcunque hominem ad Regem ve[illegible]niecerit, pro ſua iniuria, aut propter qualemcunque culpam vindicandam DCCCC. ſolid. ſit [illegible] medium Regi, & medium cui iniuria illata fuerit.

IMP. CAROLVS.

[illegible]i quis liber ſuper Miſſum dominicum cum collecta & armis venerit, & miſſaticum illi in[illegible]ntradixerit, aut contradicere voluerit, & hoc ei approbatum fuerit, quod ſe ſciente eſſe Miſ[illegible]ominicum, ad reſiſtendum veniſſet, de vita componat; & ſi negauerit, cum XII. ſacramentali[illegible]ſe idoneum faciat, & pro eo quod cum collecta eſſe Miſſum dominicum armatus venerit ad [illegible]ndum, bannum dominicum componat. Simili vero dominus Imperator de ſuis vaſſis iudica[illegible] ſi ſeruus hoc fecerit, diſciplinæ corporali ſubiaceat.

TIT. XV.

De exercitalibus, & his qui in hoſtem ire contempſerint.

REX ROTHARIS.

I. Si quis de exercitalibus Ducem ſuum contempſerit ad iuſtitiam faciendam, XX. ſolid. Duci & Regi componat.

IDEM.

[illegible] Si quis de ipſo exercitu Duci ſuo ad iuſtam cauſam proſequendam denegauerit ſolatium, [illegible] componat Regi & Duci ſuo ſolid. XX.

IDEM.

III. Si Dux exercitalem ſuum moleſtauerit iniuſte, gaſtaldius eum ſolaciet, dum vſque ad præ[illegible]m Regis, aut certe apud ſuum iudicem eum ad iuſtitiam perducat.

IDEM.

IV. Si quis res ſuas ab alio in exercitu requiſierit, & noluerit ille reddere, tunc ambulet ad Du[illegible] Dux illi aut Iudex, qui in loco ordinatus eſt à Rege, veritatem aut iuſtitiam non conſerua[illegible] componat tam Regi, quam ei cuius cauſa eſt, ſolid. XX. & cauſa manente.

IDEM.

V. [illegible]ica[illegible]ldius exercitalem ſuum contra rationem moleſtauerit, Dux eum ſolaciet, quouſque [illegible]m ſuam inueniat.

IDEM.

IDEM.

VI. Si quis in exercitu ambulare contempſerit, aut in ſculcam, det R[illegible] & D[illegible]

IDEM.

VII. De omnibus iudicibus, quomodo in exercitu ambulandi cauſa neceſſ[illegible] tant alios homines niſi tantummodo qui vnum caballum habeant, hoc eſt, ho[illegible] tollant ad ſumas ſuas ipſos caballos ſex. De minoribus hominibus, qui nec caſas [illegible] dimittant homines x. & ipſi homines ad ipſum iudicem faciant per hebdomadam [illegible] vſque dum ipſe iudex de exercitu reuertatur. Scultaſius vero dimittat tres homines, q[illegible] beant, vt tollant ad ſumas ſuas ipſos caballos tres, & de minorib. hominib. dimittan[illegible] ei operas, dum ipſe reuerſus fuerit, ſicut ad iudicem diximus per hebdomadā operas [illegible] qui caballum vnum tollat & hominibus minimis qui ei operas faciunt & tollant [illegible] & faciāt operas, ſicut ſupra legitur. Et ſi amplius aut iudex, aut ſculdaſius aut ſaltarru[illegible] ſumſerit homines ſiue Regis permiſſu aut iuſſione, qui ad exercitum ambulare deb[illegible] guidrigild ſuum in ſacro palatio. P. Hæc autem omnia ſuperius comprehenſa, quæ [illegible] nita & ſtatuta ſunt; quæ autem modo emerſerint, ſic numerentur, ſicut nunc in p[illegible] ximus.

* Reg. Salmarius, id eſt, Porſſavius.

RVX ASTVLFVS.

VIII. Et hoc diffinimus, vt poſtquam iuſſio Regis fuerit in exercitu amb[illegible]land[illegible] poſito ad monitionem faciendam, nullus præſumat fideiuſſorem aut debitorem p[illegible] cauſa pignorare. & ſi de vna iudiciaria fuerint ad dies xii. antequam eant ad exercitu[illegible] & xii. dies poſteaquam de exercitu fuerit reuerſus. Si autem de aliis iudiciariis fuerit [illegible] dies xxiv. Nam ſi quis quem inter iſta ſpacia pignorauerit, componat ipſa pignora ſi[illegible] rationem pignus abſtulit.

IMP. CAROLVS.

IX. Si quis domum alienam cuilibet fregerit, quicquid ex inde per virtutem abſul[illegible] puerit, aut furatus fuerit, ſecundum legem & totum illi cuius domus fuerit fracta ant expo[illegible] triplo componat, & inſuper bannum dominicum ſoluat. Si ſeruus hoc faciat, ſententiam ſupe[illegible] accipiat, & inſuper ſecundum legem componat.

IDEM.

X. Si quis liber homo aliquod damnum cuilibet fecerit, pro quo plenam compoſ[illegible]ion[illegible] cere non valeat, ſemetipſum inguadiare ſtudeat, vſque dum plenam compoſitionem ad[illegible]pleat.

IDEM.

XI. Si quis meſſem aut annonam in hoſte ſuper bannum dominicum rapuerit, aut [illegible] rit, vel vſurpauerit, aut cum caballis vaſtauerit, extimato damno ſecundum legem & in trip[illegible] ponat. Et ſi liber homo hoc fecerit, bannum dominicum pro hac re componere cogatur [illegible] ſecundum legem triplum componat, damnum in loco reſtituat, & pro banno diſciplinæ [illegible] ſubiaceat.

IDEM.

XII. Si quælibet perſona de hoc, quod interpellata fuerit, ant præſentialiter emen[illegible] ſacramentum reddat ſolus, quod nec ipſe fecerit, nec vere qui feciſſet ſciat: accuſator [illegible] quod non eum iniuſte ſe ſciente interpellaſſet.

IDEM.

XIII. Quicunque liber homo in hoſte bannitus fuerit, & venire contempſerit, p[illegible] bannum componat ſecundum legem Francorum, id eſt, lx. ſolid. ſoluat; aut ſi non habu[illegible] nullam ſummam perſoluat, ſemetipſum per guadiam in ſeruitio Principis tradat, doue[illegible] ta ipſum bannum ab eo ſiat perſolutum, tunc iterum ad ſtatum ſuæ libertatis reuertatur & [illegible] mo, qui propter eribannum in ſeruitio ſe tradiderit, & in ſeruitio illo defunctus fuerit, he[illegible] hereditatem, quæ ad illos pertinet, non perdant, nec libertatem, nec de ipſo eribanno ob no[illegible]tiant.

IDEM.

XIV. Si quis liber homo contempta iuſſione noſtra, cæteris in exercitu pergen[illegible] ire ſi[illegible] dere præſumpſerit, plenum eribannum ſecundum legem Francorum, id eſt, lx. ſo[illegible] debe[illegible] componere. Similiter & pro contemptu ſingulorum capitulorum, quibus per noſtra[illegible] toritatem bannum promulgauimus, id eſt, quod pacem Eccleſiarum De[illegible] & vid[illegible] & [illegible] rum, & pupillorum pauperum ac minus potentum irruperit, aut raptum intra patriam [illegible] alienas domos incenderit, vel cum collecta multitudine vim cuilibet intulerit, lx. ſol[illegible] d[illegible] ctetur.

IDEM.

XV. Si quis contumax adeo aut ſuperbus extiterit, vt dimiſſo exercitu abſque iu[illegible] Regis domum reuertatur, & quod nos Teutiſca lingua dicimus erilis fecerit, v[illegible] ip[illegible] tis, vitæ periculum incurrat, & res eius fiſco noſtro ſocientur.

IMP. LODOVICVS.

XVI. Vt nullus ad palatium vel in hoſtem pergens, de palatio vel de hoſte rediens, [illegible] quod tranſitorium vocatur, ſoluere cogatur.

Imp. LOTHARIVS.

XVII. Poſtquam Comes & pangenſes de qualibet expeditione hoſtili reuerſi fuerint, ex ea die ſuper XL. noctes ſit bannum reſciſſum, quod Teutiſca lingua eriliz, id eſt, armorum depoſitio, vocatur.

TIT. XVI.

De eo qui alij in viam anteſtetit, vel aliquem de caballo iactauerit.

Rex ROTHARIS.

I. Si quis homini libero in viam anteſteterit, xx. ſolid. ſic tamen, vt aliquam læſionem in carne ſuis non faciat, nam ſi fecerit, & xx. ſolid. ei componat, pro eo quod anteſteterit in via, & feritas aut plagas ſi fecerit, ſicut ſubter adnexum eſt in hoc edicto, componat.

IDEM.

II. Si quis ſeruo alieno, aut ancillæ, ſeu aldio, vel aldiæ, aut liberto, vel libertæ viam anteſteterit, domino eius componat ſolid. xx.

IDEM.

III. Si quis meſſem ſuam, aut pratum, ſeu quamlibet clauſuram vindicando prohibuerit homini, vt non ingrediatur, non ſit culpabilis ſicut ille, qui homini ſimpliciter ambulanti viam anteſteterit, eo quod laborem ſuum vindicauerit.

IDEM.

IV. Si quis hominem liberum de caballo in terra per quodlibet ingenium iniquo animo iactauerit, lxxx. ſolid. ei componat; & ſi aliquam læſionem ei fecerit, ſicut in hoc edicto ſubter annexum eſt, componat.

IDEM.

V. Si quis homini libero violentiam iniuſte fecerit, id eſt gualapur, lxxx. ſolid. ei componat. gualapur eſt, dum quis ſe furtiuum veſtimentum induxerit, aut ſibi caput lattocinandi animo aut faciem transfigurauerit.

TIT. XVII.

De iniuriis mulierum.

Rex ROTHARIS.

I. Si quis mulieri liberæ aut puellæ in via ſe antepoſuerit, aut aliquã iniuriam intulerit, DCCCC. ſolid. componat, medium Regi, & medium cui ipſa iniuria illata fuerit, aut ad quem mundium de ea pertinuerit.

IDEM.

II. Si quis puellam aut mulierem liberam, quæ in alterius mundio eſt, fornicariam aut ſtringam clamauerit, & pulſatus pœnitens manifeſtauerit ſe per furorem dixiſſe, tunc præbeat ſacramentum cum XII. ſacramentalibus ſuis, quod per furorem ipſum neſandum crimen dixiſſet, & non de certa cauſa cognouiſſet. Tunc pro ipſo vano improperii ſermone, quod non conuenerat loqui, componat ſolid xx & amplius non calumnietur. Nam ſi perſeuerauerit, & dixerit ſe probare poſſe, tunc per camptionem cauſa, id eſt, per pugnam ad Dei iudicium decernatur; & ſi probatum fuerit, quod illa de ipſo crimine ſit culpabilis, componat ſicut in hoc edicto legitur. Et ſi ille, qui hoc crimen miſit, probare non potuerit, guidrigild ipſius mulieris ſecundum natiuitatem ſuam componere compellatur.

IDEM.

III. Si mulier libera in ſcandalum cucurrerit, vbi viri litigant, ſi plagas aut feritas factas habuerit, aut fortiran impincta aut occiſa fuerit, apprecietur ſecundum nobilitatem ſuam; & ſic componatur, tanquam ſi in fratrem ipſius mulieris perperratum fuiſſet. nam altera culpa pro iniuria ſua, vnde DCCCC. ſolid. iudicantur, non requiratur, eo quod ipſa mulier ad litem cucurrerit, quod inhoneſtum eſt mulieribus facere.

Rex LVITPRANDVS.

IV. Si quis furore accepto barideris hominem liberum, vel mulierẽ liberam, aut puellam quæ in ſcandalum, vbi viri litigant, venit, & per ipſas feritas ponderoſi, aut ponderoſæ, effecti fuerint, ſicut & modo factum audiuimus, componat medium precii ipſius maſculi, tanquam ſi eum occidiſſet; & de fœmina ſimili modo medium precii, tanquam ſi fratrem eius occidiſſet, excepto ſi plagas aut feritas fecerit, componat ſicut anterius edictum continet.

IDEM.

V. Si quis doloſe aut per ſuperbiam, ſicut & modo factum eſſe cognoſcimus, mulierem aut puellam liberam ſedentem ad neceſſitatem corporis ſui, vel in alio loco vbi ipſa fœmina pro ſua neceſſitate nuda eſſe videatur, pungere aut percutere præſumpſerit, componat ad mundualdum eius ſolid. lxxx. ſi aldius aut ſeruus fuerit, qui hoc facere præſumpſerit, componat dominus eius ſolid. xl. & ipſam perſonam, qui hoc malum fecerit, tradere debet in manus mundualdi eiuſdem fœminæ.

IDEM.

VI. Annunciatum eſt nobis, quod aliquis peruerſus homo, dum ſe quædam fœmina in flumio

 lauaret,

lauaret, & pannos eius quos ibi habuerit totos tul[illegible], & ipſa remanſiſſet [illegible] & [illegible] ibant per locum illum pro peccatis videbant turpitudinem eius, ipſa au[illegible] ſtare non poterat, reuerti autem ad caſam ſuam nuda erubeſcebar. Prouide ſta[illegible] lem illicitam præſumptionem fecerit, componat eidem fœminæ, cui talem turp[illegible] fecerit, ipſe guidrigild ſuum, ideoque hoc dicimus, quia ſi inueniſſet eam frater, au[illegible] quus parens eidem fœminæ ſcandalum committeret, & qui ſuperare potuiſſet vnus [illegible] ceret; propterea melius eſt, vt ſe viuo componat guidrigild in ſuum, quam de morte [illegible] ter parentes, & compoſitio fiat.

IDEM.

VII. Si quis inuenerit liberam puellam aut mulierem per campum ſuum ſe[illegible] lantem, & viam indicantem, pignoret eam, & parentes aut mundualdus, componat [illegible] ſolid. VI. ſicut lex eſt. Nam ſi ipſam comprehendere præſumpſerit, & ad caſam ſuam manicatam adduxerit, componat ſolid. C. medium Regi, & medium cuius cauſa eſt. [illegible] la compoſitio de VI. ſolid. in illa compoſitione computetur. Quia ſi pul[illegible]tus [illegible] mundio eſt mulier aut puella, quod aſto animo & iniquo, fœminam ipſam ambula[illegible] terius feciſſet, vt ei componeret; tunc præbeat ſacramentum, quod cop[illegible] h[illegible] poſitione iſta, & aſto animo per laborem ipſius, ipſam fœminam ambul[illegible]te non feciſſ[illegible] aſto animo faciendo; & ſi iurauerit, tunc ipſe, quod eam comprehendere præſum[illegible] nat ſolid. C. & ſi iurare non potuerit, parentes aut mundualdus ipſius fœminæ, vt ſu[illegible] componat ſolid. VI. pro via indicata, & ille, qui eam comprehenderit, ſic [illegible]us à c[illegible]

Rex ASTVLPHVS.

VIII. Peruenit ad nos, quod quidam, dum ad ſuſcipiendam ſponſam cu[illegible]m paranymphis aut trotingis ambularent, peruerſi homines aquam ſordidam & ſt[illegible] iactaſſe. Sed quia cognouimus malum hoc per ſingula loca fieri, prouidimus, [illegible] p[illegible] dala & homicidia ſurgant. Si quæcunque liberæ mulieri talem rem facere præſump[illegible] ſolid. DCCCC. medium Regi, & medium mundualdo. Nam ſi homines pertinentes [illegible] domini ſui hoc fecerint, & dominus per ſacramentum ſe purificauerit, quod per eius [illegible] fuiſſet factum, ſerui ipſi tradantur in manus de mundualdo eius, & ipſe faciat de eis quod [illegible] rit, & amplius patronus non calumnietur. Quod ſi iurare non poterit, componat vt ſupra dictum eſt, ſolid. DCCCC.

TIT. XVIII.

De aggreſſione in vico facta, & de collectionibus.

Rex ROTHARIS.

I. Si quis pro iniuria ſua vindicanda, ſuper quemcunque hominem manu armata au[illegible] citer vſque ad IV. homines in vicum intrauerit, ille pro illicita præſumptione mori[illegible] [illegible] nat ſolid. DCCCC. medium Regi & medium ei, qui iniuriam paſſus eſt, & illi, qui [illegible] ipſo liberi ſunt, vnuſquiſque componat ſolid. XXX. medium Regi. & medium ei qui iniuria m[illegible] cepto ſi in ipſo vico caſam incenderit, aut hominem occiderit, ſecundum quod appre[illegible] ita componatur illi, cuius caſa fuerit incenſa, aut parentes, aut ſeruus occiſus fuerit.

IDEM.

II. Si ſerui, per conſilium ruſticanorum, manu armata in vicum intra[illegible]rint ad malu[illegible] dum, & quicunque homo liber, ſub Regni noſtri ditione poſitus, cum i[illegible]s conſiliatus [illegible] rint, animæ ſuæ incurrat periculum, aut certe componat ſolidos D[illegible]. medium Reg[illegible], [illegible] ei cui iniuria illata fuerit. Serui enim, qui cum ipſo ſunt ea eodem con[illegible]lio, vnuſquiſque ſolid. XL. medium Regi, & medium cui ſupra diximus. & ſi liber homo in capite no[illegible] prior ſeruus, qui eos conduxit moriatur: ſerui vero reliqui, qui cum eo fuerint, ex eod[illegible] vnuſquiſque ſeruus XL. ſolid. pro eo componat, medium Regi, & medium cu[illegible] rit.

IDEM.

III. Si pro quacunque cauſa homines ruſticani ſe collegerint, id eſt, conſ[illegible]nem facere præſumpſerint, & cuicunque ſe antepoſuerint, aut mancipium aut peculium [illegible]e-rint; quod de caſa ſerui ſui dominū tollere voluerint, tunc ille qui in capite fuerit ex ipſ[illegible] ruſt[illegible] riatur, aut animam ſuam redimat quantum appreciatus fuerit, & vnuſquiſque quod in [illegible] di-tionem cucurrerit ad malum faciendum, componat ſolid. XII. medium Regi & medium [illegible]ta illata fuerit, aut ſe anteponere præſumpſerit. Et ſi ille, qui rem ſuam quærere aut ex[illegible] ab ipſis ruſticis feritas aut plagas factas habuerit, ſicut ſuperius ſtatutum eſt, ei co[illegible] pro præſumptione tantum pœnam ſuprascriptam patiatur. & ſi aliquis [illegible] ſus fuerit, non requiratur, quia ille qui eum occiderit ſe defendendo, & res[illegible] egerit.

Rex LVITPRANDVS.

IV. Si homines in vno vico habitantes aliquam intentionem inter ſe habuerint [illegible]

vinea,

vinea, prato, aut ſylua, vel de aliare, & collegerit ſe vna pars cum virtute, & dixerit; eamus & expellamus eos de ipſo loco per virtutem foras, & ambulauerint, & ſcandalum ibi commiſſum fuerit, & plagæ vel feritæ factæ, aut homo occiſus fuerit; ita decernimus, vt plagas aut feritas & hominem mortuum ſecundum anterius edictum, quod glorioſiſſimus Rex ROTHARIS, vel Nos inſtituimus, componat. Sed pro illicita præſumptione de ipſa collectione componat ſolid. x x. ad illam partem, quæ in campo, aut in vinea, vel prato, aut in ſylua ſuum laborem faciebat. Quia autem ideo ſtatuimus, vt nullus præſumat malas cauſas in quolibetcunque loco excitare aut facere, & non potuimus cauſam iſtam aſſimilare ad araſcild, nec ad conſilium ruſticanorum vel ad ſeditionem, & plus nobis congruum paruit eſſe de conſilio malo, id eſt, de conſilio mortis; quia quando ſe colligunt & ſuper alios vadunt pro peccatis, ad id vadunt, vt faciant malum, aut ſi caſus euenerit, vt hominem occidant & plagas aut feritas faciant; ideo, vt diximus, aſſimilauimus cauſam iſtam ad conſilium mortis, quod eſt, ſicut ſupra diximus, ſolid. x x.

IDEM.

V. Relatum eſt nobis, quod aliqui perfidi homines & in malitia aſtuti, dum per ſe, vt præſumpſiſſent, manu forti aut violento ordine intrare in vicum aut in caſas alienas timentes, illas compoſitiones, quæ in edicto antiquo compoſitæ ſunt, fecerunt colligere mulieres ſuas, quaſcunque habuerunt, ſiue liberas, vel ancillas; & miſerunt ſuper homines, qui minorem habebant virtutem, & apprehendentes homines de ipſo loco & plagas fecerunt, & aliqua mala violento ordine plus crudeliter quam viri exercuerint. Dum autem hoc ad nos perueniſſet, & homines ipſi pro ſua violentia, qui minus poterant, interpellabant, ita proſpeximus in hoc edicto, eodem modo affigere, vt ſi amodo mulieres hoc facere in qualicunq; loco præſumpſerint, primum omnium decernimus, ſi aliquam iniuriam aut opprobrium vel plagas, aut feritas, aut mortem ibi acceperint, nihil ad ipſas mulieres, vel ad viros, aut ad mundualdos earum componant illi, qui ſe defendendo aliquam eis fecerunt læſionem aut interemptionem. Inſuper & publicus, qui eſt in loco vbi factum fuerit, comprehendat ipſas mulieres, & faciat eas decaluare, & fuſtare per vicos ciuitatis ipſius loci, vt cæteræ mulieres [illegible] malitiam facere non præſumant. Et ſi in ipſa caſa feritas aut plagas ipſæ mulieres cuicunque h[illegible] fecerint, mariti componant ipſas plagas aut feritas quas ipſæ fecerint, ſecundum tenorem edicti. Hoc autem ideo proſpeximus, tam de diſciplina, quam de compoſitione, quia non poſſumus mulierum collectionem ad araſcild aſſimilare, neque ad ſeditionem ruſticanorum, quia viri iſtam cauſam faciunt, non autem mulieres; & ideo de ipſis mulieribus fiat, ſicut ſupra ſtatuimus.

IDEM.

VI. Si quidem ſimpliciter in ſcandalum qualiſcunque mulier cucurrerit, & mortem aut feritas vel plagas ibi acceperit, ſic fiat iuſtitia ſicut deceſſor noſter ROTHARIS Rex inſtituit vel iudicauit.

IMP. CAROLVS.

VII. De Sacramentis per guildoniam adinuicem coniurandis, vt nemo facere præſumat; alio vero modo de illorum alimoniis, aut de incendio, aut de naufragio quamuis conuenientiam faciant, nemo in hoc iurare præſumat.

IMP. LODOVICVS.

VIII. Si ſerui per contumaciam, collecta multitudine, vim intulerint alicui, id eſt, aut homicidium, aut incendium, aut qualecunque damnum fecerint, domini eorum, quorum negligentia euenerit, hoc, pro eo quod conſtringere noluerint, vt talia facere non audeant, bannum noſtrum ſoluere cogantur.

IMP. LOTHARIVS.

IX. Volumus de obligationibus, vt nullus per ſacramentum nec per aliam obligationem aẽ adunationem faciat. & ſi hoc facere præſumpſerit, tunc ille, qui prius conſilium inchoauit, & hoc factum habet, in exilio ab ipſo Comite in Corſicam mittatur, & illi alii bannum componant. & ſi talis fuerit qui non habeat vnde componat, L x. ictus accipiat.

IDEM.

X. Collectam ad malum faciendum omnibus modis prohibemus fieri, vt vbicunque huiuſmodi præſumptiones factæ fuerint, digna emendatione corrigantur. & ſi per negligentiam Comitis factæ ſunt, vel non emendatæ remanſerint, hoc ad noſtram notitiam perferatur. Autor vero facti, ſi fuerit Aduocatus vel præpoſitus, ſiue ſculdius, vel qualibet alia dignitate præditus libera perſona; poſt legalem emendationem in loco factam ſub fideiuſſoribus, ad noſtram præſentiam veniat; multitudo vero, de liberis ſiue de ſeruis ſit, legitima emendatione mulctetur.

IDEM.

XI. De conſpirationibus conſiderandum eſt, vt quicunque facere præſumpſerit, & per ſacramentum quamcunque conſpirationem confirmauerit, triplici ratione iudicentur. Primo, vt vbicunque tale malum perpetratum fuerit, autores facti interficiantur; adiutores vero eorum ſinguli alter ab altero flagellentur, & capillos ſuos viciſſim, & nares ſuas inuicem præcidant. Vbi vero nihil mali perpetratum eſt, ſimiliter inter ſe flagellentur, & capillos ſuos viciſſim detundãt. Si vero per dexteram aliqua conſpiratio firmata fuerit, ſi liberi ſunt, aut iurent cum idoneis iuratoribus, hoc per malum non feciſſe, aut ſi facere non potuerunt, ſuam legem componãt. Si vero ſerui fuerint, flagellen-

tur, vt de cætero in Regno modo nulla huiuſmodi conſpiratio fiat, nec per ſacramentum, nec ſacramento.

TIT. XIX.

De ſeditione contra Iudicem vel ciuitatem leuata.

Rex LVITPRANDVS.

I. Si quis ſine voluntate Regis in qualicunque ciuitate contra Iudicem ſuum ſeditio[illegible] uauerit, aut aliquod malum fecerit, vel eum ſine iuſſione expellere quæſierit, aut alteri ho[illegible] altera ciuitate, contra aliam ciuitatem, aut alium Iudicem, vt ſupra, ſine Regis iuſſione fe[illegible] eum expellere quæſierint; tunc is, qui in capite fuerit, animæ ſuæ incurrat periculum, & o[illegible] res ſuæ ad palatium deueniant; reliqui vero homines, qui cum illo in malo conſentientes fu[illegible] quiſque componat in palatio guidrigild ſuum. Et ſi caſam cuiuſcunq; brutauerint, aut re[illegible] rint, qui eam palatio teneant, aut ipſis qui fidem in palatio conſeruant, componat omnes [illegible] cui eas tulit in octogild, & guidrigild ſuum, vt diximus, componat in palatio. Hoc aute[illegible] prouidimus in præſenti edicti pagina ſcribere, vt malum vitium accreſcat, ſed amputetur [illegible] in pace & gratia Dei & Regia viuere valeant.

Rex RACHIS.

II. Cognouimus enim, quod per ſingulas ciuitates mali homines, & canas, id eſt, adun[illegible] contra iudicem ſuum agentes faciunt. Sed ita ſtatuimus, vt ſi amodo quicunque homo ad[illegible] nem cum IV. vel V. aut amplius hominibus fecerit, dicendo, quod voluntatem Iudicis ſ[illegible] n[illegible] & quod ille recte dixerit, aut ad eius iudicium non vadat, confidens in alicuius patroc[illegible] n[illegible] & circa ſe aggregare voluerit, vt ipſi ſimiliter faciant, componat, ſicut anterius edictum *de [illegible] contra iudicem leuata*, continere videtur. Si vero de cauſa Regis aliquid dicere voluerit, ſit e[illegible] niendi ad palatium, & ſi ſupra quam dixerit veritatem approbauerit, ſuſcipiat ſententiam [illegible] qualitatem cauſæ, ſicut anterius edictum continet; & ſi veritatem approbare non p[illegible] u[illegible] datus in manibus cum rebus ſuis, & faciat de eo quod voluerit. Violentiam quidem ſi ſuſti[illegible] quis à Iudice ſuo, aut ab alio homine, & Iudex neglexerit iudicare, aut forſitan attenderit a[illegible] dium, aut ad parentes, aut ad amicum ſuum, vel ad præmium, & legem non iudicauerit, tunc ven[illegible] at ad palatium, & reclamet ſuam violentiam, & ſi probatum fuerit, non computetur in adunat[illegible] one ei qui proclamauerit, ſed ipſe Iudex componat guidrigild ſuum, medium Regi & medium cui iuſtitiam denegauit, & honorem ſuum amittat. Arimanus ille quidem, ſi mentitus fuerit & doloſe hoc egerit, ſi ante venerit ad palatium, quam ad iudicis ſui vadat iudicium, ſi habuerit vnde componere poſſit, componat ſolid. L. medium Regi, & medium iudici ſuo, & ſi talis homo fuerit, quod non habeat vnde componere poſſit, accipiat diſciplinam vt emendatus fiat, & vt alii facere hus non præſumant.

TIT. XX.

De damno in via dato, & de incendio.

Rex ROTHARIS.

I. Si quis caſam alienam aſto animo, quod eſt voluntarie, incenderit, in triplo eam, qu[illegible] bi tertia ſub æſtimatione precii cum omnibus, quæ ibi cremata fuerint (ſecundum quod [illegible] mines bonæ fidei appreciauerint) reſtauret, & ſi aliqua de hoc, quod intrinſecus crematum eſt, [illegible] s fuerit in renrio, tunc ille, qui damnum pertulit, iuratus dicat, quantum in eadem caſa perdider[illegible], & omnia, vt dictum eſt, in triplo reſtaurentur ab illo, qui hoc damnum voluntarie perpetrauerit.

IDEM.

II. Si quis focum ſuper nouem pedes à foculare portauerit, & damnum ex ipſo foco [illegible] et alteri factum fuerit, ipſe qui focum fecit, damnum ſeiquidum, id eſt, ſimilem componat, ideo quia volendo fecit; & intra ipſos nouem pedes de foculare damnum fecerit, ſibi aut alteri non requiratur.

IDEM.

III. Si quis focum in itinere fecerit, antequam egrediatur, extinguat eum & non negligenter dimittat. Nam ſi contigerit poſt egreſſum ipſius alicui ex ipſo foco damnum aut læſionem fieri, ipſe qui focum fecerit, & negligenter eum dimiſit, damnum ſicut appreciatum fuerit, componat tantum; ſic tamen vt poſt relictum focum à qua hora reliquerit, vſque ad aliam talem horam diei aut noctis computetur, quæ ſunt horæ XXIV. Nam ſi contigerint tranſire ipſum focum ſuper publicam viam aut riuum, ſi damnum fecerit, non requiratur ei qui focum dimiſit.

IDEM.

IV. Si quis molinum alterius aſto animo incenderit, id eſt, voluntarie, in triplum eum reſtituat ſub æſtimatione precii cum omnibus, quæ intus cremata ſunt.

IDEM.

V. Si quis molinum alterius ſcapellauerit, aut clauſuram ruperit ſine auctoritate iudicis, [illegible] ponat ſolid. XII. illi, cuius molinum eſſe inuenitur, & ſi iudicem interpellauerit, & Iudex dilatau[illegible] ipſam cauſam deliberare, aut licentiam dederit aduerſæ parti ipſum molinum euertendi, co[illegible] po[illegible] ſolid. XX. in palatio Regis diſtrictus abautorizat.

IDEM.

IDEM.

VI. Si quis ſepem alienam ruperit, id eſt, idreton, componat ſolid. VI.

IDEM.

VII. Si quis plonum, aut * aratrum alienum iniquo animo ſcapellauerit, componat ſolid. III. *al. aratum. ſi furatus fuerit, componat in octogild.

VIII. Si quis vitem alienam de vna foſſa aſto animo ſcapellauerit, componat ſolid. I. ſi autem inciderit, componat ſolid. III.

IDEM.

IX. Si quis tranicem de vite aliena inciderit, componat medium ſolidum.

IDEM.

X. Si quis robotem, aut cetrum, ſeu quercum, quod eſt modula iſcol, aut glandem, quod eſt, ... agrum alienum, aut inter culturam vel clauſuram in cuius vicino inciderit, componat pro ... emiſſes duos. Nam ſi iterans homo propter vtilitatem ſuam foris clauſuram ſcapellauerit, ... culpa.

IDEM.

XI. Si quis caſtaneam, nucem, pirum, aut malum inciderit, componat ſolid. III.

IDEM.

XII. Si quis oliuam ſcapellauerit, aut ſucciderit, componat ſolid. III.

IDEM.

XIII. Si homo aut quodlibet peculium in ſepe alterius teſta cum vimine ſe impinſerit, & mortuus aut aliquam læſionem paſſus fuerit, tunc ille qui ſepem ipſam miſerit, & componat maius aut ...us de vimine foris dimiſerit, ipſe ſit culpabilis homicidii aut læſionis.

IDEM.

XIV. Si quis caballum aut quodlibet peculium in clauſura alterius intus ſaliendo ſe impalauerit, non requiratur ab ipſo cuius ſepis eſt. & ſi ab infra foras ſaliendo ſe impalauerit, tunc ille cuius ſa...eſſe inuenitur, eum componat, & ſi damnum infra ipſam clauſuram fecerit, componat ei cuius clauſura eſt.

IDEM.

XV. Si quis foſſatum circa campum ſuum fecerit, & caballus, aut quodlibet pecus inciderit, aut homo periclitauerit, non requiratur ab ipſo cuius foſſatum eſſe inuenitur; quia pro ſaluatione campi ſui fecit; nam non doloſe tractauerit; & ſi eum occulte cooperuit, & damnum factum fuerit, componat ipſe qui occulte fecit.

IDEM.

XVI. Si animal in puteo alterius ceciderit, & mortuum aut debilitatum fuerit, non requiratur cuius puteus eſt, quia putei aqua communis omnium eſt vtilitas.

IDEM.

XVII. Si quis ceruum domeſticum alienum intricauerit, qui non fugit, componat domino eius ſolid. VI. nam ſi furatus fuerit, reddat in octogild.

IDEM.

XVIII. Si quis ceruum domeſticum, qui tempore ſuo fugire ſolet, inſtringauerit, componat domino eius ſolid. XII. nam ſi furatus fuerit, reddat in octogild.

IDEM.

XIX. Si quis accipitrem, gruem, aut cignum domeſticum alienum intricauerit, componat ſolid. VI.

IDEM.

XX. Si quis peccatis imminentibus homo rabioſus aut dæmoniacus factus fuerit, & damnum fecerit in homine aut quolibet peculio, non requiratur ab heredibus eius, & ſi ipſe occiſus fuerit, ſimili modo non requiratur, tantum eſt vt ſine culpa non occidatur.

IDEM.

XXI. Si quis ſe vindicando occiderit canem alienum cum ſpata, aut virga, aut quibuslibet armis, manutenendo, non requiratur, tantum eſt vt ipſa virga talis inueniatur vt mediocris ſpata. Nam ſi poſt ipſum iactauerit, & eum occiderit, reddat ſerquidum, id eſt, ſimilem.

IDEM.

XXII. Si quis canem alienum nocte aut die damnum facientem inuenerit in caſa ſua, ſi eum occiderit, non requiratur, & ſi occiſus non fuerit, damnum quod fecerit, dominus reddat.

IDEM.

XXIII. Si quis percuſſerit equam prægnantem, & abortum fecerit, componat ſolid. III. ſi autem ex ipſa percuſſura mortua fuerit, componat eam, ſimul & quod in vtero eius mortuum eſt.

IDEM.

XXIV. Si quis percuſſerit vaccam prægnantem, & abortum fecerit, componat tremiſſem vnum. & ſi mortua fuerit, reddat eam qualiter appreciata fuerit, ſimul & pecus.

IDEM.

XXV. Si quis percuſſerit ancillam grauidam, & abortum fecerit, componat ſolid. III. ſi autem ex ipſa percuſſura mortua fuerit, componat eam, ſimul & quod in eius vtero mortuum eſt.

IDEM.

XXVI. Si quis caballo alieno aurem, vel oculum excuſſerit, aut ali[illegible] fecerit, recipiat ipſum qui læſus factus eſt, fecit, & reddat ei ſerquidum.

IDEM.

XXVII. Si quis caballo alieno caudam capellauerit, id eſt, ſetas traxerit, componat [illegible]

IDEM.

XXVIII. Si quis caballum alienum plagauerit, aut aliquam læſionem fecerit, [illegible] caballi reddat ipſum caballum illi homini qui læſionem fecit, vt ipſe eum ſanet; & dum [illegible] potuerit, dum illi ſuum proprium caballum, qualiter vtilitatem ſuam faciat. Et ſi ipſ[illegible] læſus fuerit, ad priſtinam redierit ſanitatem, reddat ipſum proprio domino; ſi autem ex i[illegible] mortuus fuerit, reddat alium ſimilem. Et ſi contigerit, vt ipſe caballus, qui pignoratus eſt [illegible] moriatur, tunc ſatisfaciat ille, qui pignoratum habuit, ſi pulſatus fuerit, quod non pe[illegible] mortuus fuerit, & poſtea nulla ſit repetitio.

IDEM.

XXIX. Si quis caballos aut armenta aſto animo in meſſem alienam, aut in prat[illegible] in quodlibet damnum, componat vnum ſolid. pro capite, excepto damno, ſicut apprecia[illegible] aut loci conſuetudo eſt. Sic tamen ſi paſtor non auſus fuerit iurare, quod aſto animo non m[illegible] & ſi iurauerit, ſit abſolutus à culpa.

IDEM.

XXX. Si quis campum alienum aſto animo cum peculio ſuo deleuerit, aut ſpicas m[illegible] euulſerit, componat ſolid. vi.

IDEM.

XXXI. Si quis porcus aut pecora aſto animo in damnum alterius miſerit, ſi auſus non iurare, componat ſolid. i. excepto damno.

IDEM.

XXXII. Si quis caſſinam aut tectum alienum foris in curte, vbi viri non habitant [illegible] tiu eſt, de terra diſturbauerit, aut in terram iactauerit, & terram ſuam ſicut lex habet conum[illegible] putuerit, reſtauret ipſam caſſinam, & componat aliam talem ſub æſtimatione precii. Nam vbi viri habitant, diſturbauerit, compon[illegible] ſicut in hoc edicto legitur, id eſt, ſibi tertiam.

Rex LVITPRANDVS.

XXXIII. Si quis ſtalariam alterius capellauerit, componat ei, cuius ſtalaria fuerit, ſolid. v [illegible]

Imp. LODOVICVS.

XXXIV. Volumus vt ſi quælibet perſona in finibus Regni noſtri ignem in ſylua commin[illegible] cauſa fuerit, diligenter inquiratur. & ſi ſeruus comprobatus fuerit hoc feciſſe, dominus eius ad fl[illegible] landum & caput tondendum tradat, vt pro eo quicquid damni fecerit emendare cogatur. Si a[illegible] libera perſona hoc feciſſe probata fuerit, emẽdare cogatur; & inſuper bannum noſtrum co[illegible] & ſi non habuerit vnde cõponat, flagelletur. Quod ſi factum fuerit, per meliores il[illegible]us lo[illegible] cut, & ſi in qualibet perſona ſuſpectio fuerit: Si ſeruus eſt, aut dominus eius mittat eum ad [illegible] aut ipſum pro eo ſacramentum faciat; quod ſi libera perſona fuerit, proprio ſacramento ſe [illegible] reddat.

TIT. XXI.

De eo qui cum armis alterius damnum fecerit.

Rex ROTHARIS.

I. Si quis alii arma ſua ſimpliciter præſtiterit, & ille qui acceperit aliquod malum cum [illegible] erit, non reputetur illi culpa qui præſtiterit, ſed ei qui malum cum eis perpetrauerit. Et [illegible] ſi ille qui præſtiterit conſenſum ad malum faciendum adhibuit, collega ſit illi ad ipſum mal[illegible] nandum.

IDEM.

II. Si quis ſua auctoritate arma alterius tollere præſumpſerit, & malum cum eis fecerit, non ſit illi culpa cuius arma ſunt; ſed illi qui cum eis malum fecerit.

TIT. XXII.

De Pauperie.

Rex ROTHARIS.

I. Si quis canes alienus clamauerit aut incitauerit, & damnum fecerit in homine, aut in pecu[illegible]o non reputetur illi culpa cuius canes ſunt, ſed illi qui eos incitauerit.

IDEM.

II. Si canis, aut caballus, aut quodlibet peculium rabioſum factum fuerit, & damnun in homine, aut in peculio, non requiratur à domino; & qui ipſum occiderit, ſimili modo non [illegible] tur, vt ſupra.

IDEM.

III. De quadrupedibus, ſi in homine, aut in peculio damnum fecerit, ipſe componat [illegible] cuius fuerit pecus.

IDEM.

IDEM.

IV. Si caballus cum pede, bos cornu, damnum fecerit, vel ſi porcus cum dente hominem inſtricauerit, aut ſi canis momorderit, excepto, vt ſupra, rabioſus fuerit, ipſe damnum aut homicidium, cuius animal fuerit, ceſſante faida in hoc capitulo, quia muta res fecit, non hominis ſtudium.

IDEM.

V. Si quis præſtitum aut conductum habuerit caballum, vel bouem aut canem, vel quodlibet peculium, & dum in ipſo beneficio & conductura eſt, homicidium fecerit aut damnum, non requiratur proprio domino, ſed illi qui conductum aut præſtitum habuit, & ipſum homicidium aut damnum componat.

IDEM.

VI. Si animal alicuius, alienum animal occiderit, aut inſtricauerit, id eſt, bos bouem, aut quodlibet peculium: tunc dominus, qui ſuum animal inſtricatum inuenerit, aut forſitan iam marcidum aut minuatum, iubemus vt conſignet, ipſum marcidum aut inſtricatum illi, cuius animal eum inſtricauit, & ſimilem, qualem in illa die fuerit fractum vel fragilitatum, recipiat ab ipſo, cuius animal hoc fecerit.

Rex LVITPRANDVS.

VII. Item relatum eſt nobis, cum quidam homo præſtitiſſet iumentum ſuum alteri homini ad vecturam, & pullus indomitus ſecutus fuerit matrem ſuam; dum autem per viam ambulaſſet, contigit infantes in quodã vico ſtantes ipſe pullenus calce percuſſiſſet, & vnus ex eis mortuus eſt. Dum autem parentes requirerent mortem infantuli, & nobis retuliſſent, ita proſpeximus cum noſtris iudicibus, vt duas partes precij, quãtum ipſe valuerit infans, componat ille cuius pullenus fuit, & tertiam componat ille, cui iumentum præſtitum fuerit. Nam nos ſcimus, quod in anteriori edicto legitur, ſi caballus cum calce damnum fecerit, dominus eius reſtituat ipſum damnum; ſed quia iſte præſtitus fuit, & ipſe qui eum ſuſcepit in præſtito rationalis homo fuit, & potuit dicere, ſi neglectum non habuiſſet, ad ipſos infantes vt ſe cuſtodirent, vt hoc malum non perueniret. Ideo pro ipſa negligentia iuſtum dicimus, vt tertiam partem pretij componant.

TIT. XXIII.

De venato, & damno quod per eos acciderit.

Rex ROTHARIS.

I. Si quæ fera ab homine plagata fuerit & in ipſo furore hominem occiderit, aut quodlibet damnum fecerit, tunc ipſe qui plagauerit, ipſum homicidium aut damnum componat, ſub ea videlicet obſeruatione, vt tamdiu intelligatur culpa eſſe venatoris, quamdiu ſecutus fuerit, aut canes ipſius. Nam ſi ipſam feram poſtpoſuerit, & ſe ab ea tornauerit, poſtea quod fera ipſa damnum fecerit, non requiratur ab ipſo, qui plagauerit aut incitauerit.

IDEM.

II. Si in pedica aut in tanola fera tenta fuerit, & in homine aut in peculio damnum fecerit, ipſe componat qui pedicam miſit.

IDEM.

III. Si quis ſuper feram ab alio plagatam, aut in tanola tentam, aut à canibus circumdatam, iterum poſtpoſuerit, & volens eam lucrari ſuper eam ſe miſerit, & ab ipſa fera plagatus vel occiſus fuerit, non requiratur ab ipſo qui plagauerit vel incitauerit, ſed ſuæ culpæ reputet & audaciæ, quia cum auctoritate ſua, lucrandi animo, ſe ſuper eam miſit.

IDEM.

IV. Si quis feram alienam vulneratam, aut in tanola tentam, aut à canibus circumdatam inuenerit, aut forſitan mortuam, aut ipſe occiderit & ſaluarit, & bono animo manifeſtauerit, liceat de ipſa fera tollere dextrum a latus cum ſeptem coſtis. a al. *dextrũ armum cum VII. coſtis.*

IDEM.

V. Si quis feram ab alio plagatam, aut forſitan mortuam, inuenerit & celauerit, componat ſolidos VI. illi qui eam plagauit.

IDEM.

VI. Si ceruus aut qualibet fera, ab aliquo homine ſagittata fuerit, tamdiu illius eſſe intelligatur qui eam ſagittauerit, vſque ad aliam talem horam diei aut noctis, quæ ſunt horæ XXIV. quando eam poſtpoſuerit & ſe ab ea tornauerit. Nam qui eam poſt tranſactas horas prædictas inuenerit, non ſit culpabilis, ſed ſibi habeat ipſam feram.

IMP. CAROLVS.

VII. Vt nemo pedicas in foreſto dominico, nec in quolibet regali loco tendere præſumat. Et ſi ingenuus hoc perpetrauerit, bannum dominicum ſoluat: & ſi ſeruus eſt, dominus illius emendet, ſicut lex eſt.

TIT. XXIV.

De eo qui peculium in damno inuenerit.

Rex ROTHARIS.

I. Si quis caballum alienum, aut quodlibet peculium, damnum ſibi facientem inuenerit, ipſumque

in curte clauſerit, & non venerit certus dominus qui eum cognoſcat, [illegible] qui eum uenerit, ducat eum ad Iudicem qui in loco ordinatus eſt, aut certe ante Eccleſiam [illegible] ad quartam, vel quintam vicem, & omnibus voce præconia innoteſcat, quia cab[illegible] ſcio culus ſit; & ſi non venerit, qui eum cognoſcat, iubemus vt ille, qui inuenerit [illegible] eum tanquam ſuum proprium. Et ſi mortuus fuerit, ſigna de corio conſeruet, vt cum [illegible] dominus, habeat quod ei oſtendat. Et ſi iſta neglexerit, & inuentum fuerit, ſibi nouum iſtam cautelam obſeruauerit, ſit abſolutus à calumnia.

IDEM.

II. Si quis peculium de damno ſuo ad clauſuram minauerit, & ille cuius peculium eſt [illegible]eterit, componat ſolid. I. excepto damno ſicut arbitratum fuerit. Et ſi in curte minauerit [illegible] peculium eſt roget eum vt reddat illi, ſic tamen vt det ei pignus per vltimum valens ſi [illegible] quas certe fideiuſſorem ſub tali titulo, vt damnum quod arbitratum fuerit componat, aut [illegible] bulam qualiter intra vicinos ipſos eſt, & ſi pignus ſuſcipere noluerit, & vna nocte apud [illegible] habuerit, componat ſolid. I. & ſi ille cuius peculium eſt, tenens duritiam cordis, id liberar[illegible] rit, tunc habeat ille id peculium qui in damno inuenerit, & per nouem noctes aquam ei [illegible] & de damno in hoc ſit contentus, eo quod nouem noctes ipſum peculium tenuit. Et ſi de [illegible] liis aliquod mortuum fuerit, ſuæ negligentiæ reputet, qui diſpignorare neglexerit.

IDEM.

III. De porcis, ſi in eſca alterius pauerint, & inuenti fuerint; Si minus ſunt x. non [illegible] nec vnus de ipſis; ſed ille qui eos inuenerit, teneat vnum ex ipſis & habeat ſaluum, & [illegible] per porcos ſiliquis III. nam ſi ſupra x. fuerint, aut vſque ad decem, vnus mediocris occi[illegible] requiratur. Nam ſi minus decem fuerint, & occiderit vnum, reddat ferquidum, id eſt, ſi[illegible]

REX LVITPRANDVS.

IV. Si quis in prato porcos foſſas facientes inuenerit, vnum aut plures, occidatur vnus & non requiratur.

IDEM.

V. Si quis currum & boues in ſylua ſua inuenerit, & ligna ſuper eum impoſita, aut qua[illegible] re oneratum, & ipſos boues aut currum comprehenderit, & ad propriam domum ſuam [illegible] ſit culpabilis pro eo, quod in rebus ſuis inuenerit.

IDEM.

VI. Si quis caballum alienum in ſuum damnum inuenerit, & iuxta anterius edictum ad clauſuram minandi, & illam rationem fecerit, qua anterius edictum continet, ſic exinde pro[illegible]dat iu[illegible] cium, ſicut glorioſiſſimus Rex ROTHARIS inſtituit. Nam ſi in ipſo caballo amplius ali[illegible] ace[illegible] præſumſerit, quam in anteriori edicto legitur, ſi ipſe caballus nihil mali paſſus fuerit, [illegible]onat illicita præſumptione, iuxta qualis ipſe caballus fuerit, medium precij, quantum ipſe cab[illegible]us [illegible] ciatus fuerit, & ipſum caballum reſtituat ſanum domino eius. Nam ſi ipſe caballus mortuus [illegible] læſus ſit, componat ſicut in anteriori edicto legitur, & inſuper pro illicita præſumptione vt ſupra.

IDEM.

VII. Si quis porcos in ſylua aliena defenſata miſerit, ſicut anterius edictum conti[illegible] x. porcos, & occiderit porcum vnum, ſic ſit ſicut in anteriori edicto continetur. Si quid [illegible] cem inuenerit, & plus occiderit quam edictum habet, componat eum in octogild, [illegible] nas malo ordine tollit. Nam ſi ille homo tollit ipſos porcos, & amplius m[illegible]entaſt[illegible] alienos in defenſata ſylua, quam quod edictum habet; & ille, cuius ſylua eſt, occid[illegible] quam edictum continet, non requiratur. Et ſi ille, qui porcos miſit, iurare præſumpſerit [illegible] nimo non miſiſſet ſine voluntate ipſius domini, reddat ille qui occiderit ipſos porcos [illegible] de paſtore ſuo ſimiliter iurauerit, ſimiliter reddat. Nam ſi de paſtore ſuo de aſto animo m[illegible] ſerit, medium reddat, & medium reputat ſibi, quia ſeruum habuit indiſciplinatum.

TIT. XXV.

De homine in curte aliena noctis tempore inuento, & de curtis ruptura

REX ROTHARIS.

I Si noctis tempore homo liber in curte alterius inuentus fuerit, nõ dan[illegible] occidatur, & à parentibus non requiratur. Et ſi manus dederit ad ligandum, & l[illegible] pro ſe ſolid. LXXX. quia non conuenit rationi, vt homo noctis tempore in curte alie[illegible] abſconſe ingrediatur, ſed qualemcunque vtilitatem habet, antequam intret, clamet.

IDEM.

II. Si ſeruus in curte aliena noctis tempore inuentus fuerit, & non dans manus occiſus fuerit, non requiratur à domino ſuo: & ſi manus dederit & ligatus fuerit [illegible] ſolid.

IDEM.

III. Si quis in curte alterius irato animo ſagittauerit, aut lanceam iactau[illegible]it, aut [illegible] plagauerit intra curtem, componat ſolid. XX. excepta compoſitione plagarum a[illegible] rit, ſicut in hoc edicto legitur, perſoluatur.

IDEM.

IV. Si quis in curte aliena aſto animo, id eſt, irato animo, ingreſſus fuerit, xx. ſol. illi componat, [illegible]nus curtis fuerit.

IDEM.

V. Mulier curtis rupturam facere non poteſt, quod eſt oberos, quia abſurdum eſſe videtur, vt [m]ulier libera aut ancilla, quaſi vir cum armis vim facere poſſit.

IDEM.

VI. Si quis peculium ſuum de clauſura aliena tulerit occulte, & non rogauerit, componat [illegible]rus rupturam, id eſt, oberos, ſolid. xx.

TIT. XXVI.

De furtis & ſeruis fugacibus: de aduenis hominibus, & ſi quis eis auxilium præſtiterit.

Rex ROTHARIS.

I. Si quis per murum caſtri aut ciuitatis, ſine notitia iudicis ſui, exierit aut intrauerit; ſi liber eſt, [ſi]t culpabilis in curte Regis ſolid. xx. ſi autem aldius aut ſeruus fuerit, ſit culpabilis in curte Regis [ſo]lid x. & ſi furtum fecerit, ſicut in hoc edicto legitur, componat pœnam furti.

IDEM.

II. Si liber homo furtum fecerit, & in ipſo furto tentus fuerit, id eſt, fiugandi: ſi furtum ipſum [vſ]que ad x. ſiliquas fuerit, ſibi nouum reddat, & componat pro tali culpa LXXX. ſolid. aut animæ ſuæ [inc]urrat periculum.

IDEM.

III. Si quis ſeruus furtum fecerit, & tentus fuerit in ipſo furto vſque ad x. ſiliquas, ſibi nouum [r]eddat, & componat pro tali culpa ſolid. XL. aut certe occidatur.

IDEM.

IV. Si quis per proditorem, id eſt, per certum indicatorem, furtum inuenerit, ſibi nouum red[d]at, qui furtum fecerit.

IDEM.

V. Si ſeruus, dum in fuga eſt, furtum aut damnū fecerit, & in ipſa fuga foris prouinciam migra[u]ent. & non redierit; tunc dominus ſerui medium pro ipſa re, quam furatus fuerit, aut damnum ſi fe[c]erit reſtituat. Nam ſi regreſſus fuerit in poteſtate domini ſui, tunc de quanto tulerit, tantum domi[nu]s eius in integrum reddat, ceſſante in hoc capitulo pœna furti, eo quod in fuga fuerit.

IDEM.

VI. Si mulier libera ſulfreal ſuper furtum compreheuſa fuerit, furtum quod fecerit ſibi nouum [r]eddat. nam alia culpa non requiratur, pro eo quod iniuriam ſuam paſſa eſt, & vitio ſuo reputet, quia [o]peram indecentem facere tentarit.

IDEM.

VII. Si aldia aut ancilla ſuper furtum tenta fuerit, componat dominus earum furtum ipſum ſi[bi] nouum, excepto pro culpa ſolid. XL.

IDEM.

VIII. Si liber homo puerum aut ſeruum furtum facere iuſſerit, & ipſum furtum inuentum fue[r]it, ſibi nouum componat, & alterum tantum in curte Regis perſoluat, quia inhoneſtum eſſe vide[tu]r & nulli conuenit rationi, vt homo liber debeat in furtum ſe commiſcere, aut conſenſum [h]abere.

IDEM.

IX. Si quis aurum, aut veſtem, aut quamlibet rem in viam inuenerit, & ſuper genuculum leua[u]erit, & non manifeſtauerit, aut ad iudicem non dixerit, ſibi nouum reddat.

IDEM.

X. Si ſeruus ancillam alienam habens vxorem furtum fecerit, & ancillam & filios ſeruus alienus [a]mmiſerit, omne furtum quod fecit componat. nam nihil computetur in damnum nec in culpam il[li]us ancillæ vel filiorum eius; tantum eſt, vt ancilla & filij ſimiliter cum patre ad furtum faciendum [n]on ambulauerint. nam ſi fecerint, ſimilem illi efficiantur.

IDEM.

XI. Si ſeruus, dum in fuga eſt poſitus, res aliquas cuicunq; homini commendauerit, & poſtea [q]uando proprius dominus requiſiuerit eas, & ille qui ſuſceperit denegauerit, & poſtea inuentum fuerit, pro [fu]rio eas reddat.

IDEM.

XII. Si plures homines furtum in vnum fecerint, tam liberi, quam ſerui, liceat eis ſi voluerint ſe [a]dunare, & furtum ipſum in octogild reddere; & ſi ex ipſis ſe ſubtraxerit, pro ſe tantum legibus com[p]onat, id eſt, furtum ſibi nouum reddat.

IDEM.

XIII. Si liber aut ſeruus voluerit foris prouinciam fugere, & Iudex, aut quicunque in loco aut [f]inibus prouinciæ reſidet eum comprehenderit, teneat eum, & res (quas ſecum tulerit) ſaluas faciat, & mox mandet ad Iudicem de loco vnde fugere cœpit, quatenus eum recipiat, & det pro vno fugace ſolid. II. ita vt cum rebus quas ſecum detulerit reddatur. & ſi contigerit fugere de ligamine, præbeat ſacra.

ſacramentum ille qui eum tenuit, quod nō aſto animo eum laxaſſet, ſed cum tota virtute
diſſet, & poſt datum ſacramentum res quas ei tulerit reddantur; præhenſura autem n
& amplius non calumnietur. Et ſi fugax ille manus ad ligandum non dederit, & occi
requiratur, niſi tantummodo res, quas tulerit, reddantur; & ſi ille, qui fugacem hom
hendere voluerit, ab ipſo occiſus fuerit, non requiratur.

IDEM.

XIV. Si quis portunarium pulſauerit, quod fugacem hominem aut tranſiuiſſet &
negauerit: ita decernimus, vt præbeat ſacramentum ſolus, quod ad conſcientiam ipſius
niſſet, quod fugitiuum hominem aut furem tranſpoſuiſſet, & ſit abſolutus à culpa.

IDEM.

XV. Si portunarius furem hominē ſciens tranſpoſuerit cum aliqua re furtiua, coll
& cum eo ipſum furtum componat, excepto quod ſit culpabilis in palatio Regis, ſolid.

IDEM.

XVI. Si portunarius mancipium fugitiuum ſciens tranſpoſuerit, ſi probatum fu
eum, & proprio domino cum rebus quas ſecum detulerit reſtituat. Et ſi ipſe fugax alibi
rit, vt non inueniatur, tunc portitor ipſum mancipium ſimul & res quas ſecum detulerit,
auſus fuit iurare qui perdit, ab ipſo qui ſciens tranſpoſuerit, reddat ſub æſtimatione p
pro culpa componat ipſe portunarius in curte Regis ſolid. xx.

IDEM.

XVII. Si portunarius hominem liberum ſciens tranſpoſuerit fugacem, animæ ſuæ
riculum, aut componat guidrigild ſuum: quia poſtquā cognouit quod fugax erat, ſi eu t
potuerit, mox innoteſcere aut antecurrere debuit.

IDEM.

XVIII. Si mancipium cuiuſcunque poſt alium hominem fugeret, & dominus ſecutus in
uerit, vt in pace reddatur & in gratia; & ſi in pace redditum fuerit, & poſtea dominus c
in eum vindictam dederit, componat ſolid. xx. illi de cuius curte id tulerit; & ſi denegauerit qu
eum pro ipſa culpa vindictam non dediſſet, præbeat ſacramentum ſingulus ad Euangelia, & ſit
lutus à culpa.

IDEM.

XIX. Si ille, poſt quem mancipium alienum fugerit, & noluit id reddere poſt ſecundam &
tiam conteſtationem domino ſuo, tunc conſtrictus reſtituat ipſum mancipium, & aliud ſimile ſub æ-
ſtimatione precij componat.

IDEM.

XX. Si mancipium cuiuſcunque in curte Regis confugium fecerit, & gaſtaldius aut actor R
poſt ſecundam & tertiam cōteſtationem reddere dilatauerit: ita decernimus, vt reddat
cipium, & aliud ſimile de ſuis proprijs rebus domino cui dilatauerit, reddere cogatur, & de
curte Regia ipſum mancipium in gratiam recepit, & poſtea pro ipſa culpa in id vindictam dederit,
componat in curte Regis, vnde id tulerit ſolid. xl.

IDEM.

XXI. Si in Eccleſia aut in domo Sacerdotis mancipium cuiuſcunque confugium
piſcopus aut Sacerdos, qui in eo loco præeſt, id reddere in gratia poſt ſecundam & tertia
tionem dilatauerit, ita decernimus, vt reddat ipſum mancipium, & aliud ſimile de ſuis pr
bus, vt ſupra. Et ſi in gratia redditum fuerit, poſtea quod dominus pro ipſa culpa in eum vin
dederit, aut ſe idoneat, & vt ſupra, aut ſit culpabilis ipſi Eccleſiæ ſolid. xl. ita vt per Actorem R
exigantur, & in ſacro altari vbi iniuria facta eſt ponantur.

IDEM.

XXII. Si ſeruus intra prouinciam in fuga vagauerit, & dominus eum inuenerit, & us le
fugierit in curte aliena, & dominus ſequens eum apprehenderit, non reputetur culpa dom eo
eo quod in curte alterius furorem in ſeruum ſuum habens rem ſuam apprehendere viſus eſt. Et e,
cuius curtis fuerit, aut aliquis ex hominibus illius mancipium de manibus eius tulerit, aut anteſtete-
rit, nullum penitus, qui ſequitur ſeruum ſuum, in curte ipſa ſcandalum faciat, & ſi fece t qualiter in
hoc edicto legitur componat. Et qui anteſteterit aut ſeruum de manu tulerit, in ipſius ſit periculum.
Nam ſi caſu faciente ipſum mancipium mori aut alibi aberrare contigerit, ipſe, qui eum de manu do-
mini abſtulerit aut anteſteterit, reſtituat. Et ſi inuentum fuerit, reddatur, & non cogatur dominus
poſt talem fatigationem eum recipere in gratia, niſi voluerit.

IDEM.

XXIII. Si quis mancipium fugax in caſa ſua neſciente domino ſuper nouem noctes
& contigerit ipſum mancipium, aliquid mali perpetrare, aut mori aut aberrare, ille qui id
& celauerit, & mandare neglexerit; reddat ipſum mancipium aut precium eius, & damnu q
fecerit ipſe componat, qui id apud ſe habuerit.

IDEM.

XXIV. Si mancipium poſt alium hominem confugium fecerit, id eſt, in faida, mox mandet
mino ipſius quam citius poterit aut per ſcriptum, aut per certum hominem, quatenus id in g
cipiat. & ſi noluerit id recipere, & dilatauerit & contigerit id alibi tranſmigrare, nulla culpa illi

poni

ipſum in caſa ſua habuerit. nam qui ſuſceperit & non mandauerit, reddat ipſum mancipium & ... m cui fecerit, ſimul & operas.

IDEM.

XXV. Si quis mancipium alienum ſciens fugax neſciente domino ſuſceperit, aut annonam de... ut oſtenderit viam, aut tranſpoſuerit, & mancipium ipſum fuga lapſum inantea fugerit; ipſe id ... rat, qui ei annonam dederit, aut viam oſtendere præſumpſerit. & ſi id non inuenerit, reddat ... um mancipum, ſimiliter & res quas ſecum portauit; & ſi inuentum fuerit, reddat ipſum, ſimul ... eras eius.

IDEM.

XXVI. Si quis de lignario alterius lignum furatus fuerit, componat ei, cuius lignarium fuerit, ...

IDEM.

X... VII. Si quis de caſa erecta lignum quodlibet, aut ſcindalas furatus fuerit, componat ſol. vi.

IDEM.

XXVIII. Si quis de lignamine adunato in curte aut in platea ad caſam faciendam lignum fu... it, componat ſolid. vi. Si autem in ſylua diſperſum fuerit, & furatus fuerit, componat in ...

IDEM.

XXIX. Si quis in hortum alterius intrauerit, aut ſalierit, ad furtum faciendum, componat ſol. ... m ... pro ſua re ingreditur, & damnum non fecerit, non ſit culpabilis.

IDEM.

XXX. Si quis ſepem alienam ruperit, id eſt, iderzon, componat ſolid. vi.

IDEM.

XXXI. Si quis aſſem de ſepe aſſiata vnam aut plures tulerit, componat ſolid. i.

IDEM.

XXXII. Si quis de ſepe ſtantaria facta vnam tulerit, componat ſolid. i. Si autem perticas tranſ... uas tulerit, componat ſolid. vi.

IDEM.

XXXIII. Si quis plonum aut aratrum alienum iniquo animo capellauerit, componat ſol. iii. ... autem furatus fuerit, in octogild reddat.

IDEM.

XXXIV. Si quis tintirinnum alterius deſuper caballo aut boue furatus fuerit, componat ſol. vi.

IDEM.

X... V. Si quis iugum furatus fuerit, componat ſolid. vi.

IDEM.

XXXVI. Si quis ſogas furatus fuerit de boue vinitorio, componat ſolid. vi. Et ſi qualemcunq; medio crem furatus fuerit, vnde vi. ſolid. aut minus in hoc edicto iudicantur, ſi fur ipſe ſupra ... erit, non ſit ſengandi, ſed tantum componat ſicut ſupra conſtitutum eſt.

IDEM.

XXXVII. Si quis vitem expoliauerit, id eſt, amminicula tulerit ſuper iii. aut iv. ſit culpabi... vi.

IDEM.

XXXVIII. Si quis palum de vite aliena tulerit, componat ſolid. vi.

IDEM.

XXXIX. Si quis ſuper tres vuas de vinea aliena tulerit, componat ſolid. vi. nam ſi vſque tres ..., nulla ſit eis culpa.

IDEM.

XL. Si quis capiſtrum de capite caballi tulerit, componat ſolid. vi.

IDEM.

XLI. Si quis paſturium de caballo alieno tulerit, componat ſolid. vi.

IDEM.

XLII. Si quis rete alienum aut naſſum leuauerit, aut de piſcaria aliena piſces tulerit, componat ...d ... i.

IDEM.

X...III. Si quis de apiculari vas cum apibus furatus fuerit, vnum aut plura, componat ſol. xii.

IDEM.

XLIV. Si quis de arbore ſignata in ſylua alterius apes attulerit, componat ſolid. vi. nam ſi ſi... non ... ue..t, tunc quicunq; inuenerit, iure naturali habeat ſibi, excepto de gaio Regis, & ſi con... dominu..., cuius ſylua eſt, ſuperuenerit, tollat mel, & amplius aduerſus eum non requirat.

IDEM.

XLV. Si quis ancipitres de ſylua alterius tulerit, excepto de *a* gaio Regis; habeat ſibi. nam ſi do... luæ ſuperuenerit, tollat ancipitres, & amplius culpa aduerſus eum non requiratur. Et hoc iubemus, vt ... quis de gaio Regis ancipitrem tulerit, ſit culpabilis ſolid. xii. *a al. de gagio*

IDEM.

XLVI. Si quis de arbore ſignata in ſylua alterius ancipitrem de nido tulerit, componat ſol. vi.

IDEM.

IDEM.

XLVII. Si quis canem alienum furatus fuerit, nouum ſibi reddat.

IDEM.

XLVIII. Si lupus animal cuiuſcunque occiderit, & aliquis id neſciente domin[illegible] uerit & celauerit, & per proditorem ſuum inuentum fuerit, componat ſolid. xii.

IDEM.

XLIX. Si in flumine animal cuiuſcunque mortuum fuerit, aut vbicunque, & alius [illegible] ius non fuerit, excoriauerit, componat ſolid. xii.

IDEM.

L. Si quis caballum alienum aſcenderit, & intra viciniam tantum caballicauerit, id e[illegible] vicum, componat ſolid. ii. Nam ſi in antea eum caballicauerit, & dominum eius non [illegible] octogild eum reddat.

IDEM.

LI. Si quis caballum alienum apprehenderit, ipſum quod diſfigurauerit aut circ[illegible] pœna ſit culpabilis in octogild.

IDEM.

LII. Si quis caballum alienum aut quodlibet peculium credens ſuum eſſe appre[illegible] & dominus eius eum cognouerit, & calumniam generare voluerit, ita decernimus, vt præ[illegible] mentum illi, qui eum tenuit, quia non aſto animo aut aliqua cauſa faciente eum appre[illegible] credens ſuum fuiſſe ſit abſolutus à pœna furti, & reddat ipſum caballum proprio domino [illegible] autem non præſumpſerit iurare, reddat eum in octogild, quia poſtquam c[illegible]gnouit qu[illegible] fuiſſet, mox debuit proprio domino innoteſcere. Nam ſi eum poſtquam cognouit, q[illegible]od [illegible] fuerit & aſcenderit, ſit culpabilis ſolid. ii. vt ſupra.

IDEM.

LIII. Si hominem iterantem caballus aut quodlibet peculium ſecutum fuerit, & [illegible] ſequitur in ligamine aut in clauſura miſerit, ipſe id ſaluum faciat, ſicut ſupra [illegible]tutum eſt, [illegible] proprio domino reſtituat. Nam ſi ſequi cœperit, & ſe de via tornauerit, nulla ſit [illegible] culpa, qu[illegible] cœperat. Nam ſi ille, quem ſequitur, eum abſconſe habuerit, aut eum vendiderit, componat [illegible] caballum in octogild.

IDEM.

LIV. Si quis ab alio homine rogatus fuerit caballum, aut quodlibet pecul[illegible]um perditum quærere, ſignaque ei dictauerit; & ille, qui rogatus fuerit forſitan caballum aut pecu[illegible]um per erro[illegible] comprehenderit, ſi venerit proprius dominus, & calumniam generare voluerit, [illegible]a proſpeximus [illegible] ille, qui per errorem compr[illegible]henderit, præbeat ſacramentum, quod credidit ip[illegible] vnd[illegible] tus fuerit, & tunc reddat caballum, & amplius non calumnietur. Si eum male po[illegible]ſtactau[illegible] non venerit proprius dominus, reddat eum illi, per quem ipſum tulit, & ipſe iuxta l[illegible]gem c[illegible] ſicut ſupra dictum eſt.

IDEM.

LV. Si quis verrem alienum furatus fuerit, componat ſolid. xii. ipſum qui dicitur [illegible] omnes alios verres in grege battit & vincit, tamen in vno grege quamuis multitudo por[illegible] v[illegible]nus computetur ſonopair. Nam ſi minor grex xxx capitibus, non compute[illegible] ſona[illegible] vel ſupra fuerint. & ſi in damno ipſo ſonapair occiſus fuerit aut ſimilem [illegible] meliorem [illegible] derit, reſtituat, & damnum ei componatur. Nam ſi alios verres aut po[illegible]cos furatus fuerit [illegible] gild reddat.

Rex GRIMOALDVS.

LVI. Si ancilla furtum fecerit, componat dominus eius furtum ſibi nouum tantu[illegible] ſolid. vnde in hoc edicto legitur, pro culpa, quod eſt fengangy, non requiratur à domino [illegible]

Rex LVITPRANDVS.

LVII. Si ſeruus, dum in fuga eſt, furtum fecerit, & in ipſa fuga foris prouinciam ex[illegible] inde procedat iudicium, ſicut glorioſiſs. Rex ROTHARIS inſtituit. & ſi ipſe ſeruus intra [illegible]n[illegible] ciam ſe dilatauerit, tunc dominus eius habeat ſpacium requirendi per menſes tres & [illegible] inuene[illegible] rit, & cauſa furti manifeſta fuerit, quod ſeruus ille furtum ipſum feciſſet, tunc domin[illegible] compo[illegible] nat furtum ipſum, ſicut lex eſt: & ſi forſitan manifeſtum non fuerit, & dominus ei[illegible]em [illegible] ne[illegible] uerit, quod ipſum furtum feciſſet, ſeruus eius tunc per pugnam aut per ſacrament[illegible]m ſe de[illegible]endat [illegible] potuerit.

IDEM.

LVIII. De ſeruo fugace & aduena homine, ſi in alia iudiciaria inuentus fuerit [illegible] aut ſaltarius, qui in loco ordinatus fuerit, comprehendere eum debeat, & ad Sculta[illegible] ducat. Et ipſe ſcultaſius iudici ſuo conſignet; & ipſe Iudex poteſtatem habeat eum ir[illegible] q[illegible] re[illegible] ipſe eſt; & ſi [illegible]nuentus fuerit quod ſeruus ſit aut fur, mox mandet ad iudicem aut a[illegible] dom[illegible] vnde ipſe fug[illegible]it, & habeat pro prehenſura ſeruo per pompo ſolid. ii Si ve[illegible]p[illegible] inqu[illegible] ſam ipſe homo, qui comprehenſus eſt, aut inquiſitus fuerit, liber apparuerit n[illegible] ei cul[illegible] comprehendit aut inquiſiuit. Si vero decanus aut ſaltarius hoc facere diſtulerit [illegible] po[illegible] medium ſcultaſio ſuo, & medium cuius cauſa fuerit. Et ſi ſcultaſius hoc neglexeri[illegible] facere, [illegible]

lid. VIII. medium iudici ſuo, & medium cuius cauſa eſt. Si vero Iudex ad eum inquirendum vel andatum faciendum, vnde ipſe homo eſt, diſtulerit, componat ſolid. XII. in palatio Regis: & ſi ille dex, cui mandatum fuerit, neglectum fecerit ad ipſum hominem recolligendum, aut arimanno o faciendum mandatum, quod in tali loco homo tuus comprehéſus eſt; & ſi hoc neglexerit, com-onat in palatio Regis ſolid. XII. & ſic ſpacium de ipſo mandato faciendu in his partib. in menſe vno, trans alpes in partibus Tuſciæ menſibus II.

IDEM.

LIX. Si quis alium de furto pulſauerit, & per pugnam eum vicerit, aut forte per diſtrictionem à ublico ſactam manifeſtauerit, & compoſitio facta fuerit, & poſtea ipſum furtum apud alium homi-em inuentum fuerit, & certa veritas apparuit, quod ipſe qui prius compoſuerat rem ipſam non fu-us fuerit, ab eo omnia, quicquid ipſe compoſuerat, recipiat ab eo cui compoſuerat, & ipſe com-onat apud quem furtum ipſum poſtea inuentum fuerit. Nam ſi aliquid per ſacramentum ſuum de-ient, habeat cui dederit. Nam ſi certa veritas non apparuerit, quod alter homo furtum ipſum eciſſet, & per diſtrictionem manifeſtauerit & compoſuerit, habeat ſibi ipſam compoſitionem cui ompoſuerit.

IDEM.

LX. Hoc nobis rectum comparuit eſſe de his ſeruis, qui in furto comprehenduntur, vt in an-eriori edicto continetur, aut redimat eos dominus eorum ſolid. XL. vt ſi amodo cuiuſcunq; ſeruus omprehenſus fuerit, in eo tenore, vt mori debeat, redimat eum dominus ſuus cum ſolid. XL. ſicut ictum eſt. & ſi minime eum redimere voluerit ipſe dominus eius, occidat. Et ſi dominus eius ipſum ccidere noluerit, occidat eum ille, qui eum comprehendent. & ſi nec ille voluerit, tunc occidat cur-is noſtra, & quomodo iuſſio noſtra fuerit, de eo debeat ordinare. Ipſe vero dominus cõponat ipſum urtum cui factum fuerit, ſicut edictum continet, ei cui ipſum factum fuerit furtum.

IDEM.

LXI. Si aldius cuiuſcunque in caſa alterius neſciente domino ſuo fugerit, cum inuentus fuerit, debeat dare homo ipſe, qui eum habuerit, operas, quomodo de ſeruo.

IDEM.

LXII. De furibus vnuſquiſque Iudex in ciuitate ſua faciat carcerem ſub terra, & cum inuentus uerit eum ipſo furto, componat & comprehendat eum, & mittat in ipſo carcere ad annos duos el tres, & poſtea dimittat eum ſanum. Et ſi talis perſona fuerit, vt non habeat vnde ipſum furtum omponere debeat, Iudex debet eum dare in manibus illius cui furtum fecerit, & ipſe de eo faciat uod voluerit. & ſi poſtea ipſe iterum in furto tentus fuerit decaluet eum, & cædat per diſciplinam icut decet furem, & ponat in eo ſignum in fronte & in facie. & ſi nec emendare voluerit, & poſt i-ſas diſtrictiones in furto tentus fuerit, vendat eum foris prouinciam, & habeat ſibi precium ipſius, eruntamen vt probata cauſa ſit, & non cum ſine vera probatione debeat vendere.

IDEM.

LXIII. Si quis homo caballum perdiderit, aut aliam qualemcunque rem, vadat ad iudicem, ui in loco poſitus eſt, vbi ipſum furtum fuerit, & dicat ei omnia qualiter ei contigerit. & ſi Iudex ne-lectum fecerit ad inquirendum ipſum furem, componat de ſuo proprio. Et ſi dixerit, quod negle-tum non feciſſet, præbeat ſacramentum, quod ad inquirendum neglectum non feciſſet, niſi quod nuenire non potuiſſet, & ſi iurauerit ſit abſolutus; quod ſi iurare auſus non fuerit, componat ipſum urtum à ſuo proprio.

IDEM.

LXIV. De ſeruis fugacibus, vnde quidem antea capitulum iſtud affiximus, ſed non eſt ſpeciali-ter dictum, in quo ſpacio dominus eius perquirere debeat, vt ei iuſtitiam faciat, qui eum de ſeruo compellat: modo vero ita proſpeximus, vt ſi fuerit in Beneuento aut Spoleto, habeat ſpacium domi-nus eius menſes tres: quod ſi fuerit intra Tuſciam, habeat ſpacium per menſes duos: ſi fuerit de iſta parte alpium, habeat ſpacium ad eum perquirendum in menſem vnum, & faciat iuſtitiam ei, qui eum de ſeruo compellat.

IDEM.

LXV. Si quis ſeruum aut aldionem alterius per colludium comprehendere præſumpſerit, di-cendo quod ſuper furtum ſuum comprehendiſſet, aut tacite in curte ſua noctis tempore inueniſſet; & colludium ipſum apparuerit, & certa veritas fuerit approbata; componat ipſe, qui eum per tale in-genium apprehendere præſumpſerit, ei cuius fuerit ſeruus aut aldius, quantum ipſe componere de-buerat, ſi abſque colludio & fraude eum comprehendiſſet, id eſt, furtum ipſum, quod quærebat, in octogild componat, & pro illicita præſumptione componat ſolid. XL. & ſi furtum non reper-ierit, niſi tantum in curte ſua comprehenſum dixerit, componat ſolid. XL. ſi ipſum colludium apparuerit.

IDEM.

LXVI. Si quis homo ſciens aldium aut aldiam, ſeruum aut ancillam ſuam in caſa cuiuſcun-que eſſe aut copulatos, aut aliter, & non eum requiſierit, aut per iudicem aut per publicum, & non eum retulerit, & dimiſerit eum apud alium hominem diutius permanere, non requirat ope-ras eorum, quia ſciens neglexerit requirere ſeruum aut aldium, ancillam aut aldiam ſuam. nam ſi re-

quiſietu dominus illorum, & ille, qui eos habuerit, neglexerit reddere, aut anteſteteri... reddat ... eorum ſicut lex eſt.

IDEM.

LXVII. Si cuiuſcunque ſeruus aut aldius, ancilla aut aldia, in furto comprehenſ... dominus eorum neglexerit eos liberare, & vſque ad dies xxx. eos dimiſerit, ſint fengangy, & ... eos in tranſactum cui furtum ſecerint, & componat poſtea ipſum furtum ſicut lex eſt, & ... di... continet.

IDEM.

LXVIII. Si quicunque homo, qui eſt pauper aut naufragus, qui vendidit aut diſſipau... ſtantiam ſuam, & non habet vnde compoſitionem faciat: & fecerit furtum, aut adulterium ... dalum aut plagas alij homini intulerit, & fuerit ipſa compoſitio xx. ſolid. aut ſupra, dare d... eum publicus in manu eius cui talem fecerit culpam, vel illicitas iſtas cauſas egit, & ipſe eum ... pro ſeruo. Si autem minor xx. ſolid. fuerit iſta compoſitio, ſicut ſolet fieri vſque ad vi. aut ad x... ſolid. tunc debeat eum publicus dare in manu eius, cui talem culpam fecerit pro ſeruo, in eo or... vt ſeruiat ei tot annis, vt ipſam culpam redimere poſſit, & vadat poſtea, vbi voluerit.

IMP. CAROLVS.

LXIX. De latronibus ita pręcipimus obſeruandum, vt pro prima culpa non moriatur, ... o-culum perdat; de ſecunda, naſus ei ſcapelletur; de tertia vero, ſi ſe non emendauerit, moriatur.

IDEM.

LXX. De latrone forbannito, ſi liber homo ſuſceperit eum, xv. ſolid. componat; & ſi ... fuerit, cxxv. ictuum percuſſionibus vapuletur.

IDEM.

LXXI. Vt Comes, qui latronem in forbanno miſerit, vicinis ſuis, & aliis Comitibus notum faciat eundem latronem à ſe forbannitum eſſe, vt illi eum non recipiant.

IDEM.

LXXII. Et ſic hoc volumus, vt omnes de latronibus plenam iuſtitiam faciant per eorum miniſteria, vt fures & malefactores non patiantur quiete reſidere, ſed ſemper eos in quantum valent infeſtent.

IDEM.

LXXIII. Vt mancipia aduentitia & fugitiua nullus præſumat recipere.

IDEM.

LXXIV. De vindicta & iudicio facto in latronibus, vt teſtimonio Epiſcoporum abſque peccato Comites facere poſſint, ita tamen vt abſque inuidia aut alia occaſione mala, & nihil aliud interponatur, niſi vera iuſtitia perficienda & pace confirmanda.

IDEM.

LXXV. Si quis latro de vno furto probatus fuerit, perdat oculum; & ſi de duobus furtis probatus fuerit, naſus ei ſcapelletur; & ſi de tribus furtis, moriatur.

IDEM.

LXXVI. De duobus furtis, vnde oculum & naſum perdere debet, conſtituimus, vt dominus ſerui illius, ſecundum lęgem, cui furta facta fuerint, ſoluere debeat; de tertio vero furto vnde mori debet, mors illius furta illa excludat. & ſi Comes ſine culpa per inuidiam, aut occaſionem iniuſtam, niſi per iuſtitiam & pacem faciendam, hominem diffecerit, honorem ſuum perdat, & legibus illi, contra quem iniuſte fecerit, ſed pœnam quam intulerit, emendet.

IDEM.

LXXVII. Si quis latronem morte dignum ſibi ad occidendum traditum ſeruauerit, & ... tam indigno conceſſerit, medium damni, propter quod traditus eſt, componat; & ſi ipſe latro rurſus in latrocinio comprehenſus fuerit, quod prius debuit, capitali ſententia perſoluat debitum.

IDEM.

LXXVIII. Si quis furem vel latronem comprehenderit, & eum indemnem dimiſerit, neque illum ad præſentiam Iudicis, aut Comitis, qui in loco præeſt, vel loci ſeruatoris, qui Miſſus Comitis eſt, adduxerit, & de hoc facto ſiue de hac nequitia poſthac in præſentia iudicis conuictus fuerit, ipſius damni exiſtimatione, pro qua fur aut latro comprehenſus eſt, componere cogatur.

IDEM.

LXXIX. Vbicunque intra Italiam ſiue Regis, ſiue Eccleſiaſticus vel cuiuslibet alterius ſeruus fugitiuus inuentus fuerit à domino ſuo, ſine nulla annorum præſcriptione vindicetur, & tamen ratione, ſi dominus Francus, ſiue Almanus, aut alterius cuiuslibet nationis ſit. Si vero Longobardus aut Romanus fuerit, ea lege ſeruos ſuos acquirat, vel amittat, quæ inter eos antiquitus eſt conſtituta.

IDEM.

LXXX. De fugitiuis & ancillis fugacibus aduenis ac peregrinis, vt diſtringantur, vt ſ... mus qui ſint, & vnde veniant.

Im

IMP. PIPINVS.

LXXXI. De ſeruis & ancillis fugacibus vnuſquiſque iudex ſtudium ponat ad perquirendum iuxta vt edictum continet: & hoc damus in mandatis, vt tam in Auſtria, quam in Neuſtria, quanquam in Emilia, & Tuſcia, & littore maris per omnia loca perquirantur ſupra ſcripti fugaces: & apud locum inrent ſcultaſij, & decani, & ſaltar.], vel loco poſiti, vt nullus eos celet, & vbicunque inuenti fuerint, vna cum Miſſo Comitis de ipſo loco ad nos perducantur, ita vt iurare valeant quod neminem celaſſent.

IDEM.

LXXXII. De fugacibus, qui in partibus Beneuenti & Spoleti, ſiue Romaniæ vel Pentapoli, confugium faciunt, vt reddantur, & ſiot reuerſi ad propria loca.

IDEM.

LXXXIII. Qui poſt miſſam ſancti Iohannis Baptiſtæ latroni manſionem dederit, ſi Francus eſt, cum XII. ſimiliter Francis iuret, quod latronem eum fuiſſe neſciret, licet pater eius ſit, aut frater, aut propinquus. Et ſi hoc iurare non potuerit, aut ab alio conuictus fuerit, quod latronem in hoſpicio ſuſcepiſſet, quaſi latro & infidelis iudicetur; quia qui latro eſt, infidelis eſt in noſtro regno Francorum, & qui illum ſuſceperit, ſimilis eſt illi. Si autem audiuit, quod latro eſt, & ipſe tamen neſcit firmiter, aut iuret ſolus, quod nunquam audiſſet, nec per veritatem, nec per mendacium eum latronem eſſe, aut ſit paratus, ſi ille poſtea de latrocinio conuictus fuerit, vt ſimiliter damnetur.

IMP. LODOVICVS.

LXXXIV. Si quis liber homo de furto accuſatus fuerit, & res proprias habuerit in mallo ad præſentiam Comitis ſe aramiet, & ſi res non habuerit, fideiuſſorem donet, qui eum aramiet, & in palatium Regis adduci faciat, & liceat ei in prima vice per ſacramentum ſecundum legem ſe idoneare ſi potuerit. Et ſi alia vice duo vel tres eum de furto accuſauerint, liceat ei contra vnum ex his cum ſcuto & fuſte in campo contendere. Quia ſi ſeruus de furto accuſatus fuerit, dominus eius pro eo emendet, aut cum ſacramento excuſet, ſe tale furtum perpetratum non habere, propter quod ad ſupplicium tradi debeat.

IDEM.

LXXXV. Si mancipia à domino ſuo fugierint in aliam poteſtatem, propter hoc nullum præmium recipiat ipſe, in cuius poteſtate inuenta fuerint, pro eo quod ea reddiderit vel foras eiecerit. Et non ſolum hoc, ſed etiam ſi ea nec reddere, nec foras eiicere voluerit, & legitimo domino ea contradixerit, & illa poſtea fugierint, ſecundùm legem ſoluere cogatur ea.

IDEM.

LXXXVI. Si cuiuslibet mancipium in villa noſtra confugierit, Auctor eiuſdem villæ quærenti domino id non contradicat, ſed ſtatim eum foras de eadem villa eiiciat. & ſi ſe putat ad id repetendum iuſtitiam habere, petat & ſecundùm legem acquirat. Si vero tempore Domini CAROLI genitoris noſtri in villa illa confugerit, & dominus eius id quærit, Actor eiuſdem villæ aut legitime id contendat, aut quærenti domino reddat: & Actor propter inueſtituram Domini noſtri CAROLI genitoris idem mancipium contradicere non audeat, & ſi illius proprium eſſe cognouerit.

IDEM.

LXXXVII. Vt Clerici & Monachi, ſerui fugitiui, ad loca ſua reuerti iubeantur.

IDEM.

LXXXVIII. Vt vicarij & centenarij, qui fures & latrones celauerit vel defenderit, ſecundum dictam ſententiam iudicentur.

IMP. LOTHARIVS.

LXXXIX. De fugitiuis præcipimus, vt miniſtri Reipubl. à domino fugitiui nihil accipiant, cum reddiderint eos.

IDEM.

XC. Videtur nobis de aldionibus, vt ſicut lex habet, ita fiat.

IDEM.

XCI. Præcipimus vt noua conditio aldioni à domino ſuo non imponatur.

TIT. XXVII.

De eo qui terminum antiquum corruperit, vel nouum fecerit.

REX ROTHARIS.

I. Si quis liber homo terminum antiquum corruperit, aut exterminauerit, & probatum fuerit, ſit culpabilis LXXX. ſolid. medium Regi, & medium ei cuius fine fuerit terminus.

IDEM.

II. Si quis ſeruus alienus terminum antiquum ruperit, aut extermineuerit, mortis incurrat periculum, aut ſolid. XL. redimatur.

IDEM.

III. Si quis liber homo arborem, vbi theclatura facta eſt inter fines diſcernendos, inciderit, aut

deleuerit, LXXX. ſolid. ſit culpabilis, medium Regi, & medium cuius arbor fuerit. Et ſi ſeruus [illegible] ſionem domini ſui fecerit, dominus eius componat, vt ſupra, ſolid. LXXX.

IDEM.

IV. Si ſeruus ſua auctoritate arborem, vbi theclatura facta eſt inter fines diſcernendos, in[illegible] rit, aut deleuerit, aut moriatur, aut liberet ſe ſolid. XL.

IDEM.

V. Si quis propter intentionem ſigna noua, aut theclaturam, aut ſinaidam in ſylua al[illegible] terit, & ſuam non probauerit, componat ſolid. XL. medium Regi, & medium cuius ſylua fuerit.

IDEM.

VI. Si ſeruus extra iuſſionem domini ſui theclaturam aut ſinaidam in ſylua alterius fece[illegible] nus eius incidatur; & ſi cum iuſſione domini ſui theclaturam aut ſinaidam in ſylua alte[illegible] reputetur culpa domino, vt ſupra.

Imp. CAROLVS.

VII. Vt nullus alienos fines vſurpet, aut terminos patrum tranſcendat.

TIT. XXVIII.

De inuaſionibus.

Rex ROTHARIS.

I. Si quis molinum in terra aliena ædificauerit, & ſuam probare non potuerit, amitt[illegible] molinum & omnem operam; & ille habeat, cuius terra aut ripa eam inuenitur, quia omne[illegible] bent, quod ſuum non eſt, id ad alium pertinere.

IDEM.

II. Si quis campum alienum arauerit, ſciens non ſuum, aut ſemen ſpargere præſumpſe[illegible] operas & fruges, & ille, qui campum ſuum probauerit eſſe, habeat fruges.

IDEM.

III. Si quis campum alienum arauarit ſeminatum aut deuaſtauerit, & ſuum non potuerit p[illegible] bare, alius tantum frugum quantum deuaſtauerit proprio domino reddat, & pro incauta præſum- ptione componat ſolid. VI.

IDEM.

IV. Si quis foſſatum in terra aliena fecerit, & ſuam non potuerit probare, componat ei, cuius terra, ſolid. VI.

IDEM.

V. Si quis pratum alienum ſecuerit, aut exarauerit, & fœnum reddat, & pro incauta præſu- ptione, componat ſolid. VI.

IDEM.

VI. Si quis in terra aliena miſerit ſepem, & ſuam non potuerit probare, componat ei, cuius ter- ra eſt, ſolid. VI.

Rex LVITPRANDVS.

VII. Si quis res alienas, caſas aut terras, vel pecunias aut familias malo ordine poſſed[illegible] legem & iuſtitiam, & per iudicium exinde conuictus & expulſus fuerit, aliud exinde non c[illegible] niſi de retro tempore reddat fruges & labores ſub ſacramento ab illo die, quo exinde com[illegible] facta & manifeſtata eſt.

IDEM.

VIII. Si quis ſua auctoritate terram alienam ſine publico guiffauerit, dicendo quod ſua [illegible] eſſe, & poſtea non potuerit probare quod ſua ſit, componat ſolid. VI. quomodo qui palum in [illegible] aliena figit.

IDEM.

IX. Si quis foſſatum in via facerit, & ipſum locum ſuum probare non potuerit, componat [illegible] VI. & ipſum foſſatum reſtauret, & ſi ipſum foſſatum cauandu damnum in vite aut in arbore fe[illegible] componat ſicut anterius edictum continet.

Imp. PIPINVS.

X. Vt nullus alteri præſumat res ſuas aut alienam cauſam ſine iudicio legali co[illegible] re; & qui hoc facere præſumpſerit, ad partem noſtram exinde bannum componat.

Imp. LOTHARIVS.

XI. De rebus Eccleſiarum iniuſte inuaſis, ſub occaſione quaſi licentia accepta à Pontifice, & de his quæ necdum redditæ ſunt, & tamen fuerunt à poteſtate Pontificum iniuſte inuaſæ, volumus vt per Miſſus noſtros fiant emendatæ.

Imp. GVIDO.

XII. De cartis vero interdicimus, vt nemini liceat alienas res præſumptiue inuadere, occaſi[illegible] cartulæ ab eo factæ, qui inueſtituram legitimam non habens dinoſcitur inuaſiſſe. Sed ſi quis acqui- tor extiterit, non antea inuadere alienas res Eccleſiæ, vel cuiuſpiam liberi hominis præ[illegible] at [illegible] quam auctor cartulæ legali & iudiciali diffinitione eas vindicet, & tunc demum cui vult libera [illegible] beat tradendi facultatem. & ſi quis ipſas res ſine lege inuaſerit, non ſolum ipſas res amittat, ſed inſu- per bannum noſtrum componat.

TIT

TIT. XXIX.

De eo qui falſam vel adulterinam monetam fecerit, vel conſenſerit.

Rex ROTHARIS.

I. Si quis ſine iuſſione Regis aurum figurauerit, aut monetam confinxerit manus eius incidatur.

Imp. LODOVICVS.

II. De falſa moneta iubemus, vt qui eam percuſſerit, & probatum fuerit, manus eius amputetur. qui hoc conſenſerit, ſi liber eſt, LX. ſolid. componat; ſi ſeruus eſt, LX. ictus accipiat.

TIT. XXX.

De his qui cartam falſam contra legem ſcripſerunt.

Rex ROTHARIS.

I. Si quis cartam falſam ſcripſerit, aut quodlibet membranum, manus eius incidatur.

Rex LVITPRANDVS.

II. De ſcribis hoc proſpeximus, vt qui cartam ſcripſerit, ſiue ad legem Longobardorum, quæ ...iſſima & pene omnibus nota eſt, ſiue ad legem Romanorum, non aliter faciat, niſi quomodo in legibus continetur. Nam contra Longobardorum legem aut Romanorum non ſcribant. Quia ſi ...uerint, interrogent alios. & ſi non potuerint ipſas leges plene ſcire, non ſcribant ipſas cartas: & ...ter præſumpſerit facere, componat guidrigild ſuum, excepto ſi aliquid inter conlibertos con...rit. Et ſi vnuſquiſque de lege ſua deſcendere voluerit, & pactiones atque conuentiones inter ſe ...t, & ambæ partes conſenſerint, iſtud non reputetur contra legem, quod ambæ partes volun...ciunt; & illi qui tales cartas ſcripſerint, culpabiles non inueniantur eſſe. Nam quod ad heredi...um pertinet, per legem ſcribant; & quod de carta falſa in anteriori edicto annexum eſt, ſic per-maneat.

TIT. XXXI.

De raptu.

Rex ROTHARIS.

I. Si vir mulieri violentiam fecerit, & inuitam eam tulerit ad vxorem, ſit culpabilis DCCCC. ſolid. medium Regi, & medium parentibus mulieris. Et ſi parentes non habuerit, ipſi DCCCC. ſolid. ad curtem Regis exigantur, & mulier ipſa habeat licentiam cum omnibus rebus ſuis propriis, quæ ei per legem competunt, eligendi quod mundium eius in poteſtate habeat. vult ad patrem ſi habuerit, vult ad fratrem, vult ad barbanum, aut ad manum Regis, & in ipſius mulieris ſit poteſtate, quem ipſa elegerit.

IDEM.

II. Si quis violento nomine tulerit vxorem, componat, vt ſupra, ſolid. DCCCC. & poſtea mundium eius faciat. Nam ſi contigerit caſu, vt antequam mundium eius faciat, mortua fuerit, res eius ...ibus reddantur. Et ille vir, qui eam violento nomine tulerit vxorem, componat eam pro mor...tam, tanquam ſi vnum de ſimili ſanguine, id eſt, fratrem eius occidiſſet, & ita apprecietur, & parentibus pro mortua compoſitione cogatur, aut cui mundium de ea pertinuerit.

IDEM.

III. Si quis puellam aut viduam alteri ſponſatam a (illa tamen conſentiente) b tulerit, compo... parentibus mulieris, id eſt, patri aut fratri, vel cui mundium de ea pertinuerit, DCCCC. ſol. me... Regi, & medium parentibus puellæ, aut qui ſunt proximi, & mundium eius ſicut conuenerit ...t. Sponſo autem (cui turpe aut deridiculum egeſtum) componat duplum metum, quantum di... eſt in die illa, quomodo fabula firmata fuerit, & amplius fideiuſſori aut raptori ab ipſo ſponſo calumnia non generetur, ſed ſit ſibi contentus in ipſa dupla compoſitione.

a inclusa alias deſunt. b al. rapuerit.

IDEM.

IV. Si pater aut frater, aut aliquis ex parentibus puellæ eam alij ſponſauerit, & poſtea cum alio ...o colludium fecerit, aut fraudem commiſerit cum illo, qui eam violenter aut ipſa conſentien... ducat vxorem: tunc illi parentes, qui huius colludium fraudem conſenſerint, componant ſponſo, ...eam ſponſatam habuit, ſimilem pœnam, vt ſupra, duplam metam, quæ dicta fuerit tempore ſpon...orum; poſtea ſponſus amplius aduerſus eos, aut fideiuſſores eorum calumniam non requirat.

IDEM.

V. Si quis aldiæ alienæ, id eſt, quæ de libera matre nata eſt, violentiam fecerit, componat ſol. XL.

IDEM.

VI. Si quis libertæ alienæ, id eſt, perſonæ, quæ libera dimiſſa eſt, violentiam fecerit, componat ...d. XX.

IDEM.

VII. Si quis ancillæ alienæ violentiam fecerit, componat ſolid. XX.

IDEM.

VIII. Si quis rapuerit aldiam alienam, & in curte alterius duxerit, & ſecutus dominus fuerit,

aut parentes eius, & ille cuius curtis fuerit anteſteterit, & non permi[illegible] re, componat ſolid. x l. medium Regi, & medium cuius aldia fuerit.

IDEM.

IX. Si quis ancillam alienam rapuerit, & in curte aliena duxerit, & [illegible] parentes eius, & ille cuius curtis fuerit anteſteterit, componat ſolid. x x. qui ant[illegible] gi, & medium cuius ancilla fuerit.

IDEM.

X. Si quis aldiam alienam rapuerit, aut ancillam, & in curte Regis duxerit, & [illegible] nus fuerit, aut quicunq; ex amicis aut ſeruis, & gaſtaldius aut actor Regis anteſtet[illegible] propriis rebus componat illi, cuius aldia fuerit, ſolid. x l. pro ancilla, x x.

REX LVITPRANDVS.

XI. Si quis rapuerit qualemcunque fœminam liberam ſecularem, vnde in an[illegible] gitur, componat ſolid. D C C C C. ita volumus, vt de illis C C C C L. ſolid. qui pert[illegible] ad mundualdos earum, vt accipiant ex ipſis ſolidis mundualdi, qui fuerint pro temp[illegible] ſuo & actione, de ipſa pœna ſolid. C L. reliquos vero C C C. habeat ipſa fœmina, cui tal[illegible] trectatio facta eſt. Si autem pater aut frater fuerit, & ipſæ fœminæ in eorum mund[illegible] ter aut frater de ipſa compoſitione, quæ eſt ſolid. C C C C L. faciant cum filia aut ſorore [illegible] fuerint. Nam alii mundualdus aut parentes ſic diuidant ipſam compoſitionem, ſicu[illegible]

IMP. CAROLVS.

XII. De deſponſatis puellis, & poſtea ab aliis raptis, placuit nobis erui, & poſtea [illegible] bus ante fuerunt deſponſatæ. & ſi eis à raptoribus vis illata conſtiterit, proinde ſta[illegible] conuentu, vt raptor publica pœnitentia mulctetur raptam. Si vero ſponſus eam [illegible] & ipſa eiuſdem criminis conſentiens non fuerit, licentia alij nub[illegible]di non deneg[illegible] conſenſerit, ſimili ſententiæ ſubiaceat. quod ſi poſt conſenſum coniungere præſumpſer[illegible] anathematizetur.

IDEM.

XIII. Si quis alienam ſponſam rapuerit, aut patri eius, aut ei qui legibus defenſor eius [illegible] debet, cum lege ſua eam reddat, & quicquid cum ea tulerit, ſemotim vnamquamque rem ſecunda legem reddat: & ſi hoc defenſor eius perpetrare conſenſerit, & omnino raptori[illegible] rit, Comes ſingulariter de vnaquaque re fredam noſtram ab eo exactare faciat, ſpo[illegible] ſuam componat, & inſuper bannum noſtrum, id eſt, L X. ſolid. perſoluat, aut in præſentia n[illegible] mes venire faciat, & quanto tempore nobis placuerit in exilio maneat, & illam fœminam [illegible] re non liceat.

IMP. LOTHARIVS.

XIV. Qui ſponſam alienam rapuerit, illa non conſentiente, licet cum ea concubu[illegible] tur ei cuius ſponſa eſt, & ducat eam ſi velit, quia vim paſſa potius, quam violata eſt. [illegible] eam ducere noluerit, aliam accipiat ſibi fœminam: tamen ſi ipſa nubere voluerit, exce[illegible] alteri, cui voluerit, legitime copuletur: raptor vero adulterij criminis reus teneatur. [illegible] conſenſerit, ſimiliter vt raptor à nuptiis alterius perhibeatur, & is qui [illegible] qualem voluerit aut potuerit, accipiat.

IDEM.

XV. De raptoribus vero antiquorum Patrum ſtatuta ſequentes hoc tenendum cen[illegible] ſi eas rapuerit, quæ cum ſponſo pariter benedictione ſacerdotali initiatæ ſunt, licet eas corrup[illegible] men abſtrahantur à his, & propriis ſponſis reddantur. Quæ vero vel viduæ ſunt, vel adhuc [illegible] non fuerunt, & abſque ipſarum & parentum voluntate rapiuntur, nihilominus parentibus [illegible] pinquis reſtituantur, & aliis ſi voluerint nubant. Nam ipſis, à quibus raptæ ſunt, legitimæ vxores nullatenus eſſe poſſunt. Ipſos autem raptores eiſque auxilium præbentes, quanq[illegible] thematizandos antiqui canones præcipiant, in vltimo tamen conſtituti ſi deuote poſtul[illegible] cram communionem in viatico pro miſericordia non denegamus. Quod ſi aliquis de [illegible] cali huiuſmodi tranſgreſſor aut cooperator extiterit, proprij gradus honore carebit.

TIT. XXXII.

De fornicatione.

REX ROTHARIS.

I. Si puella aut mulier libera voluntarie fornicata fuerit, cum libero tamen homine [illegible] tem habeant parentes eius in eam dare vindictam, & ſi forte ambabus partibus [illegible] qui fornicatus fuerit, eam tollat vxorem, componat pro culpa, id eſt, anagriph [illegible] non conuenerit vt eam habeat vxorem, componat ſolid. C. medium Regi, & medium [illegible] mundium de ea pertinuerit. Et ſi parentes neglexerint, aut noluerint in ipſam dare vindic[illegible] ceat gaſtaldio Regis aut Sculdaſi ipſam ad manum Regis tollere, & iudicare de ipſa, quo[illegible] cherit.

IDEM.

II. Si quis cum ancilla gentili fornicatus fuerit, componat domino eius ſolid. xx. & ſi cum Ro-[illegible], xii. ſolid.

Rex LVITPRANDVS.

III. Si aldius cuiuſcunque cum libera muliere aut puella fornicatus fuerit, componat ſolid. L. cuius mundio fuerit; & illa reputet vitium ſuum pro eo, quod aldio conſenſerit.

TIT. XXXIII.

De Adulterio.

Rex ROTHARIS.

I. Si liber aut ſeruus vxorem alterius tulerit, eamque ſibi in coniugio ſociauerit, ambo occidantur [illegible]men, ſi ambo conſenſerint.

IDEM.

II. Si quis cum vxore ſua liberum aut ſeruum fornicantem inuenerit, poteſtatem habeat eos [illegible] occidendi. & ſi eos occiderit, non requirantur.

IDEM.

III. Si quis alii crimen de vxore ſua miſerit, quod cum ea fornicatus eſſet, liceat ei, cui crimen [illegible]r, aut ſacramento aut per campionem ſe purificare. & ſi ei probatum fuerit, animæ ſuæ incur[illegible] periculum.

Rex LVITPRANDVS.

IV. De libero homine, qui vxorem de ſeruo aut aldio ſuo, viuente ipſe marito, tulerit, & filii, [illegible]æ exinde nati fuerint, nullatenus ei ſuccedant, ſed nec libertatem ſuam habeant, nec per vl-[illegible]genium eis de rebus ſuis aliquid facere poſſit; quia in dubium venit cauſa ipſa, cuius filii aut ſi-[illegible]non ſunt, ambo viuant, & dominus & ſeruus, qui ante habuit, & poſtea tulit.

IDEM.

V. Si quis liber homo habuerit ſeruum vel ancillam, aldium vel aldiam coniugatos, & inſtiganti [illegible] inimico humani generis, cum ipſa ancilla, quæ ſeruum eius in maritum habuit, aut cum aldia, quæ [illegible]m aldione eius copulata eſt, adulterium perpetrauerit: ita ſtatuimus, vt perdat ipſum ſeruum aut [illegible] eum cuius vxorem adulterauerit, & ipſam mulierem; & ſimul vadant liberi & abſoluti fulfrea-les, tanquam ſi thingati fuiſſent, vbi voluerint. quia non eſt placitum Deo, vt aliquis homo cum vxore aliena debeat fornicari, tamen de ipſa libertate ita dicimus, quia non poſſunt ſic ſine vera abſolutione liberi eſſe, niſi ſicut edictum continet, aut per thinx aut circa altare, ſicut nos inſtituimus. Ideo[illegible] veniant ad palatium ad Nos, & qui pro tempore Princeps iſtius terræ fuerit, ipſe eos abſoluat, & [illegible] præceptum ſuum, & ſint poſtea certiſſimi veri liberi & abſoluti.

IDEM.

VI. Si quis dixerit coniugi malam licentiam dando: vade & concube cum tali homine; aut ſi [illegible]r alicui homini; veni, & fac cum muliere mea carnis commixtionem; & tale malefactum fue-[illegible] & cauſa probata fuerit, quod per ipſum maritum factum ſit; ita ſtatuimus, vt illa mulier, quæ hoc [illegible]m fecerit & conſenſerit, moriatur ſecundum anterius edictum: quia nec talem cauſam facere [illegible]laſo debuit; quia ſi vir eius cum ancilla ſua aut cum altera muliere adulterium feciſſet, mulier [illegible] palatium aut ad iudicem habuit proclamare. ideo hoc tacere nequaquam debuit, quando ei [illegible] fuerit dictum. propterea, vt diximus, moriatur ſecundum anterius edicti paginam. Ille au-[illegible]tus, qui ei tam malam licentiam dedit, aut alteri homini dixerit, aut autoritatem tribuit in [illegible]iuſtitiam ad tale malum perpetrandum, componat ad parentes ipſius mulieris ſuæ, tanquam [illegible]andalum ipſa mulier occiſa fuiſſet, quia ipſa ex peccatis in ſcandalum concurrere viſa eſt, quan-[illegible] malum perpetrandum acceſſit, quia in maius ſcandalum currere non potuit, quando ſe [illegible]rem traxit. Ideo, vt ſupra diximus, componat vir eius, ſicut ſupra ſtatuimus; & res eiuſdem [illegible], ſi filios habuerit, ipſi ſuccedant, & ſi filios non habuerit, reuertantur ad parentes ipſius [illegible] eo quod credimus, quod tale malum ideo quæſiuit miſer homo facere, vt ipſam mulierem [illegible] & res eius habeat. Ille autem homo, qui cum ipſa muliere aliena adulterium commiſerit, tanquam cum viri eius conſilio feciſſet, tradatur in manus parentum ipſius mulieris, & non in ma[illegible]is viri, qui tale malum conſenſit, aut conſilium illicitum tribuit. Idem de cauſa iſta, quam [illegible] præuidi, ſi conſilium & licentia data fuerit ad mulierem, & ipſa non conſenſerit & manifesta-[illegible] cauſam, & ipſa mala opera non fuerint facta, tunc ipſe vir eius, qui ei talem licentiam & [illegible]lium dederit, componat ſicut in anteriori edicto affiximus, quomodo qui alii malum conſi-[illegible]dederit, id eſt, ſolid. L. quia adhuc maior malitia eſt, quando homo ad mulierem ſuam illicitum [illegible]lium tribuit, quam ſi ad alium liberum hominem malum conſilium dediſſet.

Imp. CAROLVS.

VII. Si quis liber homo vxorem alienam adulterauerit, & ſecundum leges in manus eius traditi

fuerint, & poſtea coniuncti fuerint, à publicis partibus recipiantur ... precium ſuum perdant.

Imp. LOTHARIVS.

VIII. Si adulter cum adultera comprehenſos fuerit, & ſecundum ... dorum marito, adulteri ambo ad vindictam traditi fuerint, ſi eos quiſpiam ... ctos in eadem ſcelere habere repertus fuerit, ipſos fiſcus acquirat.

TIT. XXXIV.

De eo qui mulierem vel ſeruum in ſacramentum miſerit, vel liberum puerum clericauerit, vel puellam velauerit.

Rex LVITPRANDVS.

I. Si quis ſeruum alienum ſine voluntate domini ſui in ſacramentum miſerit, ... caldaria mittere fecerit, componat domino eius ſolid. xx.

IDEM.

II. Si quis ſeruum alienum ſine voluntate domini ſui clericauerit, componat d... illicita præſumptione ſolid. xx. & ipſe ſeruus reuertatur ad proprium dominum, & do... eum ſicut voluerit.

IDEM.

III. Si quis mulierem, aut puellam, aut religioſam fœminam, quæ in alterius mun... ſacramentum mittere præſumpſerit, componat mundualdo eius ſolidos L. & in palatio ſ...

Imp. LODOVICVS.

IV. Si quis puerum inuitis parentibus totonderit, aut puellam velauerit, legem ſuam ... componat ipſi puero vel puellæ, ſi iam ſuæ poteſtatis ſit, aut illis in cuius poteſtate ſit; ... ſtatem habeant capitis ſui, vt in tali habitu permaneant, qualis eis placuerit.

TIT. XXXV.

Si actor Regis, res Regias per fraudem alienauerit.

Rex LVITPRANDVS.

I. Si quis gaſtaldius aut actor Regis curtem Regiam habens ad gubernandum, & ex ipſa c... alicui, ſine iuſſione Regis, caſam, tributariam terram, ſyluam, vites, vel pratum auſus fu... donar... aut ſi amplius, quam iuſſio Regis fuerit, dare præſumpſerit, vel ſi quærere neglex... t, quod per fr... de mablatum eſt; omne, quicquid contra iuſſionem Regiam facere auſus fuerit, in duplum ... componat, ſicut qui rem Regiam furatus fuerit. Et ſi ipſe aut mortuus fuerit, quam fraus ipſa ... reat, heredes eius componant, ſicut ſupra legitur. Nam ſi per Actorem fraus facta fuerit, & ant... ad noſtram peruenerit notitiam, fraus ipſa per gaſtaldium inuenta fuerit, habeat ipſe ... compoſitione, quam actor componere debet, partem tertiam, & duæ ſint in curte Regia. E... per qualemcunque hominem ad noſtram peruenerit notitiam, quam per gaſtaldium inue... tunc compoſitio ipſa in integrum nobis & curti noſtræ perueniat. Quod ſi Iudex aut A... vel heredes eorum pulſati à nobis fuerint, quod neglectum feciſſent ad quærendas res ... ipſi dixerint quod fraudem neſciſſent, & nullum neglectum feciſſent, præbeant ſacrame... li ordine, & dicant: quod fraudem ipſam pater noſter nunquam ſciuit, nec ... e... t, nec ... poſuit ad perquirendum, nec nos culpabiles per legem eſſe debemus; & ſint poſtea ab... enim capitulum amodo ſtatuimus firmum eſſe, nam quicquid antea factum eſt, in noſtro a... ſeruemus; & hoc proinde ſtatuere præuidimus, pro eo quod multas fraudes à gaſtaldiis vel a... noſtris factas inuenimus, vnde iam multas fatigationes habuimus. Nam quod à noſtris d... cuicunque datum eſt, ſtabili ordine volumus permanere; ſicut & illud, quod nos dedimus, & ... dederimus.

Imp. ᵃ LOTHARIVS.

a al. CAROLVS.

II. Si quis Præpoſitus aut miniſterialis aliquas res Eccleſiæ, quas prouidere debe... ſcriptionis titulo cuiquam conceſſerit, quod ad damnum ipſius Eccleſiæ pertineat ... computetur. Similiter & de rebus, quæ ad Rempub. pertinent, ſi Comes aut miniſter ... quam conceſſerit, pro infidelitate computetur.

Imp. LODOVICVS.

III. Si quis proprium noſtrum, quod in veſtitura genitoris noſtri fuerit, quærenti... ne noſtra iuſſione, aliud tantum nobis de ſuo proprio cum lege ſua componat ... qui... ter illud per malum ingenium acquirere tentauerit, pro infideli teneatur, quia fact... ... tis, quod nobis promiſit, irritum fecit, & ideo ſecundum noſtram voluntatem & p... candus eſt.

TIT. XXXVI.

De his qui ad mortem fuerint iudicati.

Imp. CAROLVS.

I. De illis hominibus, qui propter eorum culpam ad mortem fuerint iudi... i, & p... ſte...

co...

ceſſa fuerit, ſi ipſi iuſtitiam ab aliis, aut alii ab eis quærere voluerint, æquale iudicium inter eos minetur. Primum enim omnium de illis cauſis, pro quibus iudicati fuerint ad mortem, nullam ſtea repetitionem facere poſſint: quia omnes res ſuæ, ſecundum iudicium Francorum, in publico nt reuocatæ. Et ſi aliquid, poſtquam eis vita conceſſa eſt, cum iuſtitia acquirere potuerint, in ſua li-ertate teneant & defendant. Sed in teſtimonio non ſuſcipiantur, nec inter ſcabinos ad legem iudi-andam locum teneant & defendant. Et ſi ſacramentum eis aliquod iudicatum fuerit, quod iurare ebeant, ſi aliquis ipſum ſacramentum falſum dicere voluerit, cum armis contendat.

IDEM.

II. Si alicui homini poſt iudicium ſcabinorum fuerit vita conceſſa, & ipſe poſtmodum aliquod alum perpetrauerit, & iuſtitiam reddere noluerit, dicendo quod mortuus ſit, & ideo iuſtitiam red-dere non debeat, ſtatutum eſt, vt ſuperius iudicium ſuſtineat, quod antea ſuſtinere debuit. Et ſi ali-quis aduerſus eum aliquod malum fecerit, ſecundum æquitatis ordinem licentiam habeat ſuam iu-ſtitiam requirendi de cauſis perpetratis poſtquam ad mortem iudicatus eſt; de præteritis vero ma-neat ſicut ſupra dictum eſt.

TIT. XXXVII.

De culpis ſeruorum.

REX ROTHARIS.

I. Si ſeruus Regis mortem fecerit, ita decernimus, vt componat ipſam perſonam, ſicut appre-ta fuerit, & ſeruus ille ſuper fuſſam ipſius mortui apprehendatur, vt in eo vindicta detur, & ſit cau-ſa finita.

IDEM.

II. De aliis vero cauſis, vnde liberi & ſerui aliorum hominum DCCCC. ſolid. fuerint culpabiles; eſt, de muliere libera, ſi ei ante viam ſteterit, aut iniuriam fecerit, ſeu de gregibus equorum aut por-orum pigneratis, aut aliquibus ſimilibus cauſis, vnde præfati DCCCC. ſolid. quæruntur, de quibus in hoc edicto conſtituimus; ſi ſeruus Regis fuerit, animæ ſuæ incurrat periculum, & DCCCC. ſolid. non requirantur ad curtem Regis.

IDEM.

III. Si ſeruus Regis furtum fecerit, reddat in octogild, & non ſit fingandi.

IV. Si ſeruus Regis oberos, aut vecorin, ſeu memorphim, aut quamlibet talem culpam vel mi-norem fecerit, ita componat, ſicut de ſeruis aliorum exercitalium decretum eſt.

REX GRIMOALDVS.

V. Si ſeruus talem culpam fecerit, vnde DCCCC. ſolid. qui in hoc edicto ſcripti ſunt, iudicantur; vt dominus pro ſeruo debeat componere, hoc amputare iuſſimus, vt ſi factum fuerit, nihil aliud mponat dominus, niſi tantummodo perſonam ipſam tradat ad occidendum, & componat pro cauſa, quam ſeruus perpetrauerit, ſolid. LX. amplius non requiratur. Et ſi ipſe ſeruus fuga la-pſus fuerit, & non poterit dominus eius eum inuenire, det pro ipſo ſeruo, qui fugam petiit, aut ſe di-ſtrauerit, ſolid. XX. & præbeat ſacramentum dominus eius, quod non potuit eum inuenire. Et ſi quandocunque eum inuenire potuerit, tradat eum, vt ſupra, ad moriendum, & dominus recipiat ſo-lid. XX. quos pro fuga ipſius dedit. Nam LX ſolid. componat pro culpa, quod ſeruus eius fecerit. Et ſi ſpolia de homine ſepulto ſeruus de ſepultura tulerit, de quanto tulit, dominus eius reddat, & com-ponat, vt dictum eſt, ſolid. LX. & perſona tradatur ad occidendum, vt ſupra.

REX LVITPRANDVS.

VI. Si quis alium pulſauerit de ſeruo aut aldio ſuo, quod furtum aut homicidium aut aliquod malum feciſſent, & ſi viuente ipſo ſeruo aut aldio eum pulſauerit, aut compellationem fecerit, fa-ciat ei iuſtitiam quandocunque pulſatus fuerit. Nam ſi, dum ipſe ſeruus aduixerit, dominus pulſa-tus non fuerit, niſi poſt mortem ſerui aut aldii ipſius quæſierit, dominus eius non ei iuſtitiam faciat, decernimus vt nullam facundiam requirendi habeat, ſi viuente ſeruo aut aldio dominum eius non pulſauerit; quia iniuſtum nobis apparet, vt poſtquam ſeruum aut aldium ipſum inquirere non po-tuerit, vt ei aliquam iniuſtitiam faciat.

IMP. CAROLVS.

VII. Nemini liceat dimittere ſeruum ſuum propter damnum cuilibet illatum, ſed iuxta qua-litatem damni dominus eius pro illo reſpondeat, vel eum in compoſitionem aut ad pœnam petito-ri offerat. Sin autem ſeruus pro perpetrato ſcelere fugerit, ita vt à domino penitus inueniri non poſſit, cum ſacramento dominus eius excuſare ſtudeat, quod hoc non ſuæ voluntatis nec conſen-tiens fuiſſet, quod ſeruus eius tale factum commiſiſſet, & ſit abſolutus. Iubemus quoque vt pro-pter nullam diſtrictionem, quam nos facere iubemus, pro quibuslibet cauſis ſerui non mittantur in diſtrictionem, ſed per Miſſos noſtros vel dominos eorum, aut illorum Aduocatos, ipſi ſerui diſtrin-gantur, vt ipſi, ſicut lex iubet, rationem pro ſeruis reddant, vtrum culpabiles ſint, an non. Ipſi vero domini diſtringant, & inquirant ſeruos ſuos, ſicut ipſos amant.

TIT.

TIT. XXXVIII.

De faidoſis & armis infra patriam non portandis.

Imp. CAROLVS.

I. Si quis pro ſaida precium recipere noluerit, ad nos ſit tranſmiſſus, & nos eum ... damnum minime facere poſſit. Simili modo & qui pro faida precium ſoluere noluerit, ... inde facere, tunc ad nos ſit tranſmiſſus, & in tali loco eum mittere volumus, vt pro eo maius ... inde non creſcat.

IDEM.

II. De armis intra patriam non portandis, id eſt, ſcutis, & lanceis, & loricis. Si faidoſus ... rit, diſcutiatur; & tunc is, qui ex duobus contrarius fuerit, aut pacificatus fiat aut diſtringat ... cem, etiamſi noluerit. Et ſi aliter ſe pacificare noluerint, adducantur ad noſtram præſen... quis poſt pacificationem alterum occiderit, componat illum, & manum illam, quam periu... dat, & inſuper bannum dominicum perſoluat.

Imp. LOTHARIVS.

III. De his, qui diſcordiis & contentionibus ſtudere ſolent, & in pace viuere noluerint, & inde conuicti fuerint, ſimiliter volumus, vt per fideiuſſores ad noſtrum palatium veniant, ibi cum ... fidelibus conſideremus, quid de talibus hominibus faciendum ſit.

INCIPIT SECVNDVS LIBER.

TITVLVS I.

De ſponſalibus.

Rex ROTHARIS.

SI quis ſponſauerit puellam liberam aut mulierem, & poſt ſponſalia facta & fabulam firmatam per duos annos ſponſus neglexerit eam tollere, & dilatauerit nuptias exequi; poſt tranſactum biennium poteſtatem habeat pater, aut frater, vel qui mundium eius in poteſtate habeat, diſtringere fideiuſſorem, quatenus adimpleat metam illam, quam in die ſponſaliorum promiſit; poſtea liceat eis ipſam dare marito alii, libero tantum. Et meta, quæ exacta fuerit, ſit in poteſtate puellæ aut mulieris, eo quod ſpõſus intra præfinitum tempus vxorem tollere neglexerit, aut voluntarie dilatauerit: excepta ineuitabili cauſa. i. alimenta.

IDEM.

II. Si dixerit ſponſus de ſponſa ſua, poſtquã eam ſponſauerit, quod adulterata ſit, liceat eam parentibus purificare cum XII. ſacramentalibus ſuis. Tunc poſtquam purificata eſt, accipiat eam ſponſus, ſicut in priori fabula ſteterit. & ſi poſtquam purificata fuerit, eam tollere vxorem neglexerit ... pabilis ſponſus duplam metam, quantum dictum eſt in die illa, quando fabula firmata fuerit ... parentes, vt dictum eſt, eam de ipſo crimine mundare non potuerint, tunc ſponſus recipiat res quas dederit, & illa patiatur pœnam adulterii, ſicut in hoc edicto ſcriptum eſt.

IDEM.

III. Si peccatis imminentibus contigerit, vt poſtquam puella aut mulier ſponſata fuerit, leproſa aut dæmoniaca, aut de ambobus oculis cæcata fuerit, tunc ſponſus recipiat res ſuas, q... & non compellatur ipſe inuitus eam tollere, nec pro ea cauſa calumnietur: quia non ſu... ctum fuerit, ſed peccato imminente & ægritudine ſuperueniente.

IDEM.

IV. Si quis filiam ſuam aut quamlibet parentem in coniugio alii dederit, & contigerit caſu, vt ille maritus moriatur, poteſtatem habeat illa, ſi voluerit, ad alium maritum ambulandi liberum tantum. Secundus autem maritus, qui eam tollere diſponit, de ſuis propriis rebus medium precii, quantum fuerit dictum, quando eam primus maritus ſponſauit, pro ipſa meta dare de... rei, qui heres proximus mariti prioris eſſe inuenitur. & ſi noluerit accipere, habeat ipſa mulier morgengap. & quod de parẽtibus ſuis adduxerit, id eſt, phaderphium; parentes vero eius poteſtatem habeant eam dandi ad alium maritum, vbi & ipſi & illa voluerint, & mundium eius prioris mariti non habe... parentes, pro eo quod denegauerunt voluntatem ſuam. Ideo redeat mundium eius ad parentes pro... ximos, qui prius eam ad maritum dederint. Et ſi parentes non fuerint legitimi, tunc mundium ... mulieris ad curtem Regis pertineat. Et ſi talis fuerit mulier, quæ maritum non vult aut non po... bere, ſit in poteſtate ipſius, ad quem mundium de ea pertinet. & ſi mulier eam male habuerit ... ctauerit, & probatum fuerit, tunc liceat ei ad parentes ſuos reuerti. & ſi parentes non habuerit, quos ipſa reuertatur, ad curtem Regis habeat refugium, & mundium eius in poteſtate Regis ...

IDEM.

V. Si quis pro muliere libera aut puella mundiũ dederit, & ei tradita fuerit ad vxorem, po...

am mortuus fuerit maritus,& contigerit, vt ipſa mulier ad alium maritum debeat ambulare, aūt parentes reuerti, aut ad curtem Regis, tunc heres mariti prioris accipiat medium de meta, ſicut ſupra conſtitutum eſt, & ipſa per manum ei ſimili modo retradatur, ſicut priori marito tradita fuerit. Nam aliter ſine traditione nullarum rerum dicimus ſubſiſtere firmitatem.

IDEM.

VI. Si quando pater filiam, aut frater ſororem ſuam alii ad vxorem tradiderit: & aliquis ex amicis acceperit pro exenio ipſi mulieri aliquid dederit, in ipſius ſit poteſtate, qui mundium de ea fecit, eo quod maritus ſilanuechil requiſitum fuerit, ipſa debeat perſoluere.

IDEM.

VII. Si quis puellam liberam, aut viduam ſponſatam habuerit, & contigerit caſus, vt ipſa ante moriatur, quam à patre aut à fratre, aut ab eo qui mundium in poteſtate habet, tradita fuerit: tunc meta, quæ data eſt, ab ipſo ſponſo reddatur ei, aut ſponſus recipiat tantum, quantum in ipſa meta dedit. Nam aliæ res ipſius ſint, qui mundium eius in poteſtate videtur habere, eo quod ante traditionem mortua eſt.

IDEM.

VIII. Si quis ancillam ſuam matrimoniare voluerit ſibi ad vxorem, ſit ei licentia; tamen debeat eam liberam thingare, & ſic facere liberam, quod eſt guiderbotam & legitimam per garathinx; tunc intelligatur eſſe libera & legitima vxor, & filii, qui ex ea nati fuerint, legitimi heredes patri efficiantur.

IDEM.

IX. Si quis aldiam alienam aut ſuam ad vxorem tollere voluerit, faciat eam guiderbotam, ſicut edictum continet de ancilla. Nam qui ſine ipſa ordinatione eam quaſi vxorem habuerit, filii, qui ex ipſa nati fuerint, non ſint legitimi, ſed naturales.

IDEM.

X. De puella, vnde iam antea diximus, vt non ante XII. annos legitima ſit ad maritandum, ita ſtatuimus, vt non intrante ipſo XII. anno, ſed expleto ſit legitima ad maritandum. Ideo nec hoc diximus, quia multas intentiones de cauſis iſtis cognouimus, ſed apparuit nobis, quod immatura cauſa ſit ante expletos XII. annos.

IDEM.

XI. Si quis filiam ſuam aut ſororem alii ſponſare voluerit, habeat poteſtatem cui voluerit, libero tamen homini, ſicut anteriori edicto continetur. Nam poſtquam eam ſponſauerit, non habeat poteſtatem alteri homini eam ad maritum dandi ante biennii tempus. Et ſi dare cuilibet præſumpſerit, aut ipſa ſponſalia irrumpere voluerit, componat ſponſo ipſius, ſicut inter ſe pœnam firmauerint, qualiter in anteriori edicti continetur pagina, & inſuper in palatio guidrigild ſuum componat. & qui eam tollere præſumpſerit, componat ſimiliter in palatio Regis guidrigild ſuum. Si vero ſine voluntate *patris* aut fratris eam tollere præſumpſerit, quæ iam alteri eſt deſponſata, componat ſponſo eius duplam metam, ſicut edictum anterius continet, & in palatio Regis componat guidrigild ſuum. Pater vero & frater, qui in tali cauſa non conſenſerint, ſint abſoluti. Puella vero ipſa, quæ hoc ſua voluntate facere præſumpſerit, ſi aliqua ei portio ex parentum ſucceſſione debetur, amittat ipſam portionem. Et nuda & vacua de rebus parentum ſuorum vadat, & ipſi ſuccedant, qui per legem ſuccedere poſſunt: nec poſſit ei aut frater per quodlibet ingenium aliquid dare, & hereditatem relinquere, quia excreuerit vitium hoc in gentem noſtram propter cupiditatem pecuniæ. Et ideo reſecare voluimus hoc, vt ceſſent inimicitiæ, & faidam non habeant. Sin autem, quod abſit, poſt ſponſalia facta tales inter parentes ipſius excreuerint inimicitiæ, qualicunque cauſa interueniente, vt homicidium de parentibus eorum perueniat, vnde duritiam inter ſe teneant, ſi dare aut tollere noluerint, componat pars, quæ neglexerit, ſicut inter ſe ſtatutum habuerint, & ſint abſoluti; quia non eſt bonum, vt ibi quiſpiam debeat dare filiam ſuam, aut ſororem, vel parentem ſuam, vbi veſtra inimicitia homicidii eſſe probatur.

TIT. II.

De his qui ſine voluntate mundoaldi ad maritum ambulant.

REX ROTHARIS.

I. Si puella libera, aut vidua, ſine voluntate parentum ad maritum ambulauerit, liberum tamen; tunc maritus, qui eam acceperit vxorem, componat pro anagriph ſolid. XX. & propter faidam alios XX. Et ſi contigerit caſu eam ante mori, quam mundium eius faciat, res ipſius mulieris ad eum reuertantur, qui mundium eius in poteſtate habet. Nam amplius calumnia præſumptori non generatur, & ideo perdat maritus res mulieris, eo quod mundium eius de ea facere neglexit.

IDEM.

II. Si quis puellam aut viduam alteri ſpõſatam, illa tamen conſentiente, tulerit vxorem, componat parentibus mulieris, id eſt, patri vel fratri eius, vel ad quem mundium pertinuerit, pro anagripſo id. XX. & propter faidam alios XX. & mundium eius, qualiter ſteterit, faciat. ſponſo autem, cui ſponſata fuit, omnia, quæ in meta ſunt dicta, quando eam ſponſauit, in duplum ei componantur ab illo, qui de ſponſa ſua turpe fecit. Et poſtea ſponſus poſt acceptam duplam compoſitionem, ſit ſibi contentus, & amplius ex has cauſa aduerſus fideiuſſorem calumnia non requiratur.

IDEM.

IDEM.

III. Si quis liberam puellam abſque conſil[illegible] l voluntate parentum adduxerit ad componat, vt ſupra, pro anagrip ſolid. xx. & propter faidam alios xx. de mundio autem q[illegible] uenerit & lex habet, faciant; ſic tamen, ſi ambo liberi ſunt.

REX LVITPRANDVS.

IV. Si quis fream alienam ſine voluntate mundualdi eius mouere de caſa, vbi[illegible] præſumpſerit, & alibi adduxerit, componat ille, qui in caput eſt, pro illi[illegible] ita præſumptio[illegible] dualdum vna ſolid. LXXX. & ſi ibi liberi homines cum ipſo fuerint, componat vnuſq[illegible] ſolid. xx. Serui autem in compoſitione domini ſui computentur. Nam ſi forſitan ipſe hom[illegible] qui ipſam fream de caſa, vbi eſt, tulerit, & ſibi vxorem duxerit, ſic componat, ſicut glorioſ[illegible] ROTHARIS inſtituit in anteriori edicto.

IDEM.

V. Si puella ſine voluntate parentum ad maritum ambulauerit, & ei meta oec pro[illegible] ta fuerit, & contigerit, vt maritus ipſe moriatur, antequam de ea mundium faciat, cont[illegible] mulier, nec poſſit poſtea metam quærere ab heredibus eius, qui defunctus eſt, pro eo[illegible] genter ſine voluntate parentum ſuorum ad maritum ambulauerit; nec ſint, qui iuſti[illegible] terent.

TIT. III.

De his qui extra patriam per triennium morantur.

REX ROTHARIS.

I. Si quis negotium peragendum, vel pro qualicunque artificio, intra prouinciam [illegible] bulauerit, & intra tres annus regreſſus non fuerit, & forſitan infirmitas ei emerſerit, faciat iudicem, aut per miſſum ſuum. nam ſi hoc diſtulerit mandare, & filios reliquerit, habe[illegible] in ſuo iure. & quicunque filii poſt tranſactum conſtitutum cautiones vel venditiones aut qual[illegible] que obligationes de rebus fecerit, ſtabiles permaneant, & debita patris & ſua perſoluant, & poſtea reuerſus fuerit, iubemus, vt nec à ſuis filiis recipiatur, nec res ſuas in poteſtate habeat. [illegible] filii ipſius ſine notitia aut iuſſione Regis eum recolligere præſumpſerint, omnes res ipſorum [illegible] ſubſtantia ad curtem Regis reuoluantur. & ſi filios non habuerit, ſed fratres, ipſi res eius habean[illegible] ſi nec fratres habuerit, habeant proximi parentes; & ſi nec proximi parentes inuenti fuerin[illegible], qui legibus ſuccedere poſſint, poſt prædictos tres annos curtis Regia ei ſuccedat. Quaſi habuerit vxore[illegible] & intra ſupradictum conſtitutum, hoc eſt tres annos, minime reuerſus fuerit, veniat ipſa mulier ad Regem, qui in tempore fuerit, & qualiter ei ipſe maritandi licentiam dederit, aut de cauſa ipſius ordinauerit vel tractauerit, ita facere debeat. Nam ſine permiſſione Regis non præſumat maritum ducere, & ſi ipſe poſt tres annos inuentus fuerit, poteſtatem habeat Rex de eo iudicare, qualiter voluerit.

TIT. IV.

De his qui à viro in mulierem dantur vel relinquuntur.

REX LVITPRANDVS.

I. Si quis Longobardus morgincap coniugi ſuæ dare voluerit, quando ſibi eam in co[illegible] ciauerit, ita decernimus, vt alia die ante parentes & amicos ſuos oſtendat per ſcriptum à te[illegible] boratum, & dicat: quia ecce quod coniugi meæ morgincap dedi, vt in futuro pro hac cauſa [illegible] non incurrat. Tamen ipſum morgincap volumus, vt non ſit amplius niſi quarta pars de eius [illegible]ub[illegible] tia, qui ipſum morgincap dedit. Siquidem minus dare voluerit de rebus, quam quarta pars ſi[illegible] in omnibus licentiam dandi quantum voluerit. nam ſuper ipſam quartam partem dare [illegible] poſſet.

IDEM.

II. Si quis coniugi ſuæ metam dare voluerit, ita nobis iuſtum eſſe comparuit, vt ille, [illegible] dex, dare debeat, ſi voluerit, ſolid. cccc. amplius non minus quomodo placuerit, reliqui n[illegible] homines debeant dare ſolid. ccc. amplius non. & ſi quiſcunque alter homo minus dare [illegible], det quomodo conuenit, & ipſa ſub æſtimatione fiat data & appreciata, vt nullo tempore [illegible] de intentiones aut cauſationes procedant.

IDEM.

III. Nulli ſit licentia coniugi ſuæ de rebus ſuis dare amplius per qualecunque ingenium [illegible] quod ei in die votorum in mephio & morgincap dederit, ſecundum anterius edictum [illegible] q[illegible] per dederit, non ſit ſtabile.

REX ASTVLPHVS.

IV. Si quis Longobardus decedens voluerit vxori ſuæ vſumfructum de rebus ſuis iu[illegible] filios & filias ex ea reliquerit, non amplius ei per vſumfructum iudicare poſſit, quam med[illegible] ſubſtantia ſuper illud, quod ei in morgincap & in meta ſecundum legem data fuerit. & ſi fi[illegible] lias ex alia vxore reliquerit, vnum aut duos, poſſit vxori ſuæ tertiam partem ad vſumfru[illegible] quere; & ſi fuerint tres, quartam portionem; ſi fuerint plures, per hunc numerum co[illegible] morgincap & meta, quæ ei data eſt, legibus habeat in antea. Siquidem nupſerit, poſtea aute[illegible]

[illegible]erit, vſusfructus in integrum ad heredes reuertatur; de meta vero & morgincap fiat ſecundum antenus edictum.

TIT. V.

Vt filij lege patris viuant.

Rex LVITPRANDVS.

I. Si Longobardus vxorem habens filios aut filias procreauerit, & poſtea inſpiratione Dei compulſus clericus effectus fuerit; tunc filii aut filiæ, qui ante eius conuerſionem nati fuerint, ipſa lege viuant, qua lege ille viuebat, quando eos genuit; & cauſam ſuam per legem ipſam finire debeat.

TIT. VI.

Infra quod tempus permiſſum eſt viduis velum vel maritum accipere.

Rex LVITPRANDVS.

I. Nulli ſit licentia quamlibet mulierem etiam mundium eius habenti in poteſtate poſt mortem mariti ſui, ante anni ſpacium, velare, aut monachico habitu induere; & ſi ipſa ſua voluntate ante anni ſpacium hoc facere diſpoſuerit, veniat ipſa ad palatium Regis, & dicat clementiæ eius voluntatem ſuam, & interrogata vel inquiſita diligenter à Rege, permiſſu eius accipiat religionis velamen. Si vero ante anni ſpacium ſine permiſſione Regis hoc facere præſumpſerit, componat Regi guidrigild ſuum: mũdium vero mulieris vel res propriæ eius ſint in poteſtate palatii; quia qui hoc anni ſpacium facere quærit pro lucro pecuniæ, vel ſeculi huius cupiditate hoc facere quærit, & non ob amorem Dei & animam eius ſaluandam; quia poſt mortem viri ſui, dum dolor recens eſt, in qualem partem voluerit, animam eius inclinare poteſt. Nam cum in ſe reuertitur, & carnis delectatio ei obuenerit, quod peius eſt, in adulterium cadit, nec monacha eſſe inuenitur, nec laica eſſe poterit. Et ſi alter quicunque homo, in cuius mundio nõ eſt, hoc facere præſumpſerit, componat guidrigild ſuum in ſacro palatio, & ipſa cum rebus ſuis ſit in poteſtate mundoaldi ſui.

Imp. CAROLVS.

II. De fœminis, quas defunctis viris lex Longobardorum prohibet ante anni ſpacium veſtem religionis mutare, velumque ſuſcipere, petunt noſtram licentiam, vt mox, dum diuina pietas Dei inſpirauit eas indemnes licere ſuſcipere. Nos autem conſiderantes, quia præterito tempore pro ipſa dilatione, multæ etiam captæ intra idem ſpacium ad aliam partem diſtractæ fuerũt, ideo petitionem earum (quam cenſemus eſſe iuſtam) ſuſcepimus, & eis fieri ita concedimus.

Imp. LODOVICVS.

III. Qui viduam intra primos xxx. dies viduitatis ſuæ ſciens, vel inuitam, vel volentem ſibi copulauerit, bannum noſtrum, ſcilicet LX. ſolid. in triplum componat. Et ſi inuitam eam duxerit vxorem, legem ſuam ei componat; illam vero vlterius non attingat.

Imp. LOTHARIVS.

IV. De fœminis, quæ viros amittunt, placet nobis ne ſe, ſicut hactenus, indiſcrete velent, ſed per xxx. dies poſt deceſſum viri ſui expectent, & poſt triceſimum diem per conſilium Epiſcopi ſui, & ſi Epiſcopus abſens fuerit, cum conſilio aliorum ſuorum ſacerdotum, ſuorumque parentum atque amicorum, id quod eligere debent, eligant.

TIT. VII.

Vt mulieres lege mariti viuant.

Rex LVITPRANDVS.

I. Si Romanus homo mulierem Longobardam tulerit, & mundium ex ea fecerit, & poſt eius deceſſum ad alium maritum ambulauerit ſine voluntate heredum prioris mariti, faida & anagrip non requiratur; quia poſtquam marito Romano ſe copulauerit, & ipſe ex ea mundium fecerit, Romana effecta eſt, & filii, qui de eo matrimonio naſcuntur, ſecundum legem patris, Romani ſint: & ideo faidam & anagrip minime componere debet, qui eam poſtea tulit, ſicut nec de alia R[illegible]ana.

Imp. LOTHARIVS.

II. Vt mulieres Romanæ, quæ viros habuerunt Longobardos, eis defun[illegible] ſunt ſolutæ, & ad ſuam reuertantur legem. Et hoc ſtatuimus, vt ſimili mod[illegible] [illegible]e mulierum.

TIT. VIII.

De prohibitis nuptiis.

Rex ROTHARIS.

I. [illegible] liceat nou[illegible]cam ſuam, id eſt, matrinam, quæ fuit vxor patris; ne[illegible] [illegible]iam; neque cognatam, quæ fuit vxor fratris, ducere vxorem: & ſi ea co[illegible] [illegible]erit vxorem, componat pro culpa in curte Regis ſolid. C. & mox ſeparetur ab [illegible]

E [illegible]

Et ipſa mulier habeat medium de omni re ſua, & medium amittat, [illegible] contra mandatum Regis conſenſerit celebrare nuptias, & [illegible] ſeparentur.

REX LVITPRANDVS.

II. Si quis puellam ante annos XII. ſponſauerit au[illegible] tunc ille [illegible] ſauerit, componat, ſicut edictum de raptu continet, id eſt [illegible] ſol[illegible] dium eidem infantulæ; & ipſa reuertatur in caſam, & in pecuniam ſuam, & [illegible] tempus. Poſtea autem eligat ſibi virum, & nubat cui voluerit, ſi autem m[illegible] fuerit, aut tradiderit ante XII. annos, componat in ſacro palatio ſolid. c[illegible] Et ſit ipſa cum rebus ſuis in mundio palatii: pater vero aut frater poteſtat[illegible] ætate voluerit ad dandum aut ſponſandum filiam ſuam, aut ſororem ſuam; qui[illegible] pater filiam ſuam, aut frater ſororem ſuam doloſo animo, aut contra rationem [illegible] re debeat.

IDEM.

III. De his qui de illicito matrimonio nati ſunt, vel naſcuntur, id eſt, de ma[illegible] cognata, quæ fuit vxor fratris, aut ſoror vxoris; quia canones ſic habent, de duabus [illegible] duobus fratribus, & qui de tali matrimonio natus fuerit, heres legitimus patri [illegible] rem habeant parentes proximi. Et ſi parentes propinqui non fuerint, ſuccedat cu[illegible]

IDEM.

IV. Hoc autem Deo adiuuante ſtatuere præuidimus, vt amodo nullus præ[illegible] conſobrino, aut ſubrino ſuo vxorem ducere. Si quis autem hoc, quod illicitu[illegible] præſumpſerit, amittat omnem ſubſtantiam ſuam. Et qui de tali coniugio nati fu[illegible] des non exiſtant, niſi parentes propinqui. Et ſi parentes propinqui non fuerint, cu[illegible] dat. Hoc autem ideo affiximus, quia Deo teſte Papa vrbis Romæ, qui in omni mu[illegible]do [illegible] cleſiarum Dei & ſacerdotum eſt, per ſuam epiſtolam nos adhortatus eſt, vt tale c[illegible] latenus permitteremus.

IDEM.

V. Item hoc cenſemus atque præcipimus, vt nullus præſumat commatre[illegible] ſua [illegible] rem, ſed nec filiam quam de ſacro fonte leuauerit; neque filius eius præſumat [illegible] ducere, qui eum de fonte ſuſcepit, quia ſpirituales germani eſſe noſcuntur. Et q[illegible] tentauerit, perdat omnem ſubſtantiam ſuam: & filii, qui de tali illicito matr[illegible] des eſſe non debent, niſi propinqui parentes; & ſi propinqui parentes non fue[illegible] cedat ei. Vbi autem inuenti fuerint, qui ſupra ſcripta illicita coniugia contraxe[illegible] rentur, & pœnę ſupra ſcriptæ ſubiaceant.

IDEM.

VI. De his qui de illicito matrimonio nati ſunt, vel ante hoc tempus [illegible] & [illegible] mi fratres ſui voluntarie partem dederint, ita ſtatuimus, vt ſi eis fratres ſui legitimi [illegible] tem dederint, in ipſam debeant permanere, & eos exheredare minime debere. N[illegible] ſit illos illicitos neque per thinx, neq; per qualecunque colludium heredes inſt[illegible] H[illegible] ideo conſtituimus, vt omnis homo, qui vult, accipiat legitimam vxorem, nam [illegible] hat nuptias.

IDEM.

VII. Si autem fratres non ſint, & parentes legitimi fuerint, qui legitime poterun[illegible] tem peruenire, & vſque modo tacuerunt, taceant & inantea. & nullam habean[illegible] teſtatem contra eos, qui poſſident, per triginta annos loquendi, dicendo quod h[illegible] beant, niſi qui per triginta annos poſſederunt, poſſideant & inantea.

IDEM.

VIII. Si quis miſer & inſipiens homo præſumpſerit ſponſare mulierem h[illegible] ſine vir eius ipſe ægrotus fuerit, ſiue ſanus, ſicut & modo nobis talis cauſa ann[illegible] tum eſt, componat ipſe, qui hoc fecerit, guidrigild ſuum ad maritum eius, & ip[illegible] condemnationem, qualem ſupra diximus, de illa muliere, quæ ſe turpiter tractare[illegible]

IDEM.

IX. Adueniente vaniſſima & ſuperſtitioſa vel cupida ſuaſione ex peruerſione [illegible] in his temporibus, quæ illicita nobis vel cunctis noſtris iudicibus coniunctio e[illegible] niam adultæ & maturæ ætatis fœminæ copulabant ſibi pueros paruulos inte[illegible] dicebant quod viri legitimi eſſe deberent, dum adhuc ipſi ſecum minime commi[illegible] itaque ſtatuere præuidimus, vt nulla amodo fœmina hoc facere præſumat [illegible] cum legitimis parentibus pue[illegible] hoc facere præuiderit. Nam ſi puer poſt mo[illegible] ætatem rem [illegible] rit, & ei ſe [illegible] que fœmina, antequam ipſe puer XII [illegible] [illegible] præſu[illegible] [illegible] eius maritus eſſe debeat, [illegible] ab [illegible] fœmina [illegible] opprobrio [illegible], & [illegible] copulare, d[illegible] ipſe puer in ætate ſupra [illegible] enerit. Siquidem [illegible] ætate [illegible] habere voluerit, habeat licentiā, & ſi ea noluerit, tollat vxorem aliam [illegible]

la vero, ſi ad alium maritum ambulauerit, & ipſe puerulus eam habere noluerit, non ei poſſit vir
uus, qui eam tulerit, pleniter mephium dare, ſicut ad aliam puellam, ſed tantummodo medium, ſic- * *Alias hic incipit noua Lex.*
ad viduam mulierem. * Qui vero puerum ipſum ſuaſerit, ſiue parens eius ſit ſiue extraneus homo,
omponat ſolid. c. medium Regi & medium ad ipſum.

IMP. CAROLVS.

X. Vt Epiſcopi de inceſtuoſis hominibus emendandi licentiam habeant; ſeu & de viduis infra
rum parochiam poteſtatem habeant corrigendi; & ſi de ipſis inceſtuoſis aliquis poſt iudicium
copi in ipſo inceſtu ſe iterum commiſerit, ſi prædium, id eſt, allodium, habuerit, ipſum in fiſcum
s recipiatur.

IDEM.

XI. Illud præterea per omnia præcauentes nos prohibere decreuimus, vt nullus præſumat an-
annos pubertatis puerum vel puellam in matrimonio ſociare in diſſimili ætate, ſed coætaneos &
bi conſentientes, quia multas ex huiuſmodi contractu nuptiali ruinas animarum factas audiuimus,
& cs fornicationes perpetratas, quales inter gentes eſſe non debent; ita plane, vt ſi contigerit pue-
m adultum eſſe, & puellam paruulam, per virum cognata & ſocrus deprehendantur adulteræ. E
o ſi puella maturæ ætatis & puer teneræ, & propter puellam adultam & puerum paruulum,
& frater pueri tanti peccati flagitioſi peruenjunt irretiti. Vnde qui hæc prohibita de cætero
pare præſumpſerit, ab omni conſortio Eccleſiaſtico ſit alienus, ſed nec à publicis ſit immunis iu-
nis.

IMP. LOTHARIVS.

XII. Conſobrinam, neptem, nouercam, fratris vxorem, vel etiam de propria cognatione, aut
am cognatus habuerit, nullus audeat in coniugio copulare. Si quis huic tali nephario coniugio ſe
iunxerit, & in eo permanſerit; ſciat ſe Epiſcopali autoritate anathematis vinculo eſſe innoda-
m, vt nullus ſacerdos ei tribuat communionem: ſi vero conuerſus diuiſuſque fuerit ab illicita co-
pulatione, dignæ penitentiæ ſubmittatur, vt ſacerdos loci conſiderauerit.

IMP. LOTHARIVS.

XIII. De coniunctionibus, quæ ſecundum canones & Eccleſiæ edictum copulatæ eſſe non
poſſunt, præcipimus vt ab inuicem ſeparentur, & qui de noſtris iudicibus neglexerit cauſam iſtam
diiudicandum aut diſtringendum, componat guidrigild ſuum.

IDEM.

XIV. De inceſtis coniunctionibus hoc præcipitur: vt nullus deinceps propinquam, nec quarta
propinquus habuerit vxorem, ducat in coniugio: & vxoris parentela ita ſit viro, ſicut propria pa-
rentela.

PIPINVS.

XV. Vt ſponſam alterius nemo accipiat.

IMP. HENRICVS.

XVI. HENRICVS diuina pietate ſecundus Romanorum Imperator Auguſtus, omnibus ho-
ibus. quoniam nobis diuinæ pietatis prouidentia, Imperialis officii curam commiſſam credimus:
os quoque erga ea, quæ ad Chriſtianas Religiones pertinent, & ad cultum iuſtitiæ iugiter ſollici-
are debemus. Quapropter cum in Regni vniuerſali conuentu noſtrorum fidelium Principum Itali-
orum ſederemus, orta quæſtio eſt, ne de illicitis coniugiis conſilio noſtrorum Principum, Archiepi-
ſcoporum, Marchionum, Comitum, ac iudicio iudicum ſeu conſenſu omnium iudicantium huiuſ-
modi ſententiã diffiniuimus: omnia ſcilicet, quæ ſancti canones & ſacræ leges noſtrorum prædeceſ-
m inſtituerunt, ſumma autoritate confirmamus, & inſuper & in noſtro Imperiali Iure addimus,
uicunque ſeu in legitima ætate ſiue infra ætatem legitimam, vxorem duxerit vel deſponſauerit,
orte præuentus fuerit, nulli propinquorum ſuorum liceat viduam vel deſponſatam illius vxo-
m ducere. Quod ſi quis hoc fecerit, tam mulier, quam vir, ex hac lege exheredati ſint, omniumque
onorum eorum amittant facultatem; & medietas propinquis parentibus, & altera medietas ad fi-
ſcum deueniat: & quicunq; ex huiuſmodi coniugio natus fuerit, ipſe quoque (ſicut & parentes ſui,)
hac lege exheredatus ſit.

TIT. IX.

Si ſeruus liberam puellam vel mulierem in coniugio acceperit.

REX ROTHARIS.

I. Si puella libera ſeruum alienum foris prouinciam ſecuta fuerit, requirant eos pariter domi-
ſerui & parẽtes puellæ: & ſi eos inuenerint, ambo pœnam luxuriæ iuxta legem ſuſtineant. Nam
ad dominum, cuius ſeruus fuerit, non requiratur.

IDEM.

II. Si ſeruus liberam mulierem aut puellam auſus fuerit ſibi coniugio ſociare, animæ ſuæ incur-
culum: & illam, quæ ſeruo fuerit conſentiens, habeant parentes poteſtatem occidendi, aut
foris prouinciam tranſuendendi, & de rebus ipſius mulieris, faciendi quod voluerint. Et ſi parentes
oc facere diſtulerint, tũc liceat Gaſtaldio Regis, aut Actori, aut Sculdaſio, ipſam in curtem Re-
ucere, & intra penſiles ancillas conſtituere.

Rex LVITPRANDVS.

III. Si mulier libera ſeruum tulerit, & parentes eius intra anni ſpacium [illegible] neglexerint, ſicut in anteriori edicto continetur, tunc quandocunque [illegible] anni [illegible] uenta fuerit, ſit ancilla palatii, & ipſe ſeruus ſimiliter ad palatium [illegible], qui ex [illegible] rint, curti Regiæ omnimodo ſeruiant. Nam ſi parentes ipſius mulieris vel dominus compleuerint intra ſupradictum anni ſpacium, quod anterius edictum continet, ſic permaneat.

Imp. LOTHARIVS.

IV. Iubemus, vt ſi cuiuſcunq; ſeruus liberam fœminam, ſibi eam conſentiente, in [illegible] ciauerit, & intra anni ſpacium ſecundum legem ad vindictam traditi non fuerint, ſicut lex [illegible] ſonas nuſtro fiſco ſociat, ita noſtra libertate concedimus, vt in poteſtate & in ſeruitio [illegible] cuius ſeruus fuerit, ambo reuertantur.

TIT. X.

Qualiter mulieri liberæ alienare permiſſum eſt.

Rex ROTHARIS.

I. Nulli mulieri liberæ ſub Regni noſtri ditione, lege Lombardorum, viuenti [illegible] teſtatis arbitrio, id eſt, ſine mundio viuere, niſi ſemper ſub poteſtate viri, aut poteſtate [illegible] R[illegible] debeat permanere, nec aliquid de rebus mobilibus aut immobilibus ſine voluntate [illegible] mundio fuerit, habeat poteſtatem donandi aut alienandi.

Rex LVITPRANDVS.

II. Si qua mulier res ſuas, conſentiente viro, aut communiter venundare voluerit, i[illegible] q[illegible] te vult, vel illi qui vendunt, faciant notitiam ad duos vel tres parentes ipſius mulieris [illegible] quiores ſunt. Et ſi in præſentia de ipſis parentibus ſuis mulier illa violentiam ſe p[illegible] d[illegible] ſtabile quod vendiderit. Nam ſi in præſentia ipſorum ſuorum parentum vel iudicis, qui [illegible] fuerit, violentiam ſe pati non reclamauerit, niſi ſua voluntate ipſas res ſe dixerit venundare, [illegible] ab illo die omni tempore, quod vendiderit, ſtabile debeat permanere: ita tamen vt ipſi parentes, qui [illegible] terfuerint, aut iudex, in carta ipſa manum ponant. Et ſi contigerit caſus, vt ille maritus moriatur & ad alium maritum ambulauerit, ſtabilis permaneat ipſa venditio. Scriba autem, qui cart[illegible] ipſam ſcripſerit, non aliter præſumat facere, niſi cum notitia parentum, vel iudicum, ſicut ſupra d[illegible] eſt. Et ſi aliter fecerit, ſit ipſa venditio vacua, & præfatus ſcriba ſit culpabilis, ſicut qui f[illegible] in cartam [illegible] pſerit.

Imp. PIPINVS.

III. Placuit nobis etiam, vt ſicut quæque fœmina poteſtatem habeat cum licentia vi[illegible] [illegible] es ſuas vendere, ita habeat poteſtatem donare.

Imp. GVIDO.

IV. Concedimus, vt ſicut mulieres cum viris ſuis res ſuas donare aut venundare poſſu[illegible] [illegible] commutare valeant, ac familiam ſuam liberam facere.

TIT. XI.

Qualiter mundoaldus amittat mundium.

Rex ROTHARIS.

I. Si quis de puella libera aut muliere mundium in poteſtate habens (excepto patre aut [illegible] & ei crimen iniecerit, quod adulterata ſit; tunc amittat mundium ipſius puellæ, & illa pote[illegible] habeat cum rebus ſuis propriis, ſi vult, ad parentes reuerti, vel ad curtem Regis ſe commend[illegible] mundium eius debeat habere. Et ſi vir ille hoc crimen dixiſſe negauerit, liceat ei ſe purificar[illegible] tuerit, & mundium ipſius, ſicut habuit, habere liceat.

IDEM.

II. Si quis mundium de muliere libera, aut puella, in poteſtatem habens, excepto pat[illegible] tre, in animam ipſius puellæ aut mulieris inſidiatus fuerit; aut alii inuitã ad maritum tradi [illegible] volentibus, ad eius violentiam faciendam, conſenſum præbuit; aut conſilium d[illegible] fuerit, amittat mundium ipſius: & illa poteſtatem habeat de duobus ius eligendi, v[illegible] en- tes reuerti, aut ad curtem Regis cum rebus ſuis propriis, quæ ad eam per legem pertin[illegible] ſe commendare, qui mundium eius in poteſtate habere debeat. Et ſi ille vir hoc crimen negaue[illegible] ce ſe purificare, & mundium, ſicut habuit, ſi ſe purificauerit, habeat.

IDEM.

III. Si quis mundium de puella libera aut muliere habens, eam ſtringam, q[illegible] d[illegible] ſt[illegible] mauerit, excepto patre aut fratre, amittat mundium ipſius, vt ſupra. Et illa poteſtate[illegible] ha[illegible] vult, ad parentes, aut ad curtem Regis cum rebus ſuis propriis ſe commendare, qui [illegible] debeat habere, & ſi vir ille negauerit hoc crimen dixiſſe, liceat ei ſe purificare, & mu[illegible] vt ſupra.

Rex LVITPRANDVS.

IV. Continet autem anterius edictum de frea ſua, qui eam male tracta[illegible] it, amittat m[illegible] ipſius, & non dicat, qualis ſit ipſa mala tractatio. Proinde ſtatuere prouidimus, qualis ſi[illegible]

ratio. Mala tractatio eſt, ſi eam fame necauerit, aut veſtimentum, aut calceamentum, ſecundum qualitatem pecuniæ mulieri non dederit: aut ſi ſeruo vel aldioni alterius eam vxorem dare præſumpſerit, aut turpiter baptiderit eam: excepto, ſi infans fuerit, pro honeſta diſciplina oſtendenda, aut propter muliebria opera, aut vitium malum emendandum, ſicut de propria filia ſua. Et ſi eam ad incongrui-bilem operam coactam minauerit, aut ſi cum ea adulteratus fuerit, omnia hæc, qui facere præſumpſerit, male tractatam eſſe dicimus. Et inſuper addimus, vt nec ad liberum hominem eam ad maritum dare præſumat abſque eius voluntate; quia peius tractata eſſe non poteſt, quam ſi illum virum tollat, quem ipſa non vult. Ideo ſtatuimus, vt propter plagas aut feritas ſi fecerit, vel de adulterio componat eidem fœminæ, ſicut edictum continet, & mundium eius amittat.

TIT. XII.

De coniugiis ſeruorum vel aldiorum.

Rex ROTHARIS.

I. Si aldius cuiuſcunque liberam vxorem tulerit, id eſt, ſulfreal, & mūdium de ea fecerit: poſteaquam de ea filiam habens, & maritus eius mortuus fuerit; ſi mulier in ipſa caſa noluerit permanere, & parentes eius eam ad ſe recolligere voluerint, reddant precium, quod pro mundio mulieris datum eſt illi, cuius aldius fuerit; tunc illa abſque morgincap, aut aliquid de rebus mariti reuertatur ad parentes ſuos cum rebus ſuis, ſi aliquas res de parentibus adduxit. Et ſi filii de ipſa muliere fuerint, & noluerint in caſa patris ſedere, res paternas dimittant, & mundium pro ſe reddant, quantum pro matre eorum datum eſt, & vadant vbi voluerint liberi.

IDEM.

II. Si aldia aut libera in caſa aliena ad maritum intrauerit, & ſeruum ad maritum tulerit, libertatem ſuam amittat. Et ſi dominus eius neglexerit eam replicare ad ſeruitium; mortuo tamen marito vadat ſibi, vbi voluerit libera, vna cum liberis ſuis, & cum omnibus rebus ſuis, quantas in illo tempore ſecum adduxit, quando ad maritum intrauit. Nam amplius nullam rem conſequatur, ſed vitium ſuum ſibi reputet, eo quod ſeruo conſenſerit voluntarie.

IDEM.

III. Si aldius ancillam ſuam, aut alterius, tulerit ad vxorem; filii, qui ex ipſa ancilla naſcuntur, ſint ſerui eius, cuius & mater ancilla eſt.

IDEM.

IV. Si aldius cuiuſcunque aldiam aut liberam alienam vxorem tulerit, ſi filios ex ipſo coitu habuerit, patrem ſequentur, & ſint aldii, cuius & pater eſt.

IDEM.

V. Si ancilla cuiuſcunque in caſam alterius ad maritum intrauerit, & ſeruum tulerit; nihil de ipſa caſa marito mortuo conſequatur, niſi quantum ſecum adduxit.

Rex LVITPRANDVS.

VI. Si ſeruus cuiuſcunque ancillam alterius tulerit, & dominus ancillæ eam liberauerit, & admond fecerit à ſe, aut ſi eam vendiderit, & qui eam emit doloſo animo & liberauit, & ſeruus ipſe in ſeruitio permanſerit, amittat ipſam libertatem ſuam, & ſit ancilla Regis, & ipſe qui eam liberauit componat in curte Regia aliam talem, aut precium, quantum ipſa valuerit, pro eo quod colludium fecit; ſeruus vero ipſe ſit in poteſtate domini ſui, & ancillam ipſam faciat dominus ſerui ſuam cum pretio, aut qualiter à Rege obtinere poterit.

IDEM.

VII. Si ſeruus cuiuſcunque legitimam habuerit vxorem, & aliam ancillam ſuper eam duxerit, componat dominus ſerui ſicut in edicto de adulterio continetur ei, cuius poſtea ancillam tulerit; ancilla vero ipſa pro illicita præſumptione accipiat talem diſciplinam à domino ſuo in domini ſerui præſentia, vt alia ancilla facere non præſumat.

IDEM.

VIII. Si aldius cuiuſcunque, aldiam alterius tulerit ad vxorem, & filios ex ea procreauerit, & mundium ex ea non fecerit; ſint filii eius aldiones, cuius & mater fuerit. Nam ſi poſtquam ex ea mundium fecerit, & filii nati fuerint, ſicut in anteriori edicto continetur, patrem ſequantur: & talem legem cum patrono ſuo habeant, qualem & patrem eorum habuerint.

IDEM.

IX. Si quis fraudulenter ancillam alienam tulerit, & dixerit, quod eam ſeruus aut aldius ipſius tuliſſet ad vxorem, & poſtea veritas clarefacta fuerit, quod non eam ipſe ſeruus aut aldius tuliſſet, in primum omnium reddat ipſum mancipium, cuius fuerit, & ſit eius ancilla cuius antea fuit. Et qui hanc fraudem facere præſumpſerit, det inſuper aliam talem ancillam aut aldiam eidem homini, cui fraudem fecerit, & reddat opera de ipſa ancilla, quam fraudulēter tulit, quandiu eam apud ſe habuerit.

IDEM.

X. Si aldius cuiuſcunque aldiam alienam tulerit in vxorem, aut ſeruus ancillam, & antequam de ipſo coniugio aliquam conuenientiam domini eorum inter ſe facere contigerit, quiſpiam m[illegible] homo cum ipſa aldia, aut ancilla, quæ eſt vxor alterius, fornicatus fuerit: ita prouid[illegible] d

cuius vxorem adulterauerit, de ipſa culpa debeat ſubiacere, qui hoc malum perpetrauerit. Na[illegible] d[illegible] minus eiuſdem mulieris tantum mundium de ea ſuſcipiat, ſi aldia fuerit, ſicut lex eſt. Et ſi fuerit [illegible] cilla, accipiat exinde precium, aut vicariam, ſicut conuenerit. Hoc autem ideo proſpeximus de vxo[illegible] ſerui vel aldionis, quia ſi de libero homine quiſpiam miſer homo mulierem adul[illegible]erauerit, ad mari[illegible] tum eius componat, etiamſi non habeat eam mundiatam, nam non ad parentes.

IMP. CAROLVS.

XI. Vt coniugia ſeruorum non dirimantur, ſi diuerſos dominos habuerint, ſed in vno coniugio ſerui permanentes dominis ſuis ſeruiant. Sic tamen vt ipſum coniugium legale ſit, & per voluntatem dominorum ſuorum iuxta Euangelium; *quod Deus coniunxit, homo non ſeparet.*

IMP. PIPINVS.

XII. De mancipiis palatii noſtri & Eccleſiarum noſtrarum nolumus mundium recipere, ſed noſtra mancipia habere.

TIT. XIII.

De eo qui vxorem ſuam dimiſerit, & aliam ſuper eam duxerit.

REX GRIMOALDVS.

I. Si quis vxorem ſuam abſque culpa legitima poſtpoſuerit, & aliam in domum ſuper eam duxerit, componat ſolid. D. medium Regi, & medium parentibus mulieris, quam poſtpoſuerit: mundium vero mulieris eiuſdem, quam poſuerit, amittat. Et ſi noluerit ad maritum ſuum reuerti, reuertatur ad parentes ſuos cum rebus ſuis & mundio.

IDEM.

II. Si mulier aut puella notum habuerit quemcunq; hominem vxorem habere, & ſuper ipſam introierit, & tulerit maritum non ſuum, ſancimus vt omnes res ſuas perdat ipſa mulier, quæ ſe ſciente alterius marito voluntarie conſenſit: & medium de rebus ſuis accipiat curtis Regia, & medium parentes mulieris prioris. Et illa prior mulier recipiat maritum ſuum, & ille colat eam, vt decet vxorem legitimam; & illa vitium ſuum ſibi reputet, quæ ſuper aliam vxorem intrare præſumpſerit, & nihil ei componatur, nec fayda requiratur.

REX LVITPRANDVS.

III. Si ſeruus cuiuſcunque habens legitimam vxorem, & aliam ancillam ſuper eam duxerit, componat dominus ſerui, ſicut edictum de adulterio continet, ei cuius ancilla poſtea tulit: ancilla vero ipſa pro illicita præſumptione accipiat talem diſciplinam in potentia domini ſerui & domini ſui, vt alia ancilla hoc facere non præſumat.

IMP. CAROLVS.

IV. Vt nec vxor à viro dimiſſa alium accipiat virum, viuente viro; nec vir aliam accipiat vxorem, viuente priore vxore.

IDEM.

V. Quicunque propria vxore derelicta, vel ſine culpa interfecta aliam duxerit, armis depoſitis publicam habeat pœnitentiam; & ſi contumax fuerit, comprehendatur à Comite, & ferro vinciatur, & in cuſtodia mittatur, donec res ad noſtram notitiam perducatur.

IMP. LOTHARIVS.

VI. Nulli liceat, excepta cauſa fornicationis, adhibitam ſibi vxorē relinquere, & deinde aliam ſibi copulare; alioquin tranſgreſſori priori conuenit ſociare coniugio. Si autem vir & vxor d[illegible] ere pro ſola religione inter ſe conſenſerint, vita nullatenus ſine conſcientia Epiſcopi fiat, vt ambo [illegible]ulariter præuiſo conſtituantur in loco. Nam vxore nolente aut altero eorum, etiam pro tali re matrimonium non ſoluatur.

IDEM.

VII. Nulli liceat in vno tempore duas habere vxores, vel vxorem & concubinam: quia cum domui non ſit lucrum, animæ ſuæ ſit detrimentum. Nam ſicut Chriſtus caſtam obſeruat Eccleſiam, ita vir caſtum debet cuſtodire coniugium.

TIT. XIV.

De Succeſſionibus.

REX ROTHARIS.

I. Omnis parentela vſque in ſeptimum geniculum numeretur, vt parens parenti per gradum & parentelam heres ſuccedat. Sic tamen, vt ille qui ſuccedere vult, nominatim vnuſquiſque n[illegible] parentum ſuorum anteceſſorum dicat: & ſi intentio fuerit contra curtem Regis, tunc ille, qu[illegible]æ tit, præbeat ſacramentum cum legitimis ſacramentalibus ſuis XII. & dicat per ordinem, quo[illegible] a teutela noſtra ſic fuit, & illi ſic fuere nobis parentes, quomodo nos dicimus.

IDEM.

II. Si quis dereliquerit filium vnum, quod fulboran; & filios naturales vnum aut plu[illegible] fi lius legitimus tollat duas portiones de patris ſubſtantia, naturales vero tertiam. Et ſi fi[illegible] d[illegible] leg[illegible]

[illegible] habeant quatuor partes; naturales quintam, quanticunque fuerint: & ſi tres fuerint legiti- [illegible] naturales ſeptimam partem: Si quatuor fuerint legitimi, habeant naturales nonam par- [illegible] quinquę fuerint legitimi, habeant naturales XII. partem: Si autem plures fuerint, per hunc [illegible] cum diuidant patris ſubſtantiam.

IDEM.

III. Nulli ſit licentia naturales filios æquales aut conſimiles facere legitimis ſuis, niſi filij legiti- [illegible] poſt completam legitimam ætatem patri conſenſerint. Legitima autem ætas eſt, poſtquam filij [illegible] annos habuerint.

IDEM.

IV. De filio naturali, qui de ancilla alterius natus eſt, ſi pater comparauerit eum, & liberum [illegible] rauerit, libertas illi permaneat: & ſi non comparauerit eum, ſit ſeruus, cuius & mater eſt ancil- [illegible] Nam ſi eum comparauerit, & eum liberauerit, & aliquid de rebus ſuis per legem ei thingauerit, habeat ipſas res.

IDEM.

V. De eo, qui de filio naturali generatus fuerit, qui eſt trenuis, heres non fiat, niſi ei thingatum fuerit aliquid per legem: & ſi ei thingatum non fuerit aliquid de rebus, tamen libertas illi per-

IDEM.

[illegible] I. Si quis dereliquerit filiam legitimam vnam, & filium naturalem vnum aut plures, & alios [illegible] proximos, æqualiter diuidant ſubſtantiam defuncti, id eſt, in tres partes: filia legitima acci- [illegible] quatuor, quod eſt tertia pars; naturales filij vncias quatuor; & parentes proximi aut he- [illegible] vncias quatuor, quod eſt tertia pars. & ſi parentes proximi non fuerint, tunc curtis Regia ſuſci- [illegible] quatuor vncias.

IDEM.

VII. Si quis dereliquerit filias legitimas duas aut plures, & filios naturales vnum aut plures, & [illegible] parentes proximos, vt ſupra; illæ filiæ tollant vncias ſex, quod eſt medium: naturales filij vncias [illegible] quatuor, quod eſt tertia pars; & parentes legitimi vncias duas, quod eſt ſexta pars. Et ſi parentes non [illegible] rint, curtis Regia ipſas duas vncias ſuſcipiat.

IDEM.

[illegible] II Si quis dereliquerit filiam legitimam vnam aut plures, & filium naturalem vnum aut plu- [illegible] ſororem legitimam vnam aut plures: tollant filiæ & ſorores inter ſe æqualiter diuidendas vn- [illegible] quod eſt medium; naturales filij vncias quatuor, quod eſt tertia pars; & duas vncias paren- [illegible] timi. & ſi parentes legitimi non fuerint, curtis Regia ſuſcipiat ipſas duas vncias, quod eſt ſex- [illegible] pro mundio autem tollant naturales filij tertiam partem, & heredes legitimi, aut curtis Re- [illegible] duas.

IDEM.

[illegible] X. Si fuerint filij legitimi & naturales, & ſorores tam legitimę quam naturales, pro mundio ca- [illegible] ant filij legitimi partes duas, naturales vero partem tertiam.

IDEM.

X Si fuerint filij legitimi & filiæ naturales duo aut plures, & contigerit caſu, vt vnus ex natura- [illegible] occiſus fuerit, tollant legitimi fratres pro compoſitione ipſius, quod appreciatus fuerit partes [illegible] naturales, qui remanſerunt, vero tertiam partem; facultas vero illius mortui ad legitimos fra- [illegible] reuertatur, & non ad naturales. Ideo ita præuidimus hoc propter faydam deponendam, id eſt, [illegible] nitiam pacificandam.

IDEM.

XI. Si fratres poſt mortē patris in caſa communi remanſerint, & vnus ex ipſis in obſequio Regis, [illegible] cum Iudice aliquas res acquiſierit, habeat in antea abſque portione fratrum; & quæ foris in exer- [illegible] acquiſierit, commune ſit cum fratribus, quos in communi caſa dimiſerit. Et ſi quis alicui de ſu- [illegible] tis fratribus garanthinx fecerit, habeat in antea ille, cui factum fuerit. Et ſi quis ex ipſis duxerit [illegible] m, & de rebus communibus meta data fuerit; quando alter vxorem tulerit, aut quando ad di- [illegible] em faciendam venerit, ſimili modo de communibus rebus ei refundatur aliud tantum, quan- [illegible] e alter frater in meta dederit; paternæ autem vel maternæ ſubſtantiæ, quod reliquum fuerit, [illegible] æqualiter diuidant.

IDEM.

[illegible] I. Nulli liceat ſine certa culpa filium exheredare, nec quod ei debetur per legem alij thin- [illegible] ſtas autem culpas exheredandi filios eas eſſe dicimus: ſi filius contra animam patris aut ſan- [illegible] inſidiatus, aut conſiliarius fuerit: aut ſi percuſſerit patrem voluntarie: aut ſi cum matrinia [illegible] nouerca peccauerit, iuſte à patre exheredatur. Item ſicut nec patribus licitum eſt ſine iuſta [illegible] culpa filios ſuos exheredare, ita nec filiis liceat viuo patre cuicunque res ſuas thingare, aut [illegible] ingenium alienare, niſi filios ſutte, aut filias legitimas, aut filios naturales reliquerit, vt [illegible] legem conſeruent.

IDEM.

[illegible] I. Si quis ſe [illegible] eſperauerit propter ſenectutem aut aliquam corporis infirmitatem, quod fi- [illegible] habere, & res ſuas alij thingauerit: poſteaquam eum contigerit filios legitimos procrea-

re, omne thinx, quæ eſt donatio, quæ prius facta eſt, rumpatur, & fil j legi[illegible] au[illegible] poſtea nati fuerint, heredes patri in omnibus ſuccedant. Si autem fi[illegible] legitt[illegible] tes, ſeu filios naturales vnum aut plures, poſt thinx factum habuerit, habeant & ipſi lege[illegible] ut ſupra conſtitutum eſt, tanquam ſi nulli alij thingatum fuiſſet: & ille, cui thingatum e[illegible] habeat, quantum alij parentes proximi debuerant habere, aut curtis Regia ſuſcipere, [illegible] tum non fuiſſet.

IDEM.

XIV. Si pater filiam ſuam, ant frater ſororem ſuam legitimam, alij ad maritum dederit [illegible] ſibi ſit concepta de patris aut fratris ſubſtantia, quantum ei pater aut frater in die nuptiarum [illegible] & amplius non requirat.

IDEM.

XV. Si pater filiam ſuam, aut frater ſororem ſuam, alij ad maritum tradiderit; & contri[illegible] ſus, vt ille maritus moriatur, & pater aut frater mundium eius liberauerit, ſicut ſupra conſtitutum & illa in domo patris aut fratris regreſſa fuerit, & alias ſorores in caſa patris aut fratris inuenerit, & poſtea pater aut frater mortuus fuerit, & illa remanſerit in domo cum aliis ſororibus vna aut pluribus, & ad facultatem patris ant fratris venerint diuidendam cum parentibus aut cum [illegible] te R[illegible]g[illegible] tunc illa vidua, quæ in domo patris aut fratris regreſſa eſt, habeat ſibi morgincap & mep[illegible] de faderfio autem, id eſt, de alio dono, quantum pater aut frater dederit ei, quando ad maritum ambulauerit, mittat in confuſum cum aliis ſororibus; & illa alia ſoror, vna aut plures, tollat vnaquæque [illegible] antea tantum pro mundio, quantum pater aut frater liberando eam ad parentes mariti de[illegible] dederit. Reliquam patris aut fratris ſubſtantiam æqualiter diuidant, ſicut in hoc edicto legitur. [illegible] la in caſa remanſerit, in quantum ei per legem competit, heres ſuccedat.

IDEM.

XVI. Si quis ſine heredibus mortuus fuerit, & res ipſius ad curtem Regis peruenerit, nec donatum nec præſtitum quicunque ipſi mortuo dederit aut præſtiterit, non habeat poteſtatem equirendi; quia poſtquam ad manum Regis peruenit, terminum poſuit, & ſine debito aut aliqua repetitione cecidit.

IDEM.

XVII. Si libertus homo, qui fulfreal factus eſt, filios dereliquerit legitimos, ſint illi heredes [illegible] filias habuerit, habeant & ipſæ legem ſuam, ſicut ſupra cōſtitutum eſt. Et ſi naturales fuerint, habe[illegible] & ipſi legem ſuam. Et ſi caſu faciente ſine heredibus mortuus fuerit, & antea iudicauerit res ſuas proprias ſe viuente, id eſt, andingauerit & arigauerit ſecũdum legem Longobardorum, habeat cui [illegible] uerit. Nam quantum de rebus benefactoris ſui per donum habuerit, ſi eas non obligauerit in [illegible] tem, ad ipſum patronum aut heres reuertantur. Et ſi aliquid in gaſindio Ducis aut priuatorum [illegible]ominum obſequio donum conquiſierit, res ad donatorem reuertantur; in alios vero res, ſicut dict[illegible] eſt, ſi heres non reliquerit, aut ſe viuo non iudicauerit, patronus ſuccedat ſicut parenti ſuo.

IDEM.

XVIII. Si quis habuerit filios legitimos duos aut plures, & contigerit vnum ex his viuente patre mori, & dereliquerit filios legitimos vnum aut plures, & cōtigerit auum mori, talem partem percipiant de ſubſtantia aui ſui, vna cum patruis ſuis, qualem pater eorum inter fratres ſuos percept[illegible]us erat, ſi viuus fuiſſet. Similiter & filiæ legitimæ vna aut plures, aut filij naturales vnum aut pl[illegible] rint, habeant legem ſuam, ſicut in hoc edicto legitur. Quia inhumanum & impium videtu[illegible] nob[illegible] ſe, vt pro tali cauſa exhæredentur filij ab hereditate patris ſui, pro eo quod pater eorum [illegible] mortuus eſt; ſed ex omnibus æqualem cum patruis in loco patris ſui poſt mortem aui recipian[illegible] tionem. Similiter & ſi legitimi non fuerint, & naturales inuenti fuerint, habeant legem ſuam, [illegible] tertiam ex omnibus.

IDEM.

XIX. Si quis Longobardus ſine filiis legitimis maſculinis mortuus fuerit, & filiam dere[illegible]querit, vnam aut plures legitimas, ipſæ ei in omnem hereditatem patris vel matris ſuæ, tanquam [illegible] legitimi maſculi, heredes ſuccedant.

IDEM.

XX. Si quis Longobardus ſe viuente filias ſuas nuptiis tradiderit, & aliss in caſa r[illegible]que[illegible], & alias in capillo in caſa reliquerit, tunc omnes æqualiter in eius ſubſtantia heredes ſucc[illegible]dere debent tanquam filij maſculi.

IDEM.

XXI. Si quis Longobardus ſorores reliquerit, & viuente eo ad maritum ambulauerint, tan[illegible] habeant ex fratribus facultatem, ſi ipſe filios vel filias reliquerit, quantum in die votorum acce[illegible] quando ad maritum ambulauerint. Nam ſi ipſe frater neque filios, neque filias reliquerit; a[illegible] buerit, & ante eum mortui vel mortuæ fuerint abſque fi[illegible]iis vel filiabus, tunc ſorores eius tan[illegible] in capillo remanſerint, quanquam ad maritum ambulauerint, in omnem ſubſtantiam eius æq[illegible] ſuccedant.

IDEM.

XXII. Si quis Longobardus filias & ſorores in capillo in caſa reliquerit, pariter atque æq[illegible] ter quantæcunque fuerint in hæreditatem eius ei ſuccedant, tanquam ſi filios dereliquiſſe[illegible] timos

IDEM.

[illegible]II. Si filiæ aut ſorores contra voluntatem patris aut fratris egerint, poteſtatem habeat pa-[illegible]ter iudicandi res ſuas, quomodo aut qualiter voluerit.

IDEM.

XXIV. Si ſorores in caſa patris remanſerint, aut ad maritum ambulauerint, ſuccedant patri ſuo [illegible] ſuæ in omnem ſubſtantiam eorum, ſicut antea ſtatuimus. Et ſi contigerit vnam ex iiſdem [illegible] mori, tunc & quæ in capillo remanſerint, & quæ ad maritum ambulauerint, in omnẽ por-[illegible]ori ſuæ defunctæ, quamuis puella mortua fuerit, ſuccedant: parentes autem propinqui, [illegible] earum, ſuſcipiant tantum mundium eorum. Si autem contigerit illam mori, quæ [illegible]ui tradita eſt, tunc ille ei ſuccedat, qui ei per mundium ſuum fecit.

IDEM.

[illegible]V. Si duo fratres, aut ſi pater & filius thingati fuerint, ſi vnus ex ipſis ſine filiis vel filiabus [illegible]ierit, curtis Regia ei ſuccedat: ideo autem hoc ſcripſimus, quia & in affixum in edicto pro-[illegible] tamen omnes iudices & fideles noſtri ſic dixerunt, quod cadarfedra antiqua vſque nunc [illegible]

IDEM.

[illegible]VI. Recolimus enim, qualiter iam antea ſtatuimus, ſi quis decedens reliquerit filiam vnam [illegible] ſororem vnam & plures in capillo, vt pariter atque æqualiter ſorores & filiæ eidem ſuc-[illegible]ant. Et ſi ſoror in capillo deceſſerit, ſoror, quæ remanſerit, ſimiliter ſorori ſuccedat; mo-[illegible] intentio exorta eſt inter fratres & ſorores de nepte earum, quæ in capillo mortua fue-[illegible]ionem ponentes quis ei ſuccedere debet. Statuimus vt barbanus eius, in cuius mundio ei ſuccedat in eius portione. Nam amitæ eius de ipſius portione nihil percipiant, niſi tan-[illegible]ant, quantum ſi viua fuiſſet ipſa neptis earum.

REX ASTVLPHVS.

XXVII. Recolimus in anterioris edicti pagina eſſe inſertum, vt ſi frater deceſſerit abſque filiis [illegible]bus, & ſorores reliquerit, ipſæ hæredes ei ſuccedere debent. Nam amitæ eorum nepotum ſue-[illegible]em nullo modo capere poterant, quia nihil de iiſdem amitis in ipſo continetur edicto, niſi aut [illegible]ant parentes propinqui ſuccedere debent, & dum remanebant in capillo inordinatæ, & in [illegible]ntentes neceſſitatem ſeruis ſe copulabant. Ideo nos Deo inſpirante ſtatuere præuidimus, vt ſi [illegible]obardus moriens ſororem vnam aut plures in capillo in caſa reliquerit, & filium vnum aut [illegible] ipſius debeant perpenſare, qualiter amitæ abſque neceſſitate viuere poſſint ſecundum [illegible] ſubſtantiæ ſuæ, vt amitæ eorum indigentiam non patiantur, neque de victu, neque de [illegible], ſed nec de ipſo obſequio ſuo. Et ſi in ſacro monaſterio ſub ſtatuta Regula viuere vo-[illegible] ipſis ſuis nepotibus ordinetur, vt illis præuiſum fuerit aut conuenerit. Si autem præ-[illegible]ntes deceſſerint, & ſorores reliquerint amitæ eorum, quæ in caſa in capillo remanſe-[illegible] ipſis nepotibus ſuis in rebus nepotum & fratrum ſuccedant æqualiter, quantæcunque [illegible]

IMP. GVIDO.

XXVIII. Volumus præterea atque ſancimus, vt ſi quis habet homo legitimæ vxori ſuæ, dum [illegible] res ſuas per ſcriptum ad vſumfructum dederit, & filios duos vel plures habuerit, & vnus ex [illegible]el duo mortui fuerint, & filios & filias reliquerit; æqualiter ipſas res, quas vſufructuario mo-[illegible]æ dicta vxor habuerit, filij defuncti cum patruis, ſicut cæteram hereditatem, ita vſumfructum [illegible]ant.

IMP. CAROLVS.

XXIX. Quicunque ex quacunque natione legitimam vxorẽ accepit vel acceperit, ſi eam mori [illegible]erit ſine filiis, amborum eorum vir vxori ſuæ ſuccedat, & omnia bona ſua percipiat.

TIT. XXV.

De donationibus, quæ cum thingatione vel lannechil fiunt.

REX ROTHARIS.

[illegible]i quis res ſuas alij thingare voluerit, non abſconſe, ſed ante liberos homines ipſum garathinx [illegible]atcius qui thingat & qui giſiles fuerint, liberi ſint, vt nulla in poſterum oriatur intentio.

IDEM.

[illegible]. Si quis res ſuas alij thingauerit, & dixerit in ipſo thinx lidolaip, id eſt, quod in die obitus ſui re-[illegible], non diſpergat ipſas res poſtea doloſo animo, niſi fruatur poſtea cum ratione. Et ſi talis eue-[illegible]itas, vt terram cum mancipiis vendere, aut loco pignoris ponere debeat, aut ſine manci-[illegible]t pro uſu illi, cui thingauerit: ecce vides, quia neceſſitate compulſus res iſtas volo vendere, ſi [illegible] bueniri ih, & res iſtas conſeruo in tua proprietate; tunc ſi noluerit ſubuenire, quod [illegible], ſit illi ſtabile & firmum, qui acceperit.

IDEM.

[illegible]I. Nulli donatori liceat ipſum thinx, quod antea fecerit, iterum in alium hominem tranſmi-grare,

grare, tantum eſt vt ille qui garathinx ſuſceperit, tales culpas nõ faciat donatori ſuo, quales [illegible] grati filij parentibus ſuis facere, per quas exheredantur, quæ in edicto ſunt. Ipſe autem, qui [illegible] ſuſceperit ab illo, quicquid reliquerit donator in diebus obitus ſui, habeat licentiam in ſuu[illegible] nium recolligere, & debitum creditoribus ſoluere, & aliis requirere, & quod in fiduciæ nexu [illegible] tum eſt, reddat & requirat rem in fiduciæ nexu poſitam.

IDEM.

IV. Si quis res ſuas cuicunque donauerit, & poſtea, qui donauerit, lannechild requiſiuerit [illegible] ille qui acceperit aut heredes eius, iurent quod lannechild redditum ſit: & ſi auſus non fuer[illegible] quod compoſitum ſit, reddat ei ferquidum, id eſt, ſimile; quale in illa die fuit, quando d[illegible] eſt. Et ſi iurauerit, ſit abſolutus.

Rex LVITPRANDVS.

V. De donatione, quæ ſine thingatione, aut ſine lannechild facta eſt, minime ſtare debet: q[illegible] etſi ſpecialiter in edicto ſic non fuit inſtitutum, tamen vſque modo ſic fuit iudicatum. Ideo [illegible] errore tollendo hoc ſcribere in edicti pagina iuſſimus, & qui fuerint propinqui parentes, ip[illegible] dant. & ſi ipſi ſuperſtites fuerint, qui ipſam donationem ſine lannechild dederint, poſſint [illegible] colligere; excepto ſi in Eccleſia, aut in loco Sanctorum, aut in xenodochio pro ani[illegible] d quiſpiam donauerit, ſtabile debeat permanere. Quia in loco Sanctorum, aut in xenodoc[illegible] n [illegible] thinx aut lannechid impedire debet, eo quod pro anima ſua factum eſt.

TIT. XXVI.

De Adoptionibus.

Imp. CAROLVS.

I. Qui filium legitimum non habuerit, & alium quemlibet heredem ſibi facere voluerit, coram Comite, vel coram Rege, & Scabinis, vel Miſſo dominico, qui tunc ad iuſtitiam faciendam in prouincia fuerint ordinati, traditionem faciat.

TIT. XXVII.

De acquiſitionibus Actorum Regis.

Rex ROTHARIS.

I. Si Caſtaldius, aut quislibet Actor Regis, poſt ſuſceptas & commiſſas ſibi ad gubernandum curtes aut caſas Regis, aliquid per garathinx, id eſt, donationem, ab alio quocunque factam conquæſierit, ſit illi ſtabile, ſi per præceptionem indulgentiæ Regis in eum fuerit cõfirmatum; alioquin quicquid, vt ſupra dictum eſt, poſt ſuſceptam adminiſtrationem per garathinx acquiſierit, hoc totum Regi acquirat, & non ad ſuum proprium nomen vendiſſet, nec ipſe nec heres eius.

Imp. LOTHARIVS.

II. Concedimus etiam Gaſtaldiis noſtris curtes noſtras prouidentibus, vt ſi proprio eorum [illegible] cio res emeriut, aut quolibet iuſto contractu acquiſierint, ſicut lex illas res ad noſtram partem [illegible] dit, ita nos eas illis concedimus, ſi in ſeruitio noſtro fideles inuenti fuerint.

TIT. XXVIII.

De vltimis voluntatibus.

Rex ROTHARIS.

I. Si quis leproſus fuerit effectus, & cognitum fuerit iudici vel populo, quia certa ſit veritas & expulſus ſit à ciuitate, vel à caſa ſua, ita vt ſolus inhabitet; non ſit illi licentia res ſuas alienare aut thingare cuilibet perſonæ; quia in eodem die, quando à domo expulſus eſt, tanquam mortuus [illegible]r. Tamen dum vixerit, de rebus quas dereliquerit, pro mercedis intuitu nutriatur.

Rex LVITPRANDVS.

II. Si quis Longobardus, vt habet caſus humanæ fragilitatis, ægrotauerit, quanquam in lectulo iaceat, poteſtatem habeat dum viuit, & recte loqui poterit, pro anima ſua iudicandi vel diſponendi de rebus ſuis, quomodo aut qualiter voluerit, & quod iudicauerit, ſtabile debeat perman[illegible].

Rex ASTVLPHVS.

III. Cognouimus multories, perfidos homines contra voluntatem defunctorum parentum ſuorum agere, dum ipſi pro animabus ſuis per loca venerabilia res ſuas diſtribuebant; & pertinen[illegible] bus ſuis ſimpliciter libertatem cum rebus quibuslibet donabant, & cum ipſis hominibus per[illegible]uriam agebant, & eos à ſuis ceſpitib. remouentes in ſuum ſeruitium replicabant, & poſtmo[illegible] tatem ſimul & res amittebant. Ideo præuidimus hanc reſecare malitiam, vt voluntas & or[illegible] ua[illegible] functi adimpleatur, & ita ſancimus: vt, ſi quis Longobardus per chartam, in ſanitate aut in [illegible] ne, res ſuas ordinauerit, & dixerit eas habere loca venerabilia, & famil[illegible]as, per q[illegible] tur, liberas eſſe dixerit; vt in ipſis religioſis locis redditum facia[illegible] uud[illegible] in ipſi[illegible] ſta uuu[illegible] omni tempore, iuxta domini ſui præceptionem, ipſi & filij eorum, & [illegible] dominus eorum inſtituerit, & ab eis heredibus non replicentur, nec à ſu[illegible] p[illegible] ib[illegible] ſed ab ipſis locis venerabilibus defenſentur: Excepto ſi ſua voluntate voluerint ex[illegible], [illegible]

[illegible] ate exire, & viuere vbi voluerint. Nam ſi ad finem mortis properauerit, ita vt nec [illegible] em ſuum poſſit, nec in manu Sacerdotis tradere circa altare liberum dimittendum, [illegible] taneam mortem, & inſtituerit, vt poſt obitum eius per manum ſacerdotis, qualem deſi- ca factum altare duci debeat, cauſa miſerationis decreuimus, vt, ſicut dominus eorum per- [illegible] pleatur, & ſacerdos, quem deſignauerit, circa altare eum abſque cuiuſcunque contradi- [illegible] uat, & liberi permaneant, quia maxima merces nobis eſſe videtur, vt de ſeruitio ſerui ad [illegible] ducantur, eo quod Redemptor noſter ſeruus fieri dignatus eſt, vt nobis libertatem dona- [illegible] quod eis in ipſo exitu donauerit, aut donare præceperit, ſtabilis eis ipſa donatio perma- [illegible] Pauli Apoſtoli autoritas maxime ad domeſticos fidei beneficium præbere iubet. Et pro imputetur ei ſeruitium, quia ſeruus non habet vnde iamnecliſſi ei faciat.

Imp. CAROLVS.

[illegible] Si quis Longobardus, ſtatum humanæ fragilitatis præcogitans, pro ſalute animæ ſuæ de re- [illegible] iudicare, vel quartam donationis cuilibet facere; non, ſicut hactenus fieri ſolebat, [illegible] ndi, donandi, commutandi, & per aliam cartam eaſdem res alienan[illegible] poteſta- [illegible] olure faciat vnuſquiſque de rebus ſuis quod velit, & no[illegible] ſibi ex noſtra auctoritate pe- [illegible] um eſſe, duas de eadem re facere traditiones. Sed poſtquam vnam de rebus ſuis tradi- [illegible] alium de ipſis rebus faciendi nullam habeat poteſtatem. Ita tamen, ſi vſumfructum [illegible] ere precariam, res traditas vſque in tempus definitum poſſidendi, [illegible] ultas.

IDEM.

V. Quicunque res ſuas pro anima ſua ad caſam Dei tradere maluerit, domini traditionem fa- [illegible] teſtibus legitimis. Et qui in hoſte factæ ſunt hactenus traditiones, de quibus nulla quæſtio [illegible] les permaneant. Si vero aliquis alij res ſuas tradiderit, & in hoſtem profectus fuerit, & ille, [illegible] itæ [illegible] interim mortuus fuerit; & qui res ſuas tradiderit, cum reuerſus fuerit, adhibitis [illegible] coram quibus traditio facta eſt, res ſuas recipiat. Si autem ipſe mortuus fuerit, heredes eius ipſam rem traditam recipiant.

Imp. PIPINVS.

VI. Si cuiuſcunque res in eleemoſina datæ ſunt, & ipſe homo mortuus fuerit, antequam eas [illegible]: tunc dominicus Miſſus, vna cum Epiſcopo parrochiæ ipſius conſideret, qualiter pro mer- [illegible] Regis ipſa eleemoſina fiat facta, & infra XXX. noctes adimpleta eſſe debeat.

Imp. LODOVICVS.

[illegible] Si quis ſuas res pro ſalute animæ ſuæ ad aliquem venerabilem locum, aut ad propinquos [illegible] libero alteri tradere voluerit, & eo tempore infra ipſum Comitatum fuerit, in quo res illæ [illegible] legitimam facere traditionem ſtudeat. Et ſi eodem tempore, quo res illas tradere vult, [illegible] de ipſo Comitatum fuerit, id eſt, ſiue in exercitu, ſiue in palatio, ſiue in alio loco quolibet, ad- [illegible] bi de ſuis pagenſibus, vel de alijs, qui ea lege viuant, qua ipſe viuit, teſtes idoneos. Et ſi illos non potuerit, tunc de alijs quales meliores ſibi inuenire potuerit, ſibi adhibeat; & coram eis traditionem faciat, & fideiuſſori inueſtituram donet, vt ei, qui illam traditionem accepe- [illegible] eſtituram faciat, & poſtquam hæc traditio ita facta fuerit, heres illius nullam de prædictis re- [illegible] leat facere repetitionem. Inſuper & ipſe fideiuſſor faciat eidem inueſtituram, ne eius here- [illegible] la occaſio remaneat hanc traditionem mutandi, ſed potius neceſſitas incumbat illam perfi- [illegible] & ſi nondum res ſuas cum coheredibus ſuis diuiſas habuerit, non hoc ei impedimentum ſit, [illegible] redes eius, ſi ſponte noluerint diuidere, aut per Comitem aut per Miſſum eius diſtringan- [illegible] cum [illegible] lo diuiſionem faciant, ad quem defunctus hereditatem ſuam voluerit peruenire. Et ſi [illegible] Eccleſiæ eam tradere rogauerit: coheres eius eam legem cum illa Eccleſia de prædicta here- [illegible] beant, quam cum alio coherede ſuo habere debuerat. Et hoc obſeruetur erga patrem, & fi- [illegible] nepotem vſque ad annos legitimos, & poſtea ipſæ res ad immunitatem ipſius Eccleſiæ [illegible] it

Imp. LOTHARIVS.

[illegible] II. Volumus, vt ſi res à liberis perſonis locis dedicatis conferuntur, liceat ſibi vſumfructum [illegible] ationem rerum earundem, ſi aliter ſibi placuerit reſeruare. Si aliter eas non ordinauerit, ita [illegible] ant, ſicut prius data fuerint.

TIT. XIX.

De eo qui res alij poſt delegationem fraudulenter alienauerit.

Imp. LOTHARIVS.

[illegible] his qui proprietates ſuas habent, & ſpontanea voluntate alicui delegauerint, & poſtea ab [illegible] n[illegible] ranie precium de ijſdem rebus venundatis accipiunt, & ipſi, cui ipſæ res traditæ fuerint, [illegible] r o ann[illegible] int gr[illegible] ens non contradixerit, ſed propter [illegible] uſionem tacens fuerit, vt em- [illegible] re poſſet. Si intra partam anni ſpacium (vt dictum eſt) tacens fuerit, prior traditio ni- [illegible] ille vero, qui poſt primam traditionem res vendiderit, furtiuens comprobatus fuerit [illegible] ar [illegible] eciſſe, bannum dominicum, id eſt, LX. ſolid. componat: ſi vero vnde bannum com- [illegible] abe[illegible] c. ij. verberetur.

TIT.

TIT. XX.

De eo quod pater filiis vel filiabus neceſſe habeat relinquere.

Rex LVITPRANDVS.

I. De eo præcipimus, qui filiam in caſa habuerit in capillo, & filium non reli[illegible] vt de rebus ſuis amplius per nullum titulum cuicunq; per donationem, aut pro ani[illegible] ſit; niſi partes duas: tertiam vero relinquat filiæ ſuæ, ſicut glorioſiſſimus Rex R[illegible] Quia qui thinx fa[illegible]it, & poſtea filia naſcitur, in tertiam partem ipſum thinx rumpitur [illegible] terius edictum, & ſi duæ fuerint aut amplius, in medietatem. Ideo dum ipſum e[illegible] thinx, quod eſt donatio, nobis comparuit, quod per nullam donationem, nec per l[illegible] fili[illegible] ſuam de ipſa tertia portione ſubſtantiæ ſuæ exheredem facere: Et ſi duæ aut p[illegible] medietate.

IDEM.

II. Si quis Longobardus habuerit filium maſculum legitimum vnum & filiam l[illegible] aut plures; & antequam eas ad maritum tradat, ad mortem venerit; poteſtatem hab[illegible] donationis, ſi voluerit, vſq; ad quartam portionem de rebus ſuis iudicar[illegible]; & [illegible]tud caue[illegible] maneat. Nam ſi duos filios legitimos habuerit, & filiam vnam aut plures, ſeptimam p[illegible] rebus ſuis iudicet, ſi voluerit. Si vero amplius fuerint filij, per hanc rationem computentur. [illegible] patre viuente ſe eas ad maritum dederit, ordinet iuxta legem, qualiter voluerit.

IDEM.

III. Si quis Longobardus voluerit filiis ſuis, ſibi bene ſeruientibus, aliquid largire, [illegible]be tiam hoc modo largire: vt ſi fuerint duo filij, tertiam partem ſubſtantiæ ſuæ poſſit [illegible]e[illegible]rat bene & ſecundum Deum ei obediens fuerit. Et ſi tres fuerint, habeat licentiam quartam [illegible] liorare, qualem voluerit. Et ſi fuerint quatuor, tribuat quintam partem: & ſi fuerint quinq[illegible] partem: & ſi fuerint ſex, ſeptimam partem: & ſi amplius fuerint, per hunc numerum pe[illegible] ſemper qui pater eſt, vigorem habeat, qualiter ei filij ſui (vt diximus) recte obediant & ſeruian[illegible] tori ei bene ſeruierint, habeant æqualiter ſubſtantiam patris. Et ſi forſitan quicunque ſecundam aut tertiam mulierem duxerit, & habuerit filios & de anteriore coniuge, & de ſequenti, non habeat poteſtatem illos poſteriores, quorum mater viuit, meliorare, dum ipſa vixerit, ne dicat aliquis, quod per illam mulierem talis ſuaſio facta ſit. Defuncta autem muliere pater licentiam habeat facere [illegible] pra legitur. Quia credimus ſecundum Deum eſſe, vt dum ſeruos, qui bene ſeruierunt, melioratos v[illegible] dimus & remuneratos à dominis ſuis, magis quam illos qui recte non ſeruierunt; quanto ma[illegible] bet fieri recta cauſa, vt homo filium ſuum meliorare & remunerare poſſit, qui ei melius ſeruie[illegible]

Rex ASTVLPHVS.

IV. A noſtris deceſſoribus iam antea inſtitutum eſt, vt Longobardus poteſtatem habeat [illegible] ſuum ſibi bene ſeruientem meliorare de rebus ſuis. De filiabus autem non continebatur: [illegible] mus, vt ſi duas filias habuerit, & filium non reliquerit, poteſtas ei ſit vnam filiam ſuam, [illegible] luerit, meliorare in tertiam partem rerum ſuarum: & ſi tres fuerint, quartam: & ſi amp[illegible] per hanc rationem computentur.

Imp. PIPINVS.

V. De filia, cuius pater per manum erogatoris omnes ſeruos ſuos iuſſit fieri liberos, & [illegible] contra legem eſſe videtur, inſtituimus, vt in tertiam portionem, de præfatis rebus, iteru[illegible] re poſſit.

TIT. XXI.

De debitis & guadimoniis, & quæ liceat pignorare vel non.

Rex ROTHARIS.

I. Si quis debitorem habens appell[illegible]t eum ſemel & bis, & vſque in tertium diem, & ſi debi[illegible] non red[illegible]iderit, aut non compoſuerit, tunc debeat eum pignorare in his rebus, in qu[illegible] licitum eſt.

IDEM.

II. Si quis alium pro quolibet debito aut cauſa pignorare præſumpſerit, antequ[illegible]m terti[illegible] pulſauerit, pig[illegible]us, [illegible]od ante conteſtationem tulerit, ſibi nouum reddat in poteſtate [illegible] ſui.

IDEM.

III. Nul[illegible] alium pro alio pignorare, excepto illo, qui gaphans eſſe inuenitur, id eſt [illegible] tes eius proximior, qui ad illius hereditatem, ſi caſus euenerit, venturus eſt.

IDEM.

IV. Si quis per err[illegible]rem, ali[illegible]m pro alio pignorauerit, in ſeruo aut an[illegible] d[illegible] poſt [illegible]m ec gnouerit [illegible]od male pignorat[illegible] mox ipſum pignus relaxet. Et ſi [illegible] no[illegible] ancillæ, [illegible] præbeat [illegible]cramentum, quod per err[illegible]rem [illegible] n[illegible] a[illegible] didit d[illegible]b torem ſuum pignoraſſe, & tunc ſit indemnis. Nam ſi p[illegible]gas a[illegible] gnus, c[illegible] p[illegible]nat ſicut [illegible] hoc edicto legitur. Et ſi ſacramentum dare [illegible] ſe[illegible] torem [illegible] pignoraſſet, reddat pignus in octogild.

IDEM.

V. Si quis greges equarum ſiue porcorum ſine iuſſione Regis, pignoris nomine abſtulerit, ille [illegible]or aut moriatur, aut componat ſolid. DCCCC. medium Regi, & medium cui pignus abſtulerit; [illegible] qui cum illo fuerint, ſi tamen liberi ſunt, componat vnuſquiſque ſolid. LXXX. medium Regi, & [illegible]dium illi, quem pignorauerit, vt ſupra. Et ſi ſerui dominum ſecuti fuerint, in compoſitione domi[illegible]ſui computetur. culpam enim fecit dominus; nam non ſerui, qui dominum ſuum ſecuti ſunt.

IDEM.

VI. Si quis caballos domitos, aut boues, aut vaccas iugo domitas pignorauerit ſine iuſſione Re[gi]s, ſibi nouum reddat.

IDEM.

VII. Si quis liber homo, qui debitor eſt, alias res non habuerit, niſi caballos, aut boues domi[tos a]ut vaccas iunctorias; tunc ille, qui debitum requirit, vadat ad ſculdaſium, qui in loco ordinatus e[st, &] intimet cauſam ipſam, quod debitor ipſius alias res non habeat, niſi quod ſupra legitur. Tunc [illegible] us tollat boues aut caballos ipſius, & ponat eos penes creditorem, dum vſque iuſtitiam fa[ciat ...] ſculdaſius dilatauerit facere, ſit culpabilis in palatio Regis ſolid. XII. Et poſt iuſtitiam factam [pig]nus reſtituatur.

IDEM.

VIII. Nulli liceat pro quolibet debito caſam ordinatam tributariam loco pignoris tollere, niſi [ſer]um aut ancillam, vaccas aut pecora, ita ipſum vt pignus, quod tulit, per ſuam cuſtodiam ſaluum [ha]beat vſque ad præfinitum tempus, ſicut ſubter annexum eſt: id eſt, intra eas perſonas, quæ intra cen[tu]m miliaria habitant intra dies XX. Et ſi intra dies iſtos XX. debitor pignus ſuum, iuſtitiam faciens & [de]bitum reddens, non liberauerit, & poſt tranſactos dies XX. contigerit ex ipſo pignore mancipium [aut] quodlibet peculium mori, aut homicidium, aut damnum fieri, aut alibi transmigrare, tunc debi[tor] in ſuum damnum reputet, qui ſua pignora liberare neglexerit. Nam ſi intra XX. dies [illegible] [illegible] mortui fuerint, aut peculium perierit, aut homicidium, aut damnum dederit, ipſe, qui pignora[uer]it, in ſuum damnum reputet. Et ſi ſupra centum miliaria inter ſe creditor & debitor habitauerint; [t]unc vſque ad XL. dierum ſpacium pœna ſupra ſcripta pignus cuſtodiatur.

IDEM.

IX. Si quis alij guadiam & fideiuſſorem de ſacramento dederit, omne, quod per guadiam & [fideiu]ſſorem obligauit, adimpleat: & ille, qui pulſat & guadiam ſuſcepit, proximiores ſacramenta[les], qui naſcendo ſunt, debeant nominare tantum; excepto illo, qui grauem inimicitiam cum ipſo, qui pulſatur, commiſſam habet, id eſt; ſi ei plagam fecerit, aut in morte ei conſenſerit, aut res ipſius [illegible] hingauerit, ipſe non poteſt eſſe ſacramentalis, quamuis proximus ſit, eo quod inimicus & extra[]neus eſſe inuenitur.

IDEM.

X. Si quis alij guadiam dederit, & eam recipere neglexerit per fideiuſſorē, & apud eum reman[ſ]erit vna nocte, aut II. vel III. nihil componatur. Si remanſerit IV. noctibus, componat ſolid. XII. ſi remanſerit V. noctibus, componat ſolid. XXIV. ſi remanſerit VI. noctibus, componat ſolid. XXXVI. Et [q]ui eam acceperit, eam reddere neglexerit per fideiuſſorem, & apud eum remanſerit, ſic com[ponat] quo modo ille, qui guadiam ſuam recipere neglexerit.

IDEM.

XI. Si mundium de puella libera parentibus mortuis ſuis ad curtem Regis ceciderit, & pater aut [illegible] debitum dimiſerit, in quanta portione patri vel fratri heres ſucceſſerit, ita debitum perſoluat [illegible] modo, & ſi naturalis filius fuerit.

REX LVITPRANDVS.

XII. Quicunque liber homo ſub Regni noſtri ditione poſitus, cuicunque amodo guadiam de[derit] & fideiuſſorem poſuerit in præſentia duorum vel trium teſtium, quorum fides amittitur, in o[mnib]us complere debet. Et ſi ſe diſtulerit, & pignoratus fuerit in his rebus, in quibus licitum eſt pi[gnora]re, nullā calumniam, qui pignorauit, patiatur. Nam qui ſine hac manifeſtatione pignorare præ[ſum]pſerit, iubemus vt in duplum ipſum pignus reſtituat. Si vero inter creditorem & debitorem atq; [fideiu]ſſorem orta fuerit intentio, qualiter in anteriori edicto legitur, quod à glorioſiſſimo ROTHA[RI] Rege inſtitutum eſt, per ſacramentum determinetur. Nam ſi in præſentia duorum vel trium te[ſtium i]ſta ſtipulatio ipſa facta fuerit, vt eorum teſtimonio credatur, vt ſacramentum inter dantes & acci[pi]entes minime perueniat. Et ſi debuerint ipſi teſtes ſuum teſtimonium firmare nobis, vel qui in tem[po]re Princeps fuerit, vel iudici firmare debeant. Et ſi homines non interfuerint, quando guadia datur; [qui]nque quaſi fideiuſſorem pignorauerit, componat, ſicut ſupra legitur.

IDEM.

XIII. Si quis mutuauerit ſolidum cuicunq; homini, per cautionem, ſi intra V. annos creditor [ob]ierit, & debitor non habuerit vnde ſoluat, renouetur cautio ipſa vſq; ad annos X. Et ſi intra an[no]s pulſatus fuerit, & non reddiderit, & dilatauerit vſque ad annos XX. & fuerit pulſatus, aut per [Princi]pem, aut per Iudicem ciuitatis; & probatū fuerit per ipſam cautionem, debitor aut heres eius [ſo]luat. Nam ſi nec cautio fuerit intra annos X. bis renouata, neq; per Principem aut Iudicē oſtenſa [ſi]ue manifeſta vſq; ad viginti annos; iubemus, vt creditor poſtmodum taceat, & nullam habeat [licent]iam requirendi debitoribus ſuis; (excepto ſi ei captiuitas euenerit.) De cautionib. autem, quæ [a]modo in præſenti indictione tertia factæ ſunt, intra quinq; annos iſtos aduenientes iubemus, vt

renouentur aut exigantur. Nam ſi diſtulerint intra quinque annos debitores ſuos pulſare, vt [illegible] nes renouentur, aut debita reddantur, & ſic negligentiam fecerint; non habeant poſtmo [illegible] diam ipſa debita requirendi. De his autem cautionibus, quæ antea factæ fuerint, ſic ſtent, ſicut præmiſimus atque ſtatuimus.

IDEM.

XIV. Si quis dederit guadiam, & eam recipere neglexerit per fideiuſſorem, componat ſicut [illegible] teriori edicto legitur. Et ſi ille quiſpiam guadiam acceperit reddere neglexerit per fideiuſſorem, [illegible] pud eum remanſerit, ſic componat, quomodo & ille, qui guadiam ſuam recipere neglexerit.

IDEM.

XV. Si quis alij homini guadiam dederit, & antequam eam per fideiuſſorem liberet, viole[illegible] de manu illius abſtulerit, componat ei, cui ipſam guadiam de manu abſtraxerit, ſolid. XXIV. Hoc autem ideo affigere præcipimus, ne pro tali cauſa ſcandalum oriatur, aut animæ pereant.

IDEM.

XVI. Si quis alij guadiã dederit, & voluerit eam per fideiuſſores ſuos recipere, & adduxerit ad eum, qui guadiam receperit, fideiuſſores, vnũ aut duos, vel tres; & ipſe dixerit, neſcio qui ſint, vt de [illegible] eum ei facere poſſit: tunc adducere ei debeat fideiuſſores, aut de illa ciuitate vnde ipſe eſt, q[illegible]m dedit, aut vnde ipſe eſt qui ſuſcepit. Et ſi ibi minime inuẽti fuerint, tunc ſuſcipere debeat ip[illegible] guadiam accepit, fideiuſſorem liberum hominem, quem conlibertus eius cognitum habeat, & dicat [illegible] ego ſcio quia ei credere potes: vt homo ille, qui guadiam dedit, damnum non patiatur.

IDEM.

XVII. Si quis alij homini guadiam dederit pro quacunq; cauſa, & fideiuſſorem poſuerit, & poſtea ipſi fideiuſſori anteſteterit, aut pignus de manu tulerit, & probatum fuerit, componat ſolid. XX.

IDEM.

XVIII. Si quis alij homini guadiam dederit, & fideiuſſorem poſuerit, & ipſe fideiuſſor eum pignorauerit, & pignora ipſa ad creditorem eius dederit; & poſtea ipſe, cuius pignora fuerint, per[illegible] ea tulerit, componat ipſa pignora in octogild.

IDEM.

XIX. Si quis alium ante conſtitutum pignorauerit, & probatum fuerit, quod ante conſtitutum pignoraſſet, componat ipſum pignus in octogild.

IDEM.

XX. Si quis debitum fecerit, & res ſuas vendiderit, & tale fuerit ipſum debitum, quod ſoluere non poſſit, & filius eius per vxorem ſuam aliquid conquiſierit, vel poſtea ſibi per quodcunq; ingenium laborauerit; poſtquã genitor eius omnes res ſuas venũdauerit, vel pro debito ſuo creditorib. ſuis dederit, aut à publico intromiſſæ fuerint; nõ habeant facundiam creditores res eius, quas filius de coniuge ſua habere videtur, vel poſtea conquiſiuit aut laborauit, repetendi aut diſtrahendi; ſed habeat ſibi filius eius iure quieto: ſic tamen, vt ſi à creditoribus pulſatus fuerit, præbeat ſacramentum, quod de rebus patris aut matris ſuæ, ſi ipſa in mundio patris ſui mortua fuerit, nihil apud ſe habeat, nec alicubi commendaſſet aut abſcondiſſet, & ſit abſolutus. Et ſi poſt apud eum inuentum fuit de rebus parentis, componat in octogild.

IDEM.

XXI. Si quis alij cautionẽ fecerit, & non ei obligauerit nominatiue de rebus ſuis, niſi dixerit in ipſa obligatione, in quibuſcunq; locis de reb. ſuis potuerit inuenire, & poſtea vendiderit ad alium hominem, habeat ipſe, qui eas emit. Nam ſi obligatæ fuerint nominatiue, non eas poſſit vendere, d[illegible]q; ipſam cautionẽ ſanauerit, & qui cautionẽ facere noluerit, aut nominatiue obliget de reb. ſuis, qualiter intra eos conuenerit, aut faciat ipſam cautionem de tantis rebus, quantum in illa die ſoli ipſi fuerunt.

IDEM.

XXII. Si plures homines cartam conuenientiæ inter ſe fecerint, & pœnam poſuerint, & poſtea vnus vel duo, vel amplius ſe de ipſa conuenientia ſubtrahere voluerint, aut pœnam corruperint, vnuſquiſque componat per capud ipſam pœnam, quam poſuerunt in integrum, quia omnes vnanimiter cõſenſerunt, & nullus eis imperauit talem cauſam facere. Ideo per capud, qui ruperit componat [illegible] ut per capud voluntarie conſenſerunt.

IDEM.

XXIII. Si quis à conueniẽtia per cartam à ſe facta ſubtraxerit, heres eius pœna compoſitionis tenetur aſtrictus præcepto per quandam inſtitutionem, vel quæ eſt. Hoc loco admonendi ſumus, quod maleficiorum litigium, niſi lis conteſtata fuerit, aduerſus heredes non tranſeat. Si vero de contem[illegible] litigauerit, ſi lis conteſtata fuerit, ſiue non heredi, & in heredem competit.

IDEM.

XXIV. Si quis fideiuſſorem aut debitorem ſuum pignorauerit, & ipſum pignus recolligere [illegible] xerit, & per dies XII. dimiſerit; tunc ille, qui pignus apud ſe habuit, ſi ſeruus aut ancilla eſt, cuſto[illegible] eum, vt ei fugã non faciat, & faciat eum ſibi operas facere, ſicut proprium ſuum ſeruum aut anc[illegible] & inſuper licẽtiam habeat repignorare vſq; in ſecundam vicem, vt ſint ipſa pignora in triplum [illegible] rum debitum eſt. Et ſi per XXX dies pignora ipſa aut debitor, aut fideiuſſor recolligere neglexerit [illegible]

a al. Iſtria. a Neuſtria autem Auſtria fuerit, amittat ipſa pignora, & nõ habeat facundiam requirendi. Si ver[illegible] partibus Tuſciæ fuerit, habeat ſpacium in diebus LX. Nam ſi ſuper LX ſpacium dierum fuerit, amittat pignora ipſa, & inſuper poteſtatem habeat, qui pignorauit, cauſam ipſam per legem ag[illegible] procurare.

I[illegible]

IDEM.

XXV. Si quis permiſſum habuerit à debitore aut à fideiuſſore ſuo, vt bones aut caballos domi- pignorare poſſit. Et pignorauerit, & intra XII. noctes pignora ſua debitor aut fideiuſſor recollige- neglexerit, poteſtatem habeat ea minare ſicut ſua propria & gubernare. Et ſi mortua fuerint, non requirantur: nam ſi pulſatus fuerit, quod iniquo animo plus quam ſua animalia minaſſet, ſatisfaciat ſolos ad Euangelia. Si vero per XXX. dies de iſta parte alpis, aut per LX. ea illa parte alpium dilatauerit, & non recollegerit, ſicut ſupra de ſeruo aut ancilla ſtatuimus; ita de caballo aut bone, auro vel argento, veſtimento, farramento aut animalibus minutis, vel quodlibet pignus fuerit, eſſe ita cenſemus.

IDEM.

XXVI. Si quis ſeruum aut ancillam loco pignoris tenuerit, & furtum, aut damnum, aut homicidium, aut quodlibet malum fecerit, non reputetur proprio domino ſuo, niſi ei qui eum tenuerit, quia poſtquam eum pro debito ſuo comprehendit, ſic cuſtodire debuit, vt aliquid malum facere non poſſet. Si vero ancilla fuerit, & cum ea ipſe, qui cœpit pignus, aut ſeruus eius adulterauerit ante tempus ſupra conſtitutum, quod ſupra propoſuimus de XX. vel de LX. diebus, componat adulterium ipſum proprio domino, cuius ancilla fuerit; poſt conſtitutum vero XX. vel LX. dierum ſpacium, ſit in poteſtate eius, qui pignorauit, ſi ipſe, cuius fuerit, recolligere neglexerit.

IDEM.

XXVII. In anterioris edicti noſtri capitulo affiximus, vt ſi ad guadiam ſuam ſoluendam quiſpiam liber homo tres fideiuſſores habuerit liberos homines; & ipſe, qui guadiam ſuſcepit, reddere neglexerit, ſic componat ſicut ille, qui nõ habuerit fideiuſſores paratos. Modo vero dum prauos homines cognouiſſemus tales fideiuſſores vel ſtatuere qui nihil habeant, niſi ſolummodo perſonam , vt per eos iuſtitiam ſuam creditor ipſe minime inuenire poſſit: ſtatuimus, vt tales debeant eſſe iuſſores ipſi, vt ſi amplius non habuerint, quomodo eos pignorare poſſit, quam ipſa obligatio ſit; vel tantum habeant, quantum, vt diximus, ipſa obligatio eſt, vnde fideiuſſores interuenire debent. Nam ſi minus habuerint, non ſit culpabilis ille, qui eos recipere noluerit. Nec ipſe, qui dare debet, excuſare ſe poſſit à culpa, dicendo quod fideiuſſores paratos habuiſſet, quia impoſſibile eſt, vt homo talem fideiuſſorem accipiat, quo non habeat vel amplius, vel tantum quantum ipſum debitum fuerit, quod tollere loco pignoris poſſit. Et ſi de præſenti habuerit, vnde det tales fideiſſores, qui recipiendi ſunt, ecce bene; ſi autem non habuerit ipſa hora, ſit ſpacium de ipſa guadia per tres dies ſine culpa; & poſtea dare debeat tales fideiuſſores, qui habeant vnde perſoluant, quod debitor dare debet. Si vero amplius dilatauerit ad fideiuſſores dandos, componat, ſicut antea ſtatuimus,

REX RACHIS.

XXVIII. Si quis amodo in præſentia Regis, vel Iudicis, ſeu liberorum hominum qualicunq; modo guadiam dederit, & poſtea negare voluerit ille, qui guadiam dedit, quod in tali tenore guadiam non dediſſet, ſicut ille quærit, qui guadiam ſuſcepit: ſi fuerit inter liberos homines, quorum fides amittitur, non habeat licentiam iurare, quod in tali tenore guadiam non dediſſet, niſi qualiter Iudex, qui iudicauit rem, memorauerit, vel homines, qui interfuerint, quando guadiam ipſam dederunt, teſtificati fuerint, ita compleat, & in eorum teſtimonio credatur. Quia ſi *ſtantia, quam ante liberos homines tres aliquis fecerit, ſtare debet, quanto magis ea cauſa, quæ per guadiam firmatur, & homines liberi interſunt, nihilominus negare conuenit. Si vero tales homines non interfuerint; quorum fides amittitur, quando ipſa guadia data fuerit, tunc exinde procedat iudicium, ſicut ab ipſo [Lu]THARI Rege conſtitutum eſt.

* for. ſubſtantia.

IMP. CAROLVS.

XXIX. Vt omnia, quæ guadiari debent, iuxta ea, quæ in lege continentur, pleniter ſecundum ipſam legem guadiata fiant, & poſtmodum vel dominus Rex vel ille cuius eſt cauſa, iuxta quod ei placuerit, miſericorditer faciat.

IMP. LOTHARIVS.

XXX. Similiter concedere volumus cunctis liberis perſonis, vt nullus Iudex publicus, ſi miniſtri publici eas res, in quibus non eſt licitum pignorare, contra legem audeant pignorare; ſcilicet in . quia audiuimus multa damna & affectiones propter hoc populum noſtrum ſuſtinuiſſe: Neq; antur ad placita venire præter tria in anno, ſicut in capitulari continetur, exceptis Scabinis & cauſibus & teſtibus neceſſariis: quia omnia hæc auferre volumus, vt populus noſter pacifice ſub noſtro regimine viuere poſſit.

TIT. XXII.

De quantitate ſolidorum.

IMP. CAROLVS.

I. De omnibus debitis ſoluendis, ſicut antiquitus fuit conſuetudo, per XII. denarios ſolidi ſoluantur per totam Salicam legem: Excepto ſi Leudes, id eſt, Saxo aut Friſo Salicum occiderit, per XL. denarios ſolidi ſoluantur. Inter Salicus vero ex vtraque parte de omnibus debitis, ſicut diximus, per XII. denarios ſolidi ſoluantur, ſiue de homicidiis, ſiue de omnibus rebus.

IDEM.

II. Omnia debita, quæ ad partem Regis ſolui debent, per XII. denarios ſolidi ſoluantur: Excepta frea, quæ in lege Salica ſcripta eſt, eiſdem ſolidis, cum quibus cæteræ compoſitiones ſolui debe[illegible] componat.

IMP. LODOVICVS.

III. Vt omnis ſolutio atque compoſitio, quæ in lege Salica continetur, intra Franciam per XII denarios ſolidi componantur: excepto vbi intentio inter Saxones & Frixones orta fuerit, vb[illegible]mus, vt per XL. denariorum quãtitatem ſolidi habeant. Et quæ vel Saxo aut Friao ad partem Sal[illegible]am, Francis cum eis litigantibus, ſoluere debent, ita, vt ſupra conſtitutum eſt, componatur.

TIT. XXIII.

De rebus emptis à conductore caſæ.

REX LVITPRANDVS.

I. Si quis liber homo in caſa alterius introierit ad reſidendum, & ei cenſum reddendum, & poſtea aliquid emerit de illis rebus, quas ſecum adduxerit, quando in ipſam caſam intrauit, aut forſitan habuerit rem de muliere ſua; ſi ea inde emerit, & ſic probatum fuerit; tunc ipſum negotium dimittat in ipſa caſa, & recipiat precium ſuum. Et ipſa probatio in hoc ordine debeat fieri, vt non de re[illegible]us mulieris ſuæ aliquid comparauit, adducat homines qui ſciant quod ipſum precium de rebus mul[illegible]ris ſuæ ſit, vt cauſa ipſa non veniat ad periurium, ſed quomodo voluerit iuret, vt de rebus mul[illegible]ris ſuæ comparatio ipſa facta fuiſſet, & illi teſtes firmiter ſciant & iurent; quia interfuimus, quando ipſa comparatio de rebus mulieris facta eſt. Et ſic poſtea recipiat precium ſuum, & ipſum negotium [illegible] maneat in ipſa caſa. Nam ſi de illo labore comparauerit, quod poſtea laborauerit, aut fecit poſtquam in ipſa caſa ad cenſum reddendum introierit, in ipſo ceſpite dimittat, vbi laborauit. Hæc autem ideo affiximus, quia tantummodo cauſa ipſa in hoc modo ſemper & antecesſorum noſtrorum tempore etiam noſtro per cadarfedam ſic iudicatum eſt: nam in hoc edicto aſcriptum non fuit.

TIT. XXIV.

De Treugis.

REX LVITPRANDVS.

I. Si Iudex aut Actor publicus in qualicunque ciuitate aut loco inter homines, qui aliquam diſcordiam habent, treugas tulerit; & vnus ea ipſis hominibus, inter quos ipſæ treugæ latæ, ſibi eas ruperit: & medium de ipſis treugis componat in publico, & medium illi cuius cauſa eſt, & ipſæ treugæ non ſint minus quam ſolid. CCC. Qui autem forſitan amplius pro maioribus cauſis ponere voluerit, ſit eis licentia.

TIT. XXV.

De non ſua rei venditione.

REX ROTHARIS.

I. Si quis res alienas, id eſt, ſeruum aut ancillam ſeu alias res mobiles, ſciens alienas eſſ[illegible] ſuas, vbicunque tranſuendiderit, & inuentum aut probatum fuerit, in octogild eam reſtituat: & [illegible]ignorantiam vendiderit, tunc præbeat ſacramentum, quod credens ſuas res vendidiſſet, & redd[illegible] apud cum nutrimine ſuo in qualecunque ſit.

REX LVITPRANDVS.

II. Si quis liberum hominem foris prouinciam vendiderit, & probatum fuerit, componat guidrigild eius, tanquam ſi eum occidiſſet.

IDEM.

III. Si quis ſeruum alienum foris prouinciam vendiderit, & probatum fuerit, in quadruplum componat, ſicut appreciata fuerit ipſa perſona.

IMP. LOTHARIVS.

IV. Quicunque res alienas cuilibet homini vendiderit, & ipſe homo eaſdem res alicui alteri dederit ſine venditerit, & ipſe qui tunc eaſdem res comparatas habet, per malum ingeniu[illegible] proprio filio ſuo, aut alteri cuilibet nec dum legitimos annos habenti iuſtitiæ tollendæ cauſa tradiderit Volumus, atq; præcipimus firmiter, vt ſi pater eiuſdem paruuli vixerit, ipſe intret in cauſa rationem [illegible]dere pro filio ſuo. Si autem ipſe pater mortuus fuerit, tunc legitimus eius propinquus, qui ei tu[illegible]iuſte ac defenſor eſſe videtur, pro ipſo rationem reddere compelletur. Similiter & de omnibu[illegible] al[illegible]ſtitiis ad eum pertinentibus; excepta ſua legitima hereditate, quæ ei per ſucceſſionem parentum ſuorum legitime obuenire debeat. Quod ſi quis hanc noſtram iuſſionem contempſerit vel n[illegible]rit, ſicut de cæteris contemptoribus, ita de eo agatur. Is vero, qui eaſdem res primum inuaſerit, & iniu[illegible] vendiderit; necnon & emptor, excepta ſola perſona paruuli, hoc quod fraudulenter amiſeri[illegible] [illegible] cogantur: & poſtea ſicut contemptores iuſſionis noſtræ, ſub fideiuſſoribus, ad [illegible] [illegible]ntiam venire compellantur.

TIT. XXVI.

De his quæ ob cauſam dantur.

REX LVITPRANDVS.

I. Si quis pro cauſa ſua aliquid iudici, vel ad qualemcunque loci Præpoſitum vel fidelem Regis, dederit, & viuente eo requiſierit, dicendo quod liberatus non ſit; faciat illi iuſtitiam poſt quantoscunque annos requiſierit. Nam ſi poſt mortem eius filius, aut heres eius pulſauerit, ſtatuimus, vt ſi viuente patre pulſauerit proclamando ad Regem, aut compellando per tales homines, quorum fides admittitur, & veritas apparuerit, quod pulſaſſet, & iuſtitiam inuenire non potuiſſet; faciant ei filii aut heres eius iuſtitiam, ſicut lex eſt: Si intra anni ſpacium poſt mortem patris repetitionem ſuam oſtendere potuerit. Nam ſi ſuam reclamationem oſtendere non potuerit, & anni ſpacium præterierit, etiamſi pulſaſſet patrem, non habeat facundiam filiis aut heredibus repetendi, niſi ſit ſibi contentus; quia de guadia & de fideiuſſore, & de ſacramento dato REX ROTHARIS deceſſor noſter in anteriore edicto ſic ſtatuit; vt poſt anni ſpacium, cuius pars neglexerit, amittat ſuam cauſam. Ideo nobis congruum apparuit, vt ipſe, qui ſine guadia & fideiuſſore repetierit, poſt anni ſpacium, facundiam non habeat requirendi.

TIT. XXVII.

De depoſitis.

REX LVITPRANDVS.

I. Si quis res ſuas commendauerit in cuiuſcunque caſa de liberto ſuo libero homine, & contigerit vt aduenìens fur ipſas res furatus fuerit; & ipſe, in cuius caſa res ipſæ fuerunt reddiderit; aut ſi non reddiderit, reddere tamen debet. Et nos ita ſtatuimus & diffinimos, vt quis res alienas commendatas ſuſceperit, & eas perdiderit, reſtituat ei res ipſas, cuius fuerint: & poſtea furtum ipſum, ſi inuentum fuerit, ei componat ipſe fur, de cuius caſa res rapuerit, aut furatus fuerit. Quod omnino proſpeximus, quoniam ſi ille componat furtum ipſi, cuius res fuerint, poſtea ille cuius caſam ruperit quæreret ei ruptoram caſæ ſuæ; & non poſſumus in vna cauſa duas imputare calumnias. Ideoque ſic nobis iuſtum viſum eſt, vt ille, qui ſuas res commendauit, recipiat eas ab ipſo, de cuius caſa perierint; & ipſe, de cuius caſa exiuit, ipſum furtum quærat ab ipſo fure, & tollat compoſitionem, ſicut lex eſt. Et ipſe fur, quamuis malefactor ſit, non habeat de vna cauſa duas calumnias.

TIT. XXVIII.

De rebus intertiatis, & qualiter emere debet.

REX ROTHARIS.

I. Si quis caballum emerit, & auctorem ignorauerit, & venerit certus homo, qui ipſum caballum ſuum dicat eſſe: tunc ille, homo qui emit, ſicut diximus, ſi auctorem non habuerit, & neſcit de quo comparaſſet, præbeat ſacramentum emptor, quod nec fur eſſet, nec collega fuerit, niſi ... ter eum precio ſuo comparaſſet, & inſuper addat in ipſo ſacramento, ſi quoquo tempore auctorem inuenerit, non negabit. Tunc poſt præſtitum ſacramentum reddat caballum, & ſic ſibi ... Et ille, qui proprium dominum dicit eſſe, ſub tali titulo eum tollat; vt ſi cognitum fuerit ... eum vendicaſſet, & alter certus auctor venerit, qui ſuum fecerit ipſum caballum, ... reddat.

REX LVITPRANDVS.

II. De eo homine, qui caballum in mercato comparare voluerit, vt ante duos vel tres homines eum emere debeat & non ſecrete. Et ſi aliquis poſtea ipſum caballum cognouerit, habeat teſtimonium, in quorum præſentia comparauit, & ei poſtea furti calumnia non fiat. Et ſi ad iſtos teſtes non crediderit, qui furtum quærit, firment ipſi teſtes per ſacramentum: excepto ſi tales perſonæ fuerint, quibus Rex aut Iudex ſine ſacramento credere poſſit. Et ſi homines non habuerit, in quorum præſentia comparauit, niſi ſimpliciter dixerit, quod comparauit de Franco, aut neſcio à quali homine; componat ipſum caballum pro furto.

IMP. CAROLVS.

III. Si res intertiata furto ablata fuerit, liceat ei, ſuper quem res intertiata fuerit, cum ſacramento ſe excuſare de furto, quod nec ſuæ voluntatis nec conſentiens fuerit, quod ablatum eſt; vt tamen ſine damno reſtituat. Si vero auctor venerit, & rem intertiatam recipere voluerit, campo vel cruce contendat.

IMP. PIPINVS.

IV. Vt nullus comparet caballum, bouem, iuuencum, vel aliam rem, niſi illum hominem cognoſcat, qui ei vendiderit, aut de quo pago eſt, vel vbi manet, & quis eſt eius Senior.

IMP. OTTO.

V. Si quis equum ſuum, vel cætera animalia, ſiue rem ſuam ſuper aliquem reperit, & ipſe ſe garentem dare dixerit; ſtatim vt ad certum garentem eum conducat, & ſuper tertium garentem, & tertium Comitatum non procedat; & ſi hoc facere noluerit, rem perdat, & ſecundum legem componat.

TIT. XXIX.

De prohibita alienatione minorum.

Rex LVITPRANDVS.

I. Hoc proſpeximus, non intra x. & VIII. annos, non ſit legitimus homo ad res ſuas alienandas; excepto ſi pater debitum dimiſerit, habeat poteſtatem, vna cum notitia Principis terræ ipſius, tantum de rebus ſuis dandi, quantum debitum ipſum fuerit, vt ei maior indemnitas propter onera ſolidorum non accreſcat. Et ipſe Princeps, qui pro tempore vixerit propter Deum & animæ ſuæ mercedem, dirigat perſonam Deum timentem de ſua præſentia, quæ hoc ipſum ſapienter conſideret, vt ad ipſum infantulum aliquod damnum contra rationem aut per negligentiam minime veniat. Et in nonodecimo anno homini Longobardo ſit legitima ætas, & quodcunque fecerit aut iudicauerit de rebus ſuis, ſtabili ordine debeat permanere. Et ſtatuimus atque diffinimus, vt ſi cuicunque ante ipſos x. & VIII. annos euenerit ægritudo, & ſe viderit ad mortis periculum tendere, habeat licentiam de rebus ſuis pro anima ſua in ſanctis locis, cauſa pietatis, vel in xenudochio, iudicare quod voluerit; & quod iudicauerit, ſtabile debeat permanere.

IDEM.

II. Si infans, dum intra ætatem eſt, res ſuas cuicunq; vendiderit, aut infiduciauerit, poſtea cum in legitimam ætatem peruenerit, cartam ipſam ſecundum legem irrumpere voluerit, & in rebus ipſius introite non habeat poteſtatem qui emit aut infiduciauit, qui dederit requirendi. Quia quando comparauit aut infiduciauit, tunc debuit proſpicere, quia puer ipſe infra ætatem erat, & contra legem faciebat. propterea conſtitutum eſt, vt qui intra ætatem fuerit, minime vendere aut infiduciare poſſit. Et talem cauſam eum habere dicimus, qui emit aut infiduciauit, qualem & ille habere videtur, qui de ſeruo aut aldione emere aut infiduciare dignoſcitur.

IDEM.

III. Si infans, dum intra ætatem eſt, res ſuas cum fratribus aut cum parentibus diuidere voluerit, aut ſi ipſi cum ipſo infante diuidere voluerint, faciant iudici notitiam; & ipſe iudex faciat venire parentes ipſius propinquos, vt vna cum ipſis, aut per ſe, aut per miſſum ſuum bonam perſonã Deum timentem veniat, quæ res ipſas diuidat: ſic tamen, vt omni tempore ſuites ſtare debeant, & adæquatio percurrat.

IDEM.

IV. Si infans, dum infra ætatem eſt, cauſam habuerit cum qualicunque homine, ſimiliter faciat Iudex parentes ipſius venire propinquos, & accedat ad locũ cum ipſis parentibus, & deliberet cauſam ipſam per iuſtitiam, & faciat notitiam, in eorum præſentia cauſam ipſam deliberauerit: & iudicatum ſuum emittat, vt ipſe, qui cauſam ſuam quærit, non perdat iuſtitiam ſuam, pro eo quod ipſe infans infra ętatem eſſe videtur. Iudex autem, quomodo ordinauerit, aut qualiter fecerit cauſam in his capitulis, de eo qui intra ætatem eſt, habeat retributorem Deum omnipotentem, ſiue in bono, ſiue in malo. Et miſſus ille, quem iudex direxerit pro diffiniendis cauſis, quas ſupra diximus, ſi in aliquam partem per fraudem cor ſuum declinauerit, aut fecerit ea, quæ opportuna nõ ſunt, vt infans damnum habeat qui infra ætatem eſt, & non fecerit æqualitatem, & probatum fuerit quod fraudem feciſſet, aut colludium contra ipſum infantem ſtatuiſſet; de proprio ſuo reſtauret, quod fraudulenter diuiſit. Hoc autem omnino proinde dicimus, vt infans ille, qui cauſam ſuam neſcit, legitime procurare damnum non habeat.

IDEM.

V. De puero, qui intra ætatem eſt, decreuit clementia noſtra cum noſtris iudicibus vel reliquis Longobardis, vt ſicut alio homini de rebus ſuis, dum intra ætatem eſt, donare non poteſt: ita nec Regi donare poſſit, antequam in legitimam ætatem peruenerit, quia de cauſa iſta multæ contentiones fuerunt.

IDEM.

VI. Si infans ante x. & VIII. annos, quos nos inſtituimus, vt ſit legitima ætas, ſponſalia facere voluerit, aut ſibi mulierem copulauerit; habeat poteſtatem, & metam facere, & morgincap dare, iuxta edicti tenorem; & obligationẽ facere; & fideiuſſorem ponere, & cartam, ſi voluerit, pro iſta ſcribere; & qui fideiuſſor exiiterit; aut ſcriba, qui pro cauſa iſta cartam ſcripſerit, nullã exinde habeat damnietatem. Quia nos vſq; ad illam ætatem produximus cauſam de infantibus, vt ipſi res ſuas non debeant naufragare aut diſperdere: nam per iſtam coniunctionem, quam Deus præcepit, abſoluimus vt fiat.

IDEM.

VII. Item de infantibus, qui intra ætatem ſunt, & neceſſitatem maiorem habent, & fame moriuntur, comparuit nobis: vt, dum tempus famis fuerit, licentiam habeant cum Miſſo Principis, aut cum iudice ſuo, de terra aut de rebus ſuis vendere, qualiter viuere poſſint, in tantum vt ſe de fame liberare poſſint, & vt non moriantur. Et ipſe iudex de ipſo loco debeat prouidere, ſi certe ipſa neceſſitate famis ſit, & ſic in eius præſentia fiat, vt Dominum habeat propitium; & ſi aliter fecerit, Deum habeat iudicem. Et in carta iudicet, qualiter pro famis neceſſitate ipſa venditio facta eſt, & quid actum commiſſum habuerit, non præſumat de ipſis infantibus emere; & dum tempus famis exierit, tunc ipſi infantes ſecundum anterius edictum diſtribuant ſuas res, aut ſubſtantiam ſuam. Nam non aliter, quia iſtam licentiam pro ſola famis neceſſitate dedimus: nam non, quod abſit, anterius edictum corrumpendum eſt.

TIT.

TIT. XXX.

Qualiter ſeruorum venditio fiat.

IMP. CAROLVS.

I. Vt nemo præſumat hominem aliquem vendere aut comparare, niſi in præſentia Comitum, aut Miſſorum noſtrorum.

IDEM.

II. De mancipiis qui venduntur, vt in præſentia Epiſcopi, vel Comitis ſint vendita; aut Archidiaconi & Centenarii, aut Vicedomini, aut Viceiudicis, vel Vicecomitis, aut ante bene nota teſtimonia; & vt foras marcas nemo mancipia vendat. Et hoc qui fecerit, tantis vicibus bannũ ſoluat, quanta mancipia vendiderit: & ſi non habet precium in guadia, pro ſeruo ſemetipſum Comiti donet, vſque dum ipſum bannum perſoluat. Item, vt nemo audeat in furto mancipia emere, & in aliam regionem occulte ducere; vbi vero repertum fuerit, legali ſententiæ ſubiaceat.

TIT. XXXI.

De prohibita alienatione futurorum fructuum.

IMP. CAROLVS.

I. Vt nemo propter cupiditatem pecuniæ aut auaritiam det precium, aut futuram amptionem ſibi præparet, vt duplum vel triplum recipiat: ſed tunc tantum, quando præſentes ſunt fructus, ſibi illos comparet.

TIT. XXXII.

De prohibita alienatione ſeruorum vel aldiorum.

REX ROTHARIS.

I. Seruo cuiuſcunque non liceat ſine permiſſu domini ſui, neque terram, neque mancipia, nec quamcunque rem vendere aut liberum dimittere.

IDEM.

II. Si quis de ſeruo comparauerit, & precium perdat, & quod de ſeruo emit, proprio domino reſtituat.

IDEM.

III. Seruus maſſarius licentiam habeat de peculio ſuo, id eſt, bouem, vaccam, caballum; ſimiliter & de minutis peculiis in ſocio dare, & in ſocio recipere; vendere autem non niſi pro vtilitate caſæ ipſius, quatenus caſæ proficiat, vt non depereat.

IDEM.

IV. Nulli liceat aldio cuiuſcunque, qui amont factus non eſt, ſine voluntate patroni ſui terram aut mancipium vendere neque liberum dimittere.

REX LVITPRANDVS.

V. Si quis cum ſeruo aut aldione, vel cum pertinente alieno, de qualicunque re conuenerit, ſine notitia domini ſui, quod in anteriori edicto continetur, & probatum fuerit, quod res domini ſui infragaſſet: tunc reddat ipſam rem, qui eam ſuſcepit, abſque precio, domino eius; ita vt ſatisfaciat per ſacramentum, quod amplius exinde non tuliſſet, & poſtea dominus eius faciat de ſeruo aut aldione ſuo, quod illi placuerit.

IMP. CAROLVS.

VI. Vt nec * colinus, nec fiſcalinus poſſit alicubi foras mixtos traditionem facere. * Coloni

TIT. XXXIII.

De his qui ſe alterius ſeruitio ſubdiderint.

IMP. CAROLVS.

I. Liber homo, qui ſe in locum guadiæ in alterius poteſtate commiſerit, ibique contigerit vt damnum aliquod cuilibet fecerit: ille, qui hominem liberũ in locum guadiæ ſuſcepit, damnum ſoluat, aut hominem in mallum deductum dimittat, perdens eum ſimul & debitum, propter quod eum in guadiam ſuſcepit: & qui damnum fecit, dimiſiſſet, iuxta qualitatem rei cogatur emendare. Si vero liberam fœminam habuerit, vſque dum in pignus aſtiterit, & filios habuerit, liberi permaneant.

IMP. LODOVICVS.

II. Primum omnium placuit nobis, vt cartulæ obligationis de ſingulis hominibus factæ qui ſe & vxores eorum, aut filios vel filias in ſeruitio tradiderint, vbi inuentæ fuerint, frangantur, & ſint liberi ſicut primitus fuerint.

IMP. LOTHARIVS.

III. Si liber homo ſeipſum ad ſeruitium implicat pro aliquibus cauſis, & liberam fœminam habent aut infantes; ipſi in eorum libertate permaneant. Et ſi ipſa mulier defuncta fuerit, & aliam liberam fœminam ſibi copulauerit ſeruienti, ipſa in ſeruitio permaneat.

IDEM.

IV. Si quis liber homo vxorem habens liberam, & propter aliquod crimen aut debitum in ſeruicio alterius ſe ſubdidit, & eadem coniunx cum ipſo manere voluerit, eorum procreatio, quæ da tali coniugio fit, libertatis ſtatum non amittat. Si vero ea defuncta, ſecunda vxor etiam libera, tali ſe ſciens iunxit coniugio, liberi eorum ſeruituti ſubdentur.

TIT. XXXIV.

De manumiſſionibus.

Rex ROTHARIS.

I. Si quis ſeruum ſuum proprium, aut ancillam ſuam liberam dimittere voluerit, ſit illi licentia qualiter ei placuerit. Nam qui fulfreal & à ſe extraneum, id eſt, amond, facere voluerit, ſicut debeat facere, tradat eum prius in manum alteri hominis liberi, & per gairethinx ipſum confirmet: & ille ſecundus tradat eum in manus tertii hominis eodem modo; & tertius tradat eum in quarti; & ipſe quartus ducat eum in quadriuium, & thingat in guadia, & giſiles teſtes ibi ſint, & dicant ſic: de IIII. viis vbi volueris ambulare, liberã habeas poteſtatẽ. Si ſic factus fuerit tunc amond, & ei manebit certa libertas, & poſtea nullam repetitionẽ patronus aduerſus ipſam aut filios eius habeat poteſtatem requirendi. Et ſi ſine heredibus legitimis ipſe, qui amoud factus eſt, mortuus fuerit, curtis Regia illi ſuccedat: nam non patronus aut heres patroni. Similiter & qui per impans, id eſt votum Regi dimittitur, ipſa lege viuat ſicut qui amoud factus eſt. Item qui fulfreal fecerit, & IIII. vias ei non dederit, & amoud à ſe, id eſt extraneum non fecerit; tali lege patronus cum ipſo viuat, tanquam cum fratre aut cum aliis parentibus liberis Longobardis, id eſt, ſi filios aut filias, qui fulfreal factus non dimiſerit, patronus eius illi ſuccedat, ſicut ſcriptum eſt. Item qui aldium aut aldiam facere voluerit, non illi debet quatuor vias. hæc ſunt guadia IIII. manumiſſionum. Tamen neceſſe eſt pro futuri temporis memoria, vt qualiter liberum aut liberam thingauerit, ipſa manumiſſio in carta libertatis commemoretur. Et ſi cartam non fecerit, tamen libertas illi permaneat.

IDEM.

II. Omnes liberti, qui à dominis ſuis Longobardis libertatem meruerunt, legibus dominorum ſuorum & benefactorum viuere debeant, ſecundum qualiter a ſuis dominis propriis conceſſum fuerit.

IDEM.

III. Si quis ſeruum ſuum aut ancillam in manu regis dederit, & ipſe Princeps eos per manus ſacerdotis circa ſacrum altare liberos dimiſerit; ſic permaneant liberi, ſicut illi qui fulfreal thingati ſunt. Et qui mundium de ipſa muliere libera à Principe accepit, ſic eum habeat, ſicut de fulfreale muliere. Nam amplius nullam conditionem debeat habere, neque ipſa neque filii eius, & hoc ſtatuimus; vt maſculi, qui de ipſa libera nati ſunt, abſque mundio ſint; fœminæ autem habeant mundium, ſicut mater earum; & ipſum mundium non ſit amplius, quam ſolid. III.

IDEM.

IV. Si quis ſeruum ſuum aut ancillam liberum vel liberam dimiſerit, & poſuerit ei mundium, aut vnum ſolidum, aut duos tantum, aut tres, aut ſex tantum, habeat mundium, quantum in carta ei affixit, & qui poſtea ex ipſa libera nati fuerint, ſiue maſculi ſiue fœminæ, non habeant amplius mundium, niſi quantum & mater earum.

IDEM.

V. Si quis ſeruum ſuum aut ancillam in Eccleſia circa altare amodo liberum aut liberam dimiſerit, ſic ei maneat libertas, ſicut illi, qui fulfreal in quartà manu traditus & amond factus eſt. Nam qui aldium facere voluerit, non eum ducat in Eccleſia, niſi alio modo faciat, qualiter voluerit, ſiue per cartam, ſiue qualiter ei placuerit.

IDEM.

VI. Si quis ſeruum alienum ſine voluntate domini ſui in manu Regis dederit, & probatum fuerit non ſuum ſeruum dediſſe, componat Regi, qui pro tempore fuerit, ſolid. c. & ipſe ſeruus reuertatur ad proprium dominum. Et ſit ſeruus cuius antea fuit: & inſuper ille, qui eum illicite liberauit, componat domino eius ſolid. xx.

IDEM.

VII. Si quis ſeruum alienum ſine voluntate domini ſui liberum dimiſerit, aut per ſe, aut per qualecunque ingenium (excepto per manum Regis:) & probatum fuerit, quod ſeruum alienum liberaſſet, tunc ipſe ſeruus reuertatur ad proprium dominum ſuum, & ſit eius ſeruus ſicut antea fuit: & ille, qui eum illicite liberauit, componat domino eius ſolid. x x.

IDEM.

VIII. Si quis ſeruum ſuum fulfreal thingauerit, & amoud à ſe fecerit, vel quocunque modo eum à ſe abſoluerit in manu Regis dando, aut in Eccleſia circa altare ducendo; & poſtea ipſe liber eius voluntatem patroni ſui fecerit, manifeſtare debeat ipſe libertus libertatem ſæpius iudici, & ad vicinos ſuos qualiter abſolutus eſſe videtur; vt poſtea nullo tempore ipſe patronus aut heres eius contra eum, qui libertus eſt, querelam poſſit mouere; dicendo quod ei debeat obedire, pro eo quod ſua ſponte pro beneficio de domino ſuo voluntatem eius fecerat; ſed firma, vt ſupra, maneat libertas.

Rex ASTVLPHVS.

IX. In anterioris edicti capitulo, vt ſi quis Longobardus pertinentem ſuum in quarta manu tradide-

tradiderit, & à ſe amonte fecerit, aut circa altare ducendum ſacerdoti tradiderit, ſolutus ab omni conditione ſeruitutis permaneat. Sed quoniam peruerſi homines benefactores ſuos accepta libertate poſtponebant, & ipſi eos poſtmodum retinere nequaquam volebant; multi homines timentes, ne ſui liberti eos poſtponerent, libertatem eis facere obmittebant: propterea ſtatuimus, vt ſi quis Longobardus pertinentes ſuos thingare voluerit in quarta manu, aut cartulas ei fecerit, & ſibi reſeruauerit ſeruitium eius dum aduixerit, & decreuerit vt poſt obitum eius liberi ſint, ſtabile debeat permanere ſecundum textum cartæ, quam ei fecit; quia iniuſtum nobis apparuit, vt homo benefactorem ſuum viuente eo dimittere debeat. Nam qui in Eccleſia liberum dimiſerit per manum ſacerdotis, ſic permaneat eius libertas, ſicut continetur in anteriori edicto.

Imp. CAROLVS.

X. Si quis per cartam ingenuitatis à domino ſuo legitimam libertatem eſt conſecutus, liber permaneat. Si vero aliquis eum iniuſte inſeruire tentauerit, ille cartam ingenuitatis oſtendat; & ſi aduerſarius iniuſte eum inſeruire comprobauerit; ille qui eum inſeruire tentauerit, multam, quæ in ipſa carta deſcripta eſt, ſoluere cogatur. Si autem carta non apparuerit, ſed iam ab illo, qui eum inſeruire voluerit, diſfacta eſt, guidrigild eius componat, duas partes illi quem inſeruire voluerit, tertiam Regi, & ille iterum per præceptum Regis ſuam libertatem conquirat.

Imp. PIPINVS.

XI. Homo denarialis non ante hereditatem in ſuam agnationem acquirere poterit, neque in tertiam generationem perueniat: & homo cartularius ſimiliter.

Imp. LODOVICVS.

XII. Si quis per cartam ingenuus dimiſſus fuerit, & à quolibet homine ad ſeruitium interpellatus fuerit: primum legitimum auctorem ſuæ libertatis proferat, & in ſuam libertatem perſeueret. Si vero legitimus auctor defuerit, cum teſtimonio bonorum hominum, qui tunc aderant, quando liber dimiſſus fuerit, ſe defendere permittatur. Si vero teſtes defuerint, cum duabus aliis cartis, quæ fide in Cancellarii manu fuerint firmatæ vel ſcriptæ, ſuam cartam, quæ tertia eſt, veram & legitimam eſſe confirmet. Cancellarius tamen talis eſſe debet, qui pagenſibus loci illius notus ſit & acceptus. Si vero, qui interpellatus fuerit, nec auctorem, nec teſtimonia, nec cartarum collationem oſtendere potuerit; ipſe, qui eum interpellauit, ſecundum legem ipſam, cartam falſam eſſe faciat, & ſeruum eum conquirat. Si vero interpellator aut actore, aut teſtimonio, aut cartarum collatione conuictus fuerit, & hoc, quod voluerit, efficere non potuerit, multam, quæ in ipſa ingenuitatis carta continetur, cogatur exſoluere.

TIT. XXXV.

De præſcriptionibus.

Rex ROTHARIS.

I. Si quis comparauerit terram, id eſt, ſolum ad ædificandum, aut caſam mancipiatam, & per quinque annos inter perſonas præſentes poſſederit; & poſtea ipſe venditor aut heredes eius pulſauerint dicendo, quod præſtitiſſet, non enim vendidiſſet, oſtendat libellum ſcriptum, vbi rogatus fuiſſet præſtandi; & ſi libellum non habuerit, nihil aliud faciat emptor, niſi ſacramentum ſecundum quantitatem pecuniæ præbeat, ſcilicet quod cum precio ſuo rem ipſam comparaſſet, nec alteri per legem dimittere: tunc liceat ei poſtea firmiter poſſidere, quod ſibi comparauerit.

IDEM.

II. Si quis alium de re mobili aut immobili pulſauerit, dicendo quod malo ordine poſſideat, & poſſeſſor negauerit; ita proſpeximus: quod ſi per annos v. fuerit poſſeſſor, tunc ipſe, qui poſſedit, aut per ſacramentum debeat negare, aut per pugnam ſe defendere, ſi potuerit.

Rex GRIMOALDVS.

III. Si ſeruus aut ancilla per xxx. annos domino ſuo ſeruierit, de quibus rei veritas cognita fuerit, quod per xxx. annos dominis ſuis ſeruiſſet, & per ſuperbiam aut iuſta patrocinia ſe voluerit de domino per pugnam vendicare, nullatenus ei permittimus; ſed ſeruiat ei, ſicut decet ſeruum aut ancillam proprio domino ſeruire. Similiter & ſi aldius fuerit, impendat obedientiam ſuo patrono, ſicut per xxx. annos fecit, & ei noua opera à domino ſuo amplius non imponatur, ſed liceat ei res ſuas habere, quas per xxx. annorum ſpacium iuſte poſſederat.

IDEM.

IV. De liberis hominibus, quos conſtat per xxx. annorum ſpacium in libertate ſua permanſiſſe, nullam per pugnam patiantur violentiam, ſed liceat eis in libertate ſua permanere. Et ſi eos quicunque pulſauerit, liceat eis cum ſacramentalibus ſuis legitimis ſe idoneare.

IDEM.

V. Si quis per triginta annos bona fide poſſederit caſas, familias & terras, & cognitum fuerit, quod eius poſſeſſio fuerit poſt xxx. annorum curricula, ad pugnam non perueniat; niſi ipſe, qui poſſedit, ſecundum qualitatem pecuniæ cum ſacramento ſuo ſe defendat. Nam per pugnam, vt ſupra dicitur, non fatigetur.

Rex LVITPRANDVS.

VI. Si quis cartam donationis per garathinx factam, aut per ſuſceptum launechil, vel forte per

comparationem oſtenderit, & res vnde licet non poſſederit, & dixerit quod munimen ſuum abſentarum fuiſſet, & ſi per xxx. annos aut ſupra iſta poſſeſſio fuerit, non habeat aduerſus eum qui poſſedit facundiam loquendi cum munimine ipſo, quod oſtendere videtur: niſi ipſe, qui per xxx annos poſſedit, firmiter poſſideat; quia glorioſiſſimus GRIMOALDVS Rex per xxx. annos inſtitutam habet poſſeſſionem. Nam ſi intra xxx. annos poſſeſſio iſta fuerit, poteſtatem habeat cum munimine ſuo dicendi quod voluerit, & ipſe qui poſſedit ſecundum edictum reſpondeat.

IDEM.

VII. Si inter fratres per xL. annos poſſeſſio fuerit, de rebus, ſeu de caſis, vel de terris, quæ indiviſæ ſunt, vel inter parentes: qui per xL. annos poſſedit, qualiter præſumat dicere, per ſacramentum ad ſancta Dei Euangelia affirmet, quod de auo, aut de patre aut de fratre, aut de aliquo parente ipſas res ſuas habeat factas, aut per donationem, aut commutationem, aut per extimationé, aut per comparationem, aut quomodo præſumpſerit dicere aut affirmare: & liceat ei poſtea ipſas res illibatas habere & poſſidere. Aliæ vero res, quæ diuiſæ fuerint inter fratres ſeu nepotes, vel vbi menſura tracta eſt, ſortes ſtantes adæquentur. Nam vbi per xL. annos menſura minime ambulauerit, & cauſa probata fuerit, quod iure quieto poſſediſſet, ſicut ſupra legitur, per ſacramentum finiatur, excepto ſi communiter aliquid poſſediſſet.

IDEM.

VIII. De poſſeſſione, quam aliquis de publico habet, & per xL. annos quietus poſſedit, liceat ei inantea ſine aliqua moleſtatione habere & poſſidere. Hoc autem ideo ſtatuimus, quia poſſeſſio aliorum hominum ſecundum Longobardorum legem in xxx. annis finitur: cauſæ quidem Regales, vnde compoſitio expectatur, duplicatas ſtatuit deceſſor noſter ROTHARIS Rex componere. propterea nobis rectum cum noſtris Iudicibus comparuit eſſe, vt etiam in iſta cauſa de poſſeſſione duplicétur ipſi anni, vt fiant Lx. & ſi Iudex aut Actor noſter ipſum, qui poſſeſſionem talem habet, pulſauerit quod ipſam rem iniuſte poſſediſſet, aut inuaſiſſet, & non ſint completi Lx anni; tunc ille, cuius poſſeſſio eſt, dicat iuratus ad ſancta Dei Euangelia, aut de ſe, aut de patre, aut de auo, quod ipſas res per Principem, qualé auſus fuerit nominare, data fuiſſet, & ipſe aut parentes eius per Lx. annos poſſediſſet, nec eam per legem dimittere debeat, & ſit poſtea ſecurus. Et ſi hoc facere auſus non fuerit, aut forte Gaſtaldius, aut Actor probare potuerit, quod completa Lx. annis poſſeſſio iſta non ſit, & veritas apparuerit, quod de publico fuiſſet, aut oſtendat præceptum, aut amittat rem ipſam in publico, ſi Lx. anni in ipſa poſſeſſione non fuerint completi. Et ſi forſitan aliquis de ſeruo aut aldione domini Regis comparauerit, & probata cauſa fuerit, relaxet ipſam rem in publico: quia de ſeruo aut aldione Regis, poſſeſſio venditionis eſſe non debet; ſicut nec de aliorum ſeruis aut aldionibus.

IDEM.

IX. Si quis poſſederit qualécunque rem, mobilem aut immobilem, per cartam falſam, & probatum fuerit, quod per ipſum munimentum falſum rem ipſam poſſideat, non eum defendat poſſeſſio ſua, hoc eſt. xxx. annorum: nec excludat illum, cuius res legibus fuerit: ſed amittat ré ipſam, quam per cartam falſam poſſidere videtur; ſic tamen, vt diximus, ſi probatum fuerit; Et ille ipſam rem recipiat, cui ante pertinere per legem debuerat.

REX RACHIS.

X. Reminiſcimur enim, quia in anteriori edicto continere dignoſcitur, de liberis fœminis, quæ ſeruis copulantur, vt quandocunq; inuentę fuerint in ſeruitium reducantur: ſed quia GRIMOALDVS Rex ſtatuit de his, qui per triginta annos in libertate vixerunt, vt in ſeruitium non replicarentur; tamen quia curtis Regis poſſeſſio impedit, niſi per Lx. annorum curricula, ſicut dominus LVITPRANDVS Rex inſtituit: Ideo diffinimus, ſi quæ fœminæ amodo inuentæ fuerint, quæ ſibi ſeruos copulauerint, & per Lx. annos in libertate permanſerunt, ipſe, & filii, & filiæ earum, atque qui de ipſis procreati fuerint inuenti; nullus eos in ſeruicio replicare præſumat, ſed in libertate ſua permaneant, ſicut per Lx. annos permanſerunt. Si autem amodo præſumpſerit cuiuſcunque ſeruus arimannam ducere uxorem, ſic exinde detur iudicium, ſicut in anteriori edicto legitur.

REX ASTVLPVS.

XI. Si quis Longobardus qualemcunque rem poſſederit, & cuſtodes locorum venerabilium de ipſis rebus eum moleſtauerint, & ipſe poſſeſſionem ſuam per xxx. annos conſignauerit, & eius claruerit poſſeſſio, poſſideat & inantea. Similiter & venerabilia loca faciant de rebus, quas ipſa poſſidét, ſi á Longobardis fuerint pulſata; quia anterius edictum continet de quinque annorum poſſeſſione, vt qui poſſederit per quinque annos in facie eius, qui pulſauerit, ipſe ſecundum legem defendat ſe, & loca venerabilia inter ſe de rebus quibuslibet per xL. annorum poſſeſſionem excludantur. Ideo iuſtum duximus, vt qui per xxx. annos poſſederit, poſſideat & inantea.

IDEM.

XII. Si quiſcunque homo pro bonitate ſua introierit in ſeruitium Iudicis, aut alicuius hominis, & deſeruierit ei vel filiis vel nepotibus eius, & claruerit veritas, quod parentes eius omnes liberi fuiſſent; & poſtea in ſeruitium detinere voluerit, dicendo quod per xxx. annos ei vel parentibus eius ſeruiſſet: non poſſit eum per ipſam poſſeſſionem tenere; quia impoſſibile eſt & contra Dei præceptum, dum omnes eius parentes liberi ſunt, vt ipſe ſolus, qui voluntarie ſeruiuit, in ſeruitium detineatur, pro ſola poſſeſſione. Nam ſi pro furto aut alia malitia, ſicut edictum continet, ad ſeruiendum in manus datus fuerit, & probatum fuerit, deſeruiat & inantea. Si vero eius parentes ſerui fuerunt,

runt, & ipſe ſolus ad libertatem tendere voluerit, ſi ipſe libertatem ſuam idoniare per cartam, aut per homines liberos, vel per poſſeſſionem iuſtam non potuerit; deſeruiat & inantea.

Imp. LODOVICVS.

XIII. Placuit nobis de libertis vel illis hominibus, qui ſe per xxx. annos liberos eſſe aiunt, vt per hanc poſſeſſionem liberi non ſint, niſi de ingenuo patre aut matre nati ſint, aut cartam libertatis oſtendant.

Imp. LOTHARIVS.

XIV. Vt per xxx. annos ſeruus liber fieri non poſſit, ſi pater illius ſeruus & mater ancilla fuerit. Similiter & de aldionibus.

TIT. XXXVI.

De euictionibus.

Rex ROTHARIS.

I. Si quis comparauerit ancillam, & poſtea venerit alter certus homo, qui eam ſuam dicat eſſe, reuertantur pariter ad auctorem, tunc auctor ſi vendicare non potuerit, præbeat ſacramentum, quod eius non ſit fraudis, nec colludium feciſſet, & reddat precium tantum, quantum in illa die tulit, quando eum tradidit; & accipiat ancillam ipſam, & proprio domino tradat. Et ſi ancilla ipſa apud emptores filios fecerit, tunc ille, qui eam prius vendidit, & vendicare non potuerit, quanticunque ſunt filii ipſius, per ſuum diſpendium comparet, & proprio domino reddat, quatenus filii matrem ſequantur. Et ſi auctor mortuus fuerit ſine heredibus legitimis, & facultas ipſius auctoris ad curtem Regis ceciderit, nulla ſit repetitio: ſic tamen, vt detur ſacramentum, quod ab illo comparaſſet, cuius res ad curtem Regis peruenerit.

Rex LVITPRANDVS.

II. Si quis alii homini qualemcunque rem donauerit, & launechild ſuſceperit, & poſtea eam defendere minime potuerit; tunc aliam talem rem, qualem donauit, qualis in illa die inuenitur eſſe, reddat cui donauit, & amplius non calumnietur. Et ſi de colludio pulſatus fuerit, ſatisfaciat ad Euangelia, quod nullum colludium cum alio homine de ea re factum habeat; & ſit abſolutus à culpa: ita tamen, vt ſupra ſcriptam rem conſimilem reddat, cui donauit.

IDEM.

III. Si quis commutauerit terram, aruum, vel pratum, aut ſiluam, & ibi laborauerit, & ædificium fecerit, aut clauſuram, aut vineas poſuerit; & poſtea ſurrexerit certus homo, qui ipſum locum ſuum faciat: & ille qui dedit, minime potuerit eum defendere, recipiat res ſuas quas dedit, & inſuper ipſum damnum reſtituat ei quantum appreciatum fuerit, quod ibi poſtea laborauit & ædificauit. Sed & de comparatione ita ſtatuimus, ſicut & de commutatione. Hoc autem de his cauſis diximus, vnde cartas commutationis aut venditionis inter ſe non faciunt. Nam vnde cartulas faciunt & oſtendunt, debet eſſe ſicut in ipſis cartulis legitur.

TIT. XXXVII.

De Sanctimonialibus.

Rex LVITPRANDVS.

I. De his fœminis, quæ velamen religionis in ſe recipiunt, aut à parentibus ſuis Deo vouentur, aut ſe elegerunt religionis habitum, aut veſtem monachicam induere videntur, quanquam à Sacerdote conſecratæ non ſint: ſic nobis iuſtum apparuit eſſe, pro Dei amore, vt in ipſo habitu in omnibus perſeuerent; nec ſit excuſatio malis hominibus, quod conſecratæ non ſint; Et ideo ſi copulantur, culpam non habeant. Sed, vt ſupra præmiſimus, quæ tale ſignum ſuper ſe habeant, id eſt velamen, aut veſtem ſanctæ Dei genetricis Mariæ, quocunque ingenio in ſe ſuſcipiunt, poſtea ad ſecularem vitam vel habitum tranſire nullatenus præſumant: quia conſiderare debet omnis Chriſtianus, quod ſi quicunque ſecularis homo, puellam noſtram ſecularem ſponſat, cum ſolo annulo eam ſubarrat & ſuam facit; & ſi poſtea aliam vxorem duxerit, culpabilis inuenitur ſolid. D. quanto magis debet cauſa Dei & ſanctæ Mariæ amplior eſſe, vt quæ ipſum velamen vel habitum in ſe ſuſcipiunt, in eodem habitu permanere. Si quæ vero fœmina contra hoc, quod noſtra inſtituit excellentia egerit, aut ſe copulauerit, perdat omnem ſubſtantiam ſuam, & deueniat ipſa ſubſtantia in poteſtate palatii. Perſona vero eiuſdem fœminæ, quæ tale malum commiſerit, iudicet Rex, qui pro tempore fuerit, qualiter illi placuerit; aut in monaſterio mittendo, aut qualiter ſecundum Deum melius providerit. Simili modo & de victu & veſtimento ipſe Princeps ordinet qualiter illi placuerit. Si autem mundoaldus eius mundio talis fœmina eſt, conſentiens fuerit in ſupraſcripto malo, & probatum fuerit, componat guidrigild ſuum: & ille, qui eam tollere præſumpſerit, componat in palatio Regis ſolid. D. Si autem mundoaldus ipſius fœminæ in ipſo malo conſentiens non fuerit, medium de ipſius compoſitione accipiat ipſe, & Rex medium. Qui autem talem fœminam rapuerit, componat ſolid. M. & præter cauſa Dei ſolid. C. quoniam de raptu ſecularis fœminæ compoſitio nongentorum ſolidorum ſtatuta legitur: ipſa vero, quæ nunc ſeruauit eam cauſam, quæ ſupra legitur, & malo ſupradicto conſenſerit, pœnæ ſupra ſcriptæ ſubiaceat.

IDEM.

IDEM.

II. Religioſa fœmina, quæ veſtem & habitum ſanctæ religionis in ſe ſuſceperit, & ſi con[illegible] ex peccato, vt adulterium voluntarie committat, quicunque ipſam ſanctimonialem fœminam ad[illegible]terauerit, componat ſolid. c c. quia de ſecularibus fœminis edictum continet, vt componatur pro adulterio ſolid. c. & nos proſpeximus veram eſſe iuſtitiam, vt Dei omnipotentis cauſæ & ſanctæ eius genetricis Mariæ, cuius veſtem ſuſcepit, duplicentur. De pecunia autem eiuſdem religioſæ fœminæ, quæ (quod abſit) voluntarie adulterium perpetrauit, ſic fiat, ſicut iam antea de religioſis fœminis ſtatuimus, quæ ſe marito copulauerint.

IDEM.

III. Si quicunque homo liber ancillam ſuam pro religionis & mundiciæ cauſa veſtem religioſam induerit, vt ei (ſicut conſuetudo terræ iſtius eſt) ad offerendam oblationem per luca Sanctorum debeat portare: & contigerit ea peccatis, vt quiſpiam homo eam ad vxorem ducat; vbicunque inuenti fuerint ſeparentur, & componat ipſe, qui eam tulit vxorem, domino eius ſolid. XL. & illa reuertatur in priſtinum ſtatum. Quod ſi aliquis eam, quod abſit, adulterauerit, ſimili modo componat domino eius ſolid. XL. quia anterius edictum de gentili ancilla adulterata XX. ſolid. continet: vt componantur de Dei ancilla, quod iuſtum eſt, vt compoſitio duplicetur. Veruntamen ſic ſtatui[illegible]us, vt ſi probata fuerit cauſa, id eſt, presbyterum aut alterum clericum, quomodo ipſa veſte religio[illegible] induta eſt, vt non fiat alicui homini calumnia pro figmento, ſed pro certa veritate; & dum probatio vera facta fuerit, ſic ipſa compoſitio fieri debeat.

IDEM.

IV. Si qua mulier religionis velamen induta fuerit, obſeruatis omnibus, qualiter in ſuperiori capitulo affixa ſunt; & monaſterium intrare voluerit; ſi filios aut filias habuerit, in quorum mundio eſſe inueniatur, cum tertia portione de propriis ſuis rebus intret in monaſterio, & poſt obitum eius remaneat in ipſo monaſterio, vbi ipſa intrauerit. Si vero filios aut filias non habuerit, cum medio de rebus ſuis intret, & poſt eius deceſſum remaneat ipſa medietas in poteſtate monaſterii. Nam ſi in domo remanſerit, poteſtatem habeat de rebus ſuis iudicare pro anima ſua, vbi voluerit, in tertiam partem: duæ vero portiones ea rebus eius ſint in poteſtate eius, ad quem mundium de ea pertinet.

IMP. LOTHARIUS.

V. De ſanctimoniali fœmina ſtatuimus vt ſi adulterium fecerit, & inuentum fuerit, res, quas habeat, in fiſco noſtro ſocientur; perſona vero eius ſit in poteſtate Epiſcopi, in cuius parrochia eſt, vt in monaſterio mittatur.

IDEM.

VI. Statuimus, vt ſi fœmina, quæ veſtem habeat mutatam, mœcha deprehenſa fuerit, non tradatur genitio, ſicut vſque modo, ne forte, quæ prius cum vno, poſtmodum cum pluribus locu[illegible]beat mæchandi: ſed eius poſſeſſio fiſco redigatur, & Epiſcopi ipſa ſubiaceat iudicio.

TIT. XXXVIII.

De Ariolis.

REX LUITPRANDUS.

I. Si quis timoris Dei immemor ad ariolos vel ad ariolas pro aruſpicibus aut qualibuſc[illegible]ue reſponſis accipiendis ambulauerit, componat in ſacro palatio medium precii ſui, ſicut appr[illegible]us fuerit, tanquam ſi eum aliquis occidiſſet: & inſuper agat pœnitentiam ſecundum canonum inſti[illegible]uta. Simili modo & qui ad arborem, quam ruſtici Sanctum vocant, atque ad fontanas adorauerit, aut ſacrilegium vel incantationem fecerit, vel ſimiliter, medium precii ſui componat in ſacro palat[illegible]o Et ſi quiſcunque ſciens ariolum vel ariolam, & non eas manifeſtauerit aut ipſos celauerit, qui ad ipſos ariolos aut ariolas vadunt, & non manifeſtauerit, pœnæ ſubiaceat. Qui autem ſeruum ſuum aut ancillam ad ipſos ariolos aut ariolas ad aliqua reſponſa ab eis accipienda tranſmiſerit, & probatum fuerit, pœnam componat. Si vero ſeruus aut ancilla ſine voluntate dominorum ſuorum, & tantum ſua auctoritate ad ariolum aut ariolam ambulauerit, ſimiliter ad aliqua reſponſa accipienda, tunc dominus eorum venundare eos debeat foris prouinciam: & ſi neglexerit dominus eorum hoc facere, ſuprascriptæ pœnæ ſubiaceat.

IDEM.

II. Si quis Iudex, aut ſculdais, aut ſaltarius, vel Decanus de loco, vbi arioli aut ariolæ fuerint, neglexerit amodo intra tres menſes eos inquirere & inuenire, & per alios homines inuenti [illegible]rint; tunc componat vnuſquiſque de loco medium precii ſui, ſicut ſupra lex eſt. Et ſi manifeſtum fuerit, quod aut Iudex, aut ſculdais, & ſaltarius, aut decanus, vbi ipſi arioli aut ariolæ ſunt, & eos non c[illegible]nderunauerit, aut præmium tulerit, aut quaſi cauſa pietatis vel pro qualicunque ingenio abſoluerit, integrum guidrigild ſuum in palatio componat. Nam ſi per Iudicem inquiſiti fuerint, & ſine nom[illegible] tunc habeat ipſe Iudex poteſtatem foris prouinciam eos vendendi, & precium ſubſtulend[illegible] at[illegible] habendi. Nam ſi per ſculdais inuenti fuerint, mediũ de ipſo precio tollat Iudex, medi[illegible] ſcu[illegible]dais. E[illegible] decanus aut ſaltarius ipſos ariolos aut ariolas vel ſuprascriptos ſacrilegos inuenerit, & ſcul[illegible] ai ſuo [illegible]nifeſtauerit; tunc tertiam partẽ ipſe ſaltarius aut decanus de ipſo precio, per quem inuen[illegible] fuerin[illegible] beat ſibi, & duas partes tollat ipſe ſculdais. Et inſuper proſpeximus, vt vnuſquiſque Iudex & ſcul[illegible] mittere faciat præconem, vt quicunque amodo non faciat; aut ſi amodo non fecerit, non vadan[illegible] [illegible]ales. Nam poſt ipſum præconem ſi in talibus operibus malis inuenti fuerint, pœnæ ſubiacean[illegible]. Ex

volun[illegible]

mus, vt vnuſquiſque ſculdais & ſaltarius atque Decanus iurare debeat Iudici ſuo, ad ſancta Dei ...eſia; quia iuſtum eſt, vt dum in noſtra cauſa nullum neglectum ponere non præſumat, nec no... ...c, qui circa nos agunt aut conſiliantur, quanto magis non debent neglectum in cauſa pone... quæ amplius eſt inquirenda.

TIT. XXXIX.

* *De reuerentia Eccleſiæ ſeu immunitatibus debita.*

** alias. De his qui ad Eccleſiam confugiunt.*

Rex LVITPRANDVS.

I. Si cuiuſcunque ſeruus aut ancilla, aldius vel aldia in Eccleſia Dei confugium fecerit, & do...us vel patronus eorum aut per miſſum ſuum, aut per ſe, exinde violenter traxerit, componat gui... ſuum in ſuprafcripta baſilica. Et ſi ſeruus vel aldius ſine voluntate domini ſui hoc malum ſe...det ipſum ſeruum vel aldionem pro ipſo malo in manu cuſtodis ipſius baſilicę; & ipſe dominus vel patronus ſatisfaciat, quod per ipſius voluntatem hoc factum non fuiſſet, & ipſe guidrigild non componat.

Imp. CAROLVS.

II. Vt homicidæ, & rei cæteri, qui legibus mori debent, ſi ad Eccleſiam Dei confugiunt, non ex...cuiantur, neque eis ibidem victus detur.

IDEM.

III. Vt latrones illos de infra immunitatem iudices & Aduocati ad Comitum placita, quando ...nunciatum fuerit, præſentent. Et ſi dixerint, quod ipſos latrones præſentare non potuiſſent, iu...bent, quod illos præſentare non potuiſſent, poſtquam eis denunciatum fuerit, nec pro vlla iu... dilatanda illis latronibus fugere conſenſerint, nec pro cauſa dilationis de illorum poteſtate vel ...horum miniſterio latrones iactaſſent, & hoc iurent, vt per ſuorum voluntatem, ſi potuerint ipſos latrones præſentare debeant ad iuſtitiam faciendam: & qui hoc non fecerint, beneficium & hono...rem perdant. Similiter & ſi Baſſi noſtri hoc non adimpleuerint, beneficium & honorem perdant: & ...qui beneficium noſtrum non habuerit, bannum noſtrum ſoluat.

IDEM.

IV. Si quis in immunitate damnum aliquod fecerit, DC. ſolid. componat, ſi autem homo fur...tum aut homicidium vel quodlibet crimen foris committens, & infra immunitatem fugerit, man...det Comes Epiſcopo, vel Abbati, vel Vicecomiti, aut qui locum Epiſcopi vel Abbatis tenuerit, vt red...dat ei eum. Quod ſi ille Epiſcopus, ſiue Abbas, ſiue Cuſtos contradixerit, & eum reddere noluerit, in ...ma contradictione ſolid. XV. culpabilis iudicetur. Si autem ad ſecundam requiſitionem eum red...dere noluerit, ſolid. XXX. culpabilis iudicetur. Si nec ad tertiam inquiſitionem conſentire voluerit, quicquid reus damnum fecerit, totum ille, qui infra immunitatem eum retinet, nec reddere vult, ſoluere cogatur. Et ipſe Comes vnicus habeat licentiam ipſum hominem infra immunitatem quæ...rendi, vbicunque eum inuenire potuerit. Si autem ſtatim in prima inquiſitione Comiti reſponſum ...em, quod reus infra immunitatem quidem fuiſſet, ſed fuga lapſus eſt; ſic ſtatim iuret ſiue Epiſco...ſiue Abbas, ſiue Cuſtos, quod ipſe eum ad iuſtitiam cuiuslibet diffaciendam fugere non feciſſet, ...dim hoc ſatisfactum. Si autem intrauerit in ipſam immunitatem Comes collecta manu, & quis ...reſiſtere tentauerit; Comes hoc factum ad Regem vel ad Principem deferat, vbique iudicetur, ...t ille, qui in immunitate damnum fecerit, DC. ſolid. componere debet; ita qui Comiti collecta ...reſiſtere tentauerit vel præſumpſerit, DC. ſolid. culpabilis iudicetur.

Imp. LODOVICVS.

V. Si quis ad Eccleſiam Dei confugerit, intra atrium ipſius Eccleſiæ pacem habeat, nec ſit neceſ... Eccleſiam ingredi, & nullus eum per vim inde abſtrahere præſumat, ſed liceat ei confiteri quod ...inde per manus bonorum hominum in diſcuſſione in publicum producatur.

IDEM.

VI. Sanguinis effuſio in Eccleſia facta cum furore, ſi in presbytero fuerit, in triplo compone... ...æ partes eidem presbytero, tertiam pro freda ad Eccleſiam, & inſuper bannum noſtrum com... Similiter & de diacono iuxta compoſitionem eius in triplo componatur, & bannum no... componat.

IDEM.

VII. De ſubdiaconibus ſimiliter ſecundum ſuam compoſitionem in triplo perſoluat, de vno...quoque ordine clericorum, ſecundum ſuam legem, compoſitionem in triplum faciat, & bannum componat. Similiter & de ictibus ſine ſanguinis effuſione de vnoquoque ordine clerico... ...cundum ſuam compoſitionem cum triplo componatur, & bannum noſtrum: & qui non ha... ...de ad Eccleſiam perſoluat, tradat ſe in ſeruitio ejuſdem Eccleſiæ, vſque dum totum debitum ...uat.

IDEM.

VIII. Volumus, vt omnibus modis immunitates pro iuſſione genitorum noſtrorum ſeu no... ...iter ac iuſte obſeruentur.

TIT. XL.

De Scabinis & Cancellariis.

Imp. LOTHARIVS.

Vt Cancellarii electi boni & veraces, carthas publicas cõſcribant ante Comitem, & Scabinnos

& Vicarios eius; & nullis modis hoc facere præſumat: de ſubſtantia [illegible] detur.

IMP. LOTHARIVS.

II. De Cancellariis, qui veraces electi ſunt, ad homines infirmos veniant, & ſecund[illegible] inſtrumenta cartarum ſcribant, & teſtibus roborentur, & ſtatim cum ſcripta carta fuerit, [illegible] ante Epiſcopum, & Comitem, & Iudicem vel Vicarios, aut in plebe, vt veraces eſſe cognoſ[illegible]

IDEM.

III. Vt Miſſi noſtri, vbicunque malos Scabinos inuenerint, eiiciant, & cum totius pop[illegible] ſenſu in eorum loco bonos eligant; & cum electi fuerint, iurare faciant, vt ſcientes iniuſ[illegible] non habeant.

IDEM.

IV. Vt in omni Comitatu hi, qui meliores & veraces inueniri poſſent, eligantur à M[illegible]ſtris ad inquiſitiones faciendas, & rei veritatem dicendam, & adiutores Comitum ſint ad iu[illegible] faciendam.

IDEM.

V. Volumus, vt quicunque de Scabinis deprehenſus fuerit, qui propter munera, aut [illegible] vel inimicitiam iniuſte iudicaſſet, vt per fideiuſſorem miſſum ad noſtram præſentiam v[illegible] pellatur; & cæteris omnibus Scabinis denuncietur, ne quis deinceps etiam iniuſtum [illegible] vendere præſumat.

IDEM.

VI. Volumus, vt nullus Cancellarius pro vno iudicio aut ſcripto aliqu[illegible] amplius ac[illegible] deat, niſi dimidiam libram argenti de maioribus ſcriptis, de minoribus autē intra dimid[illegible] quantum res aſſimilari poſſit, & iudicibus rectum videtur. De orphanis autem vel cæteris p[illegible]bus, qui exſoluere hoc non poſſunt, in prouidentia Comitis ſit, vt nequaquam inde aliquid a[illegible] Notarii autem hoc iurare debent, quod nullum ſcriptum falſum faciant, nec in occulto aliquo [illegible] ptum faciant, nec de vno Comitatu in alio ſcribant, niſi per licentiam ipſius Comitis, in cuius Comitatu ſtare debet. Si vero neceſſitas in itinere aliquem compellauerit, aut infirmitas grauis, ſecundum capitulare genitoris noſtri faciant; ſi Notarius aliter fecerit, illud, quod fecerit, appareat inane & vacuum.

TIT. XLI.

Qualiter iudices iudicare debeant, & ſi iudicare diſtulerint, quomodo puniantur, & quando actor forum rei ſequi debeat.

REX LVITPRANDVS.

I. Si quis cauſam habuerit, & Sculdaſio ſuo eam adduxerit; & ipſe Sculdaſius iuſtitiam eius intra quatuor dies facere neglexerit: ſi ambo accuſatores eius de ſub vno Sculdaſio ſunt, tunc cōponat ei, qui cauſam reclamauit, ipſe Sculdaſius ſolid. VI. & Iudici ſuo ſimiliter ſolid. VI. Et ſi forſitan ille, *ſuper* quem reclamauerit, infirmus eſt, aut propter vtilitatem ſuam in aliam ciuitatem eſſe dignoſcitur, exſpectet eum dum reuertatur, aut de infirmitate ſua conualuerit. & poſtquam reuerſus fuerit, aut de infirmitate conualuerit, ſi infra ſtatutos quatuor dies minime eum ad iuſtitiam diſtrinxerit, componat ipſe Sculdaſius ſolid. VI ei, cuius cauſa eſt, & iudici ſuo ſolid. VI. Si vero talis cauſa fuerit, quod ipſe Sculdaſius deliberare minime poſſit, dirigat ambas partes ad Iudicem ſuum: & ſi Iudex eius cauſam ipſam dilatauerit, & intra ſex dies inter eos per legem non iudicauerit, componat illi, qui reclamauerit; ſolid. XII. Et ſi nec Iudex deliberare potuerit, dirigat intra XII. dies ambas partes in præſentia Regis. Nam ſi aliter fecerit ipſe Iudex, & intra XII. dies, vt dictum eſt, iuſtitiam ſuam non inuenerit, qui proclamauerit, tunc componat ipſe Iudex ſolid. XII. & Regi ſit culpabilis ſolid. XX.

REX LVITPRANDVS.

II. Si homines de ſub vno Iudice, de duobus tamen Sculdais, cauſam habuerint, ille qui pulſat vadat cum miſſo, aut epiſtola de ſuo Sculdaſio ad illum alium Sculdaem, ſub quo ipſe eſt cum quo cauſam habet: & ſi intra quatuor dies minime iuſtitiam fecerit, componat ille Sculdaſius qui diſtringere neglexit, ei qui reclamauerit, ſolid. VI. & iudici ſuo ſolid. VI. Et ſi talis fuerit cauſa, quam deliberare non poſſit, dirigat eos inter ſex dies, ad Iudicem ſuum ſecundum anteriorem capitulum. Nam ſi qualiter ſuperiori capitulo conſtitutum eſt, ſiue Sculdais ſiue Iudex in omnibus non compleuerit, componat qualiter ſupra affixum eſt illi, qui cauſam ſuam reclamauit, ſolid. VI. & iudici ſuo ſolid. VI. & Iudex componat illi, cuius cauſa eſt, ſolid. XII. & Regi ſolid. XX.

IDEM.

III. Si quis in alia ciuitate cauſam habuerit, ſimiliter vadat cum epiſtola de iudice ad Iudicem qui in loco eſt, & ſi ipſe Iudex ei iuſtitiam intra octo dies minime fecerit ad diſtringendum, a[illegible] non compleuerit, componat illi, qui cauſam ſuam reclamauerit, ſolid. XX. & ſi talis cauſa fuerit, q[illegible] liberare minime poſſit, ponat cōſtitutum & diſtringat hominem illum de ſua iudiciaria, & [illegible]tra XX. dies in præſentia Regis venire. Nam ſi aliter fecerit, & diſtringere neglexerit, comp[illegible] ſupra ſcriptum eſt, ſolid. XL. medium Regi, & medium ei qui cauſam ſuam reclamauit.

IDEM.

IV. Si quis cauſam habuerit, & Sculdais aut Iudex ei ſecundum edicti tenorem per lege[illegible] cauerit, & ipſe ſtare in eodem iudicio minime voluerit, componat illi, cui iudicauit, ſolid. X[illegible] ea cauſa, quæ per arbitrium iudicata fuerit, & ipſe ſibi non crediderit legem iudicaſſe, & ad R[illegible]

clamauit, non ſit culpabilis. Et ſi Iudex contra legem iudicauerit, componat ſolid. x L. medium Regi, & medium cuius cauſa fuerit. Et ſi forſitan Iudex cauſam per arbitrium iudicauerit, & iudicium eius rectum non apparuerit, non ſit culpabilis, niſi præbeat Sacramentum Regi, quod iniquo animo, aut corruptus præmio, cauſam iſtam iudicaſſet, niſi ſic ei legem comparuit eſſe, & ſit abſolutus. Nam ſi iurare non præſumpſerit, componat vt ſupra dictum eſt.

IDEM.

V. Et hoc ſtatuimus, vt ſi de ſuprafatoris capitulis, quomodo adfiximus, qualeſcunque cauſæ antea emerſerint aut factæ ſunt, in eo ordine maneant, & remaneant, ſicut anterior fuit conſuetudo, qualiter in antiquo edicti corpore continetur, & amodo vero erunt, id eſt, die Kalendarum Martiarum, inditione quarta, eueniente, vel fieri contigerit, ſic terminentur & finem accipiat, ſicut in præſenti pagina conſtitutum eſt: excepta muliere libera, quæ ſeruum tulerit, & ſecundum anterius edictum condemnata eſt, vbicunque inuenta fuerit, ſit ancilla palatii, & filii eius ſerui Regis.

IDEM.

I. Placuit nobis inſerere, vbi lex deeſt, præcellat conſuetudo: & nulla conſuetudo ſuperponatur Regi.

IMP. LODOVICVS.

VII. Si quis in aliena patria, vbi vel propter beneficium vel propter aliam quamlibet occaſionem conuerſari ſolet, de qualibet cauſa fuerit interpellatus, vbi ſecundum ſuam legem iuſtitiam faciat, & cum talibus, quales in eadem regione vel prouincia ſecum habere potuerit, iuratoribus legitimum ſacramentum iuret, excepto ſi quis eum de ſtatu ſuo vel hereditate, quam ei pater ſuus moriens dereliquit, appellauerit: de his duobus liceat ſacramentum in patria ſua, id eſt, in legitimo loco iuſiurandum afferre, & is, qui cum eo litigat, ſequatur illum in patria ſua ad recipiendum illud ſacramentum; & ipſe prius in eodem loco, vbi interpellatus eſt, ſatisfaciat tam Comiti & Iudicibus, quam ſuo aduerſario, teſtes producendo, quod rem, quam quærit, pater ſuus eidem reliquit.

TIT. XLII.

De his qui ad placitum venire coguntur.

IMP. CAROLVS.

I. Vt nullus alius de liberis hominibus ad placitum vel ad mallum venire cogatur, exceptis Scabinis & Vaſſis Comitum, niſi ille qui cauſam ſuam quærit, & ille qui reſpondit.

IDEM.

II. Vt nullus ad placitum banniatur, niſi qui cauſam ſuam quærit, aut ſi aliter ei quærere debet, exceptis Scabinis ſeptem, qui ad omnia placita eſſe debent.

IMP. LODOVICVS.

III. De placitis quidem, quæ liberi homines obſeruare debent, conſtitutio genitoris penitus ſeruanda atque tenenda eſt: vt videlicet in anno tria ſolummodo generalia placita obſeruentur, & nullus eos amplius placita obſeruare compellat, niſi forſitan quilibet aut accuſatus fuerit, aut alium accuſauit, aut ad teſtimonium perhibendum vocatus fuerit; ad cætera vero placita, quæ Centenarii tenent, non alius venire iubeatur, niſi aut qui litigat, aut qui iudicat, aut teſtificatur. Et quicunque huius conſtitutionis tranſgreſſor de Miſſis noſtris inuentus fuerit, bannum noſtrum componat.

TIT. XLIII.

De his qui ad placitum venire contempſerint, & quibus de cauſis mannitio fieri debeat.

IMP. CAROLVS.

I. Si quis ad mallum legibus mannitus fuerit, & non venerit; & ſi ſonnus eum non detinuerit, ſolid. x v. culpabilis iudicetur; ſi ad ſecundam & tertiam vicem, ſimiliter. Si autem ad quartam venire contempſerit, poſſeſſio eius in bannum mittatur, donec veniat, & de qua re interpellatus fuerit, iuſtitiam faciat. Si autem infra annum non venerit, de rebus, quæ in bannum miſſæ ſunt, Rex interrogetur, & quicquid exinde iudicauerit, fiat. Prima mannitio ſic ſuper v II. noctes fiat; ſecunda ſuper x IV. tertia ſuper noctes x x I. quarta ſuper noctes x L I I. Similiter de beneficio hominis, ſi forte res proprias non habuerit, mittatur in bannum, vſque dum Rex interrogetur.

IDEM.

II. De mannire vero, niſi de genuitate aut de hereditate, non ſit opus obſeruare, & cæteris vero cauſis per diſtrictionem Comitis ad mallum veniant, & iuſte examinentur ad iuſtitiam faciendam. Comites vero non ſemper pauperes per placita opprimant.

IMP. LODOVICVS.

III. Si cuiuſcunque hominis proprietas, ob crimen aliquod ab eo commiſſum, in bannum fuerit miſſa, & illa recognita venire & iuſtitiam facere diſtulerit, annoque ac die in eo banno illam eſſe dimiſerit, vlterius eam non acquirat, ſed ipſa fiſco noſtro ſocietur; debitum vero, quod is, cuius ea fuit, ſoluere debuit, per Comitem ac miniſtros eius iuxta extimationem damni de rebus mobilibus, quæ in eadem proprietate inuentæ fuerint, his, quibus debitor fuerit, exſoluatur. Quod ſi rerum mobilium ibidem inuentarum quantitas ad compoſitionem non ſufficit, de immobilibus ſuppleatur,

G 2 pleatur,

pleatur, & quod ſuperfuerit, ſicut dictum eſt, fiſcus noſter poſſideat. Si nihil ſu[illegible] compoſitione re[illegible] manere potuerit, totum in illa compoſitione expendatur. Si autem homo [illegible] nondum cum ſu[illegible] heredibus proprium diuiſum habuerit, conuocet eos, & Comes cum [illegible] legitimam diuiſione [illegible] ciat; & tunc, ſicut iam dictum eſt, compoſitio de ea iuxta modum [illegible] pertus comprehenſum his quos illa legibus pertinet, exſoluatur. Quod ſi non de aliis rebu[illegible] ed de ipſa proprietate, quæ in bannum fuerit miſſa, ac per hoc in noſtra poteſtate redacta eſt, fu[illegible] interpellatus; Comes, in cuius [illegible] niſterio eam eſſe conſtiterit, hoc ad noſtram notitiam per[illegible] ere curet, vt nos eandem proprieta[illegible] m, quæ ſecundum iſtum modum in noſtrum dominium re[illegible] acta eſt, per præceptum noſtræ auto[illegible] io illius hominis poteſtate, qui eam quærebat ſuam [illegible] dum faciamus peruenire. Et ſi eam q[illegible] que ad ſuam proprietatem detraxerit, liceat ei per [illegible] acramentum habere ſe; & ſi exinde poſtea [illegible] fuerit, dextra manus ei amputatur.

IDEM.

IV. Si quis de ſtatu ſuo, id eſt, de libertate vel de hereditate compellatus eſt, iuxta legis con[illegible] tutionem manniatur. De cæteris vero cauſis, vnde quis eſt rationem redditurus, non manniat[illegible] ir. [illegible] per Comitem banniatur. Et ſi poſt vnam aut alteram ammonitionem Comitis aliquis ad ma[illegible] um venire noluerit, rebus eius in bannum miſſis venire ad iuſtitiam facere compellatur.

TIT. XLIV.

De his qui aldiones defendere debeant, vel in placito repræſentare.

IMP. PIPINVS.

I. De aldionibus, qui de perſonis ſuis aldiones ſunt, ſi aliqua compellatio facta fuerit, patroni eorum eos defendant per ſacramentum aut per pugnam, iuxta qualis cauſa fuerit.

IMP. CAROLVS.

II. Vt ſerui, aldiones, libellarii, antiqui vel alii nouiter facti, qui non per fraudem neq; per malum ingenium de publico ſeruitio ſe ſubtrahentes, ſed per ſolam neceſſitatem & paupertat[illegible] ter[illegible] ram Eccleſiaſticam colunt vel colendam ſuſcipiunt, non à Comite vel aliquo miniſtro[illegible] us ad vllam angariam, ſeu ſeruitium publicum vel priuatum cogantur vel compellantur: ſed quicquid ab eis iuſte agendum eſt, à domino vel patrono ſuo ordinandum eſt. Si vero de aliquo crimine accuſantur, Epiſcopus primo compellatur, & ipſe per Aduocatum ſuum, ſecundum quod lex eſt, iuxta conditionem ſingularium perſonarum iuſtitiam faciat. Si vero culpabiles fuerint, ſicut in capitulare * Domini Imperatoris ſcriptum eſt, ita fiat. Cæteri vero homines liberi, qui vel commendationem vel beneficium Eccleſiaſticum habent, ſicut reliqui homines, iuſtitiam faciant.

* Al' capitula[illegible] ge[illegible] eſſe C[illegible] Ma[illegible] [illegible] aut Pi[illegible] aut B[illegible] ardi: n[illegible] ad Carolum Craſſum referre malis.

IDEM.

III. Et quia ſunt nonnulli, qui ſine proprietatibus in Regno noſtro degentes, iudicia Comitum effugiunt, & non habentes res aut ſubſtantiam, quibus conſtringi poſſunt, ideo circumquaque malitias exercere non ceſſant. De illis vero placuit nobis, vt ipſi, cum quibus manere videntur, aut eos præſentent, aut pro eorum malefactis reſpondeant vel rationem reddant.

IMP. LOTHARIVS.

IV. De liberis hominibus, qui ſuper alterius terram reſident, & vſque nunc à miniſtris Reipub. contra legem ad placitum trahuntur, & omnino pignorabantur, conſtituimus, vt ſecundum legem patroni eorum eos ad placitum adducant. Et ſi quis eos contra hanc noſtram auctoritatem, & eorum legem, pignorare aut diſtringere præſumpſerit, patronus eorum omnia cum lege emendet, & inſuper pro præſumptione bannum noſtrum componat.

TIT. XLV.

Apud quem Potentiorum cauſſa agi debeant.

IMP. CAROLVS.

I. Vt Epiſcopi, Abbates & Comites, & quiquam potentiores, ſi cauſſam intra ſe habuerint, & pacificare noluerint, ad noſtram iubeantur venire præſentiam, neque illorum contentio alicubi iudicetur. Nec propter hoc pauperum & minus potentum iuſtitiæ remaneant; neque vllus Comes palatii noſtri potentiores cauſſas ſine noſtra iuſſione finire præſumat: ſed tantum pauperum & minus potentium ad iuſtitias faciendas ſciat ſibi eſſe vacandum.

IDEM.

II. Vt omnes Epiſcopi & Abbates & Comites, excepta infirmitate vel noſtra iuſſione, nullam habeant excuſationem, quin ad placita Miſſorum noſtrorum veniant, aut talem vicarium ſuum mittant, vt in omnibus cauſis pro illis rationem reddere poſſint.

TIT. XLVI.

De armis intra patriam non portandis vel ad placitum.

IMP. PIPINVS.

I. Vt nullus ad mallum vel ad placitum, infra patriam, arma, id eſt, ſcutum & lanceam portet.

IMP. LOTHARIVS.

II. Volumus, vt cum collectis vel ſcutis ad placitum Comitis nullus præſumat venire; & ſi [illegible] ſumpſerit, bannum noſtrum componat.

T[illegible]

TIT. XLVII.

De Aduocatis & Vicedominis.

IMP. CAROLVS.

I. De Aduocatis & Vicedominis, Vicariis & Centenariis prauis, vt tollantur, & tales eligantur [...]iant & volunt iuſtitiæ cauſam diſcernere & determinare, & ſi Comes prauus inuentus fuerit, [...]nuncietur, & Iudices, Aduocati, Præpoſiti, Centenarii, Scabini, quales meliores inueniri poſ[...] Deum timentes conſtituantur ad ſua miniſteria exercenda.

IDEM.

II. Volumus, vt Aduocati in præſentia Comitum eligantur non habentes malam famam; ſed [...]gantur, quales lex iubet eligere.

IMP. PIPINVS.

III. De Aduocatis Sacerdotum volumus, vt pro Eccleſiaſtico honore, & pro illorum reuereu[...]ocatos habeant.

IMP. LODOVICVS.

IV. Vt nullus Epiſcopus, nec Abbas, nec Abbatia, Centenarium Comitis habeat Aduocatum.

IDEM.

V. Omnibus igitur Epiſcopis, Abbatibus, cunctoque Clero, omnino præcipimus Vicedomi[...]ræpoſitos, Aduocatos ſiue defenſores bonos habere, non crudeles, nec cupidos, non periuros [...]ratem amantes; ſed Deum timentes, & in omnibus iuſtitiam facientes vel diligentes. De Iu[...]ri, vel Centenariis, atque Tribunis vel Vicariis, dignum eſſe cenſuimus, vt ſi mali fue[...]er[...]t, de miniſterio ſuo abiiciantur.

IMP. LOTHARIVS.

VI. Volumus, vt Epiſcopi, & Abbates, & Abbatiſſæ ſuos Aduocatos habeant, & pleniter iuſti[...]faciant ante Comitem ſuum.

IDEM.

VII. Volumus, vt Epiſcopi vna cum Comite ſuos Aduocatos eligant.

IDEM.

VIII. Singulis Epiſcopis, Abbatibus, Abbatiſſis duos concedimus Aduocatos habere; eos quo[...]n qui cauſam procuret; alium, qui ſacramentum deducat: eoſque quamdiu aduocationem [...]nt, ab hoſte relaxamus.

IDEM.

IX. Vt Epiſcopi, vniuerſique Sacerdotes habeant Aduocatos, quia Epiſcopi & vniuerſi Sacer[...]ad ſolam laudem Dei, & bonorum operum actionem conſtituuntur. Dum ergo vnuſquiſque [...]tam pro Eccleſiaſticis, quam etiam propriis actionibus ſuis (excepto publico videlicet crimi[...]ne [...]e Aduocatum non mala fama ſuſpicatum, ſed bonæ opinionis & laudabilis artis inuen[...]dum humana lucra attendunt, æterna præmia perdant.

IMP. OTHO.

X. Laicorum vero nullum, præter Comitem, in ſolis Eccleſiaſticis rebus Aduocatum habere [...]ittimus.

IMP. HENRICVS.

XI. HENRICVS diuina pietate ſecundus Romanorum Imperator Auguſtus. Quoniam in le[...]s cautum eſt, vt nemo Clericorum iurare præſumat: alibi vero reperitur ſcriptũ, vt omnes prin[...]les perſonæ in primo legis exordio ſubeat iuſiurandum calumniæ; nonnullis Legiſperitis res ve[...] dubium, vtrum Clerici iuſiurandum præſtare debeant, aut aliæ perſonæ hoc officium liceat [...]gare. Quia enim illud conſtitutionis edictum, vbi clerici iurare prohibentur, à * Marco Auguſto [...]rutum eſt; propterea quia de Conſtantinopolitanis Clericis promulgatum fuiſſe videtur, id[...]ad alios Clericos pertinere non creditur. Vt ergo hæc dubietas omnibus penitus auferatur, il[...]ius * Marci Conſtitutionem ita interpretari decernimus, vt ad omnium Eccleſiarum Clericos [...]eraliter pertinere iudicetur. Nam cum Diuinus Iuſtinianus iure decreuerit, vt Canones Patrum [...]legum habere oporteat: & in nonnullis Patrum Canonibus repetitur, vt Clerici iurare non au[...]t; dignum eſt, vt totus Catholicus ordo à præſtando iureiurando immunis eſſe proculdubio [...]nſeatur. Quapropter nos, vtriuſque videlicet diuinæ & humanæ legis intentione ſeruata, decerni[...] & Imperiali auctoritate & retractabiliter diffinimus, vt nec Epiſcopus, nec Presbyter, nec cu[...]que ordinis Clericus, non Abbas, non aliquis Monachus vel Sanctimonialis, in quacunque [...]n[...]ouerſia, ſiue criminali ſiue ciuili, iuſiurandum qualibet ratione compellatur ſubire: ſed Aduo[...]catis ſuis propriis idoneis hoc officium debeat delegare.

* for. Marciano.

* Marciani.

TIT. XLVIII.

Quibus Tutores dandi ſunt.

IMP. PIPINVS.

I. Vt viduæ & orphani tutores habeant, iuxta illorum leges, qui illos defendant, & adiuuent, [...]m[...]orum hominum oppreſſionem iuſtitias ſuas non perdant, & ſi actor illorum aliquis eſſe [...]iudex prouideat Domini timentem iuxta hominem, vt lex illorum eſt, qui pro noſtra præce[...]orum cauſam peragere debeant

IMP. LODOVIC[illegible]S.

II. De viduis & pupill[illegible] & pauperibus, quandocunq; in [illegible] eorum cauſæ audiantur & diffiniantur, & ſi teſtes pro ſe ad cau[illegible] legem neſcierint, Comes illos vel illas adiuuet dando eis tale[illegible] mines, q[illegible] vel pro eis loquantur.

IMP. LOTHARIVS

III. De viduis, & pupillis, & orphanis, cæcis & cl[illegible] præcipimus iuxta noſtram poſſibilitatem vel vires, ſicut [illegible] præc[illegible] pto Do[illegible]ni Regis [illegible]

TIT. XLIX.

De Feriis.

IMP. CAROLVS.

I. Vt etiam dominicus dies, ſicut decet, honoretur, & [illegible]um c[illegible]lere omnes ſtudean[illegible] ris poſſint fieri mercata & placita à Comitibus, ſicut ſæp[illegible] ammonitum fuerit, il[illegible]o [illegible] p[illegible]

IMP. OTHO.

II. Quotidie contra leges agitur, quotidie malum m[illegible] facere non vetentu[illegible] per omne æuum diuinitate propitia valitura eſſe adiicimus, vt toto anni tẽpore l[illegible]a[illegible] agere, lites dirimere, tumultum quæſtionum determinare & deffinire: vt q[illegible] quoth[illegible] dunt, quothidie legis ſententia feriantur. Nec enim tempore meſſis, vel vindemiatu[illegible] effugere debent, qui in nullo tempore peccare deſierunt [illegible] enim facere, veru[illegible] d[illegible] amare, rectum iudicare, omnibus temporibus licuit, ſemperq; e licebit; quia à bonis [illegible] malis autem operibus ſemper requieſcendum eſſe catholice didicimus. Et hoc [illegible] dum Deo auctore & Imperiali maieſtate decernimus. Dauid autem Rex & P[illegible]opheta di[illegible] *cuſtodiunt iudicium, & faciunt iuſtitiam in omni tempore.* In Natiuitate vero D[illegible] [illegible] pip[illegible] ſtatutis ieiuniorum diebus, in diebus Quadrageſimalibus, in Paſca, in Aſcenſ[illegible]ne Do[illegible] coſten, in Dominicis diebus, & in feſtis præcipuis, iudiciarios motus exequi p[illegible]bl[illegible]q[illegible] peri, vt hæ ſolennitates, quæ ſunt Chriſtianorum, cum omni vigilantia ce[illegible]bre[illegible] p[illegible] bemus.

TIT. L.

De præiudiciariis actionibus.

IMP. LOTHARIVS.

I. Si quis aliquem de aliquo negocio mallauerit, & ill[illegible], qui mallatus fuerit d[illegible] o re[illegible] dere nolo, quia ſeruus alterius ſit: aut ſi teſtimonia produxerit, [illegible] ſimiliter dix[illegible] quod ea re[illegible] non debeat, quia aliquis eorum ſeruus ſit alterius, nominet dominum eius. E[illegible] ad[illegible] ad placitum adducendo; & poſito placito in qu[illegible] ipſum venire, [illegible] eum ire credid[illegible] iudices dicant. Et ſi in placito conſtituto dominum non adduxerit præbeat ſacra[illegible] nulla dilatione iuſtitiæ eius hoc dixerit, niſi pro certo ita verum eſſ[illegible] crediderit. [illegible] non fuerit, quod pro occaſione prolongandæ iuſtitiæ hoc non dix[illegible], compo[illegible] & iuſtitiam pleniſſimam faciat. Si vero aliquem adduxerit, qui ſe dominum eius d[illegible] qui de ſeruitio appellarit, replicare ad ſeruitium non potuerit; tunc ille, qui domi[illegible] bannum noſtrum ei componat, eo quod conculcanda iuſtitia tale ingenium fe[illegible] mina vero, ſi ſuper eum pro dilatanda iuſtitia imponere voluerit probare co[illegible] & [illegible] p[illegible] potuerit, iuſtitiam faciat, & inſuper bannum noſtrum, pro tanta calliditate [illegible] cog[illegible]

IDEM.

II. Si quiſpiam forte aliquem mallauerit, & ille, qui mallatus fuerit, dixerit eum ſe [illegible] eſſe; vel alius in ipſa altercatione veniens eum ad ſeruitium mallauerit; volum[illegible], vt qui [illegible] ter ſe guadiant, vt ad I. vel ad II. vel ad III. placitum cauſam ipſam finire debeat, & [illegible] placitũ ſint dies XV. tertium vero quãdo Comes placitum habuerit, ſi infra vnum C[illegible]mitatum [illegible] dies XV. ſi autem in alium eſt, ſint dies X[illegible] ne pro [illegible] ſione iuſtitia eius prolongetur. Q[illegible] tribus placitis, ille qui quærit venire neglexerit; excepto ſeruitio Regis, & incum[illegible] Comes placitum habuerit, & ille quoq; alius ad ſuam libertatem probandã p[illegible] meſ ipſam cauſam finiat, veluti ſi ipſe qui quærit præſens fuiſſet, & vltra qui quæſie[illegible] ipſius ſeruitio dicendi non habeat, & inſuper bannum noſtrum componat illi, ac iuſti[illegible] faciat. Et ſunt aliqui, qui dum [illegible] quos in ſeruitio mallant, & ipſi de ſua libertate proban[illegible] diam in eos, mutando pla[illegible] lacerant, vt vix per ſuam paupertatem euadere poſſint, [illegible] de [illegible] capitulum addere placuit.

IDEM.

III. Si v[illegible] al[illegible]quis ad ſeruitium mallauerit, & ille, qui mallatus fuerit [illegible] bertatem guadiam [illegible]ede[illegible]; iubemus, vt ſupra, vt ad I. vel ad II. vel ad III pla[illegible] rent: inter placitum & placitum ſint dies XV. tertium vero quando Comes p[illegible] fra vnum [illegible]tatum eſt, ſint dies [illegible] Si autem in alium eſt, ſint dies XX. & [illegible] qui quærit [illegible] contempſerit, antepoſito quod ſuperius antepoſuimu[illegible] bue[illegible] ille namque alius cum ſuis teſtibus paratus fuerit, tunc Comes ipſ[illegible] [illegible]iniat, veluti [illegible] qui quærit præſ[illegible]ns fuiſſet, & vltra ille qui quæſie[illegible] permaneat.

TIT. LI.
De Teſtibus.
REX LVITPRANDVS.

[illegible] teſtimonium falſum contra aliquem reddiderit, aut in charta falſa ſcienſ manum po[illegible] ſus manifeſta fuerit, componat guidrigild ſuum, medium Regi, & medium ei, cuius [illegible] ſi talis perſona fuerit, quæ non habeat vnde componat; tunc publicus debeat eum da[illegible] manu, cui culpam fecit, & ipſe eidem ſeruiat ſicut ſeruus. Et ipſe, qui alium rogat teſti[illegible] dicere, aut pro cauſa ſua manum in charta ponere, ſic componat, ſicut teſtes ipſos [illegible] componere, pro eo quod ipſum malum per ipſum fuit inchoatum.

IMP. CAROLVS.

[illegible] periuriis vt caueantur, & nó admittantur teſtes ad iuramentum antequam diſcutiantur. [illegible] aliter non poſſunt, ſeparentur ad inuicem, & ſinguli aliter inquirantur. & nó ſoli accuſatori [illegible] ligere abſente ſuo accuſatore, & omnino nullus niſi ieiunus ad iuramentum vel ad teſti[illegible] [illegible] & [illegible], qui ad teſtimonium adductus fuerit, ſi refutatur, dicat ille, qui eum refu[illegible] eum recipere nolit; & vt de ipſo pago, non de altero teſtes eligantur, niſi forte ex[illegible] longius ſit cauſa quærenda. Et ſi quis conuictus fuerit de periurio, manum perdat [illegible].

IDEM.

[illegible] Optimus qui[illegible] in pago vel in ciuitate in teſtimonium admittantur, vt is, contra quem te[illegible] debet, nullum crimen poſſit inducere.

IDEM.

V[illegible] qui ſemel periuratus fuerit, nec teſtis ſit poſt hoc, nec ad ſacramentum accedat, nec in [illegible] alterius iurator exiſtat. *Hinc ſum[illegible] ptr [illegible] 22. q. 5. c. [illegible]*

IDEM.

V[illegible] quicunque teſtes ad rem quamlibet diſcutiendam quærendi aut eligendi ſunt, à M[illegible] Comite, in eorum miniſterio de re qualicunque agendum eſſe meliores tales, quales in[illegible] ſunt, eligantur; & non liceat litigatoribus per præmia falſos teſtes adhibere, ſicut hacte[illegible] [illegible]nt.

IDEM.

[illegible] teſtes ad teſtimonium dicendum præmio non conducantur, & nullus teſtimonium di[illegible] [illegible] niſi ieiunus, vt teſtes, priuſquam iurent, ſeparatim diſcutiantur, & dicant [illegible] re, vnde teſtimonium reddere debent.

IDEM.

Volumus etiam atque iubemus, vt Comites & Iudices non dimittant teſtes habentes ma[illegible] teſtimonium perhibere: ſed tales eligantur, qui teſtimonium bonum habeant inter ſuos [illegible] per ipſos iudices inquirantur, ſicut ab illis iudices rectè inquirere potuerint. Ita [illegible] voluntatibus malorum hominum aſſenſum præſtantes, & vt ipſi Comites & eorum Iu[illegible] [illegible] cauſam, de qua inter eos agitur, eſſe cooperatam ſine blandimento ipſius, qui habet [illegible] teſtes ad eandem cauſam venire, & per eorum inquiſitionem ita fiat definita. [illegible] teſtimonia ab inuicem ſeparentur, vt lex habet; quia ſi ita agatur, multi falſi teſtes poſ[illegible] [illegible] ſeparatim interrogati fuerint.

IDEM.

[illegible] Falſa perſona non habet poteſtatem accuſandi: & ſi in primo crimine conuictus fuerit [illegible] teſtimonium, in ſecundo non habeat poteſtatem dicendi.

IDEM.

[illegible] nobis, vt nullus Comes, nec eorū iuniores, nullatenus præſumat alicui homini ſua [illegible] tollere aut extrahere; ſed permittant ei habere ſua teſtimonia, qui conquirere aut rogare [illegible] ſuis contra hoc facere præſumpſerit, noſtra eſt voluntas, vt ipſe veniat in noſtrā præ[illegible] inde accipiat talem ſententiam, quomodo noſtra voluntas fuerit ad iudicandum.

IMP. LODOVICVS.

[illegible] duo teſtimonia de qualibet re teſtimoniauerint, & inter ſe diſcordauerint, tunc Comes [illegible] ex vna parte, & alium ex altera: & illi duo teſtes diſcernant cum ſcutis & fuſtibus; & ipſi [illegible] falſitate conuictus fuerit, dextra manus amputetur.

IDEM.

Si quis cum altero de qualibet cauſa contentionem habuerit & teſtes contra eum per in[illegible] oductifuerint; ſi illos falſos eſſe ſuſpicatur, liceat ei alios teſtes, quos meliores potuerit, [illegible] apponere, vt veracium teſtimonio falſorum teſtium peruerſitas ſuperetur. Quod ſi [illegible] teſtium inter ſe ita diſſe[illegible]int, vt nullatenus vna pars alteri concedere voluerit, [illegible] ex ipſis, id eſt, ex [illegible] parte vnus, qui cum ſcutis & fuſtibus in campo decer[illegible] pars falſi[illegible] [illegible] in campio, qui conui[illegible] propter periurium, quod a[illegible] commiſerit, dextra manus amputetur. Cæ[illegible] eiuſdem partis teſtes, qui falſi apparuerint, manus ſuas redimant; cuius compoſitionis [illegible] contra quem teſtificati fuerint [illegible]; tertia vero pro freda ſoluatur: & in ſeculari [illegible] huiuſmodi teſtium diuerſitas [illegible] in campo [illegible] comprobetur. In Eccleſiaſticis quidem [illegible] parte ſeculare, d[illegible] [illegible] negotium eſt, his modis obſeruetur: vbi-

vbi vero ex vtraque parte Eccleſiaſticum fuerit negotium, rectores ea [illegible] miliariter pacificare voluerint, licentiam habeant. Si autẽ de huiuſmodi [illegible] uenire non potuerint, Aduocati eorum in mallo publico in præſentia Co[illegible] mus terminus contentionibus eorum imponatur. Teſtes vero de qualibet cauſa non [illegible] tur, niſi de illo Comitatu, in quo res illæ poſitæ ſunt, vnde cauſa agitur: q[illegible] non eſt cr[illegible] ſtatu hominis vel de poſſeſſione cuiuslibet per alios melius veritas cognoſci valeat, quam [illegible] qui viciniores ſunt; ſic tamen, vt ſi contentio, quæ inter eos orta eſt, in con[illegible]nia duorũ [illegible] fuerit, liceat eidem de vicina Centena adiacentis Comitatus ad ſuam cauſam teſtes ha[illegible]

IDEM.

XII. Conſtitutum eſt, vt nullus laicus crimen clericis audeat inferre. Teſtimonium [illegible] uerſus laicum nemo recipiat. Nemo enim Clericus, vel Diaconus, vel Presbyter pro qu[illegible] intret in curiam, nec ante iudicem cauſam dicere præſumat; quoniam omnis curia à cruore di[illegible] immolatione ſimulacrorum: & ſi quis clericus clericum accuſans in curiam introierit [illegible] ana[illegible] e[illegible] cipiat.

Imp. LODOVICVS.

XIII. Vt in teſtimonium non recipiantur de his capitulis, id eſt, de hereditate, d[illegible] aut libertate, id eſt, in mancipiis vel terris, ſiue de homicidio & de incendio, d[illegible] q[illegible] conuicti fuerint falſum dixiſſe teſtimonium, vnde ſecundum legem compoſitione[illegible] poſſint.

IDEM.

XIV. Quicunque comprobatus fuerit, quod ſe ſciente teſtes in periurium produxi[illegible] ad pa[illegible] tium noſtrum ſub fideiuſſoribus venire compellatur: & ibi cum fidelibus noſtris conſidere[illegible]mus, q[illegible] de tali homine faciendum ſit.

IDEM.

XV. De liberis hominibus, qui proprium non habent, ſed in terra dominica reſident [illegible] p[illegible] ſes alterius in teſtimonium non recipiantur, coniuratores tamen aliorum liberorũ [illegible] no eſſe poſſunt, quia liberi ſunt. Illi vero, qui proprium habent & tantum in terra domi[illegible], & propter hoc in teſtimonium recipiantur, quia proprium habent.

IDEM.

XVI. Decernimus enim, vt ſi quis aliter teſtes habere non potuerit, volumus [illegible] iuſſionem teſtes quos in ſuo teſtimonio neceſſarios quiſque habuerit, veritatem proba[illegible]rus, n[illegible] blico conuentu adducantur, vt per ipſos rei veritas cum iuramento valeat inquiri. Quo[illegible] ipſos rei veritas cognoſcatur, & duabus partibus fuerit inquiſitio facta, idcirco quod nul[illegible] poſſit habere teſtes, antequam iurent. Quod ſi omnes ad vnam partem dixerũt teſtimoni[illegible] m[illegible] verum dixiſſe teſtimonium: quod ſi diſſenſerint, vt quædã pars teſtium vni præbuerit teſtim[illegible] alia alteri; tunc interrogentur, ſi audent per pugnam illorum teſtimonium approb[illegible]re. qu[illegible] pars alteri conceſſerit, iurent; & per pugnam illorum probetur teſtimonium. Quod ſi vna [illegible] traxerit, tunc pars illa, quæ auſa fuerit contendere, recipiatur ad teſtimonium.

IDEM.

XVII. Quanquam ſacerdotis teſtimonium credibile habeatur, tamen ipſi [illegible] gotiis pro teſtimonio aut conficiendis inſtrumentis non rogentur: quia eos in talibus [illegible] conuenit. Si autem cauſa euentus aliquid audierint aut viderint, vbi nullæ id[illegible]neæ ſecular[illegible] inueniantur, ne veritas occultetur, & malum in bonum æſtimetur, in prouidentia Epi[illegible]co[illegible] ſit, ita vt coram ſe & competentibus iudicibus, aut aliter veritatem honorifice tollant.

TIT. LII.

De officio Iudicis.

Rex RACHIS.

I. Si quis cauſam alterius agere aut cauſare præſumpſerit in præſentia R[illegible] aut Iu[illegible], [illegible]xce- pto ſi Rex aut Iudex ei licentiam dederit, de viduis, aut de orphanis, aut de tal[illegible] homine[illegible] qu[illegible] ſuam agere non poteſt; componat guidrigild ſuum, medium Regi, & mediu[illegible] con[illegible] q[illegible] uit. Et ſi forſan aliquis per ſimplicitatem, ſuam cauſam agere neſcit, veniat ad placitum [illegible] Iudex prouiderit, quod veritas ſit, tunc debeat dare ei hominem, qui cauſam ipſius ag[illegible] [illegible]- dex contra hoc conſenſerit, exceptis in his capitulis, & non emendauit, & ipſ[illegible] [illegible]mponat guidrigild ſuum in palatio Regis. Si enim quicunque liber homo in ſeruitio de gaſindio [illegible] eius fidelibus introierit, & ſi Iudex de ſub quo fuerit doloſe eum opprimere quæſierit [illegible] qu[illegible]d ipſe in ſeruitio alterius introiuit; & per ipſum dolum illicite contra ipſum iudicauerit, [illegible] ab ipſo iudice ſuo iuſtitiam ſuam inuenire non potuerit; tunc componat Iudex, ſicut [illegible] [illegible]- le, in cuius obſequio eſt, habeat licentiam cauſam agere, & vſq; ad lege[illegible] perducer[illegible] tea vadat ad iudicium de iudice ſuo, vt ab ipſo ſuſcipiat iuſti[illegible]iam ſuam.

Imp. CAROLVS.

II. Si Comes in ſuo miniſterio iuſtitiam non fecerit, tunc Miſſus noſter de ha[illegible] faciat vſque dum iuſtitiæ ibidem factæ fuerint. Et ſi Vaſſus noſter iuſtitia[illegible] n[illegible] [illegible] & Miſſus noſter in ipſa cauſa ſedeant, & de ſuo viuant, quouſque iuſtitiam [illegible]ciat.

IDEM.

III. Vt nullus homo in placitum Centenarij, neque ad mortem, neque ad libertatem ſuam amittendam, aut res reddendas vel mancipia iudicetur: ſed ea omnia in præſentia Comitum vel Miſſorum noſtrorum iudicentur.

IDEM.

IV. Vt Iudices ieiuni cauſas audiant & diſcernant.

IDEM.

V. Vt nullus quislibet Miſſus noſter, neque Comes, neque Iudex, aut Scabinus, cuiuslibet iuſtitiam [illegible] te præſumat, ſi ſtatim implere potuerit ſecundum rectitudinem; neque præmia pro hoc [illegible] bet homine per aliquod ingenium accipere præſumat.

IDEM.

VI. Vt Comites pleniter iuſtitiam diligant, & iuxta vires eorum expleant; & iuſtitiæ ſanctæ Dei [illegible] vigilanti cura inſiſtant; & orphanorum, viduarum, pauperum, & omnium, qui in eorum [illegible] o permanent, & de cauſa quacunque ad eos venerit querela, pleniſſima & iuſtiſſima delibe- [illegible] diffiuire decernant, & ſicut rectum & iuſtum eſt, ita agant. & vt primitus ad placita eorum [illegible] rum, viduarum, nec non pauperum cauſæ deliberentur, nec propter aliquam dilationem iuſtitia à iudicibus dilatetur.

IDEM.

VII. Vt ante Vicarios nulla criminalis actio diffiniatur, niſi tantum leuiores cauſæ, quæ facile [illegible] nt iudicari, & nullus in eorum iudicio aliquem in ſeruitio hominem conquirat, ſed per fideinſ- [illegible] atur vſque ad præſentiam Comitis. Et ad ingenuos homines nulla placita faciant cuſtodi- [illegible] niam illa tria cuſtodiunt placita, quæ inſtituta ſunt: niſi forte contingat, vt aliquis aliquem [illegible] ei, exceptis illis Scabinis, qui cum iudicibus reſidere debent.

IDEM.

VIII. Volumus, vt ſicut nos omnibus legem obſeruamus, ita omnes Comites noſtri nobis le- [illegible] obſeruare faciant, & plenam iuſtitiam in eorum miniſteriis, quicquid ad nos pertineret, facere [illegible] eant.

IDEM.

IX. Vt Iudices ſiue Miſſi noſtri fiſcalini, de qualibet cauſa non exigant fredam, priuſquam faci- [illegible] mponatur.

IDEM.

X. Omnis controuerſia coram Centenariis diffiniri poteſt, excepta redemptione terræ & man- [illegible] um; quæ non poteſt diffiniri niſi coram Comite.

IDEM.

[illegible] t nullus ebrius ſuam cauſam in mallum poſſit conquirere, nec teſtimonium dicere: nec Co [illegible] citum habeat, niſi ieiunus.

IDEM.

[illegible] I. Vt placita publica vel ſecularia, neque à Comite, nec ab vllo miniſtro ſuo, vel Iudice, nec [illegible] ſia, nec in terris Eccleſiæ circumiacentibus vel cohærentibus nullatenus teneantur.

IDEM.

XIII. Hoc quoq; iubemus, vt Iudices ſupra nominati, ſiue Miſſi noſtri fiſcalini, de qualibet fredam non exigant, priuſquam facinus componatur. Si quis autem per cupiditatem iſta tranſ- [illegible] fuerit, legibus componat: freda vt autem non illi Iudici, qui culpam commiſit, ſed illi, qui ſo- [illegible] em recipit, tertiam partem coram teſtibus fiſco tribuat, vt pax perpetua ſtabilis permaneat.

Imp. PIPINVS.

XIV. De vniuerſali quidem populo, qui vbicunque iuſtitiam quæſierit, ſuſcipiat tam à Comi- ſuis, quam etiam à gaſtaldiis ſeu ſculdaiis, vel loci præpoſitis, iuxta ipſorũ legem abſq; tarditate. Comites Franci diſtulerint ad iuſtitiam faciendam, & probatum fuerit iuxta, vt eorum fuerit e- [illegible] ita pœnæ ſubiaceant, & de illorum honore ita fiat, ſicut eſt conſuetudo Francorum. Et de Lon- [illegible] dis Comitibus, qui ex ipſis neglectum poſuerint ad iuſtitiam faciendam, ſicut illorum lex eſt [illegible] ponant. Et ſi forſan attenderit ad gaſindium vel ad parentem, aut ad amicum ſuum, ſeu ad [illegible] um, & legem non iudicauerit, & probatum fuerit, guidrigild ſuum componat, & honorem [illegible] amittat, ſicut ipſorum lex eſt. Et ſi Gaſtaldius aut Sculdais, vel loci Præpoſitus de qualibet iudi- [illegible] tam ad ſuos pagenſes, quam ad alios, qui iuſtitiam quæſierint, non fecerint; componant, ſicut [illegible] orum eſt. Et ſi forſitan Francus aut Longobardus habens beneficium iuſtitiam facere noluerit, [illegible] ex, in cuius miniſterio fuerit, contradicat illi beneficium ſuum, interim dum ipſe aut Miſſus [illegible] ſtitiam faciat.

IDEM.

XV. Vt Iudex vnuſquiſque faciat iurare ad Dei iudicia per ciuitates homines credentes iuxta [illegible] prouiderit, ſeu [illegible] tas, per cortes vel vicos [illegible] manent: vt cui ex ipſis hominibus cognitum [illegible] homicidia, furta, adulteria & de illicitis coniunctionibus, vt nemo ex eis eas concelet. Et hoc [illegible] mandatis, vt ſi quis venerit iuſtitiam reclamare ſuper quempiam hominem, dicendo de [illegible] cidio, furto, aut præda; & ille, ſuper quem dixerit, denegare voluerit: tunc ille, qui reclamat, ſi [illegible] it, approbet illum, & ſi forſitan non potuerit approbare, & ipſe ſuper quem dixerit negauerit,

quod

quod ipſum malum nec ipſe, nec homines ipſius perpetraſſent, & poſuerit excuſationem, & [illegible] nomina mihi meos homines, qui tibi iſtud malum fecerint, ego tibi & illis iuſtitiam faciam. Et [illegible] cognitus qui reclamat, nomina illorum hominum neſcit, nec approbare poteſt: & ipſi, qui ex [illegible] veritatem ſciunt, denegare voluerint, & ille, qui reclamat dixerit, quia illi homines veritatem ſ[illegible]rint: tunc ipſe Iudex, qui in ipſo loco eſt, faciat iurare homines, quilibet fuerint, Franci aut Longobardi; quos ipſe nominatiue dixerit, vt dicant veritatem. Et ſi credentes homines fuerint, in manu Comitis ſui dextras dent: & ſi latrocinia, vel furta, aut præda inuenta fuerint, emendentur ita, vt e[illegible]rum lex eſt, cui ipſum malum perpetratum fuerat. Tamen Iudex de loco, vnde fuerit, de latronibus & furibus ſtudium ponat, vt iſte poſt hinc habitans aut veniens in pace viuere valeat.

IDEM.

XVI. Placuit atque conuenit nobis, vt omnes iuſtitiæ pleniter factæ eſſe debeant infra Regnum noſtrum abſque vlla dilatione, tam de Eccleſiis, de xenodochiis ſeu pauperibus, & viduis & orphanis, atque de reliquis hominibus, ſecundum iuſſionem Domini CAROLI Regis.

IMP. LODOVICVS.

XVII. Legatio Miſſorum noſtrorũ hæc eſt: Primum, vt ſicut iam aliis Miſſis noſtris iniunctum eſt; faciant iuſtitiam de rebus & libertatibus iniuſte ablatis. Et ſi Epiſcopus, aut Abbas, aut Vicarius, aut Aduocatus, aut quilibet de plebe hoc feciſſe inuentus fuerit, ſtatim reſtituatur. Si vero Comes vel Actor dominicus, vel alter Miſſus palatij noſtri hoc perpetrauerit, & in noſtra poteſtate redierit, res diligenter inueſtigata & deſcripta ad noſtrum reuertatur iudicium. Volumus autem de his libertatibus, & rebus reddendis, quæ in noſtra inueſtitura ſunt; vt primum quoſque per optimos inquirantur: & ſi nec per illos rei veritas inueniri poſſit; tunc per eos, qui poſt ipſos iam in illa vicinia meliores ſunt, rei veritas inueniatur. & ſi nec per illos rei veritas inueniri poſſit, tunc liceat litigatoribus ex vtraque parte teſtes adhibere; & ſi diſcordauerint, ſecundum conſtitutionem à nobis promulgatam examinentur.

IDEM.

XVIII. Vt Comites & Vicarij, & Centenarij de conſtitutione legis ammoneantur, & propter iuſtitiam peruertendam munera non accipiant.

IDEM.

XIX. Vt in illius Comitis miniſterio, qui bonam iuſtitiam factam habent, Miſſi noſtri diutius non morentur, neque illic multitudinem conuenire faciant: ſed ibi moras faciant, vbi iuſtitias vel minus, vel negligenter factas inuenerit.

†al. BERNARDVS. ** placitum.*

IMP. † PIPINVS.

XX. Vt in illius Comitis miniſterio ibidem Miſſi noſtri * planctum non teneant, qui in aliquo miſſatico directus eſt, donec reuerſus fuerit.

IDEM.

XXI. Vt vbicunque Miſſi noſtri aut Epiſcopum, aut Comitem, aut Abbatem, vel alium quemlibet quocunq; honore præditum inuenerit, qui iuſtitiam facere noluerit, vel prohibuerit, de ipſius rebus viuant, quamdiu iuſtitiam facere debent.

IDEM.

XXII. Volumus, vt Comites noſtri licentiam habeant inquiſitionẽ facere de Vicariis & Centenariis, qui magis per cupiditatem, quam propter iuſtitiam faciendam ſæpiſſime placita tenent, exinde populos nimis affligunt: ita teneantur ſicut in capitulare Domini CAROLI continetur.

IDEM.

XXIII. Vt nullus ad placitum banniatur, niſi qui cauſam ſuam quærit; aut ſi alter exquirere debet, exceptis Scabinis VIS. qui ad omnia placita debent eſſe.

IDEM.

XXIV. De conclamatoribus vel cauſidicis, qui nec ad iudicium Scabinorum acquieſcere, nec blaſphemare volunt; antiqua conſuetudo eis ſeruetur, id eſt, in cuſtodiam recludantur, donec vnum ex duobus faciant. Et ſi ad placitum pro hac re reclamauerint, & literas detulerint, nõ quidem quod eis credatur, nec tamen in carcere ponantur, ſed cum cuſtodia teneantur, & ipſi cum literis pariter ad placitum noſtrum reuertantur, & ibi diſcutiantur, ſicut dignum eſt.

IDEM.

XXV. De iudicibus, vt inquirantur, ſi nobiles, & ſapientes, & Deum timentes conſtituti ſint, & iurent, vt iuxta ſuorum intelligentiam rectum iudicent, & pro muneribus vel humana gratia iuſtitiam non peruertant nec differant, & quod iudicauerint ſua diſtrictione confirmare non diſſimulent. Vbi autem tales non ſunt, à Miſſis noſtris conſtituantur, & idem ſacramentum facere cogantur. Quod ſi viles perſonæ & minus idoneæ ad hoc conſtitutæ ſunt, eiiciantur. Similiter & Notarij legibus eruditi & bonæ opinionis conſtituantur, & iuſiurandum præbeant, vt nullatenus falſitatem vel colludium ſcribant; & qui hoc feciſſe præterito tempore inuentus fuerit, [illegible]tialiter damnetur.

VI

TIT. LIII.

Vt Epiſcopi & Comites inuicem ſibi auxilium præſtent.

IMP. CAROLVS.

I. Vt Epiſcopi & Comites concordiam & dilectionem inter ſe habeant, & ad Dei ſanctæ Eccleſiæ per tractatum peragendum, vt Epiſcopus ſuo Comiti, vbi ei neceſſitas popoſcerit, adiutor & exhortator exiſtat, qualiter ſuum miniſterium explere poſſit. Similiter & Comites faciant contra ſuum Epiſcopum, vt in omnibus illis adiutor ſit, qualiter intra ſuam parochiam canonicum poſſit explere miniſterium.

IMP. GVIDO.

II. Placuit etiam nobis ſtatuere ſummopere, vt Epiſcopi & Comites vniti ſint in ſuis parochiis & in Comitatibus, pro pace & ſaluatione in omnibus honoribus ſuis hominibus habitantibus: ita vt nullum prædonem, raptorem, vel inceſtum in ſuis ſedibus, vel conceſſis honoribus permittant morari. Et ſi intellexerint ex aliqua parte per eorũ terminos velle aut debere tranſire extraneos ad iſtius Regni vaſtationem, dirigant eis Miſſos, vt in pace & ſine præda per eorum tranſeant terram. Vendere autem eis quæ neceſſaria ſunt faciant, non plus carum, ſed ſecundum vſum & conſuetudinem terræ. Si vero noluerint acquieſcere, ſed prędas & rapinas exercuerint, quicquid alter rapuerit, legaliter cum banno noſtro ab Epiſcopo & Comite eiuſdem loci emendare cogatur. Quod ſi ea exequi noluerint, ſtatim ab Epiſcopo loci excommunicentur. Poſtea vero ſi contigerit, vt Comes loci populusq; terræ ſupra ipſos prædones venerint; & eos impedierint, & fuerint mortui, neq; fayda inde creſcat, neque compoſitio aliqua requiratur pro his, qui ibidem occubuerint. Et ſi Comes eiuſdem loci hoc implere neglexerit, proprio honore priuetur. & ſi opportuerit & neceſſe fuerit, in ipſo auxilio vicinum ſuum Comitem aduocet. & ſi ille ſe ſubtraxerit, ſimiliter proprio priuetur honore. & inſuper xxx. libras argenti Comiti componat.

TIT. LIV.

De Contemptoribus.

IMP. LOTHARIVS.

I. Placuit nobis, vt ſi pro quibuslibet cauſis, culpis atque criminibus, quæcunq; perſona totiens fuerit contemptor, vt etiam excommunicatione Epiſcopali pro contemptu digna habeatur, Comites ſuum Epiſcopum ſibi ſociet, & per amborum conſenſum huiuſmodi diſtringatur contemptor, vt iuſſioni Epiſcopi ſui obediens exiſtat. Si vero aſſenſum nõ dederit, bannum noſtrum nobis perſoluat, quod ſi adhuc cõtumax extiterit, tunc ab Epiſcopo excommunicetur. ſi vero excommunicatus correctus non quieuerit, à Comite in vinculis diſtringatur, quouſq; noſtrum contemptor ſuſcipiat iudicium. Si vero Comes in talibus requiſitus fuerit notus, per Epiſcopum eius nobis nuncietur. Si autem Vaſſus noſter in hac culpa fuerit laſſus, ſicut ſupra, à Comite diſtringatur: quod ſi eum non audierit, nobis nuncietur, antequam in vinculis mittatur.

IDEM.

II. Prohibemus enim, vt nemo vſuram facere præſumat poſt ſui Epiſcopi cõteſtationem, quod ſi quis poſt eius conteſtationem facere præſumpſerit, à Comitibus, ſicut ſupra dictum eſt de contemptoribus, præcipimus vt diſtringantur.

IMP. HENRICVS.

III. HENRICVS diuina pietate ſecundus Romanorum Imperator Auguſtus, omnibus. decet Imperialem ſolertiam contemptorem ſuæ præſentiæ capitali damnare ſententia.

TIT. LV.

Qualiter quisq; ſe defendere debet de guadiis: & in quibus cauſis pugna prohibetur, vel fieri debeat.

REX ROTHARIS.

I. Si quis ex parentibus, id eſt, barbanus, quod eſt patruus, aut quicunque proximus de nepote aut conſobrino, doloſo animo dixerit, quod de adulterio natus ſit; nam nõ de certo patre: tunc ille, cui crimen mittitur, quærat ſibi liberos homines ſacramentales xii. & præbeat ſacramentum, quod filius legitimus ſit, & per legem res ipſæ ad eum pertineant, nec alteri eas per legem dimittere debeat. & ſi hoc fecerit, habeat & fruatur; quia graue & impium videtur eſſe, vt talis cauſa ſub vno ſcuto per pugnam dirimatur.

IDEM.

II. Si quis dixerit de vxore aliena, quod mundium de ea ad ipſum pertineat, nam non ad maritum: tunc ille, qui eam habet vxorem, præbeat ſacramentum cum legitimis ſacramentalibus ſuis xii. quod de certo domino mundium ipſius feciſſet, & non eum alteri per legem dimittere debeat. Si autem hoc fecerit, habeat & fruatur; quia iniuſtum videtur eſſe, vt tam grandis cauſa ſub vno ſcuto per pugnam dirimatur.

IDEM.

III. Si fuerit ſuſpicio, quod maritus immerentem vxorem ſuam occidiſſet, ita decernimus, vt purificet ſe maritus cum ſacramentalibus ſuis legitimis xii. quod in morte ipſius mulieris mixtus non fuit, nec per ſe, nec per aliam ſuppoſitam perſonam; & ſit abſolutus ab hoc crimine: quia abſurdum & impoſſibile videtur eſſe, vt tam grandis cauſa ſub vno ſcuto per pugnam dirimatur.

IDEM.

IDEM.

IV. Si quis comparauerit mancipium, & poſtea leproſum aut dæmoniacum appar[illegible] venditor, ſi pulſatus fuerit, præbeat ſacramentum ſingulis, quod in conſcientia ipſius de ip[illegible] tate non fuiſſet, quando eum vendidit, & amplius non calumnietur.

IDEM.

V. Si qualiſcunque cauſa inter homines liberos euenerit, & ſacramentum dandum fuerit; ſi [illegible] que ad xx. ſolid. fuerit cauſa ipſa aut amplius, ad Euangelia ſancta iuret cum xii. à duis ſuis, id eſt ſacramentalibus. ita vt ſex illi nominentur ab illo qui pulſat, & ſeptimus ſit qui pulſatur & quinque qualesvoluerint, liberos tamen, ſint xii. Quod ſi minor cauſa fuerit, de xx. ſolid. vſque ad xii. ſibi ſextus iuret ad arma ſacrata; tres ei nominet qui pulſat, & duos liberos eligat, qui pulſatur, quos voluerit, & ſextus ſit ille. Et ſi minor fuerit cauſa, de xii. ſolid. ſibi tertius iuret ad arma ſacrata, vnum ei nominet qui pulſat, & alium ipſe ſibi quærat, & tertius ſit ipſe qui pulſatur.

IDEM.

VI. Si quis alij pro quacunque cauſa guadiam & fideiuſſorem de ſacramento dederit, detur ei ſpacium vſque ad xii. noctes ad ipſum ſacramentum dandum. Et ſi propter ægritudinem forſitan aut aliam cauſam ſuperuenientem in prædicto conſtituto non potuerit iurare, ſuſpendatur ipſa [illegible] uſa vſque ad alias xii. noctes. & ſi nec tunc compleuerit, & totum annum voluntarie dilatauer[illegible], & ſacramentum non dederit; tunc rem ipſam vnde agitur amittat, & ille acquirat qui guadiam ſuſcep[illegible]. E[illegible] è contrario ſi ille, qui guadiam ſuſcepit, ſacramentum audire dilatauerit, & annus totus pertranſierit, poſt tranſactum anni ſpacium nullam in poſterum habeat facundiam de ipſa re loquendi; ſed ille, qui paratus fuerit ſacramentum dare, firmiter poſſideat.

IDEM.

VII. Si contigerit homini poſt datũ fideiuſſorem de ſacramento, & ſacramentales nominatos mori & filios dimiſerit; poſteaq; ille qui cauſam quærit, pulſauerit filios dicendo, quia quicquid pater per guadiam & fideiuſſorẽ obligauit, filij complere debent; tunc neceſſe eſt filius, quamuis minorem virtutem habeant, quam pater; aut per ſacramentum negare, quod pater eorum non promiſerit, aut certe quod ſpopondit adimpleant. Et ſi aliquis de ſacramentalibus mortuus fuerit, poteſtatem habeat ille, qui pulſat, in loco mortui ſimilem alium nominare de proximis legitimis, aut de naturalibus, aut de gamalibus, id eſt, confabulatis. Sed ſi dixerit qui pulſat, quod ſacramentum ruptum fuiſſet, præbeat ſacramentum qui negat, ſi auſus fuerit iurare, quod neque à patre, neque à ſe ſacramentum ruptum fuiſſet, poſtea iuret, ſicut ſupra ſcriptum eſt. Sacramentum tunc intelligitur ruptum, quando præſentibus ſacroſanctis Euangelijs aut armis ſacratis ille, qui pulſatur, cum ſacramentalibus ſuis ſe coniunxerit; & ſi non auſus fuerit iurare, & aut ipſe aut aliquis de ſacramentalibus eius ſe ſubtraxerit, tunc intelligatur ſacramentum ruptum.

IDEM.

VIII. Si pro quacunque cauſa aut culpa homo pulſatus fuerit ab alio, & negauerit, liceat ei ſe idoneare ſecundum legem & qualitatem cauſæ. Si autem manifeſtauerit ſe feciſſe, componat ſecundum quod in edicto lex eſt. Nam nulli liceat, poſtquam manifeſtauerit, poſtea per ſacramentum negare quod nõ ſit culpabilis, poſtquam ille ſe culpabilem aſſignauit; quia multos cognouimus in Regno noſtro tales prauas opponentes intentiones: & hæc mouerunt nos per præſentem corrigere legem, & ad meliorem ſtatum reuocare.

IDEM.

IX. Si quis poſt mortem patris filium de debito appellauerit, quod pater ipſius ei debitor fuiſſet, & filius negauerit, ita decernimus, vt præbeat filius ſacramentum, ſecundum qualitatem pecuniæ vnde pulſatus eſt, quod pater eius ei debitor non fuiſſet, aut per pugnam ſe defendat, ſi potuerit.

IDEM.

X. Si aliqua inter creditorem & debitorem atque fideiuſſorem ſurrexerit intẽtio, & dixerit creditor, quia in tali prætextu guadiam ſuſceperit, & fideiuſſor negauerit, non eſt cauſa fideiuſſori præbere ſacramentum, niſi debitor ſingulis ſatisfaciat ad Euangelia, vel ad arma: quia in tali capitulo nec guadiam dedit, nec fideiuſſorem poſuit.

IDEM.

XI. Nullus camphio præſumat, quando contra alium pugnando vadit, herbas, quæ ad maleficia pertinent, ſuper ſe habere, nec alias tales aut ſimiles res: niſi tantum arma ſua, quæ conueniunt. & ſi ſuſpicio fuerit, quod eas occulte habeat, inquiratur à iudice; & ſi inuentæ fuerint euellantur & iactentur. & poſt iſtam inquiſitionem tradat manum ipſe camphio in manu parentis, aut c[illegible] ibe[illegible] ui ante iudic[illegible]m ſatisfacere, & dicat quod nullam talem rem, quæ ad maleficia pertinet, ſuper ſe habeat, & tunc vadat ad certamen.

IDEM.

XII. Si quis vxorem ſuam incriminauerit aſto, abſque certa cauſa legitima, quaſi adult[illegible], aut contra animam mariti ſui tractaſſet, liceat illi mulieri per ſacramentum, vel per pugnam [illegible] dare. Et ſi purificata fuerit, tunc maritus eius præbeat ſacramentum cum parentibus ſu[illegible] [illegible] bi xii. quod non aſto an[illegible] o nec doloſe ei crimen miſit, vt eam debent dimittere niſi p[illegible] ceri[illegible] picione, & audita habu[illegible] et hæc verba. Et ſi hæc facere potuerit, ſit abſolutus à culpa. & ſi auſu[illegible] fuerit iurare, componat guidrigild ipſius mulieris, tanquam ſi fratrem eius occidiſſet, medium R[illegible] gi, & medium parentibus mulieris.

R [illegible]

Rex LVITPRANDVS.

XIII. Si qualiſcunque cauſa inter con libertos aut parentes conuenerit, aut acta fuerit, & ho-s boni III. aut IV. interfuerint, non reprobetur poſtea ipſa cauſa, niſi eorũ teſtimonio ambæ par-dant, qui interfuerint. Pro cuius autem cauſa teſtes illi teſtimonium reddere debent, ipſe homo ori ſuo per ſacramentum ſatisfaciat. Teſtes vero ipſi tales ſint, quorũ opinio in bonis præcellat ibus, & quorum fides admittitur, vel quib. Princeps aut Iudex credere poſſit. Et ſi forſitan temu-u teſtes veritatem ipſam celare voluerint; tunc per ſacramentũ ſatisfaciat Principi aut Miſſo eius, ntas nõ obſcuretur. Si quidé per guadiã obligatio facta fuerit, & intentio pro hoc fuerit excitata, io iudicio maneat, ſicut in anteriori edicto legitur, quod glorioſiſs. Rex ROTHARIS inſtituit.

IDEM.

XIV. Si quis alij guadiam de ſacramento dederit, & ſacramentales dicti fuerint, & poſtea ipſe, ninatus eſt, cum ad ſacramentum venerit, & Euangelia poſita fuerint, ſe ſubtrahere voluerit, mentum rumpatur, vt in anteriori edicto legitur: tunc præbeat prius ille, qui iurare debet, ad étales ſuos ſacramentum, quod cũ eis munditer iuret. Et ſi ſacramentales ipſi, ipſum ſacramen-iu- re voluerint, & ſe aliquis ſubtrahere voluerit, vt ille cauſam ſuã, qui iurare debuerit, perdat: ns, vt manifeſtare debeat ipſe ſacramentalis, qui ſe ſubtrahere voluerit, certam veritatem, pro a ei iurare minime præſumat. Et ſi manifeſtare noluerit, ſacrame tum præbeat, quod nullum ium habeat cum homine illo, qui ſacramentum audire debeat, niſi quo animam ſuam ti-do non præſumat ſacramentalis eſſe. & ipſe poſtea, qui iurare debeat, habeat ſpacium per XII. no-d perquireodos ipſos ſacramentales, qui prope ſunt. Equidē ſi de longinquo ſunt, quomodo de vel de Auſtria, per noctes XXIV. quærat alium ſacramentalem, quem in loco ipſius ponat. & ſic mentum deducat, vt guadiam dederit. & ſi iurare auſus no fuerit, aut manifeſtare non potuerit, quid ipſe, cui ſacramentum interdixerit, damnum paſſus fuerit, de propriis rebus ſuis reſtituat ei.

IDEM.

XV. Si quis alium aſto animo compellauerit de pugna, quæ fieri ſolet per prauas perſonas, præ-ſacramentum ipſe, qui compellat ſolus, & dicat iuratus, quia non aſto animo eam per pugnam are quærat, niſi quod certam habeat ſuſpicionem, ſiue de furto fuerit, ſiue de incendio, aut vnde mpellatio agitur. Et ſi hoc iurauerit, poſtea vadat exinde ad pugnam: ſi autem minime iurare erit, non ſit ipſa cauſa per pugnam iudicata atque finita.

IDEM.

XVI. Si quis amodo inuentus fuerit cum vxore aliena turpiter conuerſari, id eſt, ſi manum in ut ad pectus eius miſerit, vel ad alium locum vnde turpe eſſe poteſt, cum conſenſu ipſius mu-probatum fuerit, componat qui hoc malum perpetrauit, guidrigild ad maritũ ipſius mulieris. cauſa probata nõ fuerit, niſi tantummodo quiſpiam de ſuſpecto alium de vxore ſua compel-lat, t licentiam ipſe qui compellat; aut ad pugnam, aut ad ſacramentum ipſum hominem quæ-rere qualiter voluerit. Si vero ipſa mulier in hac illicita cauſa cõſentiens fuerit, habeat poteſtatē eius maritus in eam vindictam dare, ſiue in diſciplina, ſiue in venditione, vbi voluerit: veruntamen non tur, neque ei ſcematio corporis fiat. Siquidem forſitan talis fuerit ipſe liber homo, vt non habeat compoſitionem facere poſſit, tunc publicus debeat eum dare in manũ mariti ſui, & ipſe in eum vindictam in diſciplina vel venditione; nam non in occiſione aut in ſcematione corporis. Si aldius vel ſeruus alienus hoc malum in libera muliere facere præſumpſerit, tunc patronus eius ponat ad maritum ipſius mulieris ſolid. LX. & ipſam perſonam det ei in manus eius. Si vero ſer-aut aldius per voluntatem domini ſui hoc malum fecerit, quod ſupraſcriptum eſt, & probatum, quod ipſe dominus eius conſenſiſſet; componat, ſicut ſupra legitur, guidrigild ſuum: ſic ta-, vt ipſe ſeruus in ipſa compoſitione tradatur. Et ſi probata cauſa non fuerit de domini eius volun-, tunc ipſe dominus ſerui vel aldionis purificet ſe per ſacramentum cum legitimis ſacramentali-uis, vt in ipſo malo conſentiens non fuiſſet: & ſit abſolutus, & tamen fiat, ſicut ſupra ſtatuimus ſeruo vel aldione.

Rex RACHIS.

XVII. Omnibus enim pene notum eſt, quia vſque nunc per prauas cupiditates deducebantur ines ad ſacramentũ de cartis venditionis, quæ factæ fuerant, & compellebantur à venditoribus, pretium completum non haberent datum, qui ipſas cartas habebant, & res poſſidebant. Et ipſi res deducebantur ad ſacramentum, quod pretium completum haberent. quod nobis & no-icibus illicitum eſſe comparuit, & quia pro opinione ſua iurare nolebant, dabant pro ſacra-ſuo aliquid, & habebãt damnietatem ſine cauſa. Et naufragij homines propterea ipſam com-onem faciebant, vt aliquid pro ipſo ſacramento tollere potuiſſent. Ideo decernimus, vt ſi quis venditionis de aliqua re fecerit alicui, & à ſcriba publico ſcripta, vel à teſtibus idoneis robora-ent, & tam ipſe venditor, quam teſtes in ipſa carta ſe ſubſcripſerint, aut manum poſuerint, & ma-uerint in ipſa carta, quod pretium inter eos ſtatutum ſuſcepiſſet. ſi pulſatus fuerit poſtea em-quod pretium ipſum non compleuiſſet; ſacramentum exinde non procedat: niſi forte ei em-guadiam ſe obligauerit; tunc ipſe venditor pignoret fideiuſſorem ſuum.

Rex ASTVLPHVS.

XVIII. Si quis Longobardus cauſam habuerit cum locis venerabilibus, quæ ad defenſionem ſſe noſcuntur; ſi fuerit cauſa, vnde ſacramentum debeat procedere: ſi iudex Abbatem, Cu-

ſtodem, vel Præpoſitum pulſauerit, ipſe ei ſatiſfaciat. Si autem Abbas, Cuſt[illegible]s, Præpoſ[illegible] pulſauerit, & ſacramentū fieri debuerit, ipſe Iudex iterum ſacramentum deducat. Si [illegible] Longobardus habuerit cauſam cum Abbatibus, vnde [illegible] ſacramentum deductum h[illegible] ponatur Abbas ipſe ſolus: nam non alius, ſed de aliis, quales eligere vult, quanticunq; ſecund[illegible] gem iurare debent, vt ſacramentum deducat; ita tamen, vt ipſe Abbas talis ſi[illegible], qui per Regulam præceptum Domini viuat, & ſubiectos monachos habeat vſque L. vel amplius, qui cum e[illegible] re[illegible] ter viuant.

IDEM.

XIX. Si quis cum aliis Cuſtodibus vel Præpoſitus de locis venerabilibus cau[illegible] m[illegible] bue[illegible] Cuſtodes vel Præpoſiti ſacramentum deducant.

IDEM.

XX. Si quis in curte Regis cauſam habuit, & euenerit vt pars curtis Regis ſacramentum de[illegible]cere debeat: ſi minor cauſa de xx. ſolid. fuerit, per ſacramentum obſcanorum cum actoribus [illegible] Si vero maior cauſa fuerit, actor de loco cum actoribus, ſecundum qualitatem cauſæ per[illegible]n tum perſoluat.

IMP. CAROLVS.

XXI. Vt ſacramenta, quæ ad palatium fuerint arramita, in palatio perficiantur: & ſ[illegible] e[illegible]tales cū ipſo venire noluerint, iuſſione dominica, aut ſigillo vel iudicio ad palatium venire [illegible]

IDEM

XXII. Omnia ſacramenta in Eccleſiis aut ſuper reliquias iurentu[illegible], & quæ in Eccl[illegible]ſia iuranda ſunt, vel cum ſeptem electis, aut xii. eſſe debeant, quales potuerint [illegible] inuenire; & ſic iurent, ſi illum Deus adiuuet & ſancti, quorum reliquiæ ſunt, vt inde veritatem d[illegible].

IDEM.

* Hinc ſumptum eſt text. in c. paruulis, 22. q. 5.

XXIII. Vt* infantes, qui ſine rationabili ætate ſunt, non cogantur iurare, ſicut Gu[illegible]ld[illegible] lege viuentes faciunt. Et qui ſemel periuratus fuerit, nec teſtis ſit poſtea, nec ad ſacrament[illegible] m[illegible]at, nec in ſua cauſa vel alterius iurator exiſtat.

IDEM.

XXIV. Mentio etenim facta eſt à nonnullis in placitis, quæ habuimus in anno præ[illegible], & dictum eſt ibi, vt palam apparet, quod aut ille, qui crimen ingerit, aut ille, qui vult defendere, periurare ſe debeat. Melius viſum eſt, vt in campo cum fuſtibus pariter contendant, quia periu[illegible]um per petretur.

IMP. LODOVICVS.

XXV. Vt nemo furem camphium de mancipiis, aut de qualibet cauſa recipere præſumat, ſi[illegible] ſæpius dominus * Imperator commendauit.

* Hinc colligi poteſt, hāc legem nō eſſe Ludouici Pii, ſed Ludouici iunioris. vt hoc loco nuncatur Imp. Lotharius.

IDEM.

XXVI. De furto vel de minoribus cauſis ſtatuimus: ſi ille, cuius cauſa fuerit iurata, dicere voluerit, quod ille, qui iurauit, ſe ſciente periuraſſet, campo vel cruce contendat. Et ſi ille, qu[illegible] iu[illegible]auit, victus fuerit, quod ſciens periuraſſet, pœnæ ſupraſcriptæ ſubiaceat. Et ſi ille, qui criminauit alium periurum, non approbauerit, legem ſuam, cui periuratum eſſe dixerit, perſoluat. De maioribus vero ca[illegible]ſis, lex, quæ à longo tempore fuit, obſeruetur.

IMP. *LOTHARIVS.

* al. ROTHARI.

XXVII. Ibi ſacramenta iuranda ſunt, vbi antiquitus fuit conſuetudo ſacramenta arramire vel iurare, vbi mallum habeant. Mallum tamen neque in Eccleſia, neque in atrio eius habeatur. Minora vero placita Comes infra ſuam poteſtatem, vel vbi impetrare potuerit, habeat.

IDEM.

XXVIII. Volumus vtique, vt domus à Comite in loco, vbi mallum tenere debeat, conſtituatur, vt propter calorem ſolis & pluuiam publica vtilitas non remaneat.

IDEM.

XXIX. Statuimus, vt iuratores omnes ſingulariter iurent. & quicunque ſacramentum vel debitum ante ſolis occaſum perſoluerit, ſecurus inde ſit.

IDEM.

XXX. Quibuſcunque per legem propter aliquam contentionem pugna fuerit iudicata, præter de infidelitate, cum fuſtibus & ſcutis pugnent, ſicut in Capitulare † Dominico prius conſtitutū eſt.

† an intelligit Ludouici Pii patris ſui Capitulare? an ha præcedētes leges ad alium referendæ ſunt, quam ad Lotharium?

IMP. LOTHARIVS.

XXXI. De cartis, quæ à quibuſdam perſonis falſæ appellantur, conſtituimus: vt ſi Notarius ſuperuixerit, & teſtes ipſi veram ipſam cartam & idoneam faciant. & ſi teſtes ipſi mortui fuerint, [illegible] Notarius ſuperuixerit, cum iuratoribus legitimis ipſam cartam veram & idoneam faciat.

IDEM.

XXXII. Vt examen aquæ frigidæ, quæ hactenus faciebant, à Miſſis omnibus modis int[illegible] catur, vt non vlterius fiat.

IDEM

XXXIII. Sancitum eſt, vt nullus deinceps quamlibet examinationem crucis facere p[illegible] ne Chriſti paſſio, quæ glorificata eſt, cuiuslibet temeritate contemptui habeatur.

IDEM

IDEM.

XXXIV. De cartis etiam, vel quibuſcunq; ſcriptionibus, quæ à quibuſdam perſonis falſæ ap-[illegible]ntur, ſtatuimus: vt ſi Notarius ſuperuixerit, & teſtes, vt idem notarius cum legitimis ſacramen-[illegible]bus ſuis XII. ſimiliter cum ipſis teſtibus, qui in eadem carta ſcripti ſunt, ipſam cartam veram & i-[illegible]neam faciat. Similiter & oſtenſor cartulæ enm XII. ſacramentalibus ſuis, ſicut legitime iurare va-[illegible] ipſam cartam veram & idoneam faciat. Interpellator autem primum [illegible] re, quod ſe ſciente nihil [illegible]d niſi veriſſimam in omnibus & iuſtam rationem exquirat. Si autem Notarius ſe ſubtraxerit, & [illegible]am ſuo nomine ſcriptam idoneam minime confirmare potuerit, nulla redemptio ei concedatur, [illegible] manum propriam amittat: & oſtenſor ipſius cartulæ, poſt rerum amiſſionem guidrigild ſuum [illegible]ponat. & ſi Notarius defuerit, & teſtes ſuperuixerint, ipſe oſten[ſ]or cartulæ cum ipſis teſtibus, & [illegible]m XII. ſacramentalibus ſuis. VI. ſuis propinquis, & ſeptimus ſit ipſe, & quinq; alijs idoneis, oſten-[illegible]pt[illegible]m alijs duabus cartulis manu eiuſdem Notarij ſcriptis, etiam ſuam tertiam cartam per ſacra-mentum veram & idoneam faciat.

Imp. OTHO.

XXXV. Antiquis eſt conſtitutum temporibus, vt ſi chartarum inſcriptio, quæ conſtabat ex præ-[illegible]a ab aduerſario diceretur, ſacroſanctis Euangelijs tactis veram eſſe ab oſtenſore chartæ pro-[illegible]rur, ſicque prædium ſibi deliberatione iudicum vendicabat. Qua ex re mos deteſtabilis in Italia [illegible]buſque non imitandus inoleuit, vt ſub legum ſpecie iureiurando acquireretur, qui Deum non [illegible]u minime formidaret periurare. Tempore ergo, quo piiſſimus Rex OTTO Romæ vnctionem [illegible]pit Imperij, reſidente in Synodo ſummo & vniuerſali Papa Domino Ioanne XIII. anno ab Ita-[illegible]ocerıbus eſt proclamatum, vt Imperator ſanctus mutata lege facinus indignum deſtrueret, per [illegible]od & ſi corpore quiſpiam diues fieret, anima pereunte pauper in æternum maneret. Iudicio itaq; [illegible]ini Papæ & Piiſſimi Auguſti, expectatum eſt vſque ad illam ſynodum, quæ parua poſt intercar-[illegible]ne habita eſt Rauennæ. Cumque ibidem ex eadem re pro[c]lamatio repeteretur, ob quorundam [illegible]rū abſentiam, vſque ad id tempus eſt expectatum, quod glorioſiſſimi OTTONIS Regis, OT-[illegible] glorioſiſſimus filius, & CONRADVS Burgundiæ Rex, Italiam properātes Veronæ colloquium [illegible] omnibus Italiæ Proceribus habuerint. In hoc itaque cum ab omnibus Imperiales aures [m]agnis [illegible]queſtionibus pulſarentur, vt mutata lege, fraudem hanc tam diram ab Italia tolleret, conuenienti-bus, cæteris conſentientibus, legem huiuſmodi ſecundum inferiora promulgauit capitula.

IDEM.

XXXVI. De prædiis ſi contentio emerſerit, & vtraque pars ſine altera cum cartis ſeu de ſcri-ptionib. prædium ſibi vendicare voluerit; ſi ille, qui falſam chartam appellauerit, per pugnam decla-rare voluerit, vt veritas ita decernatur: ſin autem, ſecundum priora capitula determinetur, edicimus.

IDEM.

XXXVII. De Eccleſiarum rebus, vt per Aduocatos fiat, ſimiliter iubemus.

IDEM.

XXXVIII. De inueſtitura prædij ſi contentio fuit, vt per pugnam decernatur dicimus.

IDEM.

XXXIX. Si quis per ſe ipſum aut per ſuum nūcium quicquam alicui depoſuerit, & depoſitum [illegible]rate victus negauerit, ſi XX. ſolid. precium fuerit, vt per pugnam decernatur edicimus.

IDEM.

XL. Si quis dixerit, quod per vim de prædio chartam alicui fecerit, per pugnam decernatur e di-[illegible]

IDEM.

XLI. De furto aut ſcbalcho ſi vltra ſex ſolid. fuerit, ſimiliter vt per pugnam veritas inueniatur [illegible]cipimus.

IDEM.

XLII. Quacunq; lege, ſiue etiam Romana, in omni Regno Italico homo vixerit, hæc omnia [illegible]his capitulis, per pugnam decernimus obſeruare & præcipimus: ita tamen, vt ſi eorum inueni-[illegible] decrepita ætas ſeu infirmitas pugnare prohibuerit, liceat ei pro ſe pugnatorem ponere, & alter [illegible]er faciat.

IDEM.

XLIII. Si ſeruus propter appetitum libertatis, liberum ſe vocauerit, liceat domino, ſi ſibi me-[illegible]viſum fuerit, propter difficultatem approbationis inſidioſæ, aut per ſe, aut per ſuum campionem [illegible]re, ſi morbus aut ætas eum pugnare prohibuerit.

IDEM.

XLIV. Vt Eccleſiæ, ſeu Comites & viduæ, lites ſuas de his, quæ in ſupra ſcriptis capitulis con-[illegible]tur, per conſimiles aduocatos per pugnam dirimant. Cæteri vero natura liberi, ſecundum le-[illegible]pugnam per ſemetipſos reſpondeant & determinent.

TIT. LVI.

Qualiter diuerſarum legum homines res ſuas diffinire debent.

Imp. CAROLVS.

I. Sicut conſuetudo noſtra eſt, vt Longobardus aut Romanus, ſi euenerit, quod cauſam inter ſe

 habeant,

habeant, obſeruamus vt Romani ſucceſſiones iuxta illorum legem habeant. Similiter & omnes ſcriptiones ſecundum legem ſuam faciant. Et quando iurant, iuxta legem ſuam iurent. Et alij ſimiliter. Et quando componunt, iuxta legem ipſius, cuius malum fecerint, componant: & Longobardos conuenit ſimiliter componere. De cæteris vero cauſis communi lege viuamus, quam Dominus *CAROLVS excellentiſſimus Rex Francorum atque Longobardorum in edictum adiunxit.

*Hinc apparet hanc legem eſſe Caroli Magni.

Imp. PIPINVS.

II. De diuerſis generationibus hominum, quæ in Italia commanent, volumus, vt vbicunq; culpa contigerit, vnde fayda creſcere poterit, pro ſatisfactione hominis illius, contra quem culpa euenit, ſecundum legem ipſius, cui negligentiam commiſerit, emendet. De ſtatu vero ingenuitatis, aut de aliis querelis, vnuſquiſque homo ſecundum ſuam legem ſemetipſum defendat.

TIT. LVII.

Vt interrogetur populus Romanus, qua lege vult viuere.

Imp. LOTHARIVS.

I. Volumus, vt cunctus populus Romanus interrogetur, quali lege vult viuere, vt tali lege, quali lege viuere profeſſi ſunt, viuant: illiſque denuncietur, vt hoc vnuſquiſque, tam Iudices, quam Duces vel reliquus populus ſciat. Quod ſi offenſionem contra eandem legem fecerint, eidem legi, quam profitentur viuere, per diſpenſationem Pontificis ac noſtram ſubiaceant.

TIT. LVIII.

De Periuriis.

Rex LVITPRANDVS.

I. Si quis timoris Dei immemor, pro cupiditate terrena, vel propter qualemcunque rem, ſciens periurauerit: & poſtea ſic inuentum & probatum fuerit, quod periuraſſet: tunc amittat ipſam rem, vnde periurauit, & habeat eam ipſe, cui contra rationem periurauit. Inſuper quia in ſe ipſo, quod plus eſt in Deo peccauit, & negauit fidem ſuam, & periurauit in Domino Deo ſuo, & ſibimet ipſi non pepercit, componat medium guidrigild ſuum ei, cui ipſe periurauit.

Imp. CAROLVS.

II. De eo qui periurium fecerit ſe ſciente, nullam redemptionem habeat, niſi manum perdat, & emendare ſtudeat.

Imp. PIPINVS.

III. Si quis periurium fecerit, nullam redemptionem ei facere liceat, niſi manum perdat. Et ſi ille, qui prius illud ſacramentum iurat, de illo periurio probatus fuerit, & aliquis de his iuratoribus dixerit, quod neſciens ſe ibidem periuraſſet, aut hoc apud iudicium Dei approbet locum eſſe aut ſimiliter manum perdat. De cuius cauſa periurium fecerit, ſicut lex loci illius, vbi periurium factum eſt, à longo tempore fuerit, de eorum pretio emendare ſtudeat.

IDEM.

IV. Vt qui ſe periurauerit, aut infamis erit, poſtquam pœnitentiam acceperit, inculpabilis eſſe videatur.

TIT. LIX.

De his qui cauſam iudicatam repetere præſumpſerint.

Imp. CAROLVS.

I. Si quis iudicatam cauſam repetere in mallum præſumpſerit, ibique à teſtibus conuictus fuerit, aut xv. ſolid. componat; aut xv. ictus accipiat à Scabinis qui cauſam ipſius prius iudicauerint.

INCIPIT TERTIVS LIBER.

TITVL. I.

De Epiſcopis & Clericis.

Imp. CAROLVS.

I. Anno feliciter xi. regnante Domino noſtro CAROLO glorioſiſſimo, in menſe Martio factum eſt capitulare, qualiter in vno congregatum ſynodali concilio Epiſcopis, Abbatibus, Viris illuſtribus, vna cum piiſſimo domino noſtro CAROLO, ſecundum voluntatem Dei, pro cauſis [illegible] tunis conſenſerunt decretum. De Metropolitanis: vt eorum ſuffraganei Epiſcopi ſecundum Canones ſubiecti ſint, & ea quæ erga illorum miniſteria emendanda cognoſcunt, libenti animo emendent atque corrigant.

IDEM.

II. De Epiſcopatibus, vbi præſentes Epiſcopi non ſunt ordinati, ſine tarditate ordinentur.

IDEM.

IDEM.

III. De Monaſteriis, quæ regularia fuerint, vt ſecundum regulam viuant: necnon & monaſteria puellarum ordinem ſuum cuſtodiant, & vnaquæque Abbatiſſa in monaſterio ſuo ſine intermiſſione reſideat.

IDEM.

IV. Vt Epiſcopi de presbyteris & clericis infra illorum parrochiam, & de ſuo miniſterio poteſtatem habeant ſecundum Canones facere.

IDEM.

V. De tolloneis, quæ iam ante forbannita fuere, vt nemo tollat, niſi vbi antiquo tempore conſuetudo fuerit.

IDEM.

VI. Vt a infantilis ætatis puellæ non velentur, antequam eligere ſciant quid velint, ſalua Canonica autoritate.

a al. *infantulis.*

IDEM.

VII. Vt nulli cogantur ad pontem ire ad fluuium tranſeundum propter tolonei cauſam, quando illi in alio loco compendioſius illum fluuium tranſire poſſunt. Similiter vt in campo plano, vbi nec pons, nec tranſiectus eſt, ibi omnino vt tolonenm non exigatur præcipimus.

IDEM.

VIII. Volumus atque iubemus, vt Epiſcopi ſuum in omnibus iuxta vires ſuas peragere ſtudeant miniſterinm in parrochiis eorum; & vt prædicationes & confirmationes ibidem expleant; & vt de monaſteriis, quæ infra eorum parrochiam ſunt, vigilanter curent, vt Canonici ſecundum Canones, & Regulares ſecundū regulam viuant; & vbi aliter, quam ordo popoſcit, inuenerint, emendare ſtudeant; & ſi emendare nequiuerint, nobis nuncietur.

IDEM.

IX. Vt Epiſcopi, Abbates, per xenodochia & monaſteria eorum hoſpitale, vbi antiquitus fuerat, faciant, & ſummopere curent, vt nullatenus prætermittatur.

IDEM.

X. Vt nullus presbyter cartam ſcribat, neque conductor exiſtat ſuis ſenioribus.

IDEM.

XI. Volumus primo, vt neque Abbates, neque presbyteri, neque diaconi, aut ſubdiaconi, neque quilibet de clero, de perſonis ſuis ad publica vel ad ſecularia iudicia trahantur vel diſtringantur; ſed a ſuis Epiſcopis iudicati, iuſtitiam faciant. Si autem de poſſeſſionibus ſiue Eccleſiaſticis, ſiue ſuis propriis, ſuper eos clamor ad Iudicem venerit, mittat Iudex clamantem cum miſſo ſuo ad Epiſcopum, vt faciat ei per aduocatum iuſtitiam facere. Si vero aliqua inter eos fuerit orta intentio, quam per ſe pacificare non velint, aut non poſſint; tunc per aduocatum Epiſcopi, qualem iuſſerit, ipſa cauſa ante Comitem veniat, vel Iudicem: & ibi ſecundum legem finiatur, antepoſito, ſicut dictum eſt, de perſona clericorum.

IDEM.

XII. Vt liber homo, qui in monaſterio regulari comam depoſuerit, & res ſuas ibi legauerit, promiſſionem factam ſecundum regulam firmiter teneat.

IDEM.

XIII. De liberis hominibus qui ad ſeruicium Dei ſe tradere volunt, vt prius hoc faciant, quam a nobis licentiam poſtulent. Hoc autem ideo dicimus, quia audiuimus aliquos ex illis non tantum cauſa deuotionis, quam pro exercitu ſeu pro alia functione Regali fugienda: quoſdam vero cupiditatis cauſa, ab his qui res illorum concupiſcunt, circumuentos audiuimus, & hoc ideo fieri prohibemus.

IDEM.

XIV. Vt loca, quæ ſemel Deo dicata ſunt, vt monaſteria ſint, in perpetuum non poſſint vltra fieri ſecularia habitacula.

IDEM.

XV. Vt ſi clerici aliquod negotium inter ſe habuerint, à ſuo Epiſcopo iudicentur; nam non à ſecularibus, nec monachus, nec clericus, in ſecularia negotia tranſeant.

IDEM.

XVI. Vt ſeruum alterius nemo ſollicitet ad clericalem vel monachalem aſcendere ordinem, ſine licentia domini ſui & voluntate.

IMP. PIPINVS.

XVII. Vt Eccleſiæ baptiſmales ſan oracula, quæ eas à longo tempore reſtaurarint, mox iterum [illegible]tent: & tam curtis Regia, quam Longobardi, tales ibi habeant dominationes, quales illorum [illegible]o tempore fuerit conſuetudo.

IDEM.

XVIII. Vt Pontifex vnuſquiſque ordinet & diſponat Eccleſiam ſuam Canonico ordine, & ſacerdotes ſuos vel clericos diſtringat canonico ordine viuere. Et ſi quis Pontifex clericos ſuos canonico ordine diſtringere noluerit, anathema ſit. Et ſi illi ad ſecularem pertranſierint habitum, quod canones clericos prohibent facere; Comes, qui in loco ordinatus fuerit, diſtringat illos in omnibus ad ſuam partem, ſicut alios exercitales.

IDEM.

XIX. Monaſteria virorum & puellarũ tanquam in mundio palatij eſſe noſcuntur, vel in mundio Epiſcopi ſui, ſeu reliquorum hominum; & diſtringat vnuſquiſque, in cuius mundio ſunt, vt regulariter viuant.

IDEM.

XX. Similiter in xenodochiis cuiuslibet fratres in omnibus paſcantur iuxta poſſibilitatem illorum locorum.

IDEM.

XXI. Vt de reſtauratione Eccleſiæ, vel pontis facienda, aut ſtrata reſtauranda, omnia generaliter faciant homines, ſicut antiqua fuit conſuetudo: & non anteponatur immunitas, nec pro hac re vlla occaſio perueniat.

IDEM.

XXII. Inſtituimus vt, ſicut Dominus CAROLVS Rex commendauit, de illis monachis, qui de Francia vel de aliis venerint. & eorum monaſteria dimiſerint, vt præſentialiter in illis partibus reuertantur ad monaſteria, & nemo ex vobis ipſos ſecum detineat.

IDEM.

XXIII. De presbyteris, qui de aliis locis vel prouinciis veniunt, vt nullus eos debeat recipere, ſine dimiſſoria Epiſcopi, de cuius parrochia eſt.

IDEM.

XXIV. Placuit nobis de Eccleſiis Baptiſmalibus, vt in omnibus ita debeant eſſe ordinatæ & conſeruatæ, vt Dominus CAROLVS Rex commendauit, & in ſuo capitulari continetur.

IDEM.

XXV. Et hoc conſtituimus, vt immunitates, quæ ſunt iam ab edicto paterno confirmatæ, vt in omnibus conſeruatæ debeant permanere, ſicut iuſſio ipſius Domini CAROLI Regis eſt.

IDEM.

XXVI. Conſiderauimus; vt viæ, portus & pontes infra Regnum noſtrum in omnibus pleniter emendari debeant, per illa loca, vbi iam antea fuit conſuetudo. Nam per alia loca ſuper ipſa flumina nullatenus pontes eſſe debeant.

IDEM.

XXVII. Stet nobis, vt Miſſos noſtros vnum monachum & alium capellanum direxiſſemus infra Regnum noſtrum prouidendo & inquirendo per monaſteria virorum ac puellarum, quæ ſub ſancta Regula viuere debent, quomodo eſt eorũ habitatio, aut qualiter eſt vita eorum, aut conuerſatio eorum, & quomodo quodque monaſterium debeat habere vnde viuere poſſit.

IDEM.

XXVIII. Vt quicunque xenodochia habent, ſi ita pauperes paſcere voluerint, & conſilium facere quomodo ab antea fuerint, habeant ipſa xenodochia & regant ordinabiliter. & ſi hoc facere noluerint, ipſa dimittant: & per talem hominem in antea ſint gubernata cum conſilio Epiſcopi, qualiter Deo & nobis exinde placet.

IDEM.

XXIX. De Eccleſiis Baptiſmalibus: vt nullatenus laici homines eas tenere debeant, ſed per ſacerdotes fiant, ſicut ordo eſt, gubernare: neque illi pagenſes negligentiam habeant de hoc, quod ibidem facere debent, & illi ſacerdotes eas ſic regant quomodo ordo canonicus expoſcit.

IDEM.

XXX. De monaſteriis & xenodochiis, quæ per diuerſos Comitatus eſſe videntur, [illegible] ſunt; vt quicunque ea habere voluerint, per beneficium Domini Regis habeant.

IMP. LODOVICVS.

XXXI. Vt vbi tempore aui noſtri PIPINI conſuetudo fuit toloneum dare, & ibi in futuro detur. nam vbi nouiter inceptum eſt toloneum, vlterius non exigatur. Et vbi neceſſe nõ eſt fluuium aliquem tranſmeare ad pontem, vel vbi nauis per mediam aquam aut ſub pontem pergatur, & ad [illegible] n nõ appropinquauerit, neq; ibidem aliquid emptum vel venditum fuerit, vlterius toloneum nõ detur. & nemo cogatur per pontem ire, vbi iuxta pontem aquam tranſire poteſt. Et qui vlterius [illegible] libus locis, vel de his qui ad palatium, ſiue in hoſtem pergunt, toloneum exactauerit, cũ [illegible] lege ipſum toloneum reddat, & inſuper bannum, id eſt, LX. ſolid. componat.

IDEM.

XXXII. Volumus, vt Miſſi noſtri per ſingulas ciuitates vna cum Epiſcopo & Comite, vel Miſſo noſtro, vel noſtris hominibus ibidem commanentibus eligant, quorum cura ſit pontes per diuerſa loca emendare: & eos, qui emendare debent, ex noſtra iuſſione ammoneantur, & vnuſquiſque iuxta poſſibilitatem ſuam emendare ſtudeat.

IDEM.

XXXIII. De iniuſtis occaſionibus & conſuetudinibus nouiter inſtitutis, ſicut tributa [illegible] & tolonea in media via, vbi nec aqua, nec palus, nec pons, nec aliquid tale fuerit, vnde iuxta [illegible] gi poſſit, vel vbi naues ſubtus pontes tranſire ſolent, ſiue in medio flumine, vbi nullum eſt obſtaculum, vt auferatur, antequam ad noſtram notitiam deferatur, præcipimus.

IDEM.

XXXIV. De honore Eccleſiarum, vt per omnia eis exhibeatur, ſicut nuper à nobis, cum conſenſu omnium fidelium noſtrorum, conſtitutum eſt.

IDEM.

IDEM.

XXXV. Vt pontes publici, qui per bannum fieri ſolebant, anno præſenti in omni loco reſtaurentur.

IDEM.

XXXVI. De obſeruatione præceptorum noſtrorum in immunitate, ſi ita obſeruetur, ſicut à nobis & ab * anteceſſoribus noſtris conſtitutum eſt.

** an ſic ſolet loqui Imper. Ludouicus Pius? & non potius Ludouicus iunior?*

IDEM.

XXXVII. Vt omnis ordo Eccleſiarum lege Romana viuat, & ſic inquirantur & defendantur res Eccleſiaſticæ, vt emphyteoſeos contractus, vnde Eccleſia damnum patitur, non obſeruentur, ſed ſecundum legem Romanam deſtruantur, & pœna non ſoluatur.

IDEM.

XXXVIII. Vt Miſſi noſtri, qui vel Epiſcopi vel Abbates ſunt, aut Comites, vſque quo infra ſuam iudiciariam vel terminum fuerint, nihil de aliorum coniectu accipiant: Poſtquam vero inde longe receſſerint, tunc accipiant ſecundum quod in ſua tractoria continetur. Vaſſi vero noſtri & miniſtri alii, qui miſſi ſunt, vbicunque venerint, inde coniectum accipiant.

IMP. LOTHARIVS.

XXXIX. Volumus de excubiis publicis, quæ ad vtilitatem Regni noſtri pertinent, præcepta immunitatum impedimentum non præſtent ſed adiutorium.

IDEM.

XL. Volumus, vt omnibus modis immunitates progenitorum noſtrorum præcepto, ſeu noſtro, pleniter ac iuſte emendetur.

IDEM.

XLI. Præcipimus, vt ſingulæ plebes ſecundum antiquam conſuetudinem fiant reſtauratæ quod ſi filii eiuſdem Eccleſiæ eas reſtaurare noluerint, à miniſtris reipub. diſtringantur, vt volentes nolenteſque noſtram obſeruent præceptionem.

IDEM.

XLII. De pontibus vero vel reliquis his ſimilibus operibus, quæ per antiquam cõſuetudinem Eccleſiaſtici homines per Iuſtitiam cum reliquo populo facere debent, hoc præcipimus: vt Eccleſiæ rectores eos interpellent, & eis res ſecundum quod poſſibile fuerit portio deputetur, & per alium exactorem Eccleſiaſtici homines ad opera non compellantur. Si vero opus ſuum conſtituto die adimpletum nõ habuerint, liceat Comiti pro pœna propoſiti operibus eos pignorare iuxta extimationem vel qualitatem imperfecti operis, quouſque perficiatur. Comes autem ſi neglexerit, à Rege vel à Miſſo Regis iudicaturus eſt.

IDEM.

XLIII. De his qui ſine conſenſu Epiſcopi Presbyteros in Eccleſiis cõſtituunt, vel de Eccleſiis eiiciunt, & ab Epiſcopo vel à quolibet Miſſo dominico ammoniti obedire noluerint, vt bannum noſtrum guadiare cogantur, & per fideiuſſorem ad palatium venire iubeantur; & tunc nos decernemus, vtrum nobis placuerit, aut illud bannum perſoluat, aut aliam atiſcadam ſubſtineat.

IDEM.

XLIV. De Eccleſiis quæ inter coheredes diuiſæ ſunt, conſiderandum eſt, quatenus ſi ſecundum noſtram prouidentiam & ammonitiones Epiſcopi ipſi coheredes eas tenere voluerint, & honores faciant: ſi autem hoc contradixerint, vt in Epiſcopi poteſtate maneat, vtrum eas ita cuſtodire permittat, aut reliquas exinde auferat: & vbi ad noſtrum beneficium Eccl ſiæ pertinentes ita diuiſæ ſuerint inuentæ, & vt deſcribantur & nobis enuncientur.

IDEM.

XLV. De Eccleſiis deſtructis, vt Epiſcopi noſtrique Miſſi inquiſitionem faciant, vtrum per negligentiam aut per impoſſibilitatem deſtructæ ſint: & vbi per negligentiam inuentæ fuerint, quod deſtructæ ſint, Epiſcopi autoritate emendare cogantur, qui eas debuerunt reſtaurare. Si vero per impoſſibilitatem contigerit, ita vt plures ſint quam neceſſe ſit, aut maioris magnitudinis quam ex rebus ad eas pertinentibus reſtaurare poſſint, Epiſcopus modum inueniat, qualiter emendari congrue & conſiſtere poſſint.

IDEM.

XLVI. De Eccleſiis emendandis volumus, vt ita obſeruetur, vt in capitulari noſtro continetur, quod ad Olonam fecimus. Et ſi in vno loco plures Eccleſiæ ſint, quam neceſſe ſit, deſtruantur. Quæ forte in alio loco Eccleſia ſit conſtructa, quæ tamen neceſſaria ſit, & nihil dotis habuerit, volumus, vt ſecundum iuſſionem Domini ac Genitoris noſtri, vnus manſus cum XII. bunuariis de terra arabili ibi detur, & mancipia duo à liberis hominibus, qui in eadem Eccleſia officium audire debent, vt ſacerdotes ibi poſſint eſſe, & diuinus cultus fieri, quod ſi hoc populus facere noluerit, deſtruatur.

IDEM.

XLVII. Statutum eſt, vt ſi quis liber homo per conſenſum Epiſcopi Eccleſiam in ſua conſtruxerit proprietate, fonteſque ab Epiſcopo in ea fuerint conſecrati, ideo non perdat ſuam proprietatem ſed ſi Epiſcopus voluerit, officium ſacri baptiſmatis in ſuam Eccleſiam transferat. ipſa vero Eccleſia, quæ transfertur, in conſtructoris maneat iure.

H 4 TIT:

TIT. II.

Quando liceat alterius Clericum accipere, vel non.

IMP. HENRICVS.

I. Vt nulli Epiſcopo liceat alterius Clericum recipere, aut ordinare in aliquo gradu, ſine dimiſſoria Epiſcopi ſui, de cuius parrochia eſt.

IMP. PIPINVS.

II. Vt nemo alterius Clericum ſine commendatitiis aut dimiſſoriis literis recipere præſumat.

IDEM.

III. De presbyteris, qui de alia prouincia venerint, nullus eas debeat recipere, ſine dimiſſoria Epiſcopi ſui.

TIT. III.

De decimis.

IMP. CAROLVS.

I. De decimis, vt vnuſquiſque homo ſuam decimam donet, atque per iuſſionem Epiſcopi ſui diſpenſetur.

IDEM.

II. Præcipimus Comitibus & omnibus fidelibus noſtris, vt quicunque de rebus Eccleſiaſticis habent pleniter, ſecundum morem regionis, nonas & decimas ad ipſas Eccleſias donet, abſque vlla diminutione aut dilatione, in quantum melius poſſunt & iuxta poſſibilitatem eorum: & quando neceſſitas exegerit, detur opera ad ipſas Eccleſias reſtaurandas, & adiutorium faciant.

IDEM.

III. Vt vos Epiſcopi, qui in omnibus nonas & decimas accipitis, in veſtra prouidentia ſit, quatenus Eccleſiæ & capellæ, quæ in vna parochia ſunt, emendentur; & luminaria eis præbeatis; & vt in eis presbyteri viuere poſſint.

IDEM.

IV. Vt decimæ populi in quatuor partes diuidantur: prima pars Epiſcopis detur, alia clericis, tertia pauperibus, quarta in fabrica ipſius Eccleſiæ.

IDEM.

V. De nonis & decimis conſiderandum eſt, vt de frugibus terræ, & animalium nutrimine perſoluantur. De opere vero & reſtauratione Eccleſiarum Comites, & Epiſcopi ſeu Abbates, vna cum Miſſo noſtro, quem ſibi ad hoc elegerint, conſiderationem faciant, vt vnuſquiſquis eorum tantum inde accipiat ad operandum & reſtaurandum, quantum de rebus Eccleſiarum habere dignoſcitur. Similiter & Vaſſi noſtri, aut in commune tantum operis accipiant, quantum de rebus Eccleſiarum habere videntur: vel vnuſquiſque pro ſe, iuxta qualitatem, quam ipſe tenet. Aut ſi inter eos conuenerit, vt pro opere faciendo argentum donet, iuxta æſtimationem operis in argento perſoluat, cum quo precio Rector Eccleſiæ ad prædictam reſtaurationem operis conducere valeat, & materiam poſſit emere. Et qui nonas & decimas neglexerit dare, primum quidem de illis ſecundum legem ſuam reſtituat; & inſuper bannum noſtrum perſoluat, vt ita caſtigatus caueat, ne ſæpius iterando beneficium amittat.

IMP. LOTHARIVS.

VI. De decimis, vt dentur, & dare nolentibus, ſecundum quod anno præterito denunciatum eſt, à miniſtris reipub. exigantur, & eligantur quatuor vel octo homines optimi, prout, ſi opus fuerit, de ſingulis plebibus iuxta qualitatem vniuſcuiuſque plebis, vt ipſi inter ſacerdotes & plebem teſtes exiſtant, vbi datæ vel non datæ fuerint. Hoc autem ideo tantos teſtes eſſe diximus, vt ibi ſacramentum aliquod faciendum neceſſitas contingat. Non tamen omnino tantos teſtes mittendos eſſe dicimus, vt ipſos ſemper omnes in dandis decimis præſentes eſſe pariter neceſſe ſit; ſed dum pluribus committitur, minus grauentur, duos autem teſtes, ſi adfuerint, ſufficere credimus, negligentes autem à presbyteris Eccleſiarum ammoneantur, vſq; ad tertiam vicem, vt ipſi decimam dent. Quod ſi contempſerint, ab introitu Eccleſiæ prohibeantur, & ſi hoc minime emendauerunt, à miniſtris reipub. districti, ſinguli per caput VI. ſolid. Eccleſiæ componant, & inſuper dare decimam cogantur. Nam ſi iterum contemptores exiſtant, & per publicam autoritatem domus vel caſæ eorum wiffentur, quouſque pro ipſa decima, ſicut ſupra dictum eſt, ſatisfaciant. Quia ſi de non rebelles vel contradictores eſſe voluerint, & ſuper ipſam guiffam, ſua auctoritate præſumpſerit introire; tunc à miniſtris Regis in cuſtodiam mittantur, vſquedum ad iudicium poſtmodum perducantur, & ibi ſecundum legem ad Comitem vel ad partem publicam componant. Reliqua vero decima, vt ſupra dictum eſt, & VI. ſolid. ad Eccleſiam ſatisfaciant.

IDEM.

VII. Quicunque decimam abſtrahit de Eccleſia, ad quam per iuſtitiam dare debet, & eam præſumptiue vel propter munera, aut amicitiam, aut quamlibet aliam occaſionem, ad aliam Eccleſiam dederit; vel per Comitem, vel per Miſſum noſtrum diſtringatur, vt eiuſdem decimæ quantitatem, cum ſua lege, reſtituat.

IDEM.

VIII. De decimis, quas populus dare non vult, niſi quolibet modo ab eo redimatur, ab Epiſcopis pro-

pu prohibendum eſt ne fiat: & ſi quis contemptor inuentus fuerit, ad noſtram præſentiam venire compellatur. Cæteri vero diſtringantur, vt inuiti Eccleſiæ reſtituant, quæ voluntarie dare neglexerunt.

IDEM.

IX. Vt terminum habeat vnaquæque Eccleſia, de quibus villis decimam accipiat.

IDEM.

X. Dictum eſt nobis, quod in quibuſdam locis Epiſcopi & Comites ab inceſtuoſis, & ab his qui decimas non dant, guadias accipiant: & à presbyteris pro quibuſdam negligentibus, & inter ſe pecunias diuidant; quod penitus abolendum eſſe decernimus, ne forte auaritiæ locus detur: & conſtituimus, vt inceſtuoſi iuxta Canonicam ſententiam, pœnitentia mulctentur. Qui vero decimam poſt tertiam ammonitionem & prædicationem ſacerdotum dare neglexerint, excommunicentur: iuramento vero eum conſtringi nolumus, propter periculum periurii.

TIT. IV.

De iterantibus.

REX ROTHARIS.

I. Nulli ſit licentia iterantibus herbam negare: excepto prato intacto, tempore ſuo aut meſſe. Poſt fœnum autem aut fruges collectas, ter tantum vendicetis, cuius terra eſt, quantum cum clauſura ſua poteſt defendere. Nam ſi quis caballos iter facientes, de ſtipula aut de ipſis paſcuis, vbi alia pecula paſcuntur, mouere præſumpſerit, in octogild caballos componat, pro eo quod ipſos de aruo campo, quod eſt foſſinegar, mouere præſumpſerit.

IMP. CAROLVS.

II. De truſte facienda, vt nemo præſumat ad nos venienti manſionem vetare, & quæ neceſſaria ſunt, ſicut vicino ſuo, ei vendat.

IMP. CAROLVS.

III. De iterantibus, qui ad palatium aut alicubi pergunt, vt eos cum collecta manu nemo auſus ſit aſſilire; & nemo herbam alterius tempore defenſionis tollere præſumat, niſi vel in hoſtem pergendo, aut Miſſus noſter ſit: qui aliter facere præſumpſerit, emendet.

IDEM.

IV. Vt Miſſis noſtris diſcurrentibus, vel cæteris propter vtilitatem noſtram iter agentibus nullus manſionem contradicere præſumat.

IMP. PIPINVS.

V. De Epiſcopis, & Abbatibus, & Comitibus ſeu Vaſſis dominicis, vel reliquis hominibus, qui ad palatium veniunt, vel inde vadunt, vel vbicunque pergunt per regnum noſtrum, vt non præſumant ipſi, aut homines illorum, alicui homini ſuam cauſam tollere, vel ſuum laboratum, in tantum ſi non comparauerit, aut ipſe homo, qui ſua ſpontanea voluntate eis non dederit, & quando hibernum tempus fuerit, nullus audeat manſionem vetare ad ipſos iterantes, in tantum quod ipſi iterantes iniuſte nullas cauſas tollant. Et ſi aliquis hoc præſumpſerit facere, tam ſeniores quam vaſalli norum, & ipſe homo ibidem ad eos proclamauerit: tunc volumus, vt præſentialiter ipſe, qui hoc fecerit, hoc, quod ad ipſum hominem tulerit, ſecundum ſuam legem emendet. Et ſi euenerit, quod ei ipſa cauſa ibidem ſecundum legem præſentialiter emendata non fuerit, & ad palatium exinde proclamare euenerit: tunc volumus, vt ipſe, qui hoc malum fecerit, contra ipſum hominem, qui proclamauerit, ſecundum ſuam legem emendet, & inſuper ad palatium noſtrum componat, ex eo quod bannum noſtrum frangere auſus fuerit.

TIT. V.

De cerariis & cartulariis.

IMP. CAROLVS.

I. De cerariis, & tabulariis, & cartulariis, ſicut à longo tempore fuit conſuetudo, ita obſeruetur.

IDEM.

II. Stetit nobis de omnibus libellariis, vt nullus Comes nec iuniores eorum amplius diſtringant, nec inquietent, niſi ſicut à longo tempore fuit conſuetudo.

IDEM.

III. Sicut conſuetudo fuit ſigillos & epiſtolas comprehendere, & viam vel portos cuſtodire, ita nunc ſit factum.

TIT. VI.

De heribanno.

IMP. CAROLVS.

I. De heribanno volumus, vt Miſſi hocamodo exactare fideliter debeant, abſque vllarū perſonarum gratia vel blanditia, ſine terrore, ſecundum noſtram iuſſionem; id eſt, de homine habente VI. libras in auro & argento, bruneis, ferramento, pannis, caballis, bobus, vaccis, aut peculiis; ita vt vxores aut infantes non fiant exſpoliati pro hac re de eorum veſtimentis: ſed recipiatur legiti-

legitimum haribannum, vel libræ tres. Qui vero non habuerint amplius in ſupraſcripto precio, valente niſi libras III. ſolidi xxx. ab eo exigantur, id eſt, libra vna & dimidia. Qui autem non habuerit amplius, niſi libras II. ſolidi x. ſi vero vnam libram, ſolidi v. Ita vt iterum ſe valeat præparare ad ſeruitium Dei, & in noſtram vtilitatem. Et noſtri Miſſi caueant, & diligenter inquirant, ne per aliquod malum ingenium ſubtrahant; nam iuſtitiam alteri tradendo aut commendando.

TIT. VII.

Si quis literas noſtras deſpexerit.

IMP. LODOVICVS.

I. SI quis literas noſtras deſpexerit, id eſt, tractorias, quas propter Miſſos noſtros recipiendos dirigimus; aut honorem, quem habet, amittat; aut in eo loco, vbi prædictos noſtros recipere debuerit, tam diu reſideat, & de ſuis rebus Legatos illuc venientes ſuſcipiat, quouſque animum noſtrum ſatisfactum habeat. Qui vero epiſtolam noſtram quocunque modo deſpexerit, iuſſu noſtro veniat ad palatium, & iuxta noſtram voluntatem, congruam ſuæ ſtultitiæ caſtigationem accipiat. Et ſi liber homo, aut miniſterialis Comitis hoc fecerit, honorem qualemcunque habuerit, ſiue beneficium amittat. Et ſi ſeruus fuerit, nudus ad palatium vapuletur, & capilli eius tondeantur.

IDEM.

II. De noua & falſa moneta diximus, & de deſpectu noſtrarum literarum, & de latronibus coercendis & puniendis, & faydis pagandis, & de homicidiis prohibendis, & de periuriis, & falſis teſtibus compeſcendis; de his omnibus, & cæteris his ſimilibus conſtituimus, vt omnibus annunti[illegible], & in futuro obſeruetur. Hoc quoque volumus, vt Miſſi noſtri obſeruent, & quicquid de his [illegible] vel ſimul vel ſingulariter emendare potuerint, emendent: & ea, quæ emendauerint, diligenter ſcriptis notent; & hoc ſic peragere curent, quatenus iuſte reprehendi à quoquam nullatenus poſſint. & quæ facere debent aut quæ poſſint nullatenus prætermittant. Imo caueant ne, quod abſit, aut gratia alicuius, aut honoris, aut timoris ſiue odii cauſa illud, quod agere debent, omittant; & ſummopere ſtudeant in hoc, quod per ſe facere non poſſunt, nobis notum faciant, & in omnibus prouideant, vt per ſingula capitula, tam verbis quam ſcriptis, de omnibus, quæ illinc peregerint, nobis rationem reddere valeant.

TIT. VIII.

De beneficiis & terris tributariis.

IMP. CAROLVS.

I. Quicunque ſuum beneficium occaſione proprii deſertum habuerit, & infra annum, poſtquam Comes vel Miſſus noſter notum factum habuerit, illud emendatum non habuerit, ipſum beneficium amittat.

IDEM.

II. Quicunque tributariam terram, vnde tributum ad partem noſtram exire ſolebat, vel ad Eccleſiam, cuilibet alteri tradiderit: is, qui eam ſuſcepit, tributum, quod exinde ſolebat exire omnibus modis ad partem noſtram tribuat: niſi forte talem firmitatem habeat de parte noſtra, per quam ipſe tributum ſibi per donationem poſſit oſtendere.

IDEM.

III. Si quis terram cenſualem habuerit, quam anteceſſores ſui ad aliquam Eccleſiam, vel ad villam noſtram dederint; nullatenus eam ſecundum legem tenere poteſt: niſi ille voluerit, in cuius voluntate illa Eccleſia vel villa pertinet. Niſi forte filius eius aut nepos eius ſit, qui eam tradiderit, & ei eadem terra noſtra ad tenendum placita ſit. Sed in hac re conſiderandum eſt, vtrum ille, qui eam tenet, & diues aut pauper ſit; & vtrum aliud beneficium habeat, vel etiam proprium: & qui eorum neutrum habuerit, erga hunc miſericorditer agendum eſt, ne ex toto expolietur, vt in egeſtate incidat; & vt talem cenſum inde perſoluat, qualis fuerit conſtitutus ei, vel portionem inde aliquam in beneficio accipiat, vnde ſe ſuſtinere valeat.

IMP. CONRADVS.*

IV. In nomine Sanctæ & indiuiduæ Trinitatis CONRADVS Dei gratia Romanorum Imperator Auguſtus, ſanctæ Dei Eccleſiæ fidelibus noſtriſque, tam præſentibus quam futuris, notum eſſe volumus: quod ad reconciliandos animos ſeniorum & militum, vt adinuicem ſemper inueniantur concordes, & vt fideliter & perſeueranter nobis & ſuis ſenioribus ſeruiant, deuote præcipimus & firmiter ſtatuimus, vt nullus miles Epiſcoporum, Abbatum & Abbatiſſarum, Marchionum vel Comitum, vel omnium qui beneficium de noſtris publicis beneficiis aut de Eccleſiarum prædiis omnino tenent, aut tenuerint, aut hactenus iniuſte perdiderint, tam de noſtris maioribus valuaſſoribus, quam eorum militibus, ſine certa & conuicta culpa ſuum beneficium non perdat, niſi ſecundum conſuetudinem anteceſſorum noſtrorum, & iudicium parium ſuorum. Si contentio emerſerit inter ſeniorem & militem, quamuis pares adiudicauerint illum ſuo beneficio carere debere; & ille dixerit, hoc iniuſte vel odio factum eſſe, ipſe ſuum beneficium teneat, donec ſenior, & ille quem culpat, cum paribus ad noſtram præſentiam veniant, & ibi cauſa iuſte determinetur. Si autem pares eiu[s] [illegible] pari in iudicio ſeniorum defecerint, ille qui culpatur ſuum beneficium teneat, donec ipſe cum ſeniore & paribus ad noſtram præſentiam veniat. Senior vero & miles eius qui culpatur, qui ad

* *Hoc nomine (vt coniectura eſt) Tertius, Lotharii Tertii ſucceſſor.*

ven

... bus ... x ebdomadas, antequam iter accipiat, ei, cum quo litigauerint, innoteſcant. Hoc ... e maioribus vaſſallis obſeruetur, de minoribus vero in Regno noſtro, aut ante Miſ... noſtrum eorum cauſa finiatur. Præcipimus etiam, vt cum ... quis eius miles ſiue de maioribus ... minoribus de hoc ſeculo migrauerit, filios eius beneficium tenere: ſi vero filios non hab... eri, ... biattenim ex maſculo reliquerit, pari modo beneficium habeat, ſeruato vſu maiorum v... in dandis equis & armis, ſuis ſenioribus. Si vero forte habiatticum ex filio non reliquerit, ſe... legitimum ex parte patris reliquerit, ſed ſeniorem offenſam habuerit, & ſibi vult ſatisfacere ... nus eſſe, beneficium quod patris ſui fuit habeat, ſeruato vſu maiorum valuaſſorum in dandis & armis, ſuis ſenioribus. Inſuper & omnibus modis prohibemus, vt nullus ſenior benefic... orum militum per cambium aut per precariam aut per libellum ſine eorum aſſenſu facere ... at. Illa vero, quæ tenent proprietario iure, aut per præceptum, ſiue per rectum libellum, ſiue ... ecariam, nemo eum iniuſte deueſtire audeat. Fodrum vero de caſtellis, quod noſtri ... eſſo... erunt, nullo modo exigimus. Si quis autem hanc iuſſionem noſtram infregerit, au... ... componat, medium cameræ noſtræ, & medium cui damnum illatum fuerit.

TIT. IX.

De his qui ſe in poteſtate alterius ſubdiderint, vel res per fraudem alienauerint, vel diuiſionem diſtulerint facere.

IMP. PIPINVS.

I. Stetit nobis de illis hominibus liberis Longobardis, vt licentiam habeant ſe commodandi ... uerint, ſicut antea in tempore Longobardorum conſuetudo fuit, in ... orum vt ſuo Com... ... rationabiliter, quod debent.

IDEM.

II. De illis hominibus, qui res ſuas alienauerunt, vbicunque ſuper eas reſident, reſtringat eo... es per excubias publicas, ſicut lex continet.

IDEM.

III. Placuit nobis, vt liberi homines, qui non propter paupertatem, ſed ob vitandam re... ... nis, fraudulenter ac ingenioſe res ſuas Eccleſiis delegant, denuo ſub cenſu vtendas recipi... oſque res ipſas poſſident, & hoſtes & reliquas publicas functiones faciant. Quod ſi iuſſa face... lexerint, licentiam eis diſtringendi Comitibus permittimus per ipſas res, non reſiſtente immu... ... ate, vt ſtatus & vtilitas Regni huiuſmodi adinuentionibus non infirmetur.

IDEM.

IV. Volumus, vt ſimul in laicali ordine hæc ... uetur menſura, videlicet, vt ſi quis alterius pro... prietatem, qui hoſtem facere poſſit, emerit, aut quouis modo ad eum peruenerit, eique ad vtendum eam dimiſerit: & ſi negligenter de hoſte fuerit, per ipſas res à Comite diſtringatur, vt quoquo modo publica vtilitas non minoretur.

IDEM.

V. Videtur nobis, vt quicunque liber homo ingenioſe in ſeruitium alicuius ſe tradiderit, is qui ... m recipit, hoc, quod ille, qui ſe in ſeruitium tradidit, in publico per antiquam conſuetudinem fa... ... e debuit, adimpleat.

IDEM.

VI. De his perſonis, qui ſuas res omnino alienam perſonam delegant, vt ad placitum venire ... non compellantur, vt mala quæ facta habent, non emendent. Quod ſi apparuerit omnino delegaſ... ... e iuſtitiam facerent; volumus, vt ipſæ res in bannum mittantur, quouſque ille, qui eas habet, au... ctorem in placitum adducat, & ſic de malefactore iuſtitiam faciat.

IDEM.

VII. Præcipimus, vt de his fratribus, qui in noſtris & Romaniæ finibus in paternam vel mater... nam ſuccedunt hereditatem; ſi contigerit, quod vnus Eccleſiaſticæ militiæ ſit mancipatus; & idcirco ... qui ſeculariter militare debuerat, vt ſe ad defenſionem Regni ſubtrahat, in noſtris finibus partem ... ſtantiæ in portionem ſuſcipere diſſimulauerit, idcirco vt neque à Comite diſtringi valeat. Vbi... ... ue enim ſuus Comes eum inuenerit, licentiam diſtringendi ei concedimus; ita vt primum fide... ... tem, donec ad placitum veniat, & bannum noſtrum perſoluat. Si vero fideiuſſorem non inue... nerit, tamdiu per Comitem ſub cuſtodia teneatur, quouſque fideiuſſorem inueniat, & bannum no... ſtrum perſoluat.

IDEM.

VIII. De liberis vero hominibus, qui in alienam poteſtatem mobile ſuum transferunt, vt cau... ... es eorum pignorare eos non poſſint; placet nobis, vt eorum res infiſcentur, quouſque ve... ... tes ad audiendam iuſtitiam faciant. Si vero venire contempſerint, ſecundum capitulare do... ... ac genitoris noſtri, de rebus eorum agatur. Nam & de rebus eorum habita æſtimatione, da... ... m quæſitori fiat. Qui vero illud mobile recepit, ſi hoc per ſacramentum probare non ... uerit, quod propter iuſtitiam alterius differendam illud mobile non recepiſſet, bannum no... ... perſoluat. De fratribus namque, qui ſimul in paterna ſeu materna hereditate viuunt ... muniter, ſubſtantiam eorum diuidere occaſione, vt vnus eorum tantum in hoſtem va... ... olumus; vt ſi ſolus eſt, vadat: ſi vero duo, ſimiliter: ſi vero tres fuerint, vnus remaneat. Si

vltra

vltra tres numerus creuerit, vnus ſemper propter domeſticam curam, atque rerum con[illegible] colentiam remaneat. Si vero inter eos aliqua fuerit orta contentio, quis eorum ex[illegible] re debeat, tunc prohibemus, vt nemo eorum remaneat. In ætate quoque illoru[illegible] tur, & in nepotibus hæc conditio remaneat ſimiliter.

TIT. X.

Quando liceat rectoribus Eccleſiarum acta anteceſſorum ſuorum reſcindere.

Rex ASTVLPHVS.

I. Si quis Longobardus cum Pontificibus, Abbatibus, vel Cuſtodibus Eccle[illegible]rum ſeu [illegible]dochiorum Præpoſitis, de quibuſcunque rebus conuenientiam fecerit, & pœn[illegible] obligauerit; & heredes & ſucceſſores ſuos obligauerit, & idonei homines interf[illegible]un[illegible], non poſtea ab eorum ſucceſſoribus remoueri; ſicut nec remoueri ab eo[illegible]em Longob[illegible] exce[illegible] pœnam obligatam componere voluerit. Si vero commutationem f[illegible] de [illegible] vel [illegible]iis, & interfuerit Miſſus Regis vel Pontificis ſeu Iudicis, aut tales homines tre[illegible] ſ[illegible] tatur, & res eius meliorata apparuerit; tunc quando ipſa commutatio facta fuerit, [illegible] loci ſuſcepit, nullo tempore poſtea ab eorum ſucceſſoribus remoueantur, ſed [illegible] ipſa firma permaneat: Et ſi remouere voluerit, pœnam inter ſe obligatam compo[illegible].

Imp. LOTHARIVS.

II. De precariis quoque, quæ à Rectoribus Eccleſiarum irrational[illegible] ſi[illegible] ſucceſſores pœna graui obligabant, vt facta eius nequirent diſſoluere, præcipi[illegible] rum anteceſſoris ſui pœna ſtatuta ſit obligatus: ſed ſuæ prouidentiæ conceſſum, vt ſi an[illegible] res Eccleſiæ irrationabiliter diſtribuerit, ab eo eidem Eccleſiæ ad ius tenendum reuocetur.

IDEM.

III. Vt vbicunque commutationes, tam tempore noſtro, quam genitoris noſtri, ill[illegible]mæ & irrationabiles, atque inutiles in Eccleſiis Dei factæ ſunt, diſſoluantur; & recipiat vnuſquiſque quod dedit. Vbi vero mortua manus interiacet, aut alia quælibet cauſa, quæ rationabil[illegible] eſſe [illegible]etur, [illegible]uenta fuerit, diligenter perſcribatur, & ad noſtram notitiam perferatur.

IDEM.

IV. Si quis Epiſcopus aut propinquitatis affectu, aut muneris ambitione, aut cauſa amicitiæ Xenodochia aut monaſteria, vel baptiſmales Eccleſias, ſiue Eccleſię pertinentes cuilibet per emphyteoſeos contractus dederit, ſe ſuoſque ſucceſſores pœna multandos conſcripſerit; poteſtatem talia mutandi Rectoribus Eccleſiarum, abſque pœnæ conſcriptæ ſolutione, concedimus.

TIT. XI.

De Pontificibus.

Dominus LOTHARIVS affixit ad limen beati Petri Apoſtoli iuxta ciuitatem Romanam, tempore beati Eugenii Papæ, de Pontificibus hæc capitula.

I. Conſtitutum habemus, vt omnes, qui ſub ſpeciali defenſione noſtra ſeu domi[illegible] p[illegible] fuerunt ſuſcepti, impetrata inuiolabiliter iuſta vtantur defenſione, quod ſi quis in quocun[illegible] pore hoc violare præſumpſerit, ſciat ſe periculum vitæ ſuæ eſſe incurſurum. Nam & hoc de[illegible] vt domino Apoſtolico in omnibus obſeruent obedientiam, ſeu iudicibus ac ducibus iu[illegible] tiam faciendam.

IDEM.

II. Volumus, vt deprædationes, quæ hactenus fieri ſolebant, ne fiant, neque viue[illegible]e, [illegible]q; defuncto Pontifice. Si quis vero hoc vlterius fecerit, ſciat ſe legali ſententia eſſe damnan[illegible]m. [illegible]æ a[illegible] tem retroactæ factæ ſunt, placet nobis, vt per diſtrictionem noſtram legaliter fiant e[illegible]end[illegible]tæ.

IDEM.

III. Volumus, vt in electione Pontificis nullus præſumat venire, neque liber neque ſeruu[illegible] aliquod impedimentum faciat, illis exceptis ſolummodo Romanis, quibus antiquitus fuit [illegible]c tudo conceſſa per conſtitutionem ſanctorum patrum eligendi Pontificem. Et ſi q[illegible] hanc iuſſionem facere præſumpſerit, in exilio tradatur.

IDEM.

IV. Nouiſſime admoneatur homo, vt omnis, ſicut Dei gratiam & noſtram habere deſiderat, ita præſtet obedientiam & reuerentiam huic Pontifici.

TIT. XII.

Ne liberi homines opprimantur.

Imp. CAROLVS.

I. Audiuimus etiam, quod iuniores Comitum vel aliqui miniſtri reipub. ſiue etia[illegible] fortiores Vaſſi Comitum, aliquas redhibitiones vel collectiones quidam per paſtum [illegible] q[illegible] ne paſto, quaſi deprecando populo exigere ſolent. Similiter quoque operas collectionum [illegible] [illegible]re, runcare, vel cætera his ſimilia à populo per eaſdem vel alias machination[illegible]

[illegible] omni po- [illegible] oppe [illegible] ſolitudine [illegible] autem [illegible] mutua dile- [illegible] præſtare inuicem minime prohibemus.

IDEM.*

Pla[illegible] nobis, vt nullos liberos homines Comites noſtri ad [illegible] ſerui [illegible] inſtituerint, & quicunque hoc fecerit, ſecundum iudicium, quod ſtatu[illegible] mus, emendet. *alias, PIPINI.

IDEM.*

Placuit nobis de omnibus liberis, vt nihil ei [illegible] & rectitudo con- *alias eſt lex LOTHARII.

IDEM.*

De oppreſſione pauperum liberorum hominum, vt non hac [illegible] potentioribus per [illegible] aliquod [illegible] contra iuſtitiam oppreſſi, ita vt coacti res eorum vendant [illegible] de liberis hominibus [illegible] mus, ne forte parentes eorum con[illegible] ditati [illegible] le obſequium non minuatur, & ipſe heredes propterinde [illegible] vel lat[illegible] factores efficiantur: & vt non ſæpius fiant banniti ad placita, niſi ſicut in a[illegible] capi[illegible] ta obſeruetur. *An eſt CAROLI MAGNI aut ROMANI? vt Craſſus.

IMP. GVIDO.

V. Nemo Comes neque loco eius poſitus, neque Sculdaſius, ab Arimannis [illegible] aliquid per [illegible] præter quod conſtitutum legibus eſt. Sed neque pro ſua fortuna in man[illegible] arimannus [illegible] et, aut placitum teneat, aut aliquam violentiam faciat. Si vero de prædictis perſonis [illegible] c iſtutum fecerit, honore proprio ſiue miniſterio priuetur, & ſecundum legem emen-

TIT. XIII.

De his qui ad patriam defendendam ire neglexerint, vel auxilium ſuum Comiti denegarint.

IMP. LOTHARIVS.

I. Quicunque liber homo à Comite ſuo fuerit ammonitus, aut miniſtris eius, ad patriam de[illegible], & ire neglexerit, & exercitus ſuperuenerit ad iſtius Regni vaſtationem, vel ad contra[illegible] noſtrorum, capitali ſubiaceat ſententiæ. Similiter obſeruandum eſt, [illegible] vocati fue[illegible] eorum noſtrorum aduentu, & ita contigerit, vt [illegible] ſtes [illegible] venerint, hi qui vocati venire noluerint, vnuſquiſque ſecundum ſuam legem emendet.

IMP. GVIDO.

II. Quicunque igitur ex laicali ordine, tam liberi quam ſerui homines, in Comitatu manen[illegible] proprio Comite vel à publica parte, qui ab his, qui tempub. agunt, ammoniti fuerint, ſi ſe ſub[illegible] ab adiutorio ſui proprii Comitis, & eum non adiuuauerint infra ipſum Comitatum, eo[illegible] nes venientes in ſuo Comitatu, tertiam partem liberi ex ſuis mobilibus com[illegible] ſer[illegible] x. ictus à propriis dominis accipiant ſi probatum fuerit, quod eis fuiſſet depu[illegible]

IDEM.

III. Si igitur ex præcepto Imperiali Comes loci ad defenſionem patriæ ſuos arimannos ho[illegible] pare monuerit, aut per ſeant per miſſos ſuos, ſi aliquis eorum remanſerit, exceptis his, [illegible] opus elegerit in ſua neceſſitate, aut Comes dimittere voluerit, niſi aliquibus ſonnis [illegible] impedimentis, quæ legibus continentur, detentus fuerit, guidrigild ſuum componat. Et [illegible] Comitum aut publicus poteſtatem habeat exigendi, niſi cum Miſſo palatii Impera-

TIT. XIV.

Qualiter cum fara ſua alicui migrare permiſſum ſit.

REX ROTHARIS.

I. Si quis liber homo migrare voluerit aliquo, poteſtatem habeat intra dominium Regni no[illegible] ſua migrare, quo voluerit, ſi tamen, ſi iam à Rege ei data fuerit licentia, & ſi ei aliquas [illegible] quicunque liber homo donauerit, & cum eo noluerit permanere, vel cum herede [illegible] donatorem vel ad heredem eius reuertantur.

TIT. XV.

De aduenis.

REX ROTHARIS.

Omnes gargangi, qui de extremis finibus in Regni noſtri finibus aduenerint, ſeque ſu[illegible] noſtræ ſe ſubdiderunt, legibus noſtris Longobardorum viuere debeant, niſi legem ſuam [illegible] pie-

à pie[illegible]te noſtra [illegible] Longobardorum, [illegible] h[illegible] ſione Regis, res ſuas cuiſcum[illegible] au[illegible] ingem[illegible] alienare.

TIT [illegible]

De his qui ſecreta R[illegible]er inquirunt.

R[illegible] RA[illegible]

I. Relatum eſt nobis, quod ſunt aliqui pr[illegible] o[illegible] ne[illegible] ſecretum diſcendum, vt per delicioſos, aut per oſtiarios [illegible] ſe inueſtigare poſſint, quicquid nos agimus; & ipſi qu[illegible]ur, qu[illegible] dant, aut annunciant noſtra ſecreta, & adhoc in extrane[illegible] ruit nobis, vt ille, qui talem cauſam perpetrare præſump[illegible]t, no[illegible] ſuſpicione manere videtur: vnde decernimus, vt qui in [illegible] cauſa a[illegible] ſubmittit, quam qui ſubmittitur, animæ ſuæ incurrat periculum. & re[illegible] ce[illegible] cit ſcriptura, *Secretum Regis abſcondere bonum eſt, opera autem Dei honorificum reuelare eſt.*

TIT. XVII.

De bruneis extra noſtrum Regnum non vendendis

IMP. CAROLVS.

I. De bruneis, vt nullus extra Regnum noſtrum vendere præſumat.

TIT. XVIII.

Vbi mercatum habendum ſit.

IMP. CAROLVS.

I. Vt mercatum nullo habeatur loco, niſi vbi antiquitus fuerit, & legitime debet [illegible]

TIT. XIX.

De eo qui alium iniuſte in iudicio adiuuare præſumpſerit.

IMP. CAROLVS.

I. Si quis in iudicio iniuſte hominem contra alium altercantem per mal[illegible] pſerit adiuuare, atque inde coram iudicibus vel Comitibus increpatus fuerit, & [illegible] rit, xv. ſolid. culpabilis iudicetur.

TIT. XX.

Qua lege aldiones vel aldiæ viuere debeant.

* AL. PIPPINVS. IMP. CAROLVS.*

I. Aldiones vel aldiaux ea lege viuant in Italia in ſeruitute dominorum ſuorum, q[illegible] vel lidi viuunt in Francia.

TIT. XXI.

De contemptionibus legum.

IMP. CAROLVS.

I. De his qui legem ſeruare contempſerunt, vt per fideiuſſorem in præſentia [illegible] ſentur.

TIT XXII.

Vt menſuræ æquales fiant.

I[illegible] CAROLVS.

I. De menſuris, vt [illegible]m iuſſionem noſtram æquales fiant.

TIT XXIII.

De homine ad iudicium non mittendo.

IMP. CAROLVS.

[illegible]us præſumat ho[illegible]nem ad iudi[illegible]um mittere, niſi iudicatum fuerit

TIT. XXIV.

Ne per vitam Regis vel filiorum iuretur

IMP. CAROLVS.

I. Nullus præſumat per vitam Regis vel filiorum eius iura[illegible]

TIT. XXV.

Ne quis iudicem ſuum prætermittat.

IMP. CAROLVS.

Vt cauſa, quæ adbuc coram Comite non fuerit finita, & is qui ſe reclamat propter ſuam ... , aut contumaciam, & Comitem inde appellare noluerit, iterum Comiti commen-

TIT. XXVI.

De excommunicatis.

IMP. CAROLVS.

Placuit nobis ſecundum ſanctorum Patrum auctoritatem, ſi quis ab Epiſcopo ſuo iuſte ex-...icatus fuerit, è nullo penitus recipiatur, antequam in præſentia ſui Epiſcopi veniat, pro ...ctionem redditurus.

TIT. XXVII.

Si quis ſanctum criſma ad iudicium ſubuertendum dederit.

IMP. CAROLVS.

I. Vt presbyter, qui ſanctum criſma dederit ad iudicium ſubuertendum, poſtquam de gradu p...us fuerit, manum amittat.

TIT. XXVIII.

De eo qui bonum denarium refutauerit.

IMP. CAROLVS.

I. Quicunque liber homo denarium merum & bene penſantem recipere noluerit, bannum ...um, id eſt, L x. ſolid. componat. Si vero ſerui Eccleſiaſtici vel Vaſallorum noſtrorum hoc fece... ...ſumpſerint, L x. ictus accipiant, aut ſi magiſter eorum aut aduocatus, qui liberi homines ſunt, ...vel Comiti vel Miſſo noſtro præſentare voluerit, prædictum bannum, id eſt, L x. ſolid. com-...

TIT. XXIX.

Vbi interdictum ſit legatum alicui mittere.

REX RACHIS.

I. Si quis Iudex aut quicunque homo miſſum ſuum præſumpſerit dirigere Romam, Rauen-...am, Spoletum, Beneuentum, Franciam, Baioariam, vel Alamaniam, ſine Regis iuſſione, animæ ſuæ periculum, & res eius infiſcentur.

TIT. XXX.

Si mulier filium ſuum ad confirmandum tenuerit.

IMP. CAROLVS.

I. Si mulier filium vel filiam ſuam per fraudem aliquam coram Epiſcopo ad confirmandum ...ent, propter fallaciam ſuam, pœnitentiam agat, à viro tamen ſuo non ſeparetur.

TIT. XXXI.

De capitulis legi Salicæ additis.

IMP. CAROLVS.

I. Generaliter omnes ammonemus, vt capitula, quæ præterito anno legi Salicæ cum omni con-... addenda eſſe cenſuimus, iam non vlterius capitula, ſed tantum leges dicantur, imo pro legibus teneantur.

TIT. XXXII.

Qualiter iudicium inter Epiſcopum & priuatum fieri debeat.

IMP. PIPINVS.

I. Vt qui ſe reclamauerit ſuper Pontificem, quod iuſtitiam habeat ad inquirendum, dirigat il-...es aut per miſſum ſuum, aut per Epiſtolam ſuam ad ipſum pontificem, & ſi Epiſcopus ipſe ... aut Longobardus, diſtulerit ad iuſtitiam faciendam; tunc iuxta, vt ipſi Epiſcopi elegerint, ...tudo fuerit pignorandi à longo tempore, vt inantea in eo modo ſint pro iuſtitie facienda. ...tuimus, vt vbicunque Epiſcopi ſubſtantiem habuerint, aduocatum habeant in ipſo Comi-... abſque tarditate iuſtitiam faciat & ſuſcipiat, & talis ſit ipſe aduocatus, liber homo, bonæ ...is laicus aut clericus, qui ſacramentum pro cauſa Eccleſiæ, quam petegerit, deducere poſſit ...tatem ſubſtantiæ, ſicut lex eorum habet.

TIT. XXXIII.

De rebus forfactis.

IMP. PIPINVS.

I. De rebus forfactis, quæ per diuerſos Comitatus ſunt, volumus, vt ad palatium [illegible] manſacto anno & die.

TIT. XXXIV.

De hominibus Placentinis.

IMP. PIPINVS.

I. Non eſt noſtra voluntas, vt homines Placentini, per eorum præceptum, de curte pa[illegible]tri aldiones recipiant.

TIT. XXXV.

Vt Imperatoris foreſtes cuſtodiantur, & alieno iuri non inſtituantur.

IMP. LODOVICVS.

I. De foreſtibus noſtris, vt vbicunque fuerint, diligentiſſime inquirantur, quomod[illegible]e factæ ſunt, & defenſæ: & Comitibus denuncietur, ne vllam foreſtam nouiter inſtituant; & v[illegible]niter inſtitutas ſine noſtra iuſſione inuenerint, dimittere præcipiant.

TIT. XXXVI.

De Romanis Iudicibus, vt in præſentiam Imperatoris veniant.

IMP. LOTHARIVS.

I. Placuit nobis, vt cuncti Iudices, ſiue hi qui cunctis præeſſe debent, per quos Indi[illegible] poteſtas in hac vrbe Romana agi debeat, in præſentiam noſtram veniant; quorum volentes nomina & numerum ſcire, & ſingulis de miniſterio ſibi credito admonitionem facere.

TIT. XXXVII.

De capitulis pro lege tenendis.

IMP. LOTHARIVS.

I. Placuit nobis, vt capitula, quæ excerpſimus de Capitulare, bonæ memoriæ, aui noſtri KAROLI, ac genitoris noſtri LODOVICI Imperatoris, his omnibus & fidelibus noſtris, & ſanctæ Eccleſiæ in Regno Italiæ conſiſtentibus, per legem teneantur & ſeruentur: & quicunque horum capitulorum contemptor extiterit, L x. ſolid. componat.

TIT. XXXVIII.

De ſcripturis ſine menſe, & die menſis.

IMP. LOTHARIVS.

I. Auditu comperimus, in finibus Tuſciæ talia ſcripta eſſe prolata, quæ ſunt abſque menſe [illegible] die menſis, de quibus volumus, vt ſi deinceps prolata fuerint, nullum habeant vigorem.

TIT. XXXIX.

De ſuſpectis tutoribus remouendis.

IMP LOTHARIVS

I. Comperimus, quod ab his, qui ſecundum mundanam legem viduarum & orphanorum tutelam ſibi vendicant, non ſolum negliguntur, ſed etiam aliquotiens opprimuntur, quibus Eccleſiaſtica ſollicitudine ſuccurrendum eſſe cenſemus: & ſi huiuſmodi oppreſſores ab Epiſcopali ammonitione corrigi, gratulandum his eſt; ſin autem in obſtinationum impietate durauerint, ſuggerendum clementiſſimo Imperatori, quatenus ipſe efficacem tutorem tribuat; & vt illi remuneratio reddatur, adeo & de inutili ſilentio ſacerdotalis ordo damnetur.

TIT. XL.

Quibus honoribus filij diaconorum, presbyterorum &c. remoueantur.

IMP. OTHO.

I. Diaconorum, Epiſcoporum, Presbyterorum filios, Notarios, Sculdaſios, Comit[illegible]ces fieri, omnibus modis prohibemus.

* Eſt hoc nomine Secundus, ſiue (vt aliqui computant) Tertius. Henricus V. in Imperio ſucceſſor.

TIT. XLI.

De beneficiis non diſtrahendis.

IMP. LOTHARIVS.*

II. Diuina fauente clementia Imperator LOTHARIVS Romanorum, Pius, felix, incl[illegible] triumphator ſemper Auguſtus, cũ vniuerſo populo. Imperialis beneuolen[illegible]tiæ proprium [illegible]

commo

moda ſubiectorum inueſtigare, & eorum diligenti cura mederi calamitatibus, ſimul publi-
onum & ſtatum ac dignitatem Imperii, omnibus priuatis commodis præponere. Quocirca
ium fidelium ooſtrorum, tam futurarum quam præſentium, nouerit vniuerſitas, qualiter dum
ud Roncalias, ſeenndum Imperatorum antiquorum conſuetudinem, pro ioſtitia ac pace Regni
mponenda conſideremus omnia, quæ ad honorem Imperii ſpectare videntur: ſollicite iodagan-
perniciosam peſtem, & reipub. oon mediocre detrimentum infereotem, reſecare propoſitious.
multas enim interpellationes factas ad oos, didicimus milites beneficia ſua paſſim diſtrahere; ac
omnibus exhauſtis ſuorum ſeniorũ ſeruitia ſobterfugere. Per q vires Imperii maxime atteouatas
cognouimus, dum Proceres ooſtri milites ſuos omnibus beoeficiis exutos, ad felicem noſtri no-
minis expeditionem minime tranſducere valeant. Hortatu itaq; & conſilio Archiepiſcoporum, Du-
cum, Marchioou m, Comitum, Palatioorum, cæterorumque Nobilium, ſimul & Iudicum, hac edi-
ctali lege in omne æuum Deo propitio valitura decernimus; non licere beneficia, quæ à ſuis Seoiori-
bus habeot, abſque ipſorum permiſſu diſtrahere, vel aliquod commercium aduerſus tenorem no-
ſtræ conſtitutioois excogitare, per quod Imperii vel dominorum minuatur vtilitas. Si quis vero con-
tra ſaluberrima noſtræ legis præcepta, ad huiuſmodi illicita commercia acceſſerit, vel aliquid in frau-
dem legis machinari tentauerit, pretio ac beneficio ſe cariturum agnoſcat. Notarium vero, qui ſu-
per tali cootractu libellom vel aliud inſtrumentum conſcripſerit, poſt amiſſiooem
officii, infamiæ periculum ſuſtinere ſancimus. Datum
ſexto die menſis Nooemb.
indit. x v.

Anno Chri. 847.

D. N.

LOTHARII IMP. CÆSARIS AV[illegible] PII, FELICIS, PP.

CAPITVLARE, EX CAROLI MAGNI ET LVDOVICI PII IMPP. NECNON PIPINI CÆSARIS

& ſuis ipſius Conſtitutionibus Imperialibus com[illegible], a q[illegible] vniuerſo in Imperio per Germaniam, Galliam & Italiam promulgatum Anno Domini DCCC. XLVII.

Anno feliciter vndecimo Regni Domini noſtri CAROLI glorioſiſſimi Regis in menſe May factum Capitulare: qualiter congregatis in vnum Synodali Concilio Epiſcopis, Abbatibus, viriſque Illuſtribus, Comitibus, vna cum piiſſimo Domino noſtro ſecundum Dei voluntatem de cauſis oportunis conſenſerunt Decretum.

INCIPIT DE METROPOLITANIS.

VT Suffraganei Epiſcopi ſecundum Canones ſubiecti ſint, & ea, quæ erga miniſterium illorum emendanda cognoſcant, libenti animo emendent, atque corrigant.

Cap. II.

De Epiſcopis.

Vbi præſentes Epiſcopi ordinati non ſunt, ſine tarditate ordinentur.

Cap. III.

De Monaſteriis.

Vt, vbi Regulares fuerunt, ſecundum regulam viuant. Nec non & monaſteria puellarum ordinem ſanctum cuſtodiant; & vna quæque Abbatiſſa in ſuo monaſterio ſine intermiſſione reſideat.

Cap. IV.

Vt Epiſcopi de presbyteris, & clericis infra illorum parochia poteſtatem habeant ſecundum Canones.

Cap. V.

Vt Epiſcopi de inceſtuoſis hominibus emendandi licentiam habeant, ſeu & de viduis infra ſua parochia poteſtatem habeant corrigendi.

Cap. VI.

Vt nulli liceat alterius Clericum recipere, aut ordinare in aliquo gradu.

Cap. VII.

De decimis.

Vt vnuſquiſque ſuam decimam donet, atque per iuſſionem Pontificis diſpenſentur.

Item de decimis.

De decimis, vt dentur, & dare nolentes, ſecundum quod anno præterito denunciatum [illegible] miniſtris Reipub exigantur, id eſt eligantur quatuor, ſiue octo optimi homines, vel, prout [illegible] erit, de ſingulis plebibus iuxta qualitatem vnius cuiuſque plebis, vt ipſi inter ſacerdotem & [illegible] teſtes exiſtant, vbi datæ, vel non datæ fuerint. Hoc ideo, ne ibi iuramentum aliquod faciendi [illegible]

tur con-

[illegible]tingat. Non tamē ideo tantos teſtes mittendos dicimus, vt ipſi ſemper omnes in dandis deci[illegible]s eſſe pariter neceſſe ſit, ſed vt, dum pluribus committitur, minus grauetur. in duobus [illegible]fuerint, ſufficere credimus.

[illegible] gentes autem admoneantur à presbyterijs Eccleſiarum vſque ad tertiam vicem, vt ipſam [illegible]. quod ſi contempſerint, ab introitu Eccleſiæ prohibeantur. & ſi hoc non emendauerint, [illegible]s Reipublicæ diſtricti ſinguli per caput ſex ſolidos Eccleſiæ componant, & inſuper decimam [illegible]antur. Nam ſi iterū contemptores extiterint, tunc per publicam authoritatē domus vel caſæ [illegible]fuerint, quo vſq; pro ipſa decima, ſicut ſupra dictum eſt ſatisfaciant. Quod ſi denuo rebelles, [illegible]nt ad tectores eſſe voluerint, & ſuper ipſam hiuſam ſua autoritate intrare præſumpſerint, tunc à [illegible]ns Reipubl. in cuſtodia mittantur, vſq; dum ad iudicium publicum producantur. & ibi ſecun[illegible]g m contra Comitem, vel partem publicam componant. Reliqua autem, vt ſupra dictum eſt [illegible]us, & vi. ſolidis contra Eccleſiam ſatisfaciant.

CAP. VIII.

[illegible] homicidæ, aut cæteri rei, qui legibus mori debent, ſi ad Eccleſiam confugerint, non excu[illegible]neque eis ibidem victus detur.

CAP. IX.

Vt latrones de infra immunitatem iudices ad Comitis placita præſentent; & qui hoc non fece[illegible], beneficium & honorem perdat.

S[illegible]ret & vuaſſus noſter, ſi hoc non impleuerit, beneficium & honorem perdat; & qui bene[illegible] habuerit, bannum ſoluat.

CAP. X.

De eo, qui periurium fecerit, nulla redemptione, niſi manum perdat.

Quod ſi accuſator contendere voluerit de ipſo periurio, ſtent ad crucem, & ſi iurator vicerit, le[illegible] acc[illegible]ſator emendetur. Hæc vero de minoribus cauſis obſeruandum. De maioribus vero rebus, [illegible]t de ſtatu ingenuitatis ſecundum legem cuſtodiant.

CAP. XI.

De vindicta, & iudicio in latronibus facto, Epiſcoporum abſque peccato Comitis eſſe dicunt, [illegible]amen vt abſque inuidia, aut occaſione mala, & nihil aliud ibi interponatur, niſi vera iuſtitia ad per[illegible]ciendum. Et ſi per odium, aut malum ingenium, niſi per iuſtitiam faciendum, hominem diffece[illegible] honorem ſuum perdat, & legibus, contra quem iniuſte fecit, ſecundum pœnam, quam iniu[illegible] e[illegible]n[illegible]et.

CAP. XII.

[illegible] bonæ memoriæ * genitor noſter in ſua placita conſtituit, ſic & nos conſeruare volumus. * Pipinus.

CAP. XIII.

[illegible]rebus vero Eccleſiarum, vnde nunc penſiones exeunt, decima & nona ſint ſoluta. Vnde antea non exierunt, ſimiliter nona, & decima detur, atque de caſatis quinquaginta ſolido. i. & de ca[illegible] xx. medio ſolido, & de viginti tremiſſe, & precarus, vbi modo ſunt, renouentur; & vbi non [illegible]ſcribantur. Et ſit diſcretio inter præſtarias de verbo noſtro factas, & inter eas, quæ ſpontanea vo[illegible]ntate de ipſis rebus Eccleſiārum faciunt.

CAP. XIV.

De truſte facienda nemo præſumat.

CAP. XV.

De cerariis & tabulariis, atque cartularius, ſicut de longo tempore fuit, obſeruetur.

CAP. XVI.

De Sacramentis per geldonia inuicem coniurantibus, vt nemo facere præſumat. Alio vero mo[illegible]do de illorum eleemoſinis, aut de incendio, aut de naufragio, quamuis conuenientia faciant, nemo in hoc iurare præſumat.

CAP. XVII.

De iterantibus, qui ad palatium, aut alibi pergunt, vt eos cum collecta nemo ſit auſus ſalire.

CAP. XVIII.

Vt nemo alterius herbam defenſionis tempore tollere præſumat, niſi in hoſtem pergendo, aut Miſſus noſter ſit. Qui aliter facere præſumit, emendetur.

CAP. XIX.

De tholoneis. Qui iam antea furmannni fuerunt, nemo tollat, niſi ibi, vbi antiquo tempore, præſumat. CAP. XX.

De mancipiis. Qui vendentur, & in præſentia Epiſcopi, vel Comitis, aut in præſentia Archidia[illegible]coni, & Centenarij, ſiue Vicedomini, aut Iudicis, Comitis, ante bene nota teſtimonia, & foras mar[illegible]cha nemo mancipium vendat. Qui hoc fecerit, tantas vices bannum ſoluat, quanta mancipia ven[illegible]dit. Et ſi non habet pretium in vuadio, per ſeruum ſemetipſum donet, vſq; dum ipſos bannos ſoluat.

CAP. XXI.

De prutias, vt nullus foras noſtro Regno vendere præſumat.

CAP. XXII.

Si Comes in ſuo miniſterio iuſtitias non fecerit, Miſſum noſtrum de ſua cauſa ſonniare faciat, vſq; dum iuſtitiæ ibidem factæ fuerint. Et ſi vuaſſus noſter iuſtitias non fecerit, tunc & Comes & Miſ[illegible]ſus ad ipſius cauſam ſedeant, & de ſuo viuant, quouſque iuſtitias fecerint.

CAP. XXIII.

Si quis pro faida pretium recipere non vult, tunc ad nos ſit tranſmiſſus, & nos eum [illegible] vbi damnum minime facere poſſit. Simili modo & qui pro faida pretium ſoluere voluerit, [illegible] tiam exinde facere, in tali loco cum mittere volumus, vt per eum maius damnum non [illegible]

CAP. XXIV.

De latronibus ita præcepimus obſeruandum, vt per primam vicem non moriantur, [illegible] lum perdant.

De ſecunda vero culpa naſus ipſius latronis abſcindatur.

De tertia vero culpa, ſi non emendauerit, moriatur.

ITEM CAPITVLARE, QVOD FACTVM EST *in Aquis palatio publico anno XX.*

Regnante Domino noſtro Ieſu Chriſto in perpetuum, Ego CAROLVS gratia Dei, eiuſque miſericordia donante, Rex & Rector Regni Francorum, & deuotus ſanctæ Eccleſiæ Defenſor, atque Adiutor, omnibus Eccleſiaſticæ pietatis ordinibus, ſeu ſecularis potentiæ dignitatibus, in [illegible] Domino Deo æterno, perpetuæ pacis & beatiſſimis ſalutem. Conſiderans pacifico piæ m[illegible] tu vna cum Sacerdotibus & Conſiliariis noſtris abundantem in eos, noſtrumque populum [illegible] gis clementiam, & quam neceſſarium eſt non ſolum toto corde, & ore & pietate agere gratias [illegible] o inceſſanter, ſed etiam continua bonorum operum exercitatione eius mi[illegible] re laudibus, quatenus qui noſtro Regno tantos contulit honores, ſua protectione nos, noſtrumque Regnum in [illegible] um conſeruare dignetur. Quapropter placuit vobis veſtram rogare ſolertiam, o paſtores Eccleſiarum Chriſti, & doctores gregis eius, clariſſima mundi luminaria, vt vigili cura, & ſedula admonitione populum Dei ad paſcua vitæ æternæ ducere ſtudeatis, & errantes oues bonorum exemplorum [illegible] en adhortationum humeris intra eccleſiaſticæ firmitatis muros reportare ſatagatis, ne lupus in[illegible] aliquem canonicas ſanctiones tranſgredientem, vel paternas traditiones vniuerſalium [illegible] rum excedentem, quod abſit, inueniens deuoret. Ideo magno deuotionis ſtudio admonendi [illegible] hortandi ſunt, imo & compellendi, vt firma fide & infatigabili perſeuerantia intra paternas [illegible] iones ſe contineant. In quo opere & ſtudio ſciat certiſſime ſanctitas veſtra, noſtram vobis cooperari diligentiam. Quapropter & noſtros ad vos direximus Miſſos, qui ex noſtri nominis autoritate vna vobiſcum corrigerent, quæ corrigenda eſſent. Sed & aliqua capitula ex Canonicis inſtitutionibus, quæ magis nobis neceſſaria videbantur, ſubiunximus. Ne aliquis, quæſo, huius pietatis admonitionem eſſe præſumptuoſam iudicet, qua nos errata corrigere, ſuperflua abſcindere, recta cohortari ſtudemus, ſed magis beneuolo caritatis animo ſuſcipiat. Nam legimus in Regnorum libris, quomodo ſanctus Ioſias regnum ſibi à Deo datum, circumeundo, corrigendo, admonendo, ad cultum veri Dei ſtuduit reuocare, non vt me eius ſanctitati æquiparabilem faciam, ſed quod nobis ſunt vbique ſanctorum ſemper exempla ſequenda; & quoſcunque poterimus ad ſtudium bonæ vitæ [illegible] em, & gloriam Domini noſtri Ieſu Chriſti congregare, neceſſe eſt. Quapropter vt prædiximus, aliqua Capitula notari iuſſimus, vt ſimul hæc eadem vos admonere ſtudeatis; & quæcunque vob[illegible] neceſſario eſſe ſciatis, vt & iſta, & illa æquali intentione prædicetis, nec aliquid, quod veſtræ [illegible] nctitati populo Dei vtile videatur, omittire, vt pio ſtudio nos admoneatis, quatenus & noſtra ſolertia, & ſubiectorum obedientia æterna felicitate ab omnipotenti Deo remuneretur.

Omnibus.

Sunt enim aliqui, qui culpis exigentibus, ab Epiſcopo proprio excommunicantur, & ab aliis Eccleſiaſticis vel laicis præſumptuoſe in communionem accipiantur, quod omnino ſanctum Nicenum Concilium, ſimul & Chalcedonenſe, nec non & Antiochenum, atque Sardicenſe, [illegible] o-hibent.

Epiſcopis.

Item habetur in eodem Concilio, vt eorum, qui ad ordinandum veniunt, fides & vita prius ab Epiſcopo diligenter diſcutiantur, & ſic ordinentur.

Omnibus.

Item in eodem Concilio, nec non & Antiocheno, ſimul & Calcedonenſi, vt fugitiui Cle[illegible] & peregrini à nullo recipiantur, nec ordinentur ſine commendatitiis literis, & ſui Epiſcopi [illegible] el Abbatis licentia.

Omnibus.

Item in eadem ſynodo interdictũ eſt presbyteris & diaconibus, vel omnibus, qui in Clero ſunt, mulierem habere in domo ſua propter ſuſpicionem, niſi matrem aut ſororem, vel eas tantum perſonas, quæ ſuſpiciones effugiunt.

Omnibus.

Item in eodem Concilio, ſeu in decretis Papæ Leonis, nec non in Canonibus, qui di[illegible] Apoſtolorum, ſicut & in Lege Dominus ipſe præcepit, omnino omnibus interdictum eſt ad [illegible] am aliquid dare.

Epiſcopis.

Auditum eſt aliquos presbyteros miſſas celebrare, & non communicare, quod omnino in Canonibus Apoſtolorum interdictum eſſe legitur, vel quomodo dicere recte poteſt, ſi non com[illegible]

municie;

ſumpſimus, Domine, Sacramenta: hæc vero per ſingula Capitula inſtituta in Niceno Concilio le- ...ctis, ſeu in aliis ſanctorum Patrum ſynodalibus edictis.

Omnibus.

In Antiocheno Concilio de his, qui damnati ſunt à ſynodo, vel à ſuo epiſcopo, & poſtea mini- ...æ ſumunt, præcipitur, vt nullus audeat eis communicare. Si quis vero eis communicat, ſimili ...tiæ ſubiaceat, ſicut & damnatus.

Epiſcopis.

Item in eodem Concilio, vt ad Metropolitanum Epiſcopum ſuffraganei Epiſcopi reſpiciant, & ...hil noui audeant facere in ſuis parochiis ſine conſcientia, & conſilio ſui Metropolitani; nec Me- ...politanus ſine eorum conſilio.

Sacerdotibus.

Item in eodem Concilio, ſimul & in Ancyronenſi, vt Chorepiſcopi cognoſcant modum ſuum, ...aciant abſque licentia Epiſcopi, in cuius parochia habitant.

Omni Clero.

Item in eodem Concilio, vt Epiſcopus, vel quilibet ex clero, ſine conſilio, vel literis Epiſcopo- ...vel Metropolitani non audeant regalem dignitatem pro ſuis cauſis clamare, ſed in communi E- ...porum Concilio cauſa eius examinetur.

Epiſcopis.

Item in eodem Concilio, ſimul & in Sardicenſi, nec non & in decretis Innocentij Papæ, vt nul- ...ſcopus in alterius parochia ordinationes aliquas audeat efficere, vel negotia peragere, quæ ad ... non pertinent.

Epiſcopis.

Item in eodem Concilio, vt Epiſcopus eius Eccleſiæ curam habeat, ad quam ordinatus eſt.

Epiſcopis.

Item in eodem Concilio, nec non & Chalcedonenſi, vt comprouinciales Epiſcopi cũ ſuo Me- ...politano bis in anno propter cauſas Eccleſiæ Concilia celebrent.

Epiſcopis.

In Concilio Laodicenſi, nec non in Africano præcipitur, vt Monachi & Clerici tabernas non ...grediantur edendi vel bibendi cauſa.

Clericis.

Item in eodem Concilio, vt à veſpera vſque ad veſperam dies Dominica ſeruetur.

Omnibus.

Item in eodem Concilio, vt ignota Angelorum nomina nec fingantur, nec nominentur, niſi ...quos habemus in authoritate, ij ſunt Michael, Gabriel, Raphael.

Clericis & Nunnanibus.

Item in Concilio, quod non oporteat mulieres ad altare ingredi.

Sacerdotibus.

Item in eodem Concilio, vt cocloarij, malefici, incantatores vel incantatrices fieri nõ ſinantur.

Omnibus.

Item in eodem Concilio, nec non in Sardicenſi, quod non oporteat in villulis, vel in agris Epi- ...ſcopos conſtitui.

Sacerdotibus.

Item in eodem Concilio, vt Canonici libri tantum legantur in Eccleſia.

Clericis & Monachis.

In Concilio Chalcedonenſi, vt non oporteat Epiſcopos aut quemlibet ex clero per pecunias ordinari, quia vtriq; deponendi ſunt, & qui ordinant, & qui ordinantur, nec non & qui mediator eſt ...ter eos.

Omnibus.

Item de eadem re in Canonibus Apoſtolorum legitur, quam hæreſin iam ipſe princeps Apo- ...ſtolorum in Simone mago terribiliter damnauit.

Omnibus.

Item in eodem Concilio infra duo Capitula, nec non & in decretis Leonis Papæ, vt nec Mona- ...chus nec clericus in ſecularia negotia tranſeat, & vt ſeruum alterius nullus ſollicitet ad clericalem, vel monachicum ordinem ſine voluntate, & licentia domini ſui promouere.

Sacerdotibus.

Item in eodem Concilio infra duo Capitula, nec non & in Sardicenſi, vt nec Epiſcopi, nec cle- ...rici tranſmigrentur de ciuitate in ciuitatem.

Omnibus.

Item in eadem Synodo, vt nullus abſolute ordinetur ſine pronunciatione, & ſtabilitate loci.

Omnibus.

Item in Concilio eodem, vt clerici & monachi in ſuo propoſito, & voto, quod Deo promiſe- ...runt maneant.

Sacerdotibus.

Item in decretis Innocentij Papæ de eadem re, vt monachus ſi ad clericatum probatur, propo- ...ſitum monachicæ profeſſionis non amittat.

Omnibus.

Item in eodem Concilio, vt ſi Clerici inter ſe negotium aliquod habuerint, à ſuo Epiſcopo di- ...iudicentur, non à ſecularibus.

Omnibus.

Omnibus.

Item in eodem Concilio, vt nec Clerici nec Monachi conſpirationes [illegible] vel inſidias [illegible] rem ſuum faciant.

Omnibus.

Item in eodem Concilio, vt laici Epiſcopos, aut Clericos non accuſent, niſi prius eorum [illegible] tiatur exiſtimationis opinio.

Omnibus.

Item in eodem Concilio, vt loca quæ ſemel Deo dicata ſunt, vt monaſteria ſint, maneant [illegible] petuo monaſteria, nec poſſint vltra fieri ſecularia habitacula.

Omnibus.

In Concilio Carthaginenſi, primo omnium, vt fides ſanctæ Trinitatis, & incarnationis Chriſti [illegible] paſſionis, reſurrectionis, & aſcenſionis in cœlos diligenter omnibus prædicetur.

Omnibus.

Item in eodem, de prohibenda auaritia, vt nullos alienos fines vſurpet, vel terminos [illegible] tranſcendat.

Omnibus.

Item in eodem, de his, qui in periculo conſtituti ſunt, & conuertunt ſe ad Deum, vt Can[illegible] inquirant reconciliationem, & Canonice reconcilientur.

Omnibus.

Item in eodem, vt illi, qui non ſunt bonæ conuerſationis, & eorum vita eſt accuſabilis, vt [illegible] audeant Epiſcopos, vel maiores natu accuſare.

Omnibus.

Item in eodem, vt, qui excõmunicato præſumptioſe communicauerit, excommunicetur [illegible]

Sacerdotibus.

Item in eodem Concilio infra duo Capitula, vt nullus presbyter contra ſuum Epiſcopum [illegible] perbire audeat.

Omnibus.

Item in eodem, vt Clerici & Eccleſiaſtici ordinis, ſi culpam incurrerint, vt apud Eccleſiaſticos iudicentur, non apud ſeculares.

Omnibus.

Item in eodem, vt qui commodauerit pecuniam, pecuniam accipiat; ſi ſpeciem aliam, eandem ſpeciem, quantam dederit, accipiat.

Omnibus.

In Concilio Africano, vt virgines Deo ſacratæ à grauiorib. perſonis diligenti cuſtodia [illegible] tuentur.

Epiſcopis.

Item in eodem, vt non liceat Epiſcopo principalem Cathedram ſuæ parrochiæ negligere, & ad aliquam Eccleſiam in ſua diœceſi magis frequentare.

Epiſcopis.

Item in eodem, vt falſa nomina Martyrum, & inceſtæ Sanctorum memoriæ non venerentur.

Omnibus.

Item in eodem, vt nec vxor à viro dimiſſa alium accipiat virum, viuente viro ſuo, nec vir [illegible] accipiat, viuente vxore priore.

Epiſcopus.

Item in eodem, vt probati à Metropolitano iudices non ſpernantur.

Omnibus.

Item in eodem infra duo capitula, vt viles perſonæ non habeant poteſtatem accu[illegible] & ſi in primo crimine victi ſunt falſum dicere, in ſecundo non habeant poteſtatem dicendi.

Omnibus.

Item in eodem, vt virgines non velentur ante 25. annos, niſi rationabili neceſſitate cogente.

Omnibus.

In Concilio Cangarenſi, vt nulli liceat oblata, quæ ad pauperes pertinent, rapere, vel fraudare.

Omnibus.

Item in eodem, vt Eccleſiaſtica ieiunia ſine neceſſitate rationabili non ſoluantur.

Sacerdotibus.

In Concilio Acitonenſi, inuentum eſt in eos, qui cum quadrupedibus, vel maſculis contra naturam peccant, dura & diſtricta pœnitentia. Quapropter Epiſcopi & presbyteri, quibus [illegible] pœnitétiæ iniunctum eſt, conentur omnimodis hoc malũ à conſuetudine prohibere, vel abſ[illegible]

Sacerdotibus.

In Concilio Neocæſarienſi, vt nullatenus presbyter ordinetur ante trigeſimum æta[illegible] aum, quod Dominus Ieſus non prædicauit ante trigeſimum annum.

Omnibus.

In decretalibus Siricij Papæ, vt alterius ſponſam nemo accipiat.

Item Epiſcopis, Monachis & Virginibus.

Item eiuſdem, vt monachi & virgines ſuum propoſitum omnimodis obſeruent.

Omnibus.

[illegible] Papæ, vt pax detur omnibus, confectis Chriſti ſacramentis.

Sacerdotibus.

[illegible] publice non recite [illegible] ante precem ſacerdotalem.

Epiſcopis & Sacerdotibus

[illegible] vt nulli ſacerdotum liceat ignorare ſanctorum Canonum inſtituta.

Epiſcopis.

In decretis Leonis papæ, ſicut & in Sardicenſi C[o]n[ci]lio, vt Epi[ſcopus] [al]terius Clericum ad ſe non [illegible], neco[illegible]

Epiſcopis.

[illegible] eiuſdem [illegible] Epiſcopus ſeruum alterius ad clericatus officium ſine domini ſui voluntate [pro]mouere præſumat, & hoc Gangarenſe Concilium prohibet.

Epiſcopis.

[illegible] vt ſi quis Sacerdotum contra conſtituta decretalia præſumptioſe agat, & corrigi [noluerit, a]b officio ſuo ſubmoueatur.

Epiſcopis.

[illegible] C[o]l[ec]t[i] Papæ, vt nullus Epiſcopus viduas velare præſumat.

[illegible] dilectiſſimi, pio ſtudio, & magna dilectionis intentione veſtram vnanimitatem admone[m]us, quæ magis neceſſaria videbantur, vt ſanctorum patrum Canonicis inſtitutis in [illegible] æternæ felicitatis accipere mereamini. Scit namque prudentia veſtra [illegible] cenſura [illegible] ur, qui præſumptioſe contra ſtatuta vniuer[ſa]l[iu]m Concil[iorum illegible]. Quapropter & vos diligentius admonemus, vt omni intentione illud horri[illegible] vobis cauere ſtudeatis, & magis Canonica inſtituta ſequentes, & pacifica [illegible] æterna pacis gaudia peruenire dignemini. Sunt quoque aliqua Capitula, quæ no[bis illegible] præcedenti admonitioni ſubiungere viſa ſunt.

Omnibus.

[illegible] omn[illegible] fides Catholica ab Epiſcopis, & presbyteris diligenter legatur, & omni po[pulo prædic]etur, qu[ia hoc] primum præceptum eſt Domini Dei omnipotentis in lege: *Audi Iſrael, quia [Dominus Deus] tuus Deus vnus eſt; & vt ille diligatur ex toto corde & ex tota mente, & ex tota anima, & ex tota virtu-[te].*

Omnibus.

[P]ax ſit & concordia, & vnanimitas cum omni populo Chriſtiano inter Epiſcopos, Abbates, [Comites], iudices, & omnes vbique ſeu maiores, ſeu minores perſonas, quia nil Deo ſine pace placet, [nec mu]nus ſanctæ oblationis ad altare, ſicut in Euangelio ipſo Domino præcipiente, legimus; quia [illegible] ſecundum man[da]tum eſt in lege: *diliges proximum tuum ſicut teipſum.*

Item in Euangelio: *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur.* Et iterum, *in hoc cognoſcent omnes, quia mei [di]ſcipuli eſtis, ſi dilectionem ha[bu]eritis ad inuicem.* In hoc enim præcepto diſcernuntur filij Dei, & filij diaboli, [quia filij] diaboli ſemper diſſenſiones, & diſcordias mouere ſatagunt. Filij autem Dei ſemper paci, & [concordiæ st]udere ſtudent.

Omnibus.

[V]t quibus data eſt poteſtas iudicandi, recte iudicent, ſicut ſcriptum eſt; *iuſte iudicate filij hominum.* [Ne] munera [accip]ibus, quia munera excæcant corda prudentium, & [subuert]unt verba iuſtorum. Non [illegible] nec in conte[m]platione per[ſo]næ, ſicut in Deuteronomio d[ictu]m eſt; *Quod iuſtum eſt iudicate, [ſiue ciuis] ſit, ſiue peregrinus, nulla ſit diſtantia perſonarum: quia Dei iudicium eſt.* Primo namque iudici diligenter [diſcere op]ortet L[egem] [illegible] populo compoſita, ne per ignorantiam a via veritatis erret. & dum ille [illegible] caueat, ne aut per adulationem aliquorum, aut per amorem cuiuslibet a[ut] per timorem alicuius potentis, aut propter præmium à recto iudicio declinet. Et honeſtum videtur, vt iudices ieiuni cauſas audiant, & diſcernant.

Omnibus.

[Ite]m habemus in lege, Domino præcipiente, *non periurabis in nomine meo, nec polluet nomen Domini Dei [tui. Et: Non aſſu]mes nomen Domini Dei tui in vanum.* Ideo omnino admonendi ſunt omnes diligenter, vt caueant [illegible] Euangelio, vel in altari, ſeu in ſanctorum reliquiis, ſed & in communi [illegible] qui per [verita]tem, & veritatem iurant, & caueant ſe à iuramento nominis [illegible] eſt Deus, quod eſt Caritas & Veritas, dicente Ioanne Apoſtolo, quia *Deus [caritas eſt. Et ip]ſe in Euangelio: Ego ſum via, veritas & vita.* Ideo qui in veritate & caritate Deo iurant. Item cauendum eſt, ne phariſaica ſuperſtitione aliquis plus aurum honoret, [qu]am dicat ei Dominus; *ſtulte, & cæce, quid eſt maius, aurum, an altare, quod ſanctificat aurum?* ſed & [illegible] habet iurare, hoc ieiunus faciat cum omni honeſtate & ri[illegible] Deo vniuſcuiuſque iuramenti, vbicumque ſit, ſine intra [illegible] extra E[cclesia]m. [illegible] ſine rationabili ætate non cogantur iurare, ſicut Gune[illegible] ſemel periuratus fuerit, nec teſtis ſit poſthac, nec ad Sacramentum accedat, [illegible] iurator exiſtat.

Omnibus.

I[illegible] *los [illegible] somnus ob [illegible] vel ad* [illegible]
Ideo præ[illegible] parnis, [illegible]t cauco[illegible]ores, & [illegible]
cunq. ſint, emendentur vel damnentur.

Item de arbor[illegible]us vel petris, vel fon[illegible], vel a[illegible]ciunt, omnino mandamus, v[illegible] iſte peſſi[illegible], vbicunque [illegible] & deſtruatur.

Omnibus.

Item prædicare neceſſe eſt, quantum malum ſit [illegible]dium, [illegible] inuidi[illegible] *Non oderis fratrem tuum in corde tuo, ſed publice arguas eum.* Item [illegible]nes Euan[illegible] *micida eſt.* Item in Euangelio, *ſi peccauerit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te* [illegible] quæ ibi legantur.

De auaritia autem legimus Apoſtolum dicentem: *Auaritia, quæ eſt idolorum* [illegible]

Item de concupiſcentia legitur, quod ſit *radix omnium malorum*; & [illegible] *non* [illegible] *ximi tui.*

Item vt homicida infra patriam, ſicut in lege Domini interdictum eſt, ne [illegible] uatinæ, nec latrocinandi fiant; & vbicunque inuenta fuerint à iudicibus no[illegible] noſtro mandato vindicentur, & non occidatur homo, niſi lege iubente.

Omnibus.

Item & furta, & iniuſta connubia, nec non & falſa teſtimonia, ſic[illegible] te diligenter, ſicut & lex Domini prohibet. Et hoc cum magno ſtudio [illegible] parentes ſuos, quia ipſe Dominus dicit; *Honora patrem tuum, & matrem tuam, v[illegible] Dominus Deus tuus dabit tibi.*

Sacerdotibus.

Epiſcopi diligenter diſcutiant per ſuas parochias presbyteros, eor[illegible] rum celebrationes, vt & fidem rectam teneant, & baptiſma Cath[illegible] ces bene intelligant, & vt Pſalmi digne ſecundum diuiſiones verſiun[illegible] orationem ipſi intelligant, & omnibus prædicent intelligenda, vt vn[illegible] & vt, *Gloria Patri*, cum omni honore apud omnes cantetur, & ipſe Sacer[illegible] populo Dei communi voce, *Sanctus, Sanctus, Sanctus*, decantet. Et omnino [illegible] teris, & diaconibus, vt arma non portent, ſed magis ſe confidant in defenſi[illegible] ne[illegible]

Aliquid Sacerdotibus, aliquid omnibus.

Item placuit nobis admonere reuerentiam veſtram, & vt vnuſquiſque [illegible] parochias, vt Eccleſia Dei ſuum habeat honorem, ſimul & altaria ſecund[illegible] & non ſit domus Dei, & altaria ſacrata peruia canibus, & vt va[illegible] ſacrata De[illegible] ne habeantur, & vt ſacrificia ſacrificata cum m[illegible] diligentia ab eis [illegible] nore ſeruentur; & vt ſecularia negotia, vel van[illegible]loquia in Eccleſiis nõ [illegible] *tionis debet eſſe, non ſpelunca latronum*, & vt inte[illegible] habeat a[illegible] ad D[illegible]um [illegible] rum ſolennia, & vt non exeant ante completionem benedictionis ſacerd[illegible]

Sacerdotibus.

Sed & hoc flagitamus veſtram almitatem, vt miniſtri altaris Dei [illegible]niſter [illegible] ribus ornent ſeu alij Canonici obſeruantiæ ordines, vel monachi, præp[illegible], con[illegible] cramus vt bonam & probabilem habeant conuerſationem, ſicut ipſe Dominus in E[illegible] cepit, *ſicut luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant opera veſtra bona, & glorificent patrem* [illegible]*ſtrum* vt & eorum bona conuerſatione multi pertrahantur ad ſeruitium Dei, & n[illegible] tionis infantes, ſed iam ingenuorum filios [illegible]egen[illegible], ſibi [illegible]cient, & vt [illegible] la legen[illegible] fiat. Pſalmos, notas, cantus, computum, [illegible]iam per [illegible] monaſteria, vel Epi[illegible] Catholicos bene emendate, quia ſæpe, dum bene aliq[illegible]um rogare cupi[illegible]r, ſed pe[illegible]ne[illegible]tos libros male rogant, & pueros veſtros [illegible] ſin[illegible] eos vel [illegible]endo, vel ſcribe[illegible] o c[illegible] pe[illegible] opus eſt, Euangelium, Pſalterium, & Miſſale ſcribere, perfectæ ætatis homines ſc[illegible] diligentia.

Sacerdotibus.

Simul & hoc rogare curauimus, vt omne[illegible] v[illegible]cunque ſunt, qui ſe voto monach[illegible] xerit, monaſtice & regulariter omnimodis ſecundum votum ſuum viua[illegible], [illegible] prum eſt, *Vota veſtra reddite Domino Deo veſtro* [illegible] retum; *melius eſt non vouere, quam non re*[illegible]. [illegible] naſteria venientes ſecun[illegible]um regulare[illegible] [illegible]em primo in pulſatorio probe[illegible] & [illegible] & qui ex ſeculari habitu [illegible] monaſteria ve[illegible]tunt, non iſti fora[illegible]d miniſteria m[illegible] tequam in[illegible]ns[illegible] ne erudiantur, & [illegible] monachi ad ſecularia placita non va[illegible] Clericatu[illegible]dunt quod nos nominatiuus *canonicam vitam*, volumus v[illegible] reg[illegible] o[illegible]imodis viuant, & Epiſcopus illorum regat vitam, ſicut Abbas m[illegible]ac[illegible]o[illegible]

Omnibus.

V[illegible] men[illegible]ras, & rectas, & pondera iuſta, & æqual[illegible] omnes h[illegible]bea[illegible] ſiue m[illegible]ha[illegible]erus, ſiue ad d[illegible]dum in illis, ſiu[illegible] ad accipiendum, [illegible] ſicut [illegible] lege [illegible] mus. I[illegible] m[illegible]lamone, Domino dicente, *pondus & pondus, menſuram & menſuram odit an*[illegible]

Omnibus.

Et hoc nobis competens, & venerabile videtur, vt hoſpites, & peregrini, & pauperes ſuſceptio- gulares, & Canonicus per loca diuerſa habeant. Quia ipſe Dominus dicturus erit in remunera- magni diei; *hoſpes eram & ſuſcepiſtis me.* Et Apoſtolus hoſpitalitatem laudans dixit; *per hanc quidam ...rum angelis hoſpitio ſuſceptis.*

Epiſcopis & Abbatibus.

Auditum eſt aliquas Abbatiſſas contra morem ſanctæ Dei Eccleſiæ benedictiones cum manus poſitione, & ſignaculo ſanctæ Crucis ſuper capita virorum dare: nec non & velare virgines cum ...dictione ſacerdotali: quod omnino vos, ſanctiſſimi patres, in veſtris parochiis interdicendum ſcitote.

Clericis.

Vt illi Clerici, qui ſe fingunt habitu, vel nomine monachos eſſe, & non ſunt, omnimodis vide- ...rigendos atque emendandos eſſe, vt vel veri monachi ſint, vel veri Canonici.

Omnibus.

Item & pſeudographia, & dubiæ narrationes, vel omnino quæ contra fidem Catholicam ſunt, ...ſtola peſſima & fallaciſſima, quam tranſacto anno dicebant aliqui errantes, & in errore alios ...tes, quod de cœlo cecidiſſet, nec credantur, nec legantur, ſed comburantur, ne in errorem per ...pta populus mittatur, ſed ſoli Canonici libri, & Catholici tractatus, & ſanctorum autorum ...gantur & tradantur.

Aliquid Sacerdotibus, aliquid Omnibus.

Item vt iſti mangones, & cotiones, qui ſine omni lege vagabundi vadunt, per iſtam terram; ...inantur vagari, & deceptiones hominibus agere. Nec iſti nudi cum ferro, qui dicunt ſe data ſibi ...tentia, ire vagantes, melius videtur, vt ſi aliquid inconſuetum, & capitale crimen commiſerint, ...o loco permaneant laborantes, & ſeruientes, & pœnitentiam agentes, ſecundum quod ſibi ca- ...nice impoſitum ſit.

Omni Clero.

Vt cantum Romanum pleniter diſcant ordinaliter per nocturnale, vel graduale officium pera- ſecundum quod beatæ memoriæ genitor noſter PIPINVS Rex decreuit, vt fieret, quando Gal- ...um tulit, & ob vnanimitatem Apoſtolicæ ſedis, & ſanctæ Dei Eccleſiæ pacificam concordiam.

Omnibus.

...tatuimus quoque ſecundum quod & in lege Dominus præcepit, vt opera ſeruilia diebus Do- ...minicis non agantur, ſicut & bonæ memoriæ Genitor meus in ſuis ſynodalibus Edictis mandauit, ...d nec viri ruralia opera exerceant, nec in vinea colenda, nec in campo arando, vel fœnum ...o, vel ſepem ponendo, nec in ſyluis ſtirpare, vel arbores cædere, vel in petris laborare, nec do- ...conſtruere, nec hortum laborent, nec ad placita conueniant, nec venationes exerceant. Et tria ...a opera licet fieri in die Dominico, id eſt, ortalia carra, vel victualia, vel ſi forte neceſſe erit cor- ...iuslibet ducere ad ſepulchrum.

Item, fœminæ opera textilia non faciant, nec capillent, veſtitus non conſuant, vel acupictile ...nt, nec lanam carpere, nec linum batiere, nec publice veſtimenta lauare, nec veruices tondere ...t licitum, vt omnimodis honor, & requies diei Dominicæ ſeruetur. Sed ad miſſarum ſolennia, ...cleſias vndique conueniant, & laudent Dominum in omnibus bonis, quæ nobis in illa die fecit.

Omnibus.

Sed & veſtrum videndum eſt, ſanctiſſimi & venerabiles paſtores & rectores Eccleſiarum D... ...byteros, quoſquos mittetis per parochias veſtras, ad regendum per Eccleſias populum Deo ...entem, vt recte & honeſte prædicent, & non ſinatis noua vel non Canonica aliquos ex ſuo ſen- ...non ſecundum Scripturas ſacras fingere ac prædicare populum. Sed vosmetipſi vtilia, honeſta ...a & quæ ad vitam ducunt æternam, prædicate, alioſque inſtruite, vt hæc eadem prædicent.

Primum omnium prædicandum eſt omnibus generaliter, vt credant Patrem, & Filium, & Spi- ſanctum vnum eſſe Deum, omnipotentem, æternum, inuiſibilem, qui creauit cœlum & ter- ...mare, & omnia quæ in eis ſunt, & vnam eſſe Deitatem, ſubſtantiam, & maieſtatem in tribus per Patris, & Filij, & Spiritus ſancti.

...tem, prædicandum eſt, quomodo filius Dei incarnatus eſt de Spiritu ſancto, & ex Maria ſem- ...virgine, pro ſalute & reparatione humani generis, paſſus, ſepultus, & tertia die reſurrexit à mor- ...ſcendit in cœlos, & quomodo iterum venturus ſit in maieſtate diuina iudicare omnes homi- ...cundum merita propria, & quomodo impij pro ſceleribus ſuis cum diabolo in ignem æternum ...tur, & iuſti cum Chriſto & ſanctis Angelis ſuis in vitam æternam.

...m diligenter prædicandum eſt, de reſurrectione mortuorum, vt ſciant & credant in iiſdem ...oribus præmia meritorum accepturos.

...am cum omni diligentia cunctis prædicandum eſt, pro quibus criminibus deputentur cum ...o in æternum ſupplicium. Legimus enim Apoſtolum dicentem; *Manifeſta autem ſunt opera car- ...nis fornicatio, immunditia, luxuria, inimicitia, contentiones, æmulationes, animoſitates, iræ, rixæ, diſſenſiones, ...te, inuidia, homicidia, ebrietates, commiſſationes, & his ſimilia, quæ prædico vobis, ſicut prædixi, quoniam ...agunt, regnum Dei non poſſidebunt.* Ideo hæc eadem, quæ magnus prædicator Eccleſiæ Dei ſi... ...ominauit, cum omni ſtudio prohibete. Intelligentes, quam ſit terribile illud, quod dicit,

K qnia

quia *qui talia agunt, regnum Dei non conſequuntur.* Sed omni inſtantia admon[illegible] eos [illegible] proximi, de fide & ſpe in Deo, de humilitate & patientia, caritate & continentia, [illegible] miſericordia, de eleemoſinis & confeſſione peccatorum ſuorum, & vt debitoribus [illegible] Dominicam orationem ſua debita dimittant: Scientes certiſſime, quod, qui talia agunt, [illegible] poſſidebunt. Et hoc ideo diligentius iniungimus veſtræ Caritati; quia ſcimus temp[illegible] pſeudodoctores eſſe venturos, ſicut ipſe Dominus in Euangelio prædixit, & Apoſtolus Paulus [illegible] motheum teſtatur. Ideo dilectiſſimi, toto corde præparemus nos in ſcientia veritatis, v[illegible] contradicentibus veritati reſiſtere, & diuina donante gratia, verbum Dei creſcat, & curra[illegible] pliceturin profectum ſanctæ Eccleſiæ, & ſalutem animarum veſtrarum, & laudem, & glo[illegible] nis Domini noſtri Ieſu Chriſti.

Pax prædicantibus, gratia obedientibus, & gloria Domino Deo noſtro Ieſu Chriſt[illegible] Am[illegible]. Anno Dominicæ incarnationis DCC. LXXXIX. indictione XII. Anno XX Regn[illegible] a-ctum eſt huius legationis edictum in Aquisgrani palatio publice, data eſt hæc carta die de[illegible] Kalend. April.

ITEM CAPITVL. II.

De monachis Gitouagiis, vel Sarabaitis. Item Ca. de Anachoretis. melius eſt, vt hor[illegible] in congregatione permanere, quamuis animos eorum alibi ambulare tentent.

III.

Vt non parui pendentes ſint paſtores animarum ſibi commiſſarum, nec maiorem curam habeant de lucris terrenis, quam de animabus ſibi commiſſis.

IV.

De obedientia, quæ Abbati exhiberi debet, & vt abſque murmuratione fiat.

V.

De Decanis & Præpoſitis, vt eorum mutatio ſecundum regulam fiat.

VI.

De Cellariis monaſterij, vt non auari mittantur, ſed qualis regula præcipit.

VII.

Vt, vbi corpora Sanctorum requieſcunt, aliud oratorium habeant, vbi fratres ſecrete po[illegible] orare.

VIII.

De Eulogiis.

IX.

De ſuſceptione hoſpitum, ſicut regula continet.

X.

De veſtimentis monachorum, vbi ſuperfluum eſt, abſcindatur; & vbi minus, augeatu[illegible]

XI.

De nouiter venientibus ad conuerſationem, vt ſecundum regulam probentur, & non an[illegible] ſuſcipiantur, niſi ſicut regula iubet. Et nullus cogatur inuite repromittere, & de obedientia, & de ſtabilitate permanendi, ſicut regula habet.

XII.

De filiis Nobilium, qui offeruntur.

XIII.

De ordinando Abbate.

XIV.

De fratribus in viis directis.

XV.

Vt nullus Abbas pro ſuſceptione Monachi præmium quærat.

XVI.

Vt diſciplina Monachis regularis imponatur, non ſecularis. Iidem non orbentur, nec m[illegible]cationes alias habeant, niſi ex autoritate regulæ.

ITEM CAP. I.

Vt Comites pupillorum & orphanorum cauſas primum audiant, & in venationem non vadant illo die, quando placitum debent cuſtodire, nec ad paſtum.

II.

De ſacramento fidelitatis, quod nobis & filiis noſtris iurare debent quod his verbi[illegible] debet: *Sic promitto ego ille partibus Domini mei CAROLI Regis, & filiorum eius, quia fidelis ſum, & ero [illegible] mea, ſine fraude vel malo ingenio.*

III.

De monaſteriis, vbi Nanance ſine regula [illegible] [illegible], vt in vno loco congregat[illegible] laris; & epiſcopus prouideat, vbi fieri poſſi[illegible] vt nul[illegible] Abba[illegible] ſſa foras m[illegible] [illegible] [illegible] noſtra iuſſione, nec ſibi [illegible] facere perm[illegible] & carnm [illegible] [illegible] leoddos [illegible] ve[illegible] [illegible]; & de [illegible]llore ea [illegible]

IV.

De tabulis vel Codicibus requirendis; & vt nullus in Pſalterio vel Euangelio, vel in aliis rebus præſumat, nec diuinationes aliquas obſeruare.

V.

Vt nullus glorietur per iniuſtitiæ rationem aut conquirere aliquid, aut continere.

VI.

Vt illæ diſciplinæ, quæ propter legem conſeruandam ſunt conſtitutæ, propter præmium non dimittantur.

VII.

Vt audiant Epiſcopi baptiſterium presbyterorum, vt ſecundum morem Romanum baptizent.

VIII.

De calciamentis ſecundum Romanum vſum.

IX.

Vt in diebus feſtis, vel dominicis omnes ad Ecclesiam veniant, & non inuitent presbyteros ad domos ſuas ad miſſam faciendam.

X.

Omnino prohibendum eſt omnibus ebrietatis malum; & iſtas coniurationes, quas faciunt per ſanctum Stephanum, aut per Nos, aut per filios noſtros, prohibemus. Et præcipimus, vt Epiſcopi vel Abbates non vadant per caſam miſcendo.

XI.

De eo, quod Miſſi noſtri prouidere debent, ne forte aliquis clamor ſuper Epiſcopum, vel Abbatem, vel Abbatiſſam, vel Comitem, ſeu ſuper qualemcunq; gradum ſit, & nobis renunciare.

XII.

De iniuſtis Theloneis.

XIII.

De manu leproſi.

XIV.

Vt monachi & qui in ſacerdotali gradu conſtituti ſunt, ad ſecularia negotia non tranſeant. De reliquis tonſuratis detur ſpatium vſque in ſynodum noſtram.

XV.

Vt Epiſcopi, & Abbates, & Abbatiſſæ cuplaſcanum non habeant, nec falcones, nec accipitres, nec ioculatores.

XVI.

De pauperibus in plateis, vel quadruuiis iacentibus, vt ad Eccleſiæ & illorum confeſſiones donentur.

XVII.

Vt ſuper altaria tecuria fiant, vel laquearia.

XVIII.

Vt clocas non baptizent, nec cartas per perticas pendant, propter grandioem.

XIX.

Vt Miſſi noſtri prouideant beneficia noſtra, quomodo ſint condirecta, & nobis renunciare faciant.

XX.

De leproſis, vt ſe non intermiſceant alij populo Chriſtiano. Et omnino Miſſis noſtris præcipimus, vt bona, quæ aliis per verbum noſtrum docent facere, factis in ſeipſis oſtendant.

INCIPIT CAPITVLARE, QVALITER PRAECIPIT DOMINVS REX *de quibuſdam cauſis.*

Primo cap. de Xenodochiis iuſſit, vt quicunque Xenodochia habent, ſi ita pauperes paſcere voluerint, & conſilio facere, quomodo abantea fuit, habeant ipſa Xenodochia, & regant ordinaliter. Et ſi hoc facere noluerint, ipſa dimittant, & per tales homines inantea ſint gubernanda, qualiter Deo & nobis exinde placeant.

II.

De Eccleſiis baptiſmalibus, vt nullatenus eas laici homines tenere debeant, ſed per ſacerdotes ſint, ſicut ordo eſt, gubernatæ, & neque illi pagenſes negligentiam habeant de hoc, quod ibidem facere debeant, & illi ſacerdotes ſic regant, quomodo ordo Canonicus expoſcet.

III.

De aduocatis ſacerdotum, volumus pro Eccleſiaſtico honore, & illorum reuerentia aduocatos habeant.

IV.

De diuerſis generationibus hominum, qui in Italia commanent, volumus vt vbicunque culpa contigerit, vnde faida creſcere poteſt, propter eas fatigationes hominis illius, contraque culpam ſecundum ipſius legem, cui negligentiam commiſit, emendet. De vero ſtatu ingenuitatis, aut aliis querelis, vnuſquiſque ſecundum ſuam legem ſeipſum defendat.

V.

De compoſitionibus, quæ ad palatium pertinent, ſi Comites ipſas cauſas commouerint ad requiren-

quitendum, illam tertiam partem ad illorum recipiant opus, duas vero ad palatium. Et ſi per [illegible] negligentiam remanſerint, & Miſſus Dominicus ipſas cauſas cœperit inquirere, tunc vol [illegible] Comes illam tertiam partem non habeat, rectum integritate ad palatium veniat.

VI.

De monaſteriis & xenodochiis, quæ per diuerſos Comites eſſe videntur, vt regalia ſint, [illegible] cunque ea habere voluerit, per beneficium dono Regis habeat.

VII.

De rebus per diuerſos Comites volumus, vt ad placitum pertineant.

VIII.

Si cui res in eleemoſina datæ ſunt, & ipſe mortuus fuerit ante, quam eas diſpenſet, [illegible] dominicus vna cum Epiſcopo parochiæ illa conquirer, qualiter in Domini Regis mercede [illegible] moſina fiat facta, & infra xxx. noctes impletæ eſſe debeat.

IX.

De filia, cuius pater per manum arrogatoris homines ſeruos ſuos iuſſit fieri liberos, & [illegible] contra legem eſſe videtur, inſtituimus, vt ipſa in tertiam portionem.

X.

Placuit inſerere, vbi lex erit, præcellere conſuetudinem; & nulla cōſuetudo ſuperponatur [illegible]

XI.

Placuit etiam nobis, vt quæcunque fœmina poteſtatem habet per comeatum viri ſui vendere, habeat poteſtatem & donare.

XII.

De mancipiis Palatij noſtri, & Eccleſiarum noſtrarum, nolumus mundium recipere, ſed noſtra ipſa mancipia habere.

XIII.

Placuit nobis, vt illos liberos homines Comites noſtri ad eorum opus ſeruile non opp[illegible]ant. & quicunque hoc fecerit, ſicut iudicandum habemus, emendet.

XIV.

De rebus, quæ Hildegardæ Reginæ traditæ fuerunt, volumus, vt fiant deſcriptæ breues, & ipſa breues ad nos fiant adductæ.

XV.

Non eſt noſtra voluntas, vt homines Placentini per eorum præceptum de curte palatij [illegible] aldiones recipiant.

XVI.

De fugitiuis, qui in partibus Beneuenti & Spoleti, ſiue Romania, vel Pentapoli, qui conſ[illegible] faciunt, & reddantur, & ſint reuerſi ad proprium locum.

XVII.

Sicut conſuetudo fuit ſigilla, & epiſtolas prendere, & vias vel portas cuſtodire, ita nunc ſit factum.

CAP. QVAE AD NIVMACZD.

Vnuſquiſque in ſuo Miſſatico maximam habeat curam ad prouidendum, & ordinandum, & diſponendum ſecundum voluntatem Dei, & ſecundum iuſſionem noſtram.

II.

De Sacramento, vt hi, qui antea fidelitatem partibus noſtris non promiſerunt, prom[illegible] faciant, & inſuper omnes denuo repromittant.

III.

Vt ea, quæ inter filios noſtros propter pacis concordiam ſtatuimus, pleniter omnes con[illegible]entire debeant.

IV.

Vt prædicti Miſſi per ſingulas ciuitates, & monaſteria virorum, & puellarum prouideant [illegible]quomodo aut qualiter in domibus Eccleſiarum ornamenta Eccleſiis emendata, vel reſtaurata [illegible] deantur; & diligenter inquirant de conuerſatione ſingulorum, vel quomodo emenda[illegible] beant, quod iuſſimus de eorum lectione, & cantu, cæteriſque diſciplinis & Eccleſiaſticæ Regulæ pertinentibus.

V.

Vt ſinguli Epiſcopi, Abbates, Abbatiſſæ diligenter conſiderent theſauros Eccleſiaſticos [illegible] propter perfidiam aut negligentiam cuſtodum aliquid de vaſis, reliquo quoque theſauro per[illegible] ſit, quia dictum eſt nobis quod negotiatores, Iudæi, necnon & alij gloriantur, quod, quicquid [illegible] eat, poſſint ab eis emere.

IV.

Volumus, vt æqualiter Miſſi noſtri faciant de ſingulis cauſis, ſiue de heribanno, ſiue [illegible] nis, ſiue de cæteris quibuslibet cauſis. De aduenis volumus, vt qui iamdiu coniugati ſunt p[illegible] loca, vt ibi maneant, & ſine cauſa, vel ſine aliqua culpa non fiant electi: fugitiui vero, & la[illegible] deant ad propria loca.

VII.

Audi[illegible] habemus, qualiter & Comites, & alij homines qui noſtra beneficia habere [illegible]

-m parent ſibi proprietates de ipſo noſtro beneficio, & faciunt ſeruire ad ipſas proprietates ſeruientes noſtros de eorum beneficio, & curtes noſtræ remanent deſertæ, & in aliquibus locis ipſi vicinantes multa mala patiuntur.

VIII.

Audiuimus, quod aliqui reddunt beneficium noſtrum ad alios homines in proprietatem, & in ipſo placito, dato pretio, comparant ipſas res iterum ſibi in alode, quod omnino cauendum eſt: quia qui hoc faciunt, non bene cuſtodiunt fidem, quam nobis promiſſam habent. Et ne forte in aliqua infidelitate inueniantur, qui hoc faciunt, per eorum voluntatem ad aures noſtras talia opera illorum non perueniunt.

IX.

Sunt & alij, qui iuſtitiam legibus recipere debent, & in tantum fiunt in quibuſdam locis fatigati, vt, qui, dum ſuam iuſtitiam per fideiuſſorem manus tradant, ita aliquid, vel paruum poſſint habere, & fortiores ſuſcipiant maiorem portionem.

X.

De mendicis, qui per patrias diſcurrunt, volumus, vt vnuſquiſq; fidelium noſtrorum ſuum pauperem de beneficio, aut de propria familia enutriat, & non permittat alicubi ire mendicando: & vbi tales inuenti fuerint, niſi manibus laborent, nullus ei quicquam tribuere præſumat.

XI.

De Teloneis, & ciſpaticis, ſicut in alia capitula ordinauimus, teneant id, vt vbi antiqua conſuetudo fuit exigantur, & vbi noua fuerint inuenta, deſtruantur.

XII.

Vſura eſt, vbi amplius requiritur, quam datur, verbi gratia, ſi dederis ſolidos decem, & amplius requiſieris, vel ſi dederis modium frumenti, & iterum ſuper aliud exegeris.

XIII.

Cupiditas in bonam partem poteſt accipi, & in malam. in bonam iuxta Apoſtolum; *cupio diſſolui & eſſe cum Chriſto.* & in Pſalmo; *concupiuit anima mea in atria Domini.*

XIV.

Cupiditas vero in malam partem accipitur, qui ſupra modum res quaslibet appetere vult, iuxta Salamonem; *poſt concupiſcentias tuas non eas.*

XV.

Auaritia eſt alienas res appetere, & adeptas nulli largiri, & iuxta Apoſtolum, hæc eſt *radix omnium malorum.*

XVI.

Turpe lucrum exercent, qui per varias circumuentiones lucrandi cauſa, inhoneſte res quaslibet congregare decertant.

XVII.

Fœnus eſt, qui aliquid præſtat. iuſtum fœnus eſt, qui amplius non requirit, niſi quantum præſtitit. Quicunq; enim tempore meſſis, vel tempore vindemiæ non neceſſitate, ſed propter cupiditatem comparat annonam, aut vinum, verbi gratia, de duobus denariis comparat modium vnum, & ſeruat vſque dum iterum venundare poſſit contra denarios quatuor, aut ſex, & amplius, hoc turpe lucrum dicimus. Si autem propter neceſſitatem comparat, vt ſibi habeat & aliis tribuat, hoc negotium dicimus.

XVIII.

Conſiderauimus itaque, vt præſenti anno, quia per plurima loca fames valida eſſe videtur, omnes Epiſcopi, Abbatiſſæ, Optimates, & Comites, ſeu Domeſtici & cuncti fideles, qui beneficia regalia, tam de rebus Eccleſiaſticis, quam de reliquis habere videntur, vt vnuſquiſque de ſuo beneficio, ſuam familiam nutricari faciat, & ſua proprietate propriam familiam nutriat, & ſi, Deo donante, ſuper ſe, & ſuper familiam ſuam, aut in beneficio, aut in dote annonã habuerit, & venundari voluerit, non carius vendat, niſi modium de auena denariis duobus, modium de ordeo contra denarios tres, modium vnum de ſecale contra denarios quatuor, modium vnum de frumento parato contra denarios ſex, & ipſum modium ſit, quod omnibus habere conſtitutum eſt, vt vnuſquiſq; habeat æquam menſuram, & æqualia modia.

ITEM CAPITVL. I.

Vt nullus ad mallum; vel ad placitum infra patriam arma portet, id eſt, ſcutum & lanceam.

II.

De latronibus, quicunq; poſt miſſam ſancti Ioannis latroni manſionem dederit; ſi Francus eſt, cum XII. ſimilibus Francis iuret, ſe latronem eum fuiſſe, nõ sciſſe, licet pater eius ſit aut frater, vel propinquus. ſi hoc iurare non potuerit, & ab alio conuictus fuerit, quod latronem in hoſpitio ſuſcepiſſet, quaſi latro, & infidelis iudicetur, quia latro, & infidelis eſſe noſter, & Francorum. & qui illum ſuſcepit, ſimilis eſt illi. Si autem audiuit, quod latro fuiſſet, & tamen non ſcit pro firmiter, aut iuret ſolus, quod nunquam eum audiſſet nec per veritatem, nec per mendacium, latronem; aut ſit paratus, ſi ille de latrocinio poſtea victus fuiſſet, vt ſimilis damnetur.

III.

Vt nullus comparet caballum, bouem, aut iumentum, vel alia, niſi illum hominem cognoſcat, qui eum vendidit, aut de quo pago eſt; vel vbi manet, aut quis eſt eius Senior.

IV.

De aduenticiis autem, cum Miſſi noſtri ad placitum venerint, habeant ſcriptum qui [illegible] ticij ſunt in illorum Miſſatico, & de quo pago ſunt, & nomina eorum, & qui ſunt eorum Se[illegible]

Similes direximus Miſſos in Aquitaniam, & in Longobardiam, vt omnes fugitiuos, & [illegible] cios ad noſtrum placitum adducant. Quicunque iſta Capitula habet, ad alios Miſſos tran[illegible] qui non habent; & nulla excuſatio de ignorantia fiat; & hoc Miſſi noſtri ante natiuitatem Dom[illegible] gnitum faciant.

INCIPIVNT CAP. EXCERPTA DE CANONE.

I.

Vt per ſingulos annos Synodus bis fiat.

II.

Qualis ad ſacerdotium, vel ſacros ordines, ſecundū quod in Canone legimus, venire nō poteſt.

III.

Vt nequaquam intra duos Metropolitanos prouincia diuidatur.

IV.

Ne in vna ciuitate duo ſint Epiſcopi, & de Vicariis Epiſcoporum.

V.

Quod non oportet ordinationes Epiſcoporum diu differre.

VI.

De ordinatis Epiſcopis, nec receptis.

VII.

Quod non oporteat ſolute quoslibet ordinare.

VIII.

De ſeruo, ſi neſciente Domino ſuo fuerit ordinatus.

IX.

Quod non liceat clericum in duabus ciuitatibus miniſtrare, nec Abbates plura monaſteria, aut cellas habere.

X.

Ne de vno loco in alium tranſeat Epiſcopus ſine decreto Epiſcoporum, vel ut clericus ſine iuſſione Epiſcopi ſui.

XI.

De peregrinis Epiſcopis & Clericis.

XII.

De literis peregrinorum, & clericis ſine literis ambulantibus.

XIII.

Quales, aut pro qualibus culpis quis ſecundum Canonicam inſtitutionem degradetur de officio ſacerdotali.

XIV.

De expulſo ab Eccleſia, & excommunicatione, vel damnato ab officio.

XV.

De ordine Eccleſiaſtico, & officio Miſſæ, & reliquiis ſanctorum, & oratoriis villaribus.

XVI.

De altaribus non conſecrandis, niſi lapideis.

XVII.

De confirmatione cum Chriſmate.

XVIII.

De Baptiſmo.

XIX.

De Paſca, & die Dominico, & reliquis feſtiuitatibus.

XX.

De ieiunio, & quadrageſima, vel letaneis.

XXI.

Vt feſtiuitates præclariores non, niſi in ciuitatibus, aut in vicis publicis teneantur.

XXII.

De hoc officio.

XXIII.

Vt omnes fideles communicent, & ad miſſas perſtent in ſynodali deprecatione.

INCIPIT CANON SANCTI SYLVESTRI.

Fecit hos gradus in gremio ſynodi, vt non presbyter aduerſus Epiſcopum, nō Diacon[illegible] ce[illegible]ſus Presbyterum, non ſubdiaconus aduerſus Diaconum, non Exorciſta aduerſus Acolitum [illegible] ctor aduerſus Exorciſtam, nec oſtiarius aduerſus Lectorem det accuſationem aliquam. Et n[illegible] mnabitur Præſul niſi 72. teſtibus, neque Præſul ſummus à quoquam iudicabitur, quoniam [illegible] eſt; *non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum.*

Presbyter autem, niſi in XLIV. teſtimoniis, non damnabitur. Diaconus autē cardine con[illegible]

vi [illegible]

Romæ, niſi 37. non condemnabitur. Sed Diaconus, Acolitus, Exorciſta, Lector, niſi, ſicut ſcri-ptum eſt, in 7. teſtimoniis filios habentes, & vxorem, & omnino Chriſtum prædicantes. Sic datur my-ſteriitas.

MISSI.

Vt iudices ſiue fiſcales freda non exigant priuſquam facinus componatur.

Hoc quoque iubemus, vt iudices nominati ſiue fiſcales, de quacunque libet cauſa freda non exigant, priuſquam facinus componatur. Si quis autem iſta per cupiditatem tranſgreſſus fuerit, legi-bus componatur. Fredum autem non illi iudici tribuat, cui culpam commiſit, ſed illi, qui ſolutionem recipit; tertiam partem coram teſtibus fiſco tribuat, vt pax perpetua ſtabilis permaneat.

CAPITVLA, QVAE AD LEGEM DATA SVNT I.

De occiſione Clericorum, qui ſubdiaconum occiderit CCC. ſolidos componat; qui Diaco-num CCCC. qui Presbyterum, DC. qui Epiſcopum, DCCCC. qui monachum, CCCC. ſolidis culpabilis iudicetur.

II.

Si quis in immunitate damnum aliquod fecerit, DC. ſolidos componat. Si autem homo fur-tum, aut homicidium fecerit, vel quodlibet crimen foris committens infra immunitatem fugerit, mandet Comes illi Epiſcopo, vel Abbati, qui eum tenuerit, vt reddat ei reum. Si ille contradixerit, & eum reddere noluerit in prima contradictione XV. ſolidis culpabilis iudicetur. Si ad ſecundam in-quiſitionem eum reddere noluerit, XXX. ſolidis culpabilis iudicetur. Si nec ad tertiam conſentire vo-luerit, quicquid reus damni fecerat, totum ille, qui eum infra immunitatem retinet, nec reddere vult, ſoluere cogatur: & ipſe Comes veniens licentiam habeat ipſum hominem infra immunitatem quærendi, vbicunque eum inuenire potuerit. Si autem ſtatim in prima inquiſitione Comiti reſpon-ſum fuerit, quod reus infra immunitatem quidem fuiſſet, ſed fuga lapſus; ſtatim iuret, quod ipſe eum ad iuſtitiam cuiuslibet difficiendam fugere non feciſſet, & ſit ei in hoc ſatisfactum. Si autem intranti in ipſam immunitatem Comiti collecta manu quilibet reſiſtere tentauerit, Comes hoc ad Regem, vel ad Principem deferat, ibique iudicetur; & ſicut ille, qui in immunitate damnum fecit, DC. ſoli-dos componere debuit, ita qui Comiti collecta manu reſiſtere præſumpſit, DC. ſolid. culpabilis iu-dicetur.

III.

Si quis ad Eccleſiam confugium fecerit, in ipſo atrio ipſius Eccleſiæ pacem habeat, nec ſit ne-ceſſe Eccleſiam ingredi, & nullus eum inde per vim abtrahere præſumat, ſed liceat ei confiteri quid fecit, & inde per manus bonorum hominum ad diſcuſſionem in publicum perducatur.

IV.

Si quis hominem in iudicio iniuſte, contra alium altercantem adiuuare per malum ingenium præſumpſerit, atque inde coram iudicibus, vel Comitibus increpatus fuerit, & negare non potuerit, XV. ſolidis, culpabilis iudicetur.

V.

Si quis de libertate ſua fuerit interpellatus, & timens, ne in ſeruitium cadat, aliquem de pro-pinquis ſuis, per quem ſe in ſeruitium caſurum timet, occiderit, id eſt, patrem, matrem, patruelem, auunculum, vel quamlibet huiuſmodi propinquitatis perſonam; ipſe, qui hoc perpetrauit, moria-tur, agnatio eius & conſanguinitas in ſeruitium cadat, & ſi negauerit ſe illum occidiſſe, ad nouem vomeres ignitos iudicio Domini examinandus accedat.

VI.

Qui res ſuas pro anima ſua ad caſam Dei tradere voluerit, domi traditionem faciat coram teſti-bus legitimis, & quæ hactenus in hoſte factæ ſunt traditiones, de quibus nulla eſt quæſtio, ſtabiles permaneant. Si vero aliquis alii res ſuas tradiderit, & in hoſtem profectus fuerit; & ille, cui res traditæ ſunt, interim mortuus fuerit, adhibitis teſtibus coram quibus traditio facta eſt, res ſuas recipiat. Si au-tem & ipſe mortuus fuerit, heredes eius legitime res traditas recipiant.

VII.

Si quis per cartam ingenuitatis conuictus fuerit, aut XV. ſolid. componat, aut XV. ictus ab Sca-binis, qui cauſam prius iudicauerunt, accipiat.

VIII.

Optimus quiſque in pago vel ciuitate in teſtimonium aſſumatur, & cui is, contra quem teſtari debet, nullum crimen poſſit iudicere.

ITEM CAPITVLARE.

I.

De cauſis admonendis, de Eccleſiis emendandis, & vbi in vno loco plures ſunt, quam neceſſe ſit, vt deſtruantur, quæ neceſſariæ non ſunt, & aliæ conſtruantur.

II.

Vt Presbyteri non ordinentur prius, quam examinentur, & excommunicatio paſſim, & ſine cauſa non fiat.

III.

Vt Miſſi noſtri Scabinos, Aduocatos, Notarios per ſingula loca eligant, & eorum nomina, quando reuerſi fuerint, ſecum ſcripta deferant.

IV.

De his, qui legem ſeruare contempſerint, vt per fideiuſſores ad præſentiam Regis dedu[illegible]

V.

Vt illi, qui haribannum ſoluere debent, coniectum faciant ad haribannatorem.

VI.

De fugitiuis & peregrinis, vt diſtringant, vt ſcire poſſimus, qui ſint, aut vnde venerint

VII.

Vt bauga, & brunnias condantur negotiatoribus.

VIII.

De menſuris, vt ſecundum iuſſionem noſtram æquales fiant.

IX.

Vt non mittantur teſtimonia ſuper veſtituram Domini PIPINI Regis.

X.

Vt nec colonus, nec fiſcalinus poſſint alicubi traditiones facere.

XI.

Vt nullus præſumat hominem ad iudicium mittere, niſi iudicatum fuerit.

XII.

Vt liber homo, qui in monaſterio regulari comam depoſuerit, & res ſuas ibidem delegauerit, promiſſione facta, ſecundum regulam firmiter teneat.

XIII.

Vt omnia debita, quæ ad partem Regi ſolui debent, ſolid. XII. denariorum ſoluantur, excepto freta, quæ in Lege Salica conſcripta eſt, illa iiſdem ſolid. quibus cæteræ compoſitiones ſolui debent, componatur.

XIV.

Vt omnia, quæ vuadiari debent, iuxta quod in lege continetur, pleniter, ſecundum ipſam legem, reuuadiata fiant, & poſtmodum vel Dominus Rex, vel ille, cuius cauſa eſt, iuxta quod ei placuerit miſericordiam faciat.

XV.

De Epiſcopis, Abbatibus, Comitibus, qui ad placitum noſtrum non venerunt.

XVI.

Vt nullus ebrius ſuam cauſam in mallo poſſit conquirere, nec teſtimonium dicere, nec placitum Comes habeat, niſi ieiunus.

XVII.

Vt nullus præſumat alium cogere ad bibendum, niſi quod ei neceſſe fuerit.

XVIII.

De Miſſis noſtris diſcurrentibus, vel cæteris hominibus iter agentibus, vt nullus manſionem contra dicere præſumat.

XIX.

De canibus, qui in dextro armo tonſi ſunt, vt homo qui eum habuerit, cum ipſo cane in præſentia Regis veniat.

XX.

Vt populus interrogetur de Capitulis, quæ in lege nouiter addita ſunt, & poſtquam omnes conſenſerint, ſubſcriptiones, & manufirmitiones ſuas in ipſis capitulis faciant.

XXI.

Vt nullus ad placitum banniatur, niſi qui cauſam ſuam quærere debet, exceptis Scabinis VII. qui ad omnia placita præeſſe debent.

XXII.

Si aliter res fortuito non præoccupauerint VIII. Kal. Iul. id eſt, miſſa ſancti Iohannis Baptiſtæ ad Mogontiam, ſiue ad Cabilionem generalem placitum nunciantes habere volumus.

DE LEGE RIPVARENSE.

I.

Si ingenuus ingenuum ictu percuſſerit, XV. ſolidis culpabilis iudicetur.

II.

Homo regius, id eſt, Fiſcalinus, & Eccleſiaſticus, vel laicus interfectus, C. ſolid. componatur.

III.

Homo ingenuus, qui multam quamlibet ſoluere non potuerit, & fideiuſſores non habuerit, licet ei ſemetipſum in vuadium ei, cui debitor eſt, mittere, vſque dum multam, quam debuit, perſoluet.

In eodem Cap. Cleſoniſte aut DC. ſolidos componat, aut cum XII. iuret, aut ſi ille q[illegible]u-ſam quærit, XII. hominum Sacramentum recipere noluerit, aut cruce, aut ſcuto, & fuſte con[illegible] decertet.

IIII.

Nemini liceat ſeruum ſuum propter damnum ab illo cuilibet illatum dimittere, ſed iuxta [illegible]litatem damni Dominus pro illo reſpondeat, vel eum in compoſitione, aut ad pœnam pe[illegible]

cret. Si autem ſeruus perpetrato ſcelere, fugerit, ita, vt à domino penitus inueniri non poſſit, ſacra- ſ. dominus etiam excuſare ſtudeat, quod hoc nec ſuæ voluntatis, nec conſcientiæ fuiſſet, d ſeruus ei tale facinus commiſit.

XIX.

Si quis ad mallum legibus mannitus fuerit, & non venerit, ſi eum ſunnis non detinuerit, x v. alpabilis iudicetur. Sic ad ſecundum, & tertium. Si autem ad quartum venire contempſerit, io ei in bannum mittatur, donec veniat; & de re, qua interpellatus fuerit, iuſtitiam faciat. Si in- ium non venerit, de rebus eis, quæ in banno miſſæ ſunt, Rex interrogetur, & quicquid indè iudicauerit, fiat. Prima ammonitio ſuper noctes v i i. Secunda ſuper noctes x i v. tertia ſuper noctes x x i. quarta ſuper x l i i. ſimiliter & de beneficio hominis, ſi forte res proprias non habuerit, mittatur in bannum, vſque Rex interrogetur.

XXXIV.

Si auctor venerit, & rem intertiatam recipere renuerit, campo, vel cruce contendant.

XXXV.

Qui filios non habuerit, & alium quemlibet heredem ſibi facere voluerit, coram Rege vel coram Comite, & Scabinis, vel Miſſis dominicis, qui tum ad iuſtitias faciendas in prouincia fuerint ordinati, traditionem faciat.

XXXVI.

Homo denariolis non antea hereditare in ſuam agnationem poterit, quam vſque in tertiã generationem perueniat.

XXXVII.

Homo Cartularius ſimiliter.

XXXVIII.

Omne Sacramentum in Eccleſia, aut ſupra reliquias iuretur, & quod in Eccleſia iurandum eſt, vel cum v i. electis, vel ſi x i i. eſſe debent, quales potuerit inuenire: *Sic illum Deus adiuuet, & ſancti, quorum iſta reliquia ſunt*, vt veritatem dicat.

XXXIX.

Si res intertiata furto ablata fuerit, liceat ei, ſuper quas res intertiata fuerit, per Sacramenta ſe ſare de furto, quod nec ſuæ voluntatis, aut conſcientiæ fuiſſet, quod ablatum eſt, aut tantum ſine mno reſtituat.

XL.

De homine, qui comprehendit ſeruum, iuſſit eũ occidere Dominos ſuos duos infantes, vnum qui i x. annos, alium qui habuit x i. ad extremum illum ſeruum, poſtquam Dominus ſuos illos pueros occidit, in foueam quandam proiecit, & iudicatum eſt, vt illum, qui nouem annos habuit, vueregildo componat: alium verò qui x i. habuit, dupliciter; ſeruum, quem mordricum, tripliciter, & bannum noſtrum ad omnia.

ITEM CAPITVLARE.

I.

Infra Eccleſiam de lectionibus.

II.

De Cantu.

III.

De Scribis, vt non vitioſe ſcribant.

IV.

De Notariis.

V.

De cæteris diſciplinis.

VI.

De Computo.

VII.

De medicinalibus.

VIII.

De Eccleſiis ſine honore manentibus, abſque officiis & luminaribus, & de his qui decimas ab- unt, & de Eccleſiis non curant, & de altaribus, vt non ſuperflua ſint in Eccleſiis.

IX.

De laicis nouiter conuerſis, ne ante, quam ſuam legem pleniter diſcant, viuendo ad alia nego- itantur.

X.

De derelinquentibus ſeculum, vt vnum è duobus eligant, aut pleniter ſecundum canonicam, cundum regularem conſtitutionem viuere debeant.

XI.

De ſ propriis, vel ancillis, vt non amplius tondeantur, vel velentur, niſi ſecundum men- am, vt habitata fiat, & villæ non ſint deſolatæ.

XII. De

XII.

De congregationibus ſuperfluis, vt nullatenus fiant, ſed tantos congregent, quantis [illegible] dare poteſt.

XIII.

De illis quæ non fiunt ſecundum regulam à pulſantibus, vt deinceps emendentur, & pu[illegible] ſecundum regulam.

XIV.

Vt infantulæ ætatis puellæ non velentur ante, quam illæ eligere ſciant, quid velint, ſalua canonica authoritate.

XV.

● Vt laici non ſint Præpoſiti monachorum infra monaſteria, nec Archidiaconi ſint laici.

XVI.

De inceſtuoſis, vt Canonice examinentur, & nec propter alicuius amicitiam quidam rel[illegible]tur, quidam vero conſtringantur.

ITEM CAPITVL. I.

De pace, vt omnes, qui per alia ſcelera rebelles ſunt, conſtringantur ad omnes generaliter.

II.

De iuſtitiis Eccleſiarum Dei, viduarum, orphanorum, pupillorum, vt in publicis iudiciis non diſpiciantur clamantes, ſed diligenter audiantur.

III.

De iuſtitiis regalibus, vt pleniter fiant inquiſitæ.

IV.

De hoc, ſi famis euenit clades, vt inæqualitas aeris, vel alia qualiſcunque tribulatio, non exſpectetur edictum noſtrum, ſed ſtatim deprecetur Dei miſericordia, & in præſenti anno de [illegible] inopia, vt ſuos quiſque adiuuet, prout poteſt, & ſuam annonam non nimis care vendat, & ne [illegible] imperium noſtrum vendatur aliquid alimoniæ.

V.

De armis infra patriam non portandis, item ſcutis, & lanceis, & loricis. Si faidoſus quis [illegible], diſcutiatur tunc, qui de duobus contrariis ſit, vt pacati fiant, & diſtringantur ad pacem etiam, ſi noluerint. Et ſi aliter pacificare nolunt, adducãtur in noſtram præſentiam. Et ſi aliquis poſt pacificationem alterum occidit, componat illum, & manum, quam periurauit, perdat, & inſuper bannum dominicum ſoluat.

VI.

De armatura in exercitu, ſicut antea in alio capitulari commendauimus, ita ſeruetur, & inſuper omnis homo XII. menſes brunniam habeat. qui vero brunniam habẽs eam ſecum non tulerit, omne beneficium cum brunnia perdat.

VII.

De negotiatoribus, qui partibus Sclauorum, & Auarorum pergunt, quouſque procedere cum ſuis negotiis debeant, id eſt, partibus Saxoniæ vſque ad partem Nuiuih, ibi prævideat *Heretus*: & ad Skesba, vbi Madalgaidus prævideat: ad Alueſtar, & ad Erpfesfurt; item, Maiam prævideat: ad Fotanheim, & ad Brenberg & ad Raginiſpurg: Audulſus, ad Magadeburg prævideat Hatto, & ad Lau[illegible]acum Werniheri. Et vt arma & brunnias non ducantur ad venundandum. Quod ſi inuenti [illegible] portantes, omnis ſubſtantia eorum auferatur ab eis, dimidia quidem pars partibus palatii, ali[illegible] media inter iam dictos Miſſos, & inuentorem, diuidatur.

VIII.

De clamatoribus vel cauſidicis, quod nec iudicium Scabinorum acquieſcere, nec blaſphemare volunt, antiqua conſuetudo ſeruetur, id eſt, vt in cuſtodia recludantur, donec vnum [illegible] duobus faciant. & ſi ad palatium pro hac reclamauerint, & literas detulerint, non quidem eis credatur, nec tamen in carcere ponantur, ſed cum cuſtodia & cum ipſis literis pariter ad palatium noſtrum remittantur, & ibi diſcutiatur ſicut digni ſunt.

IX.

De iuramento, vt nulli alteri per Sacramentum fidelitas promittatur, niſi nobis, & vn[illegible]que ſeniori proprio ad noſtram vtilitatem, & ſui ſenioris, exceptis his Sacramentis, quæ iuſte [illegible]dum legem, alteri ab altero debentur.

X.

De conſpirationibus, quicunque facere præſumpſerint, & Sacramento quancunque co[illegible]tionem firmauerint, vt triplici ratione iudicentur. Primo, vt vbicunque aliquod malum p[illegible]petratum fuerit, autores facti interficiantur, adiutores vero eorum alter ab altero flagelle[illegible]nares ſibi inuicem præcidant. Vbi vero nihil mali perpetratum eſt, ſimiliter quidem i[illegible]ter [illegible]tur, & capillos ſibi viciſſim detondeant. Si vero per dextras aliqua conſpiratio firmata fue[illegible] ſunt, aut iurent cum idoneis iuratoribus hoc pro malo non feciſſe, aut ſi facere non potue[illegible] legem componant. ſi vero ſerui ſunt, flagellentur. & vt de cætero in Regno noſtro nul[illegible]a h[illegible] conſpiratio fiat, nec per Sacramentum, nec ſine Sacramento.

XI.

De periuriis vt caueantur, & non admittantur teſtes ad iuramentum ante, quam [illegible]

diſcuti non poſſunt, ſeparentur ab inuicem, & ſingulariter inquirantur, & non ſoli accuſa-
teſtes eligere, abſente ſuo accuſatore & omnino nullus, ni i ieiunus, ad iuramentum, vel
monium admittatur. Si refutatur, dicat ille qui eum refutat, & probet, quare illius recipere
de ipſo pago, non de altero teſtes eligantur, niſi forte extra Comitatum longius cauſa ſit in-
da. Et ſi quis conuictus fuerit periurus, perdat manum, aut redimat.

XII.

Aduocatis idem, vt praui Aduocati, Vicedomini, Vicarii, & Centenarii tollantur, & tales
quales & ſciant, & velint iuſte cauſas diſcernere, & terminare, & ſi comes prauus inuen-
it, nobis nuncietur.

XIII.

theloneis placet nobis, vt antiqua, & iuſta thelonea à negotiatoribus exigantur, tam de
s, quam de nauigiis, ſeu mercatis. Noua vero, ſeu iniuſta, vbi vel funes tenduntur, vel cum
ſub pontibus tranſitur, ſeu his ſimilia, in quibus nullum adiutorium iterantibus præſtatur,
igantur. Similiter etiam nec de his, qui ſine negotiandi cauſa ſubſtantiam ſuam, de vna do-
iam, aut ad palatium, aut in exercitum ducunt. Si quid vero fuerit, vnde dubitetur, ad proxi-
ac tum noſtrum, quod cum ipſis Miſſis habituri ſumus, interrogetur.

XIV.

gitiuis Clericis, ſeu & laicis, etiam fœminis, ſicut iam in alio Capitulare præcepimus, ita
t.

XV.

De liberis hominibus, qui ad ſeruitium Dei ſe tradere volunt, vt prius non faciant hoc, quam à
centiam poſtulent, hoc ideo, quia audiuimus illos non tam cauſa deuotionis, quam exerci-
as functiones Regales fugiendo, quoſdam vero cupiditatis cauſa ab his, qui res illas con-
unt circumuentos audiuimus; & hoc ideo fieri prohibemus.

XVI.

De oppreſſione pauperum liberorum hominum, vt non fiant à potentioribus per aliquod ma-
inge nium contra iuſtitiam oppreſſi, ita, vt coacti res eorum vendant, aut tradant. Ideo hæc, vt
de liberis hominibus diximus, ne forte parentes contra iuſtitiam faciant ex hereditate,
le bſequium minuatur, & ipſi heredes propter indigentiam mendici, vel latrones, vel male-
efficiantur, & vt ſæpius non fiant manniti ad placitum, niſi ſicut in alio loco præcipimus,
ur.

XVII.

in ſeu ſanctis, nouiter ſine autoritate inuentis, niſi Epiſcopo probante, minime ve-
ſ. lua etiam de hoc, & de omnibus Eccleſiis canonica autoritate.

XVIII.

De falſis monetis, quæ in multis locis contra iuſtitiam, & contra edictum fiunt, volumus, vt
loco ia moneta ſit, niſi in palatio noſtro, niſi forte iterum à nobis aliter fuerit ordinatum. Illi
a denarii, qui modo moneti ſunt, ſi penſantes & meri ſunt, habeantur.

XIX.

De anno vus, vt Miſſi noſtri hoc anno fidelitor exactare debeant abſque vllius per-
atia, blanditiis, ne terrore ſecundum iuſſionem noſtram, id eſt, de homine habente libras
uro & a to prunneis, heramen, pannis, regis, caballis, bubus, vaccis, vel alio pecu-
vxores, vel infantes non fiant ſpoliati pro hac re, ſed de eorum veſtimentis accipiant legiti-
mum, id eſt, lib. iii. Qui vero non habuerit amplius in ſupra ſcripto precio valente, niſi
x. exigant, id eſt lib. i. & dimidiam. Qui autem non habuerit amplius, niſi duas
. Si vero vnam habet, ſolid. v. ita, vt iterum ſe valeat præparare ad Dei ſeruitium, & ad
, & noſtri Miſſi caueant, & diligenter inquirant, ne per aliquod malum ingenium
am iuſtitiam alteri tradendo, aut commendando.

XX.

ſus Regalis vndecunque legitime exhibeatur, volumus, vt inde ſoluatur, ſiue de propriis
hominis, ſiue de rebus.

XXI.

e latronibus, ſicut iam in alio Capitulari commendauimus, ita maneat.

XXII.

beris hominibus, qui vxores fiſcalinas Regias, & fœminis liberis, quæ homines ſimiliter
Regios accipiunt, vt non de hereditate parentum, vel de cauſa ſua quærenda, nec de teſti-
ro hac re abiiciantur ſed talis etiam nobis in hac cauſa honor ſeruetur, qualis & anteceſſo-
is Regibus, vel Imperatoribus ſeruatus eſſe cognoſcitur.

XXIII.

Vt decimæ populi diuidantur in quatuor partes, id eſt, vna pars Epiſcopo, alia cleri-
tertia pauperibus, quarta Eccleſiæ in fabricis applicetur, ſicut in decreto Gelaſii Papæ con-

XXIV.

XXIV.

Vt viduis, & pupillis, orphanis, cæcis, & claudis tuitionem atque adminiculum [illegible] iuxta poſſibilitatem noſtram, vel vires, ſicut in præcepto Domini Regis continetur.

XXV.

De incantationibus, auguriis, vel diuinationibus, & de his qui tempeſtates, vel [illegible] faciunt, placuit Sancto Concilio, vt, vbicunque deprehenſi fuerint, videat Archipresby[illegible] illius, vt diligentiſſima examinatione conſtringantur, ſi forte confiteantur malorum quæ [illegible] ſed tali moderatione fiat eadem diſtrictio, ne vitam perdant, ſed vt ſaluentur, in carcere a[illegible] dum Deo inſpirante ſpondeant emendationem peccatorum. Et vt nullatenus per ali[illegible] Comitibus, vel Centenariis abſque diſtricta examinatione remittantur. Et hoc ſi fecer[illegible] byteri, dum hoc cognouerunt, nequaquam Epiſcopis celare audeant, & ab Epiſcopis, vt dignum [illegible] pro hoc corripiantur.

ITEM CAPITVLARE.

I.

De ordinatione Eccleſiaſtica, & reſtauratione Eccleſiarum Dei, omnes genat[illegible] bonam prouidentiam.

II.

Vt pacem & concordiam habeant ad inuicem fideles noſtri.

III.

Quomodo marca noſtra ſit ordinata, & quæ per ſe fecerunt confiniales noſtri, ſp[illegible] præteritis annis.

IV.

Da placito condicto ad marcam neceſſe eſt, vt omnimodis ex omni parte, ſicut [illegible] natum fuerit, vnuſquiſque conueniat.

V.

De illis hominibus non recipiendis à Marchionibus noſtris, qui Seniores ſuos fugiun[illegible] pro damnaque eis facta habent.

VI.

De prauis iudicibus, Aduocatis, Vicedominis, Vicariis, Centenariis, vel reliquis Actoribus maleuolis non habendis.

VII.

De liberorum hominum poſſibilitate, [illegible] iuxta qualitatem proprietatis exercitat[illegible] debeant.

VIII.

Vt nullus conſentiat ſuis hominibus ad malefaciendum infra patriam de eo, q[illegible]od dicunt ſe non poſſe habere homines ad marcam defendendam, ſi eos bene diſtri[illegible]gunt.

IX.

De vaſſis Regalibus, vt honorem habeant, & per ſe, aut ad nos, aut ad filium noſtr[illegible] in ca[illegible] neant.

X.

De obſidibus, quod bene non cuſtodiunt, & ab eis fugiunt.

XI.

De illis qui neceſſitatem patiuntur, vt meliorem habeant conſolationem ad eorum inſtitiam.

XII.

Vt per placita non fiant banniti homines, excepto ſi aliqua proclamatio ſuper aliquem [illegible] enerit, aut certe ſi Scabinus, aut Iudex non fuerit, & pro hoc condemnati illi pauperiores n[illegible]

XIII.

Vt haribannum, aut aliquod collectum pro exercitali cauſa Comites de liberis ho[illegible] recipere, aut inquirere non præſumant, excepto ſi de palatio noſtro, aut filii noſtri miſſus ven[illegible] lum haribannum requirat.

CAROLVS GRATIA DEI REX FRANCORVM, ET Longobardorum, ac Patricius Romanum.

Dilectis Comitibus, ſeu Iudicibus & Vaſſis noſtris, Vicariis, vel Centenariis, vel om[illegible] ſis noſtris & Agentibus. Cognoſcat vtilitas veſtra, quia reſonuit in auribus noſtris præſ[illegible] non modica, quod non ita obtēperetis Pontificibus noſtris, ſeu ſacerdotibus, quemadmodu[illegible] & legum continet autoritas. Ita vt Presbyteros, neſcio qua temeritate, præſentari Ep[illegible] tis. Inſuper & aliorum clericos v[illegible]urpare n[illegible]n pertimeſcatis, & abſque conſenſu Ep[illegible] in [illegible] as Eccleſias mittere audeatis. Nec non [illegible] eſtris miniſteriis Pontifices noſtros talem p[illegible]em re non permittatis, qualem rectitud[illegible] leſiaſt ca docet. Inſuper nonas & decimas, v[illegible] proba cupiditate de Eccleſiis, vnde i[illegible]ſa beneficia ſunt, abſtrahere n[illegible] remini, & pre[illegible] de bus, ſicut à nobis dudum i[illegible]oſtro Capitulare inſtitutum eſt, accipere ne[illegible] S Dei E[illegible] am vn[illegible] ipſis Epiſcopis, vel Abb[illegible]tibus emendare iuxta v[illegible] tas. vna c[illegible] Epiſ opotum noſtrorum, Abbatum, nec non & aliorum Sacerd[illegible] rata p[illegible] bus n[illegible] neximus. Præcipientes enim iubemus, vt nul[illegible] q[illegible] bet ex [illegible] minimo vſque ad maximum in his, quæ ad eum pertinent, Epiſcopo ſuo inobedientes parere

& ſupra dictis capitulis, ſeu aliis eruditionibus ad illorum miniſteria pertinentibus, ſed cum bona voluntate, & omni manſuetudinis ſubiectione vnuſquiſque Sacerdoti ſuo, propter Deum, & pacis ſtudium, obtemperare ſtudeat. Si quis autem, quod abſit, vnus ex vobis vllus de nonis, & decimis, ... ſibuſque reddendis, atque precariis renouandis negligens apparuerit, & importunus Epiſcopis noſtris de his, quæ ad miniſterium illorum pertinere noſcuntur, vel ſicut in Capitulare dudum à no... factum continetur, contradicere præſumpſerit, ſciat ſe procul dubio, niſi ſe cito correxerit, in conſpectu noſtro exinde ducere rationes, & vt has literas certius credatis, de annulo noſtro ſubterius decreuimus roborare.

CAPITVLA, QVAE ADDITA SVNT AD Legem Longobardorum.

Carolus diuino nutu coronatus, Romanum regens Imperium, Sereniſſimus, Auguſtus, omnibus Ducibus, Comitibus, Gaſtaldiis, ſeu cunctis Reipub. per prouincias Italiæ, à noſtra manſuetudine Propoſitis. Anno ab incarnatione Domini noſtri Ieſu Chriſti DCCC. primo, indictione nona: Anno vero Regni noſtri in Francia XXXIII. in Italia XXVIII. Conſulatus autem noſtri primo. Cum in Italiam propter vtilitatem ſanctæ Dei Eccleſiæ, ac prouinciarũ diſponendarum veniſſem, & multæ atque diuerſæ per orbis ſingulas ante conſpectum noſtrum quæſtiones tam de Eccleſiaſticis, quam publicis ac priuatis rebus diſcuterentur, pleraque ſtatuta, recitata ex Romana, ſeu Longobardica lege, competenti ſententia terminata ſunt: Quædam vero in noſtri examinis arbitrium ad tempus dilata, quorum iudicialis ſententia à legislatoribus aut penitus omiſſa eſt, aut à poſteris obliuioni tradita. Quocirca nos conſiderantes vtilitatem noſtram, & populi à Deo nobis conceſſi, ea quæ ab anteceſſoribus noſtris Regibus Italiæ, in edictis legis Longobardicæ ab ipſis editæ prætermiſſa ſunt, iuxta rerum & temporis conſiderationem, addere curauimus, ſollicite, vt neceſſaria, quæ legi defuerunt, ſupplerentur, vt in rebus dubiis non quorumlibet arbitrium, ſed noſtræ Regiæ autoritatis ſententia præualeret.

CAPITVLA AVTEM, QVAE NOBIS ADDERE placuit, hæc ſunt.

I.

De cartis donationis faciendis ſtatuimus, ſi quis Longobardus ſtatum humanæ fragilitatis præcogitans, pro ſalute animæ ſuæ, de rebus ſuis cartam donationis quamlibet facere voluerit, non ſicut hactenus fieri ſolebat, ius ſibi vendendi, commutandi, & per aliam cartam eandem rem alienandi reſeruet, ſed abſolute faciat vnuſquiſque de rebus ſuis, quid velit, & nouerit ſibi à noſtra autoritate penitus interdictum duas de eadem re facere donationes. Sed poſtquam vnam de rebus ſuis ordinationem fecerit, aliam de ipſis faciendi nullam habeat poteſtatem. Eidem tamen, vt vſumfructum per tantum precaria, res traditas vſque in tempus definitum poſſidendi ſit facultas.

II.

De aribanno. Si quis liber, contempta iuſſione noſtra, cæteris in exercitum pergentibus domi reſidere præſumpſerit, plenum aribannum ſecundum legem Francorum ſolid. LX. ſciat ſe debere componere. Similiter & pro contemptu ſingulorum capitulorum, quæ per noſtræ Regiæ autoritatis bannum promulgauimus. Item qui pacem Eccleſiarum Dei, viduarum, orphanorum, & pupillorum, ac minus potentium irruperit, LX. ſolidos exſoluat.

III.

De deſertoribus. Si quis adeo contumax aut ſuperbus extiterit, vt dimiſſo exercitu, abſque iuſſu vel licentia Regis, domum reuertatur, & quod nos Theutiſca lingua dicimus, herisliz, fecerit, ipſe, vt reus maieſtatis, vitæ periculo incurrat, & res eius fiſco noſtro ſocientur.

IV.

De latronibus. Si quis latronem morte dignum ſibi ad occidendum traditum reſeruauerit, vitam indigno conceſſerit, medietatem damni propter quod traditus eſt, pro latrone componat, & ſi idem latro iterum in latrocinio fuerit comprehenſus, quod in primis debuerat, capitali ſententiæ debitum exſoluat.

V.

De mancatione qualibet. Si quis alterum præſumptione ſua, vel ſponte, caſtrauerit, vel ei ambos teſticulos amputauerit, integrum Widrigildum ſuum iuxta conditionem perſonæ componat; ſi virgam abſciderit, ſimiliter; ſi vnum teſticulum, medietatem ſoluat. De oculis, manibus, ac pedibus, vel de lingua ſancimus, vt ſi vnum horum abſciſſum fuerit, medietas vuidrigildi; ſi ambo, integritas pro factis emendatione componatur.

VI.

De Aldionibus publicis ad ius publicum pertinentibus. Aldiones, vel Aldianes ea lege viuant in Italia in ſeruitute dominorum ſuorum, qua fiſcalini vel lidi viuunt in Francia.

VII.

Item de latronibus. Si quis furem vel latronem comprehenderit, & eum indemnem dimiſerit, neque illum ad præſentiam Ducis, aut Comitis, vel loci Seruatoris, qui Miſſus Comitis eſt, adduxerit, de hoc facto, vel nequicia poſt hoc in præſentia iudicum conuictus fuerit, ipſe damnum ad extimationem, pro qua fur, aut latro comprehenſus eſt, componere cogatur.

VIII.

De ſeruis fugacibus. Vbicunque intra Italiam, ſiue Regius, ſiue Eccleſiaſticus, vel cuiuſlibet al-

terius hominis ſeruus fugitiuus inuentus fuerit à Domino ſuo, ſine vlla annorum præſcripti[illegible] dicetur; ea tamen ratione, ſi dominus Francus, ſiue Alemannus, aut alterius cuiuslibet nation[illegible] vero Longobardus, aut Romanus fuerit, ea lege ſeruos ſuos vel acquirant, vel amittant, qu[illegible] eos antiquitus eſt conſtituta.

IN NOMINE PATRIS, ET FILII, ET SPIRITVS SANCTI.

CAROLVS, Sereniſſimus, Auguſtus, à Deo coronatus, Magnus, Pacificus, Imper[illegible] Romanum gubernans Imperium, qui & per miſericordiam Dei Rex Francorum, & Long[illegible]bard[illegible]rum, dilectiſſimo filio noſtro PIPINO glorioſo Regi, ſempiternam in Domino ſalutem. Peruenit ad aures Clementiæ noſtræ, quod aliqui Duces, & eorum Iuniores, Gaſtaldii, Vicarii, Centenar[illegible] u reliqui Miniſteriales, Falconarii, Venatores, & cæteri per ſingula territoria habitantes, ac diſcurrentes, manſionaticos paruæ redæ accipiant, non ſolum ſuper liberos homines, ſed etiam in Eccleſiis Dei, monaſteria videlicet virorum, & puellarum, & Xenodochia, atque diuerſas plebes, & ſuper reliquos ſeruientes Eccleſiarum Dei in eorum operatiidem in vineis & campis ſeu pratis, nec non in eorum ædificiis illos faciant operari, & carnaticos, & vinum contra omnem iuſtitiam ab eis exactare non ceſſant; & multas oppreſſiones patiantur ipſæ Eccleſiæ Dei, vel ſeruientes earum. Ideoque, chariſſime fili, has literas ad tuam dilectionem direximus, vt hanc cauſam diligenter, ac prudenter inquirere facias, & ſi veritas eſt, quod ita factum ſit, deinceps omnimodis emendare & corrigere ſtudeat, quatenus in diebus noſtris, ac tuis, pax Eccleſiarum Dei, ſiue illarum ſeruientium in omnibus conſeruetur, & vt merces copioſa nobis, ac tibi, exinde iugiter adcreſcat.

Audiuimus etiam, quod quædam capitula, quæ in lege ſcribi iuſſimus, per aliqua loca, aliqui ex noſtris, ac veſtris dicant, quod nos nequaquam illis hanc cauſam ad notitiam per nosmetipſos condictam habeamus, & ideo nolunt eis obedire, nec conſentire, neque pro lege tenere. Tu autem noſti, quomodo vel qualiter tecum locuti ſumus de ipſo capitulo, & ideo monemus tuam amabilem dilectionem, vt per vniuerſum Regnum tibi à Deo commiſſum ea nota faciat, & obedire atque implere præcipiat, de Epiſcopis & Sacerdotibus occiſis ſicut ſtatutum habemus, & de reliquis quibuslibet cauſis.

Verum tamen de Presbyteris videtur nobis, vt ſi liber natus eſt Presbyter, tripla compoſitione ſecundum tuam legem fiat compoſitus, & ſi placatus fuerit ſecundum qualitatem plagarum, vel diſciplinæ, tripla compoſitione emendetur, qui hoc perpetrauerit. Si tamen Presbyter ſeruus natus fuerit, ſecundum illius natiuitatem tripla compoſitione ſoluatur in plagis, & diſciplinis, & de Diaconibus ſimiliter fiat. His expletis bene vale in Domino, fili dilectiſſime.

Volumus primo, vt neque Abbates, & Presbyteri, neque Diaconi, nec ſubdiaconi, neque quislibet de clero de perſonis ſuis ad publica, vel ſecularia iudicia trahantur, vel diſtringantur, ſed à ſuis Epiſcopis adiudicati, iuſtitias faciant. Si autem de poſſeſſionibus ſuis, ſeu Eccleſiaſticis ſeu propriis ſuper eos clamor ad iudicem venerit, mittat Iudex clamantem cum Miſſo ſuo ad Epiſcopum, vt faciat eum per Aduocatum iuſtitiam recipere. Si vero talis aliqua inter eos contentio orta fuerit, quam per ſe pacificare non velint, aut non poſſint, tum per Aduocatum Epiſcopi, qualem iuſſerit ipſe, in cauſa ipſa ante Comitem vel Iudicem veniat, & ibi ſecundum legem finiatur antepoſita, vt dictum eſt, perſona cleri.

Vt ſerui Aldiones, libellarii, antiqui, vel illi noniter facti, qui non pro fraude, non pro malo ingenio de publico ſe abtrahentes, ſed pro mala paupertate, & neceſſitate terras Eccleſiæ incolunt, vel colendas ſuſcipiunt, non à Comite, vel quolibet miniſtro illius ad vllam angariam, ſeu ſeruitium publicum, vel priuatum cogantur, vel compellantur. Sed quicquid ab eis iuſte agendum eſt, a patrono vel domino ſuo ordinandum eſt.

Si vero de crimine aliquo accuſantur, Epiſcopus primo compellatur, vt ipſe, per Aduocatum ſuum, ſecundum quod lex eſt, iuxta conditionem ſingularum perſonarum, iuſtitiam faciant.

Sin vero, ſicut in Capitulare noſtro ſcriptum eſt, ita fiat. cæteri vero liberi homines, qui vel commendationem vel beneficium Eccleſiaſticum habent, ſicut reliqui homines iuſtitiam faciant.

Volumus etiam & ſtatuimus de plateis vel cloacis curandis vnius cuiuſque ciuitatis de Regno Italiæ pertinentibus, vt ſingulis annis curentur. Tamen non volumus, quod exinde pandum aliquis ad partem palatii noſtri perſoluat, ſed præcipimus, quatenus exactores ſingularum ciuitatum ſtudium habeant, ne ante finiatur annus, quam plateæ & cloacæ emundentur, & hoc vnus[illegible] que Procurator ciuitatis publice ex noſtra Imperiali parte admonendo præcipiat, ne præte[illegible] fiat.

HAEC SVNT CAPITVLA, QVAE ALIQVI EX MISSIS
noſtris, ad noſtram notitiam detulerunt, Anno XVI.
Imperii noſtri.

I. De his, qui ſine conſenſu Epiſcopi, Presbyteros in Eccleſiis conſtituunt, vel de Eccl[illegible]is eiciunt, & ab Epiſcopo, vel à quolibet Miſſo dominico admoniti obedire nolunt, vt bannum [illegible]ſtrum reuadiare cogantur, & per fideiuſſores ad placitum noſtrum venire iubeantur. & tum nos decernamus, vtrum nobis placeat, vt aut illum bannum perſoluant, aut aliam harmiſcaram ſuſtineant.

II.

De Eccleſiis quæ inter heredes diuiſæ ſunt, conſideratum eſt, quatenus ſi ſecundum prouidentiam, & admonitionem Epiſcopi ipſi cohæredes eas voluerint tenere, & honorare faciant. Si autem hoc contradixerint, vt Epiſcopus poteſtatem teneat, vtrum eas ita conſiſtere permittat, aut reliquias exinde auferat, & vbi ad noſtrum beneficium Eccleſiæ pertinentes ita diuiſæ inuentæ fuerint, vt deſcribantur, & nobis renuncietur.

III.

De Eccleſiis deſtructis, & Epiſcopi & Miſſi inquiſitionem faciant, vtrum per negligentiam, aut impoſſibilitatem deſtructæ ſint. Et vbi negligentia inuenta fuerit, Epiſcopali autoritate emendare cogantur, qui eam reſtaurare debuerant; ſi vero impoſſibilitate contigit, aut plures ſint quam neceſſe ſit, aut maioris magnitudinis, quam vt ex rebus ad eas pertinentibus reſtaurari poſſint, Epiſcopus modum inueniat, qualiter congrue emendare, & conſiſtere poſſint.

IV.

De vno manſo ad Eccleſiam dato, de quo aliqui homines contra ſtatuta ſibi ſeruitium exigunt. Quicunque pro hac cauſa accuſatus fuerit, Comes, vel Miſſus, hoc, quod deinde ſubtractum eſt, Presbyteris cum ſua lege reſtituere faciant.

V.

De his qui nonas & decimas iam per multos annos, aut ex parte, aut ex toto dare neglexerunt, volumus, vt per Miſſos noſtros conſtringantur, vt ſecundum capitulatem priorem ſoluant vnius anni nonam, & decimam cum ſua lege, & inſuper bannum noſtrum. Et hoc eis denuncietur, quod quicunque hanc negligentiam iterauerit, beneficium ſuum, vnde hæc nona, & decima perſolui debuit, amiſſurum ſe ſciat.

VI.

Ita enim continetur in capitulare bonæ memoriæ genitoris noſtri in lib. 1. Vt, qui Eccleſiarum beneficia habent, nonam & decimam ex eis Eccleſiæ, cuius res ſunt, donet, & qui tale beneficium habent, & ad medietatem laborant, & de eorum portione proprio Presbytero decimas donent.

VII.

Item in Capitulare noſtro in lib. 2. cap. 21. de eadem. De nonis & decimis, vnde genitor noſter, & nos frequenter, & in diuerſis placitis admonitionem fecimus, & in Capitularia noſtra, qualiter hæc obſeruentur, ordinauimus, volumus, atque iubemus, vt de omni conlaborato, & de vino, & fœno fideliter, & pleniter ab omnibus nona & decima perſoluatur. De nutrimine vero pro decima, ſicut hactenus conſuetudo fuit, ab omnibus obſeruetur. Si quis tamen Epiſcoporum fuerit, qui argentum pro hac accipere velit, in ſua maneat poteſtate, iuxta quod ei, & illi, qui hoc perſoluere debet, conuenerit.

VIII.

Quicunque decimam abſtrahit de Eccleſia, ad quam per iuſtitiam dari debet, & eam præſumptione, vel propter munera, aut amicitiam, aut aliam quamlibet occaſionem ad alteram Eccleſiam dederit, à Comite, vel à Miſſo noſtro conſtringatur, & eiuſdem decimæ quantitatem cum ſua lege reſtituat.

IX.

De decimis, quas populus dare non vult, niſi quolibet modo ab eo redimantur, ab Epiſcopis prohibendum eſt, ne fiat. Et ſi quis cōtemptor inuentus fuerit, & nec Epiſcopum, nec Comitem audire velit, ſi noſter homo fuerit, ad præſentiam venire compellatur. Cæteri vero diſtringantur, vt inuiti Eccleſiæ reſtituant, qui voluntarie dare neglexerunt.

X.

Quicunque de rebus Eccleſiarum, quas in beneficium habent, reſtaurationem earum facere neglexerint, iuxta Capitulare, in quo de operibus, nonis & decimis conſtitutum eſt, ſic de illis adimpleatur.

XI.

Item in lib. 4. cap. 38. de opere, & reſtauratione Eccleſiarum. Conſiderandum eſt, vt de frugibus terræ, & animalium nutrimine perſoluantur. De opere vero vel reſtauratione Eccleſiarum, Comes & Epiſcopus, ſiue Abbas vnacum Miſſo noſtro, quem ipſi ſibi ad hoc elegerint, conſiderationem faciant, vt vnuſquiſque eorum tantum inde accipiat ad operandum & reſtaurandum, quantum ipſe de rebus Eccleſiarum habere cognoſcitur. Similiter & vaſſi noſtri in commune tantum operis accipiant, quantum rerū Eccleſiaſticarum habent, vel vnuſquiſque per ſe iuxta quantitatem, quam ipſe tenet, aut ſi inter eos conuenerit, vt pro opere faciendo argentum donet, iuxta æſtimationem operis in argento perſoluat, cum quo precio rector Eccleſiæ ad prædictam reſtaurationem operis & materiam operis conducere valeat, & qui nonas & decimas dare neglexerit, primum quidem illas cum ſua lege reſtituat, & inſuper bannum noſtrum ſoluat, vt ita caſtigatus caueat, ne ſæpius iterando beneficium amittatur.

XII.

De illo, qui agros dominicos propterea neglexit excolere, vt nonas exinde nō perſoluat, & alienos ſcientas ad excolendum propter hoc accipit, volumus, vt de tribus annis ipſam nonam cum ſua lege perſoluat, & ſi quis contemptor aut Comitis, aut Miſſorum noſtrorum propter hoc extiterit, per fideiuſſores ad placitum venire compellatur.

XIII.

Vt de rebus Eccleſiarum, quæ ab eis per xxx. annorum ſpacium ſine vlla in[illegible] ſæ ſunt, teſtimonia non recipiantur, ſed eo modo contineantur, ſicut res ad fiſcum pe[illegible] tineri ſolent.

XIV.

De beneficiis deſtructis hoc obſeruetur, quod in Capitulari priori cōtinetur, id eſt, in lib. 4. 36. Quicunque ſuum beneficium occaſione proprii deſertum habuerit, & intra annum, poſtq[illegible] ei à Comite, vel miſſo noſtro notum factum fuerit, illud emendatum non habuerit, ipſum be[illegible] cium amittat.

XV.

Vt Miſſi noſtri vbicunque malos Scabinos inueniunt, eiiciant, & totius populi conſenſu in [illegible] eum eorum bonos eligant, & cum electi fuerint, iura faciant, vt ſcientes iniuſte iudicare non de[illegible]

XVI.

Vt in omni Comitatu inquiſitores meliores, & veraces inueniri poſſint, eligantur à Miſſis noſtris ad inquiſitiones faciendas, & rei veritatem dicendam & adiutores Comitum ſint ad iuſtitias faciendas.

XVII.

Volumus, vt quicunque de Scabinis depreben ſus fuerit propter munera, aut propter amicitiam iniuſte iudicaſſe, per fideiuſſores Miſſus noſter ad præſentiam noſtram venire faciat. De cætero omnibus Scabinis denuncietur, ne quis deinceps, etiam iuſtum iudicium vendere præſumat.

XVIII.

Volumus, vt vbicunque commutationes tam de proprio noſtro, quam de genitoris noſtri legitimæ, & rationabiles atque vtiles Eccleſiis Dei factæ ſunt, permaneant. Vbicunque vero inutiles, & incommodæ, atque irrationabiles factæ ſunt, diſſoluantur: & recipiat vnuſquiſque, quod dedit. Vbi vero mortua manus interiacet, aut alia quælibet cauſa, quæ irrationabilis eſſe videatur, inuenta fuerit, diligenter deſcribatur, & ad noſtram notitiam perferatur.

XIX.

Quicunque comprobatus fuerit de eo, quod ſcienter teſtes in periurium induxiſſet, ſub fid[e]iuſſione ad placitum noſtrum venire compellatur, vt ibi cum fidelibus noſtris conſideremus, q[u]id de tali homine faciendum ſit.

XX.

De his qui diſcordiis, & contentionibus ſtudere ſolent, & in pace viuere nolunt, volumus, vt ſub fideiuſſoribus ad noſtrum placitum veniant, & ibi cum fidelibus noſtris conſideremus, quid de talibus faciendum ſit.

XXI.

De bonis denariis, quos populus recipere non vult, volumus, vt hoc obſeruetur, & [illegible] quod in priori Capitulari noſtro conſtitutum eſt in lib. 4. cap. 30.

XXII.

Quicunq; liber homo vel in emptione, vel indebiti ſolutione denarium merum, & bene pe[n]ſantem recipere noluerit, bannum noſtrum, id eſt, lx. ſolid componat. Si vero Eccleſiaſtici vel fiſcalini noſtri, aut Comitum, aut vaſallorum noſtrorum hoc facere præſumpſerint, lx. ictus vapulentur & ſi actores noſtri, aut aliorum, vel aduocati, eos à Miſſis noſtris, vel à Comitibus iuſſi præſentare n[o]luerint, prædictum bannum componant, & ad hanc noſtram conſtitutionem adimplendam Epiſcopi & Abbates, ſiue reliqui, qui beneficia noſtra habent, adiuuent Comites in ſuis hominibus diſtringendis. Et ſi Comites hanc noſtram conſtitutionem neglexerint, hoc per Miſſos noſtros ad noſtram notitiam perferatur.

XXIII.

De homicidiis, vel aliis iniuſtitiis, quæ à fiſcalinis noſtris fiunt, quia impune ſe ea committ[ere] poſſe exiſtimant, nos Actoribus noſtris præcipiendum eſſe decernimus, ne vltra impune fiant, ita, vbicunque facta fuerint, ſoluere cum diſciplina præcipiemus.

XXIV.

Collectam ad maleſaciendum fieri omnimodis prohibeatur; & vbicunque huiuſmodi præſumptiones factæ fuerint, digna emendatione corrigantur. Et ſi per negligentiam Comitis vel factæ ſunt, vel inemendatæ remanſerunt, hoc ad noſtram notitiam perferatur: autor vero facti, ſi fuerit Præpoſitus, vel Aduocatus, ſiue Centenarius, vel qualibet alia dignitate prædita libera perſona, poſt legem emendatam in loco factam, ſub fideiuſſoribus ad noſtram præſentiam veniat: multitudo vero, ſiue de liberis, ſiue de ſeruis ſit, legitima emendatione multetur.

XXV.

De pontibus publicis deſtructis placuit nobis, vt hi, qui iuſſionem noſtram in reparandis pontibus contempſerunt, volumus ac iubemus, vt omnes homines noſtri in noſtram veniant præſentiam rationes reddere, cur noſtram iuſſionem auſi ſint contemnere. Comites autem reddant rationem de eorum pagenſibus, cur eos aut non conſtrinxerunt, vt hoc facerent, aut nobis nunciare neglexerunt. Similiter & de iniuſtis teloneis, vbicunque accipiuntur, ſciant ſe exinde nobis rationem reddituros.

Vt examen aquæ frigidæ, quod hactenus faciebant, à Miſſis noſtris interdicatur, ne vlterius fia[t]

XXVI.

XXVI.

Quicunque Vicarii, vel alii miniſtri Comitum, tributum, quod inferenda vocatur, maioris pre- populo exigere præſumpſit, quam à Miſſis bonæ memoriæ genitoris noſtri conſtitutum fuit, hoc duos ſolidos prò vna vacca, hoc quod iniuſte ſuperpoſuit, atque abſtulit, ſibique retinuit, his, bus hoc abſtulit, cum ſua lege reſtituat, & inſuper fredum noſtrum perſoluat, & miniſterium mittat.

XXVII.

Poſtquam Comes, & Pagenſes de qualibet expeditione hoſtili reuerſi fuerint, ex eo die ſuper ſta nocte ſit bannus reſciſſus, quod in lingua Teutiſca ſcarlegi, id eſt, armorum depoſitio vocatur.

XXVIII.

Hoc miſſi noſtri notum faciant Comitibus & populo, quod nos in omni hebdomada vnum diem ad cauſas audiendas ſedere volumus. Comites autem & Miſſi noſtri magnum ſtudium habeant, ne forte propter eorum negligentias pauperes crucientur, & nos tædium propter eorum clamores patiamur, ſi noſtram gratiam habere velint. Populo autem dicatur, vt caueat de aliis cauſis ſe ad nos reclamare, niſi de quibus aut Miſſi noſtri, aut Comites eis iuſtitiam facere noluerint.

HAEC SVNT CAPITVLA, QVAE PRO LEGE HABENDA SVNT.

De homicidiis in Eccleſiis, vel in atriis earum commiſſis hoc obſeruetur, & teneatur, ſicut in Capitulare priore conſtitutum, noluerit prædictum bannum L x. ſolid. componat.

IX.

De falſa moneta iubemus, vt quicunque percuſſerit, aut probatus fuerit, manus ei amputetur; qui hoc conſenſerit, ſi liber eſt L x. ſolid. componat.

X.

Decernimus, vt quiſquis aliter teſtes habere non potuerit, aut per Comitis iuſſionem, quos in ſuo teſtimonio neceſſarios quoſque habuerit, veritatem perlaturi publico conuentu adducantur. vt per ipſos rei veritas cum iuramento valeat inquiri. Quod ſi de duabus partibus fuerit inquiſitio facta, idcirco, quod nullus eorum poſſit habere teſtes, antequam iurent, fiat inquiſitio facta. Quod ſi omnes ad vnam partem dixerint teſtimonia, iurent, verum dixiſſe teſtimonium. Et ſi diſſenſerint, aut quædam pars vni præbuerit teſtimonium, & alia alteri. tunc interrogetur, ſi audeat per pugnam illorum teſtimonia approbare. Quod ſi nulla pars alteri ceſſerit, iurent, & per pugnam probetur illorum teſtimonium. Et ſi vna pars ſe ſubtraxerit, tunc illa, quæ auſa fuerit contendere, recipiatur ad teſtimonium.

XI.

Vt per x x x. annos ſeruus liber fieri non poſſit, ſi pater illius ſeruus, aut mater illius ancilla fuit.

XII.

Vt nullus Cancellarius pro vllo iudicato, aut ſcripto aliquid amplius accipere valeat, niſi dimidiam libram argenti de maioribus ſcriptis. De minoribus autem infra ipſam dimidiam libram, quantum res expoſcit, & iudicibus rectum videatur, accipiat.

De orphanis autem, vel cæteris pauperibus, qui exſoluere hoc non poſſunt, in prouidentia Comitis fiat, vt nequaquam inde accipiat aliquid.

Notarii autem hoc iurare debent per ſingula loca, quod nullum ſcriptum falſum faciant, nec occultum. Nec ſcriptum aliquod faciant de vno Comitatu in alium, niſi per licentiam illius Comitis, in cuius Comitatu ſtare debet. Quod ſi aliter fecerit, ſit inanis.

Si vero neceſſitas itineris aliquem compulerit, aut infirmitas grauis, ſecundum Capitulare Domini, & genitoris noſtri faciat.

SANCTIO.

Placuit nobis, vt hæc Capitula, quæ excerpſimus de Capitulis ſanctæ memoriæ aui noſtri CAROLI, ac Domini noſtri HLVDOWICI Imperatoris, ab omnibus Sanctæ Dei Eccleſiæ, ſeu noſtris fidelibus in Regno Italiæ conſiſtentibus pro lege teneantur, & conſeruentur; & quicunque huius Capitularis contemptor extiterit, L x. ſolid. componat, ſicut in Capitulis prædicti Domini aui.

Ab ipſis Saxonibus CAROLO MAGNO Imp. adſcribitur, tamquam ſuo auctori.

SPECVLVM SAXONVM, QVOD IVS PROVINCIALE VVLGO NVNCVPATVR, EX IMPP. CONSTANTINORVM, CAROLORVM, LVDOVICORVM, OTTONVM, HENRICORVM ET FRIDERICORVM AVGG. conſtitutionibus collectum ac compoſitum ab ECCONE de REPKAV Equite Saxone, & Aſſeſſore Imperialis Cameræ Magdenburgenſis.

PROLOGVS.

Deus, qui eſt principium & finis omnium rerum, in principio creauit hominem, quem paradiſo, vt ei obediret, collocauit. Propria ipſe elatus ſuperbia, obedientia factus violator, malum tam pœna quam culpa in ſuam progeniem dilatauit. Quamobrem vnuſquiſque noſtrum ſecundum praua voluptatis affectum oberrauit, quouſque nos ſuo pretioſo redemit ſanguine, legemque viuendi nobis oſtendit, quam & glorioſiſſima morte confirmauit ſua. Quare, ſecundum quod nobis eam ſanctiſſimi Patres ac Romanorum Principes, præcipue vero CONSTANTINVS & CAROLVS diuæ memoriæ edocuerunt, merito obſeruamus.

ARTICVLVS I.

DVORVM gladiorum poteſtatem, ſpiritualem ſcilicet & ſecularem, ad defendendum ſuum populum, Chriſtus in ſua approbauit Eccleſia; ex quibus Apoſtolicum ſpiritualem, & Romanum Imperatorem ſecularem habere, nemo ambigit. Ob quorum figurationem, Apoſtolico ſuper equum Candidum equitare conſtitutum eſt, & in aſcenſu eius, à Principe ſella, ne decidat, tenebitur. In quo ſignificatur, vt ſi qui inobedientes Apoſtolico exiſterent, à Principe ad obediendum, & è contra, cum neceſſitas hoc exegerit, dummodo exercitus fuerit, compellantur.

ARTICVLVS II.

1. Quilibet Chriſtianorum adultus, ter in anno Synodo ſe præſentare tenetur.

2. Libertas eſt etiam tripartita; quorum primi Epiſcoporum Synodum quærere ſolent & hi Banniti dicuntur: Proprietarii ſummorum Præpoſitorum: Pagani autem Archipresbyterorum.

3. Simili modo & ſecularia iudicia quærere ſolent, ſcilicet banniti Comitum, quod XVIII. ſeptimanis exponetur ſub banno Imperatoris.

4. Si autem in numero quindenali pro violentia aliqua à ſuperiori, iudiciali termino iudicium expoſitum fuerit, etiam ibidem venire tenentur, ac per id omne eorum proprium banniti contra iudicem omnino liberum faciunt.

5. Proprietarii iure neceſſario ſuorum Præfectorum iudicium quærent, quod ſex ſeptimanarum ſpacio pronocetur; & ex his, ſi opus fuerit, præco eligatur.

6. Pagani proprium non habentes, ſuorum Gegrauiorum iudicium expectent. Ibi & in omnibus legitimis iudiciis, debet vnuſquiſque ſcultetus clamores illatarum iniuriarum, & humana vulnera, alii ab alio illata, & comminationes ac euaginationes gladiorum, factas in damnum aliorum; & hos, qui ad iudicium, cum tenebantur, non venerant, *a* omnem que iniuriam pœna mortis, vel membri abſciſſione puniendam accuſare, ſi coram iudicio non fuerit incœpta, alioquin ea non accuſabit.

a. al. omnéq; iniuriã, quæ in vitam, vel in ciuem iudicatur.

ARTICVLVS III.

1. Origenes, ſeptem fore ſeculi ætates, quodq; in ſeptima finiri debeat, enarrauit, & ſicut ex ſcripturis apparet, quælibet ſeculi ætas, per mille annos eſt repræſentata. In Adam incepit prima, in Noe ſecunda, in Abraam tertia, in Moyſe quarta, in Dauid quinta, in tranſmigratione Babylonis ſexta, in Chriſto ſeptima, in qua nunc ſumus ſine finis certa notitia.

2. Sic etiam Clipeus ſeu Cingulus militaris in ſeptimo terminatur. Et primum habet Rex Romanorum; Secundum Epiſcopi, Abbates & Abbatiſſæ, qui & Superilluſtres dicuntur. Tertium laici Principes, ex quo facti ſunt Epiſcoporum ſubditi & vaſalli, qui Illuſtres nuncupantur. Quartum Nobiles & Liberi domini. Quintum prædictorum Nobilium vaſalli, & etiam banniti. Ipſorumque vlterius vaſalli tenent ſextum.

3. Sicut autem in ſeptima ſeculi ætate, quoad finem eſt Eccleſia incerta; ſic nec ſcitur, an cingulus militaris in ſeptimo exiſtit.

4. Laici tamen Principes, cum facti ſunt Epiſcoporum vaſalli, ſextum cingulum in ſeptimum reduxerunt.

5. Sicut etiam cingulus in ſeptimo, & ſeculum in ſeptima finitur ætate, ſic gradus cognationis in ſeptimo terminatur.

6. Nunc itaque conſideremus vbi cognatio incipit, & in quo membro finiatur. In membro capitis, maſculus & fœmina, qui quæve legitime contraxerunt, conſtituuntur. In colli & corporis membro eorũ proles, quæ de eodem patre, & eadem matre originem produxerunt. Si autẽ de eiſdem non ſunt progenitæ parentibus, non in eodem membro conſtituuntur, ſed tranſeunt in gradũ remotiorẽ.

7. Contrahant etiam duo fratres cum duabus ſororibus, & tertius eorũ frater ſibi alienam ſubtraxerit, ſuperduxeritq; ſponſam, filij nihilominus eorum indiſtincte ad ſuccedendum alter in alterius hæreditatem admittuntur, dummodo in eadem ſunt dignitate propagationis.

8. Indiſtinctorũ fratrum filij, in membro annexionis brachij & corporis ponuntur; itidẽ & ſororũ pueri. iſti primũ gradum obtinent; fratrum videlicet, ſororumve proles, qui & nepotes appellãtur.

9. In membro cubiti ſecundus eſt gradus, & hi pronepotes dicuntur.

10. In coniunctione manus & brachii, vbi tertius, qui abnepotes nuncupantur.

11. In membro manus & digiti medij, vbi quartus gradus, illi antenepotes nominantur.

12. In ſecundo membro digiti, vbi quintus gradus, qui trinepotes dicuntur.

13. In tertio membro quadrinepotes, vbi & ſextus gradus eſt.

14. In ſeptimo vnguis & non membrum reperitur, & ideo ibi cognatio terminatur.

15. Qui à primo gradu vſque ad vltimum ſe æque in gradibus computant, æque hæreditatem dimiſſam percipiunt. Qui autem ſe in proximiori gradu huic, de cuius hæreditate agitur, probauerit; præfertur ei, qui vlteriorem obtinet gradum.

16. In ſeptimo gradu terminatur cognatio, in percipiendis hęreditatibus, quamuis in quinto gradu Apoſtolicus matrimonia contrahere conceſſit. Qui tamen nullam decretalem in noſtri iuris feudalis, & ciuilis, poteſt condere præiudicium.

ARTICVLVS IV.

1. Super nanos, & homuncios, & hermaphroditos, nullum deſcendit feudum, aut hæreditas: qui autem propinquiores illorum exiſtunt, id, quod ad ipſos peruenire ex bonis cernitur, accipiunt, ac illis neceſſaria ſubminiſtrabunt.

2. Naſcitur etiam puer ſurdus aut mutus, ſine pede aut manu, idq; cum natus ſit, demonſtretur, iure ciuili hæres quidem exiſtere poteſt, ſed non iure feudali. Si autem feudum ante huiuſmodi tempora ſit ſortitus, propter ſuperaduenieus impedimentum, feudum prius acquiſitum non amittit.

3. Quod & de leproſo homine ſimiliter enarramus.

ARTICVLVS V.

Contrahat ſi filius tempore patris ſui, cum muliere ſibi in generatione coæquali, & ex ea prolem genuerit; poſtmodum vero, nondum ab hæreditate & bonis patris diuiſus, ab hac luce per mortem diſceſſerit; proles eius, mortuo auo, in hæreditate eius, cum patruis & materteris accipit portionem; quod de nepotibus filiarum non eſt præſumendum.

2. Filia, quæ adhuc in domo eſt non emancipata, vtenſilia ſeu paraſernam matris ſuæ, cum ſorore, quæ iam emancipata eſt, diuidere non compellitur. Diuiſionem vero rerum hæreditariarum non poterit ſibi denegare.

3. Mulier cum luxuria ſui corporis famam quidem ſuam denigrare poteſt, iura tamen ſua aut hæreditatem propter id minime perdet.

4. Clericus cum ſorore ſua, in vtenſilibus ſeu paraferna matris ſuæ, æquam habet portionem: ſimiliter enim fratribus æquam partem in proprietate, ac hæreditate obtinebit. Impoſſibile vero eſt, quem clericum nominare, niſi ſit doctus, ordinatus, & tonſuratus, priuſquam hæc ad eum iure hæreditario peruenerunt. Vbi vero mulier fratrem non habet ſuperſtitem, niſi clericum, ipſa ſibi in hæreditatis perceptione coæquatur.

De clerici vero bonis poſt mortem eius, nemo vtenſilia poteſt poſtulare, quia res hæreditariæ ſunt omnia, quæ ſub ipſo tempore mortis inueniuntur.

6. Non emancipata mulier, vtenſilia matris ſ[illegible] cum fratre clerico beneficiato, aut præbendato, (non diuidet.

7. Cum quibuſcunque bonis homo moritur, hæreditas appellatur.

ARTICVLVS VI.

Cum quibuſcunque bonis homo moritur, hæreditas appellatur.

2. Qui hæreditatem percipit, debita ſoluit, quantumcunque hæreditas in mobilibus vel ſeſe mouentibus perdurabit aut extenditur.

Furta, ſpolia, luſorie perdita, ſoluere non tenetur, nec aliqua debita, niſi de quibus hæreditas fuerit ampliata, vel quæ hæres perſonaliter fuerat ſtipulatus, hæc ſoluet; Si ei erunt per teſtimo-

a al. Originalium. nium ſeptuaginta duorum bannitorum, aut totidem legitimorum a Latinorum, prout iuris ratio expoſcit, declarata.

4. Si autem actor ſuis voluerit renunciare teſtibus, & in iure ciuili aut feudali hæredem im petierit de ſcientia ſua, tunc neceſſe eſt, vt de ſua ſcientia dicat veritatem. & ſi faſſus fuerit, ſoluere debet. Si vero negauerit, ignorantiam ſuam iureiurando confirmabit; & vt ſic abſoluetur.

5. Debita etiam defuncti hæredibus eius perſoluentur.

6. Debita, quæ homo perſonaliter debet, non inducunt talem pronunciationem. Sed ſi impetitus ea fateatur, ſoluere tenebitur. Si vero negauerit, manifeſtiſſimum eſt, iurare eum oportere.

ARTICVLVS VII.

1 Si quis ab alio quid accommodauerit, mutuauerit, ſeu quicquam ſtipulatus fuerit, hoc reddere debet, & adimplere. & quicquid fecerit, hoc ipſum ratum & gratum habere tenetur. Si vero poſtea negare voluerit, ſuo ſe occaſione illius liberabit iuramento, dummodo coram iudicio non fuerit factum. nam tunc actor, cum teſtimonio duorum virorum, & iudicis, eundem conuincet.

ARTICVLVS VIII.

1. Proprietas & proprium appellatur poſſeſſio ſeu fundus, qui à nullo recipitur in feudum vel hereditatem, ſed per ſucceſſionem deuoluitur ad hæredes, abſque aliquo tributo ſucceſſoris.

2. Vbicunque proprietas donatur ſeu impignoratur, aut teſtimonium, derogationem iuris, vitæ, aut ſanitatis cuiuſcunque concernens, ferri contingat, hoc iudex met ſeptimus, cum his, qui coram eo ſententias iure adinuenerunt, comprobabit.

3. Teſtimonium autem præconis vice ſtat duorum, vbi teſtimonium ſeptem virorum agere, id eſt, vbi ſeptem teſtibus probanda venit cauſa.

4. Sua emenda pari modo, & verigeldus, id eſt, recompenſa, eſt duplex, ſecundum conditionem naturalem, ab eo tempore, quo præco electus eſt.

5. Tranſactio, id eſt, reconciliatio, & pax ſtipulata, ſeu iurata, in iudicio concepta, cum duobus teſtibus & iudice proteſtetur. Si vero extra iudicium facta fuerit, teſtimonio ſeptem virorum comprobatur.

ARTICVLVS IX.

1. Proprietatem alteri in iudicio dare, qui fuerit ſtipulatus, vbi & pecuniam emptor dederit proprietatis donatori, & donator, priuſquam donatio perficiatur, ab hac luce deceſſerit, donatio per hæredes eius erit adimplenda, dummodo ab altero pecunia integre fuerit perſoluta.

2. Idem eſt de bonis mobilibus cenſendum.

3. Quicunque etiam cum aliquo conuenerit, & ſtipulatus fuerit ſibi ſua bona feudalia, coram feudi domino, reſignare, dummodo ab altero infeudatio procuretur: & ſi is ante huiuſmodi infeudationem morietur, eius hæredi feudali, ſi extat; alioquin vero hæredi præfatam reſignationem, & infeudationem fieri ſancitum eſt; dummodo pecunia ſtipulata integre fuerit exſoluta, aut hæredi pecuniam ſuper hoc datam reſtituere oportebit.

4. Idem per omnia eſt, ſi quis cum domino feudi conuenerit de certis bonis, libere infeudandis.

5. Si vero is, qui prædictam debeat facere reſignationem, promiſerit infeudationem alteri procurare; & ſi hoc fecerit, ac ſibi cum teſtibus inſinuauerit, ipſeque huiuſmodi infeudationem ſine impedimento legitimo denegauerit acceptare, inſinuans de cætero à prædicta procuratione ſit immunis: Si dominus vel moriatur, vel ſuam variauerit voluntatem; reſignationem tamen facere tenebitur, ſi poſtea ipſemet prius recuſatam infeudationem de nouo à domino poterit implorare.

6 Qui etiam alteri ante reſignationem & infeudationem, bonorum dimiſerit poſſeſſionem, ipſa eiuſdem debet eſſe varendator, cum alter ipſius varendatione indigebit. Si vero ab eodem huiuſmodi poſſeſſio iure euincatur, pecunia ſuper hoc data, merito eſt reſtituenda.

7. Filius etiam reſignationem promittentis, niſi ipſemet ſtipulatus fuerit, aut fideiuſſores ſuper hoc dederit, adimplare non tenetur.

ARTICVLVS X.

1. Si pater filio ſuo veſtimenta, equos, aut arma donauerit, tempore quo donationem perficere poterat, & filius eiſdem vti valeat, donata huiuſmodi poſt mortem patris cum fratribus diuidere, aut domino patris, ſeu patris hæredibus, dato, quod in generatione ſibi non fuerit æqualis, reddere non tenetur: etiamſi filius à patre in bonis non ſit emancipatus.

ARTICVLVS XI.

1. Pater, ſi poſt mortem matris filios ſub tutela habuerit ſuos, poſtquam ſeſe ab inuicem ſeparauerint, ipſe eiſdem omnia bona materna (niſi præter ipſius culpam perierint) reſtituere tenetur.

2. Idem de matre poſt mortem patris, & de alio quolibet tutore eſt cenſendum.

ARTICVLVS XII.

1. Vbi fratres aut alij bona habuerint indiuiſa, eorumque ſeruitiis, laboribus & expenſis ea meliorari & augeri contingat, vtilitas & fructus in his coniunctim omnibus aſcribetur. Idem de damno eſt intelligendum.

2. Quicquid autem aliquis cum vxore ſua receperit, in hac parte cum ſociis ſuis, & fratribus, diuidere non tenetur.

Si etiam quis bona ſua ludo, luxuria, donatione, aut alia prodigalitate diſſipauerit, in idque ſeu ſocij ſui non conſenſerint, damnum, quod ex his euenit, diſſipantis eſt proprium, & non fratrum, aut ſociorum.

ARTICVLVS XIII.

Emancipati liberi poſt parentum obitum, ad diuiſionem hæreditatis cum non emancipatis e admittuntur, niſi prius cum iuramento bonorum, cum quibus emancipati fuerint, (præter ia & res expeditorias) fecerint collationem. Et ſi cum bonis immobilibus emancipentur, pro on poterint ſacramentaliter liberare. Si vero diuiſioni hæreditatis renunciarunt, carere de- m, niſi ſe iuratorie ſtudeant expurgare.

Pro renunciatione autem iudicialiter facta, ſi probari valeat, non potuerint iurare.

Sculterus etiam contra paganum, in huiuſmodi cauſa, vice iudicis in iudicio teſtificetur.

ARTICVLVS XIV.

Quamuis, iure feudali, dominus duntaxat vnum de filijs cum feudo patris mortui valeat in- e, non tamen eſt ius terræ, quod illud ſolus debeat retinere, quin fratres ipſius ad æqualem ad- in feudo portionem.

Sic etiam non eſt ius terræ, ſi pater vnum de filiis ſuis cum feudo ſuo emancipauerit, quod i- oſt patris mortem ſolus cum fratribus ſuis, diuiſione facta, valeat obtinere. Vnde etſi iure qui- d. i ſuper eo impetere eundem non valebunt: iure tamen prouinciali, ſi contra eum agant, m compellent ad iuſtam & æquam diuiſionem.

ARTICVLVS XV.

Si quis alteri mobilia conceſſerit, impignorauerit, aut apud eum depoſuerit, locaueritve, ſiue conditione, ſiue non; & poſtmodum ille, vel hæres negare voluerit; conductor ſeu expoſitor us illud melius probabit, quam quod retentor ſuo iuramento obtinere valeat.

Poſſeſſor vero, ſi hæreditarium quid in huiuſmodi rebus cõpetere ſibi monſtrauerit, vel quod ſt. fœtu ſuorum animalium educationem probauerit: vel ſi varendã emptionis producere po- , pſe eas cum iuramento duorum obtinebit, niſi defectum in teſtibus, ſiue in varenda patiatur.

Incuſatus de quacunque re, quæ apud eum non apparuerit, ſuo ſe poterit excuſare ſacramen-

Quæ autem apud eum ſenſibiliter demonſtrari poterint, in his per iuramentum non euadet.

ARTICVLVS XVI.

Nemo ſibi aliud ius, niſi quod ei ſua tradiderit propagatio, vſurpare poterit. Qui ſi ſuper eo in o contenderit, & in probatione defecerit, cadet iure ab vtroque, niſi ſit ſeruus manumiſſus, cui orum iura conceduntur.

2. Vbi filius eſt liber & legitimus, patris naniſcitur iura. Si autem pater vel mater in miniſteria- lium ſiſtit conditione, eum, vel eos erit proles ſecutura.

ARTICVLVS XVII.

Moritur autem vir ſine liberis, pater, ſi fuerit; ſin autem, vocetur mater, & in ſucceſſione fra- s præferatur.

Patris matriſque, fratris vel ſororis hæreditatem, filius percipit, & non filia; niſi filius non fu- e acceptatus.

Quando autem ad hæreditatem ſoror non pertineat, neque frater, omnes qui ſe in vno gradu ationis exiſtere probauerint, ſiue ſit vir, ſiue mulier, * æquam hæreditatis percipiant portionem. *Vide ius Camer. tit. 294. §. 3. infra. s enim ſexum non diſcernemus; quare hæredes accelerantes appellamus. Attamen vtriuſque ſe nepotes, in ſucceſſionibus, patribus & matribus, ſororibus & fratribus defunctorum præferan- o, quod ſucceſſio non reſpicit gradus aſcendentium & collateralium, quamdiu deſcendentium gradus genitoribus ſuis in generatione æquales inueniantur.

4. Si quis alij in generatione fuerit inæqualis, hæreditatem eius non percipiet.

Sueui etiam de fœminea cognatione, hæreditatem non accipiunt, eo, quod in eorum genera- omnes fœminæ propter prædeceſſorum fœminarum vitia, ſunt exhæredatæ.

ARTICVLVS XVIII.

Triplicia iura Saxones, præter conſenſum CAROLI Imperatoris ſunt conſecuti; ius Sueniæ, modium fœminarum. Secundum, quod quicquid Saxo in iudicio non fecerit, ſi ſacramentaliter ne- gare voluerit, hoc quidẽ facere poteſt, conuincibili probatione aliqua non obſtante. Tertium, quod a n terra Saxoniæ coram Imperio ſententia, tam vera & iuſta promulgatur; Saxo ſi eam increpa- re v rit, defendens manui ſuæ dextræ, multitudinique maiori, & ſi ſeptenus alios ſeptem debella- re , tunc maior pars vincentium ſententiam obtinebit.

Ad hæc, omnia eorum antiqua iura conſuetudinaria, ab aula Chriſtianæ fidei non deuiantia, nuerunt.

ARTICVLVS XIX.

1. Sueuus, tam res expeditorias, hoc eſt, arma bellica, ſeu hergeweth, quam hæreditarias, non um in ſeptimo tollit gradu, ſed quouſque computare poterit ſe ad eum, de cuius hæreditate agitur, agnationis pertinere: & quouſque probare poterit, quod prædeceſſor illius ſui in generatione prædeceſſoris, vel è conuerſo, res expeditorias ſuſceperat, vel in iudicio eas acquiſiuerat.

2. Sueui etiam inter ſemetipſos, & intra diſtrictũ Sueuorum, licite à ſentẽtia appellabunt, eamque non eſſe admittendam, Sueuus ad antiquiorem eorum genealogiæ diſcutiendum deferet, quem & no are oportet, & ad plurimos ſententiæ conſentientes, ac ad ſuperiorem locum iudicialem in iudicijs celebrandis prouocando, ac ſeſe trahendo,

3. Sueuo-

3. Sueuorum iura non diſcrepant à Saxonicis, niſi in ſucceſſione hæreditatum, & appell[illegible]ibus.

ARTICVLVS XX.

1. Nunc intellige, quid vnuſquiſque militaris ordinis, ſuæ vxori, ſine hæredum aſſenſu, nom[illegible]e dotis erogare valeat, antequam cum ea ad prandium diſcubuerit; Seruum impuberem, vel iuuenem, ſepes, & ædificia carpentata, pecoraque paſcualia, id eſt, quibus non laboratur, eid[illegible] te erogabit.

2. Vbi vero ad mulierem loca ædificiorum non pertinent, poſt mariti ſui mortui triceſimu[illegible] ſex ſeptimanarum tempus, teneatur ſine ſeditione, carpentata deportare. *a* Si autem damnu[illegible] p[illegible] mentum illatum domino fundi illud rependere, ſecundum arbitrium paganorum, fuerit para[illegible] o nolente, ex tu[illegible]c ædificia exfodientur, dummodo ſciſſuræ terrarum reparentur.

a al. Si autē præbuerit hæredi ædificia redimere ſecundum arbitrium paganorum, ipſeq; noluerit, extunc ædificia effodi poſſunt, dummodo fouea & ſciſſura reparentur.

3. Permanſerit autem mulier cum mariti hæredibus per tempus breue vel ſpatioſum, non [illegible] ratis emolumentis, cum ſe ab hæredibus ſeparauerit, accipiet omne ius in rebus, quæ ibi ptotunc [illegible] nentæ fuerint, ſicut debuiſſet in tempore viri ſui mortis ſuſcepiſſe.

4. Manſerit vero vidua in bonis mortui mariti ſui cum filiis ſuis indiſtincte, filiuſque mat[illegible] o- nium contraxerit, mortuo poſtmodum filio eius, mulier in dotibus ac vtenſilibus, & in d[illegible] de cibariis percipiendis matri ſuæ præferetur; quodque ipſa mater adhuc dotem non acceper[illegible] nob- ſtabit. & è conuerſo eſt, ſi filius in bonis matris deceſſerit, materque probare poterit po[illegible] nem pacificam, prætacta mater in perceptione dotis, iuribus nurui præponetur. Dotem mulier proprio obtinet iuramento; ad poſſeſſionem vero teſtibus indigebit.

5. Sic etiam cognata eius, ſi vxor viro præmoriatur, facilius quam mater mariti, vten[illegible]ilia o[illegible] nebit. Sed & neptis, potius quam mater viri, obtinet ſupellectilem materteræ.

6. Filius eſt hoſpes in poſſeſſione matris ſuæ; & è conuerſo.

7. Omnes qui de militari non conſiſtunt progenie, non niſi ſuum validiorem equum, vel animalia campeſtria, nomine dotis ſuis vxoribus poſſint erogare. Dotem mulier obtinet cum iuramento ſine teſte.

ARTICVLVS XXI.

1. Licite etiam datur dotalitium, hoc eſt vitæ prouiſio, mulieribus, in virorum proprietatibus, quantumcunque iuuenes ſint, cum conſenſu hæredum, in iudiciis in quibus ſunt ſituatæ, dummodo ibi ſit bannus Regalis.

2. Dotalitium, id eſt vitæ prouiſionem, mulieribus nullus infringere poteſt, neque hæredes iam nati, neque poſthumi, niſi ligna fructifera ſuccident, vel aſcriptitios bonorum, hoc eſt homines, ſeu ruſticos ad bona pertinentes, propellerent, vel quouis alio modo dotalitij dominium in alium transferant, idque in ſpatio competenti, poſtquam requiſitæ fuerint iure non reuocent.

3. Diuortium ſi fuerit iure celebratum, mulier nihilominus dotalitium ſibi in proprie[illegible]ate viri donatum obtinebit.

ARTICVLVS XXII.

1. Hæres defuncti, licite ad viduam, ſeruandarum cauſa rerum, ne pereant, infra triceſimum intrabit. Secundum eius voluntatem vidua ſepulturam procurabit. Nullam autem, præter id, in bonis defuncti, vſque ad triceſimum, ampliorem hæres habebit poteſtatem.

2. De hæreditate primum detur familiæ pretium deſeruitum, vſque in diem obitus patrisfamilias, & ipſis mercenariis, vſque in diem triceſimum in expenſis procuretur, quo eis prouideant vt alicubi recipiantur. Si autem hæres ipſe velit, vſque ad tempus conſtitutum permanere tenebuntur, & plenam mercedem accipere. Si etiam pretium plus, quam deſeruierunt, ſunt conſecuti, hoc hæredi reddere non tenentur. Et ſi hæres mercenario mercedem anni negauerit, vel dimidij, hoc ſacramentaliter contra hæredem obtinebit. Qui ſuper gratiam ſe in ſeruitio collocauit, hæredem per gratiam moneat. Si autem moriatur mercenarius ante tempus conſtitutum merces promiſſa, ſecundum ratam temporis vſque ad ipſius ſeruientis obitum, eius hæredibus detur.

3. Poſt hæc vidua cum hærede domeſtica diuidat cibaria poſt triceſimum, in omnibus curtis, vel in eius poteſtate ſuper extantia.

4. Tum & vidua res expeditorias, hoc eſt, arma bellica præſtet, quæ ſunt, gladius mariti, cum validiore equo ſellato, & meliora arma, quæ tempore mortis poſſidebat, pro vno homine ſpectantia, cuſſinus cum lectulo, linteamen cum menſali vno, duæ pelues cum manutergio. Hæ ſunt res expeditoriæ vere, quæ debentur; licet multi multas alias res appoſuerunt. Quaslibet harum rerum, quas vidua non habet, non videtur dare oportere, dummodo pro qualibet earum ſuum inter[illegible]onet iuramentum. De apparentibus, quilibet vir aut mulier, non iurando, ſed eas præſtando, abſoluitur.

5. Vbi duo vel tres ad vnam expeditoriam rem nati ſunt, ſenior gladium tollit; in ceteris quilibet accipit ſuam portionem.

ARTICVLVS XXIII.

1. Vbi filij iuuenes exiſtunt, agnatus expeditorias accipit res, & in his eorum vſque ad annos pubertatis tutor erit. Adueniente tempore pubertatis, eaſdem eum omnibus perceptis reddat, n[illegible] [illegible]bauerit ipſas in vtilitatem eorum ſe impendiſſe, vel abſque ſua culpa violente & caſu for[illegible] [illegible]didiſſe.

2. Dato,

1. Dato, quod puer ſuæ ſit factus poteſtatis iure feudali; verus tamen tutor pupillum in rebus poteſt & debet gubernare, & domino pueri, ſecundū iura pupilli, debitam præſtare ſeruitutem, quamdiu propter infantiam & indiſcretionem ſe nequit gubernare.

2. Tutor vero pueri hæredibus percepta ſingulis annis tenetur computare, & ei vel eis ſatiſdare, id eſt, cautionem facere, quod pupillares res ab eo non parue conſumantur, quamdiu puer in ætate conſiſtit pupillari.

4. Sæpius tamen accidere ſolet de iure alium eſſe tutorem, & alium hæredem. Vbi autem tutela & hæreditatis ſucceſſio in vnam concurrunt perſonam, tunc neque ſatiſdare compellitur, neq; alicui rationem & computum facere.

5. Ipſe etiam viduæ tutor erit, quouſque matrimonium contraxerit, ſi ei in progenie fuerit comparatus.

ARTICVLVS XXIV.

1. Poſt res expeditorias acceptas; tollet mulier dotem ſuam, ad quam equi cum vaccis, & capræ cum porcis, qui & quæ gregatim paſcuntur, & ædificia, quæ nondum in tuto conſtructa, ſed nec tecta ſunt, tum etiam virgulta, & palos, quibus ſepes conſtruuntur, pertinere dinoſcuntur: ſimiliter ſepes & carpentata ædificia. Craſſati autem porci non his, ſed domeſticis cibariis applicantur.

2. Poſtea tollit mulier vtenſilia, & quæ ad ea numerantur, vt anſeres & oues, ciſtas columnatas, id eſt, cum eleuatis tecturis, omne filum nereatum, lectulos, id eſt, pulmaria, cuſſinos, linteamina, menſalia, balneamina, manutergia cum peluibus, caldear ſeu patellam pro coquenda cereuiſia, quæ muro affixa non eſt, ſed pretio aliis ex loco mota conducitur; candelabra, linum, veſtes muliebres, annulos, brachialia, id eſt, brachiorum ornamenta, ſerta, omnes libros, qui à mulieribus vſitantur, & ad Dei cultum pertinent; Paruas ciſtas, cortinas, perpendicula cum velaminibus, & velamen cum ornamentis.

3. Adhuc ſunt quædam clenodia ad eam pertinentia, vt ſpecula & acus; ac alia, quæ pertranſeuntur.

4. a Pannum autem non ſarciatum, ad mulierum veſtimenta competens, & aurum per artificem non operatum, ad ipſas mulieres non pertinebit. a al. Pannū a. ſarciatum ſeu inciſum.

5. Omnes res aliæ, præter nominatas, hæreditariæ appellantur.

6. Et ſi prædictarum rerum aliquæ, tempore mariti, loco pignoris fuerint obligatæ, eas, ſi voluerit, is redimat, cui de iure debentur.

ARTICVLVS XXV.

1. Clericus diuidet cum fratribus, ad quam diuiſionem monachus non admittitur.

2. Monachetur autem puer, & ſi minor annis exiuerit, iura feudi & ciuilia recuperabit Si autem adultus monachatur, extunc iuribus feudi & ciuil.bus eſt omnino alienus, ac feuda ſua libere ad dominum ſuum reuertuntur; nam militiæ cingulo renunciauit, ſi religio eius cum monachis, vbi effectus fuerat monachus, vel cum ſeptem viris ei in generatione æqualibus, poterit comprobari, qui eum viderunt religioſum. Et ſi in probationis anno exiuerit, credat minime iam dimiſſum ſe ſtatum ſe habiturum.

3. Si autem religioni vir, ſine conſenſu ſpeciali ſuæ vxoris, fuerat emancipatus, & ipſa eum iure repoſcat ſynodali, repetitus non feudi iura, quibus renunciauit, obtinebit, ſed tantummodo ciuilia; quia militiæ cingulo renunciandi, vir ſine conſenſu mulieris, liberam habet poteſtatem.

4. Moriatur ſi puer iuuenis, vel monachetur, qui res eius habent, tenentur ſuo hæredi, qui eas poſt mortem eius accepturus eſſet præſentare; niſi forſan de ipſius fuerint conſumptæ voluntate.

ARTICVLVS XXVI.

IMP. FRIDERICVS I. AVG.

1. Si Monialis in Abbatiſſam, aut monachus in Epiſcopum eligatur, per hoc ab Imperio militiæ cingulum, & non iura ciuilia, acquirere poſſunt. Ex libro Feudor. Frederici Imp. cap. 1 vt teſtatur Gloſ. ad hunc art.

ARTICVLVS XXVII.

1. Quælibet mulier militaris duabus viis hæreditatem poſt ſe relinquit, & in ſuos hæreditat: Vtenſilia in propinquiorem cognatam, quæ ei ex fœmineo genere adhærebit; hæreditatem vero in proximum, ſiue maſculus ſit, ſiue fœmina, relinquet.

2. Maſculus conſimili modo militaris, duabus perſonis videtur hæreditatem dimittere: res expeditorias, id eſt, arma bellica, in proximiorem agnatum; hæreditarias vero in proximum cuiuſcunque ſit ſexus, dummodo ei in generatione ſit æqualis, relinquet.

3. Cæteri vero cingulo militiæ carentes, poſt ſe tantummodo hæreditatem dimittunt percipiendam.

ARTICVLVS XXVIII.

1. Quicquid talium rerum, videlicet expeditoriarum, vtenſilium ſiue hereditariarum morte alicuius, hæredibus non extantibus, relictum ſit, poſt triceſimum iudici vel præconi, ſi huiuſmodi res ab eodem poſtulatæ fuerint, præſententur, qui eas per annum & diem, hoc eſt, per annum & ſex ſeptimanas integras, hæredibus expectatis, ſi forte venerint, integraliter conſeruabit. elapſo vero hoc ſpatio, eas in vſus conuertet ſuos, niſi forte hæres teneretur captiuus, vel in Imperij ſeruitio conſtitutus

eſſet;

eſſet, vel ad limina ſanctorum exul factus. nam tunc ſe in his negligere non poteſt, ſed iudicem in eum expectare oportere eſt manifeſtum. Prædictam vero regulam de mobilibus intelligi debere iudicamus.

ARTICVLVS XXIX.

1. Proprietas & fundus non niſi poſt triceſimum & vnum annum diemque & ſex ſeptimanas, aduerſus Saxonem in Saxonia præſcribuntur.

2. Imperium & Sueuus in ſuis hæreditatibus tacendo ſe negligere minime poſſunt, quando in probatione non deficiant.

ARTICVLVS XXX.

1. Quilibet aduena in percipienda hæreditate ſuccedit, non ſecundum ſuæ perſonæ, ſed ſecundum iura terræ Saxoniæ, cuiuſcunque etiam ſit, Bauariæ, Franciæ, vel Sueuiæ nationis.

ARTICVLVS XXXI.

1. Maritus & vxor bona inter ſe poſſident indiuiſa. Si autem viro viuente mulier deceſſerit, nulla mobilia præter vtenſilia: proprietatem vero ſi poſſidet, in proximum hæredem relinquet.

2. Nulla etiam mulier de ſuis rebus in alium transferre quidquam poteſt, quod hoc diſſentiens maritus ſuſtinere cogatur.

3. Poſtquam vir mulieri copulatur, tunc omnia eius bona in ſuam accipit tutelam, ideoque mulier nullam ei facere poteſt in ſuis mobilibus vel proprietate donationem, vt per id poſt mortē ipſius à veris eius hæredibus alienentur. Et ex eo apparet, quod vir in ſubſtantia ſuæ vxoris non poteſt ius aliud ſibi vendicare, niſi eam, quam circa deſponſationem nactus eſt, tutelam.

ARTICVLVS XXXII.

1. Nulla mulier vſumfructum ſui dotalitij, ſed nec eius hæres, poteſt fundi proprietatē ſibi vendicare, quamdiu appareat, quod in eo dotalitium ſit ſibi conceſſum. Quod ſi attentauerit, huiuſmodique fundum reformari dotalitij (nam eſſe proprietatem dixerit, ac repulſam iure in eo patietur, vtrumque, hoc eſt, tam dotalitium quam proprietatem, perdit.

ARTICVLVS XXXIII.

1. Nunc conſiderate de imprægnata muliere, quæ ſe in viri ſepultura vel triceſimo oſtenderit parituram, & poſtmodum partus viuus fuerit emiſſus: idque mulier cum quatuor viris, qui eum plorantem audiuerunt, & cum duabus mulieribus, quæ ei in partu miniſtrauerunt, poterit comprobare. Poſthumus hic ſui patris hæreditatē obtinebit. Qui ſi poſthac moriatur, in matrem ſuam eam transfert, ſi ipſa ei in generatione poterit coæquari; a & infringit omnem in patris feudo expectantiam feudalem; & tunc feuda ad dominum reuertuntur, quia puer humanus & viuus poſt patris mortem apparebat. Si vero puer Eccleſiæ manifeſte præſentetur, omnes, qui eum audierunt & viderunt, ad teſtimonium eius vitæ admittantur.

ARTICVLVS XXXIV.

1. Sine iudicis licentia poteſt quis ſuam alienare proprietatem, dummodo alienationi ab hæredibus aſſenſus præbeatur, & dummodo ab alienatore dimidietas manſi & ſoli, id eſt, curiæ fundi, in qua currus verti poterit, reſeruetur, b de quo ſatis iudici in iure fiat.

2. Si quis proprietatem ſuam domino ita dederit, vt cum ea per dominum vice verſa infeudetur, iſta donatio domino non proderit, niſi eam proprietatem per annum & diem libere poſſideat. peracto hoc ſpacio eandem proprietatem in feudum conferre ſecure poteſt, quia deinceps donator de ſua re in hac hæreditate vel proprietate monſtranda non audietur: nec ipſe donator, nec hæres ſuus illud proprium ſibi amodo poterunt in proprietatem vendicare.

3. Impediet vero iudex iniuſte aliquem in ſuæ proprietatis alienatione, cum Rex fines Saxoniæ attigerit, coram eo donandi liberam habebit facultatem: dummodo iniuſtum iudicis impedimentum demonſtretur.

a al. & diuidunt omnes poſſeſſiones ſponſiones in feudo patris, ex eo, quia poſt mortem patris vixit, omniaq; feuda atri vacant Domino, à quo tenebantur, ſi puer fuerit oſſeo, mutantus & talis, quod viuere potuiſſet. b al. vt excludi iudici obſequia præſtare poſſit.

ARTICVLVS XXXV.

1. Theſaurus omnis ſubterraneus, profundius meatu aratri iacens, ad Imperij pertinet maieſtatem.

2. Argentum ſub terra abſconditum nemini excidere licet, ſiue proprietarij illius loci voluntate. Si vero voluntas ipſius aduenerit, in operis loco aduocatiam obtinebit.

ARTICVLVS XXXVI.

1. Si maritata mulier ante definita tempora maturius prolem genuerit, proles huiuſmodi in iure ſuo increpari poteſt.

2. Idem eſt de prole viduæ poſt obitum mariti tardius nata cenſendum.

ARTICVLVS XXXVII.

1. Vxorem alicuius manifeſte adulterans, vel ſolutam & liberam violans, poſteaque matrimonium ſecum contraxerit, proles ex ea nunquam legitima procreabitur.

ARTICVLVS XXXVIII.

1. Certantes ſeu pugiles, & eorum proles, hyſtriones, ioculatores, & omnes illegitimi, vel qui

paciſcun-

paciſcuntur ſeu concordiauerint pro ſpolio, furto, vel ea reddunt: & qui vitam, cutim, aut crines redemerint: ſi in his coram iudicio conuicti fuerint, notantur infamia, & iuri ſunt alieni.

2. Qui per annum & diem in proſcriptione imperatoriæ maieſtatis denique ſteterit, ille iuri erit alienus, & eius feudum domino liberum vocabit; nec non eius proprietas eſſe Imperij maieſtatis pronunciabitur. Si vero hæredes ipſius proprietatem huiuſmodi infra eoudem tempus cum ſuo iuramento non abſoluerint, eandem perdunt, nec occaſione illius, ſicut nec principalis, agere potuerunt, niſi iuſtum & legale eis obſtet impedimentum, quod tamen heredes declarare tenentur.

3. Miniſterialium proprietas, licet iuri derogent ſuo, extra ſuorum dominorum ſucceſſionem in Regalem deuenire non poteſt poteſtatem.

4. Illegitimum legitimos non poſſe acquirere liberos, indubitati iuris eſt.

5. Si quis in proſcriptione Regalis culminis per annum & diem fuerit, & ſi poſtmodum ei tam matrimonium, quam iuris beneficia ſententialiter interdicantur, adhuc remiſſionem ac relaxationem proſcriptionis impetrare poterit, puta vt ex ea proſcriptione non interficiatur. Capitis tamen diminutionem, quam paſſus eſt, per id non recuperabit, niſi in acie Imperatoris ſeu Regis, vbi Rex cum alio Rege pugnauerit, præferatur, lanceatumque alium inuadat, tunc primum ſtatum, & non bona ſibi abiudicata, recuperabit.

ARTICVLVS XXXIX.

1. Qui ſua iuris beneficia ex furto aut ſpolio, vt ſupra dictum eſt, perdiderunt, ſi denuo ſpolia vel furta commiſiſſe dicantur, vel pro his accuſentur, ipſi ſuis iuramentis excuſari non poterunt, ſed ex his tribus actibus vnum eligant congruentem, vel ferrum candens manibus portent, vel in aquam bullientem brachium vſque ad cubitum imponant, aut *a* ab incurſu in area contra certantem ſe defendant; & hoc facto expurgabuntur.

a al. aut contra pugilem proprio corpore deſeruit.

ARTICVLVS XL.

1. Qui fidefragus vel ab Imperij ſeruitio profugus ſententietur, id eſt, ſi conuictus fuerit de fide fracta, vel quod de obſequio Imperatoris fugerit, perdit honorem & feudum, non tamen vitam.

ARTICVLVS XLI.

1. Agat ſi virgo vel vidua iure prouinciali contra ſuum tutorem eo quod ipſe eius vel earum feudum, dotalitium, aut proprietatem, ex earum alienauit poteſtate, tribuſque edictis citatus non comparuerit, vt ſuſpectus abijciatur, tutoriaque ſibi interdicatur. Ex eo tempore iudex eius vel earum tutelam ſuſceptet, bonaque earundem minus iuſte à condemnato tutore alienata, in prædictæ vel prædictarum reuocet poteſtatem, æſtimarque omnia, quibus iniuſte fuerant ſpoliatæ.

ARTICVLVS XLII.

1. Ante tempora diſcretionis, & tempore ſenectutis, poteſt vnusquiuis tutorem habere, ſi voluerit, vel abſque tutore ſui iuris permanere.

2. Qui ſuum tutorem in præſenti habere non poterit, tenetur eum ad terminum propter actionem ſuam ſibi aſſignatum præſentare.

3. Poſt vigeſimum vnum annum homo diſcretionis attigit annos, & poſt ſexaginta annos, dies tranſcendit eoſdem. Quare tutorem ſi voluerit, ibidem habeat, nec per id emendam ſuam, ſi quis in eum deliquerit, ſed nec verigeldum diminuet.

4. Siis, de cuius ætate dubitatur, *b* pubes in locis congruentibus apparebit, annos pubertatis eum impleuiſſe credendum eſt.

5. Quando puer pubes factus fuerit, licite ſuæ vxoris, & aliorũ tutor eſſe poterit, *c* etiamſi duellum pro his eſſet ineundum. nam qui ſeipſum tueri valet, non prohibetur tueri ſuos pupillos.

b al. Pilos in barba, illos, & aſcelas habeat, annos attigiſſe diſcretionis dicitur.

ARTICVLVS XLIII.

1. In violentiarum actione, quæ duellum non infert, dum & in omni manuali facto, iudex mulieribus licite dabit tutorem, ſi verum ſuum tutorem pro tunc habere non poſſunt. Si autem per eam actionem alicui partium duellum inferatur, id eſt, ſi caſu ad duellum venerit, extunc tutor eius non erit alius, niſi is, qui eſt in generatione ſibi æqualis, & ad eam iure agnationis pertinet.

c al. & pro monomachia reſpondere poterit.

ARTICVLVS XLIV.

1. Proponat ſi fœmina aut vidua ciuiliter aduerſus ſuum tutorem, quod ipſe eius vel earum bona occupauerit, vel ſi maritus vxori ſuam proprietatem in modum, propter nuptias donationis, in recompenſationem erogauerit, id eſt, dederit: In his caſibus iudex eius vel earum tutor erit.

ARTICVLVS XLV.

1. Licet maritus vxori ſuæ, quantum ad progeniem, non ſit æqualis, ratione tamen conſummati matrimonij, eius tutor eſt, & efficitur ſibi æqualis. Moriente autem viro, mulier ab eius abſoluitur iure, & priſtinum ſtatum, quem ante copulationem viri habuit, recuperabit, innammque eius acquiret; & ideo non maritus eius, ſed ei in progenie æqualis & proximior agnatus ex parte

gladij, tutor eius erit. Exindeque mulier nulla bona ſine viri conſenſu, donandi, vendendi, neque ſignandi habet poteſtatem; & hoc propterea, quia ipſe ea cum vxore noſcitur poſſidere.

a al. niſi tutor vt hæres ad illa pertineat.

2. Virgines tamen & viduæ proprietates ſuas ſine tutoris autoritate vendere poſſunt, *a* ſi tutor hæres earum non fuerit.

ARTICVLVS XLVI.

b al. virgines & mul.

1. Fœminæ *b* & mulieres tutores habere debent in qualibet actione, ex eo quod iudiciaria poteſtas in teſtimonio eas nō poterit ſuperare. Vbi vero iuramentum ab eis fieri debere decernetur, non tutor, ſed perſona iuret principalis.

2. Veri etiam tutores earum, varendam ſeu cautionem pro eis promittere debent, & eandem, ſi neceſſe fuerit, recipere & promiſſam adimplere.

ARTICVLVS XLVII.

1. Tntor indicialis, vel ex parte iudicij datus pro mulieribus & fœminis, quibus tutor aſcitus eſt, varendam ſeu cautionem recipere & promittere, interroganti que iudici facti veritatem enarrare debet, & nihil amplius pro ſtipulatione prædicta ſuſtinere, quia expirato iudicio eius tutela expirat.

2. In omnibus iudicialibus terminis licebit iudici, perſonis huiuſmodi alium dare tutorem, cum verum non habeant defenſorem.

ARTICVLVS XLVIII.

1. Omnes illegitimi & capite diminuti, neque in ſuis actionibus, neque in eorum duellis tutores habere poſſunt. mutilati ſine tutore ſe defendere debent, & etiam actiones inſtaurare, niſi in actione parti duellum inferatur; tunc eorum tutor ſit quilibet eius in progenie ſimilis agnatus, qui id facere voluerit.

2. Si corpore viciatus non poterit ſuum verum habere tutorem, cum ei actio duelli indicitur, & hoc iuramento ſuo affirmauerit, ex tunc quicunque hoc propter eum, vel nomine ipſius facere voluerit, eidem conceditur, vel pugilem, quem ſaltem ſuis poterit ad hoc nummis comparare, habeat, dato quod eius tutor verus ibi præſens ſit conſtitutus. Si vero per pugilem ſe defendere voluerit, pars aduerſa æquo modo ipſum per pugilem poterit impugnare, *c* licet ei perſonaliter duellum primo indicebat, nec per hoc iuri derogabit ſuo.

c al. quāuis in principio cauſa de pugna nullam fecerat mentionem. nec, &c

3. Simili etiam modo defenditur mortuus, ſi ei duellia verba opponantur, & eum impetere quis de commiſſis velit.

4. Cum certatore poteſt ſe quis defendere, vt præmiſſum eſt. Eo *d* autem modo homo in ſuo iure minime poteſt impugnari, qui eſt bonæ famæ.

d al. cū pugile vero non poteſt quis homini bona fama in ſuo iure conuenire.

ARTICVLVS XLIX.

1. Vulneratus, ſi ſuum plagiarium, vel qui eum vulnerauit, per duellum conuincere velit, propter debilitatemque corporis pro tunc duellum perducere ad effectum non poterit, nec habet qui pro eo id aggredi velit; Iudex dabit ei inducias ſeu terminum aſſignet, quoad id perficere poſſit.

ARTICVLVS L.

1. Occidens, aut vulnerans aliquem, eundemque occiſum aut vulneratum ſi iudicio præſentauerit, volens eum violatorem comprobare: Si in probatione defecerit, ibidem deprehendetur & in culpa, quā vult vulnerato aut occiſo impoſuit, permanebit; licet etiam ille occiſus ſit homo illegitimus, aut iocolator, dummodo raptoribus, aut furibus non comparatur, id eſt, quod non ſit prædo vel latro, vt illorum exemplo debeat per pugilem conuinci.

ARTICVLVS LI.

1. Plures ſunt noxij, hoc eſt, abſque iure, qui non ſunt à matrimonio contrahendo interdicti, quia noxij, id eſt, iure priuati contrahere poſſunt, & pueros eis æquales procreare; qui etiam pueri parentum ſuorum in hæreditate erunt ſucceſſores. ſi ab eis non diſcrepent ſeruitute.

2. Legitimus vel legitima illegitimo non ſuccedit.

3. Dicitur etiam ſecundum iura antiqua, quod proles ſuis matribus illegitima non exiſtit, id eſt, puer ſpurius eſſe non poteſt ſuæ matris, quod falſum eſt. Mulier enim poteſt legitimam & illegitimam, mancipium & liberam prolem procreare, vtputa ſi èſt ancilla, poteſt manumitti.

4. Si fornicaria, poteſt contrahere & in quolibet ſtatu prolem propagare. Si quis in quatuor ſuis generationibus, hoc eſt, ex duobis auis, & duabus auijs, ac patre & matre, indiffamati iuris eſt, illum in iure ſuo nemo infamare poteſt, ſi non ſolus ei perſonaliter prius derogauit.

5. Si quis bannitus alij ſibi æquali duellum obiecerit, ſuas quatuor indiget ſcire generationes, locumque ſui banniti, & eum nominet; alioꝛ ſibi alter poterit duellum de iure denegare.

6. Si quis alterum duelli faciendi gratia inuaſerit, apparueritque hoc iure fieri non debere, occupantem cum emenda competenti relinquere neceſſarium eſt.

ARTICVLVS LII.

1. Sine hæredum conſenſu, & legitimo iudiciali termino, nulli ſeruum aut proprietatem alienare licet. Illuſtres tamen & domini ſine his, id eſt, abſque iudicio, miniſteriales ſuos commutabunt, dummodo perſona commutata poterit deſignari.

2. Donet autem ſiquis hæc prætacta contra iuſtitiam ſine hæredum conſenſu; hæres qui fuerit ipſam proprietatem veris ſententiis poſtulet, & eam quaſi donator obiiſſet, obtinebit, eo quod alienauit, quod de iure alienare non potuit.

3. Omnia mobilia vel ſe mouentia poteſt quis ſine hæredum conſenſu alienare, quamdiu præcinctus gladio & clypeo, ſuum dextrarium ſeu equum, ſine iuuamine alicuius, aſcendere poterit, dummodo dextrarius & ſtrepa ei teneatur, pedibuſque eius lapis vel truncus cubitum in altitudine habens ſupponatur. Cum id facere nequiuerit, alienandi, conferendi ſeu donandi, aut quicquam faciendi, vt per id hæredibus poſt mortem ſuam auferant, nullam habebit poteſtatem.

4. Quæ *a* autem iniuſte quis ſubtraxerit, reddere poteſt; in quo receptor non donationem, ſed reſtitutionem poterit comprobare, & iura ab eo in his prius poſſeſſa obtinere.

5. Si quis in ſua infirmitate de ſuis facultatibus iniuſte quicquam impignorauerit vel alienauerit, vxor eius, ſed nec familia, pro his incuſari debet, eo quod ipſa vel ipſi, ſiue iuſte, ſiue iniuſte, donationi patrisfamilias contradicere minime poterant. Si quid vero iniuſte legatum fuerit, à legatario illud iuſte per ſententiam repetatur.

6. Mulier pro nulla re ſui mariti reſpondebit, niſi pro his, quæ tempore mortis ſui mariti *b* eius cuſtodiæ fuerunt mancipatæ.

a al. Hoc tamen decrepitus poteſt de iure reſtituere, quidquid alicui abſtulerit iniuſte.
b al. apud ipſum relicta ſunt.

ARTICVLVS LIII.

1. Qui non ſequitur, quando violentiæ alij illata ſibi notificatur; vel qui ſuam interpoſitam actionem non legitime proſecutus; vel qui duellum indixerit iure alicui, qui per ius euadit, hoc eſt, iure ſe excuſauerit; vel qui in terminis iudicialibus non comparuerit, vel etiam ſi quid in iudicio iniuſte dixerit vel fecerit, debita aliave adiudicata non ſoluerit; in qualibet prædictarum cauſarum iudici mulctam, id eſt, pœnam præſtet. Et in aliis omnibus, quandocunque pars aduerſa emendam, id eſt, ſatisfactionem acquiſiuerit, ſuper emendante iudex etiam mulctam obtinebit. Attamen iudex ſæpius mulctam in iudiciis ab indiſciplinate agentibus conſequitur, propter quæ parti aduerſæ emenda non præſtatur.

2. Impetat etiam, id eſt, alloquatur homo bona aliqua, licet ea non conſequatur, ipſe nec mulctam, ſed nec emendam propter hoc videtur perdidiſſe, dum tamen ea non inuaſerit.

3. Si quis mulctam vel emendam tempore debito non perſoluerit, præco eum pro his pignorabit, & ea pignora ſtatim in his debitis exponere, hoc eſt, oppignorare poterit vel venundare. Non licebit tamen præconi aliquem pignorare, niſi ad hoc ſententialiter fuerit expertus.

4. Nemo bis mulctam præſtet pro vno actu, niſi violentiam commiſerit in die feriato; eaque de cauſa in Canonem inciderit; tunc etenim tam Eccleſiaſtico, quam ſeculari iudici in præſtanda mulcta condemnetur: vna vero emenda iniuriam paſſo emendabit.

ARTICVLVS LIV.

1. Non debet cenſitus altiora ſeu maiora pignora, quam cenſus annualis ſuus conſtat, pro domino ſuſtinere ſuo.

2. Si quis cenſum debito tempore non perſoluerit, altera die & ſingulis diebus, dummodo in ædibus cenſitorum à domino ſententialiter poſtuletur, duplicatur.

3. Cenſus extra fines ædium non eſt perſoluendus.

4. Cenſum facilius dominus, vel eius, qui ſibi agrum collocauerat, nuncius, ſi per cenſitum fuerit denegatus, obtinebit. Quod etiam de decimis fundi, quem quis poſſidet, cenſendum eſt. Si vero cenſum cenſitus perſolutum affirmauerit, & ſi hoc met tertius, qui id viderunt & audierunt, firmauerit, abſoluetur.

5. Dominus pro pretio à ſuo fundo ſibi ſtipulato ſeu promiſſo, ſine licentia iudicis licite vnum pignorabit.

6. Nullus cenſitorum ſine conſenſu domini ſui foueas excidere, vel ligna cædere, vel eius radices poterit extirpare, niſi hæreditario iure fundus ſit ſuus cenſualis.

ARTICVLVS LV.

1. Omne ius ſeculare ab arbitrio & electione initium traxerit, ideoque nullus iudex eſſe poterit, niſi qui ad hoc eligitur, vel infeudatur. Eueniat autem euidens factum in furto, vel præda violentiæ, cum qua perpetrans fuerit comprehenſus; ad hoc licite Gograuius, ad minus ab incolis trium villarum ſeu prædiorum eligatur, factum illud iudicaturus, & hoc ſi iudex ordinarius non habeatur.

ARTICVLVS LVI.

1. In Gograuionatu, id eſt, ſubito electo ad iudicium, non pertinet feudum, neque ſucceſſio quia de libero ruſticorum conſiſtit arbitrio Gograuium illum eligere ad præſens factum, vel ad tempus deſignatum.

2. Conferat autem dominus alicui hoc officium in feudum, vt ſic dominus ei & ſui [illegible] collationem illam, & ad iura feudi obligatur; niſi hoc libera ruſticorum electione eludatur, [illegible] fringatur, vtpote quia ex officio deponeretur.

ARTICVLVS LVII.

1. Si fur vel raptor captus ſit infra diem naturalem, non condemnetur ſeu conuincatur, [illegible] eum Gograuius non iudicabit, ſed ad infeudati iudicis ſpectat iuriſdictionem.
2. Iſta de Gograuiis, qui ad violentiam in continenti iudicandam eliguntur, ſunt pro [illegible]

ARTICVLVS LVIII.

1. Si vero Gograuius in tempus eligitur ſpacioſum, Dominus prouinciæ, vt Marchio, vel Comes, eum tenebitur infeudare, a & ſic coram eo deliberatum ruſticorum arbitrium procedit, licite q; pernoctatas iudicat iniurias ſeu violentias.

a al. & coram eo præſcripto fieri poterit, pernoctatas atque iudicat iniurias. Quando, &c.

2. Quando Comes, vel Dominus prouincialis iudicium ſui Gograuij ingreſſus fuerit, ceſſat iudicium Gograuij, ſicut quando Rex intrauerit iudicium Comitis, ceſſat iudicium Comitis, vbi Rex & Comes ambo ſunt actioni præſentes.
3. Sic etiam omnes iudiciorum actiones in Regis præſentia, niſi actio Regem ipſum a[tti]gerit, ſuſpendantur.

ARTICVLVS LIX.

1. Omnimodas actiones, & iniurias, ac pacem fractam, iudex vbicunque locorum in ſua iuriſdictione cognoſcere ac iudicare poteſt: dummodo actio ipſum non tangit, excepto ſi ſit querela occaſione proprij, vel niſi bannitus criminaliter accuſatur. ſuper eo etenim iudex non niſi in legitimo loco iudiciali ſub Imperij banno cognoſcet.
2. Sub Imperij banno nemini iudicare licet, niſi quis prius bannum ab Imperatore ſuſceperit.
3. Qui bannum Regalem ſemel à Rege acceptauit, eum ſecundario, ſi Rex, à quo eum ſuſceperat, moriatur, acceptare non cogitur.
4. In vna Aduocatia non niſi vnus poteſt eſſe bannus.
5. Qui ſub banno Regali cognoſcit, & inueſtituram banni ab ipſo Rege nondum poſtulauit, ſuam pro eo mulctet linguam.
6. Non poterit vllus Comes, qui ſub Regali banno cognoſcit, legitimum habere ſine ſuo Sculteto iudicium, cui ante omnia ſeipſum debet præbere iudicandum. Et ideo ab ipſo primam, ſi congruum & conueniens iudicandi tempus fuerit, ſententiam poſtulabit, & poſtmodum eundem interroget, ſi ei tumultus & indiſciplinata, hoc eſt, inſolentias, inobedientiam, in iudicio liceat prohibere, quæ dum ab eo (quod videlicet prohibere inſolentias eidem liceat) fuerit pronunciatum, tandem vnoſquiſque de eo, quod eum tangit, mediante ferendario, ſuam interponet actionem

ARTICVLVS LX.

*Furſprech.

1. Sine *Ferendario quiſque agere & ſe defendere poteſt, ſi damnum ſibi per hoc eueniens (ſcilicet vt emiſſa ſibi verba damnoſa retractare non poſſit) voluerit ſuſtinere
2. Iudex Ferendarium quemlibet primo poſtulatum dare debet, & non alium, niſi iure primus abſoluatur.
3. Ferendarium ſe eſſe nullus negare poteſt in iuriſdictione, in qua reſidet, vel bona poſſidet, vel in qua ius & actionem proſequitur, niſi cognato vel domino ſuo, vel vaſallo, hæc actio in vitam, vel ſanitatem, aut famam, ſi vinceretur, extendatur, tunc contra eos & pro ipſius inimico, iuſte hoc recuſabit.

ARTICVLVS LXI.

1. Vbi quis aliquem conuenerit, ibi licite etiam reconuenietur.
2. Nullus actor prius interponere tenetur cautionem, niſi ſibi ad agendum alius terminus præfigatur.
3. Qui fideiuſſorem habere non poterit, nec ibidem habet hæreditatem, illum iudiciaria poteſtas reſeruet, ſi aliquem criminaliter accuſat, vel ipſe accuſatur.
4. Poſtuleor vnum Ferendarium duo ſimul, cui illorum eundem dare voluerit, in arbitrio eſt iudicantis.
5. Proponant etiam duo ſimul actiones, in iudice dependet, quem ex eis prius audire voluerit; ſecus eſt, ſi vnus eorum priorem actionis propoſitionem poterit comprobare.
6. Opiſo, id eſt, Titubans, ſi in ſuis dictis ceciderit, ſine damno releuare & meliorare ſua dicta valebit. Si etiam clientulum, cuius verba locutus eſt, per verba ſua titubantia neglexerit, ille per alium aduocatum ſuum poterit ſupplere defectum.
7. Quilibet in terra Saxoniæ iure ciuili, dummodo ſit bonæ famæ, exceptis clericis, Ferendarius eſſe poteſt. Fideiuſſorem autem ſtatuere tenetur, ſi ibidem bona aut hæreditatem non poſſideat, pro mulcta iudicis, & emenda partis aduerſæ exſoluenda; non tamen prius, niſi eandem demeruerit.

8. Cum

Cum vnus aliquem in ferendarium accipit, ille licite pro ſuo principali in omnibus actionibus, tum etiam io ipſius defenſionibus, ſine liceotia iterata, pro eo referat ac ediſſerat, quę neceſſario ediſſerenda veniunt. Et hoc, quamdiu iure ſibi alienatus non ſit, vel vnus alium per liberam ceſſionem non derelinquat.

ARTICVLVS LXII.

Nullus ad actionem in iudicio nondum cœptam compellatur. qoamdiu enim quis voluerit, ſibi illatum damnum poterit ſubticere. Si quis autem iniuriam ſibi illatam clamore iudiciario manifeſtauerit, hanc de iure debet proſequi; quia clamor iudiciarius incœptio eſt actionis.

2\. Si quis in alterius detrimeotum gladium ſuom euaginauerit, gladius iudici applicatur.

Pro ſolo iudiciario clamore non iure proſecuto, à clamante, iudici tres ſolidi, nomine mulctæ præſtantur. Si *a* vero eum proſequitur, licet reus ab eius inſtaotia & impetitione abſoluatur, damnum pro eo nullum ſentit, ſi duellia verba interpoſita oon fuerunt.

4\. Qui illatæ ſibi violentiæ oeſcit autorem, ipſe eum ſuum violatorem in actione nominet ab ſo nte.

Teſtes *b* nominati, poſt ſex ſeptimanarum tempora vel incootinenti, ſi voluerit, producantur. Debeat antem proprietas teſtibus probari, hoc in continenti, vel in proximo iudicio fieri debet.

Iudex ſemper hominem interrogare debet, ſi dictis ſui ferendarij cooſentiat, ſenteotiamque quærere debet inter duorum rationes, hoc eſt, iuxta querelam & reſpooſionem.

Interroget autem iudex ſecundum ſuum arbitrium, & oon ſecundum modum iuris, nec ſecundum dicta partium, nihil ad rem facere exiſtimatur.

8\. Sententia prius poſtulata, primo erit prooumcianda.

9\. Actor & reus, io quolibet cauſa tribus vicibus interloquantur, quouſq; per præconem ad iudicium reuocentur.

10\. In omoibus locis eſt iudicium, in quibus iudex ſententialiter, hoc eſt, per ſententias Scabinorum, iudicabit.

Manifeſte coram iudicio, qui ferendarium impetrauit, loqui oon debet. Interrogatus vero à iudice, ſi dictis ſui ferendarij conſentiat, reſpondere cogitur: *Sic* vel *non*, vel ad colloquendum ſeu conſultandum inducias poterit impetrare, aut ſenteotiam increpare.

a al. Si vero cauſam debito modo proſequatur abſq; duello, & ille euaſerit per iurandum, alter liber erit à pœna, niſi forte eundem duellariter impetiiſſet.

b Qui ſe obiicit, ut per teſt. aliquid probare, monſtra habebit modo, vel ſtatim, ſi vult, vt ſanctitas neceſſe eſt.

ARTICVLVS LXIII.

1\. Qui duellum indicere voluerit ſibi in generatione coæquali, is indicem petat, vt ſibi de iure liceat ſuum coroprehēdere ſeu inuadere violatorem, quem ibi proſpicit conſtitutum. Cum hoc licere fuerit ei pronunciatum, tunc interroget, qualiter eum comprehendere debeat, vt ei proficiat in iure ſuo: pronuociabitur, *c* quod manſuete, in ſui ſuperiori foramine veſtimenti: poſtquam eum, vt ſic comprehenderit, & eundem cum liceotia dimiſerit, quo pacto id accidit, actor debet enodare; hoc tamen com interlocutione, vel io continenti eſt faciendum. Tenebitorqoe eundem primo incuſare, quod ipſe pacem in eo violauit in via regia, aut in villa, aut vbicunque hoc factum ſit, debet ediſſerere ac declarare. Secundo accuſabit eum, quod ipſe ei talem iniuriam & plagas appoſuit, quas poterit demonſtrare per vulnera, & ſi ſanata fuerint, per cicatricem. Præterea accuſabit eum, qood ipſum in tantum ſuis rebus deprædauit, vt merito pro his alicui duellum inferatur. Iſtæ tres violentiæ & querelæ ſuot ſimul ab eo proponeodæ; quas ſi ſimul noo propoſuerit, eius duellum euaneſcit. Vlterius tandem dicat: Ibi ego eum perſonaliter vidi perſonalem, & eum cum iudiciario clamore infeſtaui; quæ ſi faſſus fuerit, bene placeat, vel contentus ſum; ſi vero negauerit, ego eum vincam ſicut terræ incolæ vel banniti, ſi Regalis bannus io eo loco extiterit, eiſe iuris promulgabunt. Poſthac reus petat actionis vareodam, quæ ei eſt facienda. Licite tamen poteſt quis actionem ſuam ante varendæ præſtitionem, io ſtatum perducere meliorem. Poſt varendam factam reus ille ſuam præbeat inoocentiam, quæ eſt iuramentum & duelli acceptatio, ſi fieri poteſt, puta ſi mutilatio non interceſſit, id eſt, ſi non caret officio membri alicuius, vt tnto innocentiam clypeo & gladio declarare poſſet, quia alias dare pugilem pro ſe poterit.

c al. Deorſum vertetur, quod mānſuete ſeu diſciplinate, attingendo eum circa oram veſtimenti. & quærat tandē ſi fraudulenti aut temerarium detinēdo ſoſā eſtādus, quod illud in iure ſuo ſibi nocabit, ſententiabitur. quod ſic. & tandē arripiat eum cum duobus digitis.

2\. Quilibet homo poteſt duellum ſibi in generatione deteriori, ſed noo deterior meliori denegare.

3\. Negare etiam poteſt quis duellum, ſi poſt meridiem ei inferatur; niſi prius fuerat inchoatum.

4\. Iudex vero clypeum cum gladio reo, ſi indiget, ordinabit.

5\. Duellum etiam vnus litigantium cognatus, ſi ipſi inuicem ſunt cognati, poteſt prohibere, ſi met ipſe primus ſuo iuramento tantam inter eos eſſe cognationem, vt de iure inuicem certare non debeant, manifeſtet.

6\. Iudex cuique duos præbere debet, qui videant, quod ſecundum conſuetudinem præparentur. Quantum voluerint, de corio & lineo induant, dummodo frontes, id eſt, capita atque pedes permaneant enudati. In manibus non niſi ſimplices habeant chirotecas: nudum in manu quilibet habeat gladium, & cum vno vel pluribus, ſecundum cuiuſque arbitrium, præcingatur: Clypeum ligneum corio tectum, & non niſi vmbonem ferreum in manu ferant, & vnam tunicam in-

duaot,cuius manicæ vſque ad cubitum ſe extendant. Iudex circulo pacem,ne quis eos impediat, debet ſub pœna capitis demandare. Cuilibet eorum iudex vnum, qui arborem ſub phalangam eius ferat, ordinabit, qui ferentes neminem eorum vllatenus impediant. Sed ſi eorum quis ceciderit, vel vulneratus fuerit, vel arborem petierit,& iudex hoc licentiauerit, arborem interponant. Poſtquam circulo eſt pax nunciata, tunc petere debent, circulum ſibi à iure licentiari, quem eis iudex licentiabit. De vaginis *a* ferrum oon auferant, niſi hoc eis à iudice cooedatur.

a al. Ferrum vel in fine vaginarũ, abſque licentia iudicis non portabunt.

7. Ante iudicem accedere debent præparati & iurare, actor videlicet, quod illa accuſatio vera ſit,& reus quod innocens ſit, vt ſic eos Deus adiuuet in ſuo duello. ſplendor ſolis eis diuidatur, quando proceduot. Si reus vincitur, condemnatur. Si vero vicerit, donata ſibi ab actore emenda, & iudici mulcta abſoluetur. Actor in circulum prior veniat, & ſi reus venire protraxerit, iudex eum debet tribus vicibus per præconem de domo, io qua præparatur, adhibitis duobus bannitis, euocare: quod ſi in tertia vocatione non venerit, actor ſurgendo ſe debet duello præſentare, & *b* verberibus contra ventum eum ſuperabit in querela contra eum propoſita, ac iudex eum, tanquam duello eſſet ſuperatus, condemoabit.

b al. & bis plectiones ſeu feriat contra ventum, & tertio figat in terram, & ſup.

ARTICVLVS LXIV.

1. Per ſimile & eodem etiam modo mortuus, ſi in rapina vel furto occiditur, ſuperari debet. Si vero ſeptem virorum teſtimonio mortuum actor conuincere poterit, duello ſe præſentare contra eum oon tenetur. Quod ſi vnus, quicunque ille ſit, ex mortui cognatis, ipſum mortuum duello ad ſeatu impoſito excuſare voluerit, ipſe omne dirimit teſtimonium; mortuusque, ſi proſcriptus non apparuerit, ſine duello noo condemnetur.

ARTICVLVS LXV.

1. Et prout ſupra dictum eſt, vincitur *c* etiam is, cui in comprehenſione duellum illatum eſt, & qui promiſit, cautionemqoe ad comparendum interpoſuit, io terminis tamen non comparuerit ſibi aſſignatis.

c al. ita etiã conuincitur ad duellũ vocatus, vel cui duellum illatum eſt, promiſerit, vel ſtipulatus fuerit, cautionẽ interponens, vt cõpareat, & in termino ſibi comparere aſſignato.

2. In iudicio condemnatus, ſi vitam aut manum redimat, ſine iure & infamis erit.

3. Pacis violatores, ſuper quos eſſet actio pro vita vel ſanitate, ſi quis ad fideiuſſoriam receperit, eoſdem in termino limitato ſtatuere promittens ad reſpondendum, id non fecerit, vel facere non valuerit, eorum recompenſam ſoluere tenebitur: non tamen per id iuri fideiuſſoris derogatur.

4. Qui etiam aliquem actionem iniuriarum paſſum iudicio exhibere promiſerit, quod ſi facere nequiuerit, cum ſuo abſoluetur verigeldo, & per hoc iuri non derogat ſuo. Verigeldus poſt tres menſes à tempore eius acquiſitionis perſoluetor.

5. Omoia debita ante ſolutionis diem, cui debeotur, licite perſoluaotur, dummodo in eo loco fuerint ſoluta, à quo creditor ea ſecure deportare poterit. ipſe autem ſoluens ad id teſtimonio indiget duorum virorum, qui ſolutionem viderunt, vel quod argento aut cum oummis vſualibus debitum perſoluere ſeſe obtulit. quam ſolutionem creditor minus iuſte acceptare recuſauit.

ARTICVLVS LXVI.

1. Qui in facto comprehenſus fuerit criminali ſeu manuali, ſtatim debet iudicio præſentari, & ſeptem virorum teſtimonio actor eum vincere debet: quemadmodum & proſcriptus ſuperatur, ſi factum proſcriptiooīs poterit teſtificari. Attamen nulli ſua vita propter eam proſcriptiooem auſertur, *d* in qua non nominatim poſitus fuerat condemnatus.

d al. cum ex nomine proſcriptus ſeu cõdemnatus non ſit.

2. Qui vitam aut manum liberauerit ei condemnatam, infamis iudicetur.

ARTICVLVS LXVII.

1. Qui coram iudicio impetitur, præſensque *e* ibidem non fuerit, viciorum ei iudicium pro termino aſſignetur.

e al. quando altera abſentium ſit querela, ad proximum citari debet iudicium.

2. Qui autem pro violeotia inculpatur, ter citabitur, datis ſemper induciis duarum hebdomadarum.

3. Si vero bannitus inculpatus ſit, itidem ter citabitur, datis ſemper ſex ſeptimanarũ induciis ſub banno Imperij, & ad legitimum locum iudicialem.

4. Qui tribus edictis citatus ooo comparuerit, proſcribetur; pro oulla tamen alia cauſa; niſi quæ mortem, vel membri amiſſionem inferat, proſcribi poterit.

ARTICVLVS LXVIII.

f al. aut ſanguinolentum fecerit abſque carnis vulnere.

1. Qui alium baculauerit, ita quod loca tumeſcant læſa, vel *f* cuti eius cruentas ſciſſuras ſine carnis vulneratiooe impoſuerit, ſi hoc coram iudice, præcone, vel ſculteto, & villanis, cum ſciſſuris recentibus propooetur; & ſi ille ad emeodandum, vel ad excuſandum ſe non præſentauerit, tempore deputato cum ſciſſura hac aut eius cicatrice, in proſcriptionem cōodemnetur.

g al. Cũ vulneris cicatrice, & verbis duellaribus, poteſt vnus aliũ ad duellum prouocare

2. Cum *g* interpoſitione duellium verborum poteſt quis alium capere ad duellum.

3. Sine carnis vulneratione, vt percutiendo, trudendo, & iactando, & alijs diuerſis modis poteſt etiam quis occidi aut vulnerari, in quibus perpetrãs, manus vel vitæ ſupplicium incurrit, aut proſcriptiooem.

4. Pro quacunque culpa aliquis proſcribitur, ſi in ea proſcriptione comprehenſus iudicio præſentatur

[...]atur, vltimo ſupplicio ſubiicitur; Si actor factum & proſcriptionem edocere poterit. Si vero reus à proſcriptione ſe abſoluerit, & iudicio ſe voluntarie abſque detentione præſentauerit, ipſe iuris beneficia ſentit, quaſi proſcriptionem nunquam ſuſtinuiſſet.

ARTICVLVS LXIX.

1. Qui etiam mortuum vulneratumue comprehendendo iudicio appulerit, & ipſum violatorem eſſe, cum duello vel ſine duello ſuperare prætendat: ſi in hoc defecerit, ipſemet vt pacis violator [...]emnetur.

ARTICVLVS LXX.

1. Conquerantur autem ſi quis tribus vicibus ſuper bonis, quæ ſibi dicit pertinere, ipſe extunc mittetur in poſſeſſionem eorundem, de qua eum eiicere non conceditur niſi per iuſtam querelam. [...] autem immiſſioni poteſt alter, vtpote eiectus, in annali ſpacio contradicere cum ſuo iuramento, [...] eo prædicta bona in tribus legitimis terminis iudicialibus extunc proximis, ab impetitionibus defendantur.

2. Agatur autem actione debitorum contra abſentem, & qui ad hoc iudicium non pertineat, ei, vt infra quindenam perſoluat, vel iuri ſuo ſe excuſet, à iudiciaria autoritate denuncietur: quod ſi non fecerit, pro debitis debet pignorari, & per tres quindenas pignus, ſi poſtuletur, debet accommodari; quod ſi non poſtuletur, nihilominus per ſex hebdomadas reſeruabitur, & ſi infra hoc tempus ſe ab [...]one non abſoluat, poſtmodum ſe abſoluere non valebit, niſi legitime impediatur. Pignus illud tandem exponatur aut vendatur, ſi pro debitis non poterit obligari; & ſi plus valuerit, reo reddatur; Si vero minus, iterum *a* pignorando debita adimpleantur.

3. Contra quem actio iniuriarum cum clamore iudiciario proponetur, dum adhuc iniuria non ſit pernoctata; ſi actor ſeptem virorum teſtimonio factum poterit comprobare, ſtatim reus proſcribetur. Si vero ordinarius extra ſuam degerit iuriſdictionem, tunc actionem præconi in loco iudicis manifeſtet, & *b* quam cito Iudex ingreſſus fuerit iuriſdictionem, ipſum proſcribet, ſi actor actionem ſuam primo inchoatam cum teſtibus manifeſtet.

a. al. toties pignoretur, quoad debitum integre perſoluatur.

b. al. & ſi hoc teſtari poterit, proxima die, cum Iudex ad iuriſdictionem venerit, reus proſcribetur, ac ſi violentia eadem die contigiſſet.

ARTICVLVS LXXI.

1. Quando natus Gograuius, vel Iudex ordinarius, hoc eſt infeudatus, aliquem proſcripſerit, idque coram Comite atteſtando manifeſtet, ipſe *c* contra reum ſtatim Comitis inducit proſcriptionem, & tandem Comitis proſcriptio Impetu acquirit condemnationem.

c. al. Comes tenetur dictam proſcriptionem ſua ſententia confirmare.

SPECVLI SAXONVM LIBER SECVNDVS.

ARTICVLVS I.

1. Illuſtres & ſpectabiles perſonæ, vbi per iuſiurandum ſe confœderauerint, vel inuicem conſpirauerint, niſi imperium excipiant, contra Imperii delinquent maieſtatem.

ARTICVLVS II.

1. Negligat ſi Comes vnum iudicialem terminum, illum ſolum perdit actor: ſi vero plures in actione iniuriarum per eum negligantur, actionem de nouo incipere neceſſarium eſt.

2. Agat ſi quis contra præſentem pro feudo aut proprietate, quæ fide bona poſſidet, ipſeque ſi dixerit, propter hoc ſibi terminum non eſſe prius aſſignatum, vſque ad proximum iudicium inducietur, hoc eſt, proximum iudicium ſibi aſſignabitur. In ſecunda vero actione, ſi legitimo adueniente iudicio induciarum gratiam petierit, hoc ei erit concedendum; poſtea tandem reſpondebit.

ARTICVLVS III.

1. Indicetur ſi cui duellum, qui ex abrupto & non præcuſtoditus venerat, nec ſibi propter hoc terminus fuerat aſſignatus, ipſe ſi inducias deſiderat, ſecundum ſui generationem habebit; non tamen antea, niſi poſtquam duellum fuerit ſtipulatum, id eſt, compromiſſum.

2. Sex ſeptimanarũ induciæ banniris, aliis vero, vtpote miniſtris, vel aliis liberis, quindecim dies largiuntur. In qualibet alia actione cum quis accuſatus fuerit, in continenti fateri debet vel negare.

ARTICVLVS IV.

1. Qui ſe à proſcriptione exuere voluerit, Iudex ſi requiſitus ſit, ad comparendum ei pacem debet pronunciare, vt tuto iudicio comparere poſſit. Poſtquam ſeſe vt ſic iuramento expurgauerit, Iudex & populus verbis & digitis eum abſoluere debebunt, quemadmodum eum proſcriptioni incluſerant. Si conetur quis eum indebite impedire, & ipſe ſeſe iureiurando à proſcriptione liberauerit, vlterius proſcriptus non eſt reputandus: paxque ſibi indicetur, fideiuſſoreſque tandem idem ponat, vt in tribus ſequentibus iudiciis ſe præbeat reſponſurum, ſi quis ab eo quicquam expetat. Si vero *a* [...] tribus terminis eum nemo inculpauerit, ab actione ſententialiter abſoluetur.

2. Exuet autem ſe quis à proſcriptione in abſentia actoris; & ſi promittat, fideiuſſ[illegible] comparendum ſtatuat, & non comparet, rem ſtipulatam non actor, ſed Iudex tollit, id eſt, [illegible] dici cedit, non actori, ſi eum ſecundo proſcribat, ſicut de iure facere tenetur.

3 Qui fideiuſſoriam ad comparendum ſtatuerit, legaleque nominet impedimentum; h[illegible] fideiuſſor facere tenetur, & nullus alter nuncius.

ARTICVLVS V.

1. Qui tantum de proprietate, quantum pretii ſumma ſui conſtat, verigeldi habet, i[illegible] in [illegible] dictione, ſi contra eum actio iniuriarum mouebitur, ad ſtatuendum fideiuſſorem com[illegible] non debet.

2. Poſt quindenam reddenda ſunt debita, quæ in iudiciis acquiruntur: poſt ſex hebd[o]m[a]das mulcta: & poſt mulctam per quindenam præſtatur emenda. Si autem emenda prius, quam [illegible] quiſita fuerit, tunc poſt ſex hebdomadas emenda, & vltra poſt quindenam mulcta debeatur.

3. In creditoris domo lucente ſole debitum eſt perſoluendum, & ſi ibi in iuriſdictione [illegible] ditor domum non habuerit, in vicina domo iudicis perſoluatur.

ARTICVLVS VI.

1. Qui ſuam veram in iudicio emendam, id eſt, ſatisfactionem, deſpexerit, vlterius nullam habebit.

2. Omne perſolutum debitum duobus hominibus ſolutionem videntibus & audientibus, debitorem probare neceſſe eſt.

3 Qui ad iudicium non venit, cum ad hoc teneatur, mulctam præſtet; niſi ſe iuſte excuſauerit.

4. Donationem ſi quis viderit, & in inſtanti ei non contradixerit, & à ſententia quam [illegible] dixerit, in inſtanti non appellauerit, poſtmodum ei contradicendi & appellandi facultas denegetur.

ARTICVLVS VII.

1. Legalis impedimenti quatuor ſunt cauſæ; captiuitas, infirmitas, peregrinatio extra fines terræ, & publica expeditio. Si aliqua prædictarum cauſarum, vt ad terminum iudicialem [illegible] venire non poſſet, euenerit, ipſe pro eo, dummodo vt iuris eſt, per nuncium ſuum, quiſq[ue illegible] ſit, demonſtretur, damnum non ſentit aliquale, & vſque ad primum iudicialem terminum poſt cauſæ ceſſationem inducias obtinebit.

2. Qui autem, quod compareat fuerit ſtipulatus, ſi ex prædictis aliqua cauſa euenerit, fideiuſſor ſuus neceſſitatis cauſam debet manifeſtare, ſuoque iuramento confirmare, & non alter nuncius.

ARTICVLVS VIII.

1. Actio occaſione iniuriarum, vel pro pace fracta, contra abſentem propoſita ſi fuerit: poſtmodumque accuſatus præſens iudicio factus ſit, & actor in præſentia eius cœptam non proponat actionem: iudici mulctam præſtabit, & reo condemnabitur ad emendam, ſed & reus ab actione liberabitur. Quod ſi actor ſuam proſequatur actionem, licet reus iure ſuo ſe excuſauerit, actor nullum damnum exinde ſuſtinebit, ſi reum per duellia verba non impetierit.

ARTICVLVS IX.

1. Qui *a* cum incœperit reſpondere, ſi alius terminus ſententialiter ei præfigatur, & in eo non comparuerit, quaſi victus condemnetur.

2. Iudex ab actore & reo cautionem recipere debet, vt iuri ſe repræſentent: & ipſi reſpectum & *b* confidentiam habere debent iuſtum ſuorum adiudicium: quia cauſa dilata eſt per ſententiam in aliam diem.

3. Captiui hominis actio, ſi ſententialiter in craſtinum fuerit induciata, Iudex eum debet ad repræſentandum commodare, hoc eſt, ad fideiuſſoriam dare: niſi ſit in facto depræhenſus manifeſto.

a. al. Qui cū reſpondere cœperit, & non finita cauſa necdum in aliū terminum prorogetur, reuſque non comparet, tanquam victus condemnatur.

b. al. reſpectum ad iudicem habere debent, quia per ſententiā cauſa dilata eſt in aliam diem.

ARTICVLVS X.

1. Proſcriptus, licite diebus feriatis vel ligatis areſtetur vel detineatur: ſed in his, niſi ſit factum manifeſtum, non condemnetur.

2. Fideiuſſores nemo ſtatuere tenetur, vltra menſuram ſui vuerigeldi, niſi in debitis recognitis, vel ſi debita iure contra eum fuerint comprobata.

3. Tempore feriato non iuratur, niſi pax, & non niſi ſuper malefactore in facto manifeſto indicatur.

4. Violentiam in feriis qui committit, eum feriæ non defendunt, ſimiliter Eccleſia & Cœmeterium non defendit illos in crimine, quod in locis illis commiſerunt.

5. Quicquid, excepta actione iniuriarum, coram iudice in præſentia partis, tempore feriato propoſitum fuerit, Iudex licite iudicabit, & reo præcipere debet, quod vel fateatur, temporeque deputato ſatisfaciat, aut neget.

6. Feriato tempore iudici bannire iudicium non licet.

7. Obligatus ad iuramenti ſacramentum, in proximo ſequenti die non feriato illud explebit.

ARTICVLVS XI.

1. Iuramenti ſacramentum, ſi quis pro debito promittat, idque tempore determinato non exſoluerit expleueritque: in debito contemnatur niſi legali impedimento ſe defendat. Et ſi ſacramentum coram Iudice ei promiſſum, Iudici pœnam, & actori emendam erogabit.

Si reus paratus ſit ad iurandum tempore & loco ſtatuto, & actor reſpuerit, aut præſens non fuerit: reus liber eſt à Sacramento & debito, ſi deſuper teſtimonium habuerit.

Cui argentum vel nummi ſunt ſoluendi, & ſi ad terminum ſolutionis non venerit, vel ſi venerit, pecuniam tamen accipere noluit, per hoc pecuniam ſuam non amiſit; illum vero diem noſcat ſe perdidiſſe. Reus *a* etiam ab obſtagio ſeu equitatura tunc liberatur, ſi quid promiſit: ſed minime pecuniarum ſolutione.

a. al. Et ſi debitor promiſerit locum aliquem intrare, & donec ſolueret non exire, actore non comparente; liber erit ab illa promiſſione, & non a debito.

4. In feſtis iudicia bannire non licet.

ARTICVLVS XII.

1. Sententiam inuenire non debet vaſallus contra dominum ſuum, nec è contra dominus contra vaſallum, nec cognatus contra conſanguineum, vbi vitam eorum ſanitatemve, aut honorem attigerit.

2. Bannitus, id eſt, dignus officio ſcabinorum, licite quemlibet ſententiare poteſt; ipſe autem à nullo, vbi vitam, honorem aut hereditatem attigerit; ſed duntaxat à ſuis æqualibus, ſententias aut eorum increpationes patitur.

3. Extra bannum Regium cuilibet ſententias eſt licitum pronunciare, & eis appellando contradicere, qui iuris detrimentum non patiatur; & hoc in illis caſibus, de quibus extra bannum Regium cognoſci poteſt.

4. Sententia ſi reprobetur, deferri & appellari debet ad digniorem iudicem, vltimo ad Regem & Iudex ad hoc actori & reo nuncios dabit, vt ipſi audiant, quis eorum coram Rege ſententiam obtinebit. Nuncii debent eſſe banniti, ſi in Comitatu appellatur. Si vero illud acciderit in Marchia, nuncii eſſe poſſunt quilibet pleni iuris, & Iudex eis in expenſis prouidebit: panem & cereuiſiam illis præſtet abundanter: Craterem vini ad vnamquamque comeſtionem, & tria fercula, quæ fuerint in die vſitanda, duo vero fercula ſeruis præſtabuntur. Cuilibet equo quatuor manipuli infra diem & noctem erogentur, & in anterioribus pedibus equi ſufferientur. Sex debent eſſe ſerui, & octo equi ab ipſis habeantur. Et cum ipſi aduentum Romani Principis in Saxonicam nationem primo intellexerint, ad curiam eius pergant: & infra ſex ſeptimanarum tempus confirmatam ab Imperio ſententiam reportent. Appellans ſi ſententiam non obtinuerit, iudici mulctam dabit, & pronuncianti emendam; Iudici etiam in expenſis damnabitur, quas cum nunciis expendit.

5. Sententia in Comitatu reprobata, ad Marchiam appellari non poteſt, licet Comes ſit cum eo Comitatu à Marchione infeudatus, & hoc ideò, quia in Marchia non eſt Regalis bannus, & in eo iura eorum diſcrepant potiſſimum: ad Romanum ergo Principem appellatur.

6. Sententia ſi quæratur ab aliquo, qui eam inuenire neſcit, ſuamque ignorantiam per iuramentum declarauerit: extunc pro eadem ſententia alter, & tandem tertius & quartus interrogetur. Cum vero ad vltimum deuentum ſit, ille inducias habebit, ſecundum quod reo, contra quem ſententia inuenitur, induciatum eſt.

7. Sententiam inuentam ſi Saxo reprobauerit, deferens eam manui ſuæ dextræ, & multitudini maiori conſentientium, ipſe pugnabit ſeptenus cum ſibi ſimilibus aduerſus totidem; & vincentes ſententiam obtinebunt. Victus iudici mulctam, & vincenti emendam præſtare tenetur; quod *b* tamen nuſquam, niſi coram Rege, eſt faciendum.

b. al. pro ſententia reprobata nuſquam pugnatur, niſi coram Imperatore.

8. Quæratur autem ab aliquo ſententia, is ſi eam, prout iuris ſibi eſſe videtur, protulerit, dato etiam quod iuris non fuerit, ipſe pro eo damnum nullum ſuſtinebit.

9. Si quis conſenſum inuentæ ſententiæ non præbuerit, & aliam veriorem expreſſerit, in quam maior pars populi conſenſerit, illa vires obtinebit: & nullus eorum incurrit pœnam mulctæ, quia iſtorum nullus alterius ſententiam increpauit.

10. Appellare qui voluerit ſic loquatur: Sententia, quam iſte pronunciauit, iniuſta eſt, illam reprobo, & ab ea appello, vbi de iure fuerit appellandum, idque peto declarari.

11. Increpet ſi Sueuus Saxonis ſententiam, vel è contra, hoc ipſi coram Imperio determinent, vt ſupra dictum eſt.

12. Sententia ſtando ſub banno Regio increpetur, & ſedendo vnuſquiſque in ſua ſede promulgabit eandem. Qui ad illam ſedem natus non eſt, poſtulet *c* ſententialiter ſedem ad veriorem ſententiam pronunciandam, & ibidem ſibi cedat, qui priorem ſententiam exprimebat. Sententiam tunc ab eo prolatam, offerat ſe ſecundum iura obtinere, & appellet vbi de iure eſt appellandum, petatque per iudicem nuncios adhiberi.

c. al. Inuentor tandem primæ ſententiæ eidem de loco cedat & quàmcunque ſententiam ille, qui increpauit, inuenerit, offerat ſe ſtallatorem obtinere, & deferat, vt dictum eſt, expoſcendo nuncios.

13. Pro ſententia increpata Iudex conſenſum populi ſeu Scabinorum non oportet interrogare.

14. Sententiam etiam qui adinuenit, ab ea recedere ei non licebit, niſi ab iſto, in cuius profectum pronunciatum eſt, conſentiatur.

15. Qui pro iniuria comprehenſus iudicio præſentatur, ſententias increpandi non habet poteſtatem; & is etiam cui duellum indictum eſt, poſtquam circulo includitur.

ARTICVLVS XIII.

1. Nunc *d* percipiendum venit de iniuriis, quæ iuſtitia eis debeatur. Fur eſt ſuſpendendus. Accidat autem villanis in die in villa furtum, quod minus fuerit trium ſolidorum, hoc ipſo die Scultetus ſeu Gograuius eundem punire poteſt in cute & crinibus, vel reus eandem pœnam redimere

d. al. Hæ ſunt pœnæ, quæ pacis violatoribus ex alio exceſſu infliguntur.

tribus

…is ſolidis poterit, & vt ſic infamis & inter alienus permanebit. Iſtud eſt maius iudicium quod p… ad Sculteium; hoc tamen facere non poterit, ſi actio pernoctetur. Super nummis & a… bene vlterius iudicabit.

… Praedicta etiam pœna ſeu iudicium contra iniuſtas menſuras & pondera iniqua, & ven… bi… res f…ſificantes, ſi poterint comprobari, noſcitur conſtituta.

… Omnes ſicarii, & quiaratra, rum & molendina, Eccleſiaſque & Cœmeteria ſpoliant, tr… di… to…es, incendiarii, & *b* eorum nuncii, qui eorum agunt profectum, plecti debent in rota.

4. Qui aliquem interficit, non tamen ſeditioſe captiuat, ſpoliat, aut incendit, & virgine… op… …itaut mulierem, ſeu pacem infringit, & qui in adulterio fuerit deprehenſus, capite plecti…

5. Qui furta aut ſpolia celauerint, vel facientibus patrocinium ad hoc præſtiterint, eonu… ca… dem legis ſeueritate puniantur.

6 Si qui… Chriſtianus, Chriſtianae apoſtatauerit, vel venenum cui miniſtrauerit, aut inca… uerit, igneis flammis in craticula concremetur.

7. Iudex ſi actionem iniuriarum vel pacis violatorem non iudicauerit, ea damnatio indici … renda, quam inferri iniurianti diſſimulabit.

8. Nemo tenetur ad iudicium iudicis accedere, nec coram eo in iudicio aſſiſtere aut comparere, quando ipſe alicui iuſtitiam petenti denegaſſe probabitur.

a. al. E… … et … … deberet h… … bent in … ſtam m… … ſuram & pondus in iuſtum, reſ… vend… b… falſiſi… anti. b al. & qui lega… … in ſum … … tum … …

ARTICVLVS XIIII.

1. Interficietur ſi quis cauſa neceſſitatis, & perpetrans propter ſui corporis periculum, cum *c* in iudicium adducere non audeat. Si venerit abſque mortuo, & fateatur antequam aliquis contra eum agat, offerens ſe de eo iuſtificari, corporale iudicium ſibi pro eo non inferatur: Iudici tamen maior nummorum, ſicut ſolet, acquiritur mulcta, & parentelæ interfecti vergeldus adiudicetur, ad … em acceptandum, ad primum, ſecundum, & tertium iudicii bannum, agnati mortui citentur, & re… ompenſam ſeu vergeldum accipiant pro agnato. Et ſi non venerint, pax reo ſeruari ſententiab…, & cum vergeldo ſuperſedere pronuncietur, quouſque propinqui per actionem ab eo eundem extorqueant: cum huiuſmodique interfectu nullus eum vincere poteſt, poſtquam ſe, antequam accuſaretur, iudicio præſentauit. Si vero interfectus nondum ſepulturæ traditus, in iudicium apportetur, & contra aduerſarium proponatur: reum ſtricto modo, hoc eſt, pro eo llu reſpondere, aut mortuum, vt ſupradictum eſt, conuincere eundem oportebit.

c. al. non audet ex mortuum circa eum manere, vt eum ad iudicem apportet, & contra eum qui violetur.

ARTICVLVS XV.

1. Qui coram iudicio cauſam inchoauerit, pro qua ipſum varendam præſtare oporteat, & digito cautionem præſtare pro eo, ne vnquam aliquis de cætero eundem impetat in dicta cauſa. Si varenda iam facta, poſtmodum alter ſuperueniens, cauſam apud iudicem proponat eandem, & qui p… reg… rit, ſuperuenientem iure per ſententiam amouere non poterit, eam cauſam dimittere oport… m recompenſa ſui dimidia, aut carere manu dextra, cum qua varendam promittebat, & iudi… mulctam.

2. Varenda ſi promittatur aut præſtatur pro rebus hereditariis, expeditoriis, aut pro vtenſilibus, ſeu mobilibus & ſi in his varendam ratam non fuerit, quia ſcilicet ſibi per ſententiam infringatur: promiſſor Iudici dare mulctam, & res illas cum emenda dimittere cogitur.

ARTICVLVS XVI.

1. Varendam actor quilibet præſtare debet in cauſa mortis, homicidii, mutilationis & vulnerum, pro domino ſuo & pro ſuis agnatis.

2. Qui *d* alium mutilet, vulnerauerit ve, conuictus manum amittit. Quibus iniuriis duello quis vincitur, pœnam demerebit capitalem.

3. Quilibet emendam, ſi eam ſuis non minuit vitiis, ſecundum ſuam obtinet generationem.

4. Quando præco iudici mulctam demeretur pro eo, quod eum ſuper ſuo neglexerit iudicio, tunc menſuram Regis, id eſt, maldratam pro mulcta præſtet, quæ in triginta duobus virgæ quercinæ viridia duorum cubitorum longitudine verberibus noſcitur comprehenſa.

5. Qui in ore, naribus, oculis, auribus, lingua, manibus, genitalibus, pedibus mutiletur, aut eorum vſu priuatur, huiuſmodi membra ſi ſint perſoluenda, quodlibet horum cum dimidii vergeldi ſumma perſoluetur.

6. Quilibet dens, digitus & pedica emendatur, ſecundum quod eius eſt in vergeldo decima pars conſtituta.

7. Quotiens quis in vno membro vulneratur aut mutiletur in vno actu, dummodo *e* tamen non occidatur, dimidio vergeldo contentatur; quando vero ſecundario in alio membro mutiletur, dimidii vergeldi donatio iteratur.

8. Cui *f* ſola caro vulneratur, aut mendax arguitur, eidem ſecundum generationem ſuam præſtetur emenda.

9. Abſcidatur membrum alicui, quod ei antehac in iudicio ratione mutilationis fuit perſolutum, non niſi emendam pro eo conſequetur.

d. al. Quamcumque violentiam actor contra reum per duellum probauerit, pœnam demeretur cap. e. al. dummodo non moriatur quia quotcumque ſuſtinet vulnera, in vno impetu vulneratus, vnam recipiet emendam aut recompenſa moderatam. f. al. Qui abſque vulnere carnis percutitur.

ARTICVLVS XVII.

1. Filius non reſpondebit pro patre defuncto, ſi quando fecerat iniuriam ſeu violentiam.

Pater

Pater filium ſuper iniuria accuſatum, ſi iuramento ſuam probauerit innocentiam, *a* excipere poteſt, ſi ab eo nondum ſit emancipatus. Si vero ambo in vnius facti comprehenſi eſſent accuſatione: extunc pater filium excipere non poteſt, niſi ipſe prius ſe ab hac excuſet cauſa.

ARTICVLVS XVIII.

Sententiandum *b* non eſt, qualiter quis debeat puniri, antequam appareat per ſententiam victus ad condemnandum.

Nec debet per ſententiam oſtendi, qualiter hereditatem aut eis poſſeſſionem quis debeat probare, niſi prius fuerit probatio per ſententiam adiudicata.

ARTICVLVS XIX.

1. Pater coram iudicio filium emancipare, id eſt, ſeparare à ſe poterit, quantumcunque paruæ res ſint, quibus emancipetur: dummodo per eum fuerint acceptatæ.

2. Domino ſeruum iam condemnatum excipere licet, ſi iurare præſumat, quod ille ſeruus ſuus ſit natus, quodque facti innocens ſit, ſeruus tamen ille abſque iure erit & abſque honore.

ARTICVLVS XX.

1. Fratres ſororeſve indiſtinctorum fratrum ſororumve, in ſucceſſione hereditaria fratribus vel ſororibus à patre aut à matre in generatione præferuntur diſtinctis.

Indiſtinctorum * fratrum pueri, æque ſimiles ſunt cum diſtinctis fratribus, in hereditate percipienda.

ARTICVLVS XXI.

Plenum *c* verigeldum, & plenam emendam, habet quilibet homo, licet in aliquo membro defectum patiatur: dummodo illum defectum iudicialiter non publicauit, & exinde tutorem in iudicio, id eſt, protectorem in duello non acquiſiuit, vel eiactus non ſit ſententiando perſolutus.

Ceoſitus quicunque ſit, ſua relinquit in fundo cenſuali ædificia ſuis heredibus; niſi forte militaris ſit, qui huiuſmodi ædificia vxori in dotem dederit. Si autem abſque herede vacauerint ædificia, nec ſunt in dotem collata, dominus feudi poteſt ea in vſus conuertere ſuos vna cum cenſu.

3. Mulier *d* ſi habeat dotalitium, id eſt, vitæ prouiſionē in feudo vel proprietate: ædificia in ea ab ipſa derelicta cedere non eius heredibus, ſed eui dotalitium cedit, videntur. Et ſicut proprietario aut infeudato, ſine domini ſui voluntate, ædificia meliorari vel peiorari conceditur: Sic mulieri in ſuo dotalitio conceſſum eſt.

4. Pater ſi habeat filium ſeu heredem in feudo, qui non ſit heres in iure prouinciali: illi potiori iure ædificia in feodo collata debentur, quam heredi iure prouinciali.

5. Conferat ſi dominus alicui feudum *e* indiſtincte, ædificia fundi eius erunt: niſi à domino nominatim excipiantur in conferendo.

ARTICVLVS XXII.

Quicquid contra iudicem quis eſt probaturus, in ea probatione Iudicis teſtimonio non indigebit, ſi actio ſeu incolpatio non excedat mulctam ſeu pœnam ſimplicem, ſed hoc cum duobus ſententiam inuenire ſolitis probabit. Si *f* vero altius actio propoſita extendatur: Præfectus ſeu Sculteтus, aut præco ad teſtificandum loco iudicis apponetur, vel ipſe iudex ſolus.

2. Qui ſuam intentionem ſeu teſtimonium per Sculretum aut præconem, aut cum Scabinis impleuerit: Iudex propter veritatem ipſorum teſtimonii facti teſtis efficitur, licet factum prius ignorarat. Neget autem iudex ſe eſſe teſtem fraudulenter, hoc eſt, ſi teſtificari noluerit temerarie & fraudulenter, nihilominus probans ſuam adimpleuit intentionem.

Monachetur etiam quis adultus, licet coram iudicio id factum non ſit, hoc tamen contra ipſum probabitur, ſicut in *primo libro artic. 25. §. Clericus diuidet.* exaratum eſt.

4. Vbi cum ſeptem teſtibus debet quid probari, pro eo teſtimonio XXI. ſunt interrogandi.

Si eidem, aduerſus quem teſtimonium producitur, in teſtem nominatur: ipſe de iure ſub ſacramento ſuo debet ſibi in his notis dicere veritatem. Impleatur autem proponentis probatio per eundem, vlterius contra eum non indigebit probatione: ſed confeſſus iudici mulctam dabit, & proponenti emendam, ſicut emendare debuiſſet, ſi in probatione defeciſſet; ex eo, quia contra iuſtitiam & ſuam conſcientiam eum compulit ad probandum.

ARTICVLVS XXIII.

Quandiu vir vxore carere non poterit aut noluerit, legitimam ei accipere licitum eſt vxorem, licet ei tres vel plures moriantur: & è conuerſo, mulier legitimos ſucceſſiue, accipit plures viros, & tam cum vltimo, quam cum primo liberos poteſt procreare, & eos *g* in bonis parentum, & in iure ſuccedere nemini dubium exiſtit.

ARTICVLVS XXIV.

1. Nemo eiici debet à ſua poſſeſſione ex parte *h* iudicis, licet male poſſideat, niſi bonorum poſſeſſio in ipſius præſentia ex iuſta actione auferatur, vel in ſuis legitimis terminis citatus non compareat.

a. al. addit, ſemel excip.

b. al. Sententia inueniri nō debet, qua pœna reus puniri debeat, niſi prius ſuper crimine conuincatur.

* Sunt enim pares gradu, vt hic notat Gloſſ.

c. al. Plenam recompēſam & ſatiſfactionem recipere debet quilibet homo, licet careat vſu alicuius membri, quod coram iudicio non oſtendit, nec tutorem in duello acquiſiuit, nec ſolutionem pro membro laeſo cepit.

d. al. Si mulier vitæ prouiſionē habeat in proprietate vel in feudo; & ibide etiam ædificia ſint poſt mortem eius derelicta ipſa non poterit ſuis heredibus ædificia delegare, ſed poſt mortem eius cadunt fundo, ſeu illis, cui bona huiuſmodi vacāt.

e. al. fundit.

f. al. Si vero debitum vlterius ſe extendat.

g. al. Obligatus ad probandum, ſi teſtimonium deferat ſoli actori, actor, qui eum ad probationem compulit, per Sacramentū teſtimonium perhibere oportet. Illo autē ſi proprio conceſſus fuerit teſtimonio, victorem contra eum non ſit ergo probat eum.

h. al. & ipſos relinquere in iure vel hereditate. i. al. iudicum.

Vnuſ-

2. Vnuſquiſque poteſt ſua iuſta bona etiam iure amittere ſeu alienare, ſi ab eo obligen... dantur, reſignentur, vel ſi à feudi domino inueſtitura per anni circulum non petatur, aut ſi... aut ſeruitium domino debitum non perſoluerit infra annum, aut ſi fuerint iure prouinciali... dali abiudicatæ, vel qualitercunque, non coactus, ea iure deſinat poſſidere. Vnde ob hoc... aliquem à poſſeſſione eiicere ſua, niſi iuſte ad iudicium citatus, & per ſententiam à poſſeſſi... ctus ſit.

ARTICVLVS XXV.

1. Conqueratur ſi quis contra vnum, quod aliqua violenter poſſideat, & ibidem m... ſpolium apparebit, ſi tunc Iudex ad hoc cum violentiarum clamore citatus fuerit, inſequi... continenti, quandiu illum proſpicere poterit, & actori *a* ſuper prædam & ſimiliter deprædatores ſuos complices iudicare. Poſtmodum debet ei ſuam in hac re reſtituere poſſeſſionem ſi reus iure prohibere non poterit. Vbi autem Iudex actori non iudicat, vel iudicare non valebit, Rex, cum... Saxonicam aduenerit nationem, & actio coram eo comprobetur, illud iudicabit.

ARTICVLVS XXVI.

1. Moneta *b* denariorum in aduentu domini noui eſt renouanda.
2. Monetarius ſi vnum falſum expoſuerit denarium in emendu res aliquas, motre cond... natur.
3. Monetæ tres denarii cum medio ſi inueniantur apud eum, qui iuri ſuo furando aut ſpoliando derogauit, perdit *c* manum; niſi oſtendere poterit varendatorem, à quo denarios ceperit. Qui vero pleni iuris eſt, ſi apud eum ſolidus nummorum falſorum inueniatur: eoſdē, & nihil amplius, amittit, & ſi plures habuerit abſque varendatore, manum *d* perdit.
4. Falſificet autem monetarios ſuos nummos, vel non cudat eos prout iuris eſt, nemini poteſt crimen imponere falſi, vt exinde ei ſatisfacere teneatur.
5. Moneta nummorum cudi debet æqui ponderis & valoris.
6. Nemini licet forum erigere, vel monetam de nouo inſtituere, ſine conſenſu eius loci ordinarii ſeu iudicis: etiam Rex in ſignum ſui conſenſus ſuam ad hoc mittere debet Chyrothecam.
7. Nemini etiam nummos cudere licet, qui aliis ſunt ſimiles, ſed habeant differentias ... petentes.
8. Poſtquam nummi prohibentur, licite cum eis poſthoc per quindenam debita perſoluantur, & pignora redimentur. Qui autem poſt tempus deputatum cum eis emerit, cudens *e* eos licite frangit, dummodo æs ementi reddat.

ARTICVLVS XXVII.

1. Qui valuarum, pontium, ſiue aquarum theloneum non perſoluerit, quadrupliciter refundet.
2. Theloneum autem forenſe qui non dederit, triginta ſolidos pœnæ dabit.
3. Quatuor euntes pedeſtres vnum denarium, & vnus equitum dimidium præſter nummum.
4. Currus oneratus quatuor denarios in eundo & redeundo ſoluet, & hoc dabitur in theloneo aquarum; in pontium autem ſoluetur dimidia pars.
5. Clerici & militares familiaque eorum, à theloneo ſunt exempti.
6. A thelonei *f* etiam datione immunis eſt omnis, qui pontium & nauium non indiget transfretatione.
7. De iure etiam pretium ſoluere non tenetur à conducto, cui placet corpus & res committere periculo ſeu fortunæ.
8. Qui aliis præbet conductum, à damno præcauere & præcuſtodita ipſis debet. Quod ſi non fecerit, eum damna reſarcire oportebit.
9. Currus vacuus dimidium ſoluit thelonei reſpectu onerati; dimidius vero currus ſeu biga vnum pro theloneu dabit nummum.
10. Si quis tranſitum agro nouo impoſuerit, per vetitaſque vias per agros ierit, pro qualibet rota vnum nummum ſoluet, & equitans, nomine emendæ dimidium. Si vero ager fuerit ſeminatus, damnum reſarcire tenentur; & id facientes, licite pignorantur. Quod ſi reſiſterent pignorationi, cum clamore violentiæ, arreſtentur, quem clamorem cum tribus ſolidis eos emendare oportet & deſuper iura pignoris ſuſtinere.

ARTICVLVS XXVIII.

1. Qui ligna incidit, vel gramina falce aliena, aut in alicuius riuis fluuiiſque piſcauerit, ex... to mari & magnis fluminibus, tribus ſolidis liberatur; damnum nihilominus ſecundum ... m perſoluendo.
2 In piſcaturis vero foditis ſeu ſtagnis ſi quis piſcauerit, & arbores plantatas inciderit, au... rtas fructiferaſve, vel fructum decerpſerit, ſeu arbores aut lapides limitum ſeu finium eſtode... inta ſolidos exſoluet pro mulcta, & ſi repertus in facto fuerit, licite pignoretur, ſine licentia & ... enſu iudicis.
3. Nocturnali tempore ligna cæſa, vel gramina iam falcata furatus qui fuerit, ſuſpenditur ... urno tempore hoc fecerit, crinis & cutis tormentis ſubiicietur.
4. Aqua fluens nauigandi & piſcandi communis eſt & eſſe debet, & piſcatores ripa ac p... e licite vti poſſunt, quantum vno paſſu ex naui attingere valeant.

ARTI-

a. al. actori plenam iuſtitiam exhibere de ſpoliatore & eius complicibus. Et protinus oportet actori reſtituere ſpoliata, niſi reus id fieri iure prohibeat.

b. al Moneta denariorū renouari debet, quando nouus Dominus terrā ſuſceperit.

c. al. reus eſt cutis vel capitis.

d. al. in cute punitur

e al. licebit monetario eoſdem frangere, fractoſque reſtituere, & non retinere.

f. al. Quilibet etiam eques in curru vel vehiculo, liber eſt à theloneo, ſi naue non indigeat vel ponte.

ARTICVLVS XXIX.

Cui res alicuius per alluuionem applicetur, ipſe eas domino reddere tenetur ſuo: dummodo, [illegible] ſi eaſdem poſtulet & ſi ei, quæ ab eo ſunt impenſa & deſuper expoſita, ſecundum hominum æſtim[illegible]ionem perſoluerit. Idem etiam inuentor res ſi applicatas denunciare debet, & per ſex ſe[illegible]anarum tempus non conſumere; interrogatuſque, ea ſe habere non neget: ſi contra factum fuerit, [illegible]cultatione res furtiuæ erunt, & eas cum emenda & mulcta reſtituere tenetur. Furtum tamen [illegible] od in [illegible], honore, membris, ſanitateve condemnetur, non commiſit; quia prædictas [illegible]rando aut ſpoliando à domini poſſeſſione non noſcitur abſtuliſſe.

ARTICVLVS XXX.

Hereditatem *a* ſeu ſucceſſionem qui ſibi dicit non iure cognationis, ſed promiſſionis ſeu [illegible]tionis deberi aut pertinere: hoc pro irregulari habetur, id eſt, pro iniuſtitia reputatur, niſi pro[illegible]o huiuſmodi coram iudicio ſit confirmata.

a. al. Qui ſibi vendicat hereditatem non per cognationem, ſed per promiſſionem: hoc, re [illegible] ſtatuto [illegible], niſi fuerit pro miſſio coram [illegible] confirmata.

ARTICVLVS XXXI.

Qui per ſententiam interficitur, vel ſeipſum interficit, eius ſuccedit heres vel agnatus. Spolia [illegible]rta ſub eo, vel quocunque alio inuenta, Iudex per annale tempus obſeruabit, & [illegible] per hoc tem[illegible] non poſtulentur, vel teſtimonio non reperiantur, Iudex e[illegible] in vſus conuertet ſuos.

Neque alicuius res, propter alterius vitia, ſi ſub eo ſunt, vſurpari poſſun[illegible]. Vnde & licet poſſeſ[illegible] earum morte puniatur, res nihilominus redduntur illi, cui pertinent.

ARTICVLVS XXXII.

Dominus pro famulo ſuo, non niſi quantum pretium eius ſe extendat, actioni reſpondebit; [illegible] forte maiora pro eo fuerit ſtipulatus.

Expellat ſi dominus mercenarium, ei plenam mercedem tenetur. Relinquet autem merce[illegible]us dominum importune, quantum eius ſumma pretii conſtat, domino obligatur: & ſi aliqua pars [illegible] eidem ſit perſoluta, in duplo reddere compellitur.

ARTICVLVS XXXIII.

Mercenarius ſi matrimonium contraxerit, aut ei tutela incumbit pupillorum, licite à dom[illegible] [illegible]o recedet, & per quantum tempus famulabatur, tantum à do[illegible]ino con[illegible]quitur pretii, quod ſi plus [illegible]perat, hoc tantummodo reſtituet ſine emenda.

ARTICVLVS XXXIV.

Famulum alienum ſi quis percuſſerit, *b* captiuauerit, ſpoliauerit propter domini odium & [illegible]pam, tam domino quam famulo præſtabit emendam: niſi iuo confirmauer[illegible] [illegible] quod [illegible]n domini ſeu vtriuſque contumeliam non ſit factum, ſiue in domini damnum, [illegible] per famulum domino facienda non periclitetur: vt ſic enim duntaxat famu[illegible] ſeu ſeruo emendabit. S[illegible] vero affirmare vellet, hoc in damnum domini non feciſſe, ipſe damnum huiuſmodi debet, quemadmodum ſeruus ſeu famulus debuiſſet, ſi ſeruitium domini [illegible] non iure deſeruiſſet, reſarcire, & cum [illegible]menda, vt ſupra dictum eſt, niſi ſe excuſet, libertate.

Qui hominem tenet captiuum, reſpondere tenetur omnibus ſuis vxorique ipſius, & cuilibet cognatorum agere volentium, quandiu per eum vinculis eſt mancipatus.

b. al. [illegible] [illegible] ſi [illegible] in [illegible] dominus vel dederit hoc non ſeruit, quia vt ſic [illegible] vna [illegible] De[illegible] ſi ipſum percu[illegible] [illegible] do[illegible], & non propter culpam ſerui, vel propter culpa vtriuſque in damnum dico, ſi ratione verborum dominum in obſequio notabiliter impediat ur ſuo. Ille etenim qui ſic læſit famulum domino ſupplere tenetur, ſicut ſeruus ille deberet, ſi ſine cauſa ſeruitium dimiſiſſet.

ARTICVLVS XXXV.

Manuale factum ſit, cum faciens in facto aut in facti fuga reperitur, vel vbi furtum aut ſpo[illegible] in ſuis clauſuris, quas perſonaliter occludere ſolet, inuenitur: niſi ſint res adeo paruæ, quod per [illegible]ſtam illic immitti poſſint.

ARTICVLVS XXXVI.

Qui poſt alterum diem furtum aut ſpolium ſibi illatum apud quenquam inuenerit, & ille res [illegible]odi aperte ac manifeſte emit, nec poſtea occulte ſeruauit, quod & te[illegible] poter[illegible] per manua[illegible]ctum non eſt incuſandus, dato, quod res ablata apud eum reperiatur: niſi forte [illegible]s paſſus ſit [illegible]imentum, ſed actor cum licentia iudicis ſuas res poteſt vendicare. Si autem ille reſiſtere, nec hu[illegible]odi res ſibi dare voluerit, antequam ad iudicium veniat, actor petat, vt ille ſecum ad iudicium [illegible]tatur; hoc ſi negauerit, clamorem violentiæ deſuper excitet in cóprehendendo eum, tanquam [illegible] proprium, & ac ſi factum manuale ſit, fugiendo etenim ille reum ſeſe effecit. Si vero reus cum [illegible]ore voluntarie ad iudicium properabit: actor iure rem ſuam vendicet.

Contradicatur aute[illegible] à reo, veluti ſi pannus ſit, ſi eum texuiſſe, aut ſi animal vel equus fuerit, [illegible]m educatum eſ[illegible] [illegible]ot maiori iure Sacramento proprio & duorum vicinorum, res hu[illegible]odi obtinebit, quam quod actor illa occupare valeat.

[illegible] vero poſſidens [illegible]m in communi foro eſſe ab eo emptam, ſed ſe ignorare venditorem: [illegible] furti, d[illegible] [illegible]o locus emptionis & emptio ſub ſuo iu[illegible]amento iudicetur. Nummi [illegible] o ea re d[illegible] pe[illegible] [illegible]tor, ſi actor rem ſuam cum duobus viris poterit comprobare, qui [illegible]s, [illegible] & illud notum ſit, quod ſibi ea res ſit furtiue, vel per ſpolium ſub[illegible]

4 Si vero [illegible]ſſeſſor dicat, rem ſibi eſſe datam, vel ab aliquo emiſſe: extunc donatorem aut

venditorem, & locum [illegible] onis eum n[illegible] nare o[illegible] lu[illegible]
verum varendatore[illegible], non ad aliam partem fluuiorum nau[illegible] ab[illegible]
per quindenam ſequi tenetur quocun[illegible] ierit, excepto, [illegible]
varendator id recognouerit, eundem [illegible] cedere, ac pro ipſo reſpon[illegible]
vendatore defecerit, ipſe rem cum mulcta & emenda relinquet. Et ſi pro [illegible]
tur, ſecundum iura ſe excuſare tenetur.

a. al. cum mulcta & emenda deſiſtere cogitur.

5. Defecerit etiam vendicator ſeu actor in vendicatione, mulctam *a* [illegible]
mittit.

6. Multos varendatores nominare ad[illegible]ur, & vnus al[illegible]m no[illegible]
quouſque ad eum qui illud educauit ſi pecus [illegible], aut qui tex[illegible]it, ſi pannus eſt [illegible]

7. Mettertius vendicator, ſi detent[illegible] ficit, rem [illegible].

8. Sub quo res vendicantur, eaſdem retinere debet, quouſque ab eo iure ac[illegible]

ARTICVLVS XXXVII.

1. Quicquid aliquis inuenerit, poſtmodumque interrogatus id negau[illegible]
mittit.

b. al. raptoribus adimuntur, coram vill. vel in Eccleſia denunciari debent.

2. Inuenta autem & quæ furibus aut raptoribus *b* fugatis auferuntur, coram v[illegible]
nuncianda. Et ſi aliquis eiuſdem iuriſdictionis ea infra ſex [illegible] anas iure mettertius [illegible]
ſolutionem impenſarum, vt ſi ſunt animalia vel pecora, e[illegible] antur. Si vero a ter[illegible]
fuerit ille, cui bona pertinent; ex tunc is, qui prædonibus [illegible] abegerit, tertia parte re[illegible]
reddat. Quod ſi per tempus illud ſex ſeptimanarum nullus venerit, qui ſe dominum [illegible]
demonſtret: Iudex duas accipit partes, tertia ereptori datur.

ARTICVLVS XXXVIII.

1. Homo damnum aliis à ſua negligentia illatum reſarcire tenetur.

2. Qui alteri ex negligentia damnum fecerit, per ignem, aquam, puteum, v[illegible]que ad g[illegible]
terram non præmunitum vel circumſeptum; aut ſagittans in auem, pecus, ve[illegible] h[illegible]minem [illegible]
ſi moriatur læſus, reus in membris aut vita non punitur, hoc eſt, non admittitur [illegible] ſaui[illegible] as [illegible]
membris, ſed ſoluit recompenſationis æſtimationem.

3. Si quis aliquem ignoranter iaciendo vel ſagittando interfecerit, iu[illegible] donat[illegible]oe[illegible]
& non in mortem condemnetur.

ARTICVLVS XXXIX.

1. Annonam qui noctis tempore furatus fuerit, ſuppendetur ſi in die decoletur.

2. Viator ſi agrorum fructum, non aſportando frumenta, conſumpſerit, tenetur a[illegible] ip[illegible]
mationem.

3. Viator ſi de poſcit equo vel alio iumento frumenta agrorum alienorum [illegible]on aſ[illegible]
damnum ſoluat ſecundum annonæ valorem.

ARTICVLVS XL.

1. Cuius canis, aperve, taurus, aut animal quodlibet, hominem, aut a[illegible] utlau[illegible], oc[illegible] de-
tirve, dominus tenetur damnum ſoluere iuxta determinatum verg[illegible] iuxta eius [illegible]
compenſam facere: & hoc, ſi animal illud, poſtquam de noxa reſciuerit, p[illegible]d m[illegible] [illegible]
poſſeſſionem. Si vero noxium animal ab eu omnino expe[illegible] nec [illegible]
potat, innocens eſt à damno, & damnificatus anim[illegible] p[illegible] d[illegible] accip[illegible]

2. Animal ſeu brutum ex facto ſuo nullam mulctam ſeu pœ[illegible] d[illegible] ſt[illegible]

3. Equus aut pecus in cuſtodia famuli ſeu ſeruientis ex[illegible] er[illegible] amn[illegible]
mnum reſarciet, cuius cuſtodiæ pecora fuerant mancip[illegible]a. Si v[illegible] gerit & [illegible]
ve domini atteſtentur in manifeſto facto, & probari poſſit teſtibus, do[illegible] ſe quoru[illegible] pe[illegible]
reſarciet damnum integre, ſi non poterit per ius ſe exim[illegible]te, [illegible]que ad valorem equ[illegible] ſeu [illegible]
lium & currus, qui detenti ſunt: vel his omnibus carebit, læſuſque hæc omnia pro damn[illegible]
nebit.

4. Conſumat quis ſata villanorum cum porcis, aut equis, qui quæve commode p[illegible]n
poſſunt: ſi à canibus mordeantur, aut interficiantur, eorum damnum ſuſtinebit, nec [illegible] ire
oportet.

ARTICVLVS XLI.

1. Mulctam ſi Iudex extrahere ſeu emonere non poteſt in proprio alicuius, in huiu[illegible]
do præco debet ſuper portam [illegible]cem apponere. & per illam impoſitionem & ban[illegible]
tiam inſignit illud propriu[illegible] ad [illegible], & ni[illegible] ſtud per dominum fundi [illegible] an[illegible]
non reuocetur, omne ius, quod habuit in ipſo abiudicatur domino. Si poſtea in [illegible]
heres illius veniat [illegible] & ead[illegible]uam [illegible] hereditatem per ſacramentum [illegible]
tumque ſoluat iudic[illegible], qu[illegible]d Iudex ſuo ſacramento & duorum probare poteſt, & [illegible]
locatus eſt, heres proprium ſic requirit.

2. Nullum al[illegible] maius debitum Iudex in hoc caſu probare poterit, n[illegible]es mul[illegible]
vetigeldum.

ARTICVLVS XLII.

Qui agit contra alium, quod ipſe feudum eius occupet minus iuſte, & alter ipſum feudum ſe ... à domino habere contendat, vterque eorum ſuum dominum adducere in iudicium ad reco- ...dum tenetur. Cuius dominus non apparuerit, ille cadit in ſua cauſa, ſi non ipſum legale ...imentum excuſet, quod oſtendere poſſit, & ſi quis ſuum non adduxerit, alter qui ſuum tepræ- ...t, feudum obtinebit: dummodo eorum alter in prædicto feudo poſſeſſionem non habeat ma- ...ifeſtem, vtpote, quia in ipſo anno ambo ſunt de eodem feudo infeudati. Si quis vero eorum feu- ...huiuſmodi per annum & diem poſſedit, propter vigorem ſuæ poſſeſſionis feudum per abſen- ...mini ſui non amittit, ſed tamen alteri aut eius vatendatori tunc reſpondere tenetur, legitimo ...te impedimento. Illuſtres vero ſeu Principes infeudatos per ſuas patentes literas ſigillatas va- ...nt, per ſuum nuntium miniſterialem eos tranſmittendo, qui feudum illius nomine defendat, ... obiecta reſpondeat: literæque huiuſmodi præſentari debent illi, contra quem agitur, id eſt, reo ...tificandum querelam, ſi forſan his poſthac indiguerit. Si autem ambo vnum feudi nomina- ...t dominum, ad illum infra ſex hebdomadas, à iudice tranſmittantur, iudexque ſuos nuncios ...s mittat ad audiendum, quis eorum vicerit. victus vero mulctam iudici, & parti præſtabit emen- dam.

ARTICVLVS XLIII.

Si quis bona aliqua ſuam eſſe dicat proprietatem, & alter ea ſuum eſſe feudum *a* affirmet, & ...um probationes fuerint æquipollentes, fauorabilior eſt pars proprietarii ad obtinendum bona cum duorum teſtimonio Scabinorum, & hoc, ſi æqualiter ea poſſideant.

Proprietas etiam hereditaria citius obtinetur, quam empta vel donata.

a. al. affirmet, facilius ea, proprietarius cum duorū bannitorum teſtimonio obtinebit.

ARTICVLVS XLIV.

Quicunque bona aliqua per annum & diem abſque iuſta contradictione poſſederit, eorun- ...em verus efficitur poſſeſſor.

1. Quandiu autem contra retentorem bonorum agitur, licet *b* diutius ea retineat, iuſtam ta- ...en per hoc non acquirit poſſeſſionem, nec ea præſcribit, quandiu vera actio poterit compro- bari.

b. al. licet ea diutius ... le ... ſideas.

Qui vero bona hereditaria aut donata ſibi vel conceſſa retinet, non violenter, id eſt, quæ nul... ſtulit, fructus in his medio tempore per eum perceptos non reſtituet, ſi poſtmodum poſſeſſio ab ...en euincatur; & hoc ſi pro ipſis bonis iura debita nulli denegauit.

4. Qui etiam in ſuo feudo aut dotalitio matris aut ſuæ cognatæ ſibi proprietatem voluerit vſur- pare, niſi hanc teſtimonio ſex bannitorum comprobauerit, ſuccumbet.

ARTICVLVS XLV.

Contra quem in iudicio in ſui præſentia actum fuerit, ſi effugerit, actori res actionis ad- ...icetur: id eſt, conuictus eſt in cauſa. & ſi actio fuerit iniuriarum, in continenti reus proſcri- ...tur.

ARTICVLVS XLVI.

Qui *c* alienum arat agrum, vel forte alter eundem ſibi locauerit neſcienter, interimque ...od adhuc arat, actio contra ipſum moueatur, laborem & ſemina amittit. Qui autem agrum ſibi ...uerat, damnum ei refundet.

Qui vero nondum actione mota ſeminauerit, ipſi competere ſata videbuntur, & ei qui a- ...um obtinebit, cenſum præſtabit.

Qui ſata ſeu ſeminatos agros alterius arauerit, emendam ei dare tenetur, & damnum iure refundet: hoc eſt, quantum creſcere potuiſſet in agris, & cum hoc iudici mulctam, & parti emendam ...uere cogitur.

c. al. Qui arat agros ignorans alienos, vel quos ſibi alter cōmiſit deprehenſus à contradictore, laborem perdit, & ille, qui ſibi commiſit, recompenſabit laborem. Quæ ſeminat eoſdem ſub interdicto, ſemina perdit & laborem, quidquid ſeminat ante querelam, ſemina retinet, & cenſum ſoluto terram obtinebit.

ARTICVLVS XLVII.

Qui ſua pecora in alterius ſata vel gramina immiſerit, damnum reſarciet, & tres ſolidos poſ- ...i dabit pro emenda.

Si autem dominus pecorum immiſſioni præſens non fuerit, & pignoratur, damnum ſi oſten- ...fuerit, ſoluat dominus, prout à paganis arbitretur, & ſex nummi eius emenda erit à quoli- ...ius pecora erant, & ſi plures ſint, quilibet ſex denarios pro pecore emendam dabit damno ...io.

Si vero animalia ſunt, quæ pignorari non poſſunt, ſicut equi feroces, apri, vrſi, anſeres, extunc ...nificatus aſſumat duos viros eis damnum demonſtrando, pecoraque, in ædem domini ſe- ...r eum inculpando; ipſe tandem in ſoluendo eidem tenebitur, ac ſi pecora fuiſſent pi- ...a.

Qui pecora ſua in communia alterius præſidii ſeu villæ paſcua immittit, in ſex nummis deli- pignoratus.

Incultum agrum ſi quis pertranſierit, niſi forte pratum fuerit inſignitum, non puni-

ARTICVLVS XLVIII.

1. Quicquid paſtor in ſua cuſtodia amiſerit, ad eius tenetur ſolutionem.

2. Si quis dimittit fruges in campo, aliorum fructibus vi[illegible]norum introductis, ſi con[illegible] aut conſumentur, poſtmodum à nemine ſibi perſoluantur.

3. Perſimile eſt de decima, ſi decimator eam non ſuſceperit, cui à decimante dimiſſa ac[illegible] nos demonſtrata fuerit.

4. Quodlibet animal, quod fœtum parturit, vbi de veſperi ad hoſpitium venit, [illegible] tempore decimari.

5. Annona decimatur in campis, animalia in villis, in qualibet domo vbi naſcuntur.

6. Decimæ dantur ab omnibus animalibus reptilibus, exceptis gallinis.

7. Quælibet *a* curia, vel ſolum, aut ſingularum domus cum vno pullo ſeu gal[illegible]na [illegible] pro feſto ſancti Martini.

8. Vbi decima ſoluitur in campo, decima ſexagenæ dabitur æque bona, vel decim[illegible] pulus.

9. Introducere volens annonam, hoc intimet decimatori, ſi in villa ſit ſeu in agro, qu[illegible] mator non curat, ipſe ſolus perſonaliter deputet decimam, ita quod ſi poſtmodum impe[illegible] poſſit ſaluari ſacramento, & duobus eam vitis demonſtret: ac eam ſtare permittat. Quod [illegible]o-dum annihilata & conſumpta fuerit, ſine damno manebit.

10. In multis locis, deputata & certa annona in ſexagenis, ſub certo numero, nomine [illegible]ecimæ, & agnus de ouili vnius curiæ, pro decima datur.

11. Vbi *b* decima ſoluitur, vt dictum eſt, in ſexagenis, funiculus duarum debet eſſe [illegible]luarum, à pollice incipientium, per quem manipuli ligabuntur: & hoc in frugibus hyemalibus [illegible] uerus.

12. Qui ſecundum conſuetudinem decimam ſoluit, bene ſoluit.

13. De apibus autem & cunctis animalibus, *c* decimator ſuam accipit decimam, [illegible]e pect[illegible]e voluerit de anno in annum, quouſque ſibi de illa domo cedere poſſit. Si autem expectare [illegible] detur ei, quod ad eum annuatim pertinet.

14. De poledru, id eſt, pullo equi & muli, vnum nummum; de oue, aſino, vitulo, hæd[illegible] lo, dimidium nummi: ſi ſint in numero quinario, aut infra: Si vero in ſenario conſiſtat [illegible] nume[illegible] vltra, decimator ſextum cum duobus nummis: Septimum, cum altero dimidio: octauum, vn[illegible] rio: nonum, medio nummo, ſeu obulo liberabit. Dominus autem animalium duo capita exci[illegible] ſex, & tria de nouem; poſtmodum eligat decimator vnum.

15. Conſimiliter decimantur pulli anſerum, ſecundumque aliquos & caprarum, vno denario.

a. al. Curia ſine horto, & item domus in horto, præterea domus ſpecialiter inhabitata, decimantur vno pullo.

b. al. Si ſoluitur decima, vt dictũ eſt, in capitibus ſeu ſexagenis, debet ligamentum duos nodos cubitum oluere in annona hyemali.

c. al. decimam accipit decimator de anno in annum ſi voluerit expectare, donec ſibi de iure contingat de domo ſolutæ. quod ſi noluerit decimam accipiat in compenſatione.

ARTICVLVS XLIX.

1. Nulli licet ſtillicidium ſeu tectum ſuorum ædificiorum in aream ſeu fundum al[illegible] tendere.

2. Vnuſquiſque etiam tenetur partem curiæ ſuæ ſepire; alioquin damna per hoc vicino [illegible]ata reſarciet, ſua vero damna ſibi ipſi imputabit.

ARTICVLVS L.

1. Qui lapides aut arbores finium regundorum; id eſt, diſtinguendorum limitum, ponere ve[illegible] vicinos, qui ex altera parte fundum habent, ad id vocare debet.

2. Qui curiam ſepit virgis, verſus fundum ſuum arbuſta debet vertere virgarum.

ARTICVLVS LI.

1. Fornaces, cloacæ, & ſtabula porcorum à ſepe trium pedum ſpacio ſunt ponendæ.

2. Quilibet fornacem ſuam & caminum protegere debet, ne à ſcintillarum in curſibus fundus vicini periclitetur.

3. Cloacæ etiam verſus curiam vicini verſæ vſque ad terram muniantur.

ARTICVLVS LII.

1. Tranſcreſcat ſiquidem humulus ſepem, qui radices habet infra ſepem, vel cuius fundo[illegible] ces fixerit, quantum de humulo attrahere poteſt per ſepem humulum tollet, & quod extra [illegible], ad vicinum pertinet.

2. Rami arborum ſepem non tranſcendant, ſi hoc vicino ſit damnoſum.

ARTICVLVS LIII.

1. Quicquid homo cenſualis in terra ædificat aliena, hoc eſt, in fundo cenſuali, ea t[illegible]lle[illegible] p[illegible] & heres eius, cum recedit, præter anteriorem & poſteriorem ſepem, domum & fimum. id e[illegible] minus redimere poteſt, ſecundum arbitrium & æſtimationem paganorum, quod [illegible]i non fe[illegible] ea quam prius dicta, quo voluerit exportabit.

ARTICVLVS LIV.

1. Pecora, quæ paſtorem ſequi poſſunt, nullus domi ſeruare debet, exceptis ſuibus la[illegible] quæ etiam cuſtodiri debent, ne damnum inferant alicui.

2. Nemini licet ſegregatim pecora paſcere, vt per id communi paſtori pretium mi[illegible] ſi *d* tres man[illegible] habeat ſub titulo proprietatis vel feudalis; illi ouile & pa[illegible] [illegible]cuum concceditur habere.

d. al. niſi tres curias aut plures habeat, aut feudum in illa villa.

Vbi pretium paſtori ſoluitur de manſis ſeu curiis, & non de pecoribus appretiatur, illud non ...e denegare, ne villa maneat abſque paſtore.

Quicquid paſtori præſentatur, & ex villa ad eum pellitur, iſtud vice verſa impellere debet; & ...od perdidit, ſoluere tenetur.

Si lupus quid ceperit aut ſpoliator, & ipſe ſi detentus non fuerit, niſi factum per violentiæ cla...orem, ita vt hoc poſſit comprobare, notificet: ad ſolutionem earundem teneatur.

Mutiletur etiam pecus coram paſtore ab alio pecore, vel conculcetur, aut mordeatur, ſi pa... pro his incuſabitur, nominare tenetur pecus; & ſi opus fuerit ad hoc iurare, quod pauperiem ...etrauit. Et ille, cuius pecus pauperiem intulit, debilitatum ſeu læſum in ſuam capiet cure...m, quouſque paſtorem ſequi poſſit, & ſi moriatur pecus, deputatus à iure verigeldus pro eo eſt per...endus.

Accuſetur paſtor, quod aliquod pecus non reportauit, ſuo iuramento abſoluitur. Si autem il... pecus ſuum non inuenit, ſtatim ſub teſtimonio duorum paſtorem accuſando accedit, pro eo ...r iurare non poterit, ſed ad eius tenetur ſolutionem. Dixerit autem ſi paſtor, pecus ſibi non eſſe ...entatum ad paſcendum, hoc nuncians cum duorum teſtimonio virorum, qui viderunt quod pe... ...bi commendatum & præſentatum ſit, facilius obtinebit, quam paſtor denegare poſſit.

ARTICVLVS LV.

Quicquid Scultetus *a* cum maioris partis conſenſu paganorum ordinauerit vtilitatis, huic minori parte contradici non poterit.

ARTICVLVS LVI.

Quæcunque villæ ſeu prædia iuxta flumina aut aquas inſtagnatas ſita ſunt, vel aggeres habent, qui ea ab impetu aquæ protegant, quodlibet *b* prædium in eo partem ſtagni ſuam debet tenere ab ...dis incõuulſam. Si autem vndarum impetus aggerẽ diluit, & per violentiæ clamorem ad id aduo...ntur hi, qui ſub eo commorantur, *c* quicunque eorum ad reparandum aggerem non venerit, ...ta...ia, quæ ſub eo habet bona, ſe noſcat perditurum.

Quicquid aqua euellit de terra, hoc perdit cuius erat, & tuo fundo applicatum tuum erit. Si ... nouum fecerit alueum ſeu meatum, partem fundi tui diruptum non amittis.

Si qua inſula in flumine ex arena nata fuerit, cuius fundo vicinior ſit, ipſi eſt acquiſita. Si autem ...dium omnino tenuerit, poſſidentium ab vtroque ex æquo erit. Quod etiam de alueo ſeu palude ...ccato eſt intelligendum.

ARTICVLVS LVII.

Licet feudum propter inueſtituram ſit plurimorum, id tamen, quod in eo delinquitur, libero poſſeſſori emendatur. *Codices vetuſtiores hunc textum ita legunt*: Licet multis dominis vna pertineat hereditas ſeu feudum, ita quod vnus ab alio ex infeudatione eandem teneat, quidquid aliquis in illa deliquerit, ſatisfaciet poſſeſſori, & nulli alteri.

ARTICVLVS LVIII.

Hæredem feudalem ſi quis poſt mortem non habeat, heres prouincialis, quicunque ſit, tollit mortui bona in feudo deſeruita.

Nunc conſiderandum ſequitur, quando reditus feudi deſeruiuntur vel exſoluuntur. In feſto *d* ſancti Martini eſt omnis cenſus & pactus deſeruitus, quare ibidem ſoluitur die *e* ſanctæ Walpurgis, decima agnorum: Aſſumptionis Mariæ, anſerum: die ſancti Ioannis Baptiſtæ, decima carnium: vbi decima denarius redimitur annuatim: vbi autem non redimitur, ibi quãdo naſcitur, eſt deſeruita. Die ſanctæ Margaretæ, omnis decima frugum, vel ſi prius manipulatur, ſoluitur. Die beati Vrbani decima vinearum & pomeriorum: Sata proprio aratro operata, & raſtrata deſeruiuntur, quando ſemina agro deteguntur, quod & de hortis intelligitur, cum ſcilicet raſtratus & ſeminatus fuerit. Penſio molendinorum, teloneorum, monetarum, vinearum, ſoluenda eſt, cum terminus aduenerit huiuſmodi ſolutionibus aſſignatus.

Si puer annos ſuos compleuerit ante dies cenſus, qui in bonis deſeruitur, puero perſoluitur: ſi vero poſt dies cenſus veros annos expleuerit, tunc in percipiendo cenſu illius anni carebit: hoc ideo dico; quia ſi dominus hortos pueri, aut vineas, aut pomeria coluerit, aut tradiderit ad colendum, vſque ad feſtum ſancti Vrbani, & puer ad annos peruenerit poſt terminum, dominus accipit ...uctum. Si etiam dominus agros pueri ſeminauerit infra annos, dominus ſata recipit, non ſtipulas, ... baculos palmitibus ſeu vitibus alligatos. Non licet domino, pueri ad annos peruenientis, ſecedere, aut gramina defalcare. Si autem prius puer annos attigerit, ante terminum, dominus ſuum ...e...borem. Puer enim ſibi nihil reſtituere tenetur; ſic nec dominus puero, nec eius heredi quicquam dabit, quando *f* poſt mortem eius feudum expectabit.

ARTICVLVS LIX.

Si dominus fundi cenſualem bonis non innatum alienare, aut ille vice verſa recedere velit; ...or...u...; & è conuerſo cenſitus domino in die Purificationis denunciare debet.

Mo... ...cen...us, ...as heres ...cedit in ...ndo, & ſ...luit ex bonis, ſicuti ille ſoluturus eſſet.

N 3 Si vero

---

a. al. pro vtilitate villæ, cum conſenſu plurium ſtatuerit, iſtud à minori parte immutari non poteſt.

b. al. quilibet partem ſtagni ſuam illæſam ſeruare debet, ne per eius negligentiam vicinia ſubmittatur.

c ... ſi per voci ... clamorem vocati ad claudendum rupturam ſtagni non venerint, quidquid hereditatis infra ſtagnũ poſſiderint, perdunt.

d. al. Pro feſto ſancti Bartholomæi.

e. al. ſanctorum Philippi & Iacobi.

f. al. quando tale feudum ad eum fuerit deuolutum.

Si vero dominus moriatur, extunc ei, ad quem bona pertinebunt, hoc eſt, legitimo ſuc[illegible] ſum perſoluet promiſſum; & non niſi ſuo arbitrio [illegible]gebit vatendat [illegible]te.

3. Strata ſeu via regia tantæ latitudinis eſſe debet quod currus alteri cedere poſſi[illegible] cuius onerato cedat, & minus oneratus magis onerato. Pedeſter cedat equiti, & equi[illegible] autem in via arcta conſiſtunt, vt ſupra pontem, aut ſi eqoitans vel tranſiens pe[illegible] ſe[illegible] [illegible] ab inimico, currus tandiu ſt[illegible], donec pertranſierint incommoda fugientes.

4. Currus prius pontem aſcendens, primus tranſeat, ſiue ſit vacuus ſiue [illegible] plenus.

5. Qui prius annonam molendino præſentauerit, prius molere debet, excepto dom[illegible] dini.

ARTICVLVS LX.

1. Qui equum, veſtimenta, ſeu aliquod aliud mobile alii concedit aut impignorat, [illegible] modo res ab eius poteſtate cum conſenſu ſuo deſinunt poſſideri, ſi percipiens [illegible] eam rem vendiderit, obligauerit, deteſſerauerit, hoc eſt, ludo amiſerit, vel furto aut [illegible]rit, is qui res huiuſmodi primo conceſſit aut pignorauit, à nullo poterit eas repetere, aut ab eo, cui ſponte conceſſit aut impignorauit. Si vero is, qui rem huiuſmodi conceſſ[illegible] recepit obligationem, morte directa vel indirecta moriatur; tunc is ſuam rem ab here[illegible] iuris fuerit, poſtulet, vel à iudice, ſi ad eum *a* pertinebit.

a. al. ad eum quoniam modo peruenerat.

ARTICVLVS LXI.

1. Quando Deus hominem formauerat, ei volatilium, piſcium ac beſtiarum dedit [illegible] ex eo iſtis iniuriam inferenti, vita aut ſanitas non auferatur. Tribus *b* attamen in Saxo[illegible] bus, & in eis beſtiis exiſtentibus, exceptis lupis, vrſis, & vulpibus, pax per bannum Im[illegible] tur. Primum eſt nemus, Koyniſch; ſecundum, Mageteyde, atque Harius, tertia. Q[illegible] fe[illegible] occidit, ſoluet bannum Regium LX. ſolidos, mulctæ. Qui autem per dicta nemor[illegible] equ[illegible] & eius baliſta relaxentur; faretra eius ſit munita, nec non eius omnes canes colligabuntur.

b. al. Tria ſunt loca in Saxonia, in quibus ſub banno Regio feris ſecuritas eſt conceſſa, vrſis, lupis & vulpibus exceptis. & hæc loca vocantur merica ſeu ſyluæ banno Regio interdictæ. prima, Choyna, ſecunda, Merica vergemum: tertia, Iubarib.

2. Si feram extra prædicta nemora perſeqoi cœpens, & in nemora effugerit, licite eam [illegible]ris, dummodo cornu non ſuffles, & canes non inſtiges ad inſequendum. Et ſi eam ceperis, [illegible]quiſti, caneſque tuos abſque culpa licite reuocabis.

3. Nemini etiam licet ſata pertranſire venando, & conculcare, poſtquam ſe o exer[illegible] creſcendo acceperint, & in nodulos ſe præparent ad culmum.

ARTICVLVS LXII.

1. Qui verrem tenuerit, canem tacite mordentem, lupum, vrſum, ceruum, ſimiam, a[illegible] quid, erit poſtquam damnum dederint ea animalia excludendo, aot eis victualia den[illegible] cuſare voluerit, hoc facere non poteſt, ſi comprobare poſſit met tertius, is qui damnu[illegible] quod prædictus ea vſque in diem dati damni tenebat.

2. Interficiat quis canem, vel ſimile quid, ipſe nullam ſuſtinet pœnam, ſi ſuum addet[illegible] rum, ſe cauſa neceſſitatis hoc feciſſe.

3. Qui beſtias, *c* quarum natura eſt fera, tenere voluerit, eas intra ſua ſepta, aut munitas debet habere poſſeſſiones.

c. al. addunt: extra ſyluâ bannitam.

ARTICVLVS LXIII.

1. Mulieribus procurare non licet, neque ſine tutore agere. Hæc omnia perdidit eis Calphurnia, quæ ſexus verecundiam coram Rege ex ira oſtendit, dum ſuam in procurando obtinere non potuit voluntatem.

2. Vnicuique teſtificari, agere, & ſe defendere licet, niſi forte in Regis vel ipſius iudi[illegible] proſcriptione. In foro autem Eccleſiaſtico hoc ei non admittitur, ſi eſt excommunicatus.

ARTICVLVS LXIV.

1. Mulieres & virgines violenter oppreſſæ, cum violentiarum clamore coram iudicio agere debent, propter manuale factum & vim ſeu neceſſitatem, quam declarare eas oportet.

2. Qui etiam in furto aut ſpolio comprehenſos iudicio præſentent, cum clamore vi[illegible]rum eos agere oportet propter manuale factum, quod producitur cum hominibus p[illegible]tatis.

3. Præterea qui occiſos iudicio præſentant, vel iniuriam eis illatam proſequi intendunt, cum clamore violentiarum id agere debent, propter manuale factum, quod manifeſtum & claru[illegible] apparet.

4. Spoliatus ſi ſcit vbi res eius ablatæ peruenerint, & ſi iudicem ad proſequendum eas a[illegible] revoluerit, cum clamore violentiarum hoc facere debet, & conqueri propter manuale factu[illegible] ibidem oſtendere debet.

5. Vbi manuale factum non eſt, ſine clamore violentiarum agendum eſt, alias acti[illegible] damnoſa.

ARTICVLVS LXV.

1. Puer infra annos diſcretionis non poteſt in tantum delinquere, quod in vita [illegible]tur. Occidatur vero aut mutiletur quis à puero, tutor illud ex ſubſtantia pueri ſe[illegible]

modum reſarcire tenetur: quod & de damnis aliis à pueris illatis eſt intelligendum, ſi iura erint.

Occiſus autem quis puerum, plenum pro eo dare debet verigeldum.

Caſu ſi quis puerum, dummodo hoc pro delicto eius ſe feciſſe ſuo iuramento affirmapro eo ſuſtinebit.

puerum per crines traxerit, virgis caſtigauerit, dummodo propter delictum & exceſſum ramento confirmauerit, nihil pro eo ſuſtinebit.

ARTICVLVS LXVI.

ce conſiderare antequam pacem, quam in terra Saxoniæ Imperialis Maieſtas ex conſenſu Nobilium, Procerum, Vaſallorum, proborumque hominum in ea commorantium; omnibus in perpetuum temporibus, clerici & religioſi, mulieres, virgines & Iudæi, in Eccleſiæ, cœmeteria, & quælibet villa intra ſepes ſuas ac foueas, aratra cum vta, tam in aquis, quam in campeſtribus, & omnes in his exiſtentes ſecura pace

Omnes etiam dies feriales ſeu celebres ac ligati, ad pacem omnibus hominibus ſunt conſti- & cum his in qualibet hebdomada quatuor dies, videlicet quinta & ſexta feria, ſabbatum & ominicus, quinta feria, propter olei & chriſmatis conſecrationem, cum quo Chriſtiani in bao conſignantur: Ipſo etiam die cœnauit Dominus cum diſcipulis, vbi corpus ſuum nobis in cibum tradidit, à quo & lex incipit noſtra: etiam propter venerabilem in hac die Domini aſcenſion qua ferrata via nobis fuit reſerata, merito tranquillam teneamus. Sexta feria Deus homiauit, & moriendo eum redemit. Sabbato Dominus requieuit; poſt cœli terræque for-, & in ſepulchro poſt amaræ ſuæ mortis paſſionem; & tunc etiam clerici ordinantur, qui Eccleſiæ ſanctæ deputantur. Dominica die homines a Deo reconciliabantur: & ſicut iſte dierum fuit primus, Dominusque in eo à mortuis ſurrexit, sic & omnium erit vltimus. a al. reconciliati Deo ſunt. reſurrectio omnium, ac in eo vnusquiſq; accipiet præmium meritorum: & ideo præ Chriſtianis cuſtodiuntur, & cum veræ pacis conſignatione honorantur: exceptis tamen in manuali violentiæ facto deprehenduntur, vel qui pro eorum reatu a Rege, vel ab alio iudiſcribuntur, eodemque iudicio fuerint deprehenſi.

ARTICVLVS LXVII.

1. Pro violentia ſeu pace fracta ad præſentandum ſe iuri citatus, non plures niſi triginta ſecum ad iudicium ducere poteſt; & hi nulla arma ſecum deferant præter gladios.

ARTICVLVS LXVIII.

1. Si equitantis ſeu viatoris equus fuerit feſſus, eidem liceat ſata ſeu annonam iuxta viam poſiſinuatam ſuccidere, & ſpicas ad pabulandum equo ponere, dummodo ea ſcindendo vnum in via contineat, & ea poſt equi aut equorum paſtum nullibi ferat ad ſui profectum.

ARTICVLVS LXIX.

Occidens aut vulnerans pacis ſuæ violatorem, pro eo nihil demeretur, ſi met ſeptimus hoc in aut in actu violentiæ accidiſſe valeat comprobare.

ARTICVLVS LXX.

1. Poſſeſſio à nullo alienetur, vel ex bonis, quæ poſſidet, nullus expellatur, niſi poſſeſſio foret ab eo acquiſita.

2. Pacis violator debet puniri ſecundum quod ſupra dictum eſt.

ARTICVLVS LXXI.

1. Indicata pace arma, exceptis gladiis, non niſi ad publicam expeditionem, vel ad torneamenta ſunt portanda. Quicunque contra edictum & aduerſus ea fecerint, ſicut illegales & banniti iudicentur. Imperialem enim tranſgreſſi ſunt ſanctionem.

2. Gladios etiam non licet ferre in caſtris, ciuitatibus, aut villis, omnibus qui in eis domicilia aut hoſpitia habent.

3. Arma licite ab his feruntur, qui violentiæ ſequuntur clamorem. Clamorem autem violentiæ ſequi tenentur, qui annos diſcretionis habent, & gladiis accingi poſſunt: niſi iuſta neceſſitaint præpediti, exceptis clericis, mulieribus, ſacriſtis, id eſt, Eccleſiarum cuſtodibus & paus.

Si clamorem ante caſtrum aliquod inſequuntur, ante illud per tres dies & noctes permanere urſque ſub ſua prouiſione & expenſis propriis. Quilibet in ſua iuriſdictione ſequi tenetur, actor inſequitur. Si autem actor nó valeat ſequi vulneratus, ſequantur vicini alij, quamdiu m conſpiciunt. Si forſan violator in aliam ſe transferat iuriſdictionem, & eum ſequentes ehendere in campo queant, antequam gens illius territorij veniat, ab eis licite reducatur. Si ad villas, caſtra aut tes fugerit violator, renouato violentiarum clamore, & congregaſculteto ac tuſt. p obis viris, qui pro tunc haberi poſſunt, ad iuſtum iudicium reſpo-, ad quod præſentaneus eſt, ſi in manuali conſtitens facto; & ſi ſequentiũ perſecutio à ſuo iu-

cio per teſtimonium ſeptem virorum comprobetur, qui probent, quod iſtum in manual[illegible] cuti ſunt ex ſuo iudicio vſque illuc: cautionemque proſequentem ſtatuere debent, [illegible] hominis illius, a ſi forſan iniuſte contra illum iudicent. & ſic eum reportantes faciant, q[illegible] fuerit faciendum.

ARTICVLVS LXXII.

1. Pacis violator ſi ſuper aliquod caſtrum ſe receperit, vel in quo contra iuſtitiam detin[illegible] iudex per violentiæ clamorem ad hoc citetur, ipſe in tanto ſonitu vocis, vt in caſtro audiri [illegible] ad rectum iudicium debet poſtulare. & ſi iudicio non præſentetur, tam caſtrum quam m[illegible] tes proſcribentur. Sed ſi dominus caſtri ſex nuncios iudicis eum actore ad quærend[illegible] in rap[illegible] & ptorem, caſtrum aſcendere permiſerit, tunc caſtrum non eſt proſcribendum. Accuſetur [illegible] ſtrum, quod ab eo, vel ad illum ſpolium ſit illatum aut portatum, dominus ſuo iurame[illegible] b caſtrenſis illud poterit excuſare. Qui autem ipſemet de ſpolio eſt accuſatus, caſtrum, a[illegible] ipſum excuſauerit, non poterit excuſare. Si quis velit caſtrum reum facere per duellum, hoc[illegible] no eius, vel ſuo caſtrenſi, contra ſibi in generatione æqualem repugnetur: alioquin pro[illegible] caſtrum, & ipſi caſtrenſes rei iudicabuntur.

2. Conqueratur ſi quis, quod de alterius caſtro ſit ſpoliatus per aliquẽ, dominus caſt[illegible] excuſet, aut ſatisfaciat, eundem producere debet, aut pro eo reſpondere eum perſonalit[illegible]

3. Agatur vero aduerſus caſtrum, quod quis ex eo ſit ſpoliatus, & ſi actor ſpoliatorem [illegible] dominus caſtri poſt ſex hebdomadas, ſi pro eo incuſetur, caſtrum cum ſuo expurgabit fac[illegible] vel damnum ſecundum quod iuris fuerit, ſine emenda reſarcire debet, dummodo ipſe operis & conſilij ſit immunis.

4. Si inferentes damnum de aliquo caſtro exequitauerint, & infra diem & noctem ad illud [illegible] reuertantur, ſpoliumque ante caſtrum vel in caſtrum ad ſeruandum non dederint, extunc caſtru[illegible] immune ab hoc facto habeatur. Si vero exequitantes facto damn[illegible] ad caſtrum reuertuntur, & ſpolium c caſtro aut ſuis defenſionibus mancipetur, caſtrum iuſto iudicio pro reo in facto iudicetur.

SPECVLI SAXONVM
LIBER TERTIVS.

ARTICVLVS I.

1. Ædificia prædiorum ſeu villarum propter nullam aliam iniuriam ſuccidi, ſeu ad terram [illegible] ſterni debent, niſi in ipſis fuerint virgines aut mulieres violenter oppreſſæ, aut poſt factum [illegible] ctæ: tunc enim domus illæ per ius condemnantur, ſi non, vt iuris eſt, excuſentur. Poſtquam [illegible] demnata iam fuerint ædificia huiuſmodi, ſi reus poſtmodum abſoluitur ab actione, deſtructa iam ædificia non exſoluentur; quia ea à reatu non excuſauit, cum iure fuerant excuſanda.

2. Omne d animal, quod tempore violentiæ illic affuit, per ſententiam decolletur.

3. Omnes huius clamoris violentiæ inſecutores, ſi malefactorem quoquo modo comprehenderint, licet victus non fuerit, non delinquunt, dummodo ab eis iudicio præſentetur.

ARTICVLVS II.

1. Clerici & Iudæi arma portantes, & ſecundum quod iuris eſt, ſi non tonſurentur, ſi quis in eis deliquerit, non aliter niſi vt laico eis emenda præſtetur: quia arma portare non debent, qui pace quotidiana Imperij ſunt communiti.

ARTICVLVS III.

1. Mulier prægnans non debet in iudicio, niſi ad cutem & crines, condemnari.

2. Super fatuos & furioſos ſententia mortis vel membri amiſſionis non promulgatur: ſed ſi damnum dederint, curatores eorum illud reſtaurare debebunt.

ARTICVLVS IV.

1. Qui e reperit ab aliquo ſibi vendita vel donata mobilia, remque venditam negauerit vel donatam; ſi emptor vel acceptator rem ſibi venditam aut donatam mettertius probare poterit, iure eam obtinebit: ſed cum tali teſtimonio, ſi res aliqua ſub aliquo vindicetur, alium ſibi non pote[illegible] quirere warendatorem, quia hic ſuo ſe poterit expiare ſacramento.

2. Qui venditionem recognoſcit, ille emptori warendare tenetur; & qui venditione[illegible] confeſſus, warendare tamen non vult, hic fur aut furi ſimilis præſumitur, niſi illud in vend[illegible] contractu coram teſtibus excepiſſet.

ARTICVLVS V.

1. Quicquid f alicui conceditur, aut apud eum ſub trium teſtimonio depoſitum manife[illegible] rit, de furto aut ſpolio incuſari non poterit. Per tres autem quindenas, ſeu tribus vicibus, p[illegible]

a al. ſi rerum non iudicent lege iuſta, tādem vero à primo reum ducent ad ſeſſūdum, quod ſius fuerit eundem condemnabunt.

b al. Burgenſis.

c al. ad caſtrum inductum ſit, vel ante caſtrū ſeruatū, iuſto iudicio caſtrum condemnetur.

d al. Omne viuens

e al. Si res mobiles quas vendiderit, donauerit, eaſdeq; poſt modum repetat, factum negando poſſeſſor ſuo ſacramento, & duorum, qui factum viderūt, res ipſas facilius obtinebit. Cum huiuſmodi vero teſtimonio, ſi eaſdem res alter quaſi tanquam furtiuas vē dicat, non poterit quem vnū, quod warēdator ſuus ſit, lucrari, illo n proprio abſoluetur ſacramento.

f al. Res concessa ſeu ad ſeruandū coram teſtibus tradita, tanquā furtiua vel ſpoliata repeti non poteſt.

...um ſemper duarum ſeptimanarum citari debet is, qui res alteri co... vel qui eas depoſue-... compareat res ſuas in iudicio, ſi ei videbitur, defenſurus. Quod ſi non fecerit, actor in prædi-...rum rerum mittitur poſſeſſionem. Retentor autem huiuſmodi terminum aut diem, ſi ſine peri-...o permanere voluerit, ſuo accommodatori, aut depoſitori perſonaliter, aut in eius domicilium ...mare debebit.

Accommodatam rem is, cui accommodata eſt, in principio litis, & in conſpectu actoris, ...licite reſtituere poteſt.

Si quis rem ſuam apud alium depoſuerit, & ſi ex furto is eam amiſerit, aut ſpoliis incendiiſque ...erit, vel ſi animal mortuum fuerit, nullam pro eo pœnam ſuſtinebit, dummodo ille ſuo ſacra-...to hoc dolo ſuo non accidiſſe declaret.

Quicquid vero vni conceditur aut pignoratur, illud reddere tenetur non peioratum, aut ſe-...dum ſui valorem exſoluere.

Moriatur equus vel animal obligatum ſine creditoris culpa, hoc ſoluere non tenetur, ſi id ...uerit, & vt iuris eſt, à dolo ſeſe excuſauerit: ſumma autem debiti, in qua obligata fuit res illa, ...o amittit creditor, niſi aliter in contractu fuerat ſtipulatum.

ARTICVLVS VI.

Deteſſerat *a* ſi famulus res domini ſui, aut eas diuendat obligetque, dominus eas repetere po-...r ſe ad illa trahendo. Si autem famulus in ſuis rebus hoc fecerit, ſeu voluntate propria quouis ...o ea alienauerit, domino nulla competit actio, nec ſibi eadem reſarcire aut rependere tenetur, ...et famulo ſua damna reſarcire promiſerat. Si autem res famuli furtiue in domini ſeruitio aut vio-...ter ſine *b* eius culpa auferantur, dominus reſarcire tenetur, & in ſoluendo condemnetur; domi-...o vero ad recuperandum huiuſmodi res actio remanebit.

a al. Amittat ſi vide famulus. *b al. Abſque eius negligentia.*

ARTICVLVS VII.

Iudæus Chriſtiani varendator eſſe non poteſt, niſi vt Chriſtianus reſpondere vellet.

2. Percutiat Iudæus Chriſtianum, aut eundem iniuria afficiat, in qua ſi comprehendatur, vt Catholicus ſententietur.

Percutietur etiam Iudæus à Catholico, aut aliquam ei Chriſtianus iniuriam irrogauerit, quaſi ...m percuſſiſſet, iudicetur, quia in eo pacem Regalem violauit. Iſtam pacem Ioſephus circa Veſpa-...num, cum Titum filium eius à paralyſi curauit, Iudæis acquiſiuit.

4. Emat ſi Iudæus calices, libros aut de ſacris ornamentis quicquam, vel ſi ei hæc obligentur, iſta ...m eius erunt inuenta poſſeſſione, & eorum nequiuerit habere varendatorem, ſicut fur condemne-...

Si quid autem de aliis rebus emerit, vel in pignus receperit, non furtiue neque occultando, die lu-...cente, & non clauſis ianuis, ſi mettertius hoc probare poterit, licet res empta ſit furtiua, ipſe tamen ſummam deſuper datam ſuo obtinebit iuramento. Si vero in teſtibus defecerit, nummos ſuos ſe ſciat perditurum.

ARTICVLVS VIII.

Sunt qui dicant, quod caſtra & Principes ſeu Illuſtres non habeant pacem, quam quis in eis ...iolare poterit, propter præſidia & aſſiduas munitiones caſtrorum, & propter militantes, quos Illu-ſtres ſecum ducere ex debito tenentur; quod tamen falſum eſt; quia perſonis Illuſtribus homagia fe-cerit aut caſtro, & qui ad hoc iure ſunt aſtricti, ſi pacem tranſgreſſi fuerint, mortis ſententia conde-mnentur.

ARTICVLVS IX.

1. Fideiuſſorem ſi quis ſeſe obligauerit aliquem in iudicio ſiſtendi, & id implere non valeat, te-netur pro reo ad ſoluendum, ſecundum modum actionis: quia abſens victus iudicatur. Si vero actio iniuriarum fuerit, abſentis tenetur præſtare verigeldum, qui ad actorem & non iudicem dignoſcitur pertinere, ſed in eo mulctam obtinebit.

Simili modo debet quis pacem pro alio ſtipulatam emendare. Si quis vero pro ſe ipſo ſtipula-tam violauerit pacem, morte puniatur.

Pax ſiue tranſactio in iudicio, in quo ſtipulata eſt, contradicenda aut melioranda venit.

4. Nulli etiam tempore pacis agere licet contra illum, cui pax indicta eſt.

5. Si fregerit quis ſtipulatam pacem, actori pro hoc poſſe agere per duellum & ſine duello con-...um eſt. Si autem violator in manuali deprehenditur facto, iniurata pace iudicetur.

6. Expugnantur etiam in ſtipulata pace caſtra, & homines in eo capiantur, huiuſmodi perpe-...ns, ſuos ſtipulatores ſeu fideiuſſores cum iuramento non poterit liberare.

Si quis aliquem in iudicium præſentare ſtipuletur, ſi is, qui præſentaturus fuerat, ſine ſtipula-...e ſuo ſe præſentauerit, ſtipulatorem liberabit, dummodo hoc præſentatus poterit comprobare.

Qui etiam captiuum fuerit ſtipulatus, iſtud exequi pro tempore fideiuſſor tenetur, & non ...tiuus.

9. Qui hominem, contra quem iniuriarum actio in iudicio propoſita eſt, à iudicio violenter de-...erit, comprehenſus, ſimili pœna plectetur: ſi vero effugerit, eſt ſtatim proſcribendus, ſi in facto ...um violentiarum clamore eſt vocatus, idque poterit comprobari.

ARTI-

ARTICVLVS X.

1. Debeat autem homo aliquem iniuriarum actione accuſatum in tempore [illegible] ſentare, etſi interim præſentandus moriatur, ſtipulator, ſi eum defunctum præſentauerit [illegible] Si vero actio ciuilis ſeu pro debito contra eum propoſita ſit, quod debitum nondum eſt [illegible] eratum, mortuum non oportet iudicio præſentare, ſed fideiuſſor mortem eius mettertius [illegible] & heres mortui pro debito reſpondere tenebitur.

2. Si animal, quod præſentari debuit, mortuum fuerit, promiſſor in iudicio cutem [illegible] uerit, liberabitur.

ARTICVLVS XI.

1. Qui *a* pro ſacramenti præſtatione promiſerit, moriente reo, idem promiſſor aut rei [illegible] ſacramenti tenetur completionem: alias promiſſor ad ſolutionem rei, pro qua ſacramen[illegible] promiſſum, obligatur.

ARTICVLVS XII.

1. Qui agit aduerſus aliquem, & ſi ille è conuerſo contra ſuum velit experiri actoré, p[illegible] ctio, niſi priore diſcuſſa, nõ audiatur. Si multi contra vnum actionem interponere velio[illegible] cæteris reſpondere non tenetur, donec à primo per iudicium ſit abſolutus. Et ſi actio pro[illegible] eſt, in alium terminum differatur, cautionem non niſi pro ſuo præſtabit vergeldo, dato quod [illegible] læ ſint plures.

ARTICVLVS XIII.

1. Si contra aliquem actiones in iudicio proponentur iniuriarum ipſo non præſente, term[illegible] reo ad reſpondendum aſſignetur; & actor infra dictos terminos reum inuenerit, eum licite, [illegible] ſufficientem, vt eius reſpondeat querimoniis, præbuerit cautionem, iure areſtabit; *b* quia p[illegible] ctori iudex, & non reo, in cuius abſentia conqueſtum eſt, nunciauit.

ARTICVLVS XIV.

1. Si homo dictis ſui ferendarij non conſentiat, propter emiſſa ab eo verba, damnum non ſuſtinebit.

2. Contra quem agitur actione iniuriarum, primo varendam petat actionis, quoniam a[illegible] iuſmodi varendæ præſtationem, actor ſuam corrigendi actionem liberam habet facultat[illegible] poſt huiuſmodi præſtationem non eſt habiturus.

ARTICVLVS XV.

1. Si *c* res hæreditaria à duobus poſt tricesimum defuncti poſtuletur, niſi lite inter eos ſopita [illegible] eſt, donec amicabiliter componant, aut vnus alium in iudicio amoueat, nulli eorum præbeatu[illegible] tentor vero rei hæreditariæ, armorum bellicorum, aut ſupellectilis, ſi poſtulata poſt trice[illegible] hibere negat minus iuſte, pro eo mulctã dabit & emendam, ſi eius iniuſta retentio iudici [illegible]

2. Si *d* autem res litigioſa extiterit, à duobuſque impetatur, & iudex eam poſtulet, eidem præſentari debet, eandemque ſeruabit iudex ad litis vſque deciſionem, præſentanſque [illegible]

3. Qui expeditorias res, hoc eſt, arma bellica, poſtulet, agnatus ex parte gladij eſſe debet. ad vtenſilia vero ſeu geradam, cognatus, id eſt, ex parte fuſi ſeu mulieris, duntaxat admittitur.

ARTICVLVS XVI.

1. Nemo *e* alium à ſua repellere poteſt actione, niſi is, aduerſus quem actio fuerat ventilata.

2. Infames tantum tutores habere prohibentur.

3. In Imperio & in ipſa iuriſdictione, proſcriptis reſpondere nemo teneatur, ſed ipſos al[illegible] reſpondere oportebit [in illa iuriſdictione, vbi proſcripti ſunt.]

ARTICVLVS XVII.

1. Proſcriptus *f* quemadmodum aduerſus eum actio proſcriptionis in omni loco iuriſdictionis proponitur, ita ſe in omni eiuſdem iuriſdictionis loco expiabit. Fideiuſſorem autem dare debet, vt iuri compareat reſponſurus: quem ſibi habere nequiuerit, eum *g* iudex vſque ad condignam re[illegible] ſionem retinere tenetur.

ARTICVLVS XVIII.

1. Si proſcriptus dixerit in iudicio, ſe proſcriptionem debito modo euaſiſſe, illud ſi [illegible] Scultetum ſiue, aut præconem, loco iudicis, & duobus teſtibus additis idoneis viris no[illegible] actor probatione vlteriori ſuper proſcriptione contra eum obiecta non indigebit. Sed qui [illegible] banno fuerit proſcriptus, ad probandam ſui expiationem, duorum bannitorum teſtimoni[illegible] cis indigebit.

ARTICVLVS XIX.

1. Ingenui ſeu liberi, atque miniſtrales Imperij licite coram Imperio aut Rege reſtes e[illegible] tentias inuenire poſſunt; quia per ſacramentum Regi fidelitatem debitam ſpopo[n]derunt. N[illegible] tamen tali miniſteriali ſententiam edicere, vel teſtimonium dare, aduerſus bannitos, ſi ca[illegible] ipſius, honorem, aut hæreditatis amiſſionem cedere videretur.

a al. Qui fideiuſſerit pro illo, qui ad iuramentum obligatus erat, &c.

b al. Quia eum dex actori pa[illegible] non iudicis, & non reo, quia abſens ad iudicium citatur.

c al. Si poſt triceſimum diem candidam in iudicio acquirere nitatur, poſſeſſor neutri reſpondebit, donec amicabiliter inter eos componatur, aut vnus alium in iudicio occaſione iſtius à cauſa propellat.

d al. Si prædiū aliquod impetatur à duobus, eique dex exigat id la ſibi tradi, ſeruanda rei cauſa eidem tradetur, donec litigantes per eum ſeparentur, & qui tradiderit iudici, liber erit.

e al. Iudex nõ poteſt aliquẽ à ſua propellere actione, nec alter quiſquam, præterquàm, aduerſus quẽ actio inſtituitur.

f al. Proſcriptus ſe in omni loco iudicij, in quo proſcriptus eſt, eximere à proſcriptione poterit quẽadmodũ etiã in omni loco eiuſdẽ iuriſdictionis contra eum querela excitari poteſt.

g al. Iudex eum in cuſtodia ſeruabit, donec ad obiecta reſpondeat.

ARTICVLVS XX.

Agrum alterius arans ignoranter, nullam pœnam pro eo ſuſtinebit, Sed qui arat agrum, quem ſuum eſſe, ſi ſuccubuerit, hoc emendabit.

Quilibet etiam arantem agrum ſuum licite ſine iudicis licentia, vt eum ad iuſtitiam faciendam inducat, pignorabit.

Arando *a* nemo vitam ſuam amittit aut ſanitatem, niſi ager, qui aratur, alicui per ſententiam adiudicatus, & iudicato pax ſit ſuper eo nunciata.

a al. Nemo poteſt vitam aut membrũ per inductum demerere, arando fundũ indebito ſibi vſurpatum, niſi per ſententiam fuerit abiudicatus, & pax vice-re ſit ſuper eundem publice edita.

ARTICVLVS XXI.

Impetant ſi duo vnam rem vel prædium cum ſimili teſtimonio & actione, & neuter alium vincat in agendo, vtrique æque res erit diuidenda. Iſtud teſtimonium à circumſedentibus villa, in qua huiuſmodi ſunt ſita, aut aliarum circumuicinarum villarum, determinetur, & qui teſtimonium plurimarum habuerit perſonarum, is rem ſeu illud prædium obtinebit. Si vero vicinia ignorat, quis eorum iuſtiorem habeat poſſeſſionem, tunc *b* per ſententiam veritas expedita poterit: actor & reus *c* diuidentibus, quod ad vnumquemque eorum pertineat, ſub iuramento oſtenſa ſtatione; ad quod iudex nuncios ſuos mittet. Quicquid *d* vero ab eis æque oſtenditur, æque dictum eſt, diuidetur.

b al. tunc æqua iudicio decernatur.
c al. veniat, quod recte oſtendat, quantũ ſibi de iure pertinet, & non plus.
d al. Si vero vterq; iuramento probauerit, æquo eis diuidetur.

ARTICVLVS XXII.

Qui equum aut veſtimenta ad certum tempus accommodauerit, & ſi diutius hæc ab eo retinentur, ſtatim poſt interpoſitam à creditore actionem, huiuſmodi reddere debet detentor. Et ſi peiorata fuerint, commodatori ad intereſſe tenebitur. In his vero debitor furtum aut rapinam dici nõ poteſt commiſiſſe, quia ſolus libere accommodauerat.

Licite etiam quis ſua bona, ſicut iuris eſt, poterit vindicare, quæ alius contra iuſtitiam, vltra terminum præfixum tenet occupata.

ARTICVLVS XXIII.

Qui recipit aliter proſcriptum ſcienter, hic mulctam præſter iudicio; ſi vero ignoranter ſe id fecisse iurauerit, impunitus erit.

ARTICVLVS XXIV.

Nullus propter proſcriptionem in vna iuriſdictione factam in alia iuriſdictione condemnari debet.

Qui in ſuperiori iudicio proſcribitur, in omnibus *e* iuriſdictionibus inferioribus ad hoc pertinentibus proſcriptus habetur. Qui autem in inferiori proſcribitur, in ſuperiori iuriſdictione non cenſetur proſcriptus; niſi rationabiliter in proſcriptionem illam veniat.

e al. in omnibus iudiciis ſummo iudicio ſubiectis, proſcr. hab.

Inferior iudex de proſcriptione ſuperioris iudicis cognoſcere non debet, niſi forte ſuperioris iudicis proſcriptio ſibi ita cognita ſit, vt eam iudicis ſuperioris loco voluerit teſtificando affirmare; id quod de ea teſtis loco ſummi iudicis eſſe vet.

ARTICVLVS XXV.

Moriatur ſi iudex, eius ſucceſſor in iudicialibus actus teſtis eſſe debet omnium, quæ in defuncti ſententia iudicio acta ſunt, quantum Scabinorum teſtimonio fuerit informatus, licet ipſe præſens fuerit in facto, nec illud viderit vel audierit.

In foro, oppido, ſeu iuriſdictionibus aliis, reſpondere nullus tenetur, niſi forte manſionem, domicilium, vel bona ibidem poſſidet, vel niſi iniuriando ibi delinquat, vel ibidem reſpondere ſit ſtipulatus.

Quod extra aliquam iuriſdictionem actum conſtiterit, hoc in eo iudicandum non eſt.

ARTICVLVS XXVI.

Rex eſt communis iudex vbilibet omnium.

Liber & idoneus ſcabinatu non compellitur reſpondere in cauſa duelli coram iudice extra. In iuriſdictione autem, in qua inſignitus eſt, id eſt, in qua natus eſt, ſede ſcabinali dignus, & in illa vbi ſedem bannitorum ſeu Scabinorum habuerit, iudicio vel reſponſioni alligetur. Qui autem in illa iuriſdictione ſedem non habuerit, ſuperioris iudicis, vbi reſidet & domicilium habet, iudicium expectabit.

Hanc ſedem pater primogenito; eo vero non exiſtente, * ſeniori & ſibi in generatione ſimili paro relinquet.

** NB. Primogenitus locum occupat ſenior inter proximiores agnatos, etiã hoc iure Saxonico generali & imperiali. Vide Wich. artic. 33. §. vlt.*

ARTICVLVS XXVII.

Mulierem ſi quis in matrimonium duxerit neſcienter, quam de iure ſuperducere non valebat, & tertium pueros procreat ex eadem; ſi poſtea per Eccleſiam fuerint ſeparati, hoc pueris in hereditate non derogat, qui ante diuortium nati ſunt; nec etiam illi, quem mater geſtat tempore diuortij.

ARTICVLVS XXVIII.

Qui alium dicit illegitimum ortu aut officio, hoc cõtra ipſum proponens, ille cum teſtibus in

ſuo

ſuo iure perfectis probare debet. Quiuis tamen, quod [illegible] legimus, & ple [illegible] baturus, facilius auditur, quam propter teſtimonium cuiuſcunque id abiud[illegible] poſſit.

2. Si vero quis dicat contra aliquem, quod ius ſuum furto aut ſpolio perdidiſſet, [illegible] cem cum teſtibus metſeptimus contra eum probare oportet.

ARTICVLVS XXIX.

1. Liber ſeu idoneus ſcabinis bannum ſui ſcabinatus, id eſt, locum vbi natus eſt ſca[illegible] oſtendere aut ſuos progenitores quatuot nominare nun oportet, niſi ſuo æquali in gen[illegible] lum propoſuerit iniungendum.

2. Licite quis iurando bannum ſui ſcabinatus poterit demonſtrare, licet ſcabina[illegible] ſideat.

3. Vbi duo vnam debent diuidere hæreditatem, ſenior diuidat, iuniori vero compe[illegible] hac parte.

ARTICVLVS XXX.

1. Ferendario carere debet, qui perſonaliter coram iudicio reſpondet.

2. Quamdiu quis ſe reſpondere non debere ſententialiter defenderit, tamdiu teſ[illegible] dicitur.

3. Iudex æquus eſſe debet omnibus hominibus; nec debet ſententiam inuenire, ne[illegible] increpare.

ARTICVLVS XXXI.

1. Quidquid vnus alteri debet, vel eidem aufert, hoc hæredibus illius ſoluere tenetu[illegible] Si autem auferens moriatur, hæredes eius pro debito non reſpondebunt, niſi poſſi[illegible] eant [illegible] pro quibus eorum prædeceſſor fuerat inculpatus.

2. Qui captiuat alium ſine rerum oblatione, id eſt, abſque ſpolio, aut vulnerat & a[illegible] nete mortali, & ſine priuatione membri, hæredibus læſi reſpondere non cogitur. Si po[illegible] moriatur, niſi forſan ante deceſſum is, contra reum cauſam iudicialiter inchoauerit.

ARTICVLVS XXXII.

1. Si quis aduena ſe liberũ dixerit, pro libero habeatur, donec per teſtim[illegible]um h[illegible] rep[illegible]

2. Qui ſe liberum dicit, & alter eundem ſeruum eſſe di[illegible] quo [illegible] ituте [illegible] de bere uadet, ſacramento donationem negando p[illegible] ztactam, [illegible] um ſ[illegible] S[illegible] cat, eum eſſe ſuum vernaculum, id eſt, innatum [illegible] uobus [illegible] mentis obtinebit; Si autem alius eundem à domino v[illegible] nceu [illegible] tem eiuſdem ſerui cognatis aut hominibus veridicis obtinere neceſſe eſt. Si tamē is, qui dicitur ſu[illegible] ſeptimus, cum tribus ad eum iure cognationis pertinentibus ex parte patris, & [illegible] bus ex par[illegible] probare poterit libertatem, eam obtinebit, atteſtationes omnes annullando.

3. Poſſidentis ſeruum, probatio facilius admittitur, quam eius, qui eum non poſſid[illegible]

4. Qui ſe in iudicio in ſeruum donauerit, eius hæres huiuſmodi donatio[illegible] iure con[illegible] eum in ſtatum reducet libertatis. Sed ſi dominus eum vſque in diem obitu[illegible] p[illegible] eius [illegible] hæreditatem & prolem, ſi eum ſecuta fuerat, tum & eam, quam poſt don[illegible] genuerat.

5. Qui ſe ſeruum vnius domini negauerit, & ad alium ſe pertinere dixerit, ſi ille, ad quem ſe [illegible] tinere dicat, ad defendendum eum in iudicio non comparuerit, qui eum impetit cum d[illegible] us *a* [illegible] cognatis; quos ſi non habet, cum duobus vernaculis iurando eum obtinebit. Poſtquam v[illegible] pe[illegible] teſtimonium à domino victus extiterit, dando ei colaphum coram iudicio, ſi vult, eundem [illegible] uo ſe[illegible] mancipabit.

a al. cum ſeptimus cogn.

6. In quocunq; iudicialiter actor verigeldum aut emendam acquirit, in eodem iudex mulctam ſeu pœnam, ſi vult, obtinebit.

ARTICVLVV XXXIII.

1. Quilibet *b* ius ſuum coram Imperio vel Rege obtinet: quilibet etiam reſpondere vbique locorum coram Rege tenetur, nō ſecundum patris actorex, ſed propria reæ patris iura. Etiam ad[illegible] incuſata reſpondebit coram eodem, niſi forſan duellum eidem indicetur, ratione cuius poterit [illegible] per ius excipere, ne reſpondeat, niſi in territorio ſuo, de quo eſt oriundus. Si item de proprio [illegible] petatur, eum reſpondere non oportet extra territorium ſuum.

b al. Quilibet aduena ius ſ.

2. Rex etiam non ſecundum hominis tam actoris, quam rei iura, ſed ſecundum ius pr[illegible] qua ſiſtit proprietas, iudicabit.

ARTICVLVS XXXIV.

1. A iudice proſcriptus, & in bannum Regis ſeu illegalitatem inductus, ipſam ſi eua[illegible] per ſex ſeptimanas curiam ſequi debet: eique rex pacem indicet. ille etiam iurare tenetur [illegible] ſiſti & ſe iudici, qui eum proſcripſerat, præſentare. Ibidem tandem infra quindenam, p[illegible] ſuam prouinciam reuerſus fuerit, ſe iudici ſupradicto exhibeat, omnibus, querulantibu[illegible] rus. In ſignumq; a[illegible] complementum iuris proſequendi etiam ſacra programmata, id eſt, literas Re[illegible] ſigillo munitas ſe[illegible]m deferat iudici, vt [illegible]at eum liberum à proſcriptione fore.

2. [illegible] ga[illegible] at[illegible]m incurrens ſine proſcriptione inferioris iudicis, curiam ſequatur R[illegible] g[illegible] ſex hebdomadas & ſit immunis.

3.Qui

3. Qui ſe à proſcriptione Imperij exuerit, & iudicio ſeipſum non ſiſtit, de ſe iuſtitiam miniſtraturus, denuncietur illegalis & bannitus, tanquam per annum & diem in illegalitate Imperij perſtiuſſet.

ARTICVLVS XXXV.

1. Captus in manuali facto, furto aut ſpolio, harum rerum nullum poterit nominare varendatorem.
2. Inueniet autem quis ſub alio res ſuas ſibi ablatas aut furatas, & ſi retentori huiuſmodi rerum manuale non poterit imponere factum, ipſe licite in his rebus ſuum nominabit varendatorem, ſi ei duellaria verba obijciuntur.

ARTICVLVS XXXVI.

1. Qui alium in iudicio ei indicendo duellum comprehenderit, & ſi actio per ſententiam prorogabitur, ambobus pax indicetur. quæ ſi fracta fuerit, debet ante omnia ſiue duello per iuſtitiam emendari. Violator vero ſi in facto comprehenditur manuali, prout violator pacis, iure ſententietur.

ARTICVLVS XXXVII.

1. Qui alium ſine vulnere percuſſerit, aut baculauerit, depilauerit, contexeritque; & ſi cum clamore violentiarum iudicio præſentetur, ob hoc vitæ aut ſanitatis non patietur detrimentum. Mulctam etenim & emendam præſtando liberator.
2. Qui ſe ad teſtimonium, antequam iuſte ſecundum iuris formam interrogetur, exhibuerit, à teſtimonio repelletur.
3. Qui pecus vicini ſui, cum ſuis pecoribus in domos ſuas duxerit, & in craſtino illud emittet, nihil delinquit, dummodo id non neget, & eius non ſentiat vtilitatem.
4. Qui maturos alterius fructus, dum eius putat ſuos aut dominij ſui eſſe, abſcindit, nec eos auferat, non peccat, immo merces ei pro his tribuatur.

ARTICVLVS XXXVIII.

1. Quidquid homo per annum & diem non poſſederit, pro hoc imperitus ſtatim reſpondere tenetur.
2. Mulier imprægnata, poſt mortem viri ſui à bonis eiuſdem eijci non debet ante partum.
3. Comeſtibilia & dotem non hæreditat mulier tempore viri, niſi recipiat eadem poſt mortem eius. Relicta etiam non hæreditat ſuo hæredi ædificia in vitæ prouiſione, niſi viua de loco prouiſionis, in locum proprium vel feudalem illa locauerit vel exportauerit.
4. Mulier cum mortua fuerit tempore vitæ mariti, cognata ipſius vicinior, quæ recipit ſupellectilem ſeu vtenſilia, relinquet lectum ornamentum marito, ſicut fuerat tempore vxoris, & menſam ornabit menſali, & bancum ſeu ſcamnum puluinari, ac ſedile cuſſino.

ARTICVLVS XXXIX.

1. Qui debita ab eo in iudicio petat, qui ſoluendo non eſt, nec habere poterit pro eo ſtipulātem, iudex eum pro debitis creditori tradere debet, quem tenere in victu & labore tenebitur, ſicut aliam familiam; & ſi velit compedi eum includat; aliter tamē eum non debet tormentari. Et ſi effugerit, vel eum dimittat, propter hoc nō eſt à debitis nondum perſolutis liberatus, quamdiu debitorem ſolutionem nequiuerit comprobare, quia, vt ſic, ſemper pignus erit ſuo loco debiti.
2. Qui in iudicio incuſetur, & ſi vt reſpondeat à iudice ſibi præcipiatur, ille vero ſi non reſponderit, vel ſe de iure non reſpondere debere monſtrauerit; mulctatus ſententiatur. quod etiam in ſecunda & tertia vice faciendum erit. & ſi adhuc non reſponderit, extunc in actione eſt ſuperatus. Sed ſi actio fuerit criminalis, a actorem facti debere cauſam cum ſex teſtibus comprobare.

a al. quod actio in vitam aut membri amiſſionem dirigatur: actor, vt ſic, cū ſex teſtib. cauſam iuramento probare tenebitur.

ARTICVLVS XL.

1. Cui aliquid ſoluendum eſt, eum vſque ad occaſum ſolis, in ſua aut in vicina iudicis domo, coram quo ſolutio extiterit acquiſita, oportebit expectare.
2. Qui nummos vel argentum ſoluere debet, ſi pro hoc pignora præbuerit, per id non fit liber, niſi ſic inter eos pactum fuerit.
3. Per Nuncium argentum aut nummi licite perſoluantur; ſed nulli nuncio niſi ei, qui ad hoc à creditore in iudicio deputetur, præſentetur.
4. Talis autem conditionis, quemadmodum in promiſſione continetur, argentum aut nummi perſoluantur; debitorque huiuſmodi denarios, prout promiſerit, ſoluere debet. Si autem conditio non ſit nominata, argentum aut nummi præſtentur, qui communiter ſunt currentes vel vſuales in illo loco vel iudicio, vbi promiſſio facta fuerit.

ARTICVLVS XLI.

1. Cuiuslibet captiui pacta aut promiſſiones ipſo iure ſunt irritæ & inanes: ſed ſi ſibi mediante ſua promiſſione induciæ tribuantur, vel ſi tranſactio ab eo ineatur aut permittitur, nec intereſt ſit ē donando pecuniam, ſiue ſine donatione illud iuramentum interpoſitum ſit: hæc duo, & non alia, promiſſa illæſa cuſtodiantur, quæ ab ipſo in captiuitate promiſſa ſunt vel iurata. Sed ſi ſuper fidem ſuam mittatur ad terminum, de iure debet in termino conſtitui, ac redire fidem ſuam liberaturus.

O pro

pro pretio autem aut gratis liber factus implere tenetur, qualitercumq; promiſerit, aut iurauerit ab-renunciationem vindictæ.

2. Quid, quid homo iurauerit aut promiſerit ob ſuæ vitæ aut ſanitatis conſeruationem, & ea implere nequiuerit, iuri ſuo in eo non derogabit.

3. Qui aliũ captiuauerit fraudulenter, ſi ſe reuerſurũ promiſerit, aut alia iurauerit, eadimplere non tenetur: dummodo iurando affirmet, ſe doloſe & per metum ad iſtam inductum ſtipulationem.

4. Quicunq; etiam ab alio in iudicio pecuniam debitam petit, cauſam debiti, ſi hoc reus poſtulet, actor exprimere teneatur, an ex promiſſo debitor ſit, vel pro hereditate, quam ab ipſo acceperat.

ARTICVLVS XLII.

1. Altiſſimus Deus hominem ad ſuam creditur imaginem condidiſſe, & vnum ſicut alium [illegible] redemit beatiſſima paſſione. Ipſe enim æque pauperem & diuitem in ſuam collocauit charitate

2. Quare non admiremini, hunc librum tam parum de iuribus miniſterialium enarrare, cum & variæ ſunt, (id eſt, tot apparent) in eo diuerſitates, quod vix enucleari poſſint. Nam ſub quolibet [illegible]ſcopo, Abbate & Abbatiſſa ſibi ſpeciales competere volunt iurium innouationes; id eſt, iura miniſterialium ſunt diuerſa, quæ diſtinguere non ſufficit.

3. Et etiam cum leges huius priuilegij per diuorum Principũ conſtitutiones gemmis verborum primitus exornabantur, miniſterialium conditio non conſiſtebat, ſed omnes liberi erant.

4. Cum etiam noſtri prædeceſſores ad iſtam ſe tranſtulerunt prouinciam, omnibus competebat facultas ingenuitatis.

5. Scrutando præterea meos ſenſus, exemplum ſeruitutis inuenire nequeo, ſecundum ſacram ſcripturarum, & legum ſanctarum veritatem. Opinantur tamen quidam à Cain fratricida ſeruitutem incœpiſſe, ſed hoc non. ſtirps enim eius per diluuium funditus deleta eſt; ſeruitutem vero in hunc diem cernimus.

6. Quidam etiam ſeruitutem à Cham filio Noe incœptam putant; ſed nec id locum habet duos enim quamuis Noe beatificauit filios, tertium tamen non redegit in ſeruitutem. præterea, Cham per ſuam ſtirpem poſſedit Affricam: Sem in Aſia morabatur: Iaphet, Europam ſibi ſubiungauit, & ſic nullus illorum alterius ſeruus permanebat.

7. Item, alij eam ab Iſmahele oriundam opinantur; non tamen veriſimile videtur: ſcriptura ſiquidem Iſmahelem ancillæ filium, non ſeruum alicuius nominauit.

8. Deinde plures ſeruitutem ab Eſau exiuiſſe commemorant; ſed nec id verum eſſe creditur. Iacob enim. & ſi quidem recepit à patre eius benedictionem, & per eam dominium ſuorum fratrum obtinebat; non tamen Eſau maledictionis ſeruituti ſubponebatur.

9. Iure etiam noſtro cautum habemus, quod nullus ſe in ſeruum dare poteſt, quin ſuus contradicat hæres, qualiter ergo tunc Noe aut Iſaac alium in ſeruitutem redigere poſſet, cum nec ipſum quis donare in ſeruum poterit.

10. Ex Scripturis ſacris etiam colligitur, quod Dominus à patrato opere, die ſeptimo requieuit. Septimam etiam hebdomadam ſtatuit obſeruandam, cum Iudæis Decalogum tradidit; & nobis flamen ſeu Spiritum ſanctum ſuum immiſit. Septimum inſuper menſem & annum, qui liberationis dicebatur, in quo omnes ſerui & captiui ad priorem ſtatum, ſi volebant, manumittebantur, ſuis duxit ceremoniis ſubiungendum. Poſt ſepties autẽ ſeptem annos, annus iubilæus adueniebat; in eo quoq; omnes liberantur; quæ libertas ex neceſſitate etiam nolentibus præſtabatur.

11. Dominus etiã Ieſus nullum hominẽ alterius eſſe hominis in numiſmatis tẽtatione, ei à Phariſæis & Herodianis oblata deſignauit, dicens: *Reddite imaginem Cæſaris Cæſari & quæ ſunt Dei Deo.* Ex his verbis colligitur, hominẽ ad Deum pertinere, & qui eum occupat, in Omnipotentis peccat poteſtatem.

12. Secundum autem rei veritatem, ſeruitus per captiuitates iniuſtas, comminationes & iniurias initium habet, quam homines propter longi temporis conſuetudinem, tanquam iuris eſſet, vſurpare cupiunt.

ARTICVLVS XLIII.

1. Quarum rerum ſe homo non iure intromittit, ſi eas iure dimittere compellitur, cum mulcta & emenda his renunciare eum oportebit. Quas res vero cum cõſenſu veri domini accipit, velut ſi alicui dimittantur, concedantur, accommodentur, ſi res iſtæ non perſoluantur, vel debito tempore non reſtituantur, propter hoc receptor non præſtabit mulctam, niſi earum redditio corã iudicio fuerit ſtipulata.

ARTICVLVS XLIV.

1. In Babylonia incœpit Imperium. Ciuitas illa toti imperitabat mundo, quam Cyrus expugnauit, & in Perſiam tranſtulit, in qua vſq; ad Darium perſeuerauit. quem tandem Alexander vicit, & Imperio Græciæ applicauit, & ibi ſtetit quouſq; Romani ſibi Imperium aſſumpſerunt. & Iulius imperare cœperat. Ex eo adhuc Roma ſecularem, & à beato Petro tenet gladium ſpiritualem, totiuſq; mundi vrbs illa tenet principatum.

2. Cum ad prouinciã iſtam noſtri aduenerunt prædeceſſores, Turingos exinde fugauerunt. Mortuo enim Alexandro, quem, vt Aſiam Imperio ſubiugaret, iuuerunt: in regione Aſiatica poſt ipſius obitum, propter ſubiugatorum odium, morari non audebant, in trecentis galeis ſe receperunt, quæ omnes fluctibus maris tumeſcentibus, exceptis quinquaginta quatuor, interierunt; quarũ decem & octo littora Pruſſiæ petierunt, & illam obtinuerunt; duodecim item galeæ Rugianorũ terram occuparunt; viginti & quatuor autem in iſtam ſe terram receperunt. & cum in numero eſſent pauci, ita

a al. ſubiugauerunt.

quod

quod agros culturæ tradere commode non poſſent, fugatis & interfectis dominis Thuringorum, reliquam gentem, vt operaretur terra, viuere permiſerunt, talia imponentes eis iura, quemadmodum adhuc conſiſtunt in conditionibus Latinorum. Et ex his, qui iuri derogabant ſuo, dediticiurum conditioni ſubuciebantur.*

ARTICVLVS XLV.

1. Nunc intelligite, qui verigeldus cuilibet hominum iuxta vniuſcuiuſque conditionem debeatur. Illuſtres, Spectabiles & Banniti, in emenda ac verigeldo coæquantur.

2. Illuſtres tamen ſeu Principes, ac Spectabiles & Liberi domini, per ſolutionem auri præ ceteris honorantur. Illis etenim duodecim nummi aurei loco emendæ debent præſentari; quorum quilibet nummos tenet ponderoſos; & pondus nummi aurei, pro decem argenteis computatur: & ſic duodecim aurei nummi valorem triginta ſolidorum obtinebunt.

3. Bannitis, ſeu loco ſcabinali idoneis triginta ſolidi ponderoſorum denariorum, pro emenda p... ntur, horum viginti ſolidi marcam ſolent ponderare: decem & octo talenta denariorum ponderoſorum eorum continet verigeldus.

4. Quælibet mulier maritata, dimidiam ſui mariti partem emendæ & verigeldi obtinebit.

Virgo innupta dimidiam habet emendam, ſecundum ortus ſui generationem: deſponſata vero eandem medietatem ſponſi ſui. Maritus eſt etiam tutor vxoris poſt deſponſationem.

6. Vxor cum lectum mariti aſcenderit, per illam copulationem eidem in generatione coæquatur mo ... mo viro, mulier ab eius iure liberatur.

Paganis vero ſeu cenſualibus, qui iudiciũ ſculteti quærere ſolent, quindecim ſolidi pro emenda & decem talenta loco verigeldi numerantur. Ex his etiam à Præfectu & Scabinis, ſi neceſſe fuerit, præco eligitur, ſed non niſi qui tres manſus habeat proprietatis.

8. Aliis etiam liberis hominibus incolis, qui nullam habent proprietatem, ſed veluti aduenæ & peregrini adueniunt & recedunt, vt paganis verigeldus & emenda tribuatur, hoc eſt, quindecim ſolidi emenda.

9. Verigeldus, decem talenta, viginti ſolidi & ſex nummi cum quadrante, eſt emenda *a* Latinorum: & nouem libræ ſeu talenta eorum eſt verigeldus.

10. Duæ laoeæ chirothecæ cum furcula ſeu tridente, quo fimus tollitur, emenda eſt *b* dedititiorum. Duodecim *c* vero virgarũ cumulus tritici, ita vt virga vna paſſum diſtet ab alia, & quælibet virgarum duodecim clauos habere debet; clauus vero in aſcendendo vnus ab alio in ſpacio, vſque ad humeros diſtet, vt cumulus ſurſum poterit ſubleuari. In quolibet clauo duodecim burſæ pendere debent & duodecim ſolidus quælibet burſa contineat; hic eſt eorum verigeldus.

a al. agricolarum.
b al. hortulanorum, ſeu illorum, qui domini laboratores ſunt.
c al. Acervus tritici duodecim hab. ſtatuas, quarũ quælibet per vnũ paſſum ab alia deſtet; & quælibet ſtatua clauos contineat duodecim à ſe inuicem æq. antes, in altitudine vnius hominis ſtatura vſq; ad humeros.

11. Ordinatorum ſeu Clericorũ filiis, & aliis illegitime procreatis ſoluitur in emenda currus fœni, quem duo boues annales ſeu vnius anni trahere poſſunt.

12. Hiſtrionibus, ioculatoribus, & his qui in ſeruitutem ſe dederunt, emenda datur vmbra viri.

13. Pugilibus, eorumq; filiis emenda, ſplendor videlicet contra ſolem, clypei duellaris præſtetur.

14. Duæ virgæ & vna forpex emenda illorum eſt, qui furando aut ſpoliando iuri derogarunt ſuo.

15. Illegitimorum emendæ parum afferunt vtilitatis, ideo tamen poſitæ ſunt, vt eis acquiſitis iudici per hoc mulcta præſtetur.

16. Sine verigeldo illegitimi reperiuntur, attamen ſi quem illorum quis ſpoliat, interficit aut vulnerat, vel illegitimam violat, pacemque in eis fregerit, ſecundum iura pacis violatoris iudicetur.

ARTICVLVS XLVI.

1. In meretrice autem & in alicuius concubina committitur violentia; & ſi eam quis præter eius voluntatem violat, in vita ſua condemnetur.

2. Pro vno vulnere non niſi vnus impetitur, licet rei operis & auxilij poſſint plures accuſari.

ARTICVLVS XLVII.

1. Quicumq; alteri quidquam iniurioſe, violenter, vel præter eius voluntatem, ſiue ſit multum, ſiue parum, abſtulerit, ceperit, reddere compellitur cum emenda. Sed ſi auferens ablatam rem habere non poſſe iurauerit, ſoluere eandem debebit, ſecundum æſtimationem actoris, aut valorem minuet ſacramento.

2. Venatile cum venatili in valore ſimili, dummodo hoc iuretur, perſoluatur.

ARTICVLVS XLVIII.

1. Qui pecus alterius voluntarie aut ſine voluntate occiderit, quod manducari poteſt, conſtituto verigeldo perſoluat. Qui vero id mutilet, cum ſuo dimidio liberatur verigeldo ſine emenda, ſi iurare non ſpontanee ſe feciſſe; & ipſe illud retinet, cuius erat.

2. Qui autem voluntarie, ſponte & abſq; neceſſitate occiderit, aut in pedem mutilet animal ad manducandum minime aptum, plenum perſoluere tenetur verigeldum, cum emenda. Si vero in oculo mutiletur, mutilans eius præſtet medietatem.

3. Occidatur autem aut mutiletur animal non ex hominis conſenſu, ſed tamen ex eius culpa, & ſi hoc iuratur, ſine emenda, vt ſupra dictum eſt, perſoluetur.

4. Mutiletur autem aut occidatur canis, cum hominem aut ſuum pecus in campis, vel in villa mordere voluerit, nulla emenda ſequetur, ſi alio eum modo compeſcere non potuiſſe, vt iuris eſt, faciens iuramento comprobabit.

ARTICVLVS XLIX.

1. Canis, qui campum viſitauerit, alligetur, ne ab eo damnum alicui inferatur. Quod ſi [illegible] ab eo, quem inſequitur, vel ſi hic ſoluendo non eſt, à dom[illegible]o reſarciatur.

ARTICVLVS L.

1. Vbi Theutonicus præter iniuriam, vitam, ſanitatem, aut manum amittit, ſiue inde ſe redimat, ſiue non, deſuper mulctam aut emendam non præſtabit.

ARTICVLVS LI.

1. Nunc intelligite de animalium volatiliumque verigeldo. Pullus cum *a* dimidio num[illegible]mo, [illegible]ta totidem; auca autem cum nummo perſoluetur. Auca *b* vero oua ponens, & gallina tribus nummis perſoluentur. Et anas venaticis docta ad alias alliciendum, tantundem.

2. Hoc idem etiam fit cum porcello catulo, & hœdo dum ſugunt: agnus & capreolus, cu[illegible] tuor: Vitulus, cum ſex: ouis cum octo: pullus equinus, in duodecim: hoc eſt in ſolido, dum ſugunt: Canis *c* cuſtodiens curiam, ſeu canis fundi, ſicut & is, qui ouile ſequitur, tribus ſolidis: an[illegible]ual porcus, & pecus domeſticum, quatuor ſolidis: ſus ſucculos portans & nutriens, quinque ſolidis: Verrem ſimile modo computando plenæ ætatis: Bos aratrum trahens, aſinus, mulus, & equa, cum [illegible]lidis: item equi ad laborem valentes, duodecim ſolidis ſoluuntur: cæteri equi, qui iuuenes [illegible], ſecundum ſuam ætatem computabuntur: equus, cum quo quis dominum ſuum ſequendo eidem inſeruit, talento, id eſt, viginti ſolidis, coæquatur.

3. Dextrariis autem curſoribus, & ambulatoribus, equis militum, verigeldos certus non eſt deputatus, nec porcis incraſſatis: ideo ipſi, & omnes res mobiles, ſecundum æſtimationem, [illegible]ol[illegible]tionem faciens eam ſuo iuramento non minuerit, perſoluantur.

a al. cum denario.

b al. Auca nutriens, & gallina tempore nutritionis.

c al. Canis fundum cuſtodiens, uno ſolido: paſtoricius vero tribus exſoluitur ſolidis.

d al. iumentum, & alij equi campeſtres ad laborem apti, &c.

ARTICVLVS LII.

1. Regem eligere iure Theutonici debent. Et cum ab Epiſcopis ad hoc deputatis benedi[illegible]tur, & ad ſedem in Aquiſgranis receptus fuerit, Regalem habet dignitatem. Cum autem ab Apoſtolico fuerit conſecratus, Imperij habet poteſtatem, & Imperialem dignitatem & nomen.

2. Rex ipſe eligitur iudex ſuper proprium feudum, & vnius cuiuſque hominis vitam.

3. Imperator vero, quia in omnibus locis iniurias iudi[illegible]are non poteſt, [illegible] Illuſtribus, id eſt, Principibus, confert Comitatus ſeu Comitias vexillaque feudalia, & Comitibus præfecturas, id eſt, ſcultetias, quæ ipſi etiam vlterius conferre poſſunt.

4. Feudum ſeu iuriſdictio feudalis, per quam aliquis in vita aut manu condemnetur, in quartam perſonam non confertur, excepta præfectura, id eſt, ſcultetia, in Comitatu.

5. Iudex enim abſque præfecto, id eſt, ſculteto, legitimum iudicium habere minime poteſt, quia ſi de iudice conqueratur, coram ſculteto reſpondere tenetur. Sculteus enim eſt iudex [illegible] iudicis, & Palatinus ſeu Palatigrauius Imperatoris iudex eſt. Burggrauius vero, id eſt, perpetuus Caſtellanus, iudex eſt Marchionis.

e al. Principes tamē deinceps ſeu ſubactos, loco vaſallorū, & feudale vexillum ſub nomine Ducali ibidem fore permiſerunt. Imperiū vero poſtmodū eis & feudū illud Principatus aut Ducatus, & feudale vexilli abſtulit.

ARTICVLVS LIII.

1. Quælibet prouincia Theutonicæ terræ habet ſuum Palanſgrauionatum, *Saxonia*, *Bauaria*, Franconia & Sueuia: quæ antequam a Romanis ſuperabantur, Regna fuerunt, à quibus *e* ipſis in Ducatus nomina fuerunt permutata. Attamen Illuſtres in vaſallos & vexillorum feuda reſeruarunt, quę ipſis per Imperium iam ſublata ſunt.

2. Iudex in ſuo iudicio mulctam habet, & non emendam, eo quod iudex agere non poteſt & indicare: nemini vero emendatur, niſi actori. Ideoque Illuſtribus emendam non competere, iniuſte ab aliquibus vulgatum eſt.

3. Non *f* licet alieni iudicium diuidere, aut integrum conferre iam collatum, ita, quod ille, cui collatum eſt, habeat ſucceſſionem, quod oporteat incolas ſuſtinere, niſi ſit Comitatus pertinens in feudum vexillorum; eundem non licet vacantem habere.

4. Similiter non licet Regi vel Imperatori vexillum feudale diutius retinere, quin illud conferat infra diem & annum.

f al. iudiciū diuidere non licet, nec integrum conferre, vel partitionem, quod ille, cui collatum eſt, ſucceſſionē habeat: quod oportent incolas ſuſtinere, niſi ſit ſpecialis Comitia, quæ vexillo pertineat feudali. hanc enim vacantē habere nō licet.

ARTICVLVS LIV.

1. Feudum in iudicando ſeu iudicio, non licet alicui habere, niſi ſit liber, idoneus ſcabinus, & niſi Regi fidem & homagium faciat, ſecundum ius liberorum. & per hanc fidem etiam iuret, quando ducitur in teſtem.

2. Rex cum eligitur, oportet Ipſum iurare fidem; id eſt, homagium præſtare Imperio, & [illegible]od iuſtitiam exaltet, confortetque; iniuriam vero pro poſſe deprimat; & etiam Imperium in [illegible]uo protegat, ſecundum quod ſcit & præualet. quo finito, iuramentum aliquod de cætero non p[illegible]it, niſi forte ab Apoſtolico de hæreſi accuſetur. Poſtmodum omnium rerum ad ſuum reſtimoni[illegible] pertinentium pet[illegible] *g* & ſub ſacramento ſuam p[illegible]nat promiſſionem, vbi pax [illegible].

3. Viciatus corpore, aut leproſus, vel ſententia Apoſtolici iuſte innotatus, in Regem no[illegible]ſt eligendus.

4. Rex debet eſſe de legitimo thoro natus & ingenuus, in iureque ſuo immaculatus.

5. Poſtquam in Regem electus ſit quis, Fr[illegible]neonicæ debebit habere iura, cuiuſcunq; fue[illegible] nationis. Quia ſicut Franco, niſi in manuali deprehendatur facto, in vitam eius condemnatur aut ius Fran-

g al. & vbi ſacramento pax confirmatur, ad hoc ipſe ſuū præſtare debet promiſſum.

Francorum amiſerit ex cauſa, illudque abiudicatum ſibi ſit: ita nemo poteſt in iudicio vitam Regis impetere, niſi prius per ſententiam fuerit Imperio priuatus.

ARTICVLVS LV.

1. Super Illuſtrium vitam, & eorum ſanitatem, nemo iudex exiſtit, niſi Imperator. Super vitam bannitorum condemnatorum, nullus niſi vetus præco iudicabit.

ARTICVLVS LVI.

1. Pręco communis, cum à iudice & ſcabinis fuerit electus, Regi tenetur fidem facere ſecundum ius liberorum.

2. Poſthac iudex per manum eum ducendo, ſuper ſedem cuſſino textam, in oppoſito ſui locare debet, & reliquias aut crucem in ſinum eius collocabit, pacemque eidem pronunciabit. Et extunc pignorandi, areſtandi, detinendiq; vnumquemuis & bona illorum præco, *a* quando hoc faciendum pronuncietur, habebit poteſtatem.

a al. quando ad id fuerit expeditus, & per ſententiā aſſignatus, hab.

3. Si vero iniuriam commiſerit, vitæ ſuæ & rerum, vt alius, patietur detrimentum.

4. Gladium aut arma non ferat; ſed ſi in exequenda iuſtitia ei indebite reſiſtatur, clamor debet confinium aduocari, & tunc debet ius proſequi ſecundum ſuum poſſe. Quod ſi non poterit, iudici conqueratur.

5. Et ei pertinet homo decimus morti condemnandus, & hunc poteſt dimittere, ſi redimatur ab ipſo.

6. Vbi etiam vir moritur aut mulier abſque hærede, *b* fructus in horreis pauimento viciniores ad eum pertinent, & veſtis quotidiana defuncti, vbi proprietas datur, & donationis pax renunciatur, ab ea tres ſolidos obtinebit.

b al. annona creſcēs in terra vacante, ſibi pertinet.

7. Facultatem etiam habet vnum hominem excepto ſculteto, in qualibet villa abſoluere à iudicio, ſi non contra ipſum ſit querela, vel ſi incuſatus non ſit.

ARTICVLVS LVII.

1. Imperator à tempore conſecrationis ab Apoſtolico aut alio; niſi in tribus caſibus, poteſt excommunicari: qui ſunt, hæreſis, matrimonij diſtractio, & *c* ſacrilegium.

c al. aut eccleſias deſtruxerit conſecratas.

2. In Principis electione, Primus erit Epiſcopus Treuirenſis; ſecundus Moguntinenſis; tertius Colonienſis. Primus inter Illuſtres Regni, Palatinus Rheni, qui eſt Dapifer; ſecundus, Dux Saxoniæ, Marſchalcus; tertius, Marchio Brandeburgenſis, Camerarius; Bohemiæ Rex Pincerna eſt, qui non eligit, quia noſtræ non eſt nationis.

3. Præter iſtos ſuccedit etiam electio omnium Principum Imperij, tam Clericorum, quam Laicorum, non quod ſicuti prædicti ſecundum eorum placitum eligere debeant, ſed quem omnes Illuſtres eligunt, eundem præ cæteris in Regem nominabunt.

ARTICVLVS LVIII.

1. Principes Imperij nullum dominum, præter Regem, habere debent.

2. Nullū eſt feudū vexilli, de quo poſſit Illuſtris ſeu Princeps fieri, niſi illud ſibi à Rege cōferatur.

3. Feudum alij prius collatum, ſequenti Illuſtriam non tribuit dignitatem.

4. Quidquid alter, vt ſic, ab eo accipit in feudum, exinde non eſt in feudo primus, quia alter recipit ante eum, & non poterit idem Princeps Imperij dici.

ARTICVLVS LIX.

1. Cum electus fuerit Epiſcopus, Abbas, Abbatiſſa, qui ſcuto fruuntur bellico, tales primo tenentur à Rege feudum recipere, & poſtea ab eccleſia curam ſpiritualem.

2. Poſtquam vero receperint feudum, ius feudale conſerre poterint, & non ante.

3. Vbi Epiſcopus, Abbas aut Abbatiſſa in ſex ſeptimanarum tempore non eligatur, electioque Regi pertinent vel Imperatori; electio, vt ſic, deuoluitur ad Imperatorem, & ille conſerre poterit idoneos pro ſua voluntate.

ARTICVLVS LX.

1. Imperator confert cum ſceptro ſpiritualibus, & cum vexillis ſecularibus feuda omnia illuſtrię dignitatis. Nec licet ei feudum vexilli vacans per annum & diem non collatum tenere.

2. In quamcumq; ciuitatem Imperij Rex deuenerit, ibi telonea vacabunt ſibi, & monetæ.

3. Quamcumq; etiam prouinciam ſeu territorium intrauerit, iudicium illius ſibi vacabit, & ei licebit iudicare omnes cauſas, quæ coram iudicio non fuerant inceptæ aut finitæ.

4. In aduentu Principis omnes detēti ad faciendum cum eis iuſtitiam ſunt Regi præſtandi, quanto citius poſt Regis poſtulationem id commode fieri poterit, & in eius præſentia conuincendi ſunt, aut vt iuris eſt, dimittendi.

5. Poſtquam Imperator aut Rex vel eius nuncij, detentori in domo illius aut curia denunciauerint, vbi detentus habetur vel antea tenebatur, vt eundem repræſentent; illi vero id facere contempſerint, & citatio per nuncium Regium probari poſſit, ſtatim, qui eos tenent & detinuerunt, & caſtra in quibus detinentur, proſcriptioni Imperij includentur.

ARTICVLVS LXI.

1. Poſt *d* decem & octo hebd[illegible] ſuum iudicium in legitimo iudiciali termino, vbi ſcabini, præfectus, & præco ſunt præſent[illegible] ferıales & ligatos, debebit denunciare.

d al. Comes quilibet iudicium ſuum ſemper indicere debet, in decemocto ſeptimanis, extra tēpus feriatum, in loco legaliū iudiciorū, vbi Sculteto, Scabini, & Præco generale aſſuerint.

2. Nemo poteſt Præfectus eſſe, niſi ingenuus ſit, & de illa iuriſdictione oriundus.
3. Præco ad minus dimidium manſum habere debet proprietatis.
4. Omnes illius iuriſdictionis ab ortu ſolis, ſi iudex ibi fuerit, vſque ad meridiem, iudicium eius debent expectare.

ARTICVLVS LXII.

1. Quinque ciuitates, quæ Palanciæ dicuntur, in Saxonia inueniuntur, in quibus Rex legitimis debet præſidere curiis. Prima dicitur Grona; Werlha ſecunda, quæ modo in Goslarium eſt tranſlata; Walhuſen tertia; Halſtede quarta; quinta Merſeborg.

2. Septem etiam feuda vexillorum in Saxonia ſunt definita: Ducatus Saxoniæ, a Palantia, Marchia Brandeburgenſis, Landgrauionatus Thuringiæ, Marchia Miſnenſis, Marchia Luſaciæ, & Comitatus Aſcaniæ.

a al. Landsberga.

3. Quatuor b Archiepiſcopatus cũ quindecim Suffraganeorũ diœceſibus in Saxonia reperiuntur: Magdeburgenſi ſubeſt Epiſcopus Neumburgenſis, Merſeburgenſis, Miſnenſis, Brandeburgenſis & Hawelburgenſis, Archiepiſcopatus Moguntinenſis quatuor in Saxonia habet Suffraganeos: ſcilicet, Halwerſtadenſem, Hildenſemenſem, Werdenſem & Padelburgenſem. Archiepiſcopo Bremenſi obediunt Epiſcopus Lubicenſis, Schwerinenſis & Raczeburgenſis. Epiſcopus vero Oſenburgenſis, Mindenſis & Munaſterienſis Archiepiſcopo obediunt Colonienſi.

b al. Duo Archiepiſcopatus in Saxonia inueniũtur cũ quindecim Epiſcopatibus.

ARTICVLVS LXIII.

1. CONSTANTINVS Imperator Syluestro Apoſtolico, & per eum Eccleſiæ, mulctã ſexaginta ſolidorum conceſſit temporalem, adiungens eam ſpirituali ad puniendum & ad conſtringendum omnes, qui Deo & Eccleſiæ ſatisfacere contemnunt, & in foro eccleſiaſtico pœnas incidunt criminales; vt ius alterum alteri ſuccurrat viciſſim ad coarctandum, vt dictum eſt, rebelles ac in eccleſia contumaces.

2. Excommunicatio in animæ, non corpori eſt nocitura, & ita corpus non perimit. Nec eſt excommunicatus per hoc conditio in iure ciuili deterior, neque feudali, ſi Imperij proſcriptio excommunicationem non ſubſequatur. Proſcriptio hominem morti condemnat, ſi in ea fuerit deprehenſus: ius autem ſibi non aufert, c niſi in ea diu contumaciter perſeueret.

c al. quantũcunq; etiam in ea perſeuerauerit.

ARTICVLVS LXIV.

1. Cum Rex publicam indixerit expeditionem, vel ſuam curiam ſeu ſententiandi illuſtribus per ſacra programmata, ſeu literas ſex ſeptimanis ante hac declarauerit, ad hoc omnes generaliter conuenire tenentur, vbicunque fuerit intra Saxoniam ſeu Theutonicam nationem. quod ſi omiſerint, mulctandi puniuntur.

2. Illuſtres vexillo feudali inſigniti, centum talenta ſeu libras Regi mulctæ nomine dabunt: omnes alij decem talenta ſeu libras; vbi pro iniuria ſeu pace fracta non mulctatur.

3. Duci decem talenta præſtet quilibet Generoſus ſeu Nobilis pro mulcta, cuius eſt patria infra Ducatum.

4. Multæ tamen nationes in terra Saxoniæ ſunt, quæ ſibi aliena competere iura dicunt, vt Holzacij, Haldelenj & Stormeri, quorum iura & mulctas hic non deſcribo.

5. Sexaginta ſolidi Comiti ſeu Aduocato, ſi bannum à Rege ſuſceperit, pro mulcta præſtantur.

6. Bannum nemo conferre poteſt, niſi Rex ipſe ſolus.

7. Rex etiam denegare non poteſt bannum conferre iudici, cui iudicium eſt collatum.

8. Si Comes partem comitiæ alteri conferat; aut Iudex, ſeu Aduocatus, partem iudicij ſeu Aduocatiæ. hoc agit perperam, & eſt contra ius attentatum, nec deſuper inſeudatus bannum habebit Regale, ita quod illud ab eo ſuſtinere ſeu pati quem oporteat.

9. Bannum confertur ſine dominio.

10. Palanſgrauij ſeu Palatini, & Landgrauij, ſub banno, vt Comites, iudicant Regis: & ideo eis ſexaginta ſolidi pro mulcta dantur.

11. Cuilibet Marchioni triginta ſolidi mulctæ dantur; & ipſe iudicat ſub gratia ſeu homagio ſuo.

12. Sculteto ſeu Præfecto ſui Pagani octo ſolidos, mulctæ præſtant.

13. Aduocato autem infeudato ſine banno Regiu ad maximum tres ſolidi dantur.

14. Gograuio ſolidus aut ſex nummi tribuuntur: vel ſecundum quod in arbitrio villanorum continetur.

15. Sculteto, qui & Præfectus ruſticorum dicitur, ſex nummi, & aliquando tres ſolidi pro crinis & cutis liberatione tribuuntur, qui ad potandum omnibus villanis cedunt.

ARTICVLVS LXV.

1. Marchio iudicabit ſub ſibi præſtito fidelitatis ſacramento, poſt ſex hebdomadas.

2. Ibidem poteſt quilibet contra alium ſententiam inuenire, quã in ſuo iure reprobare non poterit, [poſt quadraginta dies.] Attamen ibi nullus reſpondebit ad duellum ſibi generatione inæquali.

3. Si quis à ſibi in generatione æquali inſeudatur, non ſuam originem aut ciuilia iura, ſed tantummodo feudi dignitatem, id eſt, ſcutum bellicum, minorauit.

ARTI-

ARTICVLVS LXVI.

1. Non liceat caſtrum vel forum ædificare, niſi octo ſtadia diſtet ab alio.

2. Non liceat caſtrum, forum, ſeu villam forenſem, niſi vnum milliare ab alia diſtat, conſtruere.

3. Non debent etiam oppida aut caſtra muniri, aut in prædiis ſeu villis muri, foſſata, valles, aut turres ædificari, abſque licentia Iudicis prouincialis. Abſque licentia tamen eius fodere licet in altum, quamdiu foſſor cum foſſorio terram eiicere poterit abſque adiutorio aſſeris, gradus, aut ſcabelli ad terram proiiciendum. Licite etiam ſine eius licentia trium manſionum altitudo cum lapidibus & lignis ædificetur, dummodo vna ſubterranea, & aliæ ſuper terram apparebunt, ita quod ianua ſit in inferiori manſione ſuper terram vſque ad hominum genua.

4. Fundus etiam ſeu curia cum ſepibus, virgis, ſeu lignis aut muris extenſis, in tali altitudine, quod ſedens in dextrario, manu poſſit attingere ſummitatem circumdari poteſt, ſed in his propugnacula minime conſtruantur.

5. Caſtrum præterea quod propter violentiam vel iniuriam deſtructum eſt; ſine licentia iudicis & actoris reædificari non debet.

6. Deſtruat etiam Dominns caſtrum, vel propter paupertatem eius patiatur ruinam, vel ſi illud amiſerit violenter, ſine licentia iudicis illud licite poterit reædificare.

ARTICVLVS LXVII.

1. Qui alterius caſtrum minus iuſte expugnauerit ſeu occupauerit; & amittens hunc, prout iuris fuerit, proſequitur, expugnatore caſtrum adhuc violenter obtinente, nulla iſto tempore aduerſus prædictum caſtrum poterit actio proponi, propter quam in præiudicium veri domini deſolationis contra illud ſententia promulgetur.

ARTICVLVS LXVIII.

1. Iudex ſiquidem debet primo in caſtrũ vel in tignũ ſecuri tres ictus verberare, quod iure extitit condemnatum, & ad hoc villani debent excidendo, & deſtruendo adiuuare, cremari non debet, nec lapis aut lignum abduci, nec aliquid, quod intus habetur, niſi per ſpolium fuerit inductum; quia illud ſpoliato, qui id iure conſequi poterit tribuatur. Aggeres & foſſata ab incolis illius iuriſdictionis, hic eorum expenſis in tribus diebus complanentur, ſi ad hoc cum violentiarum clamore conuocentur.

ARTICVLVS LXIX.

1. Vbi ſub Regis cognoſcitur banno, iudices ſeu Scabini, capucia, pilea aut pepla, & chirotecas habere non debent: chlamides ſeu mantella habeant ſuper humeros; iudicent que inermes, ieiuni, & ſic etiam debent ſententias inuenire contra quemlibet, Theutonicum aut Sclauum ſuo iudicio ſubditum liberum, aut ſeruum & hoc nemini alteri licet facere, niſi ipſis. Et ille, qui ſententiam inuenerit, cedere ſibi de loco tenebitur; iſte vero locum illum occupabit.

2. Quod ſi eis in generatione æqualis ſententiam eorum increpet, is ſedem poſtulet, quam ei pronunciator debebit accommodare: & poſtquam ſederit, ſententiam ab eo opinatam veriorem promulget, & ſe trahat cum illa, vbi de iure ſe trahere debet, & eam, vt ſupra dictum eſt, obtineat vel amittat.

ARTICVLVS LXX.

1. Vbi vero ſub banno non iudicatur Imperiali, ibi quilibet contra alium ſententiam inuenire & teſtimonium dare poterit; dummodo rationabiliter increpandus non venit, excepto Saxone ſuper Sclauum, & è conuerſo. Sed ſi Sclauus vel Saxo in iniuriis vel crimine recenti pacis fractæ deprehenſus, & cum violentiarum clamore iudicio fuerit præſentatus: ex tunc Saxo Sclaui, & è conuerſo, ſic deprehenſus, teſtimonium & ſententiam ſuſtinebit.

ARTICVLVS LXXI.

1. Quilibet reus reſpondere ad actionem non tenetur, ſi actio non innato ſibi idiomate proponatur. Vnde ſi in Theutonico contra vnum agatur, iſte vero iuramento affirmet Theutonicum ſe ignorare, reſpondere, vt ſic, non cogitur. Si vero conqueratur contra eum in ſermone ſuo ſibi intelligibili, ipſe etiam aut eius ferrendarius reſpondere tenetur ſermone, quem etiam actor & Iudex intelliget.

2. Si autem Theutonico antehac queſtus eſt, vel reſpondebat, vel ſententiam in iudicio promulgauit, & hoc contra eum comprobetur, eundem in Theutonico reſpondere oportebit, excepto in palatio Imperatoriæ maieſtatis; quia ibi quilibet iura ſuæ genealogiæ noſcitur obtinere.

ARTICVLVS LXXII.

1. Legitima & ingenua proles, clypeum patris ſui, & hereditatem eius matriſque obtinet, ſi ſit æqualis generationis vel melioris.

ARTICVLVS LXXIII.

1. Si a vero pagana aut villana bannito copuletur, genita ex ea proles, non matri, ſed patri in emenda & vetigeldo coæquatur, quia ius obtinet patris & non matris: & ideo non ſuccedunt in hereditatem matris, aut alicuius cognati ex parte matris.

a. al. Si autem liber orta de idoneo Scabino, nubat tabernario, aut colono, ſeu villico ſimplici, genita ex ea proles, &c.

2. Iſtud

2. Iſtud etiam ius habebant miniſteriales vſque ad tempora Vichmani Archiepiſcopi Magdeburgenſis, quod * filius patris & filia matris iura nanciſcebantur, & ſi miniſterialis exiſtebat conditionis, eos ſequebatur, nec tunc inter miniſteriales erat opus permutatione.

3. A initis autē principio hoc ius fuit, quod liber partus nunquam ſeruilem procreauit partum. A prædicti autē Archiepiſcopi temporibus hoc ius inualuit, quod proles vtriuſque ſexus *a* tam filius quam filia, in conditione erat matris, ſi mater Thentonica exiſtebat, licet & pater, Sclauus aut Theutonicus nuncuparetur: Sclauæ autem proles ſequitur patrem Sclauum; Si vero Teutonicus fuerit iura nanciſcitur ſuæ matris. Aliqui dicunt, quod Sclauæ ſint ingenuæ, ex eo, quod earum proles ſequitur patrem Sclauum, quod reprobamus; quia ſuis dominis, quotiens copulentur, præſtant mercedem copulationis; quotiens etiam à viro iuxta eorum ritum ſeparentur, domino ſoluunt tres ſolidos, & in aliquibus locis plus, ſecundum eorum veteres conſuetudines.

ARTICVLVS LXXIV.

1 Diuortium ſi iure fuerit celebratum inter virum & vxorem mulier dotalitium, id eſt, vitæ prouiſionem ſibi in proprietate viri donatum, & ædificium in ea locatum obtinebit; ſed ædificia huiuſmodi deſtruere aut auferre minime poterit. præter id nihil conſequetur de ædificio, ſed neque dotem. Supellex ſua, id eſt, vtenſilia & comeſtibilia, debent etiam ſibi reddi: & quidquid ad maritum ſecum attulit; aut tantum ſibi de viri bonis dabitur, quantum in contractu matrimonii promiſſum fuerit.

ARTICVLVS LXXV.

1. In proprietatibus vera donatio ſeu vitæ prouiſio fit mulieri, & non in feudo: quia in proprietate nemo illis ad vitam ipſarum infringere poteſt; in feudo vero eam multis viciari contingit.

2 Feudum marito viuente propter nuptias eſt mulieris donatio; ipſo mortuo, eius feudum appellatur.

3. Neque vir, neque mulier, diutius feudum, quam ad vitæ tempora, retinebunt, licet vir ipſum iure hereditario, & non mulier, poſt ſe relinquat.

ARTICVLVS LXXVI.

1. Moritur autem mulieri vir eius, & ipſa ſi cum mariti heredibus permanſerit rebus indiuiſis longo aut breui tempore; ſi poſtea diuidere voluerit, in omnibus, quæ ibi tunc ſuperſunt, rebus ſuam accipiet, propter nuptias, donationem, domeſtica cibaria, vtenſilia, ſicut accipere debuerat tempore mortis mariti ſui.

2. Si vero mulier interim alteri copuletur, copulatuſque ad eam & ad indiuiſa cum heredibus bona ingreſſus fuerit, & poſtea vxor deceſſerit, vir obtinet plenum ius in omnibus bonis mobilibus, exceptis ædificiis & ſupellectili.

3. Qui vxorem duxerit viduam, habentem ſeudum, proprium aut dotalitium, vitæ prouiſionem aut terram cenſualem, quicquid in bonis arando culturæ tradiderit, laboratumve ſit, interimque moriatur vxor, priuſquam vir ſeminet, licebit, vt ſic, marito ſeminare annonam & metere, cenſumque ſeu penſionem aut pactum ſoluere ſucceſſori, ad quem bona illa deuoluuntur, tenebitur. Sed ſi mulier agro iam ſeminato, & ſub terrā ſemine abſcondito obierit, vir percipere debet fructus. Cenſum *b* autem, ſed nec quicquam, de his ſoluere tenebitur, de quibus ipſa, dum vixerat, nihil perſoluebat.

4. Cenſus *c* etiam & redditus, qui in mulieris fuerint bonis, ſi ipſa poſt dies ad ſoluendum deputatos ab hac luce deceſſerit, cenſus & penſio viro pertinet, quaſi ſtipendium deſeruitum, ſicut heredum eſſet, ſi virum non duxiſſet.

ARTICVLVS LXXVII.

1. Si agrum ſeminatum exponat quis ad annos determinatos ſub cenſu aut penſione certa, quod ſeminatum eidem certo tempore vice verſa reſtituat; in quocunque tempore locator infra annos moriatur, terra ſeminata reſtituenda eſt heredibus: quia defunctus non potuit agrum aratori diutius varendare, niſi quamdiu viuebat. Heredes autem tales, ad quos bona prætacta pertinent, cenſus ſeu redditus præſtare compelluntur, cui pertinent de annonis, quemadmodum locatori defuncto præſtabantur, *d* eo quod mortis ſuæ tempore ipſius aratrum agrum non arauit.

ARTICVLVS LXXVIII.

1. Rex & quilibet iudex ſuper vitam ſanitatemque & hereditatem cuiuslibet ſui vaſalli ſiue cognati *e* iudicare poteſt; & in his ſuam non diſrumpit fidelitatem.

2. Vaſallus, etiam ſuo Regi & iudici & aliis omni tempore licite iniuriis reſiſtere poterit: quamuis ſint ſui domini ſeu cognati, ac ſi externi ſint, & in his ſuam non frangit fidem.

3. Vaſallus licite inſequi poteſt dominum, & è contra, & cognatus cognatum in cauſa pacis fractæ & crimine recenti; & iurare tenetur ex parte iudicii eundem detinere, quando cum clamore ad id fuerit vocatus, nec in eo contra fidem delinquit ſuam.

4. Similiter caſtrum vel domum alterius, quilibet prænominatus, ex parte iudicii inuadere debet, & ad terram proſternere, ſi non legitime excuſetur; manetque, vt ſupradictum eſt, abſque culpa.

5. Vaſal-

** Ex conſtitut. Henrici VI. Imp. vt in VVichbold. art. 3. §. 2.*

a. al. ſexus in conditione matris erat, cui ipſa pertinebat, videlicet, ſi Theutonica fuit proles, eam inſequebatur, & eidē pertinebat, & per conſequens pertinebat etiam illi, cuius mater, ſiue pater ſit Theutonicus ſiue Sclauus. Sclaua autem proles ſequitur patrē Sclauum, ſi Sclauus ſit; ſi vero Theutonicus fuerit, matrem ſequitur.

b. al. fructus: ſi & in quantum ager huiuſmodi nomine cenſualis ſit, ita, quod vxor olim cenſum ex eo non præſtabat.

c. al. Si cenſus aliquis ad mulierē pertinebat, interimque eo non percepto obierit, marito cenſus huiuſmodi pertinebit.

d. al. ſicut ſoluebat illi, qui terram expoſuit, ex eo, quod aratam terram eam non coluit, ſed alium.

e. al. iudicio pœnam ponit.

5. Vaſallus etiam dominum, vel dominus vaſallum, necnon cognatus cognatum, & etiam alter ad alterius munitionem, domum aut caſtrum licite ſequitur, & ad areſtandum eum ſecũdum iuris formam poteſt patrocinium præſtare, ſi ad perpetratam iniuriam per violentiæ clamorem fuerit euocatus; & etiam munitio de iniuriis infamata per eum, ſi non excuſetur, licite deſtruatur: & in his ſuam non diſrumpit fidelitatem.

6. Licet etiam cuilibet defendere ciuitatem, burgum, caſtrum, & terram, & vitam domini ſui, & cognati, & vaſalli, & etiam amici contra dominum, cognatum, & vaſallum, ſi violenter impetantur: & contra eos licebit pugnare & non delinquet, vt prædictum eſt: dummodo res ipſorum non rapiat.

7. Si vulneret vel occidat dominus vaſallum, aut è conuerſo, neceſſitate compulſus non delinquit in fide, ſi dicta neceſſitas contra læſum, vt iuris eſt, fuerit comprobata.

8. Socium in via, & hoſpitem tam actiuum quam paſſiuum, hoc eſt, apud quem hoſpitio ſuſceptus eſt, & quem in hoſpitium ſuſceperit, & item illum, qui ad gratiam alicuius confugit, tenetur quisque pro poſſe defendere, contra quemlibet violentiam inferentem; nec vt ſic, contra fidem agere dicetur ſuam.

9. Iuuãdat vero vaſallus dominum ſuum, vel dominus vaſallum, nondum coram vaſallis, ſecundum quod iuris eſt, propoſita contra eum actione, hic in ſuam fidem noſcitur deliquiſſe: ſed ſi non animo damnificandi contra ipſum ſeſe expedierit ſeu aduenerit, & damnum ex eius aduentu acciderit, ab his qui eundem concomitantur, vel ipſe adiuuerit inſcienter, illud ſecundum formam iuris reſarcire tenetur, & in his ſuam non diſrumpit fidelitatem.

10. Qui in expeditione ſeu comitiua fuerit multorum, & non ſit Principalis ſeu Capitaneus, ab aliiſque Sociis inuaſus ſit, & damnum exinde domino ſuo, vaſallo, aut cognato, aut cuicunque fuerit illatum abſque conſilio ſuo, facto iuramento, manet ſine culpa & abſque dolo.

ARTICVLVS LXXIX.

1. Vbi ruſtici in radicibus deſertorum villam ſeu prædium ædificant, terram de nouo ex colendo, licebit, domino villæ ius cenſuale in eadem terra eiſdem conferre, quamuis ad ea bona geniti non videantur. nulla autem iura eis dominus dare poteſt, aut ipſi eis eligere poterunt, per quæ ordinarii ſeu prouincialis iudicis iura aut mulctæ minuantur aut augeantur.

2. Nullus extraneus in prædiis ſecundum ſpecialia & diſcreta eorum iura reſpondere tenetur, ſed ſecundum ius commune, niſi conqueratur ſuper hereditate, ſiue bonis aliis, aut debito.

3. Vbi quis aliquem conuenit, ibi licite reconuenietur, ſi actio in duellum non extendatur.

ARTICVLVS LXXX.

1. Si proprietas à pagano relinquatur, ad quam heres non exiſtat, quæ ſe ad tres manſos extendit vel minus, hoc Præfecturæ, id eſt, Sculteriæ, adiiciatur. Sed ſi triginta mãſorum vel minus ſe ſumma extenderit, Comitatui applicetur. Si vero hunc numerum tranſcendat, ad Regalem pertinebit maieſtatem.

2. Si Rex aut alter dominus miniſterialem vel ſeruum faciat liberum, ille ius obtinet prouincialium liberorum.

ARTICVLVS LXXXI.

1. Si banniti alicuius Comitatus obierint, Princeps Romanus miniſterialem Imperii per ſententiam licite manumittet, & eum bannitum in eo Comitatu efficiat, ne ius defectum patiatur, & vt bannum ibidem ſeruetur Regium, vnicuique autem de Regali proprietate tantum donare tenetur, vt officium ſcabinatus exinde per eum exerceri poſſit: quæ donatio in tribus manſis vel in plus continetur.

2. a Hanc etiam proprietatem licite tollit à prædicto Comitatu, vbi Comiti vacat: eo quod bannitorum defunctorum proprietas in eo Comitatu noſcitur permanſiſſe.

3. Miniſteriales hereditant, & hereditatem accipiunt ſicut liberi, ſecundum ius prouinciale: excepto, quod extra dominium ſuorum dominorum nemini ſuccedunt, nec habent ſucceſſorem.

ARTICVLVS LXXXII.

1. Qui iuri ſuo coram iudicio in vno derogauit loco, vbique in eo æternam ſuſtinebit, dummodo per iudicem & ſcabinos probetur. Nemo tamen hanc probationem, ſeu hoc teſtimonium ad alium iudicem producere tenetur, niſi Iudex, coram cuius iudicio ius fuerit amiſſum. Iudex ſi quidem, coram quo proponitur huius infamiæ exceptio duos nuncios ad iudicem, coram quo id eſſe actum perhibetur, tranſmittere cogitur. Et poſtquam teſtimonium eius audiuerint, ipſi coram iudice, qui eos miſerat, teſtimonium perhibeant veritatis.

Hucuſque Priuilegium, quod largitum eſt Saxonibus in Saxenburgo, ab Imperatore CAROLO MAGNO, ab anno Domini DCCC. X. anno VII. Imperii ſui, die X. Ianuarii.

a. al. Hanc proprietatem Rex à prædicto Comitatu, vbi eam vacare contingit licite tollit: eandem tandem miniſteriali manumiſſo, & ad Scabinatum electo, conferendo ex eo, quia proprium illud Scabinorum, qui deceſſerunt, a Comitatum per vacantiam deuenerat.

ARTI-

ARTICVLVS LXXXIII.

Imp. OTTO I. Auguſt.

1. Qui *a* alteri bona donauerit aut vendiderit, & alter in eorum, per ipſum iudicem pr[illegible]ente-tur poſſeſſionem, cum ea primus adhuc perſonaliter non poſſedit; poſſidens huic licite contradicat, dummodo pro eiſdem bonis in primo iudicii termino ſe præbeat reſponſurum: quia poſſeſſionem ſuam nullus tenetur relinqoere, niſi ipſa ei veris actionibus & ſententiis prohibeatur.

2. Donata viro vel mulieri, per tres dies poſſideri oportet. Quæ vero per quetelam euincuntur, aut hereditario per ſucceſſionem veniunt, non eſt neceſſe puſſeſſorio obtinere.

3. Qui alteri feudale prædium confert, aut dimiſerit, per annum & diem illius varendatoreſſe debet. Dat. in Magdebur, Anno Domini DCCCCLX. Anno Imperii x. prima menſis Iunii.

IDEM AVGVST.

4. Qui vero proprium aut res mobiles vendiderit, quouſque vixerit, illorum varendator eſſe tenetur: res tamen illa, pro qua litigatur, ad manus tradi debet venditoris ad defendendum vel perdendum, quamdiu illud defendere tenetur.

5. Cui autem quid donatum eſt in eo donatarius probare non poterit, niſi donationem.

a. al. Qui alteri bona donauerit, eidemq; per iudicem poſſeſſionem dari procurat, ſolus vero eorundem bonorum nullam habeat poſſeſſionem, licebit huiuſmodi aſſignationem poſſeſſionis vero poſſeſſori contradicere, dummodo pro eiſdem bonis in primo iudicii termino, &c.

ARTICVLVS LXXXIV.

Imp. OTTO I. Auguſt.

1. Qui bona alterius violenter aufert ſeu occupat ante mortem eius, ſeu ſic occupata violenter tenet vſque in ipſius mortem, omne ius perdit, quod habere debuit in bonis illis poſt deceſſum ſpoliati.

2. Vaſallus ſi interficit dominum ſuum in vita honore, & bonis, cum quibus ab ipſo fuerit infeudatus, condemnetur.

3. Idem etiam de domino cenſendum eſt, ſi occidit vaſallum: & *b* ſuperior dominus, ſic occiſi vaſalli natos, ad prædictum dominum, cum inueſtitura dicti feudi, dirigere non valebit.

4. Qui occidit patrem, matrem, fratrem, aut alium quemcumque, de cuius morte proprietatis aut feudi ſucceſſionem expectet, hanc ſe noſcat perdidiſſe: niſi forte id ignoranter vel cauſa neceſſariæ defenſionis accidiſſe, prout iuris fuerit, ſuper mortuum comprobetur.

b. al. Et dominus ſuperior non poterit vlterius pueros occiſi remittere ad dominum, vt ſibi ſeruitio aſtringantur.

ARTICVLVS LXXXV.

Imp. OTTO II. Auguſt.

1. Vbi plures verigeldum ſeu aliam coniunctim promiſerint pecuniam *c* omnes ſunt aſtricti per iuſtitiam ad ſoluendum, quamdiu non ſit perſolutum, non quiuis totum, ſed quilibet quantum ad ſe pertinet, & quamdiu per iudicium conſtringi poterit, cui fuerat promiſſum, vel huic, qui cum eo ſtipulatus eſt, & ſoluere eſt coactus.

2. Si plures pro vno debito ponerentur promiſſores; & promiſſio à pluribus recipiatur, ſatisfacto vni creditori ab omnibus liberatur.

3. Qui pecuniam ſoluere promiſerit, & fideiuſſorem ad hoc, quod promiſſio ſatisfiat, ſtatuat, ſoluente principali, fideiuſſor liberatur, dummodo per eundem id comprobetur. Qui autem per ſeipſum pecuniam ſoluere pro alio promiſerit, ei incumbit probatio factæ, per ſe, vel ex parte eius per alium, ſolutionis.

c. al. pecuniam, non quilibet in totum ſed in virilem condemnetur portionem: niſi forte aliquis in ſoluendo deficiat ſociorum.

ARTICVLVS LXXXVI.

Imp. OTTO II. Auguſt.

1. Qui terram ſeu communem agrum ſuorum villanorum arat, fodit, aut ſepit, incuſatus pro eo coram Sculteto, tres ſolidos mulcta perſoluet *d* qui ſi ibidem, quod iuris eſt, reddere negauerit, & cauſa ad ſuperiorem trahatur iudicem, eidem mulctam dabit & cum hoc triginta ſolidos villanis emendæ, cum agri reſtitutione.

2. Sic *e* etiam villa villæ cum triginta ſolidis & damni reſtauratione, ſi, vt iuris eſt, coram circumſedentibus hoc conqueratur & oſtendatur, emendabit, quod ſi villam hoc facere noluerint, & coram ſuperiori iudice pro eo accuſentur, Scultetus eorum communem mulctam pro eis ſuſtinere debet; & ipſi cum triginta ſolidis, & damni reſtauratione ſuis aduerſariis emendabunt.

d. al. Quod ſi coram Sculteto reſpondere, aut id quod iuris eſt exſoluere recuſat, cauſaque ad ſuperiorem deuoluta fuerit iudicem, &c.

e. al. Eodem etiam modo vicinia viciniæ.

ARTICVLVS LXXXVII.

Imp. FRIDARICVS I. Auguſt.

1. Si quis laicus laicum coram eccleſiaſtico iudice impetierit in cauſis ibi de iure non tractandis, & ei damnum dederit: ſi is pro eo ciuiliter accuſetur, iudici ad mulctam, & damnum paſſo ad emendam, & ad prioris iudicii indemnitatis obſeruationem condemnetur.

2. Idem ſoluet *f* paganus, ſi contra alium in extraneo vel municipali iudicio egerit, dum ſint vnius villæ vel iuriſdictionis incolæ, niſi forte eidem à iudice vel à parte ius fuerit denegatum.

3. Ius autem iudex denegare dicitur, cum iudicare non vult, aut ſuos debitos iudiciales terminos non obſeruat.

4. Ius etiam reus denegat, quando de ipſo fit quetela, poſtquam fuerit proſcriptus, aut alteri adiudicata debita non perſoluit, nec habet, vt pro his pignoretur, vel per vadium ad ſoluendum aſtringatur, contra huiuſmodi hominem licebit actori querulari, vbicunque eum reperire poſſet; ipſi autem nullus reſpondere cogatur.

f. al. vir prouincialis ſi cōtra alium ſibi parem, &c.

ARTICVLVS LXXXVIII.

Imp. FRIDERICVS I. Auguſt.

1. Quicquid aliquis iudicialiter probare debeat, Iudex teſtimonium ſub Imperii deponere tenetur fidelitate. poſtea Scabini hoc idem facient, negotium ſub eadem declarantes fidelitate. Cæteri vero ad iudicium ſeu iuri pertinentes ſub ſuo deponent ſacramento.

a Vbi proſcriptus ſine manuali facto in iudicium deducitur, & ab actore poſitio eius poſtuletur & ſi reus ſe proſcriptum non fateatur, Iudex cum ſententiarum repræſentatoribus proſcriptionem ante poſitionis permiſſionem debebit comprobare: actor vero tunc non iurabit, quia vbi cum iudicio comprobabit, ſuo non indiget iuramento. Facta autem poſitione, actor prius iurare debet eum facti reum eſſe, pro quo paſſus eſt proſcriptionem. *Sic Deus eum adiuuet & ſancti eius.* deinde iurabunt teſtes, iuramentum actoris iuſtum, purum, mundum eſſe, & immune. Sic etiam actor cum ſuis teſtibus pro iniuriis proſcriptum, & in manuali facto deprehenſum, iudicioque præſentatum & poſitum iurando ſuperabit. Vbi autem quis teſtibus probaturus eſt coram iudicio vel contra iudicium, pro bonis, ſiue pro varenda, *b* deponens prius intentum ſuum exprimere debet teſtibus, & poſtea iuret.

ARTICVLVS LXXXIX.

Imp. FRIDERICVS I. Auguſt.

1. Qui alterius gladium, veſtimenta, peluim, aut raſorium, aut quid aliud pro ſuo ſimili opinione de balneo ſeu alio loco abſtulerit, *c* aut ſaccum de molendino vacuum, aut plenum, ſellam, aut philtrum, ſiærum, calcaria, lectum de plumis, cuſſinum, aut linteamen alterius, vel quicquid aliud huic ſimile, ea intentione & opinione, quod res huiuſmodi ſua ſit, ceperit, exportauerit, & ſuam rem ibi dimiſerit, hoc idemque non celando tenuerit. ſuamque rem eſſe opinatus ſit, ſi innocentiam in eo ſuam ſacramento affirmet, alter quidem rem ſuam ciuiliter poterit vindicare: Criminaliter autem, ſi pro huiuſmodi accuſetur, ſuo abſoluitur ſacramento dummodo ipſam rem ſe non occultando tenuiſſe, teſtibus poterit comprobare, nec etiam tunc de manuali facto poterit incuſari.

ARTICVLVS XC.

Imp. FRIDERICVS I. Auguſt.

1. Occidatur autem quis in campo, & perpetrantes ignorantur; ſi quis eum cum ſociis ſuorum villanorum ibidem aut in villa tumulauerit, non delinquet.

2. Occidatur etiam alicuius pater, frater, aut cognatus, quamuis ſibi de patratore ſceleris conſtet, eundem licite, dummodo cum ipſo iudicialiter actionem non inceperit, tumulabit: Sed ſi cum eo actio incepta fuerat, ante actionis determinationem ſine licentia iudicis non ſepeliatur.

3. Si cadat quis aut vulneretur, vel ita grauiter percutiatur, quod ad villam venire non valeat, is, qui ipſum intulerit, in eiuſque domicilio læſus poſtmodum moriatur, manet abſque damno: heredes etiam mortui tenentur hoſpiti expenſas exſoluere, ſi res, quæ circa mortuum in morte ſuperſunt, ad exolutionem non ſufficiant expenſarum.

ARTICVLVS XCI.

Imp. FRIDERICVS I. Auguſt.

1. Colligat ſi quis ſeu ſuſcipiat in hoſpitium aliquos, & vnus alium occidat vel vulneret, aut aliquam iniuriam fecerit ſine hoſpitis culpa, hoſpes impunitus manebit. Tum etiam villani, ſi violatorem nequeant comprehendere, ſine culpa manebunt, ſi hoc ſuis ſacramentis affirmabunt. huiuſmodi tamen caſus in iudicio ſunt referendi.

2. Iudex *d* non poteſt neque cum tutore neque ſine tutore aliquem inculpare durius, quam ad ſuam negationem excepto actore duelli.

3. Nec licet iudici aliquid præceptum aut hoſpitia ſeruitia ve, neque precariam exactionem expeditionemque, aut conſuetudinem nouam ſtatuere in confinio, aut incolis imponere, abſque prouincialium communi conſenſu.

a. al. Quando proſcriptus in recenti ſcelere deprehenſus iudicio ſiſtitur, & actor petat poſitionem; reus vero proſcriptionem neget, proſcriptio in eo caſu antehac debet per Iudicem & Scabinos probari, nec oportet actorem ſuper proſcriptione iurare, ſi per iudicem, vt dictum eſt, poſſit probari.

b. al. hos debent teſtes in primo ſacramento teſtari, & actor ipſe, hos eſſe verum, poſtea iurabit.

c. al. vel de molendino ſaccum plenum aut vacuum, aut huiuſmodi quid deportauerit, &c.

d. al. Iudex non poteſt cum tutore vel abſque illo aliquem impetere, propter actorem ad duellum, nec aliter quam ad rei excuſationem, ſi ipſam reus ſecundum ſuum iuſtum exhibere præſumat.

WICH-

WICHBILD,

ſiue

Ab ipſis Saxonibus OTTONI RVFFO Imp. adſcribetur, tanquam eius auctori.

IVS MVNICIPALE MAGDEBVRGENSE, EX IMPP. OTTONVM, HENRICORVM ET FRIDERICORVM, &c. Conſtitutionibus collectum ac compoſitum, à BVRCHARDO de MANGELFELD Equite Saxone, Sequeſtratore Sacri Palatii, & Conſiliario Cæſareo.

ARTICVLVS I.

Iuris variam complectitur acceptionem.

IVs, ipſum, aut diuinum eſt, aut ciuile, aut prouinciale.

2. Ius diuinum, quod Deus ipſe à mundi primordio naturali quadam lege ſtatuit, vt in Adam & Eua, ſuam etiam ſponſam, Eccleſiam Catholicam, lege confirmauit.

3. Ius ciuile ſeu municipale, quod homines vnius ciuitatis ſeu fori concluſerunt inter ſe tenentes, iuxta eorum arbitrium & antiquas conſuetudines, quemadmodum Colonienſes circa Rhenum Ius CAROLI confirmatum habent. Saxones vero iuxta eorum laudum & plebiſcitum.

4. Ius prouinciale, quod homines alicuius prouinciæ inter ſe ſanxerunt, quemadmodum tempore Alexandri Magni, & antehac bellis exortis, ſtatutum fuit, vt bello captus, alio redimeretur captiuo, vel auro, argento; in defectu vero ſeruire cogebatur.

ARTICVLVS II.

De ſeruitute & vnde originem ſeruitus habeat.

1. Summa Iuris Perſonarum diuiſio hæc eſt: quod omnes homines aut liberi ſunt, aut ſerui.

2. Libertas quidem, ex qua liberi vocantur, eſt naturalis facultas eius, quod cuique facere libet, niſi quod vi aut iure prohibeatur.

3. Seruitus vero, eſt conſtitutio Iuris Gentium, qua quis dominio alieno contra naturam ſubiicitur.

4. Seruitus autem vnde initium habeat, varii diuerſa ſentiebant. Quidam à Caim, cum fratrem ſuum Abel interemit, ſeruitutem primum incepiſſe aſſerunt; hoc tamen minime eſſe poteſt: genealogia enim Caim per diluuium generale deleta eſt, nec in poſteros ſucceſſit. Seruitutem autem ipſam in hunc diem apud nonnullos durare cernimus. Alii ſeruitutem exordium habere à Cham filio Noe, propter dedecus quod patri intulerat ſuo, dicebant: quod tamen non eſt, vt ſcriptura teſtatur. Multi enim Reges & Principes ex genealogia Cham proceſſere, imo plures quam ab aliis duobus eius fratribus. In Principibus vero ſeruitus locum non habet. Plures ſeruitutem ab Eſau exiuiſſe commemorant, ſed & hoc non: quia quamuis Iacob à patre benedictionē cepit, nec tamen per id Eſau maledictioni ſeruitutis ſupponebatur. In antiquis etiam Legum Codicibus inuenitur, quod primus Babyloniæ Rex Nemrod homines ſuæ ſubiicere poteſtati primum cepit; idq; non iure aliquo, ſed violentia & affectu, libidineque dominandi ac conſuetudine praua: ſed nec id locum habere poteſt. Iure enim noſtro, prout in vetuſtiſſimis Legum voluminibus habetur, nullus ſe in ſeruum dare poteſt, quin ſuus contradicat heres. Quomodo ergo Noe ſeu Iſaac, ac cæteri aliũ in ſeruitutem redigere potuerunt, cum nec ſeipſum quis donare in ſeruum poteſt: Secundum ergo rei veritatem ſeruitutem ex bellis, captiuitatibus, oppreſſionibus ortũ habere inuenimus. Serui enim ex eo appellati ſunt, quod Imperatores captiuos vendere, ac per hoc ſeruare, nec occidere ſolent, qui & mancipia dicti ſunt, eo quod ab hoſtibus manu capiantur: Seruitutem que ipſam Principes antiqui, ex longi temporis conſuetudine, tanquam iuris eſſet, vſurparunt: id tamen contra æquitatem fit. Altiſſimus enim Deus, hominem ad ſuam creditur imaginem condidiſſe, & vnum ſicut alium beatiſſima redemit paſſione,

liberum-

liberumque fecit glorioſo ſanguine. Quomodo ergo tam præclara ac magnifica libertas in ſeruitutem redigi poſſit? Orta itaque, vt prætractum eſt, ſeruitus ipſa ex Principum ſtatuto, de conſenſu communitatis, ex captiuitatibus & bellis, pro iureque ſtatutum. Quamcunque enim legem communis populus inter ſe ſtatuit, hoc Imperator confirmare ſolet in qualibet prouincia; & ineu Saxonum iura à legibus aliarum prouinciarum diſcrepant potiſſimum.

ARTICVLVS III.

De ſeruitute natiuitatis, ſeu genealogia.

1. Conſtitutionibus antiquorum Principum cautum eſſe legimus, ſi homo liber ſeruam in matrimonium duxerit, proles ex ea genita patri & non matri æquari debet.

2. Principes autem potentes de conſenſu communitatis ſanxerunt, ſi ingenua mulier ſeruum ſuperduxerit, quod filii iura nanciſcebantur patris & filiæ matris. Recitatur tamen, quod tempore FRIDERICI eo nomine Primi Imperatoris ſtatutum fuit, ſi liber homo ſeruam ſuperduxerat, vel ingenua ſeruum, quod proles illa vtriuſque ſexus matrem ſequi deberet, & non patrem. A iuris autem principio hoc fuit ius, quod liber partus nunquam ſeruilem procreauit partum. A temporibus vero Vickmani Epiſcopi iure frequentatum eſt, & per HENRICVM eo nomine Sextum Imperatorem ſtatutum, quod vtraque proles, filius & filia, naſcuntur ſecundum matrem, & non patrem, hoc eſt, ventrem ipſum ſequuntur, ſiue pater ſit Theutonicus ſiue Sclauus. Qui etiam libertatem commutauit in ſeruitutem, a vtrumque tam libertatem quam ſeruitutem amiſit. a al. vtrumque enim liber eſt. libertatem quam pro primam.

ARTICVLVS IV.

Quo pacto vnus Iure municipali libertatem debeat obtinere ſuam.

1. Quicunq; homo in municipio, iureque municipali, anno & die ſine alloquutione liber conſederit, ille libertatem ſuam met ſeptimus cum ſuis cognatis facilius retinebit, quorum tres ex parte patris, & tres ex parte matris eſſe debent, quam quod quis eum in ſeruum conuincere poſſit.

2. Quicunque etiam puer liber eſt, & legitime natus, iure municipali, iura retinet patris ſui.

3. Et qui municipali iure ſederit anno & die non allocutus, nec diffamatus in iure ſuo, eum nullus ambigere à iure ſuo poteſt, niſi ius ſuum perdiderit, ita quod ſit homo ſuſpectus.

4. Si quis etiam homo liberum ſe dixerit, ille pro libero haberi debet, & liberi hominis emendam: & eundem, vt liberum hominem tractare oporter; quia omnes voo liberorum iure ſubiecti ſunt, qui in municipio commorantur.

5. Qui etiam ex quatuor progenitoribus ſuis, ex duobus auis & duabus auiis, indiffamati iuris eſt, ille à nullo inculpari poteſt in iure ſuo.

6. Poteſt tamen aliquis in ſua generatione, & in officio argui ſuo, à iure tamen reiici ſuo non poteſt, niſi ius ſuum perdiderit, furto, præda, ſpolio, vel ſimili, quibus ius demeretur quis ſuum, vel excommunicatus ſit, vel proſcriptus. Poteſt etiam increpari in generatione ſua quis, vtpote quia nimius tempeſtiue, vel nimis tarde natus ſit.

7. Dicitur etiam, quod nullus puer matris illegitimus eſſe poſſit: hoc tamen non eſt: quia mulier poteſt illegitimos ac legitimos nobileſque procreare pueros. ſi eſt ſerua, poteſt manumitti, ſi eſt fornicaria, poteſt nubere & legitimos procreare.

ARTICVLVS V.

De excommunicatis & proſcriptis.

1. Si quis bonæ famæ homo in municipio actionem habens minus iuſte in cenſuras Papæ inciderit, vel ab aliis ſpiritualibus excommunicatus ſit, & à congregatione Chriſti fidelium ſeparatus, dato, quod in his perſeuerauerit anno, die & vltra, non delinquit per id contra honorem, nec vitam, nec iuri derogat ſuo, quia excommunicatio animæ quidem nocet ſed nulli adimit vitam quantumcunque etiam in ea permanſerit.

2. Præſcriptus vero ſi quis ſit, vel in bannū poſitus Regium, & perſeuerat anno & die, ille perdit honorem, vitam, ius, libertatem, ſi proceditur contra eum rectis iudiciis, quocunque etiam modo quis proſcribitur, ſi in proſcriptione detentus fuerit, cedit ſibi in vitam.

ARTICVLVS VI.

Ius municipale vnde originem habeat.

1. Iuris municipalis origo, & quo pacto terræ Saxoniæ largitum ac ex beneplacito Imperatoris principumque conceſſum ſit ius illud, ex ſequentibus faciliter apparebit.

2. In Babylonia enim primum Imperium ſtetit, omnibuſque dominabatur prouinciis vrbs illa. [illegible] od ſiquidē gentium regū fortiſſimus, ciuitatē prætractam fundauit, ac turrim miræ altitudinis [illegible] it, vrbemque magnis & amplis terminis mœnibuſque circumſepſit, quædam propugnacula ac munitiones extruendo, exindeque à munitionibus, ius ipſum *Municipale* nomen accepit. Rex ipſe fortis [illegible] nanimus & animoſus eandem inhabitauit, multique cum eo Principes & Duces, & alii plerique [illegible] habitatores, honorati viri, qui & mercatores dicebantur, omneſque vno & eodem iure vtebantur, [illegible] quod Municipale dicebatur, prout ex ſequentibus apparebit; & exinde nomen accepit, quod [illegible] ſecundum immutauit.

ARTICVLVS VII.

De tranſmutationibus Regnorum, & quo pacto Imperium vltimo ad Romanos tranſlatum fuit.

1. Declarationem municipalis iuris lucidiorem faciendum neceſſario recitandum [illegible] diu Imperium in Babylone immutabiliter ſteterit, antequam ad Græcos tranſlatum ſit. Ad [illegible] etenim Perſarum Regem Darium, quem Alexander Magnus, Macedonum Rex, pugnando [illegible] eoque tempore mutatum eſt Babylonis Regnum, Græciamque tranſlatum; ac illic ſtetit, qu[illegible] Romani Imperio totius ferme orbis ſe intromiſerunt. Iuliuſque Cæſar Imperator creatus [illegible] que Roma Imperium tenet ex parte Sancti Petri, quæ & caput Chriſtianitatis eſt, d[illegible] poteſtatem duplicem deſignantes, ſpiritualem videlicet & ſecularẽ, Romanum obt[illegible] et Im[illegible] Papa ſpiritualem, Imperator vero ſecularem ad defendendam Eccleſiam ſanctam. Et ſi quid [illegible] licus corrigere non poſſit, Imperator eundem iuuare tenetur, & è contra; ita quod vnus alteri, p[illegible] defenſa Chriſtianæ Eccleſiæ auxilio eſſe debet.

2. Cum vero, vt ſupra tactum eſt, Imperium ad Romanos tranſlatum fuit, nulla lege vtebant Romani, ſed quiuis pro libitu faciebat, prout alicui placuit, etiam abſque querela & im[illegible]ne. Nullum enim ius habebatur apud eos, vigore cuius querela inſtitui poſſit; idq; tamdiu ſtetit [illegible] quoad ab Athenienſibus Romam leges apportatæ ſunt ſcriptæ: extruereque ac erigi mandarunt in [illegible] bus & foralibus ſigna quædam ad modum manus, pacem deſignantia, exindeque in hun[illegible] vſq; diem pacem mannalem habemus.

3. Cogitantes inſuper Romani ipſi, vt Imperium eorum amplius extendi poſſit, hoſtes & ab Imperio alienos ſubiugando, caſtra & munitiones in prouinciis ædificarunt, exindeque prouin[illegible]ias infeſtabant, ſubiugabantque vicinas.

4. Conſultabant prætèrea, [illegible] arces illas pro commodo inhabitantium iure aliquo com[illegible] uniterent ac locarent. Acceptiſq; nonnullis militaris ordinis viris, illos fortalitiis & munition[illegible] fecerunt, ac ſub eo iure, quod caſtrenſe ſeu emphyteuticum ius dicitur, ſub feudo caſtren[illegible] arunt.

5. Vlterius tandem prouinciis ſubiectis, prouidere volentes, cogitabant quas l[illegible]ges & [illegible]ra eiſdem conferre tribuereque deberent. Sanciuaq; prouinciis iura ſecundum Plebiſcita [illegible]orum, q[illegible]emadmodum & Saxonum prouincia à CONSTANTINO & CAROLO tradita iura habet. Prouin[illegible] que huiuſmodi, vt eſt Saxonia, Bauaria, Sueuia & Franconia, antequam à Romanis ſuperatæ [illegible]unt, Regna fuere. poſtquam vero Imperio ſubiugatæ ſunt, in Ducatus nomina tranſmutarunt.

ARTICVLVS VIII.

De iure Imperatorum, & eius confirmatione.

1. Principes tandem & liberi domini, ac omnes militiæ nomen habentes, cum R[illegible]ma[illegible] ueniendo conſultarunt, vt iure aliquo Imperium ſtabiliri poſſit: ſanxeruntque Regius, q[illegible]dem Romanam gubernare & defendere debeat ex parte Sancti Petri gladio ſeculari: à quo & a[illegible]hu[illegible] Aduocatus Romanus dicitur: & ſibi ius ac iudi[illegible]ia omnia vacant in ciuitatibus ſingulis, vbi aduenerit Theutonicam prouinciam. Iſidem moneta & telonea etiam vacant: quia Aduocatus, vt dictum eſt, Romanus dicitur.

2. Nec poteſt vitam ſuam deſtruere, aut honorem debilitare, niſi in tribus. Primo, ſi ſedem Imperii Romani deſtruere vellet. Secundo, ſi infideles fortificaret, & eis auxilio eſſet. Ter[illegible]io, ſi legitimam dimiſeri[illegible] vxorem [illegible] his tri[illegible] in vno reperiatur, ſuper eo iudicari debet, & caput eidem amputari [illegible] ſeu ſecuri: ex eo, quia ipſe gladium ſecularem habet iudicandi ſuper omnes iniuſte agentes.

3. Eundem etiam gladium Imperator commi[illegible]it omnibus, qui nomen militis habent, viduas ac pupillos defendere, & Eccleſiam Dei, iniuſti[illegible]iamque deprimere, & iuſtitiam fortificare.

4. Iudicium etiam commi[illegible]t omnibus iudicibus, vt iudicent ſuper illos, qui perperam agunt: idque ſoli per ſe iudices omnes, vel eorum præco, facere debent, contra omnes [illegible]s, qui in iniuriis detenti ſunt & conuicti: prout iuris eſt.

5. Perſimile etiam, quemadmodum iudices habent ſecularem gladium à Reg[illegible] ita ſpi[illegible]los habent ſpiritualem gladium ab Apoſtolico.

ARTICVLVS IX.

Qualiter ſuper Imperatorem iudicatur, & quo pacto ius municipale in his prouinciis ſtatutum ſit.

1. Imperator itaque, vt præcedente articulo tactum eſt, iudicandus erit, ſi conuictu[illegible]o ſit, ſed & iudicium huiuſmodi contra imperatorem exercere debet Pallatinus Rheni [illegible] dicem Regi & toti prouinciæ de communi omnium conſenſu & laude ſtatutus eſt, p[illegible] ſra clarius apparebit. hoc pacto etiam Burgrauius, Iudex eſt Marchionis; S[illegible]erus v[illegible] grabii.

2. Conuenientibus tandem & mercatoribus prouinciarum coram Imper[illegible]o, exp[illegible] Ex quo quidem, vt ſupra habitum eſt, vnicuique prouinciæ ius ſancitum ac ſtatutu[illegible] ctabant & illi ſcire, quo potiſſimum iure vti debeant. Imperator vero de conſi[illegible]io Ro[illegible]

de-

emandauit & indicauit, vt ciuitates firmas cum muris, turribus, ac propugnaculis, munitionibuſque, circa aquas nauipotentes, & flumina nauigabilia, eatruerent. Ipſis reſtantibus inſtanterque poſtulantibus, declarari, ac ſtatui eis ius, quo viuere debeant. ad inſtantiam tandem eorum, Imperator dedit ac largitus eſt eis ius, quod quotidie in curia vſitatum fuit ſua, illudque cum veridi-...firmauit ſignis & manum deſuper eatendit ſuam, ſtipulatione ſacta: & pax ſancti Petri ...m ſigno crucis eiſdem conceſſa. Idque ſignum hucuſque ſeruatur vbi ciuitates vel foralia no-...tet fundantur, figitur crux in teſtimonium pacis, quodque ibi cernatur municipalis pax: ap-...nditurque Imperatoris ſignum, vt appareat de voluntate eius id factum fore. Ius enim muni-...pale ab antiquo originem habet ſuam. A tempore etenim Nemrod Regis ſterit, quoad Roma im-...m ſubiugauit; & tandem ad Romanos deriuatum eſt ius illud, & hucuſque inconcuſſe manet.

ARTICVLVS X.

De locatione Magdeburgenſis ciuitatis iure municipali.

Magdeburgenſis ciuitatis locatio declaranda ſequitur. Imperatoris etenim OTTONIS Magni conſilio, accedente etiam Seniorum totius prouinciæ conſenſu, primum fundata eſt & erecta, iure municipali præſenti confirmata. Eſtque Magdeburgum ciuitas totius prouinciæ Saxonum ...cipua, capitalis ac ſenior; & ciuitas Hallenſis ſuper iure illius fundata eſt; ac vtraque vno vitur ...re. Ea propter omnes de Polonia, Bohemia, de Marchio Miſnenſi & Luſacenſi, ciuitatibuſque illis ſubiectis, qui iure Magdeburgenſi locatæ ſunt, ius ſuum in appellando ea Halla reportare debent. Si vero Hallenſe a in ſententia deficiant, vel inuenire ignorauerint, eandem quærere & reportare ea Magdeburgo coguntur: ex eo quia vtraque iure vno fundata eſt, & Magdeburgum omne municipale protegit prouinciæ Saxoniæ & ſupplet. hoc tamen iure prouinciali fieri non poteſt, quod videlicet ea Marchia ad Comitatum cum ſententia reprobata appelletur. Marchia etenim iu-...dicium bannire ſolet, & iudicia exercet, ſub ſua fidelitate: Comes vero id non facit, verum ſub banno iudicat Regio. Hoc idem etiam obſeruatur in ciuitatibus antiquis, vbi bannum habetur Re-...m. Sub banno etenim Regio mulctæ præſtantur tres libræ Burgrauio; Sculteto vero octo ſolidi, ...ſententiis Scabinorum. Hoc idem intelligitur de Aduocato, quod videlicet octo ſolidi ſibi præſtantur in iudicio, ex ſententiis Scabinorum.

2. Notandum circa id, quod Sculteto eatra iudicium bannitum, & Aduocato dantur ſea ſolidi mulctæ, in iudicio vero bannito octo ſolidi. Scabini numero debent eſſe vndecim, & Scultetus duodecimus.

3. Scultetus etenim Comiti ſeu Burgrauio primam inuenire debet ſententiam, nec Burgrauius aliquod exercere poteſt ſine Sculteto iudicium. Iidem Scultetus ſine vndecim Scabinis prætactis nullum legitimum habere poterit iudicium, in determinatis iudicii temporibus, locoque iudiciali, vbi Comes bannit, vt iuris eſt, ſub Regio banno. Neceſſario ergo venit, vt ex vtroque id obſeruetur, prout ſupra tactum eſt.

ARTICVLVS XI.

Vnde Hallenſes ius ſuum quærere debent.

1. De Hallenſibus videndum erit, vnde ius ſuum reportare coguntur, ſi forſan illud ignorauerint, aut ſi apud illos ſententia fuerit reprobata. Quærere enim illud debent in Magdeburgo, ſententiamque eis dabunt, Scabini Magdeburgenſes ante quatuor ſcamna, hoc eſt, in loco, vbi Scabini ...dentiam habent; ſed & Scabinis, id quod iuris eſt, ea ſoluetur. Ipſi etenim in poſterum teſtes eſſe debent, quod ſententia rite & rationabiliter prolata ſit, ſine cuiuſuis contradictione. Nuncii etiam ibidem præſentes eſſe debent, vbi ſententia definitur parte ex vtraque, tempore quo ſententia illa pronunciatur, qui audiant & videant, quo vtrique iuſtitia fiat. Et Iudea ipſis in eapenſis prouidere debet, in eundo & redeundo.

2. Si ſententia ſub banno Regio fuerit probata, reportari debet ad proximum Burgrauii iudicium, niſi legale eundem eacuſet impedimentum. Si vero ſub Comitis banno reprobata fuerit, extunc reportari debet in quindena. Scultetus enim habet bannum à Comite, & Sculteriam à domino terræ. Ita etiam Burgrauius habet Bannum à Rege, iudicium vero è Domino terræ.

ARTICVLVS XII.

Si in Magdeburgo ſententia reprobetur, vbi ius quærere debeant.

Nunc attendendum, ſi Magdeburgi ſententia reprobetur, vbi quærere eam, aut inuenire eos ...tineat. Trahere enim ſe debent vltra Albim in Schartaniam: & eainde apportare tenebuntur ...tuor viros, qui ſeniores reperiri poſſunt; & hoc ex eo, quia antiquius locata eſt quam Magdburgum, Cæſarque OTTO à tempore diuturno ibidem Ducatum conſtituit, ac omnes vno & eodem ſunt locati. Cum illis tandem quatuor viris ea Schartenia apportatis, conſtituuntur Magdeburgant Pallatium, Imperatoris OTTONIS Ruffi, quod fuerat, Pallantiamque poſthac in fine ſummi templi ſtatuerat, vt in præmiſſis patet, & ſequentibus apparebit. Pro vna etenim ſententia reprobata continue ad Imperium ſe trahere non potuerunt.

ARTICVLVS XIII.

Quo pacto & per quem modum Pallantia Magdeburgi per [illegible]tonem fundata ſit

1. Conſiderandum vlterius venit, quomodo Pallantia per Imperatorem [illegible] enim inſtituit de Scabinis [illegible] quatuor viros ſeniores & quatuor Canonicos, præ[illegible] in ſummo aut cathedrali Eccleſia habe[illegible] Præpoſitus; ſecundus Decan[illegible] pi Vicarius; Cancel[illegible] quartus. Ad[illegible] quatuor Barones,& [illegible] m[illegible] les Eccleſiæ maioris Magdeburgenſis. Mar[illegible]cum Dapiſe[illegible]m, Pincernam,& Cam[illegible] accepit vndecim Scabinos ciuitatis,& Sculterum du[illegible] decimum. Præterea o[illegible] eos, qui primi ſunt in Electione Imperiali, videlicet March[illegible]onem Brandenburgenſem [illegible] xoniæ, Palatinum Rheni. Et item quartum Aduocatum Eccleſiæ maioris in Magd[illegible] viginti octo viros nunc enumeratos Imperator elegit. & ſpet ſedem Palla[illegible]tiæ co[illegible]locau[illegible] teru ex parte ſui tribuendo. Quæcunque ſententia Magdeburgi inueni[illegible] non poſſ[illegible] gueretur, vt tandem in Pallantia inueſtigetur; & quicquid ibidem rite & legi[illegible]me d[illegible] iure municipali obſeruari debet in prouincia Saxonica. Cum vero, vt ſic, ſententia an[illegible] apportata deciſaque fuerit, extunc his viginti quatuor viris in ſignum [illegible] eorum d[illegible] lidus aureus,& quiuis ſolidus valere deberduodecim ſolidos nummorum talis pecuniæ [illegible] denariorum, quæ in vſu ibidem in foro habentur, in prouinciaque, vt communiter cu[illegible] tuor vero reſiduis dari debent marca quatuor auri, & quælibet marca aurea valere d[illegible] b[illegible] marcas argenteas. Id itaque tribuitur viginti octo viris prænotatis,& cum hoc, a cu[illegible] commodo inuenta eſt, ſoluitur emenda. Si autem ille in ſententia defecerit, q[illegible] bauerat, extunc ſoluere tenetur, plus quam ille cui ſententia ad profectum ceſſit. Sc[illegible] qui ſententiam inuenerant, & qui conſenſum & ſequelam ad id dederant, quam ipſe [illegible] iuſta fore deſinatur, emendam ſoluet, & iudici ſuam pœnam. & hoc ſi ante ſequelam [illegible] tentiam. Si vero ſequela ſubſequatur, & tandem reprobatur ſententia, tunc cuilibet S[illegible] qui ſententiæ ſequelam dedit, iudicique totiens ſua pœna aut mulcta ſoluitur.

a. al. hoc illi dare tenentur, quibus ſententia ad profectum vel vtilitatem fuerit inuenta & definita, & iſte, qui in ſententia definitiua defecerat ſoluere expenſas tenetur.

2. Quod ſi in Halla ſententia increpetur, ad Magdeburgumque appe[illegible]tur. ſed & [illegible]de[illegible] ſ[illegible] tentiam non acceptans, ad Pallantiam prouocet, extunc vtrique emenda ol[illegible] in[illegible] m[illegible] genſibus, quam Hallenſibus. Idque ex ordinatione Imperatoris OTTONIS Ruffi factum e[illegible] nicipale ius ſtabiliretur, prout ex antiquo ſtet[illegible]; Ducatumque vltra Albim fundau[illegible].

ARTICVLVS XIV.

Quomodo Pallantia congregari debet, & qualiter ad Pallantiam pertinentes citandi ſiat.

1. Intelligendum ſequitur, quomodo Pallantia conuentum habere debet ſuum & [illegible] congregari Sculterus primum de Magdeburgo literas ciuitatis cũ appenſ[illegible] ſigil[illegible]o, a[illegible] e[illegible] eaſdemque tranſmittere ſupremo Aduocato Eccleſiæ maioris, hoc eſt, Bu[illegible]gra[illegible] m [illegible] bu[illegible] g[illegible] Illeque tandem & ſuas dare tenebitur literas, ac alias ab Epiſcopo expetere[illegible] ſigillatas. Præterea & literas Regias, ſi Theutonica ſit in prouincia, cum penſili ſigillo. Burg[illegible] M[illegible]gdeburgenſis literas ſic ordinatas, cum his, qui ſe ad Pallantiam cum ſententia traxerant, de [illegible] & [illegible]oluntate viginti quatuor virorum ſupra nominatorum, tranſmittere debet. In primis Duci Saxo[illegible], poſt [illegible]o-dum Marchioni Brandeburgenſi, tertio Palatino Rheni. Hi enim tres ſunt Laici Principes [illegible] electione Imperiali, cum nouus Rex eligitur Theuthonicæ nationis.

ARTICVLVS XV.

Quomodo citatio pro congreganda Pallantia fieri debet.

1. Notandum tandem ſequitur, quo pacto ſupra memorati Domini ad Pallanti[illegible]m pert[illegible]n[illegible] tes citati debeant, vt ſimul conueniant. Sculterus eorum in primis Burgrauium citare [illegible]bet [illegible] tentiam iuridicam, & item pro ſecundo & tertio, ſemper per ſpatium ſex ſepti[illegible]an[illegible] ſi pro tertia citatione non comparuerit, extunc tres laici Duces eundem per nuncium [illegible] b[illegible]uum, & pro qualibet citatione, Regi tres marcas aureas demeretur, quarum quælibet marca a[illegible]a d[illegible] decim marcas argenti valere debet,& ſi poſthac vltra ſex ſeptimanas non venerit, ad excu[illegible]ndu[illegible] coram Rege, vbi protunc eum curia fuerit ſua, extunc in primis omnia Eccleſiæ maiori M[illegible]e-burgenſi, quæ ab ea in feudum habuit, & item Regi bannum vacabit, ſed & proſcribetur [illegible] R[illegible]is illegalitatem.

2. Per ſimile etiam ſicut Sculterus citat Burgrauium, ſic Burgrauius citare debet hos [illegible] Principes ſub banno Regio. Quod ſi in tertia citatione non comparuerint, vt præfatum eſt, extunc [illegible]uis eorum de qualibet citatione decem octo marcas aureas Regi demeretur, quarum qualibet duodecim marcas argenti continet.

3. Et ſi non venerint tempore illo per citationem expreſſo ad ſententiam definiendam, [illegible]tia nihilominus decerni debet ante Pallantiam.

ARTICVLVS XVI.

Quo pacto iure municipali, iudicium banniri debeat.

Bauniendi iudicii modum ſecundum ius municipale, conſiderare licet. Scabini vnd[illegible]m eſſe nt, Sculterus duodecimus, quia ille Burgrauio primam iouenire debet ſententiam. Burgrauius [illegible] nullum legale habere poteſt ſine Sculteto iudicium.

Itaque primæ ſeutentiæ, quas Sculterus Aduocato feudali inuenire debet, hæ ſunt.

Aduocatus in primis Sculterum interrogare debet, ſi tempus iudicii ſit. quod cum iſtud per [illegible]m inuenerit, tandem quæret, ſi iudicium banniri poterit; & inuenitur ſibi quod facere id , ſi Iuridicam poteſtatem habet. Tandem quæret vlterius, an de iure demandare debet, quæ [illegible]dandа ſunt. & inuenitur ſibi quod demandare debet exceſſus circa iudicium, turpia verba, ac em iniuriam. & hæ ſunt tres primæ ſententiæ, quas Sculretus Aduocato inuenire debet. Inter[illegible] poſthac Scabinum, ſi pacem iudicio Indicere debeat? reſpondetur, quod pacem indicere de[illegible]e iuris forma. Iodicitutque pax, quod vnus alium in ſua non impediat querela, in cauſiſque [illegible]uod ſi quis alium infeſtauerit clamore, vehementi curſu, increpatione, & aliis iniuriis ſibi in [illegible]ela nocinis, ſi id iniurioſe fecerit, ac proteſtatum ſit, iudice & Scabinis, acquiritur ab ipſo eorun[illegible]& iudici mulcta. Si id fiat coram Aduocato, demeretur tres libras: ſi coram Sculteto, octo [illegible]os.

4 Quandocunque vnus emendam acquirit, Iudex etiam ſuam tollit mulctam. Attamen ſæ[illegible] Iudex mulctam acquirit, vbi nulla ſoluitur emenda: vt eſt pro inutilis, quum contra honeſtatem [illegible]i quis concitatis verbis, vel aliquo alio iudicium impedierit, vel indiſciplinare ſe habuerit. Iu[illegible] tandem ibidem vnicuique demandabit; quod contra alium querelam honeſte proponat ſuam procuratores aut ferendarios, quod nullus negligat ſe, aut impediatur in iure ſuo.

Quilibet homo poteſt verba ſua loqui iure municipali, qui iuri ſuo non eſt paſſus detrimen[illegible]tum, & hoc ſi periculum ſuſtinere vult, quod exinde euenire poſſit.

ARTICVLVS XVII.

De exceſſu Iudicis & eius pœna.

Attendendum ſuper eo, ſi Sculterus impediuerit aliquem in ſua querela, & ſibi iuſtitiam [illegible] iuuerit, vel recuſet minus iuſte, & pro eo coram Burgrauio aut Aduocato com teſtibus inculetur, quid facere debeat. ipſum enim cum teſtibus etiam euadere oportet.

1. Cum qualicunque teſtimonio ſuper iudicem queſtum fuerit, tali teſtimonio excuſari cogi[illegible]e ſint Scabini, aut alio iudicio pertinentes. Si vero coram Aduocato in iudicio bannito, tunc teſtibus vinci poteſt, quam ille cum teſtibus euadere poterit. Si autem vir cedere vellet teſtibus, & inculpat eum de ſua ſcientia, extunc ſuper eo, vnica euadere poteſt manu.

Quando inculpatur pro cauſa huiuſmodi coram Aduocato, in inſtanti reſpondere tenetur, poſtquam iudicium legale ibidem fuerit, quia neceſſario ibidem præſens eſſe debet, niſi legale impedimentum eundem occupet, quod impedimentum ſtatim probare eum oportet.

Si non oſtendent, aut iniuſte tenuerit, vel per iuſtitiam excuſare ſe recuſauerit, ſuper iniuria ſibi obiecta, quam exercuit, extunc condemnatur Aduocato in decem talentis idem Sculterus, & il[illegible]li debitum perſoluet, cui iuſtitiam facere recuſauit. Interimque quoad debitum non reſarciet, vel ſolus non ſoluet, aut iure ſe non exeuſet in iudicio proximo, amplius nullius Iudex eſſe poterit, niſi ſe ab hac Inculpata cauſa, vt præmiſſum eſt, eliberauerit.

Si autem pro facto criminali iuſtitiam vel iudicium recuſauit, ſicut pro homicidio, furto, ſpo[illegible]o, Eccleſiæ violentia, incendio, & his ſimilia, quæ crimina capitalia dicuntur, hoc iudicium ſuper [illegible]ndem decerni debet, quod ſuper illum extendi debuerat, nec pro eo pecunia, aut emenda, aut recompenſa, aut aliquo alio eliberari poterit, ſi in his vincatur, vt iuris eſt. Si autem vnus in captiuitatem iudicii publicam, vel ad iudicium præſentatus fuerit, vt detineatur ibidem, & ſi euaſerit exinde ſine iudicis culpa, aut negligentia, pro crimine, quod tranſit ad collum, ſoluet verigeldum, id eſt, recompenſam, ſi ad manum mediam recompenſam, iuramento tamen eam confirmare oportet, ſi ſibi non creditur, quod abſque eius culpa captiuus euaſit.

6. Recompenſa ſiue verigeldus integer iure municipali eſt decem octo talenta nummorum; communiter in vſu habentur illic, vbi demeruit recompenſam: media recompenſa, nouem [illegible]ta.

ARTICVLVS XVIII.

De querela contra Iudicem iuſtitiam facere denegantem.

De iudice conſiderandum ſequitur, ſi non iuſte iudicauerit, cum ſibi querulatur, aut illud [illegible]fecit propter amorem, compatreoniam, munera, aut aliquam aliam cauſam, vel ſi ſolus noxam iniuriam fecerit, quam de iure facere non debuit. propterea enim Iudex electus eſt, quod ius for[illegible], & iniuſtitiam debilitare deberet. Si itaque querela ſuper ipſum in iudicio facta fuerit, Scul[illegible] Iudex eſſe debet Aduocati, & cogitur veris ſententiis ad reſpondendum ad obiecta, vt nunc declaratur. Primum petatur per ſententiam, quod Aduocatus ſurg[illegible], & iudicem in ſuo loco ſedere faciat, qui illum iudicet; tandem & ſedere procures Sculterum, qui iudicabit ſuper Aduoca-

tum. Conſimiliter etiam Aduocatus iudicabit ſuper Sculterum, & ex eo Burgrauius n[illegible] iudicium habere poteſt ſine Sculteto, quia coram eo ſe exhibere debet [illegible] ſtatutum [illegible] propoſitum ſit.

2. Si contra iuſtitiam anno & d[illegible] id ſ[illegible]cere rec[illegible]ſ[illegible]rit, d[illegible]mino [illegible]æ iudicium [illegible] num Regi, ſi contra eum proſequatur per veras ſententias, vt iuris eſt.

ARTICVLVS XIX.

De Proconſulis electione.

1. Poſtquam Proconſul in ciuitate eligitur, ad vnum annum ille e[illegible] i debet, & vt [illegible] iudicandi habebit, ſuper iniuſtas menſuras potabilium, & pondera & [illegible] ultos coreto[illegible] cibi & potus mercimonia, qui paruum coquit & diuendit panem, vel cib[illegible]ia inualid[illegible] uenditores, quod recto & iuſto vendant cibaria precio, & ſi vnus exceſ[illegible]it, demer[illegible] crines, vel marcam ponderoſam, hoc eſt, vi[illegible] nti ſex ſolidos.

2. Conſtitutio ipſorum eſt, poſtquam ſignum in foro figitur, extunc reuend[illegible]o[illegible] debent, animo vltra illud vendendi. Cum vero ſignum depoſitum ſit, emere poſſunt [illegible] ſunt, vt tamen ciuitatis ſtatutum non fregerint.

3. Statutum ciuitatis ſi fregerint, demerentur, vt ſupra tactum eſt, hoc erit in volu[illegible] trio Conſulum, quicquid accipere velint. Quia & ſi pecuniam accipiant, manet nihilo [illegible] ditor infamis & iure priuatus.

4. Ad id Proconſul iurare debet, nec ratione amoris, nec compaſſionis facere & [illegible] vult, ſed ciuitatis honorem, profectum, quanto melius & cautius ſciat, cum exqu[illegible] cuſtodire.

ARTICVLVS XX.

Quo pacto proprium ſeu hereditas iure municipali reſignari debeat.

1. Proprium ſi vnus alienare aut reſignare iure municipali velit, extunc is, qui cond[illegible] ſeu alienare intendit, & ille qui illud acceptare deſiderat, conſtitui debent ante quatuo[illegible] dien banniti. Et qui vt ſic proprium ſeu hereditatem condeſcendere vult, petere debe[illegible] rem, quæratque per ſententiam, quo pacto proprium alienare & condeſcendere debeat [illegible] ficere poſſet iu iuro ſuo. Inuenitur tandem iudicialiter, quod cum heredum conſenſu, [illegible] illud ſibi abſceſſum vel reſignatum non ſit. Si vero hereditatem illam propriis emit pecuniis [illegible] eandem dare & alienare poterit, cui voluerit ſine cuiuſuis contradictione. Cum vero vt p[illegible] eſt, proprium ſeu hereditatem abſceſſerit, & ille eandem acceptauerit, vlterius per ſente[illegible] ſat, ex quo quidem abſceſſionem fecit, an iſtud proficere ei poſſit in ſuo iure, quod cu[illegible] tur, exinde per ſententiam petat intromiſſionem à iudice fieri. Iudex tande[illegible] aut [illegible] à quo donationem ſeu reſignationem accepit, eidem intromiſſionem da[illegible]eb[illegible], S[illegible]ue cum ire tenentur, qui & præſentes eſſe debent, ad teſtificandum quod int[illegible] ſi[illegible]e data ſit.

2. Intromiſſioque hoc pacto, vt infra declarabitur, exequatur. Iudex domum in[illegible] lius, qui eam alienauit, vel in aream, ſi domus non ſit; cæteri vero foris ſtabunt, & iſtum, cu[illegible] tas abſceſſa eſt, per manum accipiat, in præſentiaque Scabinorum, eundem in dom[illegible] hæc verba dicendo: Quemadmodum tibi domus ſeu hereditas coram iu[illegible]icio ab[illegible], [illegible] ta, donatave eſt; in illam te intromitto, prout ex ſententia mihi decretum ſu[illegible] pio Scabinos, & alios iudicio pertinentes, vel qui iudicio aſtabant, quod te hu[illegible], p[illegible]ut iuris eſt.

3. Poſtmodum vero reuertantur ante quatuor ſcamna, hoc eſt, ad iudicium bann[illegible]um & petat iudicem, quod teſtis ſuus de iure eſſe velit, idque Iudex facere tenetur ex iuramento iu[illegible] cio præſtito, & iſte tandem album nummum iudici & Scabinis dabit, perf[illegible]ctuſque pe[illegible] maneb[illegible] in iure ſuo.

4. Perſimile etiam, quemadmodum iudex teſtificabitur, ſic etiam Scabinos teſtificari o[illegible]

ARTICVLVS XXI.

Quanto tempore proprium reſignatum varendari debet.

1. Qui proprium dederit aut reſignauerit, illud varendare tenetus anno & die, vt iuris eſt, hoc eſt, anno & ſex ſeptimanis. In teſtimoniumque cuilibet Scabino datur denarius vnus, Scul[illegible] ve[illegible]ro nihil porrigitur. Si vero donatio illa vel abſceſſio ſub banno Regio fiat, cum Scabini [illegible] ui[illegible] [illegible]gregati ſunt, iudiciumque celebratur bannitum, in poſſeſſionem rei donatæ aut reſign[illegible]æ [illegible] ti debet, vt prius dictum eſt; hu[illegible]modique reſignatio & intromiſſio confirmari in iudi[illegible] iudicem & Scabinos: & exinde donatio fit iuſta & [illegible]gitima, illeque eundem varendare [illegible] prius dictum eſt.

2. Si vero in iure municipali quis conſederit, negotiumque ad id deueniat, quod var[illegible] ne indiguerit, teſt[illegible] ſuus fore debet, quoad vixerit.

ARTICVLVS XXII.

De iure dotalicali mulierum poſt mortem viri.

Intelligendum venit, quæ bona vxor relicta poſt mortem mariti ſui, iure municipali ſeruare ſt. nihil enim vxor vſurpabit ſibi de bonis defuncti, niſi id quod ſibi coram iudicio in eius prodonatum ſit ad vitam ipſius.

Dicunt quidam, quod mulieri in iure municipali dari poteſt ſponſalitia largitas, ſine heredum ſenſu; hoc tamen fieri non poteſt. Quicquid enim vxori iure municipali coram iudicio præſtahoc neceſſario eſſe debet vel donatio propter nuptias, ſeu proprium, cum conſenſo heredum, vel a mobilia in paratis mariti pecuniis.

Et in hoc diſcrepat ius prouinciale à municipali. Iure enim prouinciali ad dotem pertinent ædificia carpentata, pecora paſcualia, &c. Iure vero municipali, ex quo omnes vno ſubſunt iuri; e per æquum omnibus inſeruit. Vnde vxor non plus accipit, niſi parafernam ſeu geradam.

ARTICVLVS XXIII.

De gerada ſeu parapherna, & quæ ad eam pertinent.

Conſiderandum vlterius, quæ ad geradam ſeu paraphernam pertinent. Ad eam enim ſpectaentur omnes veſtes mulicbres, inciſi panni, & tela itidem cæſa ad vſum mulieris, & ea, quæ ornatu deferre ſolent mulieres, ac ea in ſuo habuerit reſeruaculo & tutela. Præterea omne aurum argentumve, quod formatum eſt ad ornatum mulierum, omnes annuli, brachialia, cingu- ſericum formatum, cortinæ, appendicula, ſcamnalia cum velaminibus, linteamina, balnea- velamen, lectum, puluinaria, cuſſini, menſæ, patellæ, caldar ad abluendum, linum, filum o- netearum, ſiue ſit dealbatum, ſiue non, libri quia à mulieribus vſitantur, anſeres, anetæ, oues p- orem præcedentes.

Si vero maritus ſit inſtitor, aut mercator, qui venales res huiuſmodi habere ſolitus erat, vt ſunt tinæ, appendicula, tapetia; illa mulier obtinere non poterit, niſi quæ pro ornatu eius cameræ per- eant, vel ad maximum de ſingulis horum tria pro ornatu habitationis apparament .

Si vero maritus fuerat hoſpites fouere ſolitus, non poteſt illa omnia obtinere. Ea etiam, quæ expreſſa habentur, intelligi debẽt, ſi vxor ad maritum geradam apportauerit, vt oues. Quia ſi ma- us antehac oues habuerat, priuſquam vxorem ſuperduxit, ad id proxima cognata nullum ius habe- Quicquid autem in alio muliebri ornatu fuerit, hoc cognata percipit, ſignanter omne illud quod or ad maritum importauerat.

Decedat vero vxor marito, cognata, quæ accipit paraphernam, lectum marito ſtruere de- & adornare, ſicut fuit tempore, quo vxor viuebat ſua. Scamnum que cum puluinari, & menſam menſali, manutergium ſimul, & ſedile cum cuſino relinquet. Nulla etiam accipit cibaria agna- racta.

ARTICVLVS XXIV.

De Cibariis domeſticis.

Quatorum iuris vxor habeat ad cibaria domeſtica, quæ poſt mortem viri in domibus ſeu cu- ris relinquuntur, iure municipali, cum ſeparati velit à pueris ſeu mariti heredibus, videndum ſe- quitur.

2. Si etenim mulieri vitæ prouiſio inſcripta ſit in curia illa, vbi cibaria huiuſmodi relicta ſunt, omnium accipit medietatem poſt triceſimum, quæcunque maritus ordinauerat ad vſum vnius anni; & oc vltra illa cibaria, quæ ſe ad hereditatem extendũt. Reſiduum vero quicquid ſuperfuerit, hoc ac ipit mariti verus heres, & non heres ſeudalis. Si vero locus ille, vbi hæc relicta ſunt, non ſit in vitæ prouiſionem mulieri aſſignatus, non plus de his accipit, niſi quantum comedere & bibere poſſit, quo ad ſibi eius pecunia exſoluatur.

3. Quamdiu etiam ſine marito manſerit, tamdiu euacuare locum non tenetur, niſi forte heredes eam iure vel bonis *a* expediuerint, & ſi fideiuſſoriam habuerit, ſuper his heredes monere non oportet. *a al. bona voluntate*

4. Acceptis etiam pecuniis, poſſeſſionem euacuare tenetur. promiſſum enim & ſtatutum omne ius frangit. Cibaria autem domeſtica vnius anni dicuntur, quæ illo anno & ad annum vnum adaptata & ordinata ſunt pro neceſſitate domus.

ARTICVLVS XXV.

De Armis bellicis.

Quæ ſint arma bellica ſeu res expeditoriæ, & quæ ad ea pertineant iure municipali, conſiderandum ſequitur. Tum etiam quo pacto relicta, mortui vxor proximiori agnato illa extradere debeat.

2. Ad arma etenim bellica pertinet dextrarius ſeu equus melior, mariti ſellatus, gladiuſque eius; enſitem, & meliora eius arma, quæ habet pro corpore vnius viri: tum & quotidianæ veſtes, le- trium item bellicum, hoc eſt, lectulus cum cuſſino, duo linteamina, vna peluis, menſale vnum cum manutergio, caldar vnum vel aliud huic ſimile. & hæc ſunt & dicuntur vere arma bellica, licet al us ad id alia apponere ſolent. Et ſi quid horum relicta non habuerit, ac ſacramento confirmare ſudebit ea non ſupereſſe, dare non tenetur.

ARTICVLVS XXVI.

Quæ ad hereditatem pertineant.

1. Ad hereditatem autem iure municipali ſecundum ſimilem ortus generationem [illegible] citur, omne proprium non alienatum, omne item aurum & argentum, panni ex lana & [illegible] ſi, equi, boues, ſcrofæ, ex curia exeuntes. Sed porci qui ſunt mactati & partiti, non pertine[illegible] ditatem, ſed ad domeſtica cibaria.

2. Domeſtica etenim cibaria, vt iam habitum eſt, dicuntur, quæ ad neceſſitatē vnius [illegible] parantur, & ita porci craſſati pertinebunt ad cibaria communia, ſi ſint mactati & partiti; [illegible] gri ad hereditatem pertinent, pernæ item lardi, aſcellæ porcorum, ſiligo, ciſtæ biaſeorum, [illegible] ſcrinia, menſæ, ſedilia, ſcampna, cinguli, brachialia, lauatoria, diſtillatoria, ciſtæ ſimplices, [illegible] ſeu patellę, dolia pacifice in loco ſituata, omnia caldaria, excepto caldario pro abluendis v[illegible] quod ad geradam pertinet. Vaſa præterea ſeu dolia quæ vacua ſunt, & item galli, & a hæ au[illegible] cati, morſarius, ac omnis generis armatura, clypeiq; , exceptis tamen his, quæ inter arma be[illegible] numerantur. Omnia item vaſa argentea ad hereditatem pertinent. Quod ſi tres aut plu[illegible] pertinere videntur hereditatem, vel ad arma bellica, ſenior tamen accipit inprimis gladi[illegible] omnia.

ARTICVLVS XXVII.

De actione iniuriarum & debitorum.

1. Conſiderandum ſequitur, quo pacto iure municipali, vir aſſecurari debeat, cum a[illegible] ſit pro iniuria & manuale factum in eo non probatur. Is enim ante quatuor ſcamna, hoc eſt [illegible] vbi iudicium exercetur, trahi debet, cauſaque eidem inſinuetur, quare iure areſtatus ſit, & ne c[illegible] ibidem iudex præſens ſit vel ſuus præco.

2. Si negotium illud ita ceſſerit, quod ad vitam vel ſanitatem vergat. fideiuſſoriam enim ſt[illegible] oportet pro ſuo ſtatuto verigeldo. Si fideiuſſoriam non habeat, iudex eum ſolus ſeruabit.

3. Sed ſi negotium illud ſit occaſione debiti, quod ille recognoſcit, & vir ſic accuſatus [illegible] tem habeat in ciuitate, quæ ad maius ſe extendit quam debitum illud, poterit ſe hereditate tue[illegible] legitimum iudicialem terminum.

4. Quod ſi hereditate careat, præſentabitur creditori per manum, ſi aduena fuerit is, cui [illegible] tatus ſit, eundem ſecum libere abducere poterit, ſi ipſum in municipio ſeruare non valebit. Ca[illegible] nem tamen fideiuſſoriam ſtatuere eum neceſſe eſt, quod abſque noxa corporis & ſanitatis eum [illegible] ſeruabit, vel vice verſa præſentabit. Si fideiuſſoriam non habeat, eundem in municipio in domo iu- dicis relinquet. Compedes poteſt ſibi apponere, & præter id nullam aliam pœnam ſibi irrog[illegible] terit. Beneuole enim ſeſe in carceres obtulit. Prouidere eum debet cibo & labore; perſimile [illegible] liam ſuam familiam, quia nec fur, nec furum ſocius aliquando fuit. Si euaſerit antequam [illegible] exſoluat, eundem detinebit vbicunque eum præuenire poterit pro pecunia ſibi retenta, ac [illegible] iudici præſentandus neceſſario erit.

ARTICVLVS XXVIII.

Quo pacto vnus defendere ſe debet, vt in extraneo non reſpondeat iudicio.

IMP. OTTO I. AVGVST.

1. Homo extraneus in alieno iudicio reſpondere minime tenetur alteri, qui in vno ſecum reſi- det iudicio. Quod ſi exinde in damnum induxerit eundem, id reſarcire ſibi tenetur, niſi for[illegible] iu- dicium illic ſibi denegatum ſit.

IMP. FRIDERICVS I. AVGVST.

2. Conqueratur ſi quis iure municipali ſuper hereditatem, proprium, debito, bonis, iniuriis, [illegible] ue ſit Theutonicus, ſiue Sclauus, ibidem etiam reſpondere tenetur. Nam vbi quis ius petit, ibidem etiam ius dare, hoc eſt, reſpondere debet in cauſis omnibus, excepto duello, cum ſuis ſimilibus.

3. Accuſetur vero quis coram iudice ſpirituali in cauſa ſeculari, vel quæ iudicio ſecularis iudicis proprie ſubeſt, & in eo damnum perpeſſus ſit, ac tandem is coram ſeculari iudice conueniatur prote- ſteturque contra eum, quod ius nunquam ſibi recuſauit, indemnem eundem reddere, ac emendam ſibi ſoluere cogitur, iudici vero mulctam præſtabit.

ARTICVLVS XXIX.

De donatione ſeu abſceſſione bonorum, in quibus veram poſſeſſionem ſolus non habuerat.

IMP. OTTO I. AVGVST.

1. Qui bona alteri in eius tradiderit poteſtatem, in quibus nullam ſolus habuerat poſſeſſionem. Si alter iure mediante in eadem bona introductus ſit, is qui poſſeſſionem habet, intromiſſi[illegible] ni [illegible] iure contradicere poteſt, & illum ſic introductum remouere. Tenebitur tamen poſſeſſionem iure defendere in proximo aſſignato iudicio.

2. Nullus etenim poſſeſſionem dimittere cogitur, niſi iudicialiter accuſatus per veras ſen[illegible]tias repulſam.

ſam patiatur. Quod cum factum fuerit, iſte tandem iudicialiter introducitur, & exinde eundem us expellere poterit, niſi accuſatus veris ſententiis repellatur.

ARTICVLVS XXX.

De donationibus vel abſceſſionibus coram iudicio factis.

IMP. OTTO I. AVGVST.

Donata vito vel mulieri iure municipali tribus diebus illa poſſidere oportet.

Quæ vero per querelam euincuntur, præſcribi poſſeſſione non cogitur.

Bona feudalia ſi quis alteri dimiſerit, illa varendare oportet anno & die. Qui vero proprium obilia in municipio vendiderit, illorum varendator eſſe tenetur quoad vixerit, res tamen illa, ua litigatur, ad manus tradi debet venditoris, ad commodum vel damnum, quamdiu illam de- ere valeat.

Cui autem donatum quid eſt, in eo donatarius probare non poterit niſi donationem, nec va- re eum oportebit.

ARTICVLVS XXXI.

De fideiuſſoria debiti vel iniuriarum.

IMP. OTTO II. AVGVST.

Fideiuſſorem coram iudicio ſtatuens pro debito cum conditione, quod ille ſolus vel fideiuſ- ex ſoluat, ſi probare poſſet, quod ille ſolus perſoluerit, vt iuris eſt, fideiuſſor liberatur, dummodo lario per eum probetur.

Qui autem pro alio fideiuſſerit certam pecuniam ad tempus ſoluere, probare teſtibus idem tenetur, quod ſolutioni ſatisfecit.

Si quis vero fideiuſſoriam ſtatuere pro iniuria accuſatus cogitur, coramque iudicio eundem ſtatuendi fideiuſſor promiſerit, & non ſtatuerit ad terminum iudicialem pro eo accuſatus emendare eum oportet iuxta querelam & determinatum vergeldum.

ARTICVLVS XXXII.

De teſtimonio contra aliquem producendo & legitimo alicuius ortu.

1. Qui alium dicit illegitimum ortu aut officio, hoc contra eum ſeptem teſtibus pleni iuris pro- bare debet.

Si vero dicatur, quod ius perdidiſſet ſuum coram iudicio cum furto aut ſpolio, hoc iudex cum duobus ſcabinis, & quatuor ad iudicium pertinentibus met ſeptimus probaturus eſt.

Moriatur ſi iudex, eius ſucceſſor in iudicialibus actibus omnium, quæ acta ſunt circa tempora pro- ortui, in quantum ſcabinorum teſtimonio informatus fuerit, quamuis illa nec viderit nec au- dierit, teſtis eſſe debet.

4. Iudex nullum à querela repellere poteſt ſine voluntate illius, contra quem querela pro- ponitur.

ARTICVLVS XXXIII.

De libertate Scabinorum.

Liber ſeu idoneos officio ſcabinorum, bannum ſui ſcabinatus, hoc eſt, locum vbi natus eſt ſca- bino dignus, oſtendere aut ſuos progenitores quatuor nominare non oportet, niſi ſuo in generatio- ne æquali duellum propoſuerit iniungendum.

2. Quilibet ſe trahere poteſt ad locum natalis ſui iuramento proprio vbicunque ſit, licet ſcabi- natum non poſſideat.

3. Scabinorum ſede dignus in alieno iudicio nemini reſpondere tenetur; verum in illo iudicio, vbi ſuus natalis locus habetur, vel ſedem obtineat ſcabinalem; reſpondebit, & ibidem etiam ad ius pertinebit.

4. Sedem vero illam pater primogenito; eo vero non extante, * ſeniori & ſibi in generatione ſi- mili agnato hereditat.

* NB de primogenitura. Vide Specul. Saxon. lib. 3. art. 26. §. vlt.

ARTICVLVS XXXIV.

De exigendis debitis.

1. Debitorem ſi quis habeat in municipio, vel vnus ſibi quid teneatur, extunc præconem ſubor- dinet, qui illum ante iudicem venire faciat, inſinuatq; tandem ſibi debet, quo pacto debitum illud contractum ſit, vel cauſam exponere, cur eundem detinere vult: iudicemque expetat, quod eum aſ- ſecuret vel prouideat ſi poſſeſſionatus non eſt. idque iudex facere tenetur. Quod ſi proprium in mu- nicipio habeat, terminus ſibi præfigi ad proximum iudicium debet.

ARTICVLVS XXXV.

Duellum quomodo fieri debet.

1. Qui duellum indicere voluerit ſibi in generatiue coæquali, is petat iudicem, vt ſibi de iure liceat comprehendere, id eſt, inuadere ſuum violatorem, quem ibi proſpicit conſtitutum. Cum hæc licere fuerit ei pronunciatum, tunc interroget, qualiter eum comprehendere debeat, vt ei proficiat in iure ſuo. Ibidem pronunciabitur, quod manſuete in ſuo ſuperiori fotamine veſtimenti. Quæratur tandem, ſi friuolum aut temerarium in detinendo ſe oſtendat, & eum alibi tangi contingat, quod illa proteruus

proteruia eidem in iure noceat ſuo, ſenten[illegible]abitur quod ſic; & ſic arripiat eu[illegible]
ſi eum comprehenderit, & eum cum licentia per ſententiam dimiſerit, quam[illegible]
& cur eum alloquatur actor, debent enod[illegible]re, hoc tamen cum interlocutione vel in co[illegible]
ciendum. Tunc eum teoetur primo incuſare, quod ipſe pacem in eo violauit in via re[illegible]
aut vbicunque hoc factum ſit in municipio, debet referare. Secundo tandem accuſet eu[illegible]
ei plagas & talem iniuriam appoſuit, quas poterit demonſtrare per vulnera; & ſi ſanata [illegible]
catricem; & ibidem declaret vulnera vel cicatrices. prætetea accuſet ipſum, quod eum in [illegible]
rebus deprædatus eſt, vt merito pro his alicui duellum inferatur. Iſtæ tres violentiæ ſeu iniuriæ [illegible]
mul ab eo proponendæ, quas ſi ſimul non propoſuerit, eius duellum euaneſcit.

2. Vlterius vero dicat; ibi ego eum perſonaliter vidi perſonalem, & eum cum iudicia[illegible]
re infeſtaui, teſtimoniumque producere paratus ſum viros, qui clamorem audiet[illegible]
fuerit, placeat. Si vero negauerit, ego eum vincam per pugilem meum iure, prout mihi [illegible]
uerint. reus tandem petat actionis varendam, quæ ei eſt facienda.

3. Tandem licite poteſt quis actionem ſuam, antequam varendam faciat, in ſtatum perduce meliorem. Poſt varendæ præſtitionem reus ſuam prębeat innocentiam cauſæ contra eum p[illegible]

4. Tandem ille quęrat per ſententiam ſibi dari, quę huiuſmodi declaratio innocentiæ ſi, quandoquidem eundem conuincere vult, per ſe vel ſuum pugilem; decernetur iterum, quod innocentiam declarare debeat clypeo aut gladio. Quod ſi duellum propter membri mutilationẽ exequi non poſſit: iuramentoque id confirmare audebit tototem ſeu pugilem iure acquiret.

5. Quilibet etiam homo poteſt duellum ſibi in generatione deteriori, ſed non deteriðt me[illegible]ori denegare. Negare etiam poteſt duellum, ſi poſt meridiem ei infertatur, niſi prius fuerat initiatum. Iudex vero clypeum cum gladio reo, ſi indiget, ordinabit.

6. Duellum etiam, ſi quis litigantium cognatus eſt, aut ſi ipſi inuicem ſunt cognati, poteſt prohibere, ſi metſeptimus ſuo iuramento tantam inter eos eſſe cognationem, vt de iure inuicem certare non debeant, manifeſtet.

7. Iudex tandem cuique duos præbere debet nuncios, qui videant, quod ſecundum co[illegible]ſuetudinem præparentur. quantum voluerit de corio & lineo induant, dummodo frontes, id eſt, capita atque pedes permaneant enudati. In manibus non niſi ſimplices & lineas habeant chyrotecas, nudum in manu quilibet habeat gladium, & cum vno vel pluribus, ſecundum cuiuſque arbitrium, præcingatur. Clypeum ligneum corio tectum in manu ferant, vmbo tamen ferreus illius eſſe poteſt, & [illegible]nam tunicam induant, cuius manicæ vſque ad cubitum terminabunt; Iudex circulo pacem, ne qu[illegible] eos impedıat, debet ſub pœna capitis demandare. Cuilibet eorum Iudex vnum, qui arborem eius f[illegible], ordinabit. qui ferentes, neminem eorum vllatenus impediant, ſed ſi eorum quis ceciderit vel vulneratus fuerit, vel arborem petierit, & iudex hoc licentiauerit, arborem interponant. Poſtquam [illegible] eſt pax nunciata, tunc petere debent circulum ſibi à iure licentiari, quem eis iudex licentia[illegible] vaginis ferrum auferent, niſi hoc eis à iudice concedatur.

8. Ante iudicem accedere debent præparati, & iurare, actor videlicet quod illa accuſatio vera ſit, & reus quod innocens ſit, vt ſic eos Deus adiuuet in ſuo duello. ſplendor ſolis eis diuidatur quando procedunt. ſi reus vincitur, condemnatur: ſi vero vicerit, donata ſibi ab actore emenda & iudici mulcta abſoluetur. Actor in circulum prior veniat, & ſi reus venire protraxerit, iudex eum debet tribus vicibus per præconem in domo, in qua pręparatur, adhibitis duobus bannitis euocare. & ſi in tertia vocatione non venerit, actor ſurgendo ſe debet duello præſentare, & verberando contra ventum bis feriendo, & tertio confodiendo eum ſuperabit, in querela contra eum propoſita: iudexque eum, tanquam duello eſſet ſuperatus, condemnabit.

ARTICVLVS XXXVI.

De Actionibus criminalibus.

1. Actiones iniuriarum omnimodæ, vt ſunt occaſione furti, homicidij, & ſimiles, cum clamore iudiciario proponantur, dum adhuc manuale factum appareat, ſeptemque virorum teſtimonio conuincitur reus.

ARTICVLVS XXXVII.

De querelis violentiarum & irruptionum domus.

1. Violentiarum ſeu ſtuprorum querelæ, & domus irruptionis in vitam alicuius, querulari oportet cum clamore manualis facti, & metſeptimus conuincitur.

ARTICVLVS XXXVIII.

De violentiis ex irruptione domorum.

1. Accuſet ſi quis alium ob irruptionem domus diurnam vel nocturnam, & conqueratur ſuper iniuria vel violentia, vel ſi opprimatur mulier, aut puella, virque detineatur in recenti facto, & cum clamore iudicio præſentetur, teſteſque habuerit, quibus factum probare poſſet, vt iuris eſt, metſeptimus, in vitam illius cedet factum illud.

2. Si vero factum pernoctetur, Burgrauius illum iudicabit, & nullus alter. Vbi manuale factum non appareat, propterea eſt accuſatus euadere, quam quis eum conuincere poterit.

ARTI-

ARTICVLVS XXXIX.

De querelis ex neceſſitate propoſitis, & per Burgrauium iudicandis.

Omnimodas neceſſarias querelas, quæ pernoctatæ ſunt, nullus iudicat, niſi Burgrauius.

1. Si alicui ædificia per ſententiam iuridicam abiudicentur, ex eo quia in illis mulieres, vel puellæ violatæ ſunt, ædificium illud ſuccidi debet, & in terram proſterni, non tamen debet exinde abduci vel comburi. Sed ſi ſententiatus ſit pro præda, furto ex caſtro commiſſo, excidi ædificium debet, eritque omnibus commune.

ARTICVLVS XL.

Contra quas iniuriarum querelas, quis iuramento abſolui non poteſt.

Omnes iniuriæ & querelæ, vbi probatio habetur, coramque iudicio cum clamore inchoatæ ſunt, pro illis iurare non poterit, ſed ſi nulla probatio ſit, extunc citius vnus iure ſe expurgabit, quam quis eum conuincere poſſit.

ARTICVLVS XLI.

De querela contra aliquem in eius abſentia facta, vbi & terminus reo aſſignatur.

1. Accuſetur ſi quis pro iniuria, vbi præſens non ſit, terminusque reo ad reſpondendum aſſignetur, & actor infra dictos terminos reum reperiat, eum licite areſtabit ſeu detinebit, quo querimonia diu, quoad fideiuſſoriam ponat ad comparendum. Quia iudex pacem actori, & non reo, in cuius abſentia conqueſtum eſt, nunciauit.

2. Qui pro iniuria accuſatus eſt, ante omnia vadendę præſtationem præſtat. Quamdiu enim vadenda non præſtatur, actor ſuam actionem corrigendi liberam habet facultatem; poſthac vero non.

ARTICVLVS XLII.

Quo pacto ferendarius iure obtineri debet in cauſis & querelis violentiarum & manualis facti.

1. Ferendarius per ſententiam ad id coactus, quod verba alicuius facere debeat, in facto manuali, hunc modum in proceſſu ſeruare debet.

2. Primum etenim dicet; Domine Iudex, ex quo me procuratorē huic dediſtis homini, quæro per ſententiam dari, ſi ob aliquo inimicitias, impeditiones, aut aliud quid contrarium ſufferre debeam, ex eo quod verba ſua pro iuris loquar exigentia, quantū melius poſſum aut valeam. Poſtquā ſibi hoc definitum fuerit, extunc præcuſtodiat ei, quod & alium in defectu haberi poſſit procuratorē, vel ſi forſan in defendendo deficiat, cauſam non bene intelligendo, quod conſultari cū principali vel alium attingere poſſit procuratorē, tum & alia quæ iuxta conſuetudinē iudiciorum obſeruari ſolita ſunt, reformētur.

. Tandem quærat ferendarius, quomodo querelā inchoare debeat, vt proficiat iuri ſuo, cum ſibi id decernitur; quærat per ſententiam, an principalem interrogare iure debeat, quis in eo pacem fregerit.

Quod ſi ita impotens eſt, vt colloqui non poſſit, cū ſibi decernetur, & illū iudex cum duobus Scabinis, & item duobus ad iudicium pertinentib. conſpexerit, hoc eſt, ſi fuerit ita imbecillis ſeu debilis, quod loqui non poſſit, vt exprimant illi teſtes prout viderunt vel audierunt, quodq; ſibi iuramento ſuorum recognoſcant, quid ipſis notum ſit in facto illo. cum hoc ſibi definitur, ab vno, à ſecundo, à tertio, extunc requirat in ſententia, ſi iam profecerit in iuris proceſſu, cumq; ſibi hoc decretum ſit, & pacis violator per clamorem citatus, vt iuris eſt, fuerit, tandem proponat hæc verba.

3. Domine Iudex, peto audiri verba N. & ea intelligere N. querulatur contra A. quia ipſe veniens in municipium in via libera pacē in eo fregit, eundem mutilauit, ac violētiam in eo patrauit, quam probare poteſt, ſed & vita ac bonis eum ſpoliauit, & ſibi tantum accepit, quod duello dignum eſt, petitq; ius ſuper eo decerni. Exinde violator pacis aduocetur per præconē pro primo, pro ſecundo, pro tertio, ex nomine eunde acclamando. Pro qualibetq; vice querela renouetur, dicendo quod N. conqueritur contra A. quia in municipium veniens in viam regiam eundē bonis & vita ſpoliauit, violentiamq; in patrauit, quam & oſtendere poteſt, & petit ſuper eo ius decerni. itidem faciat & pro tertio.

Poſthac tandem oſtendere debet vulnera, & quærat per ſententiam dari, ſi violatorem alibi vbicunque locorum præuenerit, an eum detinere poſſit de forma iuris, cum ſibi hoc definitum ſit, petat pacem, quæ & decerni ſibi debet..

ARTICVLVS XLIII.

De Conſulum electione & eorundem poteſtate.

1. Poſtquam Magdeburgenſis ciuitas iure municipali fundata fuit, de voluntateque Imperatoris OTTONIS Ruffi, cum conſenſu etiam & conſilio ſeniorum prouinciæ illius ſecundum ius CAROLI Imperatoris, & iuxta eorum arbitrium ac voluntatem locata; conſiliati exinde ſunt, quomodo Scabinos & Conſules eligere debeant pro ciuitatis commodo. Scabinos quidem ad tempus diuturnum: Conſules vero ad vnum annum. qui tunc iurauerunt, & nunc iurant annis ſingulis, cum de nouo eliguntur, ciuitatis honorem, profectum, vtilitatem, & ius cuſtodire, prout melius nouerint aut poterunt, cum conſilio & iuuamine ſeniorum, nec id omittendo ratione amoris, moleſtiæ, iræ, munerum, ſic eos Deus adiuuet & ſancti eius.

2. Con-

2. Coofules conuentum ſuum exponere & ſtatuere poterior, cum exquiſitorum ac ſenio in conſilio.

3. Eligere inſuper Coofules debent inter ſe Proconſulem vnum vel duos; & quicquid ibidem in congregatione vel conuentu illo concluſum fuerit, firmiter obſeruari debet. Qui ad conuentum illum interim, qoando campana pulſatur, non venerit, mulctæ dabit ſex nummos. Si vero coouen us ille ſibi denunciatus fuit, quinque ſolidos mulctæ demerebitur.

4. Conſules præterea poteſtatem iudicandi habent ſuper quaslibet vacuas menſuras, & pondera iniuſta, ac cuiuslibet cibi & potus falſa mercimonia. Quicunque hæc violauerit, demeretur tres Sclauonicas marcas, quæ faciunt triginta ſex ſolidos.

ARTICVLVS XLIV.

De pœna reuenditorum & peneſticorum.

1. Qui peneſtici & reueoditores vocantur, ſi in aliquo demeruerint vel exceſſerint contra ſtatuta ciuitatis, aut Conſulum decreta violauerint, io eſculentis falſificandis, vel aliquo alio, quod ciues conſtituerant, idque contra illos probatum fuerit, ex parte ciuitatis demerentur cutim & crines, aut triginta ſex ſolidis eliberare ſe poterint, iuri tamen ciuili ſuo per id derogabunt.

2. Erit etiam in arbitrio Conſulum quicquid horum acceptare voluerint. cum vero pecuniam acceperint, ille nihilominus manet ſioe iure & ſine honore.

3. Hoc idem ſimile iudicium extenditur ſuper omnes, qui in falſificatione eſculentorum præuenti, & in eo conuicti fuerint: qui nec aliquod commercium ſeu communitatem cum reliquis habere, ſed nec comeſtabilia diuendere poterint abſque Conſulum conſenſu.

ARTICVLVS XLV.

De iudice ciuitatis Magdeburgenſis, iudiciisq; legalibus.

1. Iudex ſupremus Magdeburgi, tria iudicia Borgrabialia in anno exercet: vnum die ſanctæ Agatæ; aliud die ſancti Ioannis & Pauli; tertium in octaua ſancti Martini. Si vero ceciderit aut euenerit aliquod horum iudiciorum ad diem celebrem aut feriatum, extunc amittit ſuum iudicium.

2. Quod ſi Sculterus ad iudicium oon venerit, mulctam Burgrauio ſoluet, decem libras, niſi legale importet impedimentum: qood eum probare oportet, quia Sculretus primam Burgrauio inuenire debet ſententiam. Quicquid iniuriarum vel criminalium commiſſum fuerit, quatuordecim diebus vel noctibus ante iudicium illud, hoc Burgrauius iudicat, & nullus alter.

3. Struprum, obſidia, irruentiam domiciliorum Burgrauius ſeu Caſtellanus iudicat, & nullus alter.

4. Si vero Caſtellanus ſeu Burgrauius præſens eſſe nō poterit, & exceſſus eueniat, ſeu iniuria aut violentia, vbi manuale factum appareat, extunc ciues eligunt vnum iudicem loco Caſtellani.

5. Quando Caſtellanus ſurgit ex loco ſeu ſcamno iudicij, & reſignat iudicium, Sculteti tandem ſequitur iudicium à proximo die poſt quatuordecim noctes.

ARTICVLVS XLVI.

De pœna ſeu mulcta Burgrauij & Sculteti.

1. Pœna ſeu mulcta Caſtellani aut Burgrauij ſunt tria talenta; Sculteti vero, octo ſolidi.

2. Caſtellani aut Burgrauij *a* pœna, & item recompenſa ſeu verigeldus acquiſiti, io iudicio bannito ſolui debeot per ſex hebdomadas.

3. Burgrauio aut Sculteto ſcabinus noo teoetur aliquam inoenire ſententiam, extra vetos dies iudiciales, niſi factum ſit manifeſtum.

4. Burgrauius & Scultetus iudicare poſſunt omni die pro debito, pro qno abſq; teſtimooio agitur: niſi contingat, quod ciuis hoſpitem, vel hoſpes ciuem impetat pro debito cum teſtibus, extunc iudicare eos qoolibet dierum oportet.

5. Hoſpes tamen iurare tenetur, quod ſit alienigena, & ita remote domicilium habeat, qood vna die ad iudicium venire non poſſit, pro iudicioqoe exercendo Burgrauius ſeu Scultetus duobus indigebit Scabinis.

6. Cui vero debiti ſolutio adiudicata ſit, hoc exſolui ſibi debet vltra aliam noctem.

a al. pœna ad ſex ſeptimanas ſolui debet, emenda poſt pœnam ad viginti quatuor dies, recompenſa vero ſoluitur in duodecim hebdomadis.

ARTICVLVS XLVII.

De Sculteto & eius iudiciis.

1. Scultetus etiam tria habet iudicia legalia in anno: vnum *b* die quartadecima poſt Natalis Domini; ſecuodum feria tertia poſt octauas Paſchæ; tertium poſt octauas Penteeoſtes. Poſt huiuſmodi vero iudicia legalia continuat ſemper iudex iudicia ſua per quindenam.

2. Quod ſi dies iodicialis ad diem celebrem vel feriatum eoeoerit, poteſt iudicium in ſequentem vel tertiam tranſponere diem.

3. Iudicium Sculteti nemo iodicare poteſt, niſi Scultetus ſolus aut præco, nec alter quiſuis.

4. Scultetus ſi in domo non fuerit, & criminale quid exortum ſit, ciues ſtatuere poſſunt vnum iudicem ad diſcutiendum crimen illud manifeſtum.

5. Scultetus etiam bannum habere debet, neceſſeque vt cum eo ſit infeudatus, ita vt ſi... rum ſit feudum: bannumque huiuſmodi tenere & habere debet à domino terræ

b al. in craſtino Epiphaniarum.

ARTICVLVS XLVIII.

De officio Scabinorum.

1. Nullus Scabinorum vltra tres inceſſanter horas ſententias inuenire ſeu pronunciare in iudicio bannito tenetur.
2. Nullus etiam in dea infeudatus, qui ſuos attigit annos, tutorem habere poterit in ſuo iudicio; ſiue ibidem præſens ſit, ſiue non ſit.
3. Poterit tamen tutorem habere in ſua querela, ſi eo indiguerit.

ARTICVLVS XLIX.

De Tutoribus.

1. Moriatur ſi vir, relinquens pueros annos non habentes, eorum proximior in generatione ſimilis agnatus, tutor illorum erit, quoad annos attigerint.
2. Si is proximior agnatus itidem annos non habuerit, nec ſufficiens ad tutoriam ſit, auxilio ſibi eſſe debet illius proximior agnatus generatione ſimilis, tamdiuque tutor illorum erit, quoad annos attigerint, vel eorum verus ac proximior tutor illos prouidere poterit.
3. Ea bonis etiam puerorum de anno in annum rationem facere tenebitur, tamdiu quoad verus tutor prouiſioni intendere valebit, vel illi ſuos attingant annos.

ARTICVLVS L.

De pœnis & emendis originarium.

1. Originarius ſi pœnam aut emendam demeruit, hæc eſt triginta ſolidi, mulcta vero quatuor ſolidi.
2. Quicquid originarius iniuriatum fecerit domino ſuo, in cuius bonis reſidet, vel eius Aduocato, pro his reſpondebit.
3. Moriatur ſi originarius, domino ſuo cedit melior equus & quotidiana veſtis. Hoc idem etiam fit Archipresbytero, cum Presbyter moritur ſub ſuo feudo vel iuriſdictione.

ARTICVLVS LI.

De cauſis ex conſenſu venientibus.

1. Si duorum querela in iudicio propoſita ſuſpenſa ſit cum iudicis & principalis conſenſu, quodque omiſſo iudiciario ſtrepitu relegetur, vel ad eorum dominos, aut cognitioni amicorum detur, iuxtaque conſilium amicorum compoſitum ſit negotium, vt per amplius innouari non debeat; ſi poſtmodum vnus cauſam innouare velit coram iudicio, alter ſibi reſpondere non tenetur, ſi teſtes habuerit Iudicem & Scabinos, quod hæc actio prius iudicialiter erat mota, & de conſenſu vtrorumque ad concordandum accepta.

ARTICVLVS LII.

De Tranſactionibus.

1. Tranſactio & pax ſtipulata ſeu fracta, ſi coram iudicio facta ſit, teſtificari poteſt vnus Indice & Scabinis. Quod ſi Scabini mortui ſint, teſtificabitur hominibus fide dignis, qui eiuſmodi iudicio affuerunt. Quicquid Scabini proteſtantur & confirmant, hoc eſt, Iudex cum ipſis proteſtari debet & confirmare.
2. Vbi vero tranſactio extra iudicium facta ſit, hoc vir teſtimonio metſeptimus facilius probabit.

ARTICVLVS LIII.

De tranſgreſſoribus tranſactionum.

1. Tranſactio vel ſtipulatio ſi facta ſit, & eam principalis violet, conuictus, vt iuris eſt, per Iudicem & Scabinos, pro homicido collum demeretur.
2. Si vero alter tranſactionem violet, emendare eum oportet ſtatuto verigeldo, pro vulnere nouem talenta, pro homicidio vero decem octo; niſi ſe, vt iuris eſt, excuſauerit.

ARTICVLVS LIV.

De bonis per Iudicem conſignatis, ſeu arreſtatis.

1. Si proprium alicuius conſignatum iudicialiter ſit, quotiens extra vel intra vedit aut ingreditur, totiens iudici mulctam demeretur, niſi conſignatio illa iudicialiter amota ſit.

ARTICVLVS LV.

De Donationibus.

IMP. OTTO IV. AVG.

1. Si Iudex & Scabini in municipio moriantur, extunc in cauſa donationis alicuius ſedes Scabinalis, ſi neceſſitas vrgeat, ſuppleri & locari debet ad maximum duobus Scabinis & quatuor viris ad iudicium pertinentibus, &, vt ſic, ille ſuam obtinebit donationem.

ARTICVLVS LVI.

De Donationibus iudicialiter factis.

1. Donatum ſiue abſceſſum ſi quid ſit, coram iudicio bannito, viro vel mulieri, in eo mulier cum ſua parte ſiue dono accepto, pro ſuo arbitrio, facere poteſt ſine cuiusvis contradictione.

2. Hoc idem etiam vir facere poterit, cum parte ſui doni, quod acceptauit, quicquid voluerit.

ARTICVLVS LVII.

De dotalitio & vitæ prouiſione mulierum.

1. Mulier iure municipali non poteſt dotalitium nec vitæ prouiſionem in bonis mariti reformatam loco proprij obtinere; ſed ſi moritur illa, cedit ad proximiores & heredes mariti.

2. Quando autem maritus nihil dederit mulieri in bonis ſuis, in poſſeſſione bonorum ſui mariti permanebit mulier, pueriique ſibi neceſſaria miniſtrabunt, donec alium ſuperduxerit virum.

3. Si vir oues habuerit, illas mulier ad ſupellectilem recipiet.

4. Quod ſi dotalitium mulier infringere velit in mobilibus, quæ ſibi data ſunt coram iudicio, illud obtinebit cum viris & mulieribus, qui tunc præſentes fuerunt metſeptima.

5. Si vir pueros habeat aut mulier, & ex his nonnulli emancipati ſint, moriatur vir, pueri qui in hereditate patris tempore mortis fuerint, recipiunt bona, & non hi qui emancipati ſunt: hereditatem tamen vendere non poſſunt, abſque coheredum conſenſu.

6. Pueri, qui in hereditate mortui ſunt, vel ſic, pueri qui in poteſtate patris mortis tempore fuerint, ſi ex his vnus moritur, iſtius partem diuidunt inter ſe æqualiter, tam emancipati, quam hi qui domi manent.

7. In poſſeſſione etiam domus ſi maneat filius, qui clericus vel presbyter ſit, parapbernam ſeu geradam tollit, ſi virgo non ſuperſit. Si vero & puella ibidem fuerit, paraphernam per æquum inter ſe diuidunt.

ARTICVLVS LVIII.

De ſucceſſione hereditatis.

1. Moriatur ſi mulier abſque herede, ita quod nullum heredem à marito ſuſceperit, illa hereditat ſortem ſuam ad proximiores agnatos, ſiue ſint maſculi, ſiue fæmellæ. & hoc ſi ſimiles generatione ſibi fuerint, hoc itidem facit vir cum ſorte ſua.

2. Ad hereditatem itaque pertinet omne aurum & argentum nō formatum, pecunia item, frumenta, panis, cereuiſia, vinum, pannum, carnes, quæ poſt tricesimum ſuperſunt; & hæc omnia ad heredes viri pertinent, & non mulieris.

3. Sed domeſticorum cibariorum mulier accipit medium, & heredes mariti aliam medietatem.

4. Vxoris proximiores cognatæ geradam tollunt.

ARTICVLVS LIX.

De hereditate relicta nullo herede extante.

1. Si hereditas relinquatur vacua, hoc eſt, non extante herede, & ad quam ſe nullus trahit in anno & die, illa ad Regalem pertinet Maieſtatem.

ARTICVLVS LX.

De dono pueris per patrem facto.

1. Si vir in municipio pueris ſuis in iudicio bannito coram Iudice & Scabinis, aut ſuæ vxori ad vitam cum conſenſu heredem bona dederit, paxque deſuper decreta ſit; poſthac vero in eiſdem bonis alicui dare quid vellet; is, cui prima donatio facta ſit, prohibere iure poterit, ſi illud, vt iuris eſt, probare valeat.

ARTICVLVS LXI.

De dono in bonis cenſualibus.

1. In municipio ſi quis pueris ſuis aut vxori, ædificia ſuper bonis cenſualibus dederit, coram domino villæ ſeu curiæ, vel coram vicinis. Poſt mortem vero ſuam quis ædificia illa alloqui, vel impetere vellet; mulier obtinet ædificia huiuſmodi, ſi probauerit, vt dictum eſt, ſibi eſſe donata. Cum vero vtrumque, tam fundus, quam ædificia, proprium viri ſit, alloqui ſeu vendicare ſuus generatione æqualis agnatus iure poteſt.

2. Nulli enim proprium in municipio alienare licet, niſi in iudicio coram Iudice cum heredum conſenſu. Si vero bona hereditario cenſualia fuerint, & mulieri non ſunt infeudata, extunc dare ſibi minime poteſt, niſi id faciat cum conſenſu domini, à quo bona illa ſuſceperat.

3. Habeat vero ſi quis mobilia ſeu merces, quas ex bonis illis, quæ ad mortua ſibi ſunt, vel ex vera ſucceſſione ceſſerunt, comparauerit emeritque; hæc ſuæ vxori minime dare poteſt, niſi in iudicio bannito coram Iudice & Scabinis.

4. Si vero bona huiuſmodi mobilia aut merces labore proprio acquiſita habet, illa tempore perfectæ ſanitatis cuicumque voluerit dare poterit, ſine cuiusvis contradictione.

ARTI-

ARTICVLVS LXII.

De bonis cenſualibus ab Eccleſia poſſeſſis.

1. Si homo haboerit bona cenſualia ab Eccleſia, monaſterio, aot alio domino. Et Abbas, mooaſterium, aot dominus non fateatur ſibi eſſe conceſſa; hic vir metſeptimus cum ſuis ſimilibus proteſtari poterit, illud eſſe ſoom prædium cenſuale. Quod ſi Dominus aot Abbas horum te[illegible]mooio ſtare uoluerit, aut etiam illis booa, quæ in ceoſom habere dicunt, oegare voloerit, extunc quiuis eorum metſeptimus bona obtiuebit.

ARTICVLVS LXIII.

De pueris emancipatis.

1. Moriatur vir in municipio, qui pueros habeat emancipatos à bonis ſuis, & vnum relioquat non emancipatum, filiom vel filiam in bonis poſt mortem; iſte vel etiam ſi plores ſint alii, ædificia ſua cum couſenſu matris diueodere poterint, ſine contradictiooe puerorum, qui emancipati ſunt.

ARTICVLVS LXIV.

De poſſeſſione bonorum mobilium ſeu mercium.

1. Poſſideat ſi quis merces, aut booa mobilia, in municipio ex parte iudicij, & pronunciet illa, vt ioris eſt, tribus iudiciis, quartoque iudicio per veram ſententiam deſuper acquirit dominium & proprietatem, repoſueritque ac ſoluerit ſignum decreti dominij, ſeu memoriale coram iudice & ſcabinis, paxque ſibi denunciata ſit à iudicio: poſthac vero alter venerit bona ſua prouidere vel euincere; primus iſte propior eſt deſuper poſſeſſiouem retinere cum Iudice & Scabinis, quam ille recuperare, ex quo ex poſſeſſione ceſſerat.

ARTICVLVS LXV.

De dono in lecto ægritudinis.

1. Nemo maſculos oeq; vlla fœmina, poſſunt in lecto ægritodinis de bonis ſuis alicui quicquam dare, vltra tres ſolidos, abſque heredum conſenſu.

2. Nec mulier quicquam dare poteſt ſine conſenſu mariti.

ARTICVLVS LXVI.

Quod nullus in extraneo iudicio iudicialiter impeti debet.

1. Si peregrinatum aut mercatom quis ierit extra prooinciam aut extra limites, & impetitur ab aliquo pro debito; hoc cum iniuria ſit, nec ille iure id facere poteſt.

2. Verum ius ſuum coram iudice competenti quærere eum oportet.

ARTICVLVS LXVII.

De fideiuſſoria, occaſione debiti.

1. Queruletur vnos ſoper alterũ pro debito, quod pro ſuo patre promittendo teneatur, id probare & declarare cum teſtibus, vt iuris eſt, eum oportet: ſi vero ille oegauerit, abſoluitor cũ ſua ionocentia.

2. Queruletur autem cum teſtibus, ille vero dicat debitom eſſe perſolutum, metſeptimus poſt mortuam manum probare teoebitur. & ſi oegotium ita & in eum punctum venerit, ille iure ſoo perfectus erit.

ARTICVLVS LXVIII.

De querela hoſpitis contra hoſpitem pro debito.

1. Queruletur ſi hoſpes contra aliom coram iudicio pro debito, ille liberabitur ab eo, vt iuris eſt, niſi apportet teſtimonium contra eum.

ARTICVLVS LXIX.

De querela occaſione bonorum hereditariorum.

1. Conqoeratur ſi quis ſuper alium in municipio pro bonis hereditariis, quod bona illa ſua vera hereditas ſit, ex parente ad eum deuolura, quodque ille bona huiuſmodi com iniuria ſibi detinet & vſurpat. Is vero, contra quem qoerela propoſita ſit, comparet, & dicat iuſto eſſe ſuum prædiom cenſoale, habereque defenſorem bonorum illorom, quæ & poſſedit anoo & die ſine contradictione & iuſta allocutione; ipſum oportet ſuum nominare euictorem, eundemqoe ſtatuere ad iudiciom determinatum proximom; &, vt ſic. obtinebit bona illa cenſualia poſſeſſa, ſi, vt iuris eſt, per euictorem id probauerit. Sed ſi in euictore defectum patiatur, actor conſeruat ſuam proprietatem io eiſdem bonis, vt ioris eſt.

2. Quiuis enim homo ſuam innatam hereditatem facilius couſeruat, quam alter emptam aut obligatam, aut prædium ceoſuale conſeruare poſſet, cum & impoſſibile eſt aliquem oaturali defraudari portione.

ARTICVLVS LXX.

De actione vulnerum clamore proteſtatorum.

1. Homo ſi vulneratus fuerit, clamoremque excitet; & ſi hunc ceperit, qui eum vulnerauit, iudi-

cioq; præſentet, adſiotq; illi qui clamorem audierint ad teſtificādum, propior erit meſeptimus conuincere eundem, quam ille ſeſe expurgare valeat. Si vulnus profunditatem vnguis, longitudinemq; articuli ſeu membri habuerit, manum ſoluet; pro homicidio vero collum, niſi ſe, vt iuris eſt, excuſet.

ARTICVLVS LXXI.

De guerra nocturna, quomodo vnus ſuper facto accuſatus euadere debet.

1. Contingat criminale nefas nocte vel de die, & probus, antehacque iure numquam accuſatus homo, ſuper facto impetatur, propior eſt euadere meiſeptimos, quam alter eum conuincere.

ARTICVLVS LXXII.

De querela vulneratorum.

1. Vir ſi vulneratus fuerit, & eodem die iudicium noo quæſierit, negotiumque pernoctatum ſit, & qui inculpatur ruoc comparuit, euadet eum meiſeptimus.

2. Sed ſi querimoniam ceperit, & ille non comparet, proſcribitur quarto iudicio.

3. Vuloeratus ſi quis ſit io municipio, negotiumq; ſit pernoctatum, præfigi ſeu indici debet terminus ad proximum iudiciom. Si etiam vuloeratus ſit, & vulnus noo eſt duellare, deuocandus nihilomious erit ad iudicium proximum.

ARTICVLVS LXXIII.

Cum quis Scabinum in ſede iudiciali improperauerit.

1. Quicumq; Scabinū io municipio, io ſcamno, ſeu ſede iudiciali improperauerit ſeu increpauerit, Scabious luciatur ſuam emendam in ipſo, hoc eſt, triginta ſolidos, & cum hoc Iudex ſuam mulctam.

2. Improperet vero quis Scabinom, poſtquam ſententia definita ſit, & coosenſus aliorum Scabinorum ſubſecutus, extunc Scabini omnes emendas acquirunt, ac Iudex pœnas ſeu mulctas, & quot emendæ fuerint, totidem pœnæ Iudici acquiruntur.

3. Si quid vous coram Iudice & Scabinis agere habeat in donando vel reſignando, ſolidū ſoluet, quem Scabini pro memoriali accipiunt.

ARTICVLVS LXXIV.

De reprobatione ſententiæ.

1. Qui ſententiam Scabini increpare io iodicio bannito voluerit, hiſce vtatur verbis.

2. Domine Iudex, ſententia, quā Scabinus inuenit, iniuſta eſt domino meo, & mihi in loco eius, ſecundum omne ius, ſuper quo fundati ſumus, & id probare volo, vt iuris eſt, traho que me ad locum vbi ius noſtrum quærere ſeu reportare iuſto debemus. Tandem Iudicem petat pro nuncio, quem Iudex ex medio Scabinorum dare tenetur.

3. Cautionemque Iudex ab vtroque accipiat, pro impenſis deſuper factis, ac aliis ad id neceſſariis; & qui cauſa defecerit, expenſas ſoluet.

ARTICVLVS LXXV.

De teſtimony probatione.

1. Decernatur vni teſtimonium iudicialiter, ille tempus habebit ter quindenas, quamcunq; eligere ex his vult ad iudicium proximum.

ARTICVLVS LXXVI.

De interceſſione patris pro filio.

1. Quilibet homo in municipio noo inculpatus, nec iuris detrimentum paſſus, filium quem in poteſtate habet non emancipatum, & qui panem eius comedit, excipere in iudicio poteſt, pro quolibet crimine capitali tacto ſacramento ſolus.

2. Si autem vterque pater cum filio ſimul coram iudicio inculpati fuerint, extu oc oportet prius patrem in his ſe expurgare.

ARTICVLVS LXXVII.

De accuſato pro potu.

1. Qui alium accuſat pro pecunia contracta, vino, ac alio potagio, euadet eum, vt pro alio debito, vbi nullom dominum aut poſſeſſionem proteſtari poterit.

ARTICVLVS LXXVIII.

De mercede famulorum.

1. Famulus liber io municipio, mercedem, quam promeruit, obtinere ad ſacra poteſt, occaſione quinque ſolidorum. Sed ſi dominus ſolutionem debiti probare velit, propior eſt hoc facere meitertius ad ſacra, quam famulus obtinere poſſit.

ARTICVLVS LXXIX.

De mercede famuli.

1. Famulus ſi mercedem deſeruitam contra dominum ſuum iudicialiter obtinuerit, pro eo dominus Iudici nullam demeretur pœnam: ſed famulo mercedem eadē die indilate ſoluere tenebitur.

ARTI-

ARTICVLVS LXXX.

De mercenary precio.

1. Expellat ſi dominus mercenarium, ei plenam mercedem præſtare tenebitur.

2. Relinquet autem mercenarius importune dominum, in tantum domino, quātum eius precij conſtat ſumma obligatur: & ſi aliqua pars precij ei perſoluta ſit, in duplo reddere compellitur.

ARTICVLVS LXXXI.

De vulneribus duellaribus.

1. Vulneratus ſi quis ſit in municipio, clamoremque excitauerit, & ad iudicium venerit querulando contra præſentem, ac illos qui clamorem ſuum audierint, habuerit; quot vulnera habet, tot homines inculpare poteſt. Si autem homines comparuerint, duellum in ipſis acquiret, ſi vulnera duellaria ſint.

2. Quod ſi plures iudicialiter impetierit, vel accuſauerit pro adiutorio, quam vulnera habeat; alij omnes euadent iure ſuo, quilibet merſeptimus.

ARTICVLVS LXXXII.

De duello occaſione vulnerum.

1. Quando vnus duellum per ſententiam iuris acquirit pro vulnere, cedatque bello vel vincatur, ſubibit pœnam manus. Si vero pro homicidio ſit, in vitam ſibi tranſit.

2. Quomodocunque ſe vir tuetur duello, eodem etiam modo alloqui debet duellariter.

3. Duellum ſi promittatur, vel potius decernatur, in municipio pro homicidio, vel pro huiuſmodi cauſa, pro qua hominem in iure ſuo non ſuſpectum argui non poteſt, lucrabiturque homo pugilem contra eum, quem allocutus eſt. Si ille, contra quem duellum tranſit, oſtendere & teſtificare, vt iuris eſt, poterit, quod duellator pugil, vel pro pecunia decertans eſt, duellum per ſententiam iuridicam recuſare poterit.

ARTICVLVS LXXXIII.

De duobus mutuo vulneratis.

IMP. OTTO IV. AVG.

1. Vulnerent ſe duo inuicem, & vterque ad iudicium veniat, ac querelam proponat per æquum; qui primam proteſtari poterit querimoniam contra aduerſarium, duellum acquirit, dato quod vtrique vulnera duellaria ſint, & hoc ſi ipſum, vt iuris eſt, alloquatur.

ARTICVLVS LXXXIV.

De duobus mutuo vulneratis.

IMP. OTTO IV. AVG.

1. Vulnerent ſe duo æqualiter ac mutuo, & vnus ex his ad iudicem vadat in domum ſuam, querimoniamque faciat facti; alter vero veniat ad quatuor bancos ſeu ad ſedem iudicij Scabinorum, & queruletur præconi, Scabiniſque, ſi illic ſunt, ac hominibus iudicio pertinentibus, declarauerítque vulnera ſua cum clamore, vt iuris eſt, & mittet pro iudice ex ſententia Scabinorum, ipſe primam querimoniam obtinet.

ARTICVLVS LXXXV.

De vulneratis mutuo, quorum vnus gladio, alter vero cultello vulneretur.

IMP. OTTO IV. AVG.

1. Si duo vulnerauerint ſe mutuo, vnus gladio & alter cultello, & ad iudicium veniant, vterque conformiter, ac in recenti actione duellum comprobatum ſit per veram ſententiam, pro vulnere ex cultello, iudicatur in collum illius. Cultellus etenim furtiuam & occultam infert mortem. Ille vero qui gladio vulnus intulit, ſuper manum ipſius iudicabitur.

ARTICVLVS LXXXVI.

De fideiuſſoria, occaſione vulnerum.

1. Vulneret vnus alium, fideiuſſoriamq; ſtatuat cautionem ad proximum iudicium ſe ſtatuendi; eundem ſi poſthac occiderit, in huiuſmodi fideiuſſoria, fideiuſſoresq; ſtatuat pro eadem cauſa ſeu inculpatione, propior eſt euadere merſeptimus de homicidio, quam contra eum quis probare poſſit.

ARTICVLVS LXXXVII.

De ſtipulata pace occaſione vulnerum.

1. Si vero in iudicio bannito pro vulnere coram Iudice & Scabinis mann pax promiſſa fuerit, vt prius dictum eſt, citius contra ipſum probari poteſt, quam ille cum teſtibus euincere ſe poterit. Deberurque iudici ex ſententia maxima mulcta, hoc eſt, medius verigeldus. Si etiam aliquis interfecti agnatus occiſum defendere per duellum voluerit, ille repellit omne teſtimonium, reſpondereq; accuſatus tenetur pro ſuo collo.

ARTICVLVS LXXXVIII.

De vulneribus pernoctatis.

1. Vulnerent ſe duo inuicem, ac vterq; veniat in iudicium, & querulentur æqualiter, querelaq; tranſpoſita ſit ex ſententia ad proximum iudicium; ſi vnus moriatur in tempore illo, alter vero veniat ad iudicium indicendo ſe iudicio, vt dictum eſt, euadet ad ſacra iurando met ſeptimus. Quod ſi teſtes in inſtanti habere non poſſit, obtinet tres quindenas, & ex his eligat ſibi vnam quindenam, quamcunque voluerit. Quod ſi proximior interfecti agnatus velit defendere interfectum duello, abiicit omne teſtimonium, vt ſupra dictum eſt.

ARTICVLVS LXXXIX.

De vulneribus liuidis ſeu flaueis, baculo illatis.

1. Si vir fuſtibus aut baculo percuſſus ſit in dorſo, ventre; & verbera illa fuerint flaua aut fuſca. ſi deſuper iudicem pro teſte habuerit, & homines iudicio pertinentes, qui hoc viderunt & audierunt, propior eſt duellum acquirere, quam ille eum euadere iure ſuo poſſit.

2. Si vero ſuper caput aut brachio percuſſus à pluribus fuerit, probariq; non poterit, citius euadere poſſunt iure ſuo, quam quis eos conuincere valeat. Si fateotur, quilibet ſoluet emendam, & iudici mulctam.

3. Si verbera mortalia ſunt, reſpondere tenentur cũ duello, qui pro his iudicialiter inculpati fuerint. Si vero mortalia non ſint, vnus reſpondebit cum duello, alij vero euadunt ſuo iuramento.

ARTICVLVS XC.

De probatione ſtupri & violentiarum.

1. Inſidias ſeu obſidia, ſtupra, domorum irruptiones, iudicat Burgrauius, & non Sculteтus.

2. Si domorum irruptio probari poſſit, vulneribus, ædificiis ſectis, & proteſtatus eſt iudice, ſcabinis, ac aliis hominibus, qui id audierũt, propior eſt eum alloqui duellariter, quam ille euadere poſſit.

ARTICVLVS XCI.

De occiſo habente plures pueros.

1. Occidatur ſi vnus, quum tres vel plures haberet pueros; poſtmodum vero accuſatus de homicidio, factaque ſibi varenda, ſe, vt iuris eſt, expurget à crimine obiecto; ab aliis pueris nullam poſthac patietur grauitatem.

ARTICVLVS XCII.

De bonis alteri ablatis.

1. Bona ſi alicui ablata ſint in municipio, & delata ſeu apportata in domum ſeu poſſeſſionem alterius inſcio illo, & qui antehac inculpatus non ſit; poſtea vero furtum illud inquiritur cum voluntate eius, ex parte iudicij, inueniturque furtum, vt ſic, ablatum in poſſeſſione vel domo eius, hoſpes ille indemnis manebit, ſi iurare ad ſacra audeat, quod de facto neſciuit. Quod ſi furtum inueniatur in conclaui ſuo, & occluſa habitatione, ille habendus eſt pro fure, niſi furtum adeo ſit paruum, quod feneſtra proiici poſſit. Inueniatur vero in cellario vel camera, excuſabit ſe hoſpes, vt prius dictum eſt.

2. Si vero ſit antehac ſuſpectus, non poterit ſe iuramento excuſare, niſi ferrum ignitum portet, vel duellariter ſe defendat.

ARTICVLVS XCIII.

De debito iure acquiſito.

1. Quicunque alium coram iudice pro debito impulſauerit, & debitum illud coacto iure conſecutus ſit, oportet eodem die ſoluere, Iudexque in eo mulctam acquirit.

2. Si querimonia ſit pro debito, de quo fatetur, ad quindenam ſoluere tenebitur. Quod ſi ſtatuto tempore non exſoluerit, Iudex in eo mulctam obtinet, nihilominus ſolutionem demandabit ad octo dies, deinde ad tres dies, deinde ad duos dies, tandem ad craſtinum. Quotiens vero mandatum debitor neglexerit adimplere, totiens mulctam Iudex in eo acquirit. Si autem iudici mulctam, & creditori debitum ſoluere contempſerit, poſſeſſio eius confiſcetur vel conſignetur; per idq; compellitur, quod debitum creditori & mulctam iudici ſoluat. Si autem poſſeſſione careat, banno compellitur, poteſtque comprehendi, vbicumque præueniatur pro debito & mulcta. Quicunque vero eum vltra id tenuerit, pœnam iudici demeretur.

ARTICVLVS XCIV.

Mulier filium intercedere non poteſt.

1. Nulla mulier intercedere filium poteſt, aut eum excipere in iudicio, pro debito aut exceſſu.

ARTICVLVS XCV.

De dotalitio mulieris inuadiando.

1. Quando vir vxori dotalitium dat, & proprium ſeu hereditatem in pignus ſibi ponit in municipio; moriatur vir, mulier pignus illud inuadiare poterit, quandocumq; voluerit in ſumma ſua.

ARTI-

ARTICVLVS XCVI.

De muliere impregnata.

1\. Mulier prægnans, ſeu quæ puerum in vtero geſtat, propelli ſeu alienari non debet à bonis viri poſt mortem eiuſdem, antequam enixa prolem fuerit. Nec iudicari contra eam poterit, niſi ad cutem & crines.

ARTICVLVS XCVII.

De iuramento iudicialiter facto.

1\. Si vir iuramentum coram iudicio præſtare debeat, licite & ſine pœna ſupra apponere & deponere poterit, abſque licentia Iudicis & per id nihil amittit, nec Iudici quicquam dare cogitur.

ARTICVLVS XCVIII.

De mulcta ratione iuramenti ſoluenda.

1\. Iuramenti denarium, hoc eſt, Iudicis mulctam ex iuramento prouenientem nullus dare tenetur, ſi iuramentum cum Iudicis conſenſu dimiſſum ſit.

2\. Iuramentum etiam fieri debet ſecundum quod querulatum ſit, ſi ille in iure ſuo perfectus eſſe vult.

ARTICVLVS XCIX.

De arreſtatione & arendatione equi.

1\. Vendat ſi vnus equum alteri, vbi & guarendam promiſerit, guarendare in eo tenetur, quod non ſit ſtatiuus, ita quod à loco tempore ſe offerente ire, & tranſire nollet. Item quod apparens videre non ſit cæcus. Item quod non ſit arreſtatus aut ſubtractus, ſed ſit liber. Item quod non ſit aſthmaticus, nec nauſeaticus ſeu rheumaticus.

ARTICVLVS C.

De autoritate Conſulatus in accuſando.

1\. Conſules ex parte ciuitatis inculpare vnum non poſſunt pro debito ſeu exceſſu, niſi illud coram eis in Conſulatu agatur in loco, vbi præſident.

2\. Quem autem inculpauerint, defendere ſe iure ſuo poterit.

ARTICVLVS CI.

Magdeburgenſes ad extraneum ius trahi non debent.

1\. Quouſque & quamdiu ciues Magdeburgenſes veram actionem aut reſponſinam tenuerint, & ſe coram Epiſcopo & Burgrauio iuſtificare exhibuerint, tamdiu nemo eos extra ciuitatem ad extraneum ius trahere poteſt.

ARTICVLVS CII.

De pœna Scabinorum, ſi ſententiam, pecunia corrupti, pro voto alicui decernant.

1\. Scabinus ſi pecuniam accipiat ab vno, & ſibi pro eo ſententiam ſingillatim pronunciat ſine conſenſu & ſcientia aliorum conſodalium ſuorum; ſententia illa nullius vigoris erit, & ſi conuictus ſit, ſocii eius eum à ſede alienare poſſunt ſcabinali, ita quod peramplius ſcabinus non erit.

ARTICVLVS CIII.

De probatione debitorum poſt mortuam manum.

1\. Quilibet perſoluta debita declarare debet ad ſacra poſt manum mortuam metſeptimus.

2\. Accuſet ſi quis alium pro pecuniis cauſam debiti, & pro quo ſibi id tenetur, coram Iudice nominare eum oportet. Si debitum ſit ex alia vel ludo contractum, reſpondere ſibi non tenetur, nec Iudex pro eo iudicare.

ARTICVLVS CIV.

De Alea ludo.

1\. Nullus hoſpitum puerum aut ſeruum alicuius hominis ſupportare, nec eidem ſubuenire, nec concedere eundem in ludo debet: nec pignorari ad maius poterit, niſi in eo quod circa ſe habuerit, & tranſfugerit, liberatur.

ARTICVLVS CV.

De ſolido in iudicio ſolui conſueto.

1\. Quando vnus alteri in iudicio ſub banno Regio, in debito hereditatem locat, is qui eam accipit, iudicio vnum ſolidum ſoluit pro memoriali, & in ſignum pacis.

ARTICVLVS CVI.

De teſtimonio occaſione hereditatis.

1\. Teſtimonium producere poſtquam vnus vult, ſuper proprio alicuius, metſeptimum vel mettertium id facere eum oportet, cum hominibus poſſeſſionatis, ad illud iudicium pertinentibus.

ARTICVLVS CVII.

De teſtimonio debitorum.

1. Si perſoluta debita teſtificari debeant, ſuper proprio alicuius, id facere tenentur homines poſſeſſionati, ſi coram iudicio debitum illud contractum non ſit.

ARTICVLVS CVIII.

De probatione ſolutionis debitorum.

1. Perſoluta debita ſi vnus probare intendit pure & ſimpliciter, ad id acceſſiri poterint omnes homines, qui in iure ſuo non redarguuntur.

ARTICVLVS CIX.

De teſtimonio occaſione falſi.

1. Manum alterius ſi vnus teſtimonio lucrari vellet, occaſione falſi, id facere cogitur mettertius cum hominibus fide dignis.

ARTICVLVS CX.

De teſtimonio occaſione vulnerum.

1. Si vnus cum teſtibus agere vellet, pro vulneribus in manuali facto, iſtud facere oportet metſeptimum, ſecundum formam iuris ciuilis.

ARTICVLVS CXI.

De teſtimonio occaſione iniuriarum.

1. Teſtimonium omne occaſione iniuriarum, in cauſa, quæ cum clamore ad iudicium delata eſt, vbi ad vitam vel ſanitatem cedit, fieri debet cum ſeptem teſtibus.

ARTICVLVS CXII.

De querelis occaſione prædæ vel furti.

1. Accuſatus ſi quis ſit pro furto aut ſpolio, vbi vel in quo manuale factum probare poſſit.
2. Conqueratur vnus contra aliquem, quod rem ex ſpolio vel præda poſſideat, manifeſtumque appareat ſpolium, ſi ad id Iudex cum violentiarum clamore citatus fuerit, perſequi eundem Iudex in continenti tenetur, & actori ſuper facto aut præda, & ſimiliter prædonem ac iniuriæ complices iudicare. poſthac vero debet actori ſuper illa re dare poſſeſſionem, ſi accuſatus ſe iure excuſare non poterit.
3. Si vero quis iudicialiter accuſetur in ſui præſentia, & à iudicio aufugerit, eſt in querela ſuperatus.

ARTICVLVS CXIII.

Quo pacto vnus à proſcriptione ſeſe liberare debeat.

1. A proſcriptione qui ſe exuere vel liberare voluerit, Iudex, ſi requiſitus fuerit, eidem pacem in municipio ad comparendum pronunciare debet, vt tuto iudicio comparere poſſit. poſtquam vero iuramento ſe expurgauerit, Iudex cum verbis & digitis eundem abſoluet, quemadmodum eum proſcriptioni incluſerat. Contentur autem eum quis indebite impedire, & ipſe ſeſe iureiurando à proſcriptione liberauerit, vlterius proſcriptus non eſt reputandus, verum pax ſibi iudicetur, & ipſe fideiuſſores ponat, vt in tribus ſequentibus iudiciis ſe præbeat reſponſurum, ſi quis eundem impetere vellet. ſi vero in his tribus terminis eum nemo inculpauerit, ab actione ſententialiter abſoluetur.
2. Exuat autem quis ſe à proſcriptione in abſentia actoris; ille vero promittat ac fideiuſſores ſtatuat ad comparendum, & non comparet; illam procraſtinationem ſeu pœnam ex ſtipulatione prouenientem Iudex lucrabitur & non actor, dummodo eundem ſecundario proſcribat, ſicut de iure facere tenetur.

ARTICVLVS CXIV.

In facto manuali cum quis comprehenditur.

1. Captus in manuali facto cum furto aut ſpolio, harum rerum nullum nominare poterit varendatorem, nec ſe ad eundem trahere, & hoc ſi inſtanti duellariter allocutus ſit.

ARTICVLVS CXV.

De facto manuali.

1. Manuale factum tunc dicitur, quando vir apprehenditur in facto illo, ſeu in fuga facti.
2. Item manuale factum dicitur, quando quis furtum vel ſpolium in ſua habuerit poſſeſſione, vbi ſolus clauem ad habitationem vel ciſtam portat: niſi forſan res adeo ſit parua, quod feneſtra ibidem proiici poſſit.
3. Manuale etiam factum eſt, cum gladius, ſica, aut aliud ſimile in manibus vnius deprehenditur, cum quibus pacem fregerit, & detentus cum clamore ad iudicium ducatur. Illudque actor metſeptimus probare tenebitur.

ARTICVLVS CXVI.

De pœna illius qui varendam promiſit, varendare tamen non poteſt.

1. Qui in iudiciũ venerit, & cauſſam huiuſmodi proponat, pro qua varendam promittere cogitur, & an-

tur, eandemque eu... extiterit, alter poſtmodum ſuperueniens, cauſſam eandem in iudicio proponat, & is qui varendam promiſerat eam varendare ſeu defendere non poterit, nec iſtnm ab actione propellere valet, actionem ſuam liberare oportet cum varendæ emenda, hoc eſt, dextra eius, cum qua varendam promiſit, vel medio verigeldo.

2. Promittatur vero varenda pro armis bellicis, hereditate, rebus expeditoriis, ſeu parapherna; vel aliis bonis mobilibus; in varendaque defecerit, hoc eſt, quia ſibi per ſententiam infringitur, promiſſor Iudici dabit mulctam, res vero huiuſmodi cum emenda dimittere cogitur.

3. Varendam neceſſario vnus præſtare debet in cauſſa homicidii, mutilationis, vulnerum pro ſuis agnatis & propinquis.

ARTICVLVS CXVII.

De fideiuſſoria pro aliquo præſtita.

1. Fideiuſſor ſi quis exiſtat pro vno eundem ſiſtendi in iudicio, illumque habere non poteſt, vt illum conſtituat, emendare eum oportet ſecundum quod inculpatus fuit, ſi in querela victus ſit. Si vero querela extendat ſe ad vitam, verigeldum præſtare cogitur, qui ad actorem & non Iudicem dinoſcitur pertinere, ſed Iudex in eo mulctam obtinebit.

ARTICVLVS CXVIII.

De fideiuſſoria occaſione iniuriarum.

1. Fideiuſſerit ſi quis alium iudicio præſentare; ſi is, qui præſentari debuerat; ſe ſine ſtipulatore præſentabit, denunciauerit que iuri ac proteſtatus ſit, ſuum liberabit fideiuſſorem.

2. Qui vero hominem captiuum fideiubet, vice vel ſtatuendi vel reſpondendi, fideiuſſor iſtud exequi tenetur, pro tempore ſtatuto, & non captiuus.

3. Si quis accuſatum pro iniuriis in iudicio, violenter exinde abduxerit, comprehensus ſimili pœna plectetur, ſi aufugerit, illico proſcribendus eſt; & hoc, ſi in facto cum violentiæ clamore inſecutus fuerit.

ARTICVLVS CXIX.

De fideiuſſoria facta vbi interim principalis moritur.

1. Fideiubeat vnus aliquem, pro iniuria accuſatum, tempore determinato, iudicio præſentare; & is quem præſentare debeat, interim moriatur, ſtipulator ſi defunctum præſentauerit, liberatur.

2. Quod ſi pro debito accuſatus fuit, debitumque illud nondum perſolutum erat; interimque moritur principalis, præſentare eum iudicio non oportet, ſed ſi mortem eius mettertius probabit, liberabitur à fideiuſſoria: heredes tamen mortui pro debito reſpondebunt.

3. Si moritur equus vel aliud pecus, quod ſtatui debuit, fideiuſſorque apportabit cutim illius, abſoluitur per id.

ARTICVLVS XX.

De volatilibus.

1 Columbæ, corui, picæ, pauones, & aliæ aues, quæ non ſunt vnguibus ſtringentes, ſi in campum euolant, in commune veniunt, ſecus eſt de auibus vngibus ſtringentibus.

ARTICVLVS CXXI.

De apibus.

1. Agmen apum, ſi ex alueario vnius, aut ex domo vel curia euolauerit ad vicinum ſuum; vicinus maiori iure apes retinebit, quam ille inſequi debeat.

2. Apis etenim non eſt vermis domeſticus, ſed feræ naturæ.

ARTICVLVS CXXII.

De gallis.

1. Galli ſi euolant in domum alterius, & damna faciant, capere illos poterit, & alas abſcindere, domumque tranſmittere illius, cuius erant.

ARTICVLVS CXXIII.

De animalibus feris & nocuis.

1. Qui verrem tenuerit, canem, lupum, vrſum, ceruum, aut ſimiam, quicquid damni fecerint, teſarcire tenetur, qui illa ſeruat. Quod ſi poſt damnum illatum eis renunciare voluerit, animalia huiuſmodi excludendo, aut eis victualia denegando, indemnis eſſe non poteſt, ſi is, qui damnum accepit, comprobare mettertius poterit, quod ille animalia huiuſmodi vſque in diem allati damni tenebat.

2. Interficiat ſi quis canem, vrſum vel aliud ſimile animal, ſibi nocere volens, manet indemnis, ſi iuramento probare audet, quod cauſſa neceſſitatis id fecerit.

3. Qui beſtias, quarum natura fera eſt, tenere voluerit, eas intra ſua ſepta, aut occluſas ſeruare debet poſſeſſiones.

ARTICVLVS CXXIV.

De fornacibus & caminis.

1. Quilibet prouidere fornacem & caminum debet, ne ſcintillæ in alterius curiam euolent.

2. Fornaces, cloacæ & ſtabula porcorum, tribus pedibus à ſepe conſtrui debent.

ARTI-

ARTICVLVS CXXV.

De fabris & eorum officina.

1. Emat ſibi faber domum in ciuitate, illic ædificare poteſt conflatorium ſeu officinam pro artificio ſuo, aut aliud quicquid voluerit: prouidere tamen debet, ne damnum exinde aliquod eueniat.
2. Nullus faber conſtruere poteſt in platea angarium ſeu equicinium, hoc eſt, officinam, vbi equi ſufferrantur, ſi antehac ibi nulla erat, ſine ciuium conſenſu.

ARTICVLVS CXXVI.

De ſtillicidiis & aliis vrbanorum ſeruitutibus.

1. Nulli ſtillicidium in curiam alterius immittere licet.
2. Vnuſquiſque etiam partem curiæ ſuæ ſepire debet, alioqin damna per hoc vicino ſuo illata reſarcire tenetur.
3. Si vero ipſi ſoli damnum eueniat, vicinum ſoluere non oportet.
4. Cloacæ præterea, verſus curiam vicini conſtructæ, prouideantur & muniantur.

ARTICVLVS CXXVII.

De limitibus & granicicbus.

1. Qui arbores aut lapides finium regendorum, id eſt, diſtinguendorum limitum, ponere velit, vicinum, qui ex altera parte fundum habet, ad id vocare debet.
2. Qui curiam virgis ſepit, verſus fundum ſuum arbuſta debet vertere virgarum.

ARTICVLVS CXXVIII.

De humulo & ramis arborum.

1. Tranſcreſcat ſi humulus ſepem, qui radices habet infra ſepem, vel cuius fundo radices fixerit, quantum de humulo attrahere poteſt per ſepem, humulum toller; quod vero extra manet, vicini eſt.
2. Rami arborum ſepem non tranſcendant in damnum vicini.
3. Cloacæ præterea verſus vicini curiam extructæ, vſque ad terram muniantur.

ARTICVLVS CXXIX.

De verigeldo & emendis.

1. Percutiat ſi quis hominem infamem, hoc eſt, luſorem vel pugilem, aut mulierem publicam abſque vulnere, accuſatus coram iudice & recognoſcat, demetebitur Iudici mulctam, & patri medium emendæ, hoc eſt, quindecim ſolidos.
2. Sub banno Regio mulctæ præſtantur tres libræ, Sculteto vero octo ſolidi.

ARTICVLVS CXXX.

De verigeldo vbi ſolui debeat.

1. Verigeldum nemo ſoluere debet, niſi coram Iudice & Scabinis, quos teſtes habebit, ſi neceſſe fuerit.

ARTICVLVS CXXXI.

De viarum & ſemitum latitudine.

1. Via publica habere debet de iure latitudinis octo pedes; ſemita vero tres pedes.

ARTICVLVS CXXXII.

De arreſtatione equi.

1. Arreſtet ſi quis equum, & ille ſe ad ſuum trahat auctorem; ille, qui equum arreſtauit, iſtum inſequi cogitur, per tantam diſtantiam, prout ſibi deſignauerit; iurare tamen cogitur ad ſacra, quod ad verum warendatorem eundem trahat, & item fideiuſſores ſtatuat pro omnibus impenſis.

ARTICVLVS CXXXIII.

Pro quibus rebus ſe ad warendatorem vnus trahere non cogitur.

1. Aurum, argentum non formatum, cum his nullus cogitur ſe ad auctorem trahere, dummodo is, apud quem aurum vel argentum vindicatur vel alloquatur, præſumitur eſſe tantarum facultatum, quod illud emere vel exſoluere præualuerit.

ARTICVLVS CXXXIV.

Pecunia & merces citius obtinentur, quam quod euincantur.

1. Quilibet pecuniam ſuam obtinere poteſt, & iuſtas merces, met tertius.

ARTICVLVS CXXXV.

De vindicatione rei furtiuæ.

1. Alloquatur ſi vir bona aliqua, ſiue ſint panni, ſiue aliæ res huic ſimiles, quæ ſibi ſubtractæ vel præda ablatæ ſint, ad id ſe vnica trahere debet manu, & iurare ad ſacra, quod res huiuſmodi ſua fuerit & nunc adhuc eſt, ſibique furto vel præda ablata fuerat.

2. Si au-

2. Si autem equus fuerit, qnem alloquitur, ad eum ſe trahat, vt iuris eſt, debetq; cum dextro pede ſuper ſiniſtrum equi pedem calcare, & manu ſiniſtra apprehēdere equi auriculam, offerendo probationem, ac iurabit ſuper caput equi, quod equns ſous fuit, & adhnc eſt, ſibiqne furto ablatus vel præda acceptus ſit. Poſthac ille ad ſuum ſe trahet euictorem, & iſte eum inſequi cogitur, non autem vltra mare magnum. Si vero dicat equum emiſſe in foro libero, varendatoremque habere non poteſt, equum perdit, & cum hoc iudici mulctam ſoluit.

ARTICVLVS CXXXVI.

Ab inchoatione cauſſæ, nullus ſoluere iudici aliquid tenetnr.

1. Pro inchoatione cauſæ, a nullus quicquam ſoluere debet Iudici & Scabinis. a. al. à veri dicatione, vel arreſtatione rei.

ARTICVLVS CXXXVII.

Vbi contra Iudaum querulari oportet.

1. Iudænm Chriſtianus accuſare non poteſt, niſi coram Iudice ſuo competenti.
2. Iudæus ſi promittat ius ſeu iuramentum alicui, id in congregatione ſeu ſchola eorum, facere eum oportet.

ARTICVLVS CXXXVIII.

De Iudais an varendare quem poſſunt.

1. Trahat ſe vnus in emptione rei ad Iudæum, eundem pro euictore expetendo, Iudæus illum varendare non poteſt, niſi in quantum ius immutet ſuum, hoc eſt, niſi vt Chriſtianus reſpondere vellet.
2. Agat Chriſtianus contra Iudæum pro debito cum teſtibus, eum connincere mettertius debet, cum Iudæo & Chriſtiano.
3. Iudæi etiam conuincunt Chriſtianum, Iudæo & Chriſtiano.

ARTICVLVS CXXXIX.

De iuramento Iudaorum.

1. Iudæi iuramentum facere debent, ſecundum aliquos modos infraſcriptos: Prout mihi N. culpam dat, quod ſibi iniuriatus ſim, huiuſmodi accnſationis innocens ſum, ita me Deus adiuuet, qui cœlum, terram, gramina, & omnes res creauit, meamque Iudaicam legem ſtatuit, &c, vt ſic, proficit in iure ſuo.
2. Alii vero in iuramentis Indæorum obſeruant modum, qui ſequitur, & dicunt qnod iuramentum Iudæi facere debent ante ſynagogam, tenendo catenam, qua ſynagogæ oſtium attrahitur ad occludendum, & quod nudipes ſtet, pronunciabiturque ſibi iuramentum hiſce verbis: Prout tibi culpam N. dat, qnod tu innocens facti es, ſic te Deus adiuuet, & ſi iniuſte iuras, quod te Deus confundat, qui cœlum & terram creauit, aerem & gramina, & ſi iniuſtus es, quod te Deus perdat, qui in archa octo homines tempore diluuii enotriuit, quod ſi falſus in iuramento ſis, vt te Deus perdat, qui ciuitates quinque, Sodomam, Gomoram, &c. igne infernali combuſſit, qnodque te Deus confundat, qui cū Moyſe ex rubo igneo locutus eſt. Et ſi iniuſtus ſis, quod te Deus perdat, qui Moyſi legem tradidit, ac digitis propriis in tabulis lapideis eandem conſcripſit. Et ſi iniuſte iuras, quod te Deus perdat, qni Pharaonem in mari rubro contriuit, & Iudæos libere ad terram fluentem melle & lacte tranſduxit. Et ſi iniuſte iuramentum profers, quod te Deus confundat, qui Iudæos XL. annis in deſerto manna pauit, quodque Deus te perdat ad infernumque tranſmittat cum corpore & anima. Iuramentum iſtud Indæus facere debet ſuper libro Moyſi. Iudæus etiam extra ſynogogam exire non debet ſine mitra Iudaica.

Concluſio Priuilegii.

Ius iſtud & conſtitutiones præſentes, Nos Cæſar OTTO ciuibus noſtris & incolis Magdeburgi, cum conſenſu Principum & ſeniorum prouinciæ dedimus, & de voluntate eorundem ciuium pro plebiſcito ſeu iure municipali vna cum omnibus iuribus, quæ à CONSTANTINO & CAROLO, Diuis Imperatoribus, ſancita habent. Tnm & omnes eorum bonas conſuetudines, dummodo, fidei Chriſtianæ non contraueniant, eiſdem confirmamus. In robur & maius teſtimonium ac perpetuæ rei firmitatem præſens priuilegium communiuimus cum aureo ſigillo, appenſoque ſecreto noſtro. Datum in Anno Domini, noningenteſimo quadrageſimo octauo, Imperii noſtri anno tertio, Dominica Pentecoſtes, in præſentia Principum Imperii (Electorum,) qui ſigilla itidem ſua appenſa ad id applicuerunt; de voluntate etiam, aſſenſu, & autoritate Sanctiſſimi Patris Papæ Benedicti.

IVS FEVDALE:

SICVT APVD SAXONES, BOHEMOS, BRANDENBVRGIOS, HOLSATOS ſiue Danos, Sileſios, Boruſſos, Liuones, Polonos, Lituanos, Ruſſos, &c. adhuc reperitur: & à Saxonibus FRIDERICO I. Imperatori attribuitur: deſumptum ex Statutis Regni Poloniæ, impreſſis Cracouiæ Anno 1505.

Ab ipſis Saxonibus FRIDERICO STOVFFENSI ſiue BARBAROSSAE adſcribitur, tanquam eius auctori.

CAPITVLVM I.

De Scutis feudalibus.

VOLENS iuris feudalis agnoſcere veritatem, conſideret diligenter, quod ſcutum bellicum exordium ſumit à Rege, & in ſeptimo terminatur. Laici tamen ſcutum ſextum, in ſeptimum adduxerunt, ex quo Epiſcoporum facti ſunt vaſalli, quod antea non fuit.

CAP. II.

De his, qui carent iure feudali.

1. Clerici, fœminæ, ruſtici & omnes iure priuati & illegitime nati, & qui de ſtirpe non exeunt militari à patre aut ab auo, hi omnes ius non obtinent feudale. Si quis dominorum alicui ex iſtis feudum conferat, ab illo ius obtinet, quod recipit. Sed dictum feudum in pueros non hæredat, & carent ſequela in alio domino qui ſuccedit. Poſſunt autem reiici à teſtimonio in iure feudali, & ne ſententias inueniant in eodem.

2. Omnes autem horum, qui clipeo bellico non vtuntur, Dominus à quo ſunt infendati, eorum teſtimonio & ſenteutias obtinebit, uec vti poterit eorum teſtimonio aut ſenteutia contra quemlibet.

3. Si mulier intrauerit poſſeſſionem de iure, aut de domini voluntate poſt mortem illius, qui ei feudum ordinanerat ad vitæ proniſiunem, in eodem reſidebit ad vitæ terminum, & hanc ſequelam in quemlibet dominum, in quem dictum duminum deuoluatur, ſed poſt mortem ipſius non poteſt ipſam ſuis pueris hæredare.

CAP. III.

De duobus vnum feudum repetentibus & de collatione feudi per electionem.

1. Si duo vnum feudum pariter repetant petentes, vt liceret eis ſuum ius probare per teſtes, & vnus ipſorum ſcuto bellico non vtatur, alter vero in iure feudali ſit perfectus, teſtimonium perfecti præceder, & alterius ſupprimetur.

2. Qui natus non eſt ad ſcutum bellicum, uegare uon poteſt, quin bona conferat ſcuto bellico non vteuti, nec poteſt aliquem ſuum dominum reprobare, quin feudum ſequatur ad ipſum licet dominus ſcuto bellico careat ſicut ipſe.

3. Si perfectus in ſcuto bellico à clerico vel à muliere, vel etiam ab illo qui ſcuto caret, eodem modo fuerit infeudatus, ipſe feudnm iam dictum ſequi nou poterit ad dominum alium, excepto ſi clericus per electionem, vel alius feudum receperit ab Imperatore, & per conſeqnens ſcutum bellicum taliter electi feudum potuerit conferre, & infeudatus feudum ſequitur ad alium Dominum.

4. Feudum autem caſtrenſe, & Eccleſias & capellas, & omnia feuda, de quibus dominus Imperatori nullo ſeruitio eſt aſtrictus, poteſt conferre, & clericus & mulier, licet ſcuto careant bellico. & hoc feudum poterit inueſtitus ſequi in alium Dominum.

CAP. IV.

De officio & fidelitate per feudalem ſuo domino ſeruandis.

1. Quilibet infeodatus tenetur domino ſuo fidem ſeruare & facere, & ſacramentum præſtare, quod

quod ita fidelis ſit domino ſuo. ſicut tenetur vaſallus eſſe, donec hoc non fecerit, nullius poterit eſſe teſtis in iure feudali. tenetur etiam dominum ſuum, verbis & factis vbicunque iuxta ipſum fuerit honorare & aſſurgere ei, ac etiam ipſum permittere præcedere tanquam digniorem.

Cap. V.

De obſequio Imperij.

1. De obſequio imperii quod per ſex hebdomadas ante proceſſum ſub teſtimonio duorum feudalium fuerit imperatum. Hoc tenetur feudarius adimplere infra terminos Almaniæ Romano imperio ſubiugatos. Omnes autem verſus orientem à fluuio Sala ab imperio infeudati ſeruire tenentur in terram Sclauam, & in Poloniam, & in Bohemiam.

2. Sex hebdomadis tenetur feudarius ſeruire domino ſuo, in propriis expenſis, ante quas ſex ſeptimanas, & totidem poſt, habebit pacem imperii & quietem, quæ dicitur poſita, ita quod nullus dominorum ſuorum ipſum euocare valeat ad iudicium feudale, nec quiſquam aliquod iudicium Cæſaris imperare.

Cap VI.

Si Rex pergat Romam, qui ſecum procedere debeant.

1. Electus Rex à Theutonicis, cum Romam proficiſcitur conſecrari, ſex principes procedere tenentur aſtricti, hi ſcilicet qui primi ſunt in electione ipſius, Moguntinenſis, Treuirenſis, Colonienſis Archiepiſcopi, Palatinus Renenſis, Dux Saxoniæ, Marchio Brandenburgenſis, ad hoc quod iuſta Regis electio per ipſos domino Apoſtolico declaretur. Tenetur etiam quilibet de bonis imperii infeudatus cum domino ſuo ad conſecrationem procedere memoratam, vel viam redimat cum decimo talento, quod de feudo contrahit annuatim. Iſta expeditio indici debet per ſex hebdomadas & annum & tres dies ante proceſſum, & terminatur Theutonicis Cæſare conſecrato.

2. Vaſallus etiam tenetur ſeruire domino ſuo, in hoc quod ſibi ſententias inueniat in iure feudali, ante meridiem & extra dies feſtos, & tempus feriatum. Quicquid autem compenſum fuerit & inceptum in ſententia ante meridiem, hoc licet poſt meridiem terminare, & in tempore feriato, ſed non in die ſolenni.

Cap. VII.

Quomodo non ſeruiat vaſallus domino ſuo.

1. Qui conceſſerit equum domino ſuo, aut res alias, vel etiam in ſeruitio domini res perdiderit, qualeſcunque, & dominus res non ſoluerit memoratas, vaſallus non tenebitur domino de iure aliquod ſeruitium exhibere, quo ad ius feudale, donec ſoluta fuerit vniuerſa.

2. Si negauerit iuſtitiam dominus vaſallo coram ſuis hominibus, cum ab ipſo fuerit conuentus vaſallus non tenebitur domino in obſequio feudali, donec iuſtitiam conſequatur.

3. Dominus poteſt duobus ſolum feudum conferre, vni poſſeſſionem & alteri expectationem, quæ dicitur conuentio: Si moriatur abſque hærede feudali poſſeſſor.

4. In expectatione non eſt ſucceſſor, ſi etiam ſponte reſignet poſſeſſionem, & expectatio annullatur, niſi iterum accipiat reſignatum & in poſſeſſione decedat.

Cap. VIII.

De eo qui habet feudum in poſſeſſione.

1. Feudum habens in poſſeſſione, cum hominibus domini ſui poteſt teſtari, quibus conſtat, quod verum ſit feudum ipſius. Infeudatus de futuro, id eſt, poſt mortem poſſeſſoris, debet ſuam infeudationem etiam cum hominibus domini ſui comprobare, qui præſentes aderant & viderunt & audierunt ipſum taliter infeudari, & hoc quia caret poſſeſſione.

Cap. IX.

De feudo futuro, & ſi ſpernat infeudatus.

1. Pater hæredat in filium tanquam poſſeſſionem, & ideo non eſt neceſſe filio, quod ſibi bona patris denuo aſſignentur.

2. Qui caret filio, hæredat in dominum poſſeſſionem feudi, niſi forte dominus alteri contulerit feudum de futuro, & ſic infeudatus ipſum obtineat infra ſpacium vnius anni.

3. Si de futuro conferat dominus feudum vni, vbicunq; vacauerit, ſi paruum fuerit aut multum, & poſtea conferat alteri feudum nominatim in certo loco etiam de futuro, primus infeudatus non poteſt poſtremo per ius auferre feudum nominatum.

4. Si moriatur poſſeſſor, quia feudum domino non vacauit, niſi forte conuentio facta fuerit, quia ſtrepitu fugitiuo in lecto languentis poſſeſſoris, licet infeudato de futuro ſuam probare infeudationem de futuro ſuum ius talis infeudationis coram domino contra illum, qui ſibi ius vendicat in feudo prædicto.

5. Licet dominus vtrique fateatur dictum feudum contuliſſe, per confeſſionem domini homo obtinet feudum abſque teſtibus contra dominum, & non contra parem vicinum.

6. Si quis dominus feudum conferat homini, per hoc ab homine non elongatur poſſeſſio, ſi poſtea dominus negauerit ſe feudum contuliſſe, ſed tamen obtinet ius poſſeſſorium.

7. Si duo vnum feudum repetant, cuius carent poſſeſſione, vterque tenetur tempus ſuæ infeudationis oſtendere, & qui prior fuerit tempore, potior erit iure, & tempore probato feudum obtinebit.

8. Quando dominus confert feudum, vbi primo vacauerit poſt mortem poſſeſſoris, nullam aliam faciens exceptionem, ſic infeudatus obtinebit feudum primo vacans, vtrum ſit vacans vel collatum.

9. Oportet vaſallum teſtibus obtinere feudum domino collatum, & non aſſignatum poſt collocationem, quia caret poſſeſſione de feudo, quod primo vacauerit ſe intromittat de futuro infeudatus, licet plus fuerit aut minus, donec ſibi ſuum feudum impleatur.

10. Si ſpernat infeudatus, de futuro feudum quod primo domino vacauerit, & ſibi non attrahat infra annum & diem; liber erit dominus ab illo, niſi forte ſacramento probauerit, hanc vacationem penitus ignoraſſe.

Cap. X.

Quod in ſolo cauſa feudali non poſſunt teſtimonium perhibere, antequam ipſi in feudo fuerint ſtabiliti & diuiſi.

1. Si duo ſolo feudo inueſtiti aliquid de ipſo contulerint alteri, neuter abſque alio poterit vaſallum in feudo condemnare, nec ipſum feudum in præiudicium ſocii domino reſignare, dum ipſum teneant indiuiſum.

2. Licet autem domino vaſallis ſuis per ſententiam præcipere, vt infra ſex hebdomadas, taliter de feudo diſcutiant, vt ipſe ſcire valeat, à quo ſeruitium repetere debet, quod ſibi de feudo tenetur; quod ſi non fecerint, in pœnam incident erga dominum, & abiudicabitur eis feudum, ſed dominus cauſam iure feudali contra huiuſmodi proſequatur.

Cap. XI.

De oſtenſione feudi & qui poſſit aduocare.

1. Qui eſt homo domini, poteſt aduocare, & ſententias inuenire in iure feudali, licet feudum à domino non habeat.

2. Reprobare autem ſententiam feudator poteſt, niſi ponat fideiuſſores ab ipſo domino feudatos, quod cauſam iure debito proſequantur, aut ſententiam, ſicut ius exigit, mittat procedere irreprobatam.

3. Qui trinas ſententias reprobauit & data fuerit contra eum ſententia, quod ipſas non taliter reprobauerit, quod ſua ſibi reprobatio prodeſſe poſſit in iure, amodo nullam poterit reprobare, niſi prius ſatis faciat ſuper indebite reprobatis.

4. Quidam dicunt quod non licet quenquam infeudare de futuro abſque petitione poſſeſſoris: quod non eſt ita. Quia ſic feudatus, probare tenetur infeudationem & non petitionem.

5. Si in talento vel duobus fuerit quis à domino infeudatus, niſi primo vacauerit ipſe ius non obtinet feudale in collato, ſed ille potior erit in iure, qui fuerit infeudatus, & ibi feudum ſpecialiter infeudatum.

6. Quando dominus oſtendere facit vaſallo feudum, quod ſibi contulit, vaſallus continuo fit poſſeſſor in bonis, qui domini fuerant ante collationem.

7. Quando dominus prorogat oſtenſionem feudi iam collati, vaſallus ſibi vendicet tale feudum vbicunque domino vacauerit abſque oſtenſione.

8. Si in villa dominus vaſallo feudum oſtenderit, cum vacauerit, non licet vaſallo feudum alias attrahere abſque oſtenſione, quod ſi attractum tenuerit per annum & diem abſque domini recta contradictione, amodo non poterit dominus ipſi iam dictum feudum immutare.

9. Feudum quod non habet vaſallus in poſſeſſione, nec ſibi à domino eſt oſtenſum, hoc non poteſt ſequi ad alium dominum, nec ſuo filio hæredare.

10. Violenter feudo ſpoliatus, ſi cauſam iure debito proſequatur, ipſe hoc feudum hæredat in filium, licet careat poſſeſſione & ipſum ſequitur alium dominum, ſi ſuam querelam valeat teſtibus comprobare.

Cap. XII.

De feudo vaſallo collato.

1. Villam integram ſi dominus conferat vaſallo, ſiue vineam aut decimam aut iudicium, vel tale quid vel quicquid ſibi vacat in vno loco vaſallus, illud feudum, ſequitur in alium dominum, & hæredat in filium, ſi etiam à domino non fuerit oſtenſum.

2. In molendinis & monetis & theloneis, & in vineis, & in decimis, & in talibus rebus, ſi quis fuerit feudatus, ipſe feudum ſequitur, & hæredat, licet dominus habeat locum feudi in ſuo dominio ad locandum. Dominus autem tenebitur vaſallis, quod deficit in feudo adimplere, quam diu loca feudorum ſibi retinet ad locandum.

3. Si in redditibus huiuſmodi dominus conferat plus quam ſibi proueniat annuatim, primi feudati recipient ſuum plenum, & vltimi quod ſibi deficit à domino poſtulent ſibi alias aſſignari.

4. Niſi habeat vaſallus à domino dimidium manſum ad minus in feudo, vel quinque ſolidos aſſigna-

aſſignatos, nullus poterit eſſe teſtis in iudicio feudali. teſtimonium excommunicati & proſcripti ſeu etiam illegalis poteſt quilibet reprobare in iudicio feudali infra territorium, in quo ipſi taliter fuerint condemnati. Aduocare etiam non poſſunt, & ſi de aliquo conquerantur, ipſis non tenebuntur reſpondere, ſi probare poterit ipſos huiuſmodi ſententias incurriſſe. Tamen oportebit ipſos omnibus querulantibus reſpondere.

5. Si negauerit dominus vaſallo bona, quæ ipſe in poſſeſſione tenuerit per annum & ſex hebdomadas, poſtquam ipſa recipit abſque recta domini contradictione: Si vaſallus iuſtam poſſeſſionem probare poterit per ſeptem teſtes, ipſe poſſeſſionem feudi confirmabit proprio ſacramento, & retinebit bona abſque teſtibus, niſi poſſeſſio per iuſtam querelam ſibi poſſit infringi. Licet viginta homines, & vnum ſuper teſtimonio interrogare, vbi cum 7. teſtibus aliquid eſt probandum. Nemo tamen poteſt in vicinia feudum abſque teſtibus obtinere, licet ipſum habeat in poſſeſſione. Si permittat dominus vaſallum in poſſeſſione quiete manere per annum & diem, ſicut de iure debet, dum ab eo expedit infeudari, aut ipſum extrahere eum tali poſſeſſione, non poterit ipſe cum bonis prædictis à domino elongari, ſi ſeipſum negligat infra tempus præfixatum, ſi etiam ad alium dominum cum feudo diuertat, niſi ille dominus hoc obtineat iure ſubſcripto.

6. Nemo poteſt feudum obtinere in bonis, de quibus oportet ipſum ſoluere cenſum, aut annualem penſionem. Si quis ſibi feudum aſſcribat in talibus, & dominus offerat ad probandum per teſtes ſe cenſum annualem de iure in dictis bonis, de quibus oportet ipſum ſoluere, vaſallo non poteſt poſſeſſio, quin oporter ipſum feudum ſuum à domino per teſtes euincere. Hoc potius conceditur vaſallo, quam domino liceat in feudo eius cenſum annualem teſtibus vſurpare.

Cap. XIII.

De iniuſta poſſeſſione & poſſeſſore.

1. Ortum, aut iugerum terræ, aut hominem poteſt vaſallus per ſacramentum contra dominum obtinere inter cætera bona ſua, & ſi ſequatur bona in alium dominum, non ipſa habeat in poſſeſſione.

2. Solum feudum poteſt eſſe multorum dominorum, ita quod vnus ab alio habeat, tamen vnius erit poſſeſſio, qui vtilitatem ipſius recipit, & penſionem aut cenſum in ipſo ſi ſit vir aut mulier verus eſt poſſeſſor, & illi oportebit reſpondere, ſi quis in bonis prædictis delinquat.

3. Iuſta poſſeſſio non vocatur, quam quis obtinet violenter, ſi violentia per iuſtam querelam à læſo fuerit declarata, & poterit probari, ſi dicat vaſallus ab alio ſe feudum tenere, quam à vero domino, à quo ipſum recepit, & dominus illud poſſit ſuum oſtendere ſuorum teſtimonio vaſallorum, vaſallus perdit omne ius, quod habet in illo, & ipſum feudum ad dominum reuertitur, à quo tenebatur, & ideo non debet vaſallus coram ſummo domino illum, à quo feudum teneat nominare, quam diu ſe defendere poterit in iure feudali. Non enim tenetur pro inferioris domini bonis, quæ poſſidet, ſummo domino reſpondere, licet ipſius alias ſit vaſallus. Summus autem dominus ſi poterit probare, quod inferior ſibi feudum reſignauit, aut etiam per iuſtam ſententiam ipſum deſiit poſſidere, poſſeſſor tenebitur pro ipſo in omnibus ſummo domino reſpondere, & feudum ſequi ad ipſum.

Cap. XIV.

Si vaſallus negauerit bona, quæ tenet à domino.

1. Negans vaſallus bona, quæ tenet à domino, & coram eius hominibus contradicens, omne ius perdidit, quod habuit in illis.

2. Si autem alteri contulerit, & ſummus ea ſibi vendicet, poſſeſſor monebit dominum ſuum per ſententiam, quod bona ſua liberet à ſummo domino, & ipſum per ius amoueat à ſua infeſtatione, & hoc tenebitur dominus infra ſex hebdomadas expedire.

3. Si hoc dominus contra ius facere contempſerit, poſſeſſor ſequitur feudum ad ſummum dominum, nec aliquid propter hoc amittet, ſi dominus ſuus quod perdiderit iterum recuperet à ſummo.

4. Si negauerit dominus coram ſummo ſeu ſupremo feudum vaſalli, & non nominat, quin ſibi vendicat, & de iure nominare debuerit, poſſeſſor feudum ſequatur ad ſummum infra terminum feudalibus aſſignatum.

5. Dominus per loquacitatem & taciturnitatem poteſt ſe negligere in iure ſuo & non vaſallum ſuum.

6. Si vaſallus pro feudo ſe exhibeat, vt tenetur, qui ſequitur feudum ad dominum ſupremum, & infeudationem aut oſtenſionem poſtulat, ab ipſo tenebitur feudum domino nominare, & etiam illum à quo primitus hoc poſſidebat, antequam inueſtiatur aut feudum oſtendatur.

7. Si noluerit hoc dominus ſibi oſtendere, ipſe oſtenſionem teſtibus obtinebit contra dominum per ſuorum iudicium vaſallorum, quod taliter feudum ſecutus eſt ad ipſum, quod de iure debeat oſtendi ſibi quod poſcit. Quod ſi contra dominum probauerit non indigebit probatione contra alium, cui ipſum dominus aſſignabit.

8. Non eſt neceſſe alicui feudo iterum inueſtiri, quod ſemel recepit à domino, ſi reſignet aut vendet, & iterum recuperet, poſſeſſione careat per annum & ſex hebdomadas.

9. Cuiuſcunque dominus feodum conferri in præſentia poſſeſſoris, ſi non contradixerit, aut reclamet, amodo nullum ius in prædictu feudo poterit obtinere, ex quo videns & audiens talem collationem ſilentio confirmauit.

10. Si citauerit dominus vaſallum ad ius feudale, infra terminum illum, non tenebitur vaſallo dominus reſpondere ſuper quacunq; cauſa, ſi de ipſo coram aliquo conqnetatur, niſi prius cauſa domini terminetur.

11. Si per ſententiam, cauſa domini ſuper iure feudale fuerit prorogata, & iterum per deceſſum ad vaſallum deuoluatur certum feudum, aut de futuro, quod per ius non expedit obtinere, dominus tenebitur ipſum ſecundum iuſtitiam infeudare, cauſa priore pendente, alioqnin poſſet dominus dilationes friuolas inuenire, per quas contingeret vaſallum negligi, in termino à iure ſibi concesſo, ſi in verbis aduocati clientulus non conſentit, & dominus hoc imputet aduocato, ipſe pœnam perſoluet, niſi ſacramentum præſtauerit, quod nihil aliud eſt locutus, niſi quod ſibi clientulus inſtillauit, ſolo ſacramento poteſt euadere inculpatus de quacunque cauſa & re, quæ probari non poterit, coram iudicio accidiſſe.

Cap. XV.

De filio nato, cuius vox poſſit audiri.

1. Cum vixerit filius tam diu, quod vox ipſius audiri poſſit in 4. parietes domus, ipſe hæredat bona patris.

2. Filius qui moritur ante patrem, non eſt hæres feudalis, quia feudum non hæredat, & ideo non infringit alicui feudum de futuro in bonis patris.

3. Qui ſponte reſignat feudum, aut ei fuerit abiudicatum, cum ipſo carebit, ſi conceſſum ſibi fuerat feudum de futuro.

Cap. XVI.

De filio qui eſt imparis conditionis ſui patris.

1. Filius imparis conditionis, ſi vixerit poſt mortem patris, & vaſalli renuant ab ipſo ſuis feudis inueſtiri, ipſe à nullo elonga feudum de futuro in bonis patris collatum.

2. Si contradicat dominus vaſallo, & non vaſallus domino in iure feudali, nec certum feudum nec etiam de futuro perdit ex hoc vaſallus, ſed illud vtetur et abſque ſeruitio, dum viuit, ſed poſt mortem domini, non poteſt ſequi in alium.

3. Bona pontificalia & feudovexilla debet Lex integra conferre & non diuiſa.

4. Qui feudum recipit à principe feudovexillum habente, non tenetur idem poſtea recipere à quocunque feudovexillo carente, licet princeps fuerit naturalis.

5. Filius patris conditionis obtinet ſcutum bellicum patris poſt mortem, interim quod per homagium non degenerat.

6. Si filius loco patris homagium facere contemnat, per hoc ſcutum bellicum non exaltat.

7. Nihil exaltat ſcutum hominis, niſi feudovexillum ſi ſibi fuerit collatum.

8. Nemo hæredat feudum, niſi pater in filium, ſi poſt mortem patris infra annum & diem veniat filius ad dominum & offerat homagium manibus coniunctis, appropians ad ipſum, vt ſi ſteterit dominus, ipſum valeat attingere. Si ſedeat, genua flectat coram ipſo: Quidam dicunt, quod mouere debeat manus erga dominum, quod non eſt ita.

9. Qui cum acceſſerit ad dominum ſtantem, vel genua flectat coram ſedente totum corpus mouetur & manus. Taliter debet loqui homo, cum expoſcit iunctis manibus ſuo feudo inueſtiri: Domine, ego expoſco à vobis bona recipere, & ipſis à vobis inueſtiri, etiam per ius ad vos adduxi, & offero propter hoc meum homagium, ſemel, ſecundo, tertio, & conſtituo teſtes veſtros homines. Si renuat dominus contra iuſtitiam eius homagium recipere, ille bona per ius obtinebit, pro quibus præbuit homagium, & reſideat in eis abſque ſeruitio, nec ipſum oportet à domino iterum petere inueſtiri, dum teſtes vixerint primæ petitionis, & ipſa bona hæredat in filium, & poterit inde alios infeudare, quia per ius ſua bona obtinuit, in quibus ſibi à domino ius fuerat denegatum, nec oportet ipſum homagium ſuum denuo exhibere, niſi forte teſtes ab ipſo politi moriantur.

10. Cui feudum fuerit violenter ablatum, ipſum oportet querelam ſuam ſingulis annis renouare, quia caret poſſeſſione.

11. Si reſtituat dominus homini feudum, ille ſtatim recipiat, aut ſeipſum negliget, quia dominus infringet ei anni terminum cum oblatione feudi, licet ſit vaſallus inueſtitus per annum & diem, per hoc quod poterit à domino inueſtiri.

Cap. XVII.

De domino quod non tenetur reſpuere homagium: & de teſtibus inter dominum & vaſallum ſuum producendis.

1. Dominus non tenetur alicuius homagium reſpuere, niſi eorum tantum, qui ſcuto bellico non vtuntur, aut illegalium ſiue etiam in eodem iudicio proſcriptorum, vel ſi dominus traxerit ad iudicium coram Iudice prouinciali, ſuper ſpolio aut violentia, & terminus fuerit per ſententiam prorogatus, infra illum terminum non oportet dominum homagium recipere offerentis.

2. Quem

2. Quem recipit dominus in vaſallum, ille negare non poterit feudum conferre, quod iuſte deduxit in omni tempore & in omni loco ad ipſum tenetur dominus feudum conferre, iuſto modo petenti, excepto cæmiterio & Eccleſia.

3. Quando quærit dominus in ſententiâ ab hominibus ſuis, vtrum offerens homagium ſuum, taliter hoc obtulerit, vt ipſum de iure recipere teneatur, & ipſi inuenire ſententiam cõtradicunt abſque domini culpa, & hoc poſſunt per iuſtitiam obtinere, dominus fit inculpabilis erga vaſallum, & per hanc oblationem vaſallus aliud nihil acquirit, niſi quod dominus ipſi opponat, quod annum & diem neglexerit, ſecurus poterit in contrarium ſacramentum præſtare.

4. Inueſtitus feudo vaſallus à domino quod ad ipſum de iure deducit, tenetur ſtatim ipſum nominare domino, & ſi quid remanet, quod ignorat, illud debet infra duas hebdomadas intimare, in loco quem ſibi dominus coram ſuis hominibus aſſignabit, & quod ibi non nominauerit, hoc perdidit in inſtanti.

5. Quicquid autem nominauerit, ſi dominus non confiteatur hoc pertinere oportebit ipſum hic ſtatim teſtibus approbare ſi poteſt: quod ſi non poſſit, habebit inducias per duas hebdomadas, & tenetur ſtatim teſtes coram domino nominare, & dominus tenebitur ſeptem diebus ad terminum euocare, quod petit vaſallus & non quod vult dominus.

6. Si quis de his ſeptem præſens fuerit, hunc non oportet dominum in termino poſtea ſtatuere, ſi ſtatim ab eo quærat teſtimonium veritatis.

7. Qui in termino non apparet de his, quos dominus tenetur adducere per hunc, quantum ad perfectionem probanit vaſallus ſuam intentionem cõtra dominum, ſed contra parem vicinum non poteſt quis tali teſtimonio rem petitam obtinere, ſed ſi excuſatione legitima præpeditus aliquis de ſeptem in termino non aſſiſtat, & hoc de iure monſtretur, abſentia ipſius, domino non cedit in damnum, ſi teſtem nominatum vocauerit dominus ad terminum, iure feudali, & ille non venerit, tunc ipſum denuo citabit peremptorie ſuum ius & vltimo abiudicabit illi feudum quod ab eo tenebat, & ſic remanebit dominus abſque culpa & abſque damno ſi non compareat, quem vlterius per ius feudale non poterit coarctare. & tunc licebit vaſallo loco cõtumacis teſtem alium ſurrogare, agens contra dominum ſuum in iure feudali, ſi teſtem nominauerit, quem dominus dicat, nullum feudum obtinere, & hoc ſacramento probauerit, illum non oportebit dominum in termino ponere, ſi iurauerit dominus in præſentia illius, & ille à domino ſe habere feudum non probaret, totum vacabit domino, quicquid ab eo in feudo poſſidebat.

8. Si teſtem ducat dominus contra vaſallum, & ille non credat, quod teſtis ſit infeudatus à domino, quod contra ipſum de iure poſſit teſtari, hoc oportebit teſtem ſacramento probare & feudum nominare, de quo valeat eſſe teſtis.

9. In termino aſſignato eligat vaſallus ſeptẽ teſtes, à quibus de iure ſuo requiratur, inter omnes quos dominus ad teſtimonium duxerit, & ille ſuper duos tantum inter omnes ſuam probauerit intentionem, vaſallus obtinet quod petebat quod ſi non fecerit, cecidit à cauſa, perdit etiam ſi ad terminum in iure feudali non venerit aſſignatum. Si etiam dominus ad terminum non venerit aſſignatum, vaſallus rem petitam abſque teſtibus obtinebit. Impedimento tamen legali poterit vterque legitime excuſari, captiuitate, infirmitate, obſequio regis & terræ neceſſitate, ſi ab aliquo impugnetur, & ipſe per clamorem ad defenſionem ipſius fuerit euocatus.

10. Legalis neceſſitas ſi retardet, quod ad terminum feudalem non veniat, vaſallus tenetur mittere nuncium, qui legitimum exponat impedimentum, & ſacramento confirmet, ſi non credat dominus hunc verum eſſe nuncium illius, vtrum liber ſit an ſeruus, per hoc non poterit eius legatio reprobari, ſed hoc eſt in arbitrio domini, vtrum ſtatim recipiat ſacramentum vaſalli, aut non, tunc tenetur venire ad terminum impedimento legali ceſſante.

11. Si captiuitate detentus ad terminum venire non valeat feudalem, nec nuncium mittere tenetur ad terminum proximum, qui ſibi poſitus fuerit per ſententiam. poſtquam euaſerit captiuitatem, tenetur venire ad illum, tanquam ad primum, quo per impedimentum fuerat priuatus.

12. Sicut præſcriptum eſt, ſic debet vaſallus ſequi feudum ad dominum altiorem homagium offerendo, ſi dominus à quo tenuit feudum moriatur vel etiam ſua reſignet, vel à feudo ſuo per ſententiam ſit eiectus. Supplicabit etiam domino, quod ei feudum conferat taliter & oſtendat, quod cum tanto honore in ipſo valeat reſidere, cum quanto reſedit ipſe tempore primi domini, quia non eſt iuſtum, quod aliquis humilietur in feudo.

13. Quem dominus ad alium ore proprio non aſſignet, infra annum & diem, poſtquam ille aſſignari petiuit, à modo non poterit dominus hunc alteri aſſignare, & ipſe tenebitur eũ feudo inueſtire.

14. Cum morietur dominus, filium relinquens hæredem, vaſallus infra annos diſcretionis, domicelli, non debet à ſuperiori domino petere inueſtiri. Si puer ſeipſum negligat in termino, vaſallus poſtea terminum obtinet ad ſequendum bona ſua ad quemlibet infra annum & ſex hebdomadas.

15. Terminus vaſalli incipit ſtatim, quando dominus fuerit feudo inueſtitus, quod ille recipere debet ab eodem. Dominus enim feudum non poteſt alteri conferre, priuſquam ſibi fuerit collatum, niſi forte dominus eius iniuſte contradixerit ipſum infeudare.

16. Extra terram ſi dominus fuerit ſiue captus, quod ab eo domicellus petere non valeat inueſtiri, poterit infeudare de feudo non recepto, & alios inueſtire, & quod ſibi pertinet in ſuos vſus proprios conuertere, quaſi foret inueſtitus, dummodo ad annos peruenerit diſcretionis. Si autem conferat antequam percipiat, ratam & firmam tenere debet ſuam collationem.

Cap. XVIII.

De terminis annorum & de iterata receptione feudi.

1. Vaſallus, qui ſemel feudum recepit à domino ſuo, ſi moriatur dominus eius, aut [illegible] ſignet, quod ab eo tenebat quiſquis inferior, qui ab ipſo feudum recipere tenetur, poteſt ſeipſum negligere ſuper anni ſpacio & diei. Licet dominus ſecundo non receperit feudum, eum ſe in termino illi non neglexerit, quia à domino in bonis non poterit elongari, cum infeudatione quam fecerit, ad quam ipſe per ſententiam eſt compulſus.

2. Puerorum terminus in annis conſtat eſſe tredecim annorum & ſex hebdomadarum ab eorum ortu, tamen indigent accipere tutorem, dum fuerint infra annos diſcretionis, qui terminantur in 21. & hoc ſi quis ipſos voluerit in feudo coartare.

3. Tutor autem puerorum erit de vaſallis domini, qui eos protegat in iure feudali erga dominum & quemlibet alium. illi promittere tenentur digito & lingua ratihabitionem in lucro & damno.

4. Anni vero puerorum non numerantur à conceptione, ſed à tempore, quo natus fuerit homo in mundum.

5. Quocunque modo puer feudum repetat infra ſuos annos, quod ſibi penitus nemo recognoſcit, hoc debet dominus diſcutere loco pueri cum ipſius vaſallis, aut etiam tutore, vtrum feudum, quod nunc vacat, puero pertineat vel ipſi domino.

6. Dominus etiam eſt tutor pueri in bonis, quæ de ipſo tenet infra annos pueriles, dum nulli contulit hoc emolimentum, & debet inde redditus accipere, donec puer ad annos perueniat ſuprascriptos, infra quos puer ſe negligere non valebit, ſi à domino non petierit inueſtiri.

7. Si credere noluerit dominus, quod puer annos exierit pueriles, hoc probabit puer ſacramento, aut eius tutor, aut etiam de domini vaſallis vnus, poſtea non licebit domino extrahere aliquid de iis, quæ noſcuntur ad puerum pertinere.

Cap. XIX.

Qui teſtis eſſe poterit & de inueſtitura feudi vaſalli.

1. Qui adhuc annos pueriles non exiuit, teſtis eſſe non poterit alicuius in iure feudali.

2. Quantumcunque fuerit iuuenis filius poſt mortem patris, ſi tutor eius ipſum duxerit ante dominum, ab eo ſecundum iuſtitiam poſtulans inueſtiri, dominus tenebitur hoc implere ipſum proximus infeudando, ſi fideiuſſores ponentur domino, ſi plures ſint fratres, quod ſuper infeudatione dicta nullus dominum infeſtabit.

3. Quando puer infra annos à domino fuerit infeudatus, annus ſtatim incipit vaſallorum ad recipiendum de puero bona ſua, & aſtricti tenentur alterius domino ſeruire, ſi eis à puero vel ab eius tutore ſecundum ius fuerit imperatum, dummodo dominus vſum feudi nulli contulerit in his bonis.

Cap. XX.

De fructu feudi & de poſſeſſione & reſignatione.

1. Nullum feudum poterit excipi, quin vſum fructus dominus conferat, vel ſibi retineat infra annos pueriles, nec eſt ſequela in tali collatione. Dominus tamen poteſt vſum fructus conferre extra, & ſic inueſtitus non hæredat in filium, & taliter feudum expirat in morte pueri, aut cum annos exierit pueriles, dum puer de gratia vel de iure vſum fructus in ſuis bonis non recipit, interim non eſt aſtrictus domino nominare bona, quæ ſibi contulit in feud

2. Nemo poteſt iuſtam poſſeſſionem acquirere per infeudationem aut impignorationem, aut etiam reſignationem in bonis, quæ poſt mortem patris ad puerum deuenerint in iure prouinciali aut etiam feudali, per quam iuſtam & priuam poſſeſſionem puero valeat infringere, nec etiam ille, in quem hæredat poſſeſſio infra annos pueriles ſuprascriptos.

3. Si quis reſignet feudum puero ad hoc, vt ipſum alii conferat, & puer hoc fecerit & ratum habuerit, cum peruenerit ad annos. tunc enim primo verum feudum nuncupatur. Si vero puer idem factum voluerit poſtea retractare, ab illo feudum requirens, qui hoc ipſum reſignauerat, vt alteri conferatur, extunc nec infeudatio talis per iuſtitiam retractetur. Reſignatio enim non pueri dictat eo, quod ille eam ad hoc fecerat, vt dictum eſt.

Cap. XXI.

De inueſtitura filiorum & vaſallorum: alias, de cognati inueſtitura & de morte habentis filium.

1. Si cognatus hæres noluerit inueſtire vaſallos, cum annos exierint pueriles, ipſi tenentur denuo hoc feudum à puero impetrare, ne contingat ipſos feudalem terminum præterire.

2. Si filium habens moriatur homo infra annos, quibus debuit inueſtiri, per hoc feudum non elongatur à filio, licet pater hoc non recepit in feudo, quoniam ſe in termino non neglexerit.

3. Si

3. Si moriatur domicellus infra terminum, quo vaſalli debuerāt inueſtiri ab eo, ipſi ſua bona ſequentur, vbi proxime perceperint dominum hæredari, nec inde debent aliquam ſuſtinere iacturam.

4. Dominus etiam non poteſt vaſallum in reſignando feudum bipartiri, niſi bona quæ tenet ab ipſo, habeat dominus à pluribus, quam ab vno.

5. Si contra iuſtitiam reſignauerit, minor pars feudi ſequetur maiorem. Si reſignauerit dominus minorem partem feudi, quod ab eo tenetur ab vno, vaſallus non tenetur illud iterato recipere, niſi tantum à domino ſuperiore.

6. Vaſalli tenentur tantum ab vno filiorum domini feudum recipere, licet omnib. ſit collatum.

7. Maior autem Dominus tenetur ſolum oſtendere à quo feudum recipiant, ſi fratres ipſi in diuiſione feudi non concordant.

8. Dominus etiam non tenetur plures inueſtire fratres, niſi tantum vnicum inter omnes.

9. Quando pater moritur infra pueriles annos puerorum, in eorum ſtat opinione, quem voluerint à domino inueſtiri. Si prætereat annus & dies in optione, domini erit cui voluerit feudum conferre, à quo petierunt iure debito infeudari.

10. Si conferat dominus vni puerorum feudum pro ſua voluntate, & non ſecundum iuſtitiam, hoc aliis non præiudicat ad feudum recipiendum.

11. Si quis de fratribus annum neglexerit erga dominum, liber eſt dominus ab inueſtitura eiuſdem, niſi proprio ſe eximat iuramento.

12. Vnus fratrum ſi peruenerit ad annos, & alij ſint infra, & ille petat à domino inueſtiri, oportet eum promittere, quod fratres amodo Dominum non impetent ſuper feudo ſic collato. Quod ſi ratum non habuerint fratres iam adulti, & à Domino poſtulent inueſtiri, dominus terminum ponat vtriſque. Si ſenior iuniores non ammoneat ab actione, per ſententiam ſpoliatur à parte quantum fratribus hæreditauerat ante factum.

Cap. XXII.

De lecto ægritudinis.

1. In languore lecto attruſus ſi à domino, vel à pueris, vel ab aliquo ad hoc habente feudum alienare voluerit, & hoc alteri conferat, ſi hoc iterum receperit, nulli præiudicat, quia factum hoc eſt, dum langueret.

2. Nemo poteſt feudo priuare cæcum aut membro carentem, aut etiam aliqua infirmitate detentum.

3. Si vir procuret vxori vitæ prouiſionem cum filiorum conſenſu adultorum, illam nō poterint, nec dominus, aut filij infringere, dum poterit teſtibus hoc probare. ſi pueri conſenſerunt infra annos, hoc poterint poſtea immutare, ſed non Dominus.

Cap. XXIII.

De vno feudo collato multis fratribus.

1. Multis fratribus poterit dominus ſolum feudum conferre, ſi compoſitis manibus hoc receperunt omnes ſimul. Si vero voluerint ſeparari, inter ſe poſſunt feudum partiri abſque domini voluntate. Cum autem fuerint ſeparati, nullus eorum ius aliquod habet in bonis alterius fratris, niſi ſibi feudum de futuro ſecundo collatum.

2. Si autem vnus fratrum moriatur, puer ipſius in parte de mortui patris ſuccedit inter patruos, & ius obtinet loco patris.

3. In ſimul feudati, dum non ſunt diuiſi, nullus eorum poterit partem aliquam feudi cuiquam conferre, nec etiam reſignare in præiudicium aliorum. Qui autem partem non receperit ſpecialem, partem conferre non poterit, aut etiam reſignare. Quicquid autem contulerit, aut dimiſerit, hoc per ſe infringere non valebit, ſed illi tantum qui feudo ſibi ſunt participes & conſortes.

4. Si plures vno feudo inueſtiti & non ſeiuncti fuerint, & dominus moriatur, vnus poterit ſequi feudum ad alium dominum & non plures.

5. Quod de ſua voluntate dominus vaſallo contulerit, ſi ipſum non valeat in collocato tutari, recompenſare tenetur eidem in æquipollenti, dummodo vaſallus ſe non negligat infra annum, quin intromittat ſe de collatis.

6. Si quis eum eiecerit, querela debita proſequatur. quod ſi non fecerit, dominus à recompenſatione per ſententiam liberatur.

7. Cum per ius feudale fuerit dominus compulſus ad aliquem infeudandum, ſi per ius ſibi fuerit ablatum, quod in feudo dicto tutari non poſſit vaſallum, hoc non oportebit dominum reſarcire.

8. Si dixerit dominus, quod ipſum velit tutari, & mandauerit ſibi feudum vendicare, hoc ſibi reſarciet, ſi tutari non poſſit, niſi forte vaſallus ſe neglexerit, [illegible] quod feudum ab eo alienetur abſq; ſua contradictione iuſta infra terminum feudalem.

Cap. XXIV.

De mulieribus feuda habentibus & de pueris, qui viuente patre ſuum obtinent feudum. Et de diuerſis cauſis circa feuda contingentibus.

1. Mulier infeudata & virgo non cogantur ad expeditionem Imperatoris. Tenentur tamen in iu-

uamine ſuis dominis ſecundum ius poſitum non emitti. Liberæ ſunt etiam à cauillationibus ad ius feudale per ſententiam prouocatæ.

2. Si viuente patre ipſius feudum pueris à domino conferatur, in cuius poſſeſſione pater poſtea moriatur, pueri tenentur ad dominum accedere, poſtulantes, quod eis feudum recognoſcat, quo eos patris tempore inueſtiuit. & hoc facere tenentur infra terminum ſupra dictum. Quod ſi dominus minime recognoſcat, pueri ſe offerant ad feudum teſtibus obtinẽdum. huc teſtimonium poterit dominus dirimere, eo quod non ſint in poſſeſſióne, niſi probare valeant infeudationem de futuro.

3. Bonum eſt pueris ſequendo dominum homagium non præbere, quia poſſeſſione carentes feudum euincere non valebunt, ſi non hoc dominus recognoſcat.

4. Vbi pater & filij poſſeſſionem in feudo communem habuerunt & æqualem, pueri patris feudum obtinent poſt deceſſum, ſi infeudationem probare valeant contra dominum infra ſpacium memoratum.

5. Si reſignet feudum quiſquam domino, ad hoc vt alium inueſtiat eodem, ſi ſtatim non conferat, & ſibi retinere laboret, iuſtitiam non ſectatur. non enim alio modo ſibi fuerat reſignatum, niſi vt alteri conferatur.

6. Si pater filio feudum reſignet coram domino, non obtinet in hoc feudum quod dicitur hæreditarium licet fuerit patris, quia pater in filium feudum poſt mortem nõ hæreditauit, quia feudum hæreditarium domino reſignat, & id iterum ab eo recipit, & hoc amodo hæreditarium ſibi non eſt. Quicunque ſibi dixerit aliud ius in feudo pertinere aut plus quam habeat, ſi non probauerit ius, quod ſibi indebita vendicauit, totum perdet quod in eo prius habuit.

7. Qui rectam poſſeſſionem obtinet in feudo, potior erit in iure ad obtinendum, quam qui caret poſſeſſione.

8. Qui reſignat feudum domino altiori, & iterum ab ipſo recipit in feudum, vel aliud quod ab inferiore tenebat, & ſi quietus reſideat in eodem per annum, etſi etiam latet hoc dominum inferiorem, non ſibi præiudicat, quod non contradixit, ſi iuramento probauerit infra ſuum terminum, quod talem reſignationem vaſalli penitus ignorauit. Si querelam moueat, cum vaſallum primo perceperit hoc feciſſe, quicunq; ipſorum primæ infeudationis poſſeſſione probare poterit per ſex teſtes ſecum, erga dominum, de vaſallis ipſius domini, ipſe feudũ obtinebit. Si probare potuerit vaſallus, quod minor dominus per ſententiam feudalem fuerit abiudicatus à feudo memorato, teſtimonium domini adnullatur, & licet vaſallus ipſum feudum habeat in poſſeſſione, per hoc ipſum à ſuo domino non elongatur.

9. Teſtis ſuper poſſeſſione feudi eſſe non poterit, qui non eſt à domino infeudatus.

10. Super poſſeſſione teſtari poteſt omnis, qui ius ſuum obtinet illibatum.

11. Nullus à poſſeſſione debet eijci, niſi iudicio euincatur.

12. Priuatus feudo per ſententiam, vel qui ſponte reſignat, carere debet poſſeſſione, vaſallus tamen poteſt infra annum domino negare reſignationem, & iuramento probare.

13. Si feudum reſignatum dominus alteri contulerit in præſentia reſignantis, & ipſe non reclamauerit ad idem poſtea recurrere iuramento præſtito non valebit.

14. Si infideliter compellat dominus vaſallum ad feudum reſignandum, hoc non præiudicat reſignanti, ſi ſupra ipſa violentia infra terminum, de quo domino conqueratur & iure conuincat.

15. In verbis, & velle non eſt violentia, ſi non actio ſubſequatur.

16. Si quis alteri feudum reſignet coram domino, cum reſignatur, ſtatim ſubintrat poſſeſſionem.

17. Vicinus vicinum in pluribus per teſtes poteſt conuincere, quam dominus vaſallum.

18. Si probatione pari duo vnum feudum repetant in iure, & offerat ſe quilibet ad poſſeſſionem per teſtes probandum, & illud neuter ab alio tenet, aſſignari debet eis terminus in villa, in qua iacet idem feudum, & à vicinis ſuper poſſeſſione veritas inquiratur, & qui plures habebit teſtes, & potiores, poſſeſſionem feudi obtinebit; hoc teſtimonium debet ipſe dominus audire, aut duos nuncios veraces ibi dirigere, qui ſibi pro gratia domini referant, quid quilibet ſibi obtinuerit quod petiuit. Si per diſcordiam vicinorum, aut propter hominum ipſorum ſuper poſſeſſione iam dicta, non poſſit veritas inquiri, per ſacramentum compellentur actores, ad hoc quod ſibi de iure pertinet oſtendendum. & quod ſibi communiter oſtenderint pertinere, inter ipſos æqualiter diuidatur, aut per aquæ iudicium ſeparentur.

*ſ. Iudicium ferri de aqua. 19. * Iudicium domini ſerui aqua vel ferro nõ licet in cauſa aliqua experiri, niſi in qua modis aliis non poterit veritas indagari.

20. Si dominus & vaſallus dicant ſe idem poſſidere feudum, & hoc vterque ſe offerat ad probandum: teſtimonium vaſalli præcedit, & dirimit domini, quia licet feudum repetat, hoc non facit ipſum à domino alienum.

21. Si culpet dominus vaſallum, quod terminum neglexerit, feudum repetendo, & homagium non expetendo, ſeu etiam feudum extrahendo, ille iuramento ſuam innocentiam expurgabit, niſi forte dominus probare valeat, quod poſt anni terminum coram hominibus ſuis abiudicata ſit omnis impetitio in feudo ſupra dicto. Iuramento ſex teſtium, & ſuo, debet dominus euincere feudum à vaſallo.

22. Si dicat dominus, quod coram ſuis hominibus iuſte abiudicauerit impetitionem vaſallo, & ille dixerit, quod infra terminum ſuum infeudari repetiuit, aut etiam feudum extraxit & hoc teſtibus velit probare; ſi hoc faciat, teſtimonium domini adnullabit.

23 Si

23. Si ad querelam alterius dominus abiudicet bona vaſalli, debet actorem mittere in poſſeſſionem rei iudicatæ. Illi tamen remanet actio extrahendi bona ſua infra terminum, quem dominus ei aſſignauerit. Dominus autē tenetur coram ſuis hominibus terminum aſſignare per ſententiam, quem debet actori per duas hebdomadas intimare, in quo ſi reus appareat & nō actor, liber per ſententiam iudicatur, niſi forte exceptione legitima, quæ oſtendatur in iure, actor fuerit impeditus: qua probata, actor remanet abſque damno.

24. Infra terminum feudū extrahendi, ſi moriatur abiudicatus, extractionem hæredat in filium, & ille ſequitur feudum ad alium dominum.

25. Si dominus ſuus moritur, aut reſignat, aut vendit, aut indebite contradicat, hæres conferre non poterit ſi quid vacat, niſi prius ſuum feudum extraxerit erga dominum.

26. Si ad alium dominum feudum deuoluatur, non oportet illum feudum extrahere, ſed tantum ſequatur feudum ſecundum ius feudale, ideo oportet filium bona ſua erga dominum extrahere, ſi pater moriatur.

27. Quotiens feudū ad alium dominū deuoluitur, terminus feudū repetendi totiens renouatur.

28. Infra terminum, quem dominus vaſallo poſuit ad reſpondendum, poteſt idem feudum conferre, & in filium hæredare. Filius non reſpondet domino loco patris, niſi forte bona poſſideat, ſuper quibus pater erat conuentus, aut ſi pœna in bonis ipſius domino fuerit iudicata, illam oportet ipſum ſoluere, aut iure patris iuſto iudicio excuſare.

29. Si requirat vaſallus à domino feudum, quod non poſſidet, & dominus coram hominibus ſuis terminum aſſignet eidem, vaſallus non poterit idem alteri conferre infra terminum.

30. Si in præſentia vaſalli ſibi feudum abiudicetur, & non reclamat, hic non poterit amodo feudum extrahere ſacramento.

CAP. XXV.

Tria ſunt quæ poterit dominus probare contra vaſallum.

1. Tria ſunt tantum quæ dominus probare poterit contra vaſallum, quod loquitur, quod facit, quod promittit in iudicio feudali. Si etiam Regis obſequium fuerit vaſallo per ſententiā imperatum, dominus hoc poterit contra vaſallum probare per ſuos homines, & pares illius, qui hoc audierunt.

2. Si etiam dominus citet vaſallum ad iudicium feudale, ipſe ipſum ore ad os per ſentētiam, iſtas tres cauſas debet dominus potius erga vaſallum probare per teſtes duos illi pares, qui hoc audierunt & viderunt, quam vaſallus hoc negare valeat ſacramento.

CAP. XXVI.

De vaſallo qui plures habet dominos, cui primum ſuum præſtare tenetur obſequium.

1. Si duos aut tres dominos habeat vaſallus, & hi omnes ſeruitium Regis ei per ſentētiam demandent, cum eo tenetur perſonaliter proficiſci, cuius mandatum primo recepit, & aliis ſuccurret in ſolutione decimæ marcæ, vel talenti, quod ab ipſis in feudo recepit annuatim.

2. Nulli licet domino ſeruitium Regis nunciare, niſi ſibi primo fuerit per ſententiam nunciatum, ſequens feudum, non ad filium domini ſui, ſed ad alium dominum, ſi dominus ille ſibi feudum minime recognoſcat, hoc teſtimonio vaſallorum primi domini obtinebit, & ille per primi domini gratiam ſuper veritate requirat, & non debet ipſos profundius adiuuare, ſi credere noluerit, quod primo domino fidem fecerint. hoc præſtito iuramento affirmabunt. inter hoc teſtem dominus nullum ad terminum adducet, niſi etiam ſit vaſallus. ſi teſtes ſibi deficiant, & ipſe tamen ad ſcutum feudale ſit natus, ita quod ius feudi facere valeat, ipſe vtetur paribus domini vicinis, & vaſallis quibuſcunque & quotcunque indiguerit, qui per homagium ſunt aſtricti domino, ad quem pertinet petitum feudum à vaſallo.

3. Si reſignet dominus domino altiori feudum vaſalli, ipſo quoq; hoc penitus ignorante, & hoc fuerit alteri collatum, ipſe feudum ſequetur ad illum infra terminum feudalem.

4. Terminus autem incipit, cum dominus coram ſuis parib. ſibi intimat feudum reſignaſſe, aut ille homo ſibi intimet, cui eſt collatum, aut per nuncium domini fuerit in poſſeſſionem miſſus.

CAP. XXVII.

De feudo quod dominus vaſallo negauerit.

1. Vaſallus non debet altiori domino petere inueſtiri feudo, quod tenet ab inferiore, niſi prius ab ipſo audierit, quod feudum reſignauit, vel in ipſo ſe neglexerit. quod ſi ſibi dominus fateri noluerit, moneat ipſum coram vaſallis ſuis per ſententiam, quod bona ſua expediat erga dominum infra rectum terminum, hoc eſt, infra ſex hebdomadas, & ſecundum iuſtitiam tueatur. Si hoc facere iterum noluerit, & ille hoc teſtari valeat per vaſallos, bona ſua ſequatur ad dominum altiorem, & hoc ſibi nocere non poterit, ſi etiam dominus ſuus feudum reciperet, quod dimiſit.

2. Si auferat à vaſallo dominus feudum, aut facere deneget ius feudale, ſiue poſſeſſione priuet, cum ipſum teneatur de iure tutari, hoc vaſallus altiori domino conqueratur, coram vaſallis eiuſdem, & ille per ſententiam præcipiat inferiori, aut nunciis ipſius coram duobus teſtibus, quod iuſtitiam faciat vaſallo, & verus ſit eius tutor. quod ſi facere noluerit, dominus altior feudum ſibi conferet, & in ipſo tutabitur ſi hoc probauerit, dominus, ſecundum iuſtitiam feudalem.

3. Duo

3. Duo vel tres à domino infeudati de futuro, hoc eſt, vbi domino primo vacauerit, hoc expectent, donec vacet.

4. Nō præiudicat vaſallo in ſuo iure, ſi dominus terram exierit infra terminum, in quo petere debuit inueſtiri. Tunc vaſalli terminus inchoabit, cum dominus ad propria reuertetur, ſi vero viderit ipſum vaſallus, in curia ſuperiorum, vel in domo propria, aut etiā in iudicio, infra terminum, & ab eo non ſupplicet inueſtiri, ipſe ſe negligit, atque bona. ſi terram exierit vaſallus infra terminum, ipſe per hoc non poterit prorogare.

5. Sicut vaſallus terminum prorogat, cum à domino ſupplicat inueſtiri, & dominus hoc facere indebite contradicit, ſic dominus terminum abbreuiat, ſi feudum præbeat non petenti.

6. Si ſe abſcondat dominus, aut in caſtro claudat, quod ad eum vaſallus accedere non poſſit, vt ab eo ſupplicet inueſtiri, hoc non nocebit vaſallo, ſi probare valeat in iure, quod dominum quæſierit in curia, aut domo, ad quam dominus introitum & exitum frequentabat, & ibi præbuit homagium, aut etiam extraxit bona ſecundum ius.

Cap. XXVIII.

Quomodo vaſallus pœnas euadat erga dominum.

1. In tranſmaritis ſi moritur pater, aut alius, cum de morte ipſius conſtiterit filiis, inchoat terminus eorum ad feudum repetendum.

2. Si etiam dominus moriatur vaſallis inſciis, eorum terminus inchoabit, cum de vero conſtiterit eiſdem deceſſu ipſius.

3. Vaſallus poteſt proprio iuramento omnes pœnas erga dominum euadere, quæ contra ipſum non in eius præſentia per ſententiam fuerint promulgata infra terminum anni ſui, niſi dominus per teſtimonium ipſas obtineat, ſicut ſcriptum eſt. Si requirat feudum à domino vaſallus, quod ille ſibi non fatetur, quod nec ille poſſidet, oportebit ipſum fideiuſſores ponere ſuper pœna domini, & etiam vaſallorum, antequam ſibi terminum conſtituat in iudicio feudali, ſi aliud feudum à domino non habeat, quam quod ex poſſeſſorio requirit. In quo autem eſt poſſeſſur poſſeſſio fideiubet, erga dominum, ſi eam erga dominum valeat obtinere teſtibus.

4. Bona vaſalli ſi conferat alteri dominus digito vel lingua, ſibi promittat eadem tutari, propter hoc primus prima feudali poſſeſſione non carebit de iure, niſi dominus probare valeat, quod ſibi poſſeſſionem ſuam per ius feudale abiudicauerit & infregerit.

5. Dominus non poteſt feudum cuiquam conferre, & eius poſſeſſionem, cuius non eſt ipſe poſſeſſor.

6. Quando dominus ſcutum ſuum humiliat per homagium, omnium hominum ſuorum perdidit feudum & vaſallorum, ſi ſibi non ſit proprium, & ipſi vaſalli feudum recipient à domino altiore, aut ipſis oſtendet ad parem primi domini. Idem faciet vaſallus, ſi dominus feudum humiliet, & ipſum ab inferiore recipiat, quam ſit primus. Scutum tamen vaſalli non deprimitur, ſi pari ſuo faciat homagium, & ab eo feudum recipiat, ad pacem pro occiſis parentibus ſibi reformandum, dummodo homagium non tranſeat ad hæredes.

Cap. XXIX.

De feudo ſuper fidem collato, & de promiſſo domini.

1. Super fidem ſuam, ſi feudum alicui conferatur, ita quod domino ipſum liceat redimere in termino certo, hoc poteſt dominus redimere ſi placet aut non.

2. Si moriatur ille, dictum feudum vacat domino, nec tenetur dominus hæredibus illius ſolutionem conferre pro feudo ſic collato. ſi fidem infringere voluerit taliter infeudatus, negans quod ipſum feudum ab eo poſſit abſolui, hoc oportet iuramentu proprio affirmare, niſi conuinci valeat per teſtes, quod hoc ſit promiſſum in iudicio feudali.

3. Omnem inculpationem ſuper pœna, quæ contingit in iudicio feudali, poteſt dominus probare aduerſus vaſallum, duobus ſibi teſtibus coniunctis, ſuis etiam vaſallis. Si talis ſit cauſa, quo feudum poſſit amittere vaſallus, hanc oportet dominum ſibi & ſex adiunctis ſuis vaſallis iuramento probare.

4. Vaſallus poteſt alteri conferre feudum, quod ſibi in fide ſua collatum eſt, poteſt etiam in filios hæredare, nec oportet ipſos hoc reſtituere redemptori, niſi hoc promiſerit reſignare.

5. Vaſallus non tenetur Domini promiſſum implere, nec filius patris ſuper feudo reſignando.

6. Abſque homagio poteſt dominus alteri bona impignerare, ſed hoc ſit in fide ſua, quod ſibi ratum teneat, quod promiſit. Quod ſi velit infringere, hoc poteſt præſtito ſacramento facere, niſi creditor probare valeat, quod in iudicio hoc ſit factum.

7. Quicquid dominus in fide confert, in arbitrio ſtat infeudati, vtrum reſignare velit, an non, niſi dominus probare valeat, quod hoc factum ſit in iudicio feudali. Qui taliter inueſtitur, non tenetur ipſum feudum, morte ſoluta filio Domini reſignare, vel alteri ad quem deuoluitur mortuo domino, niſi illi promiſerit reſignare.

8. Qui bona impignerata dixerit infeudata, iniuſte dicit, quia nemo poteſt pignus in feudum conferre.

9. Qui bona voluerit impignerare ad ſuum profectum, hoc faciat coram iudice prouinciali, ita quod teſtes habeat eidem iudicio præſidentes.

10. Infeudatio autem fieri debet coram Domino vaſallorum, & ipſis præſentibus, qui hoc valeant teſtari.
11. Pignus infeudatum, non pignus, neque feudum nuncupatur.
12. Quicquid Dominus confert vaſallo, hoc eſt, aut verum feudum, aut feudū hæreditarium, aut feudum caſtrenſe, aut de futuro feudum de bonis alterius poſt obitum poſſeſſoris, quod domino vacabat.
13. Vir poteſt etiam feudum recipere cum quacunque muliere, ita quod tutor eius ſit in eodem, & ſequitur ad alium dominum.
14. Si dominus mulieris obierit, vbi ſibi deficit ſequela, quia ſcuto bellico caret, vir habet ſcutum & poſſeſſionem à muliere in bonis eiſdem, & per conſequens ſequelam. Si vero mulier moriatur, vir perdidit feudum quod ſibi collatum fuerat ad tutelam, niſi infeudatione fuerit inueſtitus, aut etiam de futuro, hoc eſt, poſt mortem vxoris.
15. Si mulier feudum reſignauerit, aut ſibi per ſententiam fuerit abiudicatum, vir ipſum perdidit, qui hoc acceperat ad tutelam. vir autem ſi feudum reſignet, aut per ſententiam perdat, hoc non præiudicat mulieri, quia ipſa eſt feudi poſſeſſor. Ipſe etiam nihil poteſt conferre alteri de feudo iam dicto præter aſſenſum mulieris. quod ſibi de collato vacauerit, & quod ſibi per ſententiam fuerit abiudicatum, hoc vacat mulieri & non Domino nec viro, qui hoc eum ipſa recepit.
16. Vir idem poteſt cum voluntate vxoris feudum de futuro conferre in bonis antea collatis, & quicquid vacabit: & ambo ſolum plenum ius feudale obtinēt in his bonis, quæ compoſitis manibus receperunt, ipſe feudum & bellicum ſcutum, & ipſa idem feudum & poſſeſſionem.
17. Qui modos infeudationis plures dixerit, quam ſupra ſcriptos in feudo cuicunq; collato, maledicit, vtrum dominus fuerit, vel vaſallus.

CAP. XXX.

De feudo de futuro, & de poſſeſſione.

1. Si viro vel mulieri conferat dominus feudum de futuro, & poſſeſſor poſtea moriatur, poſſeſſio poſtea deuoluitur in obitu ad illum, ad quem feudum pertinet de futuro.
2. Illius etiam, cuius fuerat da futuro iam factum eſt feudum de præſenti, qui poſſeſſor obiit abſq; hærede. quod ſi dominus ſibi negauerit, oportebit ipſum probare infra terminū ſuum per teſtes duos domini vaſallos, qui præſentes aderant audientes & videntes, quod dominus hoc feudum ſibi contulit de futuro.
3. Si poſſeſſor abſque hærede decedat, licet domino ſibi feudum vendicare, ſi non reminiſcitur ſe feudum de futuro in his bonis alteri contuliſſe.
4. Si vero præueniat dominum feudum occupando, cui expectatio ſeu feudum de futuro collatum fuerat, non delinquit, dummodo pro feudo ſtat, & ius ſuum erga Dominum expediat, cum ipſum ſuper hoc inculpauerit, aut terminum poſuerit ad iudicium feudale. Terminum annum hoc non expectat, quia ſicut ipſum prorogat feudum repetendo, ſic Dominus abbreuiat iuſtitiam exhibendo.
5. Si moriatur dominus aut feudum reſignet, quod tenet vaſallus infra terminum, quo per obitum huiuſmodi bona veniunt ad vaſallum, & ipſe petere à domino inueſtiri, bona ſua ſequatur ad alium dominum, ad quem fuerit per iuſtitiam aſſignatus, non quod de futuro, ſed ſicut verū feudum, ſed primo offerat domino feudum ſuum teſtibus obtinere.
6. Si dominus hoc ſibi denegat contra ius, tunc vaſallus idem feudum per iuſtitiam obtinebit & iuſtam ſequelam.
7. Si reſignatum fuerit feudū tempore poſſeſſoris, & iuſte & debite ad alium fuerit aſſignatum, cui dominus contulerat ipſum, aut ab ipſo recipit ipſum feudum, omnes infeudationes de futuro fractæ ſunt, quas dominus fecerat in eodem.

CAP. XXXI.

De ſubita infeudatione & de ſequela.

1. Pater poteſt puero feudum conferre, & quod vacat infra annos pueriles. Si is qui confert dominus feudum receperit à domino in vacatione non eſt ſequela ſi moriatur dominus, qui contulerit ipſum.
2. In vaſallo vaſalli recipit dominus feudum, cum vacat, ſicut proprium dum ambo pueri infra annos fuerint pueriles.
3. Lecto affixus ſi feudum ſubito conferat, oportet domino pœnam exoluere, & oportet per ius infra ſex hebdomadas feudum infringere, ſic collatum, vel idem ſibi abiudicabitur de iure.
4. Subita infeudatio dicitur, quam quis confert in deſperatione vitæ infirmitate detentus, aut cum voluerit terram exire, & ſi conualuerit aut redierit, ipſum feudum repetat & infringat. Qui taliter feudum alienat, contra Deum facit & contra ius, & eſt contra ſuam fidem, quia ipſe aſtrictus eſt fidem ſeruare domino & fauorem, & confert quod ſuum non eſt: imo quod domini vel alterius per mortem ſuam, quia dicto fendo carere non vult dum viuit.
5. Si pacſcatur quis alteri feudum reſignare, qui ipſum ab eo recipere non curat, & ipſe ſibi poſſeſſionem dimittit, & hinc feudum prædictū hominibus illius pro eius confert voluntate, vt ipſi feudum

dum retineant ad indebitã illi poſſeſſionem confirmandam, & dominus ipſum coram vaſallis inculpauerit iuſto modo, quod feudum ſic contulerit, & quod ille fateatur qui feudũ perdidit ſic collatum, quia poſſeſſionem conceſſit illi, qui feudum non habuit in eodem, & eſt ſimile ac ſi coram vaſallis feudum ſuum diceret alteri domino pertinere.

6. Si tribus vicibus ſuper hoc fuerit conuentus per ius feudale, in quo non appareat ipſum feudum abiudicabitur ei, niſi ſe extrahat infra ſex hebdomadas, & niſi ius exhibeat ſuper illo ei abiudicabitur omnis actio repetendi, & hoc quia poſſeſſione caret, quam etiam nemo ab ipſo recepit. hoc feudo taliter inueſtiri nullam in eo obtinent ſequelam, quia poſſeſſione carent, & nemo ab eis ipſam ſuſcepit.

7. Omne feudum abſque hærede caret ſequela, & omnis infeudatio abſque poſſeſſione eſt iniuſta, niſi vtriuſque poſſideat vnus, vtrumque iudicatur iniuſtum.

8. Si dicant vaſalli ſe dictum feudum poſſidere, hoc oportebit ipſos probare cum multitudine maiori circumſedentium erga dominum altiorem poſt iſtam inculpationem, ex quo domino ſuo ſuum ius fuerit infirmatum.

9. Si diffidatur vaſallus ſe ſeudum taliter contuliſſe ſe iuramento proprio expurgabit, & infra ſex hebdomadas ſuos vaſallos per ius compellet feudum dictum recipere in ſuam poſſeſſionem, diriment compoſitione vel iudicio qui feudum ſic obtinuit non collatum. Quod ſi non fecerit infra terminum competentem, pręſtitum ſibi non proderit ſacramentum, quin feudum ſibi per iudicium auferatur, niſi ipſum cõtingat per indebitam violentiam præpediri, & hæc querela debita proſequatur.

10. In iuſta poſſeſſione reſidens abſque infeudatione, ſi ſe per hoc tueri velit, quod hæc bona dicat ſibi cenſualia, hoc etiam fateatur his ad quem defert.

11. Sciendum eſt quod caſtra vel loca foralia aut iudicia, aut bona vaſallorum nemo poteſt efficere cenſualia, maxime ſuo pari vel ſuper ſe celſiori, ita quod hoc oporteat ſuſtinere, dominũ aut homines, aut vaſallos, in quos dictum iudicium, aut ſeruitium pronulgatur.

12. Molendina vero & monetas, & quicunque thelonea & cuttas, & alia bona cenſualia iam locata non licet denuo locare pro penſione maiori, ita quod oporteat hoc ſuſtinere.

13. Qui bona cenſualia iuſte voluerit poſſidere propriis ſeruientibus & expenſis, ipſa ſicut expedit elaboret. Si autem expoſuerit ipſa pro cenſu ſimili vel maiori, ipſe cenſualis iniuſtus quo ad hoc bona cenſetur.

14. Feudum in iudicio non licet clerico aut mulieri, aut his qui ſine iure ſunt poſſidere.

15. Nemini licet iudicare priuſquam iudicandi receperit poteſtatem. ipſam autem cum ſemel acceperit, ſi moriatur dominus, aut reſignet, licet ei iudicare infra terminum, in quo oportet ipſum de nouo infeudare.

Cap. XXXII.

De procuratione & multiplici iure feudali.

1. Procurator Domini non poteſt res eius per poſſeſſionem, quam ſibi feudarias, vendicare, quia Dominus ſuus ſibi tradidit omnia procuranda. Si vero Dominus ſibi ſeudum contulerit, quod poſtea non fatetur, ipſum oportet hoc teſtimonio approbari his, qui hoc viderunt, & audierunt, tanquam qui poſſeſſione caret & non poteſt ipſum feudum ad alium ſequi Dominum, nec in filium hæredare.

2. Infra procurationem quodcunque feudum abſq; homagio conferatur, rectum feudum non debet vocari, ſicut quod miniſteriali ſiue homagio confertur in iure curiali, inde tenebitur Domino in obſequio iure curiali, & non iure feudali. In iure curiali debet eſſe quiſquis miniſterialis innatos, aut Dapifer, aut Pincerna, aut Marſcalcus, aut Camerarius. Propter multiplicem iuris curialis differentiam, nihil plus inde loquar, quia ſub quibuslibet Epiſcopis, Abbatibus & Abbatiſſis miniſteriales ipſorum ius ſibi vendicant ſpeciale.

3. Homagium offerendo debet quiſque à domino petere inueſtiri, licet ante ea homagium fecerit eidem. Si negauerit dominus eius homagium recepiſſe, hoc oportebit ſuo ſacramento probare, & reliquias, in quibus iuret acquirere pro qualibet culpa.

4. Pœna digna poteſt dominus ſuum vaſallum ad feudale iudicium citare ante meridiem.

5. Et extra dies feriatos licet Domino feudale iudicium inchoare in omni loco: Eccleſia & cæmiterio excipiuntur.

6. Cum hoc Dominus facere voluerit, ab vno de vaſallis ſententiam quærat, duobus vel pluribus, vtrum valeat vaſallum in feudali iure iudicare ſuper ſua querela. Quæ ſententia cum data fuerit & probata, tunc aſſignet dominus terminum vaſallo, & ipſum diem vel poſt ſex proxime ſequentes ad duas hebdomadas & locum certum, villam ſcilicet aut curiam, quæ domini ſit, aut ab eo in feudum collata. Si quærit à domino vaſallus, vbi ſita ſit curia vel villa nominata, dominus hoc ſibi tenebitur intimare, eo quod multæ villæ à ſe diſtantes ſimili nomine quandoque nuncupantur.

7. Si feudum, quo à domino veſtitus vaſallus ad regem pertineat, dominus ei terminum aſſignet in villa regis ſimiliter pertinente.

8. Si proprium Dominum habeat in feudo, in proprio ei terminus aſſignetur. Si proprium in feudo teneat vaſallus, quod eſt feudum Domini, terminum ſibi poteſt fingere in quolibet feudo ſuo iuſto. quando dominus vaſallũ taliter citet ad iudicium feudale, vaſallus præſentibus præcipere de-

bet,

bet, quod ad indictum iudicium veniant vt reuentur. qui autem non venerit, domino condemnabitur in pœna, ſi ſe impedimento legali non valeat excuſare.

9. Culpabilis non erit vaſallus, ſi ante meridiem venerit ad iudicium, licet ipſum ante fuerit inchoatum. pœnam etiam acquirit Dominus in citato in præſentia ſua per ſententiam, ſi ad terminum non venerit hora debita, niſi ſe exceptione prædicta excuſet. Pro pœna ſoluenda debet Dominus reſpectum habere ad feudum, quod tenet vaſallus ab eo. Cenſualis autem nō debet pro domino altius impignorare, quam ſe extendat cenſus eius vnius anni adhuc non ſolutus. ſi pignora pœnam valentia dominus in feudo non valeat inuenire, ex tunc feudum teneatur impignorare. Quod ſi vaſallus infra annum & diem non expediat, ipſum ſibi per ſententiam abiudicabitur.

10. Si præſens fuerit vaſallus, vbi ſibi dominus iudicium & terminum indicit, & ita ſit vicinus ſeu propinquus domino, quod verba eius audire valeat & non velit. Si etiam aures obſtruxerit, per hoc non poterit iudicium euitare. Si præſens non fuerit vaſallus, cum citatur, citari debet per nuncium domini ad minus coram duobus vaſallis. & ſibi loquatur nuncius ſi poteſt. Si autem ea tunc in curia ſua denunciet, vbi intrando & exeundo noſcitur habitare. Quod ſi non valeat inueniri, nec talem habeat manſionem, citatio prædicta fiat in feudo, quod ipſe tenet à domino per duas hebdomadas ante terminum, ad quem terminum dominus adducere debet ad minus ſex vaſallos, & vnum qui citatum aduocet, vt ad iudicium veniat.

11. Et cum dominus voluerit iudicare, primo quærat in ſententia, vtrùm ſit hora iudicandi. quod cum inuentum fuerit, iterum quærat, vtrum ſibi liceat vnum de vaſallis accipere, qui verbum ſuum proferat in iudicio feudali. qua inuenta quærat à vaſallis, vtrum ipſam approbent an non.

12. Si ſententiam vaſalli neſciant inuenire, duarum hebdomadarum ad inueniendam ſententiam inducias obtinebunt. dummodo facto ſacramento quilibet confirmet, qui neſciat ſententiam inuenire, cum fuerit requiſitus. hoc completo iudicium feudale differtur, & tunc oportet ſententiam inuenire.

13. Nullas inducias poteſt dominus pro ſuo placito conferre contra voluntatem actoris, nec etiam præter aſſenſum in iudicio reſpondentis.

14. Si ſuper alia cauſa vaſallum dominus voluerit inculpare, cauſa prima per ſententiam dilata, reſpondere de iure non tenetur vaſallus, donec prima cauſa per ſententiam fuerit terminata.

15. Poſt ſolis occaſum, ex quo finitur dies, non tenetur vaſallus domino reſpondere in iure feudali, nec cæteri vaſalli ſententiam inuenire.

16. Si cauſa domini non fuerit iure finita, licet ei terminum alium per ſententiam inculpato per duas hebdomadas aſſignare.

17. Incepto iudicio ante meridiem, poſtquam dominus aduocatum per ſententiam acquiſiuit, iterum quærat in ſententia, vtrum de iure debeat citatum facere vocari. qua inuenta, quærat iterum, qualiter eum debeat vocare, talis ergo detur ſententia, quod vocari debeat per vnum hominem domini in fine curiæ, in qua dominus reſideat in iudicio, & hoc audientibus duobus vaſallis.

18. Qui vocat citatum, his verbis vtatur: Ego voco ad iudicium talem coram domino meo. N. nomine, ſemel, bis, ter, quarer, pro tali cauſa, pro qua in iſto loco hodie eſt ſibi terminus aſſignatus. qui ſi non compareat, nuncius ad dominum rediens hoc præferat in communi: Domine, citatus non comparuit, nec aliquis qui eius impedimentum proponeret iuſto modo. Quo facto quærat dominus in ſententia, quid ſuper hoc iuſtum fuerit. Tunc dabitur ſententia, quod ſecundo vocetur & tertio. hoc fieri poteſt per nuncium qualemcunque. Totiens etiam oportet teſtes habere ſuper vocatione triplici ſpeciales. Cum tertio fuerit citatus, & non comparet, tunc quærat dominus in ſententia, quid iuſtum fuerit ſuper hoc facto. tum dabitur ſententia, quod eum expectet, donec ſol deſcendat, hoc eſt, ad meridiem. Iterum quærat dominus in ſententia, vtrum eum expectauerit, ſicut ius expetit feudale. Qua inuenta, alium ſibi terminum dominus aſſignet, & ibi ipſum taliter expectet, ſicut in primo. Hoc etiam faciet tertio. Quemcunque horum dominus neglexerit terminorum, & vaſallum ſecundum ius non fuerit proſecutus, totum ius ſuum perdidit in cauſa inchoata. primus terminus & citatio debet vaſallo indici, vt prædictum eſt, & alius nullus.

19. In curia ſerata vel ſub tecto non licet domino feudali iudicio præſidere.

20. Cum in tertio termino dominus vaſallum expectauerit vſque ad ſolis recurſum, hoc eſt, poſt meridiem, quærat in ſententia, quid ſit iuſtum in hoc facto. tunc ſibi dabitur in iure, quod quemlibet terminum probare debeat per duorum vaſallorum iuramentum. Teſtes autem in hæc verba debent iurare. Domine, ego me obligo per veſtram gratiam & fidem, quam vobis teneor, quod talem ad locum iſtum more debito citaſtis, & ipſum in loco hic ſecundum ius feudale expectaſtis. hoc vidi & audiui, & ſuper hoc teſtis ſum veſter. poſt tale cuiuslibet iuramentum, debet dominus in ſentētia quærere, vtrum hic taliter iurauerit, quod ipſi Domino in iure debeat ſubuenire. poſtquam teſtis per gratiam Domini dixerit, quod ſcit & vidit & audiuit, aut etiam quod nihil inde ſciat ad plus dicendum aut affirmandum, non debet ad plus coartari, nec etiam interrogari. Licet domino quemcunque & à quocunque de ſuis hominibus voluerit ſuper teſtimonio inquirere veritatem, donec ſibi teſtes ſufficiant. quando Dominus ſuam ſic probauerit intentionem proſequendo cauſam, tunc quærat, quid ſuper hoc iuſtum fuerit, quod totiens ad cauſam vocatus non comparuit reſponſurus. tunc dabitur in ſententia, quod quicquid à domino poſſidear, ſibi per ſententiam auferatur. Tunc iterum quærat per ſententiam, vtrum ipſum hoc facere debeat aut vaſallus. Tunc dabitur in ſententia, quod vaſallus. tunc ille verbis talibus eloquatur, ſicut per ſententiam inuentum eſt: Ego tali N. nomine abio-

dico omnia, quæ à domino meo habebat in feudo v[illegible] ad præſe[illegible] de feudo facere debeat, quod ſic abiudicatum ſit vaſallo. Dabitur e[illegible] mentia [illegible] feudum ſibi vendicet, aut per ſuum nuncium præſentibus duobus ſu[illegible] lis, & ten[illegible] annum & diem abſque vtilitate & penſione. Quod ſi vaſallus non extrahat infra annum [illegible] tunc ſibi abiudicabitur omnis actio in ſeudo memorato. dominus vero ſe debet intromittere [illegible] bonis vaſallo abiudicatis, vbicunque ſint. Si manſi ſuerint, aut villa quæ pertinet ad caſtrum, a[illegible] curiam, ex quo dominus ſibi prædictam curiam appropriat, omnes manſos & poſſeſſiones [illegible] quæ ad dictam curiam pertineant, ſibi pariter vendicabit.

21. Abiudicatus feudo vaſallus, ſi infra annum & diem ad dominum ac[illegible] eſſerit per i[illegible] feudum extracturus, ſi ſe dominus abſconderit, vel in caſtro clanſerit acceſſum deneg[illegible], ſi pares ſuos vicinos habeat, vaſallus teſtetur, quod ad iudicium libenter accederet [illegible] tunc iuramento extrahat feudum tanquam coram domino. Si vero venerit ante dominum [illegible] poſtulet aduocatum, deinde reliquias, & eum qui ſibi indicet iuramentum, vt feudum ex[illegible]. Quod ſi ſibi deneget dominus, ſtatim proprias habeat reliquias, & iuret abſque iudicante, [illegible] talitet nunquam fuerint abiudicata, quod eis de iure carere debeat. Ita cu[illegible] Deus [illegible] & ius ſancti. hoc autem facere non debet, niſi prius ſibi dominus iuſtitiam deneget co[illegible] Si feudum extrahat ſibi abſque ſententia, Dominus poteſt ſibi feudum, & abſque ſente[illegible] eum iudicare. Si etiam per ſententiam iudicet vel ſi etiam per ſententiam eſt citatu[illegible] ad quem terminum ſi non venerit, omnis ſibi actio in bonis dictis per ſententiam auferetur.

Cap. XXXIII.

De eo qui negligit terminum & reſponſionem.

1. Si reſpondere nolit dominus vaſallo, aut vaſallus domino in primo, ſecundo & tertio termino, in quo iudicium ſeudale per ſententiam ſuerit aſſignatum. Quicunque ipſorum a[illegible] terminum non acceſſent, conuictus eſt in pœna, atque perdidit poſtulatum. Et qui prius aderit, [illegible]ſte obtinet quod petiuit.

2. Qua die vaſallus domino ſtrepam tenuerit in aſcenſu vel in deſcenſu equi, vel [illegible] tentiam inuenerit, vel munus obtulerit, aut alio modo honorauerit, in ipſa die non tenetur [illegible]oram domino iure aſtare feudali.

3. Licet tamē domino cauſam dirimire duorum idem feudum repetentium, & ſi vn[illegible] in eius obſequio ſiue ambo.

4. Abiudicatus fendo & ipſum extrahens coram domino, ſi terminus fuerit ſibi aſſignatus, ad illum non licet aliquem adducere, præterquam domini vaſallos. Si vero alios adduxerit quam prædictos, pœnam incurret pro quolibet ſpecialem.

5. Antequam vaſallus accedat ad dominum, gladium, cultellum & calcaria, pileum [illegible] tram deponat, chirothecas & cappam exuat, & omnia arma à ſe remoueat: quia ſi in his ſe nc[illegible] reus eſt pœna, annulos & fibulas, & omnia ferrea, rincas & barras, propter opinion[illegible] ſtulto[illegible]. Iſtud non dico de alio aliquo, vt propter hoc valeat multari, præter illum tantum, quem do[illegible] cauſa propria taliter citauit ad terminum feudalem.

6. Vbi vaſallus de domino conqueritur, ſi ſuper hoc ſibi terminus aſſignetur [illegible] tenebitur coram domino alicui apparere, quam alij vaſalli.

7. Vaſallus non tenetur domino, nec dominus vaſallo, ſuper damnis [illegible]bi inuicem erogatis, antequam dominus illum reciperet in vaſallum. Ex quo dominus iudicium arripuerit & acceperit, aduocatus interroget citatum, ſi taliter venerit, qui domino velit in feudali indi[illegible]o reſponde[illegible] quo poteſt vaſallus interloqui, & ſe defendat per ius ſi poterit. Si autem ſic dicat: Domine, ego [illegible] hoc veni, vt iuſtitiam retineam & exhibeam, in quantum de iure debeo, & non vltra. Tunc ipſ[illegible] do[illegible]minus ſuper cauſa qualibet ſingulariter inculpet, & præcipiat, vt ſuper qualibet cauſa iuſte reſpondeat, vt tenetur. Tunc ille poſtulet aduocatum, & interlocutoriam; aduocatus negatur [illegible], qui ad oppo[illegible]ta inceperat domino reſpondere.

8. Reus in cauſa non dicitur reſpondiſſe, licet ſe abſque aduocato defenderit, ne reſpond[illegible]d obiecta.

9. In omnibus cauſis quæri debet à clientulo, vtrum in verba conſentiat aduocati [illegible] bo deliquerit, clientulo non nocet ſi non conſentit.

10. Dominus debet in ſententia quærere, quid ſit iuſtum inter verba agentis &[illegible] quærat ſententiam ſecundum propriam voluntatem, & non ſecundum ius, ho[illegible] iudicat.

11. Sententia primo petita, primo debet inueniri.

12. Manifeſte loqui non licet clientulo in iudicio feudali, ſed tacite ſuſurret in au[illegible] adu[illegible]

13. Si conſenſum clientul[illegible] quirat dominus ſuper verbis aduocati, licet ei manif[illegible]ſte di[illegible] ſentio vel non, vel etiam interloquium petere, & ſententiam reprobare.

14. Qui petiuit interloqui, cum redierit habito conſilio reſpondere debet ad cauſa[illegible] oppoſitam, & prouideri debet vel negare.

15. Si penent interloquens pares ſuos vicinos à domino, vt ſecum exeant [illegible]con[illegible] debet dominus trib. exceptis, vt ſi moram faciat interloquendo, dominus ab illis quæ[illegible] ſententiam, ipſam ad iudicium [illegible]uocando, vnus ſententiam inueniet, & duo iuſti afferant [illegible]

17 [illegible]

[illegible]

4. [illegible] reprobata [illegible]

[illegible] lex, ad queme [illegible]

[illegible] dicta ſententia [illegible]

[illegible] tempus [illegible]

[illegible] expl[illegible]

6. [illegible]

7. [illegible]

8. [illegible]

9. [illegible]

CAP. XXXVI.

[illegible]

1. [illegible]

2. [illegible]

3. [illegible]

4. [illegible]

CAP. XXXVII.

[illegible]

1. Dei [illegible]

2. [illegible]

3. [illegible]

4. [illegible]

Cap. XXXVIII.

De feudo & iudicio caſtrenſi, & de vexilli feudo.

1. Si moriatur vir vxore prægnante, & ſi feudum de futuro alteri ſit collatum, ille cum feodo reſideat, donec mulier pariat filium, qui nulli poterit infringere feudum de futuro, niſi fuerit vnicus natus, & viuat poſt mortem patris.

2. Si caſtrum integrum dominus conferat alteri, aut illud reſignet ſuo imperio Caſtrenſes non tenentur caſtri feudum ſequi ad illum, ſed ipſum obtinebunt pro recto feudo ab illo, à quo primitus habuerunt, aut ſequi debent illud pro recto feudo ad illum, cui caſtrum dominus reſignauit. Ædificia vero eorum ipſis debent perſolui, ſi in caſtro noluerint reſidere.

3. Caſtri feudum poteſt per deſcenſum ad dominum redire, & ipſe in eo obtinet ius pœnæ, ſicut in alia ſolutione vel feudo.

4. Si Caſtrenſis ſui caſtri feudũ confert alteri, ipſe iure feudali hoc nõ valet infringere; ille autem carebit ſequela, niſi taliter accidat, vt eſt præſcriptum. Caſtrenſis ſequitur caſtri feudũ & ipſum hæredat in filium licet caſtrum & feudũ fuit proprium domino, qui ſibi feudum contulit iam prædictum.

5. Licet caſtri feudum de bonis imperij conferre, quamuis ipſum caſtrum ſit proprium.

6. Caſtrenſis vero non tenetur cum domino curiam ſuperioris adire de caſtri feudo, nec etiam ipſi in expeditione ſeruire, ſed in caſtro tantummodo reſidere, & ipſum defendere, ne perdatur, & in iure caſtrenſi domino ſuo ſententias inuenire. Iudicio caſtrenſi nuſquam debet dominus præſidere, niſi tantũ in caſtris, vbi non poteſt teſtis fieri aliquis aut ſententiam inuenire, niſi ſit caſtri feudo inueſtitus. Similiter etiam non poteſt contra caſtrenſem teſtari, nec ſententiam inuenire iuſto feudo infeudatus, nec is contra illum in alio quolibet feudo, excepto caſtrenſi. poteſt quiſque in ſcuto bellico perfectus teſtari & ſententias inuenire, præterquam contra feudi vexillum.

7. Princeps autem bene poteſt teſtari & ſententias inuenire contra quemlibet hominũ imperij.

8. Princeps tali nomine cenſetur, eo quod habet feodi vexillum, de quo ipſe Princeps dicitur & habetur.

9. Nullus ab eo debet recipere, cum illud alius ab eo receperit, qui confert. taliter inueſtitus non eſt primus in feudo, & ideo non debet princeps appellari.

10. Qui poſſidet feudi vexillum, & eſt Princeps, nullũ laicum debet habere dominũ præter regẽ.

11. In feudo cuiuslibet Principis, excepto vexilli feodo, poteſt quilibet à ſuo domino infeudatus, & in ſcuto bellico perfectus inuenire ſententias & teſtari.

12. Nemo poteſt in feudali iudicio negare ſententias inuenire, teſtem fieri, & aduocatum dominus contra vaſallum, nec vaſallus contra dominum, nec cognatus contra cognatum.

Cap. XXXIX.

De iudicio in Caſtrenſi feudo & iuſto feudo.

1. Rex poteſt citare principem ſuum, literis ſigillatis ad ſex hebdomadas in locum certum ad ius feudale. Nullam curiam oportet ipſum in literis aſſignare, quia vbi rex iudicat in aperto, ibi eſt curia ſua.

2. Poteſt etiam infra tempus feriatum in omni loco, exceptis Eccleſia & cæmiterio, feudali iudicio præſidere.

3. Portæ caſtri apertæ debent eſſe, vbi dominus iudicat in iure caſtrenſi.

4. Nemo cogitur infra parietes obſeratos, & ſub tecto ſententiam inuenire.

5. Pro tribus cauſis tantum poteſt dominus citare caſtrenſem ad iudicium: ſi erga ipſum extiterit infidelis, aut ſi caſtro, in quo reſidet iure debito non aſſiſtit, aut ſi caſtrenſis aduerſus illum conquætor ſuper caſtri feudo.

6. Si pro prædictis citet dominus caſtrenſem, ipſe ſibi loquatur vel eius nuncius ore ad os, vel in curia ſua citetur coram duobus caſtrenſibus, tunc ipſum proſequatur iudicio caſtrenſi abſque curia determinata, ſicut inſtruit ius feudale.

7. Si abiudicet dominus caſtrẽſi ſuo caſtri feudum, hoc debet extrahere infra ſex hebdomadas; aut omnis actio repetendi ſibi per iudicium denegatur.

8. Si cum familia recedat caſtrenſis à caſtro, & ſi dominus præcipiat aut in curia ſua coram duobus caſtrenſibus, vt redeat ad præſidium infra ſex hebdomadas, quod ſi non redeat infra dictum terminum, caſtri feudum abiudicatur eidem, niſi impedimento legitimo excuſetur.

9. Si rediens infra ſex hebdomadas ſola nocte moretur in caſtro, caſtri feudum ſibi non poteſt abiudicari. Si reduxerit ipſum dominus per ſententiam in caſtrum ab ipſo recedere non poterit cum familia ſine licentia domini.

10. Iuſtum feudum & caſtri feudum poteſt quis ſimul recipere, dummodo ſuper hoc vterque teſtes habeat ſpeciales.

11. Si per violentiam deſtruatur caſtrum, aut per ſententiam propter pacis violentiam, in quo facto innocens ſit caſtrenſis, propter hoc caſtri feodo non carebit, donec reædificatur muro vel planctis, aut etiam ſepe & donec porta ſeretur. Tamen reædificare non licet caſtrum, quod per ſententiam deſtruitur.

12. Si caſtrum vel caſtri feudum eidem non pertineant poteſtati, & poſtea domino vacauerint ſigillatim, ita quod caſtri feudum ſequeretur ab ipſo, caſtrenſes caſtri feudum ſequantur ad illum, cui pertinet, quia in feudum iuſtum eis vertitur, poſtquam à reſidentia in caſtro carcere liberantur.

13. Si caſtrenſi dominus contradicat caſtri feudum, ſit ei iuſtum feudum, excepta cura in caſtro, & illud ſequatur ad dominum altiorem, ſicut prædictum eſt, & ſibi ſua ædificia perſoluentur.

14. Nemo poteſt iuſtum feudum obtinere, in quo dominus ianitorem & vigiles propriis procurat expenſis.

Cap. XL.

De bonis per dominum hoſpiti locatis in feudum.

1. Si conferat dominus feudum, cui ſunt innati homines cenſuales, aut ſuis expenſis bona intrauit cenſualia, ita quod annualem ſibi debent penſionem, illa poterit ſibi dominus retinere, ſi ipſa excipiat feudum conferendo.

2. Si bona fuerint libera, ad quæ nullus eſt innatus, & hæc dominus locauerit hoſpiti. Si quit ab illo ſeruitium exigat, aut petitionem, aut exactionem, aut expeditionem, aut hoſpitium iniuriatur eidem, quia nihil alius de bonis illis tenetur impendere, quam quod domino ſuo promiſit in pacto. Iudicio autem & ſynodo tenebitur intereſſe.

3. Qui bona tenet in poſſeſſione abſque infeudatione nomine tutelæ vxoris aut pueri, aut ſi dimittat frater fratri, bona taliter poſſidere abſque ſcitu domini & conſenſu, & infeudatus interim moriatur & talis poſſeſſor ſuum dicit eſſe feudum, hoc non poterit ipſe iuramento obtinere, ſed oportebit teſtibus hoc probare.

4. Si is qui hoc feudum habuit de futuro, aut ille cui vacat dictũ feudum probare offerat, quod is qui deceſſit, illud vſque ad mortem poſſidebat.

5. Poſſeſſionem feudi debet actor probare cum domini ſex vaſallis: nudam vero poſſeſſionem probet actor, adiunctis ſibi ſex teſtibus irrepræhenſibilibus, quicunque ſint.

6. Bonum eſt, quod aliquis amicus mulieris feudum recipiat, cum ipſa ad hoc ſi dominus moriatur & mulier ſequi feudum non valeat ad alium eo quod ſcuto caret bellico. Sic infeudatus feudum ſequatur, cum ſit in dicto ſcuto perfectus.

7. Inter hos duos, qui alium ſuperuixerit, ius feudale retinet. in illis bonis erga dominum, qui ſibi contulit hoc feudum. Si ad manum mulieris, id eſt nomine eius hoc feudum receperit amicus, ipſe poſt mortem illius nullum ius poterit obtinere in feudo ſic recepto.

8. Si hoc feudum ad alium dominum deuoluatur, & ipſum his ambobus conferat, ſicut de iure tenetur, & ambo in eodem ius obtinent feudale, dum illud ita tenebunt à ſecundo, ſicut tenuerunt à primo.

9. Si contradicat dominus ſequelã mulieri, & hoc conferat ſoli viro, ipſe plenũ ius obtinebit in illo ad conferendũ vel reſignandum ex mulieris conſenſu, quia ipſa cum eo reſidet in poſſeſſione. & hoc feudũ poteſt idem amicus in filium hæredare. Si bona quæ mulier poſſidet, aut alius ſcuto carens bellico dominus ſibi iudicat vacare poſt mortem vaſalli, & mulier ſe aſſerat hoc ab alio tenere adhuc viuente. Si viuens dicta bona tuetur ſecundum ius feudale, mulier eadem bona obtinebit.

Cap. XLI.

De vaſalli debito, & de ſpolio vaſalli per dominum facto.

1. Licet dominum vaſallo inuadere pro debito, & de ipſo coram iudicio conqueri ſuper cauſa, in qua ſibi coram vaſallis iuſtitiam denegauit, ſi hoc valeat per teſtes probare.

2. Si ſpoliet dominus vaſallũ ſuper hoc poteſt, & pro qualibet violẽtia vaſallus de domino cõqueri in iudicio prouinciali. Licet etiam ei à domino ſe defendere, & ad hoc non oportet ipſum feudũ reſignare, ſi coram vaſallis de domino tantũ fuerit conqueſtus, quod ei dominus iuſtitiam denegauerit.

3. Si vaſallus domino contradicat feudum, quod ab ipſo tenuit, hoc vacat domino. Si etiam vaſallum dominus diffidat inimicitias ei denunciando, dominus feudum perdidit, quod ille tenebat ab ipſo, niſi ſit proprium domino, & ille ſequatur ad dominum altiorem feudum, ſicut liber dicit.

4. Si ſic domino proprium, vt Eccleſię pertineat, vbi non valeat peruenire, vaſallus teneat feudum abſque ſeruicio vſque ad finem vitæ ſuæ, & hæredat in filium; & alium poteſt infeudare, ſi dominus eum diffidat & non ipſe eum. Qui reſignat domino feudum, aut contradicit eidem, aut ſibi feudum abiudicetur quod à domino tenet, carebit quolibet de feudo futuro, quo fuerat inueſtitus ſimul cum feudo, quod à domino recepit ſeu tenebat.

5. Dominus non debet vaſallo contradicere, nec vaſallus domino, niſi ore ad os, & poſtea neuter debet alteri nocere infra diem & noctem.

6. Si petit vaſallus à domino conductum venienti & recedenti, vt ſibi contradicat, dominus tenetur ſibi conductum procurare ſecurum. Si dominus iniuſte ſibi denegat conductum, tunc licet vaſallo ſibi contradicere in domo domini proxima vel curia, ita quod hoc audiant curiam inhabitantes, aut ſibi contradicat, vbi prælati ſeu magnates terræ conueniunt ad iudicium, & in eodem loco ſibi feudum ſuum reſignet. Super hoc facto habeat duos vaſallos in teſtes, ſi fuerit neceſſe, & non debet domino nocere infra ſex hebdomadas, nec dominus vaſallo, ſi ſibi taliter contradicit. Si negare velit vaſallus, quia domino contradixerit, in hoc ſe potius expurgabit, quam dominus ipſum conuincere poſſit, niſi ſibi hoc fecerit in facie, & niſi dominus feudum quod ab ipſo tenuit, conceſſit alteri in præſentia ipſius.

7. Si feudũ abiudicatum extrahat vaſallus erga dominum, ipſe per conſequens extraxit omne feudum de futuro, quod ſibi fuerat à domino collatum.

8. Si

8. Si denuo inueſtiret dominus vaſallum feudo, quo iure fuerat abiudicatus, ipſe nihil habet in feudo de futuro, quod prius à domino tenuit, niſi illud iterum recipiat ſecundum ius talis feudi:

9. Feudum in villa ad Sculteriam collatum hæredat Scultetus in ſuum filium quamuis careat ſcuto bellico, & ſequitur ipſum ad alium dominum, & non poteſt illud alteri conferre, & poteſt cum eodem feudo aſſignari domino inferiori, & non poteſt ſibi recuſare aliquem dominum aſſignatum, vtrum fuerit vir vel mulier, de hoc feudo non poteſt idem teſtis eſſe aut ſententiam inuenire contra hominem in ſcuto bellico perfectum.

Cap. XLII.

De termino & ceſſatione feudi.

1. Omne ius feudale iam ad finem deduxi. Quidam tamen dicunt, quod plures ſint infeudationes, quæ in certo termino finiuntur, ſicut feudum ſcuti, quod cum ſcuto ceſſabit, & feudum ædificii quod ceſſat cum poſſeſſor amplius non habitat in eodem. Iſtud totum eſt iuſtum: Quia feudum à domino collatum debet ſtabiliter manere vſque ad obitum inueſtiti, niſi hoc ſponte reſignet, aut per ſententiam priuetur eodem.

2. Iuſtitia de facili poſſet omnibus exhiberi, ſi tot non eſſent & tanti qui eam iniuriis opprimũt & peruertunt pro ſua priuata vtilitate, & quod tunc pro iure offerunt. ſed ſi ab alio illis hoc fieret pro ſumma iniuria repurarent, quia nullus eſt ita iniuſtus, niſi ſibi incongruum videatur, ſi per iniuriam condemnatur. & ideo pluribus oportet vti rationibus, antequam iniuria per iuſtitiam deprimatur.

3. Qui ad omnes cauſas quod iuſtum eſt & verum loquitur, multos ſibi cumulat inimicos. hoc probus quilibet paruipendat propter Deum, & proprium honorem. Liber iſte non paucos habebit æmulos, quia omnes qui contra Deum & iuſtitiam eriguntur, ſuper manifeſtationem iniuriæ erubeſcunt confundi, & iniuſtitiam palam venire quantum in eis eſt, minime patiuntur.

Cap. XLIII.

De eo quod dominus vaſallum ad alios terminos euocare non poterit.

1. Infra terminum, quem conſtituit dominus vaſallo ſibi ad reſpondendum in iudicio feudali, non poteſt eidem alium aſſignare ſuper alia cauſa. Nec poteſt alius dominus ipſos vaſallos infra terminum memoratum ad ſuum iudicium euocare, quia ipſi in obſequio ſunt regis, dum domino ſuo ex parte imperii aſſiſtunt ad iudicium feudale celebrandum ſicut ad eorum feuda pertinet. Hoc autem oportebit ipſos aut eorum nuncios iureiurando probare. Si autem regis expeditio vel curia ad iudicium feudale citato per ſententiam fuerit tempore debito nunciata, liber erit à iudicio domini ſui, quia opportunitas imperii ipſum compellit, ſi illud impedimentum fuerit in iudicio feudali ſecundum ius probatum:

2. Iudicium prouinciale non poteſt quis euadere per obſequium imperii, quia oportebit ipſum eius ſententias aduerſum ſe ſuſtinere, & in regis obſequio conſtitutum.

Cap. XLIV.

De eo qui à ſuperiori domino poſtulat infeudationem.

1. Qui à domino ſuperiore infeudationem poſtulat aut oſtenſionem, ſi eum oſtenderit ad parem vicinum primi domini ſui, ex quo vaſallus hæc primo perceperit infra annum & diem tali aſſignationi coram domino contradicat. & ſi dominus velit, oportet eum ſtatim cauſam contradictionis oſtendere. & ſi velit dominus poterit ei terminum aſſignare coram ſuis vaſallis ſemel & non ſæpius, niſi ſententia ibi fuerit reprobata, aut dilatio per ſententiam acquiſita. Tunc enim oportebit vaſallum fateri, vtrum pro humili ortu aut pro homine inferiore, quod ipſe fecerit aut pater ipſius aut auus, tunc quærat dominus in ſententia, vtrum exceptionem fecerat, quæ ſibi valeat in iure prodeſſe. Si inuentum fuerit, quod non oportebit eum ad alium dominum ſequi feudum vel ſententiam reprobare.

2. Si dicatur quod prodeſſe poteſt exceptio, dummodo teſtibus approbetur & ortus humilis ſit in cauſa, hoc oportebit ipſum probare, adiunctis ſibi ſex teſtibus in iure ſuo perfectis, quicunque ſint. ſi homagium factum ſit inferiori ab eo vel à patre eius aut auo, oportebit probare adiunctis ſibi duobus teſtibus in ſcuto bellico perfectis, ſi ſint vaſalli eiuſdem domini vel non. Si teſtes ſint vaſalli domini, tunc eos dominus adiurabit per fidem, quam ſibi tenentur. quod ſi vaſalli eius non ſint, tunc tactis ſacroſanctis iurabunt, quomodo ipſum dominus alteri aſſignauit, qui eſt inferior primo domino in ſcuto bellico. Si accedens ille, contra quem iuratur per ſententiam, velit innocentiam declarare ſui exceptione teſtimonium priuatum dirimere, non valebit, ſi etiam offerat teſtibus hoc probare. quod ſit par primo domino tam in ortu quam in ſcuto bellico, hoc non præiudicat eius dominum declinandi, quia potius licet vaſallo ſe & ſua bona per teſtimonium eximere, quam domino liceat teſtibus ipſum ſuo ſeruitio mancipare. Qui ſine teſtibus ſententiam ſuam caſſet oſtenſione, licet domino illum ſecundo oſtendere. Qui autem per teſtes caſſauerit eandem hunc non licet domino aſſignare, ſed oportet ipſum manu propria inueſtire, quod vaſallus non tenetur niſi ſemel tantum ſuum feudum erga dominum teſtibus obtinere.

IVS CAMERALE,

ſiue

Anno Chriſti 1604.

NOVISSIMI IVRIS COMPENDIVM, EX IMPERATORVM NOSTRORVM, CAROLI IV. FRIDERICI III. MAXIMILIANI I. CAROLI V. FERDINANDI, MAXIMILIANI II. & RVDOLPHI II. Auguſtorum, Nouellis Conſtitutionibus, Ordinationibus, Receſſibus Comitiorum, Deputationum, & Viſitationum, Memorialibus Viſitationum, Decretis Viſitatorum, Taxatis per Viſitatores adprobatis, Beſcheidis Communibus, & Conſultis Cameræ, collectum ac compoſitum à V. C. PETRO DENAISIO IC. & Adſeſſore Imperialis Cameræ Spirenſis.

TIT. I.

De actorum confectione.

Imp. CAROLVS V. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordinatione Cameræ part. 2. tit. 31.

IN iudiciis inferioribus vel agitur in ſcriptis, vel Acta omnia literarum monumentis ſedulo conſignantor.

TIT. II.

De actorum editione.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſar. in Ordinat. Cameræ part. 2. tit. 31.

1. Acta à Iudice vel ſcriba intra triginta dies ab interpoſita appellatione, inſtanter & oblata cautione ſoluendæ mercedis, petuntor: pretio iuſto citra moram communicantor.

2. Acta ne manca ſed inſertis procuratorum mãdatis eduntor: alioqui ſumptu Edentis, ſine appellantis diſpendio, ſupplentor.

3. Dies & hora latæ ſententiæ, aliorumque geſtorum non feſtis aut dominicis, ſed numero cuiuſque menſis deſignantor.

4. In charta non membrana ſcribuntor: vel non pluris quam in charta æſtimantor.

5. Acta Gallicana primum Latine vertuntor, tum deinde ſic verſa eduntor.

IDEM Aug. & Cæſ. in Ordinat. Cam. part. 2. tit. 8.

6. In ſpoliorum cauſis ex capite denegatæ vel protractæ iuſtitiæ, à delegatis Ordinatione Iudicibus ad Cameram deuolutis, ſumptu ſpoliatoris eduntor intra ſex hebdomadas: vel eo nomine compulſoriales decernuntor.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Receſſu Comitiorum Spirenſium 1570.

7. Actorum editione omnia, quæ vel ante ſententiam vel ſimul, poſteave exhibita, decreta, geſta fuerint, plene continentor.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Receſſu Deputationis Spirenſis 1600.

8. Actorum conſuetæ alicubi extenſiones, & inſertiones inanium verborum, deinceps omittuntor: neceſſaria & ad rem pertinentia bono breuique ordine conſcribuntor.

TIT.

13. Reo vel Appellato ceſſante aut renuente, pars altera ſumptus facito, & taxatis poſtmodum expenſis reciperato.

14. Hoc tam in concluſis iam cauſis quam porro concludendis factitator. Ni fiat, Acta ex Archiuo referendi cauſa ne promuntor.

15. Acta pauperum, quibus id caſibus neceſſarium dicaſteriis videbitur, in Cancellaria deſcribi, cum vacabit, ſumptu ærarii pauperum, iubentor: ſic expenſa ad memoriam conſignantor, & à victoribus reſtituuntor.

TIT. IX.

De Actorum indicibus.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordinat. part. 1. tit. 10.

1. Diſtributorum actorum duo Indices ſeu repertoria conficiuntor: alterum Iudex, Lectores alterum habento. In hiis concluſionis diſtributioniſque tempus & articuli ſubmiſſi continentor.

TIT. X.

De Actorum cuſtodia.

IDEM Aug. & Cæſ. in Ord. part. 1. tit. 30.

1. Acta Cameræ iudicialia in duas fornices ſeu conditoria reponuntor: vno cauſæ omnes quoquo modo, extra viam Appellationis ad Cameram delatæ: altero cauſæ appellationum, quæque inde pendent, uſve accidunt, conduntor.

IDEM Aug. & Cæſ. in Ord. part. 1. tit. 24.

2. Eo procuratores, Subſtituti, Partes, alieni omnes ingrediendi ius ne habento: cum Lectoribus foris tranſigunto.

IDEM Aug. & Cæſ. in Ordin. part. 1. tit. 13.

3. Acta Adſeſſores domi ſuæ diligenter à famulis & familiaribus cuſtodiunto: ne Referentium nomina vel ſententiæ necdum publicatæ vulgentur, cauento.

IDEM Aug. & Cæſ. in Receſ. Viſitat. 1550.

4. Acta ad referendum accepta, ne quis hincinde in Curia ſparſa relinquito, ſed penes ſe cuſtodito: ſecus facientes Lectores ad Iudicem deferunto, iſque animaduertito.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Mem. 1556.

5. Confeſtim à diſtributione domum deportantor.

IDEM Aug. in Receſ. Viſ. 1556.

6. Domi ſecreta habentor: allegationes iuris deſcribi ex iis ne permittuntor.

IDEM Aug. in Receſ. Dep. Spirenſ. 1557.

7. Famuli, ſi quid caſu reſcierint, ſilentio per iuſiurandum adſtringuntor.

IDEM Aug. in Cameral. Mem. 1557.

8. Acta colligata, ne ſoluta diſſipentur, ſeruantor.

9. Acta procuratorum ſuperſtitibus liberis impuberibus defunctorum, ne cui alii procuratori vel aduocato in manus peruenire ſinuntor.

IDEM Aug. in Præf. Mem. 1561.

10. Actorum fiſcalium ſcrinia diligenter, vt clauſa ſint, præfectus tabulario curato.

TIT. XI.

De Actorum reſtitutione.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS. Cæſ. in Ordinat. part. 1. tit. 13.

1. Acta necdum relata, Archyis nec inferuntor nec efferuntor Iudice inconſulto.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Mem. 1556.

2. Poſt relationem ſine mora Lectoribus integra reſtituuntor.

IDEM Aug. in Mem. 1559.

3. Relatione finita acta Notario quam eorum expeditioni interfuerit, integra, ſimulque conſilia ad ea pertinentia redduntor.

IDEM Aug. in Ind. & Cameral. Mem. 1560.

4. Obtenta à Lectoribus & inſpecta acta, viſis quæ ſcire intererat, confeſtim ad eos referuntor.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Receſſu Viſitat. 1564.

5. Concepta citationum, mandatorum, proceſſuum, Conſilia item Adſeſſoribus adeunda, inſpiciendaque data, ſuo quæque loco redduntor.

IDEM Aug. in Receſſu Comit. Auguſtanor. 1566.

6. Lectores acta necdum expedita à Referentibus iniuſſu Iudicis ne recipiunto, neve petentibus, auctoritate propria adſcribunto.

IDEM Aug. in Mem. 1569.

7. Acta ſine detrimento, defectuque, vti quiſque acceperit, ita reſtituito.

IDEM Aug. & RVDOLPHV[illegible] Cæſ. [illegible] Iud. & Adſ. Mem. 1576.

8. Vt correferentibus ſupertit tempus legendis a[illegible] idoneum, Referentes iis ſe [illegible] ſoluunto.

Imp. RVDOLPHV[illegible] II Aug. in Iud. & Adſ. Mem. [illegible]

9. Cui ob cauſæ patrocinium, vel partium propinquita[illegible] [illegible]ercdoru[illegible] [illegible]ctorum [illegible] acta ne recip[illegible]o, neue ex inter[illegible]allo, cauſæ meritis pernestigatis [illegible]ed conſeſti[illegible] à ſe abdicat[illegible]

Imp. MAXIMILIAN[illegible]s II. Aug. in Iud. & Adſ. Mem 15[illegible]4.

10. Heredibus procuratorum acta obtentu Salarii debiti detenran[illegible]us, Index & [illegible] operam danto, ne partibus plus æquo extorqueatur: ſed competentis lab[illegible]um æſtima[illegible] ipſis viciſſim acta reſtituantur.

TIT. XII.

De Adſeſſorum nominatione.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſar. in Ordinat. part. 1. tit. 1.

1. Adſeſſores Cameræ Cæſar ex Comitum vel Baronnm ordine duos, duos ex [illegible]tis & contemplatione prouinciarum hereditariarum totidem Nobiles: Electores, ſingulos; ſex [illegible]rculi, binos æquato Nobilium & Doctorum numero nominanto.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Receſ. Comit. Spirenſ. 1566.

2. Adhæc Electores, duos; circuli, ſex inſuper alios nominandi ius habento.

IDEM Aug. in Receſ. Comit. Spirenſ. 1570.

3. His præterea Cæſar ex Comitibus vel Baronibns vnum: Electores, duos: ſex circuli [illegible] ſed admiſſis per vices Auſtria & Burgundia prouinciis, adiungunto.

Imp. CAROLVS V. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 1. tit. 4.

4. Si quis Adſeſſorum ſuo ſe munere abdicarit, deceſſeritve, Iudex id ei, ad quem eum nominatio pertinebit, denunciato: is intra ſextum menſem à die requiſitionis duos, vel tres alios nominato, citra ambitionem aut gratiam.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Receſ. Viſitat. 1556.

5. Si einſdem circuli nulli extabunt idonei, ex proximo petuntor.

IDEM Aug. in Cam. Mem. 1557.

6. Denunciatio per tabellarium certum tranſmittitor: reſponſumque vrgetor.

IDEM Aug. in Receſ. Dep. Spirenſ. 1557.

7. Electoribus ſuo commodo vel Nobiles vel IC. nominare liberum eſto.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Receſſu Viſitat. 1573.

8. Plures duobus aut tribus ſimul ne nominantor, neve ad examen admittuntor.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Receſſu Deputation. Spirenſis 1600.

9. Adſeſſores Cameræ nominantor homines idonei, iiſque ornamentis, quæ Ordinatio exigit, ita cumulati, vt primo ſtatim aditu operam vtibilem conferre poſſint.

TIT. XIII.

De Adſeſſorum electione.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ord. part. 1 tit. 4.

1. Ex his qui nominabuntur, Iudex & Adſeſſores maxime idoneum cooptanto: ſi videbuntur omnes inhabiles, alios intra tempus conſtitutum depoſcunto: quo citra idoneam nominationem tranſmiſſo, ipſi einſdem circuli quo de agitur originarium, eve vicinia, quem videbitur, adſciſcunto: Hæc ſic cauta, ſtricte ſeruantor.

2. Si vnicus præſentabitur ſed idoneus: eius eligendi ius poteſtaſque eſto.

IDEM Aug. & Cæſ. in Ord. part. 1. tit. 5.

3. Si idonei Nobiles nec extabunt, Iuriſconſultos in eorum locum ſufficere liceto.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Receſſu Comit. Auguſtan. 1555.

4. Iudex & Adſeſſores omneſque adeo Camerales nulla Veteris Religionis, Con[illegible] Auguſtanæ facta diſtinctione promiſcue nominantor, deliguntorque.

IDEM Aug. in Receſ. Deputat. Spirenſ. 1557.

5. In his etiam qui adſumentur ex officio Adſeſſoribus, eadem vtriuſque Reli[illegible] ratio habetor.

6. Duo fratres alter in Adſeſſorum numerum, in Procuratorum alter, ne recipiuntor.

IDEM Aug. in Iud. & Adſ. Mem. 1557.

7. Oriundi ex eodem vel proximo Circulo, remotioribus antepouuntor.

IDEM Aug. in Iud. & Adſ. Mem. 1562.

8. In Adſeſſorum electione nulla habita conſideratione vel ordinis vel Elogii in no[illegible]e adhibiti, is qui digniſſimus habebitur, præfertor.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Receſſu Comit. Spirenſ. 1570.

9. De nominatis diligens inquiſitio præcedito: niſi explorata per relationem cauſæ induſtria cuiuſque in ſuffragium ne itor.

[illegible]

TIT. XXI.

De Aduocatorum munere.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Camer. Mem. 15

1. Aduocati [illegible] non [illegible] cau[illegible] diligentiæ [illegible] ne [illegible] præiudicium.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Proc. Mem. 15

2. In iudicii honorem, publicationibus ſententiarum interuenitnto, ſuaſque ſedes ſubſellia [illegible]

3. Ipſi Procuratoreſque [illegible] orumque amanuenſes Cam[illegible] ingrediuntor, neve [illegible] cau [illegible] deſideria ſua [illegible] & ex [illegible] a can[illegible] promunto.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Proc. Mem. 1578.

4. Producta diligenter conficiunto, ſubſcribuntoque: locos ex actis prius exhibitis, ſine deſignatione paginæ ne allegarito.

IDEM Aug. in Iud. & Adſ. Mem. 1586.

5. In executionis articulo, cauſarum merita ne repetunto: ſi hac libelli cum pœna reiiciuntor.

TIT. XXII.

De albo Cameræ.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Beſcheidis Cameræ 1563. 18. Iun.

1. Cuncti qui Spiræ degunt Rei forenſis ſtudioſi, ſollicitatores, Partes, apud Iudicem & Adſ. nomina ſua profitentor, profeſſi in album inſcribuntor.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Receſ. Comit. Auguſtan. 1566.

2. Praxin Spiræ viſuri Iudici nomina danto: is vtrum recipiendi albo videantur, ſtatuito.

3. Admiſſi, inſcriptique pedello ſemiflorenum penduntο.

IDEM Aug. in Mem. [illegible] 3. Maij.

4. Partes litigantes aliique qui falſa ſub ſpecie addiſcendi iuris forenſis, re ipſa immunitatis, rerumque priuatarum cauſa, domicilium perpetuum Spiræ conſtituunt, in Cameræ Albo ne [illegible]antor; ſed Senatui Municipali indicantor.

TIT. XXIII.

De Anabaptiſtis.

Imp. CAROLVS V. Aug. in Receſ. Comit. Auguſtanorum 1551.

1. Anabaptiſtæ iuſiurandum ſubiectionis abnuentes magiſtratumve nullum adgnoſcentes, igni, gladio, ſuppliciis è medio tolluntor.

2. Doctoribus, anteſignanis, concitatoribus ſeditionum, pertendentibus, ad vomitum reuerſis gratiæ veniæve ſpes ne eſto.

3. Adgnoſcentibus errorem & deprecantibus, pro ætate, conditione, gradu, pœna remittitor.

4. Infantes quiq; ſuos ſacro baptiſmate initiandos curare contemptiores pro Anabaptiſtis habentor & puniuntor.

5. Veniam ob reſipiſcentiam adepti ne relegantor, quin abitu potius interdicuntor, neve rurſus deficiant, obſeruantor.

6. Subditi alieni ex hac cauſa profugi ne receptantor; ſed pœnis iam dictis ſubiiciuntor.

7. Criminalium cauſarum Iudices, cognitoreſque, de hac hæreſi, vbique ex Iure & conſtitutionibus iudicanto, citra exceptionem. Segniores [illegible] bus ſuperioribus pœnis ad officium adiguntor.

TIT. XXIV.

De Appellationis interpoſitione.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordinat. part. 2. tit. 28.

1. Non ſolum ab ordinariis Iudiciis proxime ſub Camera conſtitutis, ſed etiam à Iudicibus ordinatione delegatis, ſaluis quidem priuilegiis, Cameram appellator.

IDEM Aug. & Cæſ. in Ord. part. 2. tit. 1.

2. Idem in ſpecie in delegatis inter Principes obtineto.

IDEM Aug. & Cæſ. in Ord. part. 2. tit. 8.

3. Et in cauſis ſpoliorum coram iiſdem ventilatis.

IDEM Aug. & Cæſ. in Ord. par. 2. tit. [illegible]

4. Appellationes intra decendium præciſe interponunto: tempus nullius Iudicis auctoritate immutator.

TIT. XXV.

De Appellatione a definitiua.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſar. in Ordinat. part. 2. tit. 29.

Ab interlocutoriis vim definitiuarum habentibus, haud ſecus quam ipſis definitiuis, viua voce in continenti, vel ex interuallo in ſcriptis prouocator.

T[illegible] X[illegible]VI

[illegible] b[illegible]nterlocutoria.

Imp. CAR[illegible] & FER[illegible]

[illegible].2.[illegible]

1. [illegible] grau[illegible] poſſit, ne ap[illegible].

I[illegible]EM Au[illegible] Cæſ. i[illegible] O[illegible]d. pa[illegible].2.

2. Actum quoque in ſcriptis [illegible]lum[illegible] & [illegible]u[illegible] expr[illegible] au[illegible]am [illegible]itor: nec aliis quam expreſſis cauſis iuſta eſſe docetor.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Receſſu Co[illegible] R[illegible]

3. A ſententia competentiæ, præterquam vbi ſtatuto [illegible]nſ[illegible] p[illegible]ui[illegible] [illegible]nerit, in ſcriptis appellator.

TIT. XXVII.

De Appellatione extraiudiciali.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Receſſu Comitior. Ratiſponenſ. [illegible]4.

1. Grauati extra iudicium Decretis, Mandatis, interdictiſve, vel multis ſupe[illegible]m, [illegible] permittuntor.

2. Subditis tamen à Magiſtratu extraiudicialiter appellantibus, niſi grauam[illegible] probetur, & ab eo tanquam Iudice illarum eſſe demonſtretur, proceſſus nulli d[illegible] veluti à parte parti contigerint, ad Iudicem inferiorem remittuntor.

TIT XXVIII.

De Appellatione coram Notario.

Imp. CAROLV[illegible] V Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin[illegible]t. part. 2. tit. 29.

1. Appellatio non ſolum coram Iudice inferiore, ſed eo etiam abſente co[illegible] [illegible]bus facta, rata eſto: ſiue Iudici inſinuetur ſiue non.

2. Sed hoc caſu, ante inhibitionem [illegible] Iudice attentata ne reuocator, verum [illegible] ſuo M[illegible] decurrito.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Receſſu Comit. Ratiſponen[illegible]94.

3. Appellatione coram Notario in ſcriptis interiecta, ſcriptū ſeu ſ[illegible]heda i[illegible]e[illegible]to in[illegible]

TIT. XXIX.

De Appellationis ſumma.

I[illegible]p. CAROLVS V. Aug. & FERD[illegible]NANDVS. Cæſ. in Ordinat. part. 2. tit. 28.

1. Infra ſor[illegible] 50. florenorum, appellatio ad Cameram ne valeto: ſed [illegible] [illegible]odia, vel Pecunia numerata dum eâ tamen ipſe Actor non m[illegible]s in libello æſtimauerit) petitur, iuriſdictionum itidem, iurium, ſeruitutum, pen[illegible] & [illegible]m pe[illegible] p[illegible]norum, denique quarum rerum incerta e[illegible] æſtimatio, excipiuntor.

Im[illegible] MAXIMILIANV[illegible] II. Aug. in Receſ. Comit S[illegible]

2. In actionibus quæ minus quam 150. florenorum ſortem perſequun[illegible], [illegible] ceps in Camera ne recipiuntor. In reditibus autem reluitioni non obnoxiis, an[illegible] [illegible]iunto. Sin reditus iuriſdictioni adhæreant, ipſave proprietas, vel quaſi, ex cau[illegible]a commu[illegible] petita, tanti ſit, quanta ſupra dicta ſumma: his aliiſque caſibus Ordinatio rata manero.

3. Eadem æſtimationis ratio etiam cum de Nullitate ſeorſim & princip[illegible] agetur, vel ſiad[illegible]erſus rem iudicatam in integrum Reſtitutio poſtulabitur, initor.

Imp. CAROLVS V. Aug. & [illegible]ROINAND[illegible]S Cæſar. in Ordinat. part. 2. tit. 28.

4. In dubio, ni appellans iuret, æquiore ſe animo tanta pecunia cariturum, qua[illegible] lite: nec inferior Iudex appellationi deferre nec Camera recipere tenetor.

5. Maioris ſummæ priuilegiis nihilo ſecius ſuo[illegible] obtinento[illegible].

Imp. RVDOLPHV[illegible] II. Aug. in Deputat. S[illegible]enſi 1600

6. Summa appellationibus ad Cameram [illegible]no[illegible]o. p[illegible]æſtituta auctior [illegible]tero tanto, adeoque trecentorum florenoru[illegible] quoque [illegible]odus ad hanc cande[illegible] [illegible]onitum exigitor.

7. Hæc auctio ſtatuu[illegible] pri[illegible]a[illegible] deeſto.

ID[illegible]M A[illegible]u C[illegible]n[illegible] Cam. [illegible].

8. In ineunda ra[illegible]one [illegible]mmæ [illegible]p[illegible] Actor[illegible] [illegible]ima in lan[illegible] petiei[illegible], [illegible] in [illegible] ſeſe Appellans per ſen[illegible]um grauat[illegible] m[illegible] d[illegible], perpenditor.

9. In cauſis i[illegible]m a[illegible] [illegible]n[illegible] cunia [illegible] eamque [illegible]m & [illegible] [illegible]ue[illegible]us [illegible]ſto.

[illegible] expreſſerit, ſed iudi[illegible] arbitrio reliqu[illegible]

TIT. XXX.

De Appellationis priuilegiis.

Imp. CAROLVS V. Aug & F[illegible]RDINANDVS C[illegible]
Ordi[illegible]t. part [illegible] 19.

1. Iudiciorum priuilegia atque inſtituta v[illegible] [illegible] aut arg[illegible]tive exhibition[illegible] [illegible] appella[illegible] [illegible]ennibus à [illegible]ientibus obſeruantor [illegible] præ[illegible] [illegible] [illegible]lum generant.

Imp. MAX[illegible]LIA[illegible]VS II. Aug. in Mem. 15[illegible] 2. M[illegible].

2. Contra priuilegia ſtatibus indul[illegible], appe[illegible]ones ne r[illegible].

IOAN Aug. i[illegible] Receſſu Comit. S[illegible] 15[illegible].

3. Priuilegia Cameræ o[illegible]ginalia inſinuantor: a Lectori[illegible] de[illegible]ibuntor. ſummæ & q[illegible] eorum tabella in Curia [illegible] proponuntor.

Imp. RVDOLPH[illegible] II. Aug. in Mem. 1595.

4. Aduerſus inſinuata Cameræ priuilegia de non appellando, proceſſus penitus nulli decernuntor: decreti ſubrepentium precibus, quanto primum aboleantor.

IOAN Aug. in Deputat Spirenſ. 1600.

5. Inſinuatorum Cameræ priuilegiorum maior impoſterum, quam hactenus factum videatur, reſpectus ratioque habetor.

IOAN Aug. in Conſult. Cam. 1603.

6. Priuilegia ne appellationes niſi apud ipſum Iudicem factæ valeant, ita attenduntor, [illegible] [illegible]opia iudicis defuiſſe, metuſve aut ignoratio obſtitiſſe dicatur.

TIT. XXXI.

De Appellationis delatione.

Imp. CAROLVS V. Aug. & F[illegible]RDINANDVS Cæſ. in
Ordin. part. 2. tit. [illegible].

1. Apoſtolos petere vel non petere liberum eſto.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Rece[illegible]u Viſitationis 1568.

2. A Commiſſariis teſtibus ad memoriam examinandis, [illegible]elut iuſ[illegible] ad [illegible] [illegible]ta appellatione, examen nihilo minus ad finem perducitor.

3. Idem in cauſis litigioſæ poſſeſſionis & Teſtibus ad i[illegible]formationem duntaxa[illegible] [illegible]gandis ius eſto.

TIT. XXXII.

De Appellationis receptione ſeu deuolutione.

Imp. CAROLV[illegible] V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in
Ordinat. part. 2. tit. 28.

1. In criminalibus cauſis vnde pœna corpori impendet, appellationes ex vetere inſtituto ne admittuntor.

2. Attamen à iudiciis immediate Cameræ ſubiectis, nullitatis naturali rationi repugnantis querela ad eam defertur: qua deprehenſa, cauſa eodem legitime procedendi pronunciandique gratia remittitor.

IOAN Aug. & Cæſ. in Ordin. part. 2. tit. 29.

3. Appellationes non niſi gradatim, nul[illegible]o que inter ecto Iudice medio, extra quam ſi is iuſtitiam notorie negauerit, vel cauſæ adfinis, aut aliunde inhabilis ſit, recipiuntor.

TIT. XXXIII.

De Appellationis introductione.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in
Ordinat. part. 2. tit. 30.

1. Appellatio intra tempus duorum, trium, vel ſex ad ſummum menſium, Iudicis inferioris, arbitrio præfinitorum, citationis tum impetratione, tum inſinuatione ac reproductione iudiciali introducitor.

2. Si tempus nullum datum fuerit, ſex menſes iuſti ſunto.

3. Sed eos Camera ob locorum nimiam diſtantiam petentibus prorogandi licentiam habet[illegible].

4. Idem his qui coram Notariis prouocauerint, competito.

5. Si[illegible] menſes dierum triginta ſunto.

ID[illegible]M Aug. & Cæſ. in Ord. par[illegible] 2. tit. 8.

6. Appellatio à delegatis ordinatione in ſpoliorum cau[illegible]is, trimeſtri io Camera int[illegible]

Imp. FERDINANDVS Aug. in Beſcheid. Cam. [illegible]568. 23. Febr.

7. Mora prolatarum ex cauſa audientiarum, partibus quoad lapſum fatalium, citra fraudem eſto.

Imp. MAX[illegible]MILIANVS II. Aug. in Receſ. Spirenſ. 1576.

8. Termino in ferias incidente, fat[illegible]buſque poſtea expirantibus, reproductio adhuc ſalua appellanti eſto.

IDEM Aug. & RVDOLPHVS Cæſ. in Conſult. Cam. 1576.

9. Mora vel culpa Iudicis parti [illegible] fatalia ne præiudicato: ſed nec factum Camerali [illegible] & exiga fatalia terminus proiectus, atque à parte [illegible] uatus ſit.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Receſſu Ratiſpon. [illegible] 1594.

10. Appellato in termino comparenti, etſi appellans poſt terminum [illegible] duxerit, adhuc tamen appellationem perſequi integrum [illegible]

11. Sex menſes fatales ſine probatione iuſti impedimenti, in [illegible] gantur: quos vero Iudex inferior pauciores præfinierit, vel [illegible] probationem prorogand[illegible]

12. Prorogandi cauſæ neutro caſu proceſſ[illegible]

13. Procuratores [illegible] fata [illegible] inſtante, eius in tempo[illegible] atione [illegible] ſtas poſtea in proceſſuum reproductione ſcriptas exhibent [illegible] au [illegible] uer [illegible] ſubmittunto, id ni ante litis conteſtationem fecerint [illegible] ſto.

TIT. XXXIV

De Appellationum deſertione.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in
Ordinat. part. 2. tit. 30.

1. Si intra fatalia vel Iudicis, vel legis, citatio in Camera obtenta non reproducatur: [illegible] deſerta eſto, appellatuſque ſuper deſertione ſi volet, procedito.

2. Sed ſententia nec confirmator in Camera, & executio remittitor ad inferiorem, ſi ius habeat exequendi: ſin minus, à Camera implorata executioni mandator.

3. Aduerſus hæc nec ignorantiæ partium, nec locorum conſuetudini quidquam indulgetor.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. & RVDOLPHVS Cæſ.
in Conſult. Camer. 1576.

4. Reproductio ſi non verbalis, ſed realis ſit, cauſam à deſertione ne vindicato.

5. Appellatione deſerta ſententiæ confirmatio permiſſa eſto.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Conſult. 1583.

6. Fatalibus per culpam Nuncii ante inſinuationem proceſſuum effluxis, ap[illegible] deſerta eſto. Sed appellans in integrum reſtituitor, vel [illegible] & ex officio, ſi in t[illegible] vel ſi emaneat, prævia citatione ad eam repetita.

7. Idem eſto, ſi non culpa ſed caſu executio ſub fatalium exitum facta, prorogatioque pe[illegible] proceſſus poſtea intra eam reproducti fuerint: ſed citatus tamen non comparuerit.

TIT. XXXV.

De Appellationis renunciatione.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſar. in
Ordin. part. 2. tit. 28.

1. Subditus ab appellando nemo carcere, iureiurando, minis, abſtineto; Si [illegible] ſta irrita ſunto: appellationis proſecutio ſalua maneto. Si quis appellationi ſponte renuncia[illegible] ex [illegible], vel alia [illegible] illicita ſit appellatio; ius commune & ordinatio locum habento.

TIT. XXXVI.

De Appellationis iuſtificatione.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in
Ordin. part. 3. tit. 31.

1. Appellationis formam recte eſſe ſeruatam, exhibitione actorum, vel inſtrumenti [illegible] tis primo termino docetor.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Viſitat. 1560.

2. Ni fiat, procuratores parti in id quod intereſt & præterea in pœnam arbitrariam condemnantor.

IDEM Aug. in Proc. Mem. 1561.

3. Diem ſententiæ, aliaque ſolemnia ſupplicationi inſerunto, vel in inſtrumentis [illegible] perſpicue deſignanto.

IDEM Aug. & MAXIMILIANVS Cæſ. in Viſitat. 1564.

4. Formalia ab vtroque procuratore vel adſtruuntor, vel infirmantor, ſub pœna arbitraria, & eius quod intereſt partium læſarum.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Beſcheidis Camer. 1583.

5. Ad rationem Kalendarii [illegible] Cæſare, & Imperii ordinibus [illegible] ationis pœna exiguntor.

TIT. XXXVII.

De Appellationis proſecutione.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in
Ordinat. part. 2. tit. [illegible]

1. [illegible] latuiſſe, vel profeſ[illegible] [illegible] pertinere in ab[illegible], nihil noui admittitor.

Idem Aug.& Cæſ. Ord.part.2.tit.[illegible]

[illegible] Idemque multo magis in ſpoliorum cauſis obtineto.

Idem Aug.& Cæſ.in Ord.part.3.tit.[illegible]

In cauſis appellationum à ſimplici interlocutoria, inſtrumentum appell[illegible] libellis [illegible] pauciſque vt bene appellatum, male iud[ic]atum eſt pronuncietur poſtula[illegible]

Sin à definitiua, eiusve [illegible] habente appellatum erit, libellus vel ſimplex, [illegible] articulatus [illegible]etor.

Idem Aug.& Cæſ.in Ord.part.3.tit.33.

[illegible] Si appellans ſtatim poſt litem conteſtatam libellum appellationis, vel acta priora inco[illegible] [illegible] repetierit, concluſeritq́; termino proximo appellatus reſpondere, omniaque producere, a[illegible]ſcripto concludere, vel verbo confeſtim ſubmittere tenetur.

6. Sin alteruter amplius quid proferre & probare, aut priora liquidius confirmare volet, eodem id termino proponere neceſſe habeto.

[illegible] In appellationibus à Definitiuis, aut earum vim habentibus, etiam ex nouis cauſis, ſed à prima tamen actione non alienis, victoria propoſita eſto.

[illegible] Quod ſi noui nihil vel narrabitur, vel probabitur; ante acta ne articulantor, ſed vterque pro[illegible] [illegible]udere iubetor.

TIT. XXXVIII.

De Appellatione à Camera.

Imp. CAROLVS V. Aug.& FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part.3.tit.51.

1. A ſententiis Cameræ nec appellare, nec ſupplicare, ſed ſyndicatum tantummodo, aut actio[nem] [illegible] reuiſionem petere liceto.

TIT. XXXIX.

De Appellatione temeraria

Imp. CAROLVS V. Aug.& FERDINAN[illegible] Cæſ.in Ord.part.1.tit.28.

1. Temere appellantes non ſolum in expenſas condemnantor, ſed aliis etiam inte pr[illegible] [illegible] plectuntor.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in I[n]d.& Adſ.Mem.1574.

2. Fruſtratoriæ appellationis pœna dehinc arbitraria [illegible] & minimum decem marcarum [illegible] [illegible]eſto.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug.in Ind.& Adſ.Mem.1581.

3. Pœnas temere appellantibus dictas, Deputati fiſci, in præiudicium Cæſaris, deprecantibus ne remittunto, neve minuunto: ſed fiſcalem partes ſuas officiumque exequi ſinunto.

Idem Aug.in Deputat.Spirenſ.1600.

4. Temere appellantibus pœnæ dehinc ne minores ſingulis, at maiores cenſente Camera ad [illegible]que dec[em] as auri marcas irrogantor.

TIT. XL.

De Arcanis collegij.

Imp. CAROLVS V. Aug.& FERDINANDVS Cæſ.in Ord.part.1.tit.[illegible]

1. Ne quid in partium perniciem retegant, neu ſcribis impedimento ſint, quibus negotium eſt in Tabulario, intra Cancellos ne irrumpunto.

Imp. FERDINANDVS Aug.in Cameral.Mem.1557.

2. Qui arcana iudicij efferre putabuntur, in eos Iudex conſilio Adſeſſorum, diligenti inquiſitione habita, animaduertito.

Idem Aug. Iud.& Adſ.Mem.1561.

3. Si teſtium dicta nondum publicata, à Procuratoribus veluti cognita diſputabuntur: quæſtione habita Commiſſarij vel A diuncti in quos vindicari à Camera nequierit, ad viſitatores defe[illegible]

Idem Aug.& MAXIMILIANVS Cæſ.in Ind.& Adſ.Mem.1564.

4. Rerum fiſcalium Referentes ne Rationali innoteſcant, apud eum, ſcitu neceſſaria non per ſe, ſed per Iudicem percunctantor.

MAXIMILIANVS II. Aug.in Receſſu Auguſtano 1566.

5. Procuratores ſuos ſubſtitutos iureiurando adſtringunto, quæ apud ſe compererint arcana, ne tum quidem, cum alio migrarint, eliminaturos: ſi fraudem fecerint, in Camera eos conue[illegible]niunto.

Imp. RVD[OLPHVS] I[I.] Aug in [M]em.1595.

6. De arcanis proditis Iudex & A[ſſeſſ]ores quæ[stio]nem [illegible]rem inſtituunto: penes quem tale quippiam deprehenſum fuerit, inde initio facto cont[in]ua perue[st]igatione, ad primum auctorem de[ue]niunto.

Imp. CAROLVS V. Aug.& FERDINANDVS Cæſ.in Ord. part.1.tit.[illegible]3.

[illegible] Omnes Camerales ne Referentium nomina vu[l]ge[n]tur, neve ſententiæ ante publicationem [illegible] [pro]nuncientur, curanto: conſilia conſtanter arcana habento.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in [illegible] Adſ. Mem. 1600.

6. Protocolla ſua Adſeſſores in Tab [illegible] n [illegible] ata [illegible] mulis de [illegible]

TIT. XL[illegible]

De Argento

Imp. CAROLV[S] V. Aug. in Re[illegible] in 1548.

1. Arge[illegible] libra vncias argenti puri ſeptem con[illegible] aurificis anulo ſignator; alioqui pro fraudis modo punit[illegible]

TIT. XLII.

De Articulis.

Imp. CAROLVS V. & FERDINANDV[S] [illegible]

[illegible] Facta non iura niſi quatenus ex illis oriuntur, arti[illegible] ſc[illegible]

IDEM Aug. & Cæſ. in Ord. part. [illegible]

[illegible] Articuli peremptoriales vno termino ſimul & ſemel, ni[illegible] q[illegible] de n[illegible] mento partis adfirmabitur, eduntor.

IDEM Aug. & Cæſ. [illegible] Ord. par[illegible] 3. [illegible] 1.14.

3. Articuli additionales actioni inſtitutæ conformes ſunto: omnes ſu[illegible] n[illegible]

4. Quantum res feret, cuncti ſimul proferuntor: non aucti ſubinde, & per in[illegible] hibentor.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Receſ. Spirenſ. 1570.

5. Libelli vel grauamina articulis primo ſtatim termino proponuntor: ſin libellus edetur ſummarius, ab articulis poſtea abſtinetor.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Boſcheidis Cam. 1595. 15. Dec.

6. Cum grauaminibus ſemper, qua quis in re ſe grauatum putet, qu[illegible]ve [illegible] dis ex integro probare velit, ſigillatim & in ſcriptis exprimitor; ceteroqui grauamina ne [illegible]

IDEM Aug. in Deputat Spirenſ. 1600.

7. In grauaminibus appellationum, quibus noui nihil continebitur, Ordinatio, vt pote [illegible] communi & iudicij ſtylo conformis, antiquato generali Decreto anno 1593. 13. Decemb. lato immutata ſeruator.

8. Additionales additionalium ne iurato paſſim admittuntor: ac ne hi, nec [illegible] uerſarij probatorias dilationes, Rotuli ve publicationem, vltra recipiuntor.

TIT. XLIII.

De Attentatis.

[illegible] Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ord. part. 3. [illegible]

1. Si contra inhibitionem attentabitur, ad pœnam agitor: Si inhibi[illegible] non [illegible] ſcriptis poſtulator.

2. [illegible] entatorum cauſa cum principali iunctim decurrito: neutra alteram [illegible] Notoria vel in continenti probata, ante omnia reuocantor, vel inhibitionis pœn[illegible]

Imp. MAXIMILIANV[S] II. Aug. in Receſ. Spi[illegible]

3. In attentatorum, inhibitionumque cauſis, litis conteſtationi ſeparatove proceſſum locus ne eſto: ſed implorato Iudicis officio, factum in articulos digeritor, vel ad probationes concluſionemque properator.

IDEM Aug. & RVDOLPHVS Cæſ. in Conſult. [illegible]

4. In cauſa Citationis ex conſtitutione pignerat[illegible] a[illegible] tata [illegible]

[illegible] Ad cauſam principalem & continuandam poſſe[illegible]on[illegible] [illegible] ctantia, pro[illegible]

TIT. XLIV.

De Atteſtationibus.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ord. [illegible]

[illegible] Atteſtationum [illegible] que reſun[illegible] exempla redimunto ex Ca[illegible] pauperes, quibus gratis dantur, [illegible] diuiſæ par[illegible] pro[illegible] ur[illegible] es de[illegible]

Imp. MAXIMI[LI]AN[VS] II. Aug. in Receſ. A[ug]uſt[illegible]

[illegible] [illegible] catis ad p[l]ures cauſas per[ti]nentibus A[tt]eſtatio[ni]bus, R[illegible] uſa [illegible] ceteris ſingula exempla collata par[illegible]um ſumpt[illegible] adiunguntor, h[illegible] exacte inſcribitor.

[Im]p. R[VDOLPHVS II.] Au[g]. in Pro[illegible] Me[illegible] [1]580.

3. Commiſſion[e]m ad perpe[illegible] m[illegible] otiam ex[illegible] udicia[illegible] obtentarum R[illegible] ne producuntor: ſed Lectoribus ([illegible] pt[illegible] am tem pro[illegible]s) adſeruandi traduntor.

I[DE]M A[ug. in De]putat S[illegible]

4. [illegible] e ad[illegible] o in[illegible] e [illegible]

IDEM Aug. in [De]put. 16[0]0.

5. Procuratores factam ſibi Atteſtationum cop[ia]m in iudicio ne [illegible] ex[illegible] apro[illegible] tarum perſ[illegible] um[illegible] & ede[illegible] ptarum dies [illegible] a R[illegible] inſcribitor.

TIT. XLV.

De Audientia iudiciali.

Imp. CAROLVS V. Aug. [illegible] C[illegible] O[illegible]

[illegible] Camera h[illegible] pomerid[illegible] [illegible] exercen[illegible] publicati[illegible] & de[illegible]

D[illegible] honori [illegible], hominumve nec[illegible] exe[illegible] faſt quæ[illegible]

Idem Aug. [illegible] in Ord. part. [illegible] 14.

Aſſidendi in audientiis onere, umo[illegible] æqualiter Adſeſſores, & per vices [illegible]

Imp. MA[illegible]IMILIANVS II. Aug. in Re[illegible] [illegible]renſ[illegible]o.

4. Audientia ab hora prima vſque ad quintam æſtate: hy[illegible] ad qu[illegible] diana eſto.

5. Sententiarum pub[illegible]cationi pars [illegible]dſe[illegible]rum dimidia, vicibus alternis. Referentes potiſſimum quoque relationibus in [illegible] fuerint, a[illegible] o. pars in[illegible] al[illegible]ra [illegible] omi Acta pe[illegible]unto.

Sententiis recitatis in audientia quaterni duntaxat Ad[illegible] tes [illegible] nt. Præſides alterna[illegible] ſuccedunto.

7. Iudex & Adſeſſorum pars dimidia in puncto primæ in i[illegible] ante mediam primam in curia conueniunto: publicandas mox ſententias recitari audiunto: quæ ante primam [illegible] non fuerint, ad proximam reiiciuntor.

Idem Aug. in Iud. & Adſ. Mem. 1570.

8. Audientiis Protonotarij Notariive adſunto: quando quæque cœperit deſierit ve adnot[illegible] cum viſitatoribus ſi petent, communicanto.

Idem Aug. in Beſ. 72. 18. Iun.

9. Audientiæ quotidianæ citra cauſarum ſimplicis querelæ, appellationumve diſcrimen, tam ordinariis quam extraordinariis cauſis peraguntor.

Idem Aug. in Iud. & Ad. Mem. [illegible]

10. Si quando exequiis intereſſe totum colleg[illegible] contin[illegible]t, ſaltem ad horam quartam [illegible] [illegible]ntor.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Iud. & Adſ. Mem. 160[illegible].

11. Poſt Kal. Febr. quinta veſpertina ſolue occaſus Audienti[illegible]m finis eſto.

Idem Aug. in Deputat. Sp[illegible] 16[illegible].

12. Audientiæ hebdomatim tres, diebus Lunæ, Mercu[illegible]j & Veneris, ab h[illegible] ad de[illegible] [illegible] Præfixatum præbentor.

TIT. XLVI.

De Audientiarum viciſſitudine.

Imp. CAR[illegible]VS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ord. part. 3. tit. 2.

1. Ordinariarum & extraordinariarum cauſarum audientiæ alternis diebus varianto.

2. Protonotarij vtræ quuque die cauſæ agendæ ſiot, notanto, & à Iudice facta Rogatione, [illegible] occupanto.

3. Hæc viciſſitudo ſolum in præfixis & ordinariis contumaciſque, non primis duabus Ro[illegible] [illegible]tionibus locum habeto.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Beſ. 1571.

4. Cauſæ extraordinariæ binis diebus continuis, tertiis ordinariæ ventilantor.

TIT. XLVII.

De Audientiis Fiſcalibus.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ord. part. 1 tit. 17. & part. 3 tit. 1.

Cauſis contributionum, binæ hebdomatim, vel ſingulæ ſaltem audientiæ diebus Sabba[illegible]te vel poſt meridiem, arbitrio deputatorum & Rationalis tribuuntor.

Fiſcales audientiæ diebus Sabbathi, æſtate à ſeptima, hyeme ab octaua ad decimam hora[illegible] [illegible]tor.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Iud. Mem. 1580.

3. Octaua demum hora, ſed con[illegible]uo inchoantor.

B.

TIT. XLVIII.

De Banni declaratione.

Imp. MAXIMILIANVS II. & RVDOLPHVS Cæſ. in Re[illegible] pon. 1576.

1. Declaratio banni, præſentibus omnibus tum Præſidibus tum Adſeſſoribus, more maio[illegible] ſub dio celebrator.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Iud. & Adſ. Mem. 1577.

Ei procuratores cuncti honoris officiique & auctoritatis gratia adſiſtunto.

TIT. XLIX.

De Banni [illegible].

Imp. CAROLVS V. Aug. [illegible] FERDINANDVS [illegible]

1. Per ſententiam, [illegible]ptis, ipſi [illegible] nis omnibus [illegible] to. [illegible]
[illegible]pibus ex[illegible]unto.

2. Feuda [illegible] mittuntor, nec quoad vitæ [illegible] ipſis hered[illegible]
ceduntor: fructus tamen Actori, deductis impenſis arbitrio Cameræ, tan[illegible]
exſoluantur, permittuntor.

IDEM Aug. & Cæſ. in Ord. part. [illegible]

3. In bannum declaratos nemo recipito toleratove, neu cibum [illegible] potum ſub[illegible]
[illegible], deteſtantor, velut hoſtem perſequuntor.

Imp. CAROLVS V. Aug. in Pace publ. 1584. cap. 25.

4. In proſcriptione ſupra annum & diem perſiſtentes, cenſura etiam Eccleſiaſtica [illegible]

IDEM Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ord. part. 3. tit. 48.

5. Si Circulo vni, pluribusve, aut Deputatorum Ordinum conuentui Cæſarve co[illegible]
te petente videbitur; proſcripti ſacris etiam interdicuntor. [illegible]d quo magis per Iud[illegible]
Eccleſiaſticos ex Bulla Raymundi fieri poſſit; Cæſar apud Papam elaborato.

TIT. L.

De Banni executione.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin.
part. 2. tit. 19.

1. In res ex cauſa Debiti, Contumaciæ, aliisve extra pacem fractam proſcriptorum [illegible]
actores à Camera, cauſa cognita immittuntor: miſſioni magiſtratus non impedimento, ſed [illegible]
ſunto.

2. Feudorum fructus Dominus deductis expenſis, toto proſcriptionis tempore Actori per-
mittito.

IDEM Aug. in Pace publ. 1548. cap. 4.

3. Agnatis ius ſuum integrum eſto: ſi in ipſum Dominum pacis fractæ crimen com[illegible]
rit; iura feudalia exercentor.

IDEM Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ord. part. 3. tit. 48.

4. In bona proſcripti deſignata victor à Camera immittitor: ſi cui Magiſtratui medio ſiberit,
huic ſententiæ, pœnarumque & banni executio mandator.

5. At ille proſcripti bona ſub ſe ſita victori permittito, eumque in poſſeſſione tuetor.

6. Nihilo tamen ſecius Cameram intra menſem an parere velit, certiorem facito.

7. Detrectandi cauſæ iuſtæ admittuntor: actum Circuli, eius Duces & Adiuncti à vict[illegible]
[illegible] Executionem armata manu ſuſcipiunto.

8. Executio aduerſus exteræ nationis Ciuem Locumve decreta, contra [illegible] ob eius
frequentationem commerciumque prius ne inſtituitor exercetorve, quam [illegible]o Cæ-
ſaris generali intra certum diem auocati. Hoc in ſententiis olim latis ob[illegible]

IDEM Aug. & Cæſ. in Ord. part. 3. tit. 49.

9. Contra proſcriptos ex cauſa fractæ pacis violatæve Ordinationis mediatos [illegible]
præmonſtrata eſt via proceditor, extra tamen miſſionem in bona, qua hic nihil opus.

10. Iſtorum Magiſtratus, graui multa ſanciente Camera, executionem in [illegible]
ſit, inque bona faciunto, ſuo ſumptu, ſine impenſa victoris.

11. Ni pareant: in ipſos, parte vel Fiſcali inſtante, ad pœnam mandati Camera proceditor ſimul[illegible]
que Circuli illius Duci & Adiunctis executionem eandem ad modũ Ordinatione & Mandato præ-
finitum faciendam imperato.

12. Si quid iudicato facto, ſumptibuſque reſtitutis, & pœna depenſa ſupererit ex proſcripti bonis,
id Executores tantiſper ſibi habento fruuntorque, donec proſcriptus reſtitutus ea[illegible]
diſpendium refundat.

13. [illegible]cuſatio niſi eo caſo, quo vniuerſitatis mediatæ, vel priuati etiam banniti res [illegible]
quam [illegible] magno detrimento in ordinem cogi poſſint, nulla admittitor.

14. At vero ſi de his talibus deve Imperij Statibus Ciuitatibusve ſubditisve extra [illegible]
domicilium habentibus agatur, executio vicini Circuli Duci imponitor.

15. Is eiuſque Adiun[illegible], duorum proxime adiacentium Circulorum Duces, commu[illegible] co[illegible]
hos præterea duos del[illegible] [illegible] modo adhibento.

16. Qui omnes ſi ſe tantæ molis impares iudicauerint rem ad Deputatorum ordines referunto.

17. Executione facta, occupat[illegible]q; proſcripti bonis, victori vigore ſententiæ, cum expenſis & pœ-
narum contingente parte ſatisfacitor: executionis ſumptuum pars nulla imputator.

18. Reliqua omnia proſcripti bona Executores poſſidento, iiſque libere fruuntur, donec
[illegible] futuro ſumptus cum pœnis [illegible]tuantur.

19. S[illegible] ea [illegible] nulla, vel pauca po[illegible] Executionem ſupererunt, impenſæ omnium Circul[illegible]
[illegible]

10. Si [illegible] om [illegible] ad Cæſarem per Cameram deferetur. [illegible]

1. P [illegible] quod [illegible]

[illegible]

Imp. [illegible]

[illegible]

1. P [illegible] ne audita, [illegible] fine [illegible] ſa [illegible] cunt [illegible]

[illegible] cauſa [illegible] Camera, [illegible] li paru [illegible] tum de [illegible]

[illegible] toris mo [illegible] & [illegible] o ad [illegible] b lut [illegible] Au [illegible] p [illegible] 4 [illegible]

4. Proſ [illegible] iptus ob contu [illegible] m [illegible] n [illegible] ere p [illegible], ſi de [illegible] partes ſuas interp [illegible] ablatas [illegible] ſta [illegible], extra tamen fru [illegible], recipiun [illegible].

Cum fiſco ita demum tran [illegible] ere neceſſ [illegible] & illi fuerint peculiarit [illegible] nari.

T [illegible] T [illegible] LI [illegible]

De [illegible]

Imp. CAROLVS IV. A [illegible] L. [illegible] ap. 1

1. Denunciatio belli niſi tern [illegible] diebu [illegible] coram d [illegible] quæ eam ſequ [illegible] offenſio: ſed ignominia & pœnis p [illegible]

Imp. FRIDERI [illegible] II [illegible] Aug. in Reformat. 144 [illegible] p. 1.

2. Ne quis al [illegible] m quenquam, niſi n [illegible] ſ [illegible] um, be [illegible] rite indicto, [illegible]

Imp. MAXIMILIA [illegible] 495. cap. [illegible] & ſeq.

3. Denun [illegible] ne. Poſt interea [illegible] ſcriptionis, [illegible] cto.

IDEM Aug. [illegible] Conſeruat. Pac [illegible] publ. 14 [illegible]

4. Neque R [illegible] neque Ordines ſine Comitiali lege bellum [illegible] ciu [illegible] neu [illegible] mentoſi [illegible].

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. [illegible] Receſſu Ratiſponenſ. 1594.

1. L [illegible] m ſ [illegible] or [illegible], eadem qua [illegible]

T [illegible]

[illegible]

Imp. CAROLVS V. A [illegible] in Reformat. po [illegible]

[illegible] & [illegible]

[illegible] ſiue humanam naturam, ve [illegible] S [illegible] m [illegible] membris [illegible] tor.

2. Si qui interfuerint audierintque ind [illegible] m n [illegible] fiteantur, pœna [illegible]

3. Officiales io eis [illegible] ent [illegible] ſup [illegible] oribus [illegible] centeno [illegible]

[illegible] S M [illegible] emias vel [illegible] p i commi [illegible] tent [illegible] eos F [illegible] pe [illegible]

[illegible] Q [illegible] us ad [illegible] na d [illegible] cem mar [illegible] calem deferunto: is dica [illegible] ip [illegible]

6. B [illegible] mes vel ſunt, [illegible] ter, cum facu [illegible], p [illegible] ſtum [illegible].

[illegible] Si quis eos miniſteri [illegible] cal [illegible] in Cameræ actionem [illegible]

8. Contra fugitiuos eorum [illegible]

[illegible] & execration [illegible] mortem, [illegible] ni [illegible]

[illegible] am Virgine [illegible]

[illegible] ta re [illegible] m [illegible]

[illegible] i nerior [illegible]

TIT. [illegible]

[illegible]

[illegible]

2. [illegible]

Imp. C A R O L V S V. A [illegible]

[illegible]

1. Cum Cæſari Ordin [illegible] Principi [illegible]

TIT. LV.

De Camera [illegible] translatione.

Imp. C A R [illegible] V [illegible] N A [illegible]

[illegible]

1. Camera S[illegible] [illegible], ſi de [illegible] te Cæſare & [illegible] [illegible] ferto.

2. Si tamen peſtis bellive vis [illegible] Iudex & Adſeſſores ſeceden[illegible] in locu[illegible] ceſſet, licentiam habe[illegible]; moxque ad locum ſolitum revertuntor.

Imp. [illegible] R D I N A N D [illegible] s Aug. in Mem [illegible] 6

3. In [illegible]beranda Cameræ translatione, Collegium conſilio Procuratorum [illegible] vtitor.

Imp. M A X I M I L I A N [illegible] s II. Aug. in Receſ. Spirenſ. 1570.

4. Cameræ tranſlatio deliberata, Cæſari, eoque adprobante, Moguntino [illegible] tranſuehendorum, impenſis Ordinum, curam ſuſcipito.

5. Si ob peſtem ſeceſſio fiet: acta neceſſa[illegible] tantummodo tranſportantor, [illegible] cuſtodia relinquuntor.

6. [illegible] e[illegible]um; & itineris pericula ſuberunt: idem ius eſto.

7. Si nihil impendebit in via diſcriminis: omnia acta Cameram quouis ſeq[illegible]

TIT. LVI.

De Cameræ ſuſtentatione.

Imp. C A R O L V S V. Aug. & [illegible] R D I N A N D V S Cæſ. [illegible]

part. [illegible] tit. 41.

1. Camera ſumptu & contributione Ordinum Imperij ſuſtentator [illegible] bus ſibi vel Cæſari non onerosis d[illegible]picitunto.

2. Extra perſonarum ſalaria, ceteræ Cameræ neceſſitates ex fiſci reditibus [illegible]

[illegible] m A[illegible] & Cæſ. Ord. part. 1. tit. 40.

3. Contributiones Camerales, duabus per Nundinas Francof. penſionib[illegible] ſtæ, vel Norimbergæ apud C[illegible]s. & ſenat[illegible] deponuntor, vel ipſi Spiræ [illegible] queapochæ eo nomine redduntor.

4. Acceptam pecuniam tres [illegible] ci[illegible]ates Q[illegible] renumeranto [illegible] tum ſummas, tum & ſpecies ex[illegible]tes tradunt[illegible]

Imp. F E R D I N A N [illegible] Aug. in Deputat. [illegible]

5. [illegible] quoad ſe perlatum ſi[illegible], ſ[illegible]xies [illegible]no [illegible] gnificanto [illegible] ſignificabitur, nihil acceptum [illegible].

I D E M Au[illegible] n M[illegible] 9

6. Procuratores miſſas ad ſe collationes, Q[illegible]

[illegible] Aug. [illegible]

7. Argentum à Quæſtore arcæ illatum [illegible] c[illegible] es [illegible] diligen[illegible] q[illegible]n [illegible] anno, me[illegible] tionis [illegible]

8. Si [illegible] or quas formas, [illegible] recuſet, c[illegible] res n[illegible] in [illegible] unto.

9. Antapochas ſo[illegible] cum aro [illegible] res ſe [illegible]: Quæ[illegible]

[illegible]

10. [illegible]

[illegible]

11. [illegible]

[illegible]

12. [illegible]

TIT. LVII.

De Cameræ immunitate.

Imp. CAROLVS V Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 1. tit. 49.

Omnes Spiræ C[illegible]es, fami[illegible], [illegible]uxque eorum, [illegible]amdiu ſub aliam iuriſdictionem non [illegible]ſierint, à vectigalibus, cunctiſque oneribus & i[illegible]onibus reliquis immunes ſun[illegible] Caupo[illegible]iam tamen mercaturamve ne exercento.

2. Suæ alienæve litis cauſa ibidem commorantes ſecuritate eadem, & protectione gaudento.

3. Qui praxeos addiſcendæ cauſa eodem conueniunt, pari cum Cameralibus libertate [illegible]tor.

4. Nuncij & Notarij exequentes, vbique in Imperio tuti & inuiolabiles ſunto.

5. Camerales in vniuerſum omnes, fide clientelaque Cæſarea, & Statuum maxime vicinorum comprehenduntor.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Præf. Mem. 1574.

6. Etſi vetere inſtituto Cameralibus, de laborum Cancellariæ pretio dimidium remittitur: Nunciis tamen ſolida merces præſtator.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Mem. 1585. 16. Iun.

7. Adſeſſores à tutelis aliiſque occupationibus, functioni ſuæ & cauſarum expeditioni aduerſis [illegible].

IDEM Aug. in Præf. & Nunc. Mag. Mem. 1600.

8. Qui ſub iuriſdictione ſunt ciuitatis Nuncij ab ea eximuntor: abnuentes, ſuffectis aliis, protinus dimittuntor.

TIT. LVIII.

De Cameralium conuerſatione.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 1. tit. 13.

1. Iudex, Adſeſſores, Protonotarij, Notarii, Lectores, neminē litigantium, eorumve qui iis quoquis modo adſunt, cauſaſve inſtruunt, domi ſuæ, vel in conuictu, familiave, vel frequenti conſuetudine habento: nec eorum ipſi conuictores domeſticive ſunto: hoc pacto ſuſpiciones declinanto; nec ſui recuſandi occaſionem præbento.

IDEM Aug. & Cæſ. in Ord. part. 1. tit. 10.

2. Iudex Cameræ Adſeſſorum in Senatu conuiciis & iniuriis intercedito: diſſidiorum flabella de conſilio reliquorum reprimito: pacem inter eos & concordiam quantum poteſt firmato.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Mem. 1556.

3. Procuratores in iudicio & alibi Iudicem & Adſeſſores, vtpote Dominos & ſuperiores ſuos debita reuerentia colunto.

IDEM Aug. in Cameral. Mem. 1557.

4. Iidem etiam ſubſtitutos ſuos ad honorem Iudici Adſeſſoribuſque, & aliis ad iudicium pertinentibus perſonis deferendum hortantor.

5. Cum præfecto aliiſque Cancellariæ officiis non iracunde, ſed moderate agunto: ſi quid in quopiam deſiderauerint, eius Præfectum vel Protonotarios, modeſte admoneto.

6. Illi viciſſim Procuratoribus benigne & comiter reſpondento.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug in Viſ. 1564.

7. Procuratores inuicem partes ſibi mala fraude ne abalienanto, neve ſubſtrahunto, ſub pœna amotionis ab officio.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Mem. 1559.

8. Concertationes de Religione acres & acerbas inter Adſeſſores Iudex inhibeto.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Iud. & Adſ. Mem. 1577.

9. Præſidibus cum Iudice recte conuenito; ſimulq; in emendationem corruptelarum, & concordiæ communis conſeruationem incumbunto.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Beſ. 1564. 18. Aug.

10. Graſſante peſte aduentantes è locis infectis à Cameralibus ne ſuſcipiuntor.

TIT. LIX.

De Cameralium iniuriis.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Receſſu Auguſtano 1566.

Iniurias inter Camerales ex inconſulto calore prolatas, vel etiam reales modicas Iudex extraiudiciali cognitione, & inquiſitione ex officio habita, decidito: contumelioſos pro rei qualitate carcere vel mulcta coercero, illæſa partis vtriuſque exiſtimatione: Atrociores iniurias ſi componi tranſigive nequeant, iuris ordini remittito.

V[illegible] TIT.

TIT. LX

De Cameralium pœna.

Imp. CAROLVS V Aug. & FERDINANDVS Cæſ. [illegible]
part. 1. tit. 47.

1. Nuncij ſi quid ſupra præſcriptum c[illegible]nt, loco mouentor, vel alia [illegible] [illegible]ciuntor.

IDEM Aug. & Cæſ. in Ord. part. [illegible] tit. 4.

2. Commiſſa officialium Cancellariæ, Præfectus; ve[illegible] [illegible] gratiora, Camera p[illegible]

IDEM Aug. & Cæſ. in O[illegible] [illegible] [illegible] 5.

3. Nuncij, nunciorumq; Magiſter contra ordinationem delinquentes, à Iudice [illegible] ſumſi in leuiora ſint commiſſa, per Deputatum ſou[illegible] carce[illegible]e, remotio[illegible]e, [illegible]ve [illegible]

IDEM Aug. & Cæſ. in Ord. part. [illegible] tit. 50.

4. Delicto ſeu crimine à Cameralium quopiam perpetrato, Magiſtratus loci [illegible] henſum, ſemper & è veſtigio Iudici & Adſeſſoribus tradito: Hi traditum carcere ad id [illegible] tinento, aliove poſtea crimini conuenienter ſupplicio adficiunto: læſis iuſti[illegible] [illegible]am miniſtra[illegible] na in corpus exequenda ſit, idque vel manifeſto, vel legitimis indiciis ap[illegible]eat, ex inq[illegible] ce & Adſeſſoribus inſtituta, tum Magiſtratui prædicto, vt lege agere ſubeat, mandanto.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Mem. 1556.

5. Nuncij male exequentes præter pœnam etiam proprijs ſumptibus executionem iterare tenentor.

IDEM Aug. in Dep. 1557.

6. Electoris Moguntini in Cancellariæ officia inſpectio, punitio, remotio eſto: Iud[illegible] [illegible] en[illegible] Adſeſſorum in maiorum noxarum animaduerſione iure illæſo, citraque præiudicium Viſitationum.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. 10 lod. & adſ. Mem. 1577.

7. Quæſtorem male gerentem, Iudex cum ſelectis aliquot Adſeſſoribus, in officij gyrum reducito.

IDEM Aug. in Præf. Mem. 1585.

8. Nuncij delinquentes carcere quidem vel miſſione, à Iudice, duobuſque vel p[illegible] Adſeſſoribus; capitaliter autem à toto Collegio puniuntor.

9. Leuiores pœnas Præfectus ſuo arbitratu irrogato, vel ex cauſa, accedente conſe[illegible] aſperato.

TIT. LXI.

De Cancellariæ officiis.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin.
part. 1. tit. 26.

1. Elector Moguntinus tanquam Archicancellarius, Præfectum tabulario, Protonot[illegible], Notarios & Lectores binos creato.

2. Eiuſdemque conſenſu duo Secretarij & Scribæ, Amanuenſes tres, & Cance[illegible] [illegible] à Præfecto recipiuntor, amouentorve.

3. Ex his nunciorum Magiſtri & Acceptores deſumuntor, ſuperioribus quibuſque decedentibus, proximi ab iis idunei ique ſufficiuntor.

4. Omnes in Cæſaris & eius vice collegij verba iuranto, atq; ei velut alij Camerales accenſentor.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Deputat. Spirenſ. 1557.

5. Cancellaria idoneis ſemper hominibus, quantum opus videbitur, inſtruitor.

6. Horum omnium abdicatio miſſiove ſex ante menſibus ſignificator.

7. Ex conſortibus eiuſdem functionis, alter alterum officio excedentem interuallo non minus trium menſium ſubſequitor.

IDEM Aug. in Mem. 1559.

8. Ob negotiorum multitudinem, periculumve cauſarum, extra horas ſolitas, feriatis etiam diebus conueniunto, feſtina abſoluunto.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Receſ. Spirenſ. 1570.

9. Ob duplicatos Cancellariæ labores, prioribus Protonotariis, Notarius, & Lectoribus vnus alterque pro officij cuiuſque vſu & neceſſitate adiunguntor.

TIT. LXII.

De Cancellariæ Præfecto.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ord. part. 1. tit. 27.

1. Vt in Cancellaria omnia bono ordine fiant, & recte ſuo quiſque munere defungatur, Præfect[illegible] ſollicitudo atque inſpectio eſto.

2. Inprimis vt quantocyus acta & protocolla perfecte complexantur, & ſine mora reſc[illegible] [illegible]dantur, prouideto.

3. Nec minus vt Proceſſus, monumentaque literarum celeriter expediantur, efficito: ipſ[illegible] ante alios concipiendi peritus, rebus grauioribus operam nauato.

4. Quidquid ſub nomine, ſigilloque Cæſareo emanabit, recognoſcito & ſubſcribito.

5. Demandatum ſibi ab Electore Moguntino Cæſareum ſigillum fideliter cuſtodito: nec niſi his, quæ à Camera decreta fuerint, imprimito.

6. Cancellariam omni mendo & labe rerum perſonarumque repurgato: quæ emendare non poterit, ad Moguntinum deferto, reformationi de conſilio etiam ſi res poſcet, Viſitatorum manus admoturum.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Mem. 1556.

7. Scribas negotiis Cancellariæ admoueto, non alienos amanuenſes, ſed peculiariter iudicio & Cancellariæ iureiurando deuinctos.

8. Cancellariæ munera capiendi facultatem adimito.

IDEM Aug. in Præf. Mem. 1557.

9. Proceſſibus expeditis ſacrum ſigillum ſine mora adponito.

IDEM Aug. in Dep. 1557.

10. Præfecto in obeundo munere nemo moleſtus eſto: in Senatum inq; Actorum fornices quoties volet ingreditor: à Notariis, Lectoribus, aliis Cancellariæ miniſteriis officij rationem repoſcito, & ad iuſta præbenda compellito.

IDEM Aug. in Præf. Mem. 1560.

11. Vt emendate Sententiæ & Atteſtationes deſcribantur, curato.

IDEM Aug. in Proc. Mem. 1560.

12. Informes ſupplicationes & producta incorrecta, vel vitio obſeruata vel ſuggeſta à partibus Præfectus & Protonotarij Collegio punitionis gratia indicanto.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Mem. 1571.

13. Si quid in pleno Senatu deliberabitur, quod Præfectum ſcripto complecti oporteat, in Senatum ipſe quoque aduocator.

TIT. LXIII.

De Cancellariæ ſcribis.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 1. tit. 31.

1. Scribenda per Præfectum, Protonotarios, Notarios tradita, diligenter exaranto: aliaq; Præfecti iuſſa capeſſunto: muneri recte inſeruiunto.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Viſ. 1559.

2. In Cancellaria tempori ſemper adſunto: muneri ſuo ſollicitius inuigilanto.

TIT. LXIV.

De Cancellariæ miniſtro.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 1. tit. 32.

1. Horis ſolitis Cancellariam tempeſtiue aperito, clauditoque, recteque cuſtodito, ante fores conſiſtito, mandata perficito.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Mem. 1559.

2. Scribam accerſiturus, cauſam vel in aurem, vel nullam exprimito.

TIT. LXV.

De Cancellariæ ſuſtentatione.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 1. tit. 44.

1. Præfectus aliaque Cancellariæ officia, Electoris Moguntini ceu Archicancellarij ſumptu exhibentor.

2. At Præfecto tamen tanquam Deputato centeni: Magiſtro nunciorum triceni floreni baciorum ſedecim, ex fiſco Cameræ inſuper à Quæſtore numerantor.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Decr. Dep. 1557. 14. Aug.

3. Lectorum circa Arcam Quæſtoriam cura & cuſtodia annuis duodenis florenis remuneratator.

TIT. LXVI.

De Cancellariæ taxatione.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 1. tit. 33.

1. Citatio ſimplex floreno vno cum quadrante: cum Inhibitione inſerta, duobus & quadrante: Compulſoriales, duobus itidem cum quadrante: Mandatum, tribus cum quadrante; cum Citatione inſerta, quatuor & quadrante; Commiſſio examinandis teſtibus, ſex cum quadrante florenis æſtimantur.

2. Reliquis mandatoriis aliiſque litteris Præfectus pretium ex bono & æquo ſtatuito: nemini grauis eſto.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Mem. [illegible]

3. Reſcriptorum [illegible] ſuum quinis in folia cruciatis, neu plutis [illegible]

4. Edictorum publicorum exempla ne tanti, quan[illegible] originalia [illegible]

5. Sententiarum decretorumque publicatorum exempla gratis d[illegible]

6. Articuli commiſſionibus inſerti ſeorſim ab [illegible] ne taxantor.

7. Documentis ſententiarum acceptis, laborum nomine aliud nihil penſitator.

I[illegible]M Aug. in Proc. Mem. 1561.

8. Exactæ à Cancellaria iniquæ mercedis querela, in Camera alibive loco opportuno [illegible] ponitor.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Receſ. Auguſtano 1566.

9. Pro collatione in ſingula folia, quaterni cruciati: pro depoſito centum florenorum [illegible] torum à Lectoribus ſemifloren us: pro conquiſitione actorum quamdiu lis pependerit, annu[illegible] ciati quaterni; pro privilegiorum inſinuationibus floreni aurei ſinguli penduntor.

10. Notario cauſarum fiſcalium, in ſingula folia pro collatione quaterni cruciati [illegible]

IDEM Aug. in Receſ. Spirenſ. 1570.

11. Auctis dehinc Cancellariæ tũ laboribus, tum & perſonis, etiam taxatio au[illegible]

TIT. LXVII.

De Cancellariæ debitis.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 1. tit. 35.

1. Victor expenſis adiudicatis (ſi ſententiæ documentum non petet) ſolus; expenſis vero penſatis, cum adverſario ſimul, pro Cancellariæ laboribus, arbitrio Præfecti ut viri boni, idque ante quam expenſæ taxandæ deſignentur, vel executoriales communicentur, ſatisfacito: Cont[illegible] hinc ortam Camera æqua lance perpenſam, decidito.

IDEM Aug. & Cæſ. in Ordin. part. 1. tit. 24.

2. Debita Cancellariæ Procuratoribus ſoluta protinus ſub pœna arbitraria renumeranto.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Mem. 1556.

3. Eo nomine Procuratores plus æquo ne accipiunto, neu expenſum partibus ferun[illegible]

IDEM Aug. in Deput. 1557.

4. Hæc apud partes debita inſtanter flagitanto: diligentiæ in eo præſtitæ teſtimoni[illegible] Præfecto porriguntο; vel Iudicis & Adſeſſorum arbitrio puniuntor.

5. Monitoriis à Procuratoribus contra partes impetratis, Cancellariæ debita inſeran[illegible] que recipiuntor.

6. Vel etiam pro his ſolis Fiſcalis monitoria in Camera obtineto.

IDEM Aug. in Mem. 1559.

7. Miſſam à Partibus pecuniam Procuratores viliore moneta ne mutanto.

IDEM Aug. in Deput. 1557.

8. Debita Partium pro quibus Procuratores erga Cancellariam interceſſerint, exſoluunto, nec ad Principales ſuos remittunto.

TIT. LXVIII.

De Cauſis ordinariis.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 3. tit. 4.

1. Omnes cauſæ, quæ inter extraordinarias non recenſentur nominatim, ordinariæ ſunto & in audientia ordinariarum proponuntor.

IDEM Aug. & Cæſ. in Ord. part. 1. tit. 23.

2. Ordinariis cauſis ne quis extraordinarias immiſceto, ſed ſuo ordini reſervato.

IDEM Aug. & Cæſ. in Ord. part. 3. tit. 41.

3. Nec ſtationis ſuæ nec cauſarum ordinariarum & extraordinariarum Rogationum [illegible] quiſquam turbato, vel præuertito.

TIT. LXIX.

De Cauſis extraordinariis.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ord. part. 3. tit. 5.

1. Extraordinariæ cauſæ hæ ſunto: Incompetentiæ, Devolutionis, Editionis actorum, vel pœnæ compulſorialium, Attentatorum & Inhibitionum, Fractæ pacis, Spolij, Periculi rei [illegible] pendente, Periculi moræ, Publicationis Rotulorum, ſecundæ vel tertiæ dilationis probato[illegible] [illegible] expenſarum, alimentorum, Executionum, Mandatorum pœnalium, Litigioſæ [illegible] Legis Diffamari, Relaxationis iuramenti ad effectum agendi, Nu[illegible]tatum, Petitionis a[illegible] nis ve tutorum vel curatorum, ſequeſtrationis rei in Camera non litigioſæ, Interpoſitionis d[illegible] finnationis donationum, Confirmationis dotium, Exemplationis privilegiorum, Miſſionis [illegible] decreto, vel ex edicto D. Hadriani, Itemque ventris nomine, Nunciationis novi operis, C[illegible] damni infecti, appellationis ex hiſdem omnibus cauſis.

[illegible]

Imp. [illegible] A [illegible]

[illegible] m, [illegible]

[illegible] ſeruan [illegible]

Imp. [illegible]

Ad concluſion [illegible] quam extraordina [illegible]

[illegible] : ſ [illegible]

Imp. CA [illegible] ANDVS Cæſ. in Ordin.

Con [illegible] ordin [illegible] ind.

u [illegible]

TIT. [illegible] X [illegible]

[illegible]

Imp. RV [illegible]

In ca [illegible] aris & e [illegible] aordinari [illegible] uq.

[illegible] tus cur. p [illegible] pua [illegible]

TIT. [illegible]

De Cau[illegible]ne.

Imp. CAROLVS V Au[illegible] Cæſ. [illegible]

[illegible]

Extraneus ſubditum Imperij in Camera [illegible] us, idoneæ [illegible]

[illegible] cutio, ſubuictor.

Imp. RVD [illegible]

2. Ex [illegible] dinario [illegible] us captiuus [illegible] m [illegible] caſum

[illegible] d [illegible] ne [illegible]

[illegible] n [illegible] one [illegible] cien [illegible] Cau[illegible] non exa [illegible] nec de [illegible] nu a

[illegible] æſtator.

[illegible] ſt[illegible]rum, per hypo [illegible] cam [illegible] utum [illegible] iu

[illegible] inquitor.

TIT. L[illegible]

De Circulis [illegible] nibus Imperii.

Imp. MAXIMILIA[illegible] I. Aug. in Or[illegible] nat. Regimen [illegible] cap. 4.

in Ecum ie [illegible]

S[illegible]lendo S[illegible] natui Reip. adminiſtran[illegible]æ, le [illegible] nis præter cetero[illegible] er [illegible] nato [illegible] cu[illegible] conſtituti h[illegible] ex [illegible] to: Franc[illegible]us, [illegible]auaricus, Sueuicus, Rhenanus ſupe[illegible] Weſtphalicus, Saxonicus.

[illegible]

C[illegible] A [illegible]

[illegible] 2.

[illegible] ſex ſuperiori [illegible] A [illegible] n [illegible] Elect. [illegible] enan [illegible]

[illegible] xo [illegible] ngu [illegible]

4. [illegible] us I [illegible] æu [illegible]

Imp. [illegible] A [illegible]

5. Iuſtitiæ in Imperio, paci [illegible] cx [illegible]

quæ rebus ex q[illegible] Circu[illegible]m att [illegible] e[illegible]ae [illegible].

TIT. LXIII

De C[illegible]atione [illegible]um.

Imp. MAXIM[illegible]IANVS [illegible] A [illegible] Mem. [illegible]

1. Procuratores Partve [illegible] ve [illegible] onteſtationem defunctis; Procurator alter citation[illegible] m ad reaſſ[illegible] e p [illegible] n [illegible] p [illegible] ont[illegible]

[illegible] ſub [illegible]

Im[illegible] 8.

[illegible] eutra part [illegible]

[illegible] cau [illegible]

[illegible] c [illegible]

3. [illegible] catione tamen p[illegible] e [illegible]

ned[illegible]

Addi pote- ... eum ... homicid- ... cum Soleſia ... ania, ... de quib. ... tarum ... [illegible]

[illegible]

5\. [illegible]

TIT. [illegible]

[illegible]

[illegible]

TIT. [illegible]

[illegible]

Imp. [illegible]

1\. [illegible]

2\. [illegible]

[illegible]

3\. [illegible] ſtorem [illegible] per [illegible] inter [illegible]

4\. [illegible] ne [illegible] pra q[illegible]

5\. [illegible] ea tamq[illegible] caput [illegible] ſolemnes [illegible] ores, quatuor q[illegible] as ex [illegible] A[illegible] ſuaſa, [illegible] p[illegible] h[illegible]

Imp. [illegible] A[illegible] M[illegible]

6\. In ratione [illegible]

Imp. [illegible]

7\. [illegible] mea [illegible] pe[illegible] tur [illegible] d cipti [illegible] um c[illegible] ue ex cau[illegible] is ab[illegible] utur [illegible] ex[illegible] onis [illegible] mul dat[illegible]

8\. V[illegible] a veniam emanentes [illegible] ad functiones reu[illegible] ſupra [illegible] ſex ad [illegible] um menſes abeſſe nul[illegible] per[illegible] ittitor.

9\. Hos qui e[illegible] cedent; Cæſari quide[illegible] Im[illegible] bus eius rei ta[illegible] alij ſine cunctatione in eorum locum [illegible]

I[illegible] Mem. [illegible]

10\. Abeundi poteſtas per Præſides, [illegible] triduumve, [illegible] ſilio duorum Adſeſſorum præſentium, peren[illegible] tor.

Imp. M[illegible] A[illegible]

11\. [illegible] mature reuocan[illegible] r.

Imp. R[illegible] Au[illegible] d. M[illegible]

12\. Dies abitus redi[illegible] vel eius te[illegible] po[illegible] vel[illegible]

[illegible]

13\. [illegible] ve [illegible] t, n[illegible]

14\. A Præ[illegible] ide ſolo abi[illegible] ue [illegible] bus [illegible]

15\. [illegible] ra a [illegible] o [illegible] ad[illegible]

16\. [illegible] h[illegible]

17\. O[illegible] uo po[illegible] ra [illegible] a [illegible] deſignarint) [illegible] faciunt.

18\. Venia à [illegible] oribus impetrata [illegible] poſt tempus [illegible] meatus indiſtincte [illegible]

TIT. [illegible]

[illegible]

[illegible]

1\. [illegible]

[illegible]

[illegible]

TIT. LXXVII. [illegible]

[illegible]

[illegible] pona [illegible]

[illegible] &c. [illegible]

[illegible] Aug. [illegible]

Imp. [illegible]

[illegible] .pro de [illegible]

[illegible]

Lanarum exportationi [illegible] C[illegible] modum [illegible] ſanciunto, eaſque [illegible]

[illegible] p. C[illegible] Au[illegible]

Crocum corrip[illegible] in [illegible]

Idem Aug. in R[illegible]

[illegible] quibus [illegible]

Idem Aug. in Rece[illegible] A[illegible]

P[illegible] Anni 48. d[illegible] pannis [illegible] A[illegible] que [illegible] & immunitatibus contrariis c[illegible] ab[illegible]

Imp. Maxi[illegible] Aug. in Receſ. [illegible] 1 7 [illegible]

12. Fraudes in pannorum [illegible] rum [illegible] tus, con[illegible] dam [illegible] men [illegible] p[illegible] us in[illegible] p[illegible]

[illegible] R[illegible]

O[illegible]

[illegible] co[illegible] n[illegible] m[illegible] s ab[illegible]

[illegible]

[illegible] pe[illegible]

7. Saccharu[illegible] indica[illegible]

8. [illegible] rei inſpectores qui comperta ad Magiſtratus [illegible] per Ci[illegible] os & pro [illegible]

TIT. LXXVIII.

De Comminat[illegible]

[illegible] A[illegible]

[illegible] ndæ [illegible] cont [illegible]

[illegible] tione in [illegible] minatio e [illegible]

[illegible] R[illegible] A[illegible]

Reſponſiones v[illegible] riores [illegible]

[illegible]

[illegible]

4. [illegible]
5. [illegible]
6. [illegible]
diſſonis in cauſis, ſed p[illegible]

TIT. [illegible]

De Comm[illegible]

[illegible]

1. [illegible]

Imp. [illegible] A [illegible]

2. [illegible]
ſibidemque in hoc a[illegible]

[illegible]

3. [illegible] to. [illegible] Re[illegible] cum pœna [illegible]

Imp. RVDOLPHVS I[illegible]

4. Commiſſio[illegible] pœ[illegible] [illegible]dis vel [illegible]

TIT. [illegible]X.

De Comm[illegible]ne in meliore forma.

I[illegible] Aug. & RVDOLPH[illegible]
R[illegible] Ra[illegible]ponen[illegible]6.

1. [illegible] itine[illegible] peri[illegible] verſabitur [illegible] nis [illegible] an [illegible] nes peten[illegible] tima [illegible]

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Iud. & Ad. Mem. [illegible]

2. Co[illegible]nes in pleniore forma petentes cauſas iuſtas [illegible]leganto, [illegible]
3. [illegible]atoriorum tranſſumptione permiſſa, eorundem deſignatio apud [illegible] eror.

IDEM Aug. [illegible] Deputat. Spi[illegible]nſ. 1600.

4. Poteſtas tranſſumend: inſtrumenta non de commiſſionum communi[illegible]

TIT. LXXXI.

De Commiſſionibus ad memoriam.

[illegible]

1. [illegible] ad [illegible] an qui no[illegible] [illegible]biectione, ali[illegible]e coniunctim [illegible] deiunctim, necne, diſc[illegible]

IDEM Aug. [illegible] Iud. & Adſ Mem [illegible]

2. Commiſſiones ad memoriam pen[illegible]nte l[illegible] [illegible] vel v[illegible] um tantum [illegible]

IDEM Aug. [illegible]

3. Comm[illegible]nes ad me[illegible] decernuntor.

IDEM Aug. [illegible]

4. Idque [illegible] pendente, [illegible]

TIT. LXXXII.

De Comm[illegible] executione.

Imp. FERDINAND[illegible] em. 1557.

1. Contra [illegible], inſ[illegible]

[illegible] 156[illegible]

2. [illegible]

[illegible]

3. [illegible]

[illegible]

4. [illegible]

IDEM Aug. in Dep. Spirenſ. 1600.

7. Commiſſariorum facta reiectione, ſi vnus exceptione maior videbitur, is ſolus creator.
8. Sin plurium nominandorum tempus vel à Iudice ex cauſa dabitur, vel à Parte petetur: commiſſio tamen non præcluſionis viæ, ſed vnius eius delegandi ſubnectitor.

TIT. LXXXIII.

De Commiſſariorum ordinatione.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS. Cæſ. in Ordinat. part. 3. tit. 16.

1. Commiſſarius nemo niſi idoneus & induſtrius creator.
2. Cameræ Procuratores, præſertim occupatiores, Commiſſariorum vice ne funguntor.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Viſitat. 1559.

3. Procuratores, Protonotarii, Notarii, Lectores, aliique his ſimiles Commiſſionem nullam niſi permiſſu Cameræ, atque vnde neque cauſis ſuis impedimentum, neque ipſis inſpicio impendet, ſubeunto.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Ind. & Adſ. Mem. 1578.

4. Commiſſarii qui petenti ſubiectione, miniſterio, vel alio modo, qui ſuſpicionem inducat, coniuncti ſunt, ne ordinantor.

IDEM Aug. in Quæſt. Mem. 1600.

5. Quæſtor à Commiſſionibus, dum ſupra vnum alterúmvè vel tertium menſem continuum non abſit, nominatus ne arcetor.

TIT. LXXXIV.

De Commiſſariorum officio.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Ind. & Adſ. Mem. 1579.

1. Commiſſariis vt aduerſæ parti tempus conueniens præſtituant, teſtium nomina mittant, eos ſuper articulis & interrogatoriis diligenter examinent, omnia ad publicationem vſque ſecreta eſſe elaborent, ipſa Commiſſione præcipitor.
2. Examine ad memoriam peracto, vtriuſque Notarii protocollum, iis præſentibus cum Rotulo obſignatum, ad Cameram tranſmittunto.

TIT. LXXXV.

De Commiſſariorum adiunctis.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Deput. Spirenſ. 1600.

1. Commiſſionibus in contumaciam decretis, Notarii adiunctio contumaci in ſententia ne ſeruator.
2. Sed tam ipſe Contumax, à Commiſſario ad Productionis actum citator, quam vltro adhibitus Adiunctus admittitor.

TIT. LXXXVI.

De Commiſſariorum ſalario.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Taxat. Cam. 1585. tit. 4.

1. Commiſſariis dum abſunt, dumque Rotulos conferunt, diurni; & præterea in ſingulos teſtes ſinguli floreni; tum pro Denunciatione, Certificatione, Teſtium citatione Rotulique ſubſcriptione ſimul ſigilloque, florenus vbique vnus.
2. Inſtrumento tranſſumpto ſemiflorenus.
3. Aliis rebus tranſſumptis, in ſingula folia octoni; deſcriptis, quaterni; denique pro diei ad memoriam conſignatione quini cruciati præbentor.
4. Examine in mundum redacto pro foliorum ratione cruciati bini vel terni, pro colligatione nihil taxator.
5. Notario adiuncto, æſtimationis iſtius dimidium; ceteris qui vltra adhibiti fuerint, & ſcribis, nihil adiudicator.

TIT. LXXXVII.

De Compotationibus.

Imp. MAXIMILIANVS I. Aug. in Receſ. Treuerenſ. 1512.

1. Compotationes & poculorum certamina Magiſtratus prohibento.
2. Nobiles exiſtimatione, plebei corpore, ſi fraudem faxint, luunto.
3. Si Magiſtratus ceſſabunt: delinquentes Fiſcalis in Camera pœnæ nomine conuenito.

Imp. CAROLVS V. Aug. in Reformat. Politiæ 1548. cap. 8.

4. Prouocationes ad potandum toto Imperio Principes Magiſtratuſque vitanto, ſubditiſque interdicunto ac coercento.

TIT. LXXXVIII.

De Compromiſſis.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Mem. 15[illegible]

1. Compromiſſis, aliiſque extraordinariis cauſis is modus adhibetur, vt [illegible] ordinariis ſine impedimento.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Iud. & Adſ. Mem. 1577.

2. Cauſæ compromiſſæ, extra tempus ordinariarum horis pomeridianis vel in feriis referuntur [illegible]: ſportulæ non niſi ſententia definitiua concepta, diuiduntor.

IDEM Aug. in Receſ. Ratiſponenſ. 1594.

3. Cauſas compromiſſas Camera non niſi ab immediatis, vel principaliter ad ſuam iuriſdictionem pertinentibus, vbi commodum erit, recipito: Proceſſus alibi ad finem perducitor.

4. Poſt concluſionem cauſæ, acta ab Auditore & Partibus obſignata Cameræ tranſmittuntor, eiuſque arbitrio lis deciditor.

5. Reuiſio niſi ex enormiſſima læſione & iniuſtitia manifeſta ne admittitor. Hæc in [illegible] eum habento.

TIT. LXXXIX.

De Compulſorialibus.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 2. tit. 31.

1. Compulſoriales contra Iudicem, eumve penes quos erunt acta, cum citatione ſimul, petenti decernuntor.

2. Ni fiat: Partes Procuratorum monitu, intra ſaltim citationis terminum, à Iudice priore, vel acta, vel documentum, quam cito ea editurus ſit obtinento.

3. Quibus prætermiſſis, in primo termino præciſe impetrantor, vel appellatus petens à citatione abſoluitor.

4. Compulſorialibus non parentes pœnæ nomine à Parte atque Fiſcali in Camera conueniuntor, condemnantorque.

5. Sed & damna ſumtuſque inde natos appellantibus ſarcire, arbitrio Cameræ coguntur.

IDEM Aug. & Cæſ. in Ordin. part. 3. tit. 31.

6. Si requiſitione compulſorialibuſque ſpretis Iudex acta non ediderit: pœnas compulſorialium perſequi Appellanti liceto.

TIT. XC.

De Concluſione in cauſa.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 3. tit. 23.

1. Ad concluſionem Rei verbalem, Actor confeſtim, ad ſcriptam vel illico vel proximo termino viua voce concludito.

2. Reus etiam Actore verbaliter concludente, idem vel e veſtigio vel proxima præfixarum audientia præſtato: terminum longiorem nec petito, nec capito.

3. Per decretum verbo concludere iuſſi in continenti parento: aut pro concluſa cauſa habetor.

4. Concluſiones verbis, iiſque paucis, & ſine repetitione priorum perficiuntor.

5. Quoties alter noui nihil protulerit: alteri viua voce concludere, & aduerſarium niſi cauſas nouas iureiurando probet, eidem neceſſitati innectere faſ eſto.

6. Extra hunc caſum nemini alterum obruere præcipiti concluſione liceto.

7. Neuter Procuratorum ſine mandato vtrimque ſufficienti, concludere in cauſa præſumito.

8. Poſt concluſionem aliquid in medium allaturus, concluſionem factam ne diſſimulato.

IDEM Aug. & Cæſ. in Ord. par. 3. tit. 33.

9. In appellationum cauſis eodem modo iiſdemque verbis, quibus & in ſimplicis querelæ cauſis concluditor.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Iud. & Adſ. Mem. 1578.

10. Procuratores ſi quid ad cauſam pertinens habeant proferre: id in ſcriptis præſtanto, data alteri ſecus oppugnandi facultate; nec niſi meritis cauſæ recte diſcuſſis viua voce concludunto.

IDEM Aug. in Beſ. 1593. 13. Dec.

11. Cui nullum vltra ſcriptum competet: is per generalia verba, nequaquam autem ſcripto concludito.

TIT. XCI.

De Concluſione in ſcriptis.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordinat. part. 3. tit. 21.

1. Concluſionibus ſcriptis noui nihil, niſi quod antea latuiſſe, & nunc primum perueniſſe in noticiam iurabitur, adſpergitor.

IDEM Aug. & Cæſ. in Ord. par. 3. tit. 22.

2. Eadem Reo niſi viua voce concludere malit, d[illegible] lex eſto.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Dep[illegible] Spir[illegible]nſ. 1600.

3. Concluſiones ſcriptæ vbi verbis fieri debuerant, pœna ſolit[illegible] grauiore atque extraordinaria [illegible].

TIT. XCII.

De Concluſione in puncto.

Imp. CAROLV[S] V Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in
O[rdin]. part. 3. [t]it. 15.

1. In puncto ex[cepti]onum co[n]tra articulos ne duplicator; ſed ad [illegible] vtrimque concludendi ex tempore neceſſitas eſt[o].

2. Contra Reſponſiones in ſpecie, & incontinenti vel proxima aut ſequenti Iuridica excipitor, ac ſine replicatione ſubmittitor.

IDEM Aug. & Cæſ. in Ordin. part. 3. tit. 26.

3. In puncto dilatoriarum aliarumque id genus exceptionum, vltra duplicas ne proceditor: ſed vel eodem, vel proximo termino concluditor.

IDEM Aug. & Cæſ. in Ordin. part. 3. tit. 29.

4. In articulo exceptionum peremptoriarum cum triplicatione ſimul, in ſcriptis concluditor: mox ſine vlteriore ſcripto viua voce vtrimque ſubmittitor.

IDEM Aug. & Cæſ. in Ord. par. 5 tit. 48.

5. Contra executoriales arctiores ſi excipiatur, replicationi tempus ad proximam indulgetor: nec niſi ex magna cauſa vlterior procedendi terminus dator.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Iud. & Adſ.
Mem. 1572.

6. Executorialibus oppoſitæ exceptiones, etiam atq; etiam an admittendæ videantur, perpendunto: nec temere tempus ad replicandum in ſpecie præfigitor.

IDEM Aug. in Receſ. Spirenſ. 1570.

7. Publicatis atteſtationibus bina vtrimque ſcripta, neu plura producuntor; & ſic in hoc puncto concluditor.

Imp. RVDOLPHVS II Aug. in Mem. 1586. Ad
dub. Colleg.

8. In mandatis ſine clauſula contra exceptiones replicandi quidem terminus, iſque breuis quoad fieri poteſt, conceditor; ſed poſtea nullum amplius ſcriptum admittitor.

IDEM Aug. in Dep. Spirenſ. 1600.

9. Publicatis teſtium dictis, neutri parti plus duo in vniuerſum ſcripta proferendi fas eſto.

TIT. XCIII.

De Concluſione ipſo iure.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Proc.
Mem. 1575.

1. Procuratorum altero verbis in cauſa concludente, ni alter e[iſdem] eadem vel proxima audi[entia] ſimili modo concludat, cauſa pro c[oncluſa] [ha]betor, complen[dique] [Ca]ncellariæ traditor.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in [I]ud. & A[d]ſ. Mem. 1577.

2. Cauſæ capita ipſo iure concluſa, Adſeſſores nec ipſi retractanto, nec à Procuratoribus eludi ſinunto, quin id conantes puniunto, & cauſas ad referendum diſtribuendas Lectoribus committunto.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Proc. Mem. 1575.

3. In articulo reſponſionum, ni contra Exceptiones e veſtigio concludatur; pro ſubmiſſo à Lectoribus adnotator.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Conſ. 1585.

4. Procuratores, ſi qui non paruerint, illico puniuntor.

TIT. XCIV.

De Concluſionis reſciſſione.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in
Ordinat. part. 3 tit. 23.

1. Si quid poſt concluſionem incidiſſe noui, adſerentis iureiurando probabitur, eius reſciſſio in ſcriptis poſtulator, & quod æquum erit, ſtatuitor.

TIT. XCV.

De Conſortibus.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Viſitat. 1568.

1. Conſortes pauperum, eorundẽ immunitatis priuilegio ne fruuntor, ſed omnium ſumptuum viriles ſuas partes inferunto.

TIT. XCVI.

De Conteſtatione litis.

Imp. CAROLVS V Aug. & FERDINANDVS Cæſar in Ordinat. part. 3. tit. 13.

1. Litis conteſtatio etſi nomine non deſignetur, ſola libelli negatione, & petitione abſolutionis ab actione cum expenſis & damnis, perficitor.

2. Ad affirmatiuam ſimiliter repetitio libelli, vel articulati loco articulorum, vel ſimplici [illegible] da, ſufficito: eum petitione, hic admiſſionis ad vlteriora, illic, prout in libello.

IDEM Aug. & Cæſ. in Ord. par. 3. tit. 16.

3. Ante litis conteſtationem merita cauſæ fruſtra ne [illegible] putantor: ad rem pertinentia allegantor.

4. Exceptionibus dilatoriis per ſententiam reprobatis, lis illico conteſtator [illegible] ſtata acceptator.

IDEM Aug. & Cæſ. in Ord. part. 3. tit. 32.

5. In appellationum pariter cauſa, verbis perpaucis & vſitatis, litis conteſtatio [illegible] toreique appellans concluſionem ſi velit, loco petitionis termini ſubiicito.

TIT. XCVII.

De Continentia cauſæ.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Conſ. 1594.

1. Rebus controuerſis extra locum domicilii varie diſſitis, reſecandis fruſtrationum ambagibus actio velut ex cauſæ continentia recta in Camera proponitor.

IDEM Aug. in Dep. Spirenſ. 1600.

2. Aduerſus plures conſortes, quorum ſui quiſque iudicis nominandi ius habeat, ſi de certo tribunali conuenire inter Partes nequierit; in Camera proceſſus ex cauſæ continentia decernuntor.

3. Si quis cui Iudicis nominandi ex Ordinatione ius ſit, cum miniſtris vna ſubditiſve conuenientur. Camera Iudex eſto: Sin hi ad eam rem ſolam operam ita contulerint, vt non ipſi ex proprio facto condemnari, ſed geſta miniſtrorum præſtare dominus poſſit velitq́; hoc caſu domini forum omnes ſortiuntor.

4. Iuriſdictione, dandique tutoris iure inter immediatos Magiſtratus litigioſis, periculi moræ auertendi gratia ſaluoque vtriuſque litigantis iure, Camera tutorem dato.

TIT. XCVIII.

De Contractibus vſurariis & illicitis.

Imp. CAROLVS V. Aug. in reformat. Politiæ 1548. cap. 17.

1. Contractus vſurarii, pactaque illicita omnia, irrita interdictaque ſuntor: à Iudicibus quibuſuis ad quos deferentur, inualida & nulla eſſe pronunciantor: à nemine executioni demandantor.

2. Vſurarios ii qui ſimplici iuriſdictioni præſunt, quarta ſortis parte multanto.

3. Magiſtratus negligentes Fiſcalis ad pœnam duarum, trium, vel quatuor marcarum auri conuenito.

4. Emptiones redituum ad finem rationis quincuncis, ſoli venditori reluitione reſeruata celebrantor.

5. Hunc modum quidquid excedet, ſicut & alia illicita pacta, vſuraria & improba ſunto: ſuper iis nullus iudicum cognitionem interponito, ſed dicto iam modo punito.

6. Vſuris Iudaicis quiſque pro ſe Magiſtratus frænum iniicito.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Receſ. Auguſtano 1570.

7. Quæ de contractibus vſurariis ſemel ſancita perlataque ſunt, Iudex & Adſeſſores citra ſcrupulum exequuntor.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Ordinat. Politiæ 1577. cap. 19.

8. Agricolis pro frugibus vel vino pecuniam mutuari, vel prorogare, atque etiam vini frumentique reditus ab iis emere ius eſto.

9. Sed mutuum promutuumve ad æſtimationem, quæ tempore contractus, proximiſve poſt meſſem vel vindemiam quaternis denis diebus frequentabitur: Emptio ad rationem pecuniariam quincuncem refertor.

10. Qui fraudem fecerit, ſorte atque etiam honoribus & bonis quantumuis nemine quiritante, ex officio multator.

11. Iudæi commiſſoria lege in pignoribus ne vtuntor: hypothecæ, ni ſuo tempore luantur, decreto Magiſtratus ſub haſta venduntor, quod credito ſupererit, debitori reſtituitor.

12. Vſuras quincuncibus maiores Iudæi ne exercento.

IDEM Aug. in Deputat. Spirenſ. 1600.

13. Pactum, vt ceſſante in penſionum ſolutione venditore, liceat emptori ſortem cum reditibus repetere, ratum eſto: eoque nomine ſi adſint clauſulæ executiuæ, mandata decernuntor.

14. Ex mutuo id quod intereſt à die moræ debetor: & Creditori vel ad rationem quincuncem, vel quanti pluris liquidauerit, adiudicator.

TIT.

TIT. XCIX.

De Contributionibus Turcicis.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Receſ. Ratiſponenſ. 1594.

1. Subſidia bono Reipub. Chriſtianæ publico in Turcas collata, Magiſtratui cuique à ſubditis ſuis, cuiuſcunque conditionis vel immunitatis ſint, exigere ex more priſco, non tamen ſupra Cenſus ſui modum, ius eſto. Decretorum tributorum quantitate prius expreſſa, & ratione habita inopum egenorum.

2. Subditi partes ſuas viriles moniti ad diem inferunto; aut duplum præſtare coguntor: eis ſei mandata in Camera pœnalia decernunto.

3. Ipſi Status ſi in ſoluendo moram fecerint, proſcripti priuantve Imperii Regalibus, Priuilegiiſque ſunto: à Fiſcali ad videndum ſe declarari in pœnam citantor: cauſa miſſis ambagibus celeriter ad finem perducitor.

4. Citationi primæ, ſequentium omnium penſionum termini, inſeruntor: eaque prout vniuſcuiuſque dies ceſſerit, repetita, porro proceditor.

5. Proſcriptionem priuationemve Camera ſi videbitur, in pecuniariam pœnam conuertito.

6. A Penſitationis cuiuſque die intra tertiam vel quartam ſeptimanam quid à quibus illatum ſit, ad Rationalem defertor.

7. Exempti ab aliis qui non ſunt in quaſi poſſeſſione libertatis, vel ipſi, vel pro iis eximentes, citra iuris ſui præiudicium ſoluunto.

8. Poſſeſſores noui ditionum contribuere ſolitarum, earum onera ſuſtinento.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug & RVDOLPHVS Cæſ. in Receſ. Ratiſponenſ. 1576.

9. Territorii inter plures communis onera poſſeſſor domus gentilitiæ præſtato: à conſortibus partes viriles per actionem in Camera repoſcito.

Imp. CAROLVS V. Aug. in Receſ. Auguſtano 1548.

10. Eximentibus ceſſantibus, exempti ſaluo in illos regreſſu & indemnitate, tributorum nomine exequuntor.

11. Actione in exemptos intentata, eximentes, vt interueniant citantor: Camera ſummatim & de plano cognoſcito, litem intra biennium finito.

12. Condemnatis petitio moderationis ex cauſis integra eſto.

13. Probatio quaſi poſſeſſionis, quatuor vel ſummum quinque menſium ſpacio perficienda, ante litis conteſtationem admittitor: contra quam ſi pronuncietur; tamen poſtilla nihilominus cauſæ principalis ius & proſecutio ſalua maneto.

14. Qui tabulis publicis cenſi, neque eximi ſeſe conſentiunt, & onera vltro agnoſcunt, ſua voluntate ſine fraude vtuntor: contra eximentes in eo ſeſe turbantes ipſi vel Fiſcalis in Camera experiuntor.

15. Exempti qui prius onera ſubierint, eximentibus eorum onere adcreſcunto: ſecus ſi nihil antea ſoluiſſent. Quos tamen memoria extiterit ſemel iterumque contribuiſſe ii potro conſeſunto.

16. Quibus exempti ſine onere acceſſerint, iis cenſus quoque iuſto minor augetor.

17. Comitum Baronumque recens dignitate aucti ſi nec ipſi, nec eorum bona Imperio directe ſubſint, nihil Imperio conferunto: ceteri cenſentor ſalua exemptione, ſi quam ſuperiori iure iudicioque euiciſſet.

18. Prouinciæ Burgundicæ & Belgicæ Imperii protectione continentor: Geldria, Vltraiectum, Zutphaniam, Circulo Burgundico adcenſentor: omnes Imperio contribuunto.

19. Viciſſim Imperii omnes ſubditi, eadem libertatis, qua indigenæ ſecuritate fruuntor. Saluis Burgundicis Belgicique exemptionibus, iuriſdictionibus, legibus, inſtitutis, iuxta tranſactionem hoc nomine celebratam.

20. Epiſcopatus Tridentinus & Brixinenſis, cœnobiumque Murbacenſe, ad Cameræ duntaxat ſuſtentationem contribuunto: ac principali dignitate, ſuffragio, ſeſſione, iuribus priuilegiiſque ſuis fruuntor.

21. Contributiones reliquæ ab Auſtriacis, quorum ſunt in fide & clientela, eorum nomine expediuntor.

22. Circulo Rhenano ſuum ius quoad Murbacenſe cœnobium intactum relinquitor.

23. Comitatus Kirchenbergicus, Comites Schaumburgenſes, ſub Auſtriacis contributionibus comprehenduntor.

24. Comites Thubingici eorum quæ ab Imperio, non quæ ab Auſtriacis immediate tenent, nomine conferunto.

25. Burggrauius Miſnenſis perinde, vt Anhaltini Principes, contribuito.

Imp. FERDINANDVS Aug in Receſ. Ratiſpunenſ. 1557.

26. Nobiles in Imperio liberi, Ciuitateſque Hanſeaticæ, quæ nec ſuperiorem alium agnoſcunt, nec Imperii tabulis publicis cenſi ſunt, in contributionis ſocietatem alliciuntor.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. & RVDOLPHVS Cæſ. in Receſ. Ratiſponenſ. 76.

27. Electorum tamen Principumque & Statuum iure integro & illibato.

28. S[illegible] H[illegible]
p[illegible]

[illegible]

1. A[illegible] termino non [illegible] pareat [illegible]

I[illegible] Aug & C[illegible] O[illegible]

2. [illegible]lamate decreto & lapſis [illegible] tr[illegible]us) [illegible]
ſoluitor.

3. Si poſt comparitionem, libelli[illegible] ue [illegible] nem ante tamen li[illegible]
neat: proclamate [illegible] tribus) eff[illegible] beru[illegible]
tationeve lib[illegible] nteſta[illegible] me[illegible]s cau[illegible] fit[illegible]

4. [illegible] nt[illegible] ab[illegible] r actor[illegible] um R[illegible] te, [illegible]
diminutorque.

[illegible]e m Aug. & Cæſ. in O[illegible] part. [illegible] tit. 44.

5. Idem contra appellantem con[illegible] acem p[illegible] fu[illegible] a[illegible] r ſi[illegible] men Appella[illegible]
propoſi[illegible] appellationem proſequito: ſed p[illegible]s fundandæ[illegible] n[illegible] pellationem [illegible]
ctam eſſe d[illegible] ue[illegible] cta p[illegible]ora pro[illegible]r.

6. Deh[illegible] q[illegible] peterit promendum, iure act[illegible] risi [illegible] macen R[illegible] om præ[illegible]

7. Sin ve[illegible]nus omnibus vetur per [illegible] tu[illegible] m [illegible] oll[illegible] is [illegible] u, [illegible] p[illegible]
concludito: tu Iudici viſum fuerit, rem vel reiicere [illegible] d p[illegible] m vel aliud de[illegible]

I[illegible] Aug. & C[illegible] in D[illegible] p[illegible]

8. Appel[illegible]o contra Appellantem abſentem in ter[illegible], p[illegible] ſteav[illegible] m[illegible] a[illegible]
[illegible] emque petere ius eſto.

T[illegible]T C[illegible]

De Contumacia rei, vel appellati.

Imp. Carolvs V. Aug. & Fardinandvs Cæſ. [illegible]
Ordinat. part. 3 tit. 1[illegible]

1. Citatus ſi primo termino non compareat: actor proclamare petito, [illegible]
d[illegible]o.

Idem Aug. & Cæſ. in Ordin. par[illegible] [illegible]3.

2. Proclamate decreto poſt (tres iuridicas vel ad bannum, vel miſſione[illegible]
cundum rei naturam procedito: vel cauſam principalem ad finem vſq; vt[illegible]

3. Ad bannum acturus, contumac[illegible] m denuo proſcriptionis ea cu[illegible] ationi[illegible]
rato: quo emaneore, in[illegible] ciſque tribus) eff[illegible] xis, banni declaratio ſubſequitor.

4. Sin in cauſa principali a[illegible] tor [illegible] ere [illegible] aue lite liſeo petente pro[illegible]
articulis exhibendis terminus ad proxim[illegible] indulgetor, ipſe ve libello[illegible]
rum ſi forte reperito, & accuſata contumacia tempus probandi poſtula[illegible] cauſa [illegible]
proximam reiicito.

5. Si deliberatione habita articulos admittendos Iudex decreuerit, d[illegible]
arbitrariam dato: probatoria aliaque acta examinato, & ſe[illegible] am den[illegible]

6. A[illegible] torem [illegible] b ea[illegible] e[illegible] e[illegible] mbat lib[illegible] rat[illegible] ip[illegible] que[illegible]
[illegible] niſi ſub iudicii finem eiſdem condem[illegible]

Idem Aug. & Cæſ. in Ord. par. 3. tit. 45.

7. C[illegible] appel[illegible] tum contumacem appellan[illegible] in eligenda vna ex[illegible] ib[illegible]
Attamen cauſæ princip[illegible] lis proceſſu electo, eadem quæ Appellato præſ[illegible] pta[illegible]

Imp. Rvdolphvs I[illegible]. Aug. in D[illegible]putat. Spireo[illegible] [illegible]oo.

8. Citato non comparente, proclama ip[illegible]o Citation[illegible] rmino poſtul[illegible]tor[illegible]
inde ſex menſes in contu[illegible] naciam proceditor: vel [illegible] ſtæ ca[illegible] cut ita n[illegible] n fiat, [illegible]
Citatione pr[illegible]

9. In [illegible]
ſum ipſos ad bannum vel [illegible] miſſio[illegible]

T[illegible]

[illegible]tum[illegible] que [illegible] mun[illegible]

[illegible] M[illegible]

1. A[illegible]

[illegible]

2. Sea[illegible]
præ[illegible]

[illegible]

TIT. [illegible]

[illegible]

Imp. [illegible] Cæſ. [illegible]

[illegible]

[illegible] & A[illegible]

[illegible]

TIT. C[illegible]

[illegible]

Imp. [illegible] V[illegible]

[illegible]

Imp. R[illegible]

[illegible] maciæ pœna [illegible]

TIT. C[illegible]

[illegible] *atione*

Imp. CAROL[illegible] V. Aug. & FERD[illegible]ANDVS Cæſ.

[illegible]

[illegible] cludito.

Imp. MA[illegible]ILIANV[illegible] Aug. in [illegible] 4. [illegible]

[illegible] Accu[illegible] P[illegible]curato[illegible]

[illegible] agenda g[illegible] ap[illegible] fer[illegible]

TIT. C[illegible]

De C[illegible] admiſſ[illegible]

Imp. CAROL[illegible] V A[illegible] Cæſ.

[illegible] §. 6.

[illegible] eo[illegible] te c[illegible] nel [illegible] epere [illegible]

[illegible] ius te[illegible] on[illegible]

[illegible] Aug. & Cæſ. in Or[illegible]

1. [illegible] ax in non agen[illegible] pœn[illegible]

expenſis, ad [illegible] me eo ſtatu pr[illegible] [illegible] procedendi ius

[illegible] Procuratorum in eo culpa [illegible] p[illegible]

[illegible] S[illegible]

1. Pr[illegible]

[illegible] aciæ [illegible]

[illegible] rat[illegible] ca[illegible]

[illegible]

TIT. CVII.

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] unto.

[illegible] S[illegible]

[illegible]

[illegible]

1. [illegible] o manda [illegible]
iuſſis on [illegible]

[illegible] p[illegible] per [illegible] m [illegible] ep [illegible]
[illegible] ,eadem [illegible] cauſa iterabi[illegible]
[illegible] e ia [illegible] an [illegible] ta de [illegible]

[illegible] dit [illegible]. E [illegible]
ea quæ [illegible] de [illegible] itu [illegible] cœnæ, a [illegible]

4. Pr[illegible] atis pr[illegible] Exce[illegible]
gat [illegible] eunde [illegible] onis ea [illegible]
[illegible] ur.

[illegible] ntentiam cauſa cognita [illegible], non [illegible]
[illegible] præſtar[illegible] po[illegible] [illegible]

6. In man[illegible] e [illegible]
na[illegible] d[illegible] atur

[illegible] CXL

Imp. CAR[illegible] A[illegible] R[illegible]

1. [illegible] ce[illegible]
mine [illegible]

[illegible] p. R[illegible]

2. Magiſtrat[illegible] oru[illegible]
rum, [illegible] ſtr[illegible] norum [illegible]
cumque [illegible] tem [illegible]

[illegible]

[illegible]

In Senatu ad [illegible]

[illegible]

[illegible] ta ſunt, a in [illegible] reu [illegible]

[illegible] & [illegible] ab [illegible] ar [illegible]

[illegible] *[illegible] cenſione lecta.*

Imp. [illegible] & [illegible]

[illegible] cemp [illegible] m nt [illegible]

[illegible] am [illegible] aux [illegible] m [illegible]

Script [illegible] m pub [illegible] ic [illegible] factum tu [illegible]

[illegible] V [illegible]

[illegible]

De [illegible]

Imp. [illegible] A [illegible] C [illegible]

[illegible]

[illegible]

Imp. [illegible]

[illegible]

[illegible]

TIT. CXX[illegible]

[illegible] *Expenſi[illegible] [illegible]alibus.*

[illegible]

[illegible] condemn [illegible]

[illegible]

[illegible] ne [illegible]

[illegible]

[illegible] tæ, [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

TIT. [illegible]

De [illegible] pen[illegible] rum [illegible]

Imp. CAR[illegible] A[illegible] FERDINAND[illegible] Cæſ. in Ordin.

p[illegible] tit. [illegible]

D[illegible] per [illegible] s, [illegible] m [illegible] at [illegible] en[illegible] t, expediendæ t[illegible] unt[illegible].

Imp. [illegible] A[illegible]

[illegible] is, [illegible] bentur, ad [illegible] fl[illegible] n[illegible] um Rhene[illegible] & [illegible] ci [illegible]

IDEM Aug. in [illegible] ur. [illegible] nt. [illegible]

Pe[illegible] tion ſæſt mationesq; nu[illegible] c[illegible] l [illegible] nt [illegible] d mo[illegible] etam i[illegible] pe[illegible] a[illegible] em, [illegible] el ex[illegible] pecicium [illegible] etium, [illegible] m [illegible] p[illegible] por[illegible], iu[illegible] p[illegible] curatore [illegible] ignator.

TIT. [illegible] XXXVI[illegible]

De Expenſarum taxatione.

Imp. CAR[illegible] V. Aug. & FERDINANDV[illegible] Cæ[illegible] [illegible] rdin.

part. 3. tit. 5[illegible].

E[illegible] penſ[illegible] [illegible] iorum inſtantiarum, in cauſis a[illegible] [illegible] ameram d[illegible] [illegible] d[illegible] [illegible] us p[illegible] a[illegible] niſtaxant[illegible].

Sin deſerta vel non deuoluta ſit appellatio, appellation[illegible] do [illegible] cutioque ad Cameram pertinero, reliquæ inferior bu[illegible] ud[illegible] [illegible]

Aduocatorum procuratorumq; labores in taxation[illegible] æ[illegible] imat [illegible] antec[illegible] ſſum à partibus ceperint, ſub pœna viginti florenorum exp[illegible] un[illegible]

Taxationi tres vel quatuor [illegible] dices mi[illegible] pl[illegible] re[illegible] cauſæ gra[illegible] [illegible] expoſ[illegible]

Imp. MA[illegible] MILIANVS II. Aug. in [illegible] ud. Mem. 156[illegible]

Expenſæ diebus ſabba[illegible], quamdiu ſuppetent, per interl[illegible] cutoriarum Senatus [illegible] æſtimantor.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in [illegible] & adſ. M[illegible] m. [illegible]

6 In ſabbathinis cœptæ, nec finitæ taxationes, ad proximam pertexu[illegible] tor

IDEM Aug. in Conſult. [illegible] 583.

[illegible] us referentes nomina ſua ſu[illegible] ſcribunto.

I[illegible] Aug. in Mem.

8 [illegible] ſæ ni[illegible]

S[illegible] ear [illegible] la[illegible] g[illegible] [illegible] nam [illegible] æ [illegible] at [illegible] [illegible]

IDEM Aug. in D[illegible] puta[illegible] S[illegible] ire[illegible] [illegible] 6[illegible] 0

[illegible] damnis & [illegible] n[illegible] vt[illegible] intra [illegible] florenos æ[illegible] natis iura [illegible] e [illegible]

TIT. CXXX[illegible] III.

De Expenſarum ſolutione.

[illegible] CAROLV[illegible] V. Aug. & F[illegible] R[illegible] INANDV[illegible] Cæſ. [illegible]

part. 3. tit. [illegible]

1 Ex[illegible] nſæ taxatæ [illegible] luuntor [illegible] n Camera, eiuſque rei præſtandæ certum in ſententia ſemp[illegible] [illegible] pus determinator.

TIT. CXXXIX.

De Extraiudicialibus

[illegible] p. C[illegible] Aug. & [illegible] Cæ[illegible]

[illegible]

1 Sententiarum pub[illegible] rum d[illegible] nta [illegible] al te [illegible] btinentor.

I[illegible] p. RV[illegible] A[illegible] m. 1[illegible]

S[illegible] contribu[illegible] n [illegible] coque [illegible] n de [illegible]

TIT.

F.

TIT. CXL.

De Feriis.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin.
part. 2. tit. 33.

1. Feriati dies ſunto quotquot Dei Diuorumque honori ſunt dicati.
2. Tum à die XXIV. Decembris, vſque ad diem ſextam Ianuarij.
3. Rurſusque ab VIII. Iulij ad XIV. Auguſti.

4. Præter- ea à Dominica { Eſto mihi / Palmarum / Vocem Iucunditatis / Pentecoſt. eiuſq; pridie } ad Dominicam { Inuocauit. / Quaſimodog. / Exaudi. / Trinitatis. }

5. Vacationes ceteræ omnes faceſſunto.
6. Extra dominicos feſtosque dies ſanctiores, tum Relationibus ſententiisque, tum ſupplicationibus etiam decernendisque proceſſibus vacare per ferias ius eſto.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Mem. 1579.

7. Clauſula (Excluſis feriis) duntaxat de integræ hebdomadis, atque ea maioribus iudiciorum vacationibus intelligitor.

IDEM Aug. in Mem. 1587.

8. Præter dies Dominicos Feriæ à XXIV. Decembris ad II. Ianuarij, iuxta Kalendarium vtrumque celebrantor.
9. Hiſdem accenſentor dies Caniculares, XII. Apoſtolorum, Trium Regum, Purificationis, & Annunciationis, & Aſſumptionis, & Natiuitatis B. Mariæ, Inuentionis Crucis, Marci & Lucæ Euangeliſtarum, Aſcenſionis & Corporis Chriſti, Ioannis Baptiſtæ, Laurentij, Michaelis, Omnium tum Sanctorum, tum Animarum, Martini, Catharinæ.

10. Reliquæ feriæ exeunto poſt Dominicam { Eſto mihi. / Paſchatis. / Vocem Iucund. / Pentecoſtes. } cum proxima ſequenti die { Mercurij. / Mercurij. / Iouis. / Mercurij. }

11. Extra diſertis verbis expreſſas, ceteræ omnes feriæ Chori, Palatij, Vacantiarum ceſſanto.
12. Per quas ferias Iudicia de more haberi ſolita ſunt, in his porro exercentor.

TIT. CXLI.

De Feudis.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin.
part. 2. tit. 7.

1. Si de Ducatibus Comitatibusve Imperij feudis, alterutri parti abiudicandis agetur; Cæſar Iudex eſto: litem extra Imperij Germanici limites ne trahito.

TIT. CXLII.

De Fiſci Procuratore & Aduocato.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin.
part. 1. tit. 15.

1. Fiſci Procurator, vir bonus, doctus I C. Fiſcalium rerum peritus à Cæſare creator. Ei Aduocatus eruditus & induſtrius adiungitor.
2. His ſolis Fiſcalibus cauſis, nec aliis occupantor.
3. Procurator impeditus, præter proprium Aduocatum in ſuum locum neminem adhibeto.

IDEM Aug. & Cæſ. in Ord. part. 1. tit. 16.

4. Procurator fiſci arbitrio Deputatorum pareto, alias à Collegio arbitrarie coercetor.
5. Si quem ſine eorum voluntate conuenerit: expenſas de ſuo ſarcito: ceterum fiſcus ipſe, ſi ſic Camera pronunciauerit, refundito.
6. De pœnis Fiſcalibus ſine voluntate Deputatorum ne tranſigito.
7. Idem in Fiſci reditus diligenter inquirito; pœnas ex cauſa fractæ pacis potiſſimum eaſque vltro exigito: pecuniario mulctarum iam vndique contrahito: Cameræ hac in re vtitor adiumento.

IDEM Aug. & Cæſ. in Ordin. part. 1. tit. 17.

8. In ſcriptis agito: breuitati ſtudeto: legibus reliquorum Procuratorum pareto.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Dep. Spireoſ. 1557.

9. Vetuſtiores cauſas priuatas proponito, æqualitati adhæreſcito: nullius cuiuſquam præterquam Cæſaris & Ordinum è Comitiis mandato contrario inde dimouetor.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin.
part. 1. tit. 40.

10. Cameralium contributionum moratores delatos ad ſe per Quæſtores opere ad penſitationem ratæ partis compellito.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Receſ. Spirenſ. 1570.

11. Stipendium Fiſcalis Adſeſſorum ſeptingenorum florenorum, quadringenorum Aduocatus percipito.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Fiſc. Mem. 1580.

12. In cauſis exemptionum ſummarie & citra moram procedito, concluſionemque accelerato.

TIT. CXLIII.

De Fiſcalibus cauſis.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 1. tit. 16.

1. Fiſcales cauſæ ſi Ducatus, Comitatus, Territoria, Oppida, Arces concernant, ſine auctoritate Cæſaris ne tranſiguntor.

IDEM Aug. & Cæſ. in Ord. part. 2. tit. 20.

2. Cauſas omnes iure communi, Legibusque Imperij, ad Fiſci notitiam pertinentes, Fiſcalis ex auctoritate duorum Adſeſſorum Deputatorum ad Cameram deferto.

3. Si quid aduerſus Bullam auream, Pacem publicam, Mandata Cæſarea, factum fuerit: pecunia vel capite anquirito.

4. Contra eos qui contributionibus imperij inferendis moram facient, ibidem procedito.

5. Pœnas etiam in ſanctiones imperij politicas perpetratorum exigito.

6. Qui cum Turcis, vel aliis Chriſtianorum, aut Imperij hoſtibus conſilia nefanda miſcuerint: eorum ab imperio exulum omnia bona fiſco adplicato.

7. Qui alienos ſubditos ob Anabaptiſmum extorres, contra Imperij decreta receptarit, nec protinus Conſtitutiones in eos exercuerit ſciens, eius proſcriptionem maturato.

8. Si quis infeſtatis per vagos milites opem non tulerit imploratus: ab eo pœnam quadraginta marcarum auri exigito.

9. Si quid aduerſus ea dolo malo committetur, quæ de arcanis iudiciis & iudicibus Weſtphalicis conſtituta ſunt in Comitiis: mulctæ decem marcarum auri ſemiſſem ſuum fiſco vindicato.

Imp. MAXIMILIANVS I. Aug. in Receſ. Treuirenſ. 1512.

10. Alios ad Iudices exteros trahentes, Magiſtratus vel Fiſcalis ad pœnam depoſcito.

TIT. CXLIV.

De Iudicibus.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 1. tit. 10.

1. Præter actorum, indicem alium, ſiue repertorium rerum gerendarum Iudex habeto: vnde & ſuo quæque tempore, citra cauſarum partiumve detrimentum proponantur: nec res ſemel deciſæ ne quicquam inſtaurentur, ſed executioni dentur: vtque ſemel cœpta, ac aliquo caſu interrupta, ad finem prima quaque occaſione perducantur.

TIT. CXLV.

De Induciis.

Imp. CAROLVS V. Aug. in Reform. Politiæ 1548. cap. 22.

1. Induciæ quinquennes à Cæſare nulli, niſi qui teſtimonio Magiſtratus ſui, vel aliis documentis probabuntur, non vitio, ſed fortuna & calamitate ad inopiam perueniſſe, conceduntor: conceſſæ nullæ & irritæ ſunto.

TIT. CXLVI.

De Inhibitione.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Receſ. Ratiſponenſ. 1594.

1. In appellationibus à definitiuis, vel earum inſtar habentibus, inhibetor indiſtincte: Exceptis
2. I. Si cum poſſeſſorio retinendæ agatur, appellatus ſe poſſidere contendat.
3. II. Vel ſi iuriſdictio etiam rium dubia ſit.
4. III. Vel ſi appellatio ipſa, iure communi reprobetur.
5. Poſt interlocutoriam ſimplicem, extra euidés moræ periculum, damnumve irreparabile, iam tum probatum, ne inhibetor.
6. In appellationibus extraiudicialibus tum demum, cum de iuriſdictione fundata, & appellatione rite interpoſita atque introducta, lite conteſtata, aut ſaltem audita altera parte conſtiterit, inhibendi ius eſto.

TIT. CXLVII.

De Iniuriis.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Viſ. 1561.

1. Scripta iniurioſa cum pœna reiiciuntor.

TIT. CXLVIII.

De inſtrumentis.

Imp. MAXIMILIANVS I. Aug. in Ord. de Notar. 1512.

1. Inſtrumenta Notariorum hæc continento: Inuocatio diuini numinis, annus ſalutis, indictio, nomen Principis, Menſis, Dies, Hora, Locus, Locique locus, Res geſta, Teſtium nomina, & Rogatio, ſignum notarij manusque: ſin aliter conſuetudine obtinuerit; at ſaltem nomen Principis, annusque Regni ne omittuntor.

2. In membrana, non charta, verbis integris, non ſignis, numerorum ve notis; litteris Latinis vel Germanicis perſcribuntor.

TIT. CXLIX.

De inſtrumentis appellationum.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Dep. Spirenſ. 1600.

1. Non prolati primo termino inſtrumenti appellationis pœna abſolutio à citatione eſto.

TIT. CL.

De Iudæis.

Imp. CAROLVS V. Ang. in Reform. Politiæ 1530. cap. 22.

1. Iudæi clauo ſine anulo in veſte flauo & conſpicuo ab aliis diſcriminantor.

IDEM Aug. in Recel. Auguſtan. 1551.

2. Syngraphas non niſi coram Chriſt[illegible] qui cum contrahent Magiſtratu conficiunto.

3. Commerciis licitis in Mercatibus & Nundinis vtuntor.

4. Obligationum ſcripturas coram loci Magiſtratu celebranto: aliter facta inſtrumenta, viribus careoto, nec de iis cognoſcitor.

5. Actiones ſuas contra Chriſtianos homini Chriſtiano nulla ex cauſa cedunto; ceſſas amittunto.

6. Ceſſiones nulli Magiſtratus, Notarij, Scribæ conſcribunto: alioqui de officio & honoribus deiiciuntor, ceteri idem auſuri carcere, & aliis modis puniuntor.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in O[illegible] Politiæ 1577. cap. 20.

7. Iudæos nemo ditione ſua recipito, præterquam qui Regalia ab Imperio eiusve rei priuilegium habebit.

8. Si recipiet: nec tutela Iudæis, ſecuruſve commeatus, nec ipſi factum impune, ratumve eſto.

9. Sub quibus degent: hi ne enormibus vſuris, ſyngraphis vetitis, fideiuſſionibus, pignoribus, anatociſmis menſtruis, aliisve eorum fraudibus, proprij peræque alienive ſubditi opprimantur cauento.

10. Vtque abſtineant ab emptionibus rerum furtiuarum, easve Dominis citra diſpendium reſtituant, vel ſi dolo malo alienauerunt, pretium renumerent curanto.

11. Si ſcientes emerint, inſuper & pro delicti modo puniunto.

12. Mutuatam Chriſtianis pecuniam, Iudæi non ſua, ſed Germanica lingua conſcribunto, & quid & quando crediderint, quodque & quale pignus acceperint, adiiciunto.

13. Officialium cum Iudæis colluſiones contra hanc legem Magiſtratus arcento.

14. Iudæos Magiſtratus iis conditionibus toleranto, vt [illegible] commerciis temperent; & victus tamen quærendi honeſtis rationibus non deſtituantur.

15. Hac lege Ordinum Regalibus, priuilegiis, legumque condendarum iuribus nihil derogatum eſto.

TIT. CLI.

De Iudicis Cameræ creatione.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 1. tit. 4.

1. Cameræ iudice mortuo, vel munere abs ſe abdicato, Cæſar extemplo certior factus, alium ſubrogato.

2. Interim ſi neminem defunctus Adſeſſorum conſenſu ſibi deſtinaſſet ſucceſſorem: Comitum vel Baronum Collegij vnus ab Adſeſſoribus vice Iudicis eligitor: isque eo munere perfungitor, dum vel alius ſufficiatur, ipſeve in officio confirmetur: hunc in caſum alius ipſi Comes vel Baro in Adſeſſoratu ſuccedito.

TIT. CLII.

De Iudicis conditione & qualitate.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 1. tit. 1.

1. Iudex Cameræ Imperialis, Princeps, aut ſaltem Comes vel Baro, isque idoneus & peritus eſto.

2. Secularis Eccleſiaſtico ſi extet, præfertor.

IDEM Aug. & Cæſ. in Ordin. part. 1.

Idem vir ſtrenuus, in imperio Germanico natus, eiuſque legum & conſuetudinum peritus, dirigendi quoque & promouendi litium proceſſu gnarus, & auctoritate Camerales pollens perpetuóque eſto.

TIT. CLIII.

De Iudicis Cameræ munere.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 1. tit. 9.

1. Iudex iudicij totius caput & norma atque ordinationis cuſtos vindexque acerrimus eſto: reſ fide officij negligentes & delinquentes caſtigato: multas per Pedellum colligito: nemini vllius rei contemplatione parcito: denique talem ſe gerito, vt & apud Adſeſſores atque alios, honor reuerentiaque, & in exſequendo munere auctoritas inuiolata conſiſtat.

IDEM Aug. & Cæſ. in Ord. part. 1. tit. 10.

2. Iudex, eiusve vice Præſides, per Senatus Adſeſſorum relationes & ſuffragia diligenter obſeruanto, vt his omnia rite peragantur prouidento, aliena & ſuperflua amouento, celeritati & expeditioni ſtudento.

3. Sententiam efflagitantibus importune, hoc tantum reſpondento: Relatum iri ſuo quamque cauſam loco & ordine; à quo vero, quando, quove Senatu, id ſtudioſe celanto.

4. Adſeſſoribus in diuerſos Senatus diſtributis iudex, vt ſuo quiſque loco mane tempori adſit, operam dato: in auditorio communi otioſos prius congregari ne permittito.

5. Ordinem in referendis cauſis dicendiſq; ſententiis conſeruato: eximere ſe conantes ipſe Præſes ve cauſam roganto: ſæpius & ſine cauſa factitantes Conſtitutionem de Adſeſſoribus indignis experiuntor.

6. Relationes ſententiarumque dictiones ne turbato, nen interpellari ab aliis ſinito; nemini interim adſurgendi, diſcurrendi, aliena tractandi facultatem dato.

7. Iterato ſententias tum demum rogato, cum iuſta ſubeſſe cauſa videbitur.

8. In ſecunda vel tertia rogatione, priora prolixe repeti & inculcari prohibeto.

IDEM Aug. & Cæſ. in Ord. part. 1. tit. 11.

9. In audientiis, vt dictata recte excipi poſſint, ſilentium & attentionem procurato: delinquentes pro merito punito.

10. Audiendis cauſis tum antiquis, tum nouis, ordinem cum Adſeſſoribus ſtatuito.

11. Longiores inaneſque Receſſus interpellato, atque in ſcriptis agere compellito.

12. Procuratorum verba ſuperflua, celeritatemque in loquendo nimiam inhibeto.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Mem. 1562.

13. In obeundo munere adſiduum ſe rigidumque, eo tamen reſpectu quo par eſt erga id dignitatis gradusque viros, iuxta ordinationem ſeſe exhibeto.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Mem. 1571.

14. De cauſis referendis ſubmiſſionumque, vel vetuſtate, vel priuilegio diligenter inquirito, cauſaſque inuerſi ſi forte ordinis, expoſcito.

TIT. CLIV.

De Iudicis honorario.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 1. tit. 43.

1. Iudici ſi ſit è Comitum Baronumve ordine, duo millia florenorum penduntor. Si Princeps, ſolarium contemplatione dignitatis augetor.

TIT. CLV.

De Iudicis vicario.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 1. tit. 12.

1. Iudex abfuturus aliquandiu, impeditusve, vices ſuas vni ex Adſeſſoribus illuſtribus, inve eorum defectum, ex electoribus alicui conſentiente Collegio delegato.

2. Hic cum his vna, qui ſoli adeſſunt Adſeſſoribus, totius Collegij ius poteſtatemque habeto.

3. In Principum controuerſiis audiendis vel Iudex, vel Præſidum vnus ſedeto: vel iis impeditis, alius extra Collegium illuſtris quiſpiam dignitatis, iudicis iurato iureiurando, interim adhibetor.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Iud. & Adſ. Mem. 1577.

4. Iudex abfuturus, ex Præſidibus nunc hunc, nunc illum, vti volet, ſibi ſubrogato: is parere neceſſe habeto.

TIT. CLVI.

De Iudicibus Principum mutuo litigantium.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 2. tit. 2.

1. Q[illegible]
2. C[illegible]
[illegible]
n[illegible]
tantum [illegible]
3. [illegible] partium [illegible] que [illegible] cum [illegible] tam [illegible]
4. [illegible] lecto [illegible] functo, [illegible] acto[illegible]
5. Vtrimque [illegible] extra calumniam p[illegible]
6. Reus ſi no[illegible] onem, aliave ex præſc[illegible]

TIT. C[illegible]

De Iudicibus inter P[illegible] Actores [illegible] Illuſtres [illegible] d[illegible]atos Reos.

Imp. CAR[illegible] V [illegible] FERDINAN[illegible] Cæſ. [illegible]
part. 2. tit. 3

1. Act[illegible]es [illegible]m non ſ[illegible]pect[illegible]m, [illegible] R[illegible] tinento [illegible]
2. Ve[illegible]es P[illegible]s [illegible] ta[illegible]os [illegible] quod [illegible] nari pe[illegible], c[illegible] in [illegible]di[illegible]tant[illegible].

TIT. C[illegible] VIII.

De Iudicibus inter Prin[illegible]pes Re[illegible]s, [illegible] inferioris [illegible] [illegible]res

Imp. CAR[illegible] V [illegible] FER[illegible]INAND[illegible]
part. 2. tit. 4.

1. Int[illegible]s Rei, co[illegible]mento[illegible] m ad[illegible]eſſe in [illegible] eora[illegible] [illegible]m n[illegible] iudices ſe[illegible] qui oper[illegible] m ſuam [illegible]
2. E[illegible] leges [illegible] verba [illegible] un[illegible] cte ſe & [illegible] iſque [illegible] ſic [illegible] re p[illegible] iuranto.
3. O[illegible]nnes al[illegible] n[illegible] randi [illegible]exu & re[illegible]gione quantum [illegible] nus pertinet, ad finem v[illegible].
4. Co[illegible] m iſtis Re[illegible] h[illegible]beto.
5. Lis ſe[illegible] ſtri[illegible] o[illegible]gato [illegible] ab acti[illegible] propo[illegible]
6. Actor[illegible]bus, q[illegible] que p[illegible] ent, extra ta[illegible] en pac[illegible] g[illegible], h[illegible] commeandi remea[illegible] diqu[illegible] ecur[illegible] præſtato.
7. Cui hæc via non arridebit: ex ſequentibus vna[illegible] deligito.
8. I. Coram nouem con[illegible]liarius v[illegible]di[illegible]ctum, Reum ſi vel[illegible] ſedeant, vt minimum q[illegible]nque
9. II. Ex [illegible]dem ſeptem ve[illegible] q[illegible]que[illegible]os, quos vi[illegible] ſumptus miniſtrato.
10. III. Ex tribus à Reo nominandis Principib[illegible], vnu[illegible]
11. IV. Commiſſarium à Cæſare minimum ex Prælat[illegible] præ[illegible] v[illegible] pe[illegible]trato.
12. V. Nouem viros bonos Actor t[illegible]dem Reus c[illegible] ato [illegible] ex his Actor tr[illegible] iudicant [illegible]te[illegible]
13. V[illegible] Act[illegible] v[illegible] o[illegible] neque co[illegible]n[illegible] Cæ[illegible] vel al[illegible] tra[illegible] n[illegible]
14. VII. E[illegible] acto[illegible] ſupple[illegible]
15. VIII. R[illegible]s ex[illegible] hicord[illegible] ſe[illegible]
16. S[illegible] [illegible]
17. [illegible]

[illegible]

1\. [illegible] pon [illegible]

TIT. C[illegible]

[illegible] Legibus [illegible]

Imp. CAR[illegible] V [illegible] 8.

1\. [illegible] ſi Magiſtrat [illegible]

Q[illegible] late [illegible] as q [illegible] e [illegible]

[illegible] que [illegible] tan[illegible]

[illegible] neg[illegible] nt [illegible] is [illegible] l cum [illegible] ue [illegible] b [illegible] d

E [illegible] s luxu[illegible] que refrænantibus, cum [illegible] is [illegible]

[illegible] tuu [illegible] b pos [illegible] ar [illegible] rum [illegible] inſecudar [illegible]

[illegible] gnum, lap[illegible] ne [illegible] aurator [illegible] fiat, decem florenorum mul[illegible] a e[illegible]

[illegible] tores, Princ[illegible] es, [illegible] que d[illegible] e[illegible] x eſto.

TIT. C[illegible] XX[illegible]

Ad Le[illegible] d[illegible] amari

Imp. C[illegible] R[illegible] LV[illegible] V Aug. [illegible] F[illegible] RDINAN[illegible] s Cæ[illegible] in

[illegible] p[illegible]

1\. Lex diffama[illegible] q[illegible] a [illegible] x [illegible] d [illegible] latæ [illegible] ſe [illegible]

d[illegible] m & eluſione [illegible] pe [illegible] in Ca[illegible]

In cauſis fractæ pa[illegible], Im[illegible] p[illegible] e [illegible]

[illegible] m alienam [illegible] dic[illegible] n[illegible].

3\. Ne[illegible] d[illegible] atus v[illegible] l [illegible] perio ſub[illegible] imm[illegible] c[illegible] vel [illegible] g[illegible]

p[illegible] xime ſubiici[illegible] ur

4\. Atque ita, vt priuſquam citatio d[illegible] C[illegible] æ [illegible] a[illegible]

[illegible] ffamatione fiat.

5\. Proceſſibus d[illegible] s, diffamatio[illegible] q[illegible] e deinde [illegible] ba[illegible] s [illegible]

[illegible] ne perpet[illegible] ſilenti[illegible] ſtatuitor ad agendum.

6\. In Camera, ſi ve[illegible] diffamatus vel cauſæ quali[illegible] s e[illegible]

7\. In foro [illegible] ffamati ordinari[illegible], [illegible] is immediate quide[illegible] [illegible] ad [illegible] amen

[illegible] a[illegible] p[illegible] a inſtantia non poſ[illegible] i[illegible]

8\. S[illegible] d[illegible] tus nec Imper[illegible] immediate ſ[illegible] t, ne[illegible]

c[illegible] ntra d[illegible] mant[illegible] m[illegible] uinſcunque fo[illegible] nih[illegible] ec[illegible] n[illegible], er[illegible]

palis ca[illegible], ad [illegible] dina[illegible] um [illegible] r.

TIT. CLXXV

De Libellis.

Imp. CAR[illegible] V[illegible] V Au[illegible] & FER[illegible] ANDV[illegible] Cæ[illegible] in

O[illegible]

1\. Libellum [illegible]

[illegible]

2\. In cauſi[illegible] cis querelæ, ni[illegible] termino, p[illegible]

[illegible] A[illegible] Sp[illegible] S[illegible] e[illegible]

3\. Ren ab[illegible] ente [illegible] i primo [illegible]

4\. S[illegible] ad [illegible] m l[illegible] pre [illegible] d[illegible] e[illegible] pe-

ta[illegible] ctal[illegible] petitur [illegible] libel[illegible] poſt [illegible] um a[illegible] ce

ipſa in eu[illegible]

5\. Libel[illegible] ue in [illegible] u v[illegible] a[illegible] nni[illegible] permi[illegible].

6\. Termin[illegible] d[illegible] andum [illegible] b[illegible] el[illegible] cta [illegible] o [illegible] verbo te[illegible] us repe[illegible] e [illegible] di v[illegible] ex-

hibendi opt[illegible]

[illegible] ptus [illegible] n q[illegible] ita [illegible] f [illegible]

[illegible] A[illegible]

7\. [illegible] ea, ne [illegible] libe[illegible] a [illegible]

rant[illegible] q[illegible] te[illegible]

[illegible] CLX[illegible]

[illegible]

[illegible] p[illegible] Re[illegible] 8. [illegible] p. 34.

1\. Libri [illegible] niuo ſive t[illegible]

t[illegible] L[illegible] tor.

2\. [illegible] po[illegible] u[illegible] ſcri[illegible]

3\. T[illegible] tur de [illegible] e etiam to[illegible]

[illegible] o [illegible] ei ment[illegible], animaduerti[illegible]

4. Magiſtratus in eo negligentes, ſimulque Auctorem, Librarium, venditorem Fiſcalis ad Cameram deferto, arbitraturam pœnam crimini conuenientem.

TIT. CLXXVII.

De Librariis.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Receſ. Spirenſ. 1570.

1. Typographiæ nullibi, præterquam vbi Electores, Principesve ſedem aulamve habuerint, vel ſtudiorum vniuerſitates fuerint, Imperiive ciuitatibus conſtituuntor.
2. Typographi à Magiſtratu adprobantor, in Imperii de editione librorum latas leges iuranto.
3. A libellis famoſis, ſub grauibus pœnis & librorum confiſcatione abſtinentor.
4. Nihil niſi viſum probatumque à Magiſtratu imprimunto: Nomen Auctoris, ſuumque & [Lo]cum atque Annum edunto.
5. Aduerſus ea ſi quid fiet: libellis confiſcatis, Librarii, Detentores, Sparſores ſeuere puniuntor.
6. Eadem conditione picturarum famoſarum auctores diſſeminatoreſque ſunto.
7. His rebus ſeruandis, typographiæ ex improuiſo ſubinde inſpiciuntor à magiſtratibus: Si quid hi per negligentiam, gratiam, colluſionem diſſimularint, indignatione aliisque pœnis extra ordinem à Cæſare mactantor.

M.

TIT. CLXXVIII.

De Mandatis pœnalibus.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Præf. Mem. 1580.

1. Mandatis pœnæ arbitrio Præfecti Tabulario inſeruntor: ſin ex cauſa exaſperandæ videbuntur, voluntas etiam Iudicis eorumque qui mandata decreuerint, interuenito.

IDEM Aug. in Receſ. Ratiſponenſ. 1594.

2. Mandata quibus dies certa non continebitur, ſi intra annum è Cancellaria non redimentur, pro circumductis habentor.

TIT. CLXXIX.

De Mandatis cum clauſula.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug & RVDOLPHVS Cæſ. in Conſult. Cam. 1576.

1. In cauſis plene & ordinario iudicio diſcutiendis, non temere mandata cum clauſula, ſed potius citationes decernuntor.
2. Mandata cum clauſula per comparitionē ne ſimpliciter & abſolute in citationem reſoluuntor, ſed effectus duntaxat ſuſpenditor.

TIT. CLXXX.

De Mandatis ſuper pace publica.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS. Cæſ. in Ordinat. part. 2. tit. 9.

1. Vim paſſo contra pacem publicam, ad pœnas tam iuris communis quam Conſtitutionis, alteras ambasve: ſimulque vel ſeorſim de reſtitutione agere in Camera liceto: fiſci ſemper iure, pœnæque perſecutione ſalua.
2. Lite tam ſuper damnis ſpolioque, quam pœnis inſtituta, ſi ea pendente Reus ante vel poſt conteſtationem deceſſerit: heredes in inſtantiam ſuccedentes de damnis & ſpolio non ſecus ac ipſe tenentor, vel eo nomine tranſigunto.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. & RVDOLPHVS Cæſ. in Conſ. 1576.

3. Reo mortuo, inſtantia ratione banni non etiam reſtitutionis, damnorumque perimitor.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Conſ. 1583.

4. A Mandato ſuper fracta pace cum clauſula obtento, atque etiam reproducto deſiſtere, & ſi facti qualitas permittat, ſine clauſula mandatum impetrare liceto.

IDEM Aug. in Receſ. Ratiſponenſ. 1594.

5. Ex conſtitutione pacis publicæ mandata ſine cum citationibus, ſiue ſeorſim, ne ſine, ſed ex recepto ſtylo, cum clauſula exeunto.
6. Quibus caſibus ſine vi & coadunatione hominum pax publica frangi ſolet: his nec in libello narrandæ, nec in proceſſu probandæ eius neceſſitas eſto: ceteris vtrumque iuxta ſtylum requiritor, ſaltem eatenus, vt elici ex facti circumſtantiis queat.
7. Quot homines coacti ſufficiant, vt fracta pax dicatur, in arbitrio Iudicis eſto.
8. Cognitio de vi vel cæde in via publica ab vno ſolo perpetrata, non ad Cameram, ſed ordinarium forum pertineto.
9. Dolus etſi non diſerte narretur: dum tamen ea facti circum[illegible] perſpicuis demonſtretur, ad damnationem ſufficito.
10. Qualitatibus fractæ pacis ad amuſſim non probatis, Reus [illegible]

compertus, attamen in cauſa cum citationis tum & mandati abſoluitor, cauſa ad Iudicem ordinarium remittitor: Is per viam implorationis ſubſidiariæ à Camera actu impetrato, atque ex ius litem decidito, vtrique tamen parti probatio vlterior ſalua eſto.

TIT. CLXXXI.

De Mandatis ſuper pace Religionis.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Receſ. Auguſtan. 1555.

1. Ex conſtitutione de pace Religionis, non minus quam cęteris Imperij legibus, ius Cameræ dicito; idque in iuriſiurandi forma nuncupatim exprimitur.

IDEM Aug. in Iud. & Adſ. Mem. 1560.

2. In cauſis Religionem concernentibus, vtriuſque Religionis Adſeſſores, pari ſemper numero, partim vetuſtiores, partim iuniores deputantor.

IDEM Aug. in Iud. & Adſ. Mem. 1561.

3. Supplicationes ſuper pace Religionis, quam maturrime expediuntor.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Iud. & Adſ. Mem. 1579.

4. Mandata de relaxando vel reſtituendo ſuper pace Religionis, perinde, vt ſuper pace publica, ne aliter quam cum clauſula decernuntor.

IDEM Aug. in Decret. 1583. 15. Maii.

5. Supplicationes ſuper pace Religionis & publica, quarum occaſione ſæpius pares ſententiæ dictæ fuerint: adusque Cæſaris & Ordinum deciſionem, indeciſæ in Camera relinquuntor.

TIT. CLXXXII.

De Mandatis ſine clauſula.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS. Cæſ. in Ordinat. part. 2. tit. 23.

1. Mandata ne aliter in Camera, quam reſeruata Reo contradicendi facultate, hoc eſt, cum clauſula iuſtificatoria, idque in cauſis, interque Partes ad Cameram pertinentes, decernuntor.

2. Extra quam ſi quid ita iure conſuetudineve prohibitum ſit, vt citra cauſæ cognitionem pœnam mereatur: vel ſi damnum irreparabile, factumve contra Remp. aut quod tolerari ſtare nequeat proponatur.

3. His enim, aliiſque ſimilibus, quibus à præcepto ordiri iura permittunt, mandata etiam ſine clauſula decernendi & confeſtim exequendi ius, & contra non parentes pœnæ perſecutio eſto. Si quis paritione facta pœnave depenſa mandatum impugnare, eoque nomine experiri velit, in foro ordinario ipſe & aduerſarius audiuntor, ac iure dirimuntor.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Receſ. Auguſtan. 1570.

4. Mandatis iſtis citatio ad docendum vel videndum ſemper adnectitor.

IDEM Aug. in Iud. & Adſ. Mem. 1568.

5. Ne rebellandi facile miniſtretur occaſio, ſubditis contra Magiſtratus inaudita eorum informatione, ne decernuntor.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Conſ. 1583.

6. Mandata ad pœnam dupli non ſolutarum contributionum ſine clauſula decernuntor: niſi vel cum clauſula petantur, vel alia ſubſit iuſta cauſa.

IDEM Aug. in Iud. & Adſ. Mem. 1579.

7. Super operis noui nunciatione, mandata ſine clauſula, ſed eouſque duntaxat, dum de opere reſtituendo idonea cautio offeratur, decernuntor.

8. Cum mandatis ſine clauſula omnibus vel citatio ad docendum ſimul petitor, vel proceſſus negantor.

IDEM Aug. in Conſ. 1585.

9. Ad exceptiones contra mandata ſine clauſula, Procurator arbitratu ſuo vel tempus poſtulato, vel per generalia illico ſubmittito.

IDEM Aug. in Receſ. Ratiſponenſ. 1594.

10. Contra mandata ſine clauſula nullæ exceptiones, præterquam ſub & obreptionis, maleficii, banni, priuationis, & ſimiles admittuntor.

11. Mandatis ſine clauſula decernendis, narrata Conſtitutionibus iurique communi per omnia conueniunto.

12. Subditis contra Magiſtratum, niſi narratis veriſimiliter probatis, temere ne indulgentor.

IDEM Aug. in Deputat. Spirenſ. 1600.

13. His etiam mandatis clauſula, ohne Entgeldt / perinde, vt in pignerationum cauſis, ineſſe cenſetor: eiuſque vi, extorta quouis modo, reſtituuntor.

14. Mandata ſine clauſula ex Ord. part. 2. tit. 23. aduerſus Ordinum ſubditos ſeu mediatos ne decernuntor.

15. Pacti quo Creditori ſuum ſibi ex rebus Debitoris ſiue hypothecis ſeruare permittitur, verba mit Recht ad proceſſum ordinarium referuntor; ohne Recht autem, mandato ſine clauſula locum inter perſonas principaliter Cameræ iuriſdictioni ſubiectas, faciunto.

16. Inſtrumentis inſerta iuriſiurandi religio ad obligationis robur, non executionis compendium valeto.

17. Nb

17. Nihilomagis mandata ſine clauſula ob exhibitas præter Syngrapham, ſcriptas iteratasque confeſſiones decernuntor.

TIT. CLXXXIII.

De Mandatis ſuper conſtitutione pignerationum & captiuorum.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordinat. par. 2. tit. 22.

1. Immediatus ſi immediatum eiuſve ſubditos, vlla ex cauſa, extra maleficium, pignerauerit, ceperitve: in Camera mandata pœnalia ſine clauſula, de facienda in continenti reſtitutione vel relaxatione ſub ſolita cautione non vlciſcendi ſeq; ruſum ſi ſic iudicatum fuerit ſiſtendi, impetrantor.
2. His citatio ad docendum de paritione, & proponendum probandumq; pignerandi capiendive ius, vel videndum ſe declarari in pœnam mandati adnectitor.
3. Dehine in Camera tum pignerationis capturæve cauſæ, tum pœnæ commiſſæ quæſtio quam celerrime deciduntor.
4. Et ſi patet actorem iure pigneraſſe vel cepiſſe: tum is pignera reſtituta captiuosve relaxatos cum expenſis & damnis recipito; ſalua actione principali vtrique parti ſuo loco proponenda.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Receſ. Auguſtan. 1566.

5. Iſtis mandatis clauſula, Ohn entgeldt inferitor, eique paretor.
6. Pignoribus culpa vel negligentia corruptis, conſumptisve, pretiove à Domino redemptis; æſtimatio ſeu pretium loco rei reſtituitor.

IDEM Aug. in Viſitat. 1567.

7. Pignerationibus inter eoſdem ſuper eodem iure repetitis: mandatorum poſteriorum paritionis duntaxat articulus dirimitor: citationis cauſa ad primam eo nomine intentatam actionem reiicitor.

IDEM Aug. in Viſitat. 1568.

8. Exceptiones contra mandatum fruſtratoriæ ne attenduntor: paritio præciſe vrgetor: eius tota diſceptatio in nouis pertractator.

IDEM Aug. in Conſult. 1576.

9. In pignerationum cauſis poſſeſſorium retinendæ ordinarium plene deducitor.
10. Singulis pignerationibus ſingula mandata debentor.
11. Ex eodem facto tum mandatum ſuper Conſtitutione pignerationum, tum & ob cauſam fractæ pacis Citationem impetrare ius eſto.
12. Id quod intereſt, non ex natura magis rei, quam eiuſdem vſu & deſtinatione cenſetor.
13. Rei in fraudem deterioratæ eadem quæ ademptæ ratio habetor.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Iud. & Adſ. Mem. 1579.

14. Pignoribus iuramento æſtimandis, etiam ſubditorum, vniuerſitatumve nomine, quibus ea ablata, mandatum ſpeciale & ſufficiens exhibetor.

IDEM Aug. in Iud. & Adſ. Mem. 1585.

15. Subditis captis, pigneratisve, vel detrimento adfectis: tam Magiſtratus qui mandatum obtinuerit, quam ſubditi, per Procuratores vi ſpecialium mandatorum iuſiurandum æſtimationis præſtanto.

IDEM Aug. in Receſ. Ratiſponenſ. 1594.

16. Mandata ſuper conſtitutione Pignerationum, iis duntaxat caſibus quibus res tertia, minimeque controuerſa, ablata eſſe dicetur, decernuntor.
17. Ius quærendum in ſpecie exprimitor.
18. Subditi litigioſi, ſi cum neutri parere detrectent, litis plane exſortes inſonteſq; ab alterutro carcerentur: requiſitum illud rei tertiæ non vſque eo exacte perpenditor, ſed ſuper conſtitutione pignerationum mandata decernuntor.
19. Hactenus tamen ſi ipſi pignerationi cauſam non præbuerint.
20. Qui vero non ob crimen quidem ſed ex delicti tamen cauſa, in litigioſo territorio, ab alterutra Parte capti, atque in ea cauſa fuerint, vt ex præuentione puniri poſſe videantur: quoad hos, ſuperiore illa diſtinctione ceſſante, conſtitutio immutata ſubſiſtito.
21. Res ablata partim tertia, partim controuerſa; reſtitutio qua tertia eſt, nec vltra mandato iniungitor.
22. Pignerationis ab officialibus factæ ratihabitio, eo ipſo probata cenſetor, ſi dominus reſtitutionem, cum poſſit, non faciat.

IDEM Aug. in Dep. Spitenſ. 1600.

23. Venandi piſcandive iure controuerſo, extortæ occupanti feræ vel piſces pro re tertia ſunto.
24. At iure ſaltuario glandisve legendæ litigioſo, fruges legenti ereptæ pro re ipſa habetor. Cetera ſponte nata, ſi ſint fructus rei de qua contenditur, eadem lege ſunto: Sin alterius, vt ſi intuitu iuris lignandi glandes, vel tributi nomine frumentum, aut pro decimis culmi faſceſve non ſepoſiti auferantur; ad cauſam pignerationum pertinento.
25. Si propter litem de vectigali vel collecta non amplius quam ea cauſa deberi dicatur, citra perſonæ ipſius iniuriam ademptum ſit; pigneratio ne eſto. Sin cum de iure multandi certaretur, de-

linquenti

linquenti capto nil præter multam expreſſum, iſque ipſe mandato necdum obtento petitove dimiſſus citra diſpendium fuerit; hoc vero caſu multæ reſtitutio per mandatum iniungitor.

26. Alienis ſubditis vel miniſtris ſponſione obſtrictis, ne ius litigioſum vſurpent imposterum, mandato locus eſto.

27. Sin ſubditi litigioſi per carcerem non ſolum fidelitatem & obedientiam capienti iurare, ſed & alterius ſubiectionem eierare cogantur, nullum mandatum decernitor.

28. Si criminoſum in loco litigioſo ab altero iam captum alter eripiat è manibus: mandato ob id locus ne eſto.

29. Cæſorum punitorumve cadauera ex territorio alieno ob cauſam litigioſi meri imperii aſportata, pro pigneratione ne ſunto.

30. Multoque minus ſi de corpore vel veſte cæſi nihil, ſed ſola vulnerum menſura in ſignum pignusve meri imperii ablatum dicatur.

31. Si cui res nulla ablata, ceterum in Conſtitutionis fraudem corruptum quid deteriusve factum, puta retia conciſa, canes perempti, pecora damnoſe abacta, fruges protritæ abiectæve in profluentem, miniſtri vel ſubditi verberati vulneratiue aut debilitati fuerint, mandata iſtis ex cauſis decernuntor.

32. Si vini venalis cauſa hedera ſuſpenſa, alteriusve iuris ſigna deiiciantur integra & illæſa, ſimplex turbatio eſto: fracta, rupta, diſpuncta, raſa, vtcunque vnius vix æſtimanda aſſis, & triobolo reparanda pignerationibus accenſentor.

33. Patibulo, caſula, ſepi, ſimilive alia ſtructura exciſa, etſi de fragmentis nihil aſportatum ſit, ſi quid tamen ſuberit damni æſtimabilis; eius contemplatione mandatum obtinetor.

34. Quidquid occaſione pignerationis vel carceris ſumptuum damnive æſtimabilis factum erit, vti quæ cibariorum, mercedisve in chirurgos impenſæ, vel rerum interim domi neglectarum, nomine abeſſe dicentur: earum rerum omnium, non etiam ſolius terroris aut abortus in paritionem æſtimatio venito.

TIT. CLXXXIV.

De Mandatis ſuper Conſtitutione Arreſtorum.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Receſ. Spirenſ. 1570.

1. Si quis immediatus alterius immediati res ſubditosve, eorumve bona arreſtauerit, nec arreſtum oblata idonea cautione iudicio ſiſti & iudicatum ſolui, relaxauerit; arreſtatus in Camera mandatum ſine clauſula, cum adnexa citatione ad docendum, vel videndum obtineto.

2. Poſt paritionem cauſa principalis ad forum ordinarium remittitor.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Iud. & Adſ. Mem. 1577.

3. Contra Magiſtratum ex officio quietisque cauſa facinoroſos comprehendentem, ſubditisve contumacibus, mandata de relaxando ſuper conſtitutione Arreſtorum, ne decernuntor.

IDEM Aug. in Receſ. Ratiſponenſ. 1594.

4. Conſtitutio Arreſtorum ſtricte & proprie de illicitis, atque propria auctoritate, cauſa non cognita factis, capitor.

5. Ex iuſta cauſa confeſſi, iudicati, pacti, conſuetudinis, priuilegii, Nachſtewr/vectigalia impoſita, quorumve nomine peculiaribus conſtitutionibus, aut iure communi cautum erit: aliena à Conſtitutione cenſentor.

6. Sed nec quæ Magiſtratus ex officii ratione decreuerit, peteñ tertio, quæve nomine der Nachſtewr/iure hypothecæ tacitæ ſubditorum bonis impoſuerit, eo trahuntor.

7. Res arreſtata nocens, controuerſave ſit, an tertia & innocens in nullo diſcrimine ponitor.

8. De cautione ſi oblata narretur, offeraturque etiamnum, probatio alia ne requiritor: ſin pro cauſæ qualitate dubitetur, an idonea ſit: his caſibus, tum Decretis, tum Mandatis, clauſula (auff vorgehende genugſame würckliche Caution) inſeritor.

9. Conſtitutio ad eos duntaxat caſus, qui poſt eam latam contigerint, referror.

10. Expenſæ, damna, & quod intereſt non niſi à cautione oblata, quæque ex re ipſa proueniunt, computantor.

IDEM Aug. in Dep. Spirenſ. 1600.

11. Si quis per alienam prouinciam iter faciens, à magiſtratu, petente licet Parte arreſtetur; oblata cautione mandatum, dum cetera apte quadrent, decernitor.

TIT. CLXXXV.

De Mandatis auocatoriis.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordinat. part. 2. tit. 9.

1. Si quis contra Conſtitutionem pacis publicæ, vi vel armis alterum inuaſurus videbitur: eum Cæſar Cameraue inſtante eo qui vim metuet, ſeque iuri offeret, vel Fiſcali, ſub pœna Banni à vi atq; armis ad ius iudiciumque auocanto.

2. Non parentem, accuſante Fiſcali lege pacis publicæ damnanto.

3. Interea contra opem auxiliumque ferentes, pariter auocationem generalem decernunto: vicinos laborantibus ſuppetias ire iubento.

TIT. CLXXXVI.

De Mandatis de non offendendo.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. & RVDOLPHVS Cæſ. in Conſult. Cam. 1576.

1. Mandata de non offendendo, ſimul cum proceſſibus ſuper conſtitutione pignorationum decernendi ius eſto.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Receſ. Ratiſponenſ. [illegible] 4.

2. De non offendendo mandata ob minas tum decernuntor, ſi eas [illegible] antur contra pacem publicam exequi & poſſint & ſoleant: vel ſi id aliunde probabiliter v[illegible]

3. In narratis, dum periculum pacifrag.i vtcunque doceatur, vel [illegible], non omnes [illegible] circumſtantias qualitates exprimi neceſſe eſto.

TIT. CLXXXVII.

De Matrimonialibus cauſis.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Iud. & Adſ. Mem. 1570.

1. Matrim[illegible]ales aliaſque abhorrentes à ſua iuriſ[illegible]ctione cauſas Camera ne [illegible]

TIT. CLXXXVIII.

De Medico Cameræ.

Dec. 84. 18. Maij.

1. Medicus à Collegio ſtipendio Ordinum conductus, Cameralibus immunitatibus fruitor.

Dec. 86. 20. Maij.

2. Sine licentia Iudicum & duorum Adſeſſorum, ab [illegible] recedito.

3. Ex contributionibus Cameralibus annuos du[illegible]s florenos [illegible] capito.

TIT. CLXXXIX.

De Militum illicitis conſcriptionibus.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordinat. part. [illegible].

1. Si cuius in territorio, citra eius voluntatem milites pereg. [illegible] conſederint, nec Cæſaris, nec alterius certi probatique Ducis auſpiciis, [illegible] coitiones [illegible] potē[illegible] non poterit, Circuli illius Ducis opem implorato im[illegible]

Imp. FRIDERICVS III. Aug. in Reformat. 1442. cap. 5.

2. Equeſtria miniſteria quorum no[illegible] ex[illegible] Do[illegible], in Imperio ne tolerantor [illegible] & otioſi homines, nulla honeſta arte victitantes.

Imp. CAROLVS V. Aug. in Declarat. Pacis publ. 1522. cap. 15.

3. Si qua Equites Pediteſve ſuſpecti tranſire, conuenire per exploratores cogniti fuerint, convocatis ſubditis & agris omnibus ad arma, ſignoque dato examinantor: & ſi non recte ſibi conſtant, ex præſcripto legis in eos animaduertitor.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Receſ. Auguſtan. 1559.

4. Confluentes militum co[illegible] Circenſium auxilio profligantor: Ordinum ductores ad damnorum reſtitutionem, pœnaſque meritas adiguntor: læſis ſua aduerſus eoſdem opportuno tempore perſecutio integra eſto.

5. Milites paſſim per pagos & agros otioſe vagantes, mendicantes [illegible] ultra commiſſe [illegible] abſterrentor: ſi vim fecerint, competenti pœna [illegible] perſe[illegible]tione, & vbi capti fuerint, ſupplicio in eos vindicator.

6. Subditi vetantibus ſuperioribus, ſtipem hoſpitiumve ne præbento: abſcedere renuentes, vinctos officialibus tradunto: vbique cauetor, ne quod illi tales vno loco per concuſſionem extorſerint, alibi per luxum abſumant.

IDEM Aug. in Receſ. Auguſtan. 1559.

7. Cœtuum militarium, motionumque in Cæſarem vel Ordines auctores & faces, ipſo facto Bannum incurrunto, & proſcripti citra ſententiam [illegible] ſunto.

TIT. CXC.

De Militum [illegible].

Imp. [illegible] in Receſ. Auguſtan. 1559.

1. [illegible] habendi locus, nec iter per Imperium [illegible] editor [illegible] Circu[illegible]

2. [illegible] à Circulorum Ducibus [illegible] poſtulator: ſed tum deinum [illegible] Imperator.

Imp. CAROLVS [illegible] P[illegible] publ. [illegible] cap. 14.

3. [illegible] Centuriones [illegible] que Duces pro debitis [illegible] tenentor, & [illegible]

[illegible] Depoſ. [illegible]

4. Nemo intra Imperii fines, ſuis alieniſve [illegible]

[illegible] iuſſu & cu[illegible] facias, doceat [illegible] Statuunt, Nihil ſe in Cæſarem, Principes, Subditos, Clientes Imperii moliturum, [illegible] conſtitutionibus publicis per omnia [illegible].

5. Ni [illegible] Dux Circuli, Adiunctique confluentem collectam [illegible] manum fuudunto.

6. Principes Ordineſque, ſuos quiſque proprios: immediate Imperio ſubditos, qui Statibus non accenſentur Cæſar iuxta Conſtitutionem coerceto.

Imp. MAXIMILIAN[illegible] II. Aug. in Receſ. Sp[illegible] 1570.

7. Principes exteri copias in Imperio [illegible] ſcripturi, Cæſarem p[illegible] Nomina ducto[illegible] exprimunto. In Cæſare[illegible], Principes, ſubditos, [illegible] Imperii, [illegible] non verſuro [illegible] in [illegible] ablaturos, intra [illegible] clientumve fines nec dilectum habituros, nec exer[illegible] dimiſſuros, [illegible] promittunto.

8. Tribuni, Præfecti, Centuriones, Duceſque ceteri, cur, & quantum cop[illegible] collecturi ſint, ſignificanto: exe[illegible] um Imp[illegible] nec luſtratum iri, nec quidquam hoſtile au[illegible]; [illegible] latim aut manip[illegible] transiturum repromittunto.

9. P[illegible] Adiunctiſque [illegible] orum exhib[illegible] præter ſuperiorem p[illegible] pro[illegible] que, Imperi[illegible] quoque St[illegible]ibus fid[illegible]

10. Hi [illegible] data dicentur, cognoſcunt [illegible] contra Reos quam [illegible] ores, eoru[illegible] exſequuntor; vel [illegible] os ſub quibus bona [illegible] execution e appellanto.

11. Præter hæc qui operam ſuam e[illegible] Principi[illegible] caverint [illegible] Circulorum Ducibus diſſuciuntur, comprehenduntor, puniuntor.

TIT. CXCI.

De Moderat[illegible] cau[illegible]

Imp. CAROLVS V Aug. in Receſ. Augu[illegible]

1. Si qui [illegible] quam [illegible] publi[illegible] Imperii tabulis c[illegible] querelam ad Circulum ſuum de[illegible] per delegatos de cauſis grauaminum inqui[illegible] decidendis deputato.

2. Relouandi cauſæ iuſtæ ſunto: ſi cui quid de territorio poſt [illegible] æſtimationem de[illegible] ſiue inſignis quæpiam calamitas acceſſerit.

3. Moderationis arbitrium bono & æquo [illegible] quid quantumque de cenſus [illegible] que capite demi debeat, nominatim exprimito: idque [illegible] ſum iis, ad quos ea res quade agitur pertine[illegible] adſcribitor: atque ita [illegible] vtrique tabulæ cunſtituitor.

4. Sin [illegible] improbabiles ex[illegible] mabuntur; moderatio negator.

Imp. F[illegible]RDINANDVS. Aug. in Receſ. Auguſtan. [illegible]

5. Si quid [illegible] ordinem [illegible] odumque incide[illegible] Moderatores Cæſarem [illegible] ſunto, cauſam principalem ipſi decidunto.

Imp. RVDOLPH[illegible] II. Aug. in Receſ. Ratiſ[illegible] 4.

6. Ab eorum ſententia ad Comitia Deputatorum prouocat[illegible].

7. Ibi actis prioribus [illegible] libello ſummario prolatis, [illegible] neque vna facta, cauſa ex [illegible] & bono definito [illegible] Album ſeu Tabul[illegible] cenſuales re[illegible].

8. [illegible] inde P[illegible] Se[illegible] llatiſq; more maio[illegible] ventum eri[illegible] & ea [illegible] pa[illegible] Colophonem [illegible].

9. Album Imperii illud, quod anno cI[illegible] con[illegible] & [illegible] conſcriptum, [illegible] in iudicando propoſitum ſibi habento, idque niſi qua per Moder[illegible] tatum por[illegible]

TIT. CXCII.

De Monetario edicto.

Imp. F[illegible] Aug. in Ordinat. de Monet. [illegible]

1. Ex argenti marca Colonienſ[illegible] ſexagen[illegible] [illegible] mis pro æſtimatio[illegible] ciuſque eſto.

2. Omnes hinc Aquilam [illegible] pectori Imperii globum [illegible] numero cruciatorum deſignatum. [illegible] orbe Cæſaris [illegible] monetalis, eiuſdemq[illegible] bolum, & an[illegible]

3. A floreno ad [illegible] æque [illegible] ſed [illegible] cruciatorum [illegible] nores ad finem duntaxat vigi[illegible] untor.

4. Vbi de [illegible] minutum co[illegible] ceptum fuerit, pacta conſuetudineſque ſeruantor.

5. [illegible] Wirtzburgici, Wittemb[illegible] Badenſ[illegible] Sundici, ſed & groſſi & quadrantali [illegible] quotidianis permutationibus [illegible] ma-

tecta tamen & ... & precio iuſto percutiuntor. Pfenningi ... & Helleri Edicto comprehenſi ad neceſſarios vſus tolerantor.

6. Extra eos nulli alii conflantor, vel ſolutionis vice ſonguntor ſub pœna indign... Cæſareæ, & L. marcarum ... quod id contigerit, partim fiſco, partim Circulo inferendo.

7. Pfennıngos, in di... nem maiuſculorum ſummarum nemo ... or.

8. Taleri ſeu Ioachimici ante hanc legem cuſi ſexagenis octonis cruci...

9. Argentei exterarum ... um nommi poſt ſextum abhinc men... & à commerciis excluſi ſunto: deprehenſi confiſcantor, his qui eos porro ... int, ... que omnibus bonis mol...

10. Aurei floreni ... ptuaginta duo marcam Colonienſi m... quinis, vel minoris non pluris expendooror: alioqui Magiſtratib... locorum ... tantor.

11. Ducati intra Imperium ſexaginta ſeptem e Colonienſi marca conflanto... centenis & quaternis cruciatis ſub eadem pœna erogaotor.

12. Ceteri nummi aurei intra Imperium ſignati omnes exte... quoque præte... toſque æſtimatione hoc edicto definita, ſub eadem confiſca... pœna poſt ... reprobantor.

13. His rebus ſeruandis, explorandiſque monetis, C... noe... tus domooru... per Circulos bis quotannis, vel ſemel ... dum habentor.

14. Qui numos raſerint, tinxerint, conflarint, finxerint, exportarint, perm..., morte, corpore, bonis mulcantor.

15. Accuſatio publica eſto.

16. Qui ſcientes diſſimularint, duas marcas auri, pœnæ nomine pendunto.

17. Bonorum publicatorum triens Iudici, reliquus bes loci Magiſtratui, eove ſpem... lieius Monetalibus defertor.

18. Eadem diuiſionis ratio in pœnis eorum, qui dictas fraudes comperiſſe, & ... centur, ſeruator.

19. Sin vltionem omnes neglexerint, & indicium ad Fiſcalem delatum fuerit; tum ... linquentes delictorumque vindictam negligentes ſimul procedito, & multam cum ... proportione partitor.

20. Argentum & aurum infectum, vaſa quoque argentea, præterquam de auro ... probi, aurumque Rhenanum ſignatum, ne exportator vllo pacto, ſub eadem ... ruptoribus ſtatuta pœna.

21. Qui numos probos fudiſſe, fregiſſe, lauiſſe, falſificaſſe deprehenſi fuerint, ... luntor.

22. Aurificibus numos aureos vel argenteos quantum opificii exigit vſus, nec ſupra, ſciente Magiſtratu conſumere fas eſto: vendendi vel exportandi facultas ne eſto.

23. Cudendæ monetæ ius nemo alteri vendito, locato, cedito: nemo cum ... pacta cita contrahito: ſuo quiſque ſumptu pecuniam ſignato: dicto in omnibus pareto.

24. Qui contra fecerint gratia Cæſarea & iure monetæ illico exciduo...

25. Conductores iuris monetarii, decem auri marcis mulctantor.

26. Quibus cudendæ monetæ ius deinceps a Cæſare indulgebitur; huic ... gia contra eam conceſſa, vel porro conferenda, irrita & abrogata ſunto.

Imp. MAXIMILIANI II. Aug. in Receſſ. Auguſtan. ...

27. Thalerorum ſolidas, ſemiſſeſque & quadrantes formas ferre ... di cruciatis ſexagenis octonis valento, marcæ Colonienſis octaua pars ſunto. ... eadem proportionis ratione eſto.

28. Cruciatorum quinarii, horumque ſemiſſes porro intermittuntor.

29. Qui peculiares in ditionibus ſuis numorum ſpecies expreſſerint, iiſdem porro ſed ad æſtimationem puritatemque monetæ Imperialis reuocatis, vtuntor.

30. Specimina ſiue cenſuræ recens cuſorum Fiſcali mittuntor, is Edicti fraudatores ad pœnam & priuationem conuenito.

31. Numos contra ... numarias feri... otes, præter ceteras pœnas, proſcripti ipſo iure ſunto, ius monetale am... pro... prio per Circulos executionis ... tor.

32. Monetarii nec iure monetali ex..., nec alius aduerſus Edicti prohibitionem ... locanto.

33. Magiſtratus monetariarum fraudum vel parum acres ... vel par ... per, Circuli ad Fiſcalem deferunto: is pœnam de... iu... ...

34. Vocatorum ad probat... nuen... us ... bul... non conuenientibus ſumptus ... tem per ceteros fa... calis ... gnan... & per... ... repetuntor.

I... A... in R...

35. Pfennin... & H... præte... pe... nem. ... gi... nis ..., penitus ne cuduntor.

36. Secus ... C... vel Cæſar... on... te... perii damnũ domini monetales, quibus ... ...

[illegible] ſed Cæſaris exercere prohibētor: neq; niſi de voluntate Ordinum in Comitiis reſtituuntor.

37. Monetarii quoq; præter damnorum reſtitutionem, morte vel [illegible], vel ex arbitrio [illegible]

38. Eadem pœna eſto cruciatorum Semibaciorumque ſupra modum Conſtitutione permiſſum, percuſſorum.

39. Quibus eſt ius cudendæ monetæ eo non vbiuis, ſed tribus vel quatuor duntaxat locis à Circulo deſignatis vtuntor, ſub pœna indignationis, & amiſſionis dicti iuris, exceptis tamen iis qui ſuas habent proprias fodinas.

40. Monetarii & Inſpectores Circulorum inquiſitione adprobantor, iurantoque in leges monetarias cum cautione omnium bonorum, ſuique quoties exigentur ſiſtendi.

41. Eadem ipſa in numorum Examinatoribus obſeruantor; hiſque compertarum fraudum denunciatio imperator.

42. Conuentus exploratorii per Circulos quotannis duo, Kal. Maii & Octobris habentor; his omnia huic legi aduerſa prohibentor, negligentes per Circulos vicinos Cæſari nominantor, ab eoque ſuſpenſione, aliiſve remediis ad officium compelluntor: atq; conuentibus probat[illegible] eque[illegible] interesſe periculo iuris ſui monetalis iubentor.

43. Interea cuſos tis locis numos vicini Circuli, tamquam Cæſaris in ea re delegati, ad [illegible] tionem trahunto.

44. Electores quatuor Rhenani, cumque his Commiſſarii Cæſarei, annuis mercatibus Francfurtenſibus, ne quid vllo pacto in edictum committatur Senatus oppidani adiumento, proſpiciunto.

45. Argentum infectum & omnem reprobam pecuniam occupanto.

46. Idem Saxo & Brandeburgicus ſuis emporiis factitanto: Cæſari quoque in propriis & Imperii ciuitatibus, vbi opus videbitur, eadem res curæ eſto.

IDEM Aug. in Deputat. Francofort. 1571.

47. Numi aurei argenteique ſeu probi, ſeu interdicti & fiſco debiti ex Imperio ne exportantor; exteri præter edicto exceptos ſub eadem confiſcationis pœna ne importantor.

48. Quibus ſitæ ſunt fodinæ, locique cudendæ monetæ peculiares: iis aurum argentumve penes ſe natum duntaxat, aliunde partum, locis à Circulo deputatis feriunto.

49. Anglicani, Henricani, Roſtrati, Roſati Nobiles probi permiſſique ſunto: in Imperio tamen ne cuduntor.

50. Monetarias fraudes, Magiſtratus ſuis emporiis inhibento: ſin minus, Cæſar, adhibitis eius loci vicinis Electoribus & Principibus, prouideto.

Imp. MAXIMILIANUS II. Aug. in Receſ. Ratiſponenſ. 1576.

51. Qui debita vicenis quinis florenis maiora, minoribus formis diſſoluere conabuntur, earum confiſcatione plectuntor.

Imp. RUDOLPHUS II. Aug. in Receſ. Ratiſponenſ. 1594.

52. Ne quis Status alteri priuilegium monetale vendito, locatove. Si fecerit, à Fiſcali per Circulum eius rei certiore facto ad iuris ſui ſuſpenſionem priuationemve accuſator.

53. Monetarii falſi vbique locorum comprehenduntor, pœniſque ſtatutis ſubdun[illegible]

54. Monetarii monetarumque exploratores non ſolum domino, qui eos conduxerit, ſed & toti Circulo iuramento obſtringuntor.

[illegible] Aug. in Receſ. R[illegible]tiſpon [illegible]8

55. Baciorum ſemiſſes dodranteſq; formæ de[illegible]ps, done[illegible] tot ſiue[illegible]ſtant[illegible]

56. Qui formas maiores in minores conuerter[illegible]nt, per Circulos ſeuere coercentor.

TIT. CXCIII.

De Monitoriis.

Imp. FERDINANDUS Aug. in Mem. 15[illegible]9.

1. Procuratoribus nomine æitum [illegible]urum laborum monitoria; ob pacta ſalaria, citationes ſimplices decernuntor.

TIT. CXCIV.

De Monopoliis.

Imp. CAROLUS V. Aug. in R[illegible]nat. Pol[illegible] 1548. cap. 18.

1. Monopolia hiſque ſimilia pacta in toto [illegible] iniuſta & reproba ſunto. Ea qui fecerint, eorum bona meri Imperii dominis confiſcanto; ipſis nulla vſpiam ſecuritate [illegible]tor.

2. Societates iuſtas coire negotiatoribus citra fraudem liceto.

3. Hanc legem Magiſtratus [illegible] b[illegible]onorum amiſſione, rigide exercento. Negligentes Fiſcalis officii admoneto; uſque intra menſem non parentib[illegible] eos qui d[illegible] querint ipſe iure iudicioque perſequitor.

4. In Camera conuentis nullæ ex[illegible]ptiones dilatoriæ, declinatoriæ, vel auocationes competentiæ [illegible] nulla indulgentor.

5. Ipſi etiam Magiſtratus inſtante in Camera F[illegible], centum marcis auri mu[illegible]ctantor.

6. [illegible] bonorum ademptorum quadrantem, ope Magiſtratus vel Cameræ cap[illegible] ſocii criminis [illegible] impunitate contentiſ[illegible]nto.

7. His omnibus caſibus ſummariè, citra reſtitutionē, Supplicationem, Inhibitionem, Aſſeclationemque & alias fruſtrationes cognoſcitor.
8. Hac lege omnes in Imperio negotiatores, Principes, Proceres, Vrbes & Vniuerſitates [illegible] tor: priuilegiis omnibus hac parte abrogatis.

N.

TIT. CXCV
De Neglectis.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Iud. & Adſ. Mem. 1557.

1. Neglecta Iudicis, reliquorum more inter Adſeſſores præſentes ne [illegible] tioni Ordinum in ærario relinquuntor.

TIT. CXCVI.
De Notariis publicis, eorumque officio.

Imp. MAXIMILIANVS I. Aug. in Ordinat. de Notar. 1512.

1. Infideles, ſerui, infames, imperiti, interdicti ſacris, proſcripti, inteſtabiles Notarii ne creantor.
2. Aduerſaria ſua Notarii manu propria fideliter conſcripta, inſtrumentiſque [illegible] diligenter ſeruanto, & poſt ſe relinquunto, fidem inſtrumentorum, ſi ſit opus, ſuppletura.
3. Ea cauſa ne volentibus quidem Partibus, ita prorſus delentor, quin legi ſemper valeant.
4. Non niſi res coram ſe teſtibuſque ipſo rogato tempore geſtas, propriiſque ſenſibus perceptas in Aduerſaria vel Inſtrumenta conferunto: ſed viſorum auditorumque, ſuum, reliquorum ſenſuum teſtium iudicium referunto.
5. Etiam de Mutorum actibus, nutuque & ſignis, rogati teſtificantor.
6. Inſtrumenta abs ſeſe concepta, per alium, dum ſua tamen manu ſubſcribant, exaranto: protocolla ipſi extendunto, aut ni poſſint, alteri ad verbum dictanto.
7. Aduerſariis clauſulas ſubſtantiales, ſaltem ſummatim, ex iure moreve, maximeque renunciationum, inſpergunto: ſed eas contrahentibus prius perſpicue interpretantor, idque in omnibus negotiis, quæ ſcripto perficiuntur, obſeruanto.
8. In formandis deſcribendiſve opera aliena inſtrumentis, à fraudibus, in vnius ſæpenumero literulæ corruptione latitantibus, etiam atque etiam cauento.
9. Rogati, niſi Doctores, Senatores, Monachi vel Clerici ſint, operam ſuam nemini neganto.
10. Quas illi tamen res vltro ſuſceperint, earum Aduerſaria edunto, culpamque ſi quam commiſerint, luunto.
11. Officium poteſtatemque ſuam ſupremo Principi acceptam ferunto: alteri ne reſignanto.
12. Sine Iudicis auctoritate iuſtiſve cauſis, neque ſua ſigna mutanto, neque ſigillo alieno inſtrumenta ſubnotanto.
13. Inſtrumenta ex ſuis Aduerſariis, vt volent; ex alienis, verbis iiſdem exſcribunto: [illegible] Iudici permittunto.
14. Si quid caſu inductum inſcriptumve fuerit: eius in ſubſcriptione mentionem faciunto. Protocolla amiſſa ex inſtrumentis iam editis, vel teſtium dictis reparanto.
15. Errores præcauento: damnave inde orta ſarciunto.
16. Inſtrumentorum iam editorum vitia, non niſi Iudice auctore tollunto.
17. A quibus rogati fuerint, ipſis, Procuratoribuſve, heredibuſve, ſemel ſponte; iterum, ſi [illegible] quorum intererit, (maxime ſi quid dubii controuerſiæve vel fraudis inciderit) citati, iuſſique à Iudice inſtrumenta conficiunto.
18. Noctu ſine iuſta cauſa, vel clanculum ne rogantor.
19. Teſtamentis componendis, ob magnitudinem periculi, curam atque induſtriam præcipuam impendunto.
20. Actoria, Procuratoriaque Inſtrumentis recte cum ſuis clauſulis inſerunto: iuſiurandum [illegible] cum conſtitutionibus explicanto.
21. Appellationes vnde & quomodo interponi debeant, docti noſcunto.
22. Iuris qua ad ſuum munus ſpectat, periti ſunto: in difficilioribus peritiores conſulunto: [illegible] qui damnorum æſtimationem ipſi ſubeunto.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſar. in Ordinat. part. 1. tit. 39.

23. Notarii quibus cauſis ex officii ratione adhibiti fuerint, in his à ſollicitando, procurandoque abſtinento.

TIT. CXCVII.
De Notariorum albo receptione.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordinat. part. 1. tit. 39.

1. Notarius, niſi qui fidei & induſtriæ teſtimonium à ſuo Magiſtratu cum manu ſimul & ſigno ad Cameram miſerit, alboque receptus ſit, exequendorum proceſſuum ius ne habeto.
2. Si quis citra documentum à Camera examinatus, alboque inſcriptus fuerit: huic facultas eadem eſto.

Imp.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Dep. Spirenſ. 1557.

1. Documenta ad Cameram miſſa, à Iudice, Adſeſſoribusq; duobus & Præfecto Tabulario exhibentor: quod hi ſtatuerint, ratum eſto.

IDEM Aug. in Viſ. 1560.

2. Nullus Notariorum Cameræ albo inſcribitor, qui non ante per Deputatos in Camera bona fide examinatus, & idoneus repertus fuerit.

IDEM Aug. in Viſ. 1561.

3. Iudex & Adſeſſores ex loci diſtantia, & aliis circumſtantiis an Magiſtratibus de Notariorum examine induſtriaque & fide atteſtantibus adquieſcendum, an ipſi coram adeſſe iubendi ſint, æſtimanto.

TIT. CXCVIII.

De Notariis Cameræ.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 1. tit. 29.

1. Notarij ſuas vices ipſi, non per alios niſi graui de cauſa obeunto: in Senatu atque Iudicio & Cancellaria idem quod Protonotarij, iuſſi factitanto: his vt ſuo tempore ſuccedere poſſint, ſemet dignos præſtanto.

2. Acta concluſa cum Lectoribus vna feſtine complento: vt ſubmiſſiones in cauſis ſpolij, purgationis, & executionum præ alijs referendæ dentur, prouidento.

IDEM Aug & Cæſ. in Ord. part. 1. tit. 18.

3. In Protonotarij abſentis vel impediti locum, Notarius iudicio à Præfecto adhibetor.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Viſ. 1556.

4. Duobus prioribus, Tertius Actis complendis, Fiſcalibusque cauſis adiungitor.

Imp. Aug. in Notat. Mem. 1557. 17. Aug.

5. Cui Repertoriorum cura incumbet, in Protocolli indice conferendo ſcribis adiumento eſto.

6. Sententiarum codicibus repertoria propria conficiunto.

7. Alienis tractandis, à rebus gerendis officioque abducuntor: crebrius abeſſe parcunto: tempore per ferias manus operi admonento.

8. Menda inſcriptionum, erroreſque Procuratorum, Præfecto indicanto.

TIT. CXCIX.

De Nullitate.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 3. tit. 34.

1. Nullitas ſimul cum iniquitate ſententiæ proponitor alternatiue, ita vt nulliter primum, tum deinde ſi nullitas nulla appareat, iniuſte iudicatum eſſe intendatur.

2. Sed ob nullitates, niſi cauſæ principali irreparabile damnum inferant, proceſſus priores à Camera ne reijciuntor: verum ex iiſdem cauſæ deciſio eruitor.

3. Nullitas incidenter propoſita cum iniquitatis quæſtione iiſdem terminis vna agitator, & cauſarum appellationum more procedito.

4. Niſi ſi tam euidens nullitas ſit actorum prioris Inſtantiæ, quæ ratificari in poſteriore non poſſit: hoc quidem caſu, vel ante litis conteſtationem, atque etiam ex officio ſuper ea pronunciator.

5. Si nulla interiecta appellatione, nullitatis querela ſeorſim & ſola inſtituatur: ad inſtar cauſarum extraordinariarum ſimplicis querelæ peragitor.

6. Nullitatum cauſæ, vtroque caſu in ſpecie per Procuratores deſignantor.

TIT. CC.

De Nunciorum Cameræ receptione.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 1. tit. 36.

1. Cum Nunciorum relationibus fides habeatur, in iiſque proceſſus contumaciæ fundetur: nullus deinceps à Iudice & Adſeſſoribus in nunciorum numerum recipitor, de cuius fide, probitate & induſtria, notitiaque litterarum non conſtet: inhabiles & inepti dimittuntor.

2. Numero duodecim vel plures ſi ſit opus, conſtituuntor.

Imp. RVDOLPHVS II Aug. in Præf. Mem. 1585.

3. In locum equeſtrium pedeſtres ſi ſint apti, præ aliis ſubrogantor.

TIT. CCI.

De Nunciorum officio.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 1. tit. 37.

1. Singulos equos ſuo ſumptu alunto.

2. Litterarum & executionum ſcribendarum gnari ſunto.

3. Quem ordo tanget, adſiduus pro Cancellaria præſtolator; itineri paratus & accinctus eſto.

4. Mandato accepto protinus diſcedito: nec dum ad [illegible] plane reperiet, niſi ex cauſa & permiſſione Deputati.

5. Proceſſus à nemine præterquam nunciorum Magi[illegible], eiusve iuſſu [illegible] permiſſione ab eodem impetrata, & eius c[illegible]pta.

6. Reuerſi recta eundem adeunt[illegible], & factæ executionis lib[illegible] ſubſcribunto.

7. Pecuniæ in com[illegible]une redigendæ, rationes ei reddunto, [illegible]dunto [illegible] dictum ve.

8. Argentum [illegible] à partibus acceperunt, deferendum [illegible] rocuratores [illegible] reſignanto.

9. In exſequen[illegible]o m[illegible]deſte ſe gerunto: accepti durius pla[illegible]te neceſſitatem [illegible]

10. Supra mercedem debitam partibus ne quid extorquento: nec ſe inuicem, [illegible] malaſide circumueniunto: Conſtituto ſalario contenti ſunto.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Mem 1585.

11. Creditoribus ſuis pixidem communem ne ob[illegible]anto: pecuniam fid[illegible] ſuæ à Partibus commiſſam propriis neceſſitatibus ne impendun[illegible]: [illegible]demn[illegible]tatis nomine prædes ad ſummam CCC. plus minus florenorum cenſente iudice dare iubentor.

I[illegible]M Aug. in Præſ. Mem. 1586.

12. Impedimenti ſi quod in itinere inciderit fidedign[illegible]um documentum domum ſecum reportanto, & Cancellariæ exhibento.

TIT. CC[illegible]I.

De Nunciorum teſſera.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERD[illegible]ANDVS Cæſ. [illegible] part. 1. tit. 35.

1. Nuncij pedeſtres, acceptum vltro vel à Partibus, Procuratoribusve, Cæſareum [illegible] appendunto. ſi fecerint, aliis exemplo plectuntor.

2. Attamen priuatis negotiis, extra proceſſuum imperialium executiones, obeun[illegible] Procuratoresve à Magiſtro nunciorum petitum obtine[illegible], ac poſt hun[illegible] reditum [illegible]ne m[illegible].

TIT. CCIII.

De Nunciorum mercede.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDV[illegible] Cæſ. in Or[illegible]n part. 1. tit. 47.

1. In octona profectionis, non etiam reuerſionis miliaria floreni ſingul[illegible] XVI ba[illegible] pro executione facta vn[illegible] florenus; pluribus eodem loco, florenus; diuerſis, tri[illegible] quadrantes quot f[illegible]nt loci adeund[illegible] ſoluuntor.

2. E diuerſis diuerſorum proceſſibus, totidem [illegible]nerum mercedes percipiunto: vnius quæſtum ſibi habento, reliqua Nunciorum Magi[illegible]ro ex iur[illegible]urandi fide reſtituunto: is eam pecuniam diligenter conſignatam, pixidique iniectam [illegible]um Concordiis vna inter unn[illegible] [illegible]ualiter partitor.

3. Pro manſionibus iiſdem locis, ſine partium iuſſu, nihil capiunto.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Vi[illegible]l.

4. Si quis nuncium in vnius proceſſus g[illegible]atiam cuius merces ob annon[illegible] m[illegible]to non ſufficiat, proficiſci volet; is cum eo hoc nomine conuenito: ſin p[illegible]ces[illegible] proceſſus, ſupra præſcriptum nihil exigitor.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Receſ. Spiren[illegible].

5. Propter difficultatem annonæ, nuncius viceni bini floreni annui p[illegible]

IDEM Aug. in Proc. Mem. 15[illegible]4.

6. Equeſtribus in miliaria cruciatos denos exigendi hinc ad annum proximum gra[illegible] permiſſioque eſto.

IDEM Aug. in Proc. Mem. 1575.

7. Procuratores nunciis ſuorum proceſſuum cauſa ablegatis, tum itineris, tum executionis mercedem ſoluunto.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Nunc. Mem. 1585.

8. Nunciorum cum Procuratoribus de ſua mercede controuerſiæ, de plano, [illegible] libellorum longas ambages dirimuntor.

9. Iiſdem [illegible]on bini in miliaria ba[illegible] [illegible]iſſimis [illegible]e[illegible]tis definiti porro quoque [illegible]dantur.

IDEM Aug. in [illegible]ax. 585.

10. Tabellariorum aliorum arbitraria opera eſto. His pro ſitu regionum, perſonarumque & [illegible]rum circumſtantiarum ratione, ſeſqui vel bini ad ſummum bacij in miliaria æſtimantor.

IDEM Aug. in Decret. [illegible]unc. 1600.

11. In communionem collatorum in [illegible]dem, ſoli [illegible]ueſtres, at non pedeſtres veniunto.

TIT. CCIV.

De Nunciorum Magiſtro.

Imp. CAROLVS V. A[illegible] & FER[illegible]DVS C[illegible]

Proceſſus expeditos equeſtri nuncio ... committendos demandato; nec ſiſtito vel à Procuratoribus in Cancellaria ... & quando velint committi.
2. Ordinem & æqualitatem inter nuncios ... proceſſus cuique commiſſos, reduciſque relationem ſibi factam diemque reditus adnotato: & a nuncio ſubſcribendam curato: quæ ſupra ſimplicem ... cceperit, ptndi inferre iubeto, & inter omnes per trimeſtria diſtribuito.
3. Nuncios commiſſione accepta, di cedere è veſtigio iubeto.
4. Quotquot ſuos proceſſus non per Cameræ nuncios exſequentur: ab his Concordiæ nomine ... bacios, vel quantum æquum erit exigito: id conſignatum, teſtatumque ... quoque menſe Nuncius diuidito.
5. Audientia ... ouarum ad ... to: quas executiones ſine ſuo iuſſu permiſſuve factas animaduerterit, poſtridie ... Senatu indicato.

Imp. ... RDINAN ... ng. in Nunc. Mem. 1557.

6. A cancellaria ne abſcedito: ſententias ſubſtitutis prælegere ne grauator.

Idem Aug. in Mem. 15..

7. Executiones minus legitimas ne recipito, ne ... ſubſcribito.

Idem Aug. in Mem. ..9.

8. Sed nec præſcribito, nec niſi ubi opo ... nſcriptas ſubſignato.

Imp. R ... D ... PHVS II. Aug. in Præf. Mem. 1586.

9. Proceſſibus poſt termini vel ... atalium ... ipſum reproductis, diem flagitatorum, adeptorum, nuncioque commiſſorum adnotato ... ul quo ... e nuncius redierit, quo proceſſus executos Procuratori reſtituerit, admoneto.
10. Proceſſus plures quam vt iuſto tempore inſinuari poſſint, ſimul ... ni ne committito.

O.

TIT. CCV.

De Obſidum ſiſtendorum cautione.

Imp. CAROLVS V. Aug. in R... rm. Politiæ 1548. in princ.

1. Inſtrumenta cautionem continen ... ſiſtendi, extra Imperij ditionem ne alienantor: neve ſubditi Imperio, extra eius fines eo nomine euocantor. Alioqui ne euocati parere tenentor: & delinquentes dimidiam ... ſummam amittunto, inter Magiſtratum loci, & venditorem æqualiter partiendam.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Ord. Politiæ ... cap. 17.

2. Obſidum ſiſtendorum obligatio, in futuris contractibus ... inſtrumentis, publica lege prohibita, ſublataque, & ſi fiat, nullius poſthac momenti eſto.

TIT. CCVI.

De Opificum pactis vel inſtitutis.

Imp. CAROLVS V. Aug. in Reform. Politiæ 1548. cap. 3..

1. Opificum in certum & vniforme manu pretium conſpirationes ne permittuntor, ſed à Magiſtratibus puniuntor.
2. ... rum, ... num, Molitorum, Publicanorum Tibicinum Tubicinumque & Bal... rum ... liorum, vitaeque probi ... opificum conſortiis & ... n...
3. Opifices ... ue in oppidis nomina ſua apud eius artis ... tribusve viatorem, ſociosve, iuniores ... profitentor, hi de conditione idonea proſpiciunto.
4. Muneri ... dandi aduenientij viatici ... mos prauus faceſſito.
5. In... ... uenerint, ordinarij iudicis ... eſt ... contumax idem & contumeliæ ... amtiabetor ... ue.
6. ... ab eiuſd ... opificij conſortio ne arcentor, ſed ad finem vſque ... is admittuntor.
7. H... quiſquis ... iterit, vbique gentium ab exercitio propter artis excluditor ... appellatio cuique ſalua eſto.
8. De conn... ratione pacta ne ... euntor: æqui ... tamen in eo præbendo Magiſtratu ſuas partes interponente ...

Imp. FERDINANDVS Aug. in Receſ. Auguſtan. 1559.

9. Controuerſiæ ... eſtium, ... ectæ ... nt, in eo foro vbi Rei deprehendentur, commorabuntur ve, proponuntor.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Receſ. Auguſtan. 1566.

10. Leges de opificibus latas, Mag... decem marcarum auri fiſco inferendarum, exſequuntor.

TIT. CCVII.

De ... ione Cameræ.

Imp. FERDIN... Ordin. Cam. in prolog.

1. Ordinatio Cameræ anno ... gata, omnib. præcedentibus, ſimul & Reſcriptis, Com-

Commiſſionib[illegible] Aduocat[illegible] ,Iu[illegible] [illegible] ,[illegible] natot & obtinet[illegible]

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINAND[illegible] Cæſ. in [illegible]

part[illegible] tit. [illegible]

2. Ordinationem Cameræ in Comitiis anno [illegible] X[illegible] tamque, & anno L V. recognitam atque [illegible] ectuſam ignorare [illegible]

TIT. CCVIII.

De Ordinatione [illegible]

Imp. CAR[illegible] VS [illegible]. Aug. in O[illegible]

1. Ordinatio Criminalis, die peinliche Halßgerichts [illegible] tamilli, quam iuri æquitatique & conſuetudinibus probatis [illegible] te, [illegible], & promulgator.

2. Electorum ordinumque conſuetudinibus n[illegible] abrogat[illegible]

TIT. CCIX.

De Ordinatione [illegible] tica.

Imp. CAROLVS V. Au[illegible]

1. Miniſtros ali[illegible] os [illegible] is, niſi prolato prio[illegible] d[illegible] m[illegible]

2. [illegible] duobus internunciis exa[illegible] inquiſitione teſtimon[illegible] ibento.

3. Deſertores con[illegible] gum [illegible] ulte[illegible] lennnesque nullibi tolerant[illegible] multantor.

4. Inopes quæque ciuitas ſuos alito: mendicos arceto: al[illegible] niſi e[illegible] pia egeno[illegible] elogio, ne dimittito.

5. Noſocomia vt farta tecta ſint, recte [illegible] tai[illegible] nes[illegible] reditus non alio quam ſuſtentatio[illegible] pauperu[illegible] pi[illegible] pe[illegible]

6. Impoſtores, qui ſe Zigenos nominant, q[illegible] hoſtium nuſquam [illegible] mperio locum inueniunt[illegible]

7. Omnes c[illegible] a alicuius incommodum ha[illegible] nantor, donata amouentor: Quibus ſuus non extabit Domi[illegible] iunt[illegible]

8. Tibi[illegible] nes, Tubicines, [illegible] dictores Principum procerumve, [illegible] lorum ſubditi[illegible] cum & [illegible] ellari pr[illegible] hibentor.

9. S[illegible] Mi[illegible] um, V[illegible] Cantoru[illegible] q[illegible] lar[illegible] cu[illegible] n[illegible] co[illegible] a[illegible] o.

10. [illegible] p[illegible] ſſim [illegible] p[illegible] lubit[illegible] emſunto.

11. Mul[illegible]

12. Ord[illegible] lia ab imperio habent moderat[illegible] d[illegible] aug[illegible]

I[illegible] in R[illegible] ceſſu Auguſtan[illegible]

13. O[illegible] C[illegible] rum conſuetudines [illegible] uator.

14. Diplomata Z[illegible] nis commeandi per imperij prouincias [illegible] ne [illegible] fides pro non [illegible] hab[illegible] o.

[illegible] RVDOLPHVS II. Aug. in Ordin. P[illegible]

15. Fam[illegible] m, [illegible] am, Operariorum mercedibus atque operis [illegible] conditione mo[illegible] um p[illegible] o.

16. N[illegible] orbo vel debilitate coacto mendicare perm[illegible]

17. Me[illegible] os victui parand[illegible] apt[illegible] patentibus abſtrahito [illegible] ue adhibe[illegible]

18. [illegible] s peregrinos arceto: vali[illegible] in[illegible] xempl[illegible] punit[illegible]

TIT. CCX.

De Ordine.

Imp. F[illegible] NANDV[illegible] in Merg. 1559.

[illegible] Quem quisque in Senatu [illegible] locum ab initio ſemel [illegible] eu[illegible] ro, ne deſerito.

P.

TIT. C[illegible]X[illegible]

De P[illegible] publicæ conſtitutione.

Imp. CAROLV[illegible] Aug. in Declarat. Pacis publ. 1548.

1. N[illegible] cauſa[illegible] prætextu[illegible]

2. Nemo poſſeſſionem iusve alienum per vim [illegible]ataque manu [illegible], abalienato, vel in Magiſtratum concitato, aut contra morem Maiorum, [illegible] Magiſtratus in patrocinium clientelamque ſuſcipito.

3. Omnes ſuis rebus quiete fruuntor; ſuis invicem ſubditis itinera tuta præſtanto: [illegible] atque iniurias arcento.

4. Pacirupis nemo ope conſiliove adeſto: oppida, arces, pagos, villas ne expugna[illegible] ferro vel flamma graſſator, auxiliove quo quid eorum fiat eſto. Nemo eoſdé tecto, [illegible] dolo malo, nemo tolerato. Non ferro res, ſed foro repetuntor.

5. Indictæ hoſtilitates per vniuerſum imperium dehinc ſublatæ auctoritate Cæſarea ſunto.

6. Pacem hanc omnes imperio ſubditi per iusiurandi debitæque fid[illegible] ſub [illegible] ſolum, nec non ſub pœna bis mille marcarum auri, amiſſioneque iurium & priuilegiorum à S. Imperio indultorum, religioſe conſeruanto, ſuisque imperanto.

7. Qui contra faxint; laici quidem præter ali[illegible] pœnas, ipſo etiam facto in proſcriptionem incidiſſe cenſentor, Cæſarisque vel Cameræ ſententia l[illegible]gitime de[illegible]larantor.

8. Eccleſiaſtici vero à ſuis Prælatis coercentor, reſtitutionique adſtringuntor. Ni fiat, vtrique à fide & protectione Imperii excluduntor, à Cæſare velut pacifragi, nec defenſionem, nec tutelam expectanto, [illegible] purgati [illegible] tegra eſto.

9. Cæſar & [illegible] Ordine[illegible] ficuti fid[illegible] & iureiurando, quo S. Imper[illegible] tenentur, cauerunt, ita aduerſus hanc pacem, ne [illegible] in perni[illegible] machinantor, nec ali[illegible] in ea re ſuum commodanto; ſaltem al[illegible] alterum, vi prop[illegible], idemq; officiales & ſubd[illegible] iu[illegible] tento adſtringu[illegible]

10. Contra hanc pacem ſiuit pacta, & obligationes quale[illegible] ta[illegible] ſunto; reliquis earum capitibus, hinc nihil [illegible] decedito.

11. Ipſis quinetiam Cæſareis priuilegiis, immunitatibus, conſ[illegible] quæ huic legi aduertantur, omnibus dero[illegible].

LEX [illegible]XII.

De Pace publica [illegible], [illegible]

Imp. F[illegible]R[illegible]NANDVS Aug. in Recel. Au[illegible]n.

1. [illegible]o magis & propriæ ditiones d[illegible] & [illegible] laborantibus ſuccur[illegible] inſtructique armis ſunto.

2. Pacis tuendæ Circu[illegible]us quiſque pro[illegible]ium Ducem ſuo [illegible] videbitur, ad[illegible]to.

3. Hi del[illegible]tum [illegible] pars ſiue Status illius C[illegible]i, gr[illegible] in p[illegible] mercede ſubeunto: ne quid pax publica de[illegible] capi[illegible] ouideu[illegible] inte[illegible]to: ſubſidia Circuli non in rem ſuam, ſed quo d[illegible]ſtinata eru[illegible]o.

4. Principes fide ſiue ſponſione, cet[illegible] iureiurando Circulis deui[illegible] his nexibus, ſacramentisque, niſi qua Cæſari & Imperio obſtr[illegible]i, quantum [illegible] ad adminiſtrationem attinet, exſoluuntor.

5. Concurſum [illegible] & tumultus comprimun[illegible]; pericula imminentia auertunto: de modo auxiliorum inter ſe ſtatuu[illegible] à Circulibus Ordin[illegible].

6. Si vis maior ingrue[illegible] duorum Circu[illegible] & adiunctoru[illegible], cumque his conſilium commune capiunto. Neceſſitate vrgente [illegible] tres duos Circulos contiguos adhibento.

7. Horum omnium ſingulorum ve collectis eductisque copiis cauſam Cæſari ſignificanto, [illegible] ſegnius quod vſus exiget, adminiſtranto.

8. Si coactis in vnum quin[illegible] Circulorum auxiliis, etiam tum parum cautum [illegible] ſed Circulo[illegible] vires neceſſariæ videbuntur: res ad Electore[illegible] Mo[illegible] deferto[illegible] Cæſaris Electores, Ordinesque Deputatos Francofurtum ad Con[illegible] vocato, in [illegible] rei ſumma deliberator.

9. Quod illis viſum fuerit, effectum dator.

10. Si nec omnium Circulorum auxilia præſidio ſuppetent: Cæſar porro conſulitor: & ex auctoritate Electorum, Imperij Comitia indicito.

11. Electores & Deputati [illegible] plurium ve abſentia inſtitutum ne deſeru[illegible]nto.

12. Circenſes etiam Duces, quarum rerum cauſa conuenerint, [illegible] parte emanente, dum ne minus [illegible]t quam ex ſingu[illegible] ternis terni, hoc agunto.

13. Quod parti mai[illegible] placuerit, perinde vt ſi omnes adprobaſſent, ratum eſto.

14. Hæc in periculis iam præſentibus, [illegible] impendentibus geru[illegible].

15. Duces & Adiuncti, ſi è Republ. eſſe cenſebunt, etiam de pace, [illegible] voluntate [illegible]ſorum, quorum ve intereſt, tranſigunto.

16. Superioritatem in Circulos, auctoritatemve, præter eam, quæ hac conſtitutione defertur, ne exercento, neve ſibi vindicanto.

17. [illegible] Circulorum [illegible] mittuntor: vel ipſi ſuo ſe abdicanto[illegible] intra annum auſpicati[illegible] menſibus præ[illegible]

18. Adiun-

18. Adiunctorum ſufficiendorum eadem, quæ creandorum ratio eſto.

19. Qui Duces rebus exigentibus, officio ſuo vel deerunt, vel non recte præerunt: eorum vicem adiunctorum quiſpiam.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Receſ. Auguſtan. 1566.

Vel vtriſque ceſſantibus, circulus alius, cuius intererit, defungitor.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Receſ. Auguſtan. 1555.

20. Inter plurium Circulorum Duces, qui cęteros euocauerit, is præſidero: de rebus agendis referto: ſententias rogato: ſuam vltimus dicito: in acie & conflictu Imperatoris partes obito: vbique tamen reliquorum conſilio & auctoritate vtitor: ipſe ab eis tanquam ſuperior, comiter obſeruator.

21. Circulorum omnium armis excitatis, Imperatorem Electores & Deputati Ordines præficiunto.

22. Subſidiorum expediendorum per circulos, ratio hæc ſeruator: Moniti à Duce, ſuum quiſque equitum peditumque numerum, tabulis cenſualibus publicis præſcriptum, ſine mora ad locum dictum mittunto: ſupra ſimplum cenſus ſui modum nemo grauator.

23. Tormenta bellica inſtructa, & vbi opus in promptu habentor.

24. His rebus quod quiſque impenderit, à ſubditis ſuis ſine exceptione omnibus, ad finem oneris à ſe collati, repoſcito: decretorum auxiliorum modum præſignificato: immorigeros Fiſcalis in Camera conuenito.

25. Exemptorū ab aliis Statuum partes, ni ſint in quaſi poſſeſſione libertatis, vel ipſi, vel pro ipſis eximentes ſoluunto.

26. Ordinum Ductores publico Circulorum ſtipendio conducti habentor.

27. Quidquid in hos, conuentusque, & alias Circulorum neceſſitates erogabitur: Statuum contributionibus imputator.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Receſ. Auguſtan. 1566.

Nec id vero duntaxat, ſed vt ſit etiam, vnde in periculis repentinis, moratorum ſupplementa confici ab ipſis Ducibus & Adiunctis queant, Status repræſentanto: iique ad quos ea res pertinet, rependunto.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Receſ. Auguſtan. 1555.

28. Itinerum viarumque publicæ ſecuritati, Territoriorum Domini ſuo ſumptu proſpiciunto.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Receſ. Auguſtan. 1566.

Sed & Circuli pro ſe quiſque quoties erit vſus, explorandis pacandiſque viis cuſtodes ſuos & latrunculatores paratos, dieſque cum viciniis ſtatos habento.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Receſ. Auguſt. 1555.

29. Circuli vnius expeditio, priuatis Ordinum Circenſium opibus: plurium, totius Imperij collatione ſuſtentator.

30. Subſidia Circulorum petuntor, feruntorque aduerſus coitiones coactiuneſque equitum, peditumve; & contra vim eorum, qui æquo iure viuere cum ceteris recuſant.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Receſ. Auguſt. 1566.

Et generaliter aduerſus omnes, qui contra hanc legem conſtitutionemque pacis publicæ delinquunt.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Receſ. Auguſt. 1555.

31. Nec eo minus reliqua tum conſtitutionis, tum iuris communis prodita remedia ſarta tecta manento.

32. In eadem cauſa ſunto cœtuum concurſationumque militarium concitatores, inuaſoreſque violenti Statuum eorum, qui Imperij paci publicę ſubiecti, Cameræ in cauſis fractæ pacis iuriſdictionem agnoſcunt.

33. Quiſquis ad imperium Ducis & Adiunctorum iteratum, partem ſuam copiarum non miſerit: eum tam Dux nomine Circi, quam is cui mora tergiuerſatioque fraudi fuerit, de damnis in Camera conueniunto: ſententiam ipſe Dux & Adiuncti exſequuntor.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Receſ. Auguſt. 1566.

Ipſis nihiloſecius Circulis, indemnitatem à noxiis conſequendi ius integrum eſto. Non mittentium partes, Duces & Adiuncti Circenſes de communi ſupplento, ſumptumque iis cum omni damno expenſum ferunto.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Receſ. Auguſtan. 1555.

34. Camera ſummatim & de plano, quanta poteſt celeritate procedito & cognoſcito.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Receſ. Auguſt. 1566.

Contumaces conuocatorum etiam Circulorum Duces Adiunctiq; ad cauſam apud ſe dicendam citanto: ſi qui cauſam ſuam non probauerint, in eos quod æquum videbitur, de ſententia Cæſaris ſtatuunto.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Receſ. Auguſt. 1555.

35. Duces Adiunctoſq; muneris oblitos, ceteri Adiuncti officij admonento: non parentes, conſimili ratione reos peragunto.

36. Si Circulus vniuerſus eius rei curam abiecerit: in eum Electores Deputatique Ordinum, quod è re videbitur, ſtatuunto.

Imp.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Receſ. Auguſtan. 1566.

Interea proximi Circuli Dux auxilia eo quo dictum eſt modo excitare adgreditor.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Receſ. Auguſt. 1555.

37. Aduerſum hæc nulli cuiquam ſua immunitas, gratia, priuilegia, fœdera præſidio ſunto.

IDEM Aug. in Receſ. Auguſt. 1559.

38. Quod de executione pacis publicæ Circuli cuiusque pars maior iuſſerit, ratum eſto, & à cunctis peræque obſeruator: detrectantes, ceteri ad officium & reparationem damnorum, quibus modis expedire putabunt, compellunto.

39. Nullus Circulorum alterius moram in propriæ culpæ detrectationisque cauſam vertito: nec eorum, qui ſub Circulis comprehenſi ſunt, quiſquam vllam contra hanc Ordinationem vacationem immunitatem ve vſurpato.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Receſ. Spirenſ. 1570.

40. Si quis contra pacem publicam oppreſſus, Circenſem opem fruſtra implorauerit; ad Cæſarem ſi volet, confugito: is pro diſcriminis magnitudine, duobus tribusve Circulorum proximorum Ducibus, defenſionem executionemque demandato.

41. Si quid aduerſus pacem publicam fiet, vnde periculum ex mora timebitur: præter Circulorum opem, Cæſar Moguntino iniungito, vt primo quoque tempore Deputatorum Comitia promulget: his parendi neceſſitas eſto.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Deput. Wormat. 1564.

42. Si qui Magiſtratus, militum in prouincia ſua delectui impediendo impares erunt: ſimul Cæſari id nuncianto, ſimul Circuli opem implorato. Ni faciant: ipſi perinde, vt tumultuantes ad damna tenentor: niſi per eos quò minus ea ita conficerent, non ſteterit. Cæſar interea tum colligentes, tum collectos auocato, & circulos officij admoneto.

43. Militibus congregatis, Circulares Duces eodem tempore & Adiunctos conuocandi, & euocandi vicinorum Circulorum Duces poteſtatem habento.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Receſ. Auguſtan. 1566.

44. His vero citra tergiuerſationem vllam exceptionem ve obtemperandi neceſſitas eſto.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Dep. Wormat. 1564.

45. In periculis repentinis Circuli quinque reliquos omnes vel quoſdam cogunto, idq; Moguntino ſignificanto.

46. Et his quidem caſibus Circenſes Duces ſubſidiorum ſtatorum modum non ſolum ſimplatum, ſed etiam duplatum exigunto, Ordinesque pendunto.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Receſ. Auguſt. 1566.

47. Quin & triplum ordinarij ſubſidij in ſummo diſcrimine imperator: ſed hoc caſu pecuniam loco militum, cenſente Circulo ſubminiſtrandi facultas eſto: ex ea numeri integri à Duce & Adiunctis præſtantor.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Dep. Wormat. 1564.

48. Nobiles immediatos, vt eo quo conueniet numero adeſſe & opitulari velint Cæſar cohortator.

49. Ad locũ delectus milites apti & exercitati, ſiue ex ſubditis, ſiue ſtipendio obnoxiis mittuntor.

TIT. CCXIII.

De Pacifragorum perſecutione.

Imp. CAROLVS V. Aug. in Declar. Pacis publ. 1522. cap. 16. & ſeqq.

1. Si cui contra pacem publicam vis inferetur: loci illius Magiſtratus vel Priuati etiam, pro ſe quiſque, aut ſi non poſſint, velintve.

2. Dux Circuli & Adiuncti, alterutri vel vtriq; Inuaſores, Auxiliatores, Receptores perſequuntor, ablata extorquento, & Dominis reſtituunto, noxios cuſtodiunto & puniunto.

3. Caſtra vel quo ſe cunq; receperint, prædam ve egerint oppugnanto, capiunto, læſis iuſtitiam, reliquaque omnia ex iure & pacis publicæ conſtitutione adminiſtranto.

4. Recuperati libertati reſtituuntor: bona dominis reddantor.

5. Receptores ſi perſequentibus ignorantiæ, & erroris fidem ſacramento ſuo fecerint, ne offenduntor: ſed vel iuſtitiam in Receptor exercento, ſi merum imperium habuerint: vel perſecutoribus puniendos alibi tradunto: ceterum, pœnis meritis, damnoque & expenſis multantor.

6. Si criminis locij facile vel peteraſſe reperientur: ſanctio Conſtitutionis de pace publica in eos ſtringitor.

IDEM Aug. in Receſ. Auguſt. 1548.

7. Magiſtratus omnia ſub ſe tuento tuta, ſecurumque proficiſcentibus commeatum præſtantor: vim prædasque prohibento: graſſatores per ſubditos & officiales vbiq; locorum perſequuntor: mutua auxilia vicini conferunto.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Receſ. Auguſt. 1559.

8. Equites & pedites ſuſpecti, obſeſſoresque viarum & prædones, ſi quo in territorio contra pacem publicã fecerint, attentarintve, in eo comprehendi nequibunt: per alienas ditiones prouinciaſq; Circenſes, citra maleficium, viribus vel proprijs, vel vicinorum (qui rogati illico adcurrere, & per pagos ſi ſit opus, Campanarum, tormentorum ve ſonitu, ſubditos in auxilium accire tenentur) perſequi quacunque liceto.

9. Capti Magiſtratui loci carcerandi ſiſtuntor, accuſantor, ac Rei legitime peraguntor.

10. Accuſatoribus ius ſine mora adminiſtrator: facinoroſi ſupplicijs ex merito ſubduntor.

11. Arces & receptacula Latronum, in re clara, Ducum Adiunctorumque decreto, ſumptu circulorum, flamma vel excidio delentor; in dubia, ad purgationis remedium recurritor.

Imp. MAXIMILIANVS II. in Receſ. Auguſt. 1566.

12. Prouocatis bello, aduerſus prouocantes, in ſuo territorio repertos atque inde profugos, per alienas prouincias perſecutio iuſta, captioque & in ius raptio eſto.

TIT. CCXIV.

De Pacifragorum accuſatione.

Imp. CAROLVS V. Aug. in Declar. Pacis publ. 1522. cap. 32. & ſeqq.

1. Proſcripti pacifragique in fuga & perſecutione, alieno territorio, meroque imperio adprehenſi, Domino territorij traduntor: criminis apud eum poſtulantor: ad damnorum reparationem ciuiliter etiam conueniuntor.

2. Eorum pœnas is quoque, quisquis iuſtitiam negauerit, captosve & traditos dimiſerit, præter damnorum ſumptuumque reſtitutionem, ſuſtineto.

3. Captiui quos territorij Dominus cuſtodire cauſamq; cognoſcere noluerit, alij protinus Magiſtratui, cui opportunum erit, ſiſtuntor.

IDEM Aug. in Declar. Pacis publ. 1548. cap. 16.

4. Pacifragos ditione ſua nemo recipito, tuetorve, ſed comprehenſos ex officio iudicato; petentibus quibuſuis ius miniſtrato: promiſſorum, priuilegiorum, dataeque fidei, inuito aduerſario rationem ne habeto.

5. Accuſator nec carceris ſimilitudinem nec talionis pœnam timeto: cautionem tantum ex iure præſtato.

6. Sin nequeat, ſitve vilis vel obſcurus, ad finem vſque litis competenti cuſtodia habetor: niſi vel Reus in præda captus crimenve notorium ſit, aut probari incontinenti poſſit.

7. His caſibus Accuſator locuples, cautione: vilis, cuſtodia liberator.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Dep. Spirenſ. 1557.

8. Accuſatione ad pœnam pecuniariam inſtituta, contra heredes, quod iuris, pronunciator.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Conſ. 1576.

9. Accuſatore poſt litem conteſtatam mortuo: heredes intra triginta dies vtiles acta rata habentes, & in inſtantiam ſuccedentes admittuntor.

TIT. CCXV.

De Pacifragorum pœna.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 2. tit. 9.

1. Pacifragos ipſo iure factoque proſcriptos Cæſar, Camerave, petente parte, vel Fiſcali, vel ex officio, pœnarum bannique denunciatione, declaratione, executione acerrime inſequuntor.

Imp. CAROLVS V. Aug. in Declar. Pacis publ. 1548. cap. 15.

2. Ex cauſa Cæſari Cameræve vel ex officio, vel parte petente, bannum quidem in pecuniariam pœnam conuertere, at multam conſtitutione dictam moderari, vel denique earum vice, iuris communis pœnas ſubſtituere (ſaluo ſemper fiſci iure) liceto.

TIT. CCXVI.

De Pacis Religionis conſtitutione.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Receſ. Auguſtan 1555.

1. Multis modis iactatæ atque etiamnum periclitanti ob diſſenſum de Religione Reip. Germanicæ quieti conſtituendæ; mutuæque Magiſtratuum & ſubditorum fiduciæ conciliandæ; auertundiſque malis & calamitatibus publicis, hoc velut auctario patriæ pax ſancita eſto.

2. Ne quis deinceps in Imperio bellum alteri indicito, inferiove, vel quidquam hoſtile vi, conſilio, ope molitor; omnes concordiam beneuolentiamque mutuam fouento.

3. Nemo alterum æquo iure vſuum ſubuectione commeatus, commerciisve, vel perceptione redituum intercludito.

4. Cæſar & Imperij Ordines, ne quem Statum Confeſſionis Auguſtanæ, ob eam profeſſionem, vi vel armis inuadunto, detrimentove adficiunto, vel a Religione, fide, cæremoniis, ritibusq; in Eccleſiam introductis, porrove introducendis in propriis ditionibus deiiciunto: neu mandatis, aliisve modis graues moleſtive ſunto, neve deſpicatui habento: Sed & Religionem prædictam, eiusque exercitium liberum, & res atque iura omnia intacta relinquunto.

5. Diſſenſio de Religione non niſi benignis pacatisque rationibus componitor.

6. Hæc adeo periculo cautioneque dignitatis Cæſareæ, honoris Principum, fideque & pœnis conſtitutionis de pace publica ſancita ſanctaque ſunto.

7. Eadem Ordines Auguſtanæ Confeſſionis, erga Cæſarē Ordinesq; priſcæ Religionis, eorumq; collegia, atque alios Eccleſiaſtici ordinis homines omnia ſeruanto: atque æquo cum iis iure contenti ſunto, pari periculo & ſponſione honoris Principum fideique, pœnisque conſtitutionis.

8. Iſtarum

8. Iſtarum Religionum neutram amplexi, beneficio huius pacis ne fruuntor.
9. Eccleſiaſticis à Religione vetere recedentibus, quid de beneficiis fieri placeret, cum inter vtriuſque Religionis proceres non conueniret: Ferdinando Regi, vi Cæſareæ commiſſionis hunc in modum ſtatuere viſum.
10. Eccleſiaſtici à priſca Religione recedentes, à Beneficiis quoque, eorumque fructibus, honore & exiſtimatione illæſa, ſimul abſcedunto: atque aliis ea vetere forma ſufficiendis locum danto.
11. Præfecturæ ſacræ, Cœnobia, aliaque bona Eccleſiaſtica, à Statibus nonnullis intercepta, priſcis vſibus adplicata, ſi neq; ad alios Imperij Status pertineant; nec tempore tranſactionis Patauicæ, poſteave ab Eccleſiaſticis poſſeſſa fuere, hac pace continentor, ſuoque loco immota manento; nulla eo nomine actio, petitio, perſecutio ve eſto, nulli à Camera pro his proceſſus decernuntor.
12. Iuriſdictio ſacra (ſaluis ſuis cuique reditibus, decimis, temporariis feudis, iuribus) in Auguſtanæ Cõfeſſionis Religionem, Miniſteria, ritus, legesque & cæremonias inſtitutas inſtituendasque, vſque ad plenam & perfectam Religionis conciliationem, ne exercetor, ne ve iis turbarum quidquam impedimentive dato: ſed interea temporis ſuſpenſa quieſcito. Aliis extra iam memoratos, caſibus, nihil ei derogatum eſto.
13. Ordinibus antiquæ Religionis reditus, cenſus decimæque manento: Magiſtratui tamen ciuili, ſub quo ea bona ſita, ſua in his iuriſdictio, commodaque & iura, quæ ante ortum de Religione diſſidium competierunt, ſalua ſunto.
14. Ex iiſdemque Miniſteria, Eccleſiæ, Scholæ, Eleemoſinæ, Hoſpitalia vt olim, ita deinceps, nullo alterutrius Religionis diſcrimine conſtituuntor ac ſuſtentantor.
15. Qua de re ſi quid incidet dubij: Partes arbitros liti decidendæ nominanto: Hi cauſa ſummarie cognita intra ſextum menſem, quid quantumque eo impendendum videatur, pronuncianto.
16. Interea quibus pẽſitationis iſtius cõtrouerſiâ mouebitur, nec ſua poſſeſſione deſtituuntor, turbãtorve: nec eo minus quod antiquitus ex fundis, emolumentisq; ad miniſteria contulerint, deinceps ad finem vſque litis porrigunto.
17. Ne quis Status alterum, eiusve ſubditos ſuæ Religioni adigito, abſtrahito ve, vel contra Magiſtratum tutator aut defendito.
18. Quibus alienam fidem ſequendi ius fuit ab antiquo: his nihilum hinc decedito.
19. Cæſaris Ordinumq; ſubditis, cum familia, Religionis cauſa, alio ſi velint, commigrandi bonaque alienandi (dum ſeruilis conditionis, debitive tributi nomine pro loci conſuetudine, Magiſtratui æquis legibus ſatisfaciant) poteſtas, & ſine fraude eſto.
20. Abeuntes manumittendi vel non, arbitrium dominorum eſto.
21. Hæc pax diffidentiæ in Imperio tollendæ, ſaluti que patriæ expediendæ, & ſopiendis Religionum diſſidiis inita, ad vſque ſummam & placidam Religionis conciliationem; ſarta tectaque & inuiolata ab omnibus ſeruator: atque in omnes caſus fœdus purum, perpetuum, æternumq; cluento.
22. Hac etiam pace immediate Imperio ſubditi nobiles fruuntor: neutriusque Religionis cauſâ vim pertimeſcunto.
23. Quibus in Ciuitatibus liberis ante pacem hanc factam vtraque in vſu promiſcuo Religio fuerit: in iis porro ſic maneto. Ciues & incolæ clementer & comiter conuerſantor: neutri alteros de Religionis exercitio deturbanto: ſed liberum vltro citroque Religionis facultatumque & bonorum vſum, ſicuti & de Ordinibus iam cautum, permittunto.
24. Superioris temporis legibus conſtitutionibusque huic paci nihil vlla in parte detrahitor: nec deinceps vlla contra eam derogatio, declaratio ve admittitor: ſi fiat, pro non facta habetor.
25. Hæc pax vti Cæſaris Ordinumque religioſa adfirmatione vallata munitaque eſt; Ita ſtabili omnium concordia ſancte pieque in æternum ſeruator.
26. Cæſar & Ordines nec ipſi inuicem clam ve palam ve contra hanc pacem committunto, nec fraudem facientibus adiumento ſunto: quin vi dolove petitos vltro ope ſua protegunto.
27. Huic etiam Conſtitutioni Camera pareto, iuſq; poſtulantibus citra huius vel illius Religionis reſpectũ adminiſtrato: in contrarium nec proceſſus decernito, nec alia quauis ratione venito.

TIT. CCXVII.

De Paritione.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Deputat. Spirenſ. 1600.

1. Paritio in Mandatis cum effectu intelligitor, & eouſque rata eſto, dum reſtitutio Actori iure iniungatur.
2. In paritionis articulo, proceſſus breuis eſto: cauſæ principalis merita ne immiſcentor: dilationes probatoriæ contrahuntor: ſuperflua cum pœna reiiciuntor.

TIT. CCXVIII.

De Partibus pauperibus.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 1. tit. 41.

1. Pauperes omnium primum paupertatem ſuam teſtimonio Magiſtratus ſui aliorumve fide dignorum, aut aliqua ſaltim probationis ſpecie docento: hinc de paupertate iuranto, ac tum demum proceſſus obtinento.

2. At in cauſis tamen appellationum rite ad Cameram interiectarum, ante alios proceſſus actorum à Iudice editio, in præſens gratis, ſed iuſto pretio cum appellans idoneus erit, perſoluendo per compulſoriales iniungitor.

3. Eaque Adſeſſores duo treſve inſpiciunto: quid noui producturi ſint, ab iis in ſcriptis edocentor: ni iuſtam inde eorum cauſam deprehenderint, protinus à iudicij limine ſubmouento.

4. Pauperes temere alios in ius trahentes, & inique fatigantes, ſi ſumptus refundere nequibunt, pro perſonarum qualitate & delicti modo, carcere aliisve pœnis puniuntor.

Idem Aug. & Cæſ. in Ord. part. 1. tit. 19.

5. Pauperibus poſt documentum paupertatis exhibitum, & præſtitum iusiurandum, Procuratores & Aduocati ex officio dantor. Hi ſub remotionis pœna cauſas ſuſcipiunto: eadem qua reliquas fide agunto: in alium ne transferunto.

6. Inter Procuratores & Aduocatos ea in re ordo æqualitasque ſeruator.

Idem Aug. & Cæſ. in Ord. part. 1. tit. 53.

7. Pecunia omnis multatitia ſubſidio pauperum litigantium impenditor.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Dep. Spirenſ. 1600.

8. Paupertatem iuraturi querelam ſuam per Aduocatum ſcripto complecti iubentor, eaque ad Iudicem priorem miſſa, ex eius informatione quid decernendum negandumve videatur, ſtatuitor.

9. Ante omnia, potiſſimum autem contra proprium Magiſtratum tuti, ſicuti bona fide ſubnixis publici iuris auxilium, ſic calumniantibus ſupplicium paratum fore ſerio admonentor. Dictis fides conſtato, & pœna in noxiorum corpus à Camera exigitor.

10. Aduocatos Procuratoresque nacti, vbi ſatis eos, quæ oporret edocuerint, prout cauſa quæque erit, Cameræ arbitrio Spira excedere poſt ſextum menſem, atque alibi degere compelluntor. Interea vbi locorum ſint, vt patroni ſciant, faciunto.

11. Patrocinia pauperum, vti non iuratis ſolum, ſed & ceteris quæſtum ex hoc iudicio factitantibus Aduocatis delegentur, collegio curæ eſto.

12. Pauperes ſupplicibus libellis inſolentioribus Cameram proterue adeuntes, de conſultoribus inſtigatoribusq; interrogantor: hiq; vel puniuntor à Camera, vel puniendi Magiſtratibus nominantor. Si quis Aduocatorum Procuratorumve nomina edere detrectabit, eius preces ne recipiuntor.

TIT. CCXIX.

De Pedelli officio.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 1. tit. 34.

1. Pro curia aſſidue excubato: eam ſuo tempore iuſſusve aperito, clauditoque: mandatis diligenter pareto.

2. Senatus tempore, interque referendum ne in eam ingreditor, neve intereſto: ſupplicationes aliave exhibiturus fores pulſato.

3. Ordinem ſedendi in audientiis obſeruato: conſcriptumq; libello æqualitatis cauſa habeto.

4. In iudicio animum dictis Procuratorum aduertito, ſcripta recepta Lectori tradito: vt foribus apertis & cum ſilentio iudicium transigatur curato.

5. Proclamata decreta loco confeſtim ſolito exequitor, facta renunciato.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Mem. 1556.

6. Camerales, quoties erit conueniendum, omnes conuocato.

Idem Aug. in Camer. Mem. 1557.

7. Vtrasque fores, intimam & extimam ſimul ne pandito.

8. Diebus etiam feſtis rebus expediendis præſto eſto.

9. Curiam ſine iuſſu ſpeciali numquam ingreditor, nec eam niſi præſente Lectore vel Adſeſſoribus aperito: à Lectorum conclaui penitus abſtineto.

TIT. CCXX.

De Pedelli ſalario.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 1. tit. 47.

1. In ſingula proclamata, Fiſcalibus exceptis, florenos ſingulos mereto.

Viſ. 64.

2. Pro viſitatione & victus præbitione à Carceratis ſemibacios diurnos capito.

R. 70.

3. Pedelli deinde duo ſunto: hisque ſexageni annui floreni pro ſalario præbentor.

TIT. CCXXI.

De Poſſeſſione litigioſa.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ord. part. 2. tit. 21.

1. De poſſeſſione controuerſa litigantes immediate Imperio ſubditi, ob factionum tumultuumque metum Cameram Iudicem habento: à factis & violentia abſtinento: nemini ea res in ſua poſſeſſione, vel quaſi fraudi eſto.

2. Sin mediati non ſolum de poſſeſſione, ſed & de ſuperioritate & Magiſtratu loci, vbi res vel iura ſita fuerint, ambigent: idem obtineto.

3. Poſſeſſionis quæſtione finita, controuerſia reliqua ad Iudices ordinarios ſpectato: peculiaria Ordinum arbitria illibata manento.

4. Quod ſi inter immediatos non ſolum poſſeſſio dubia, ſed & armorum metus ſit: Camera vel implorata, vel ex officio poſſeſſionem ſequeſtrato, aut à quaſi poſſeſſione vtrumque abſtinere iubeto: dehinc ſummarie & ſine forma iudicij, vter interea dum poſſeſſorij petitoriive cauſa plene definiatur, poſſidere debeat, interdicito.

Imp. MAXIMILIANVS I. Aug. in Conſ. 1576.

5. Conſtitutionis huius §. primo, Ordinarium: §. vltimo, ſummarium poſſeſſorium introductum intelligitor.

6. Illud non niſi ob periculum armorum, ex riais & iurgiis quotidianis metuendum: hoc tum demum, ſi præſens ſit diſcrimen, parteſque iam in procinctu, ad Cameram pertineto.

7. In vtroque admittendo Camera de armorum metu, partium ve procinctu, ſaltim ſummariſſime, verbi gratia ex Epiſtolis inſtrumento inſertis, vel ex ſcientia propria certior eſto.

8. Extra hoc periculum, notitiamque, turbatio ſimplex ad Iudices ordinarios remittitor.

TIT. CCXXII.

De Præda.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Receſ. Auguſtan. 1559.

1. Sublata conſuetudine confiſcandi bona à Prędonibus recepta, quidquid prędæ extrahit, Dominis citra detrimentum reſtituitor.

TIT. CCXXIII.

De Præſidum officio.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Mem. 1571.

1. Præſidibus quandoquidem cum Iudice ſimul Cęſaris præſidendo vices gerunt, adſeſſores ceterique Camerales in obeundo munere parento: Iudicis in eos inſpectio eſto.

2. In cauſas ſubmiſſioneſque relationi paratas, earumque ætatem, qualitateſque inquirunto: immutati ſi forte an ordinis cauſas roganto.

3. Commiſſas adſeſſorum pœnas ſine reſpectu exigunto, interque Neglecta diſtribuendas cuſtanto; tationes Viſitatoribus, ſi petierint, reddunto.

IDEM Aug. in Iud. & Adſ. Mem. 1573.

4. Ad ſupplicationum diſtributionem pomeridianam alternis ſemper comparento: vtque adſeſſores ſuo adſint ordine vidento.

IDEM Aug. in Iud. & Adſ. Mem. 1574.

5. Relationibus adſiſtunto promouentoque, à propoſito aliena & parerga inhibento.

IDEM Aug. in Iud. & Adſ. 1575.

6. Supplicationum maxime iteratarum, tertiatarumque expeditioni & æqualitati ſtudento.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Iud. & Adſ. Mem. 1600.

7. Præſidibus munus ſuum citra gratiam ambitionemque exſequentibus idem, qui Iudici honos, eademque obſeruantia debetur.

TIT. CCXXIV.

De Proceſſuum decretione negationeve.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 3. tit. 48.

1. Aduerſus non ſubditos imperio, nec eius finibus comprehenſos ſine conſenſu Cæſaris proceſſus dehinc nulli decernuntor.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Iud. & Adſ. Mem. 1557.

2. In decernendis proceſſibus Iudices ne nimis ſcrupuloſi difficileſque ſunto; ſed ius æquitate temperanto.

IDEM Aug. in Iud. & Adſ. Mem. 1561.

3. Proceſſibus ſuper pace Religionis petitis, opera dator, vt quamprimum decerni, quod æquum eſt, poſſit.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Iud. & Adſ. Mem. 1568.

4. Narratis ſupplicationum, poſt proceſſuum negationem mutatis, ac velut à pigneratione ad fractam pacem deſultorie translatis: ne quid temere præcedenti decreto contrarium ſtatuitor.

IDEM Aug. in Receſ. Spirenſ. 1570.

5. Proceſſibus negatis ſi denuo ſupplicetur, & ſtylus contrarius, vel ſimiliter decreti proceſſus allegentur: Iudex vel Vicarius tum eoſdem, tum alios plures, velut ſenos, octonos, denos ſtyli peritos adſeſſores adhibeto: Hi rem etiam atque etiam ſimul perpendunto, & ad iuris æquabilitatem reducunto.

6. In decernendis proceſſibus æqualitas, & ſtylus antiquus ſeruator.

TIT. CCXXV.

De Proceſſuum emanatione.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 3. tit. 12.

1. Proceſſus niſi petente parte Procuratoreve, & ab hoc præſtita Cautione de mandato cum ratificatione actorum, primo termino proferendo decreti, & per Notarium in codicem relati, ne emittuntor.

2. Quo paratior Reus compareat, petendi cauſæ in proceſſibus exprimuntor.

3. Citationibus contra plures locis diſſitos, vna omnibus certa ad comparendum dies ſtatuitor.

4. Proceſſus decreti ſub nomine & ſigillo Cæſareo exeunto.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Viſ. 1559.

5. Fatalium etiam prorogationes Cancellaria inſerito.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Receſ. Auguſtan. 1566.

6. Proceſſus quamuis in genere decreti, niſi perſonis in Cancellaria nominatis, ne exeunto.

IDEM Aug. in Præf. Mem. 1574.

7. Commiſſiones dilationesque, ne fruſtra tempora fluant, ſed & Atteſtationes in Cancellaria celerrime expediuntor.

Imp. RVDOLPHVS II Aug. in Iud. Mem. 1580.

8. Mandata ſine clauſula ne vnquã aliter quam adiecta citatione ad docendum, &c. emananto.

TIT. CCXXVI.

De Proceſſuum ſollicitatione & redemptione.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. & RVDOLPHVS Cæſ. in Proc. Mem. 1576.

1. Expeditionem decretorum proceſſuum Procuratores illico & inſtanter in Cancellaria vrgento: ſi mora ſoa cauſarum relationibus offecerint, multantor.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Proc. Mem. 1585.

2. Hoc amplius & Parti læſæ expenſas & damna sarciunto.

IDEM Aug. in Iud. & Adſ. Mem. 1580.

3. Proceſſus decreti, intra annum è Cancellaria non redempti, expiranto: Reſcripta tamen eo nomine petere liceto.

TIT. CCXXVII.

De Proceſſuum exſequendorum commiſſione.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 1. tit. 35.

1. Proceſſus niſi qui per abſentiam equeſtrium Nunciorum decreti expeditique fuerint, & moram ferre nequierint, interueniente auctoritate Iudicis & Adſeſſorum, exactoque iuramento, pedeſtribus ne committuntor.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Mem. 1556.

2. Sub ſpecie paupertatis, Procuratores proceſſus in præiudicium Nunciorum Magiſtri, Partibus ne mittunto: aut cum eo huius rei cauſa tranſigunto.

IDEM Aug. in Viſ. 1564.

3. Receptis è Cancellaria proceſſibus, Procuratores iis deſcribendis moram longiorem Nunciis executionique ne iniiciunto, ſecus facientes pro modo culpæ puniuntor.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Proc. Mem. 1574.

4. Proceſſus redemptos mature Nunciorum Magiſtro tradunto: nec vti quiſque volet, penes ſe detinento.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Proc. Mem. 1578.

5. Proceſſus impetratos expeditosque protinus dimittunto: nec tradendæ mutandæve diei neceſſitatem Cancellariæ, ſua negligentia adferunto: delinquentibus pœna præſto eſto.

IDEM Aug. in Proc. Mem. 1585.

6. Proceſſuum originalium exempla, antequam Nunciis exſequenda dentur, diligenter conferunto.

7. Quibus proceſſus inſinuandi erũt, eorum nunciis in ſpecie nomina & domicilium deſignanto: ſi dolo omiſerint, Parti ſumptus fruſtra factos refundunto.

TIT. CCXXVIII.

De Proceſſuum executione per Nuncios.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ord. part. 1. tit. 38.

1. Proceſſus à Magiſtro acceptos Principibus in loco domicilij aulæve ſtato, coram ſi poſſint, in originali forma, vel ſi pluribus executio facienda, exempla tradunto, authenticos videndos legendosque præbento.

2. Qui ſi abſint, vel coram conueniri ſine mora non poſſint: Cancellario, aulæve Præfecto, Vicariove, iisve abſentibus officialium præcipuis pari modo ibidem loci inſinuanto.

3. Id ſi nec liceat, nec potiorum quiſquam præſto ſit: tum minorum Aulicorum cuipiam, vel ipſi adeo Ianitori exhibento: Denique nemine recipiente portæ adfigunto, palamve ibi relinquunto, nullo autem pacto ſecum reportanto.

4. Si domicilium Principi non certum fixumque ſed varium & mutabile fuerit; vbi maiore anni parte habere conſueuerit, executiones quo dictum eſt modo, faciunto.

5. Si aulæ ſedem tranſlatam eſſe alio compererint; eo recta contendunto.

6. Extra ea loca Principibus, ſicubi reperiantur, inſinuandi fas eſto: officialibus coniunctiſve ne eſto.

7. II. Ratione atque ordine conſimili Prælatis, Abbatibus, Præpoſitis & Abbatiſſis proceſſus denuncianto.

8. III. Eadem erga Comites & Barones per omnia cuſtodiuntor.

9. IV. Conſulibus Senatuique, ſi congregati opprimantur, in ipſo Senatu: ſin minus, Conſulibus eorumve vicem gerentibus, aduocatis aliquot Senatoribus, proceſſus vti dictum inſinuantor.

10. Si facultas non ſit: Conſuli ſoli traduntor, coramve eo deponuntor, relinquuntorque.

11. Extra oppidum hæc nec apud Conſulem, nec Senatorum partem, ſed intra mœnia duntaxat confiunto.

12. V. Eadem prorſus, ſi quod iudicium res concernat, eodemque modo geruntor.

13. VI. Si de Communitate vel Vniuerſitate, agatur; Conſulibus primum & Senatui proceſſus annunciantor: mox curiæ Ædive ſacræ, alibive in publico duobus locis adfiguntor.

14. VII. Priuatis in loco domicilii quæſitis, repertiſque, ſub oculis, ſi fieri poteſt: ſin ſecus, domi vxori, aliive domeſticorum, adultiori tamen non infanti intimantor, dominoque ſine mora tranſmitti iubentor.

15. Nullo admittente, in ædibus præſente familiarium quopiam deſtituuntor.

16. Nuncii nemine fortaſſis conſpicuo, non intromiſſi adhibitis è vicinia duobus tribuſve arbitris, ædibus proceſſus adfigunto.

17. Si qui intus animaduerſi, aperire tamen nolint, in foribus feneſtriſve deponunto.

18. VIII. Edicta, Proſcriptiones, Diplomata, locis proceſſu comprehenſis, Nunciove deſignatis ſuſpenſa proponunto.

19. In executari exequendi rectam rationem ante abitum ediſcunto.

20. Qui ſecus faciet, Executione Relationeque reiecta, præter pœnam, exequi ſuis ſumptibus ex integro, citraque detrimentum Partis (ni vltro pareatur comparcaturve) tenetor.

Idem Aug. & Cæſ. in Ord. part. 1. tit. 37.

21. Proceſſus Nuncii ipſis in conſpectu Partibus, domiva, habitationive, lociſve proceſſibus memoratis, quove Iudex, Adſeſſores, Deputatus miſerint, fideliter inſinuanto: executionem vtriuis parti adhibitis ſiue originalibus ſiue exemplis inſcribunto.

Nunc. Mem. 85.

22. Ad quos proceſſus pertinebunt, ſingulos ſeorſim Nuncii conueniunto: non vni alterive forte fortuna oblato, conſortium nomine tradunto.

23. In loco præſentes etiam atque etiam exquirunto: nec temere domi duntaxat executione perfunctorie facta digrediuntor.

TIT. CCXXIX.

De Proceſſuum per Notarios exſecutione.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordinat. par. 1. tit. 35.

1. Partibus Procuratoribuſve proceſſus per publicos & adprobatos Notarios exſequi iuxta Ordinationem liceto.

Idem Aug. & Cæſ. in Ord. part. 1. tit. 39.

2. Proceſſus Notarii eodem quo Nuncii modo exſequuntor. De ea re inſtrumentum publicum, inſertis tum Proceſſibus, tum executionis reique geſtæ tota ſerie, ad inſtar Relationis Nunciorum conficiunto, Partibuſque petentibus edunto.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Ind. & Adſ. Mem. 1579.

3. In exſequendis proceſſibus, Nunciorum quam Notariorum potior condicio eſto: ex cauſa tamen Iudici & Præfecto adprobata, vel ſi illorum nemo præſto ſit, his quoque locus eſto.

TIT. CCXXX.

De Proceſſuum reproductione.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Deputat. Spirenſ. 1600.

1. Proteſtationes de diligentia inanes, proceſſuumque verbales reproductiones, prorogationesve ad vſque tabellarii aduentum, aliarumque conſimilium petitiones, interea dum re ipſa reproductio fiat, penitus faceſſunto.

2. Procuratores in termino, quos Proceſſus inter quas Partes reproducant, vnde citraque titulorum ambitum, commemorationemve quemadmodum exierint, effantor.

TIT. CCXXXI.

De Proclamatibus.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Deputat. Spirenſ. 1600.

1. Proclamata non in euentum, niſi quis ad proximam legitimaſſit, ſed pure vel decernuntor, vel negantor.

TIT. CCXXXII.

De Procuratorum cooptatione.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 1. tit. 18.

1. Aduocati & Procuratores ſupra vigintiquatuor, de quorum eruditione, natalibus, vita & moribus, tituloque Doctur æ Collegio per examen probe conſtiterit, ne recipiuntor.

2. De Religione idem, quod in Adſeſſoribus iuris eſto.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Receſſ. Spirenſ. 1570.

3. His alii præterea ſex adiunguntor.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Viſitat. 1556.

4. Quotcunque Camera creuerit, tot ſunto.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Iud. & Adſ. Mem. 1585.

5. Plures quam vſus exigat, Aduocati ne adſciſcuntor.

TIT. CCXXXIII.

De Procuratorum officio.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordinat. part. 1. tit. 13.

1. Procuratores cuncti in iudicio ſemper ante ſententiarum publicationem comparento: inde ſine licentia Iudicis ne recedunto: a geſtibus, verbis, actionibus minus honeſtis abſtinento.

2. Dicteria, procacitatemque verborum in iudicio & Cancellaria vitanto: neminem laeſſunto lingua vel ſcripto: omnia modeſte, breuiter & apte proponunto.

3. A confabulationibus abſtinento: alter in alterius verba intentiora tenento: ſuo tempore quod vſus exiget, ſponte & iniuſſi proferunto.

4. A longinquis Receſſibus penitiſſime temperanto.

5. Neceſſaria dictanto: aliena à re omittunto.

6. Suum quiſque dicendi ordinem & locum exacte ſeruanto.

7. Nemo alterum interrumpito: quem ſemel ordo tranſierit, is dum recurrat, expectato.

8. Exceptionibus nullius pretii, & ſubterfugiis ne vtuntor: iuriſiurandi ſui Ordinationiſq; memores, cauſas promouento.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Mem. 1556.

9. Scripta ab Aduocatis ad ſe miſſa, inexhibita penes ſe ne detinento: alioqui à Iudice prout ea res erit, multantor.

IDEM Aug. in Cam. 1557.

10. Partes ſuas tributorum, maximeque Cameralium expediendorum gratia, Fiſcali poſcente, adſidue compellanto.

11. Fiſcali ne maledicunto, ſuoque muneri vacare ſine moleſtia ſinunto.

12. Exempla productis relata ſimul exhibento.

13. Producta ante exhibitionem perleguntо, emendanto, ſubſcribunto, & ſi magna ſint, colliganto.

IDEM Aug. in Viſitat. 1559.

14. Sententias latas in iudicio, per ludibrium ne cauillantor: eiuſdem exiſtimationis rationem reſpectumque ſub arbitraria pœna habento. Grauati querelam ſeorſim ad Iudicem, & modeſte deferunto.

15. Omnibus in cauſis articuliſque ſeparatim atque diſtincte, ſiue oratione ſeu ſcripto agunto, confuſionem vitanto.

IDEM Aug. in Mem. 1559.

16. Protocolla ipſi ſua diligenter inſpiciunto, conficiuntoque: ſubſtitutis ne fidunto.

IDEM Aug. in Viſitat. 1564.

17. Cauſas earundem Partium diuerſas, caute diſtinguunto.

18. Sententias publicatas litigatoribus adſidue ſignificanto.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Viſitat. 1567.

19. Producta aduerſaria Partibus ſuis, Aduocatiſve protinus tranſmittunto.

IDEM Aug. in Proc. Mem. 1574.

20. Iudicio in puncto primæ, habitu longo decentique interueniunto.

21. In cauſis attentatorum, Inhibitionis, Dationis tutorum & curatorum, Nunciationis noui operis, talium, ſummarie quantum fieri poteſt, procedunto.

22. Scripturam non exhibentes reapſe verbaliter ne producunto.

IDEM

IDEM Aug. in Proc. Mem. 1575.

23. Partium aliaque nomina citra epitheta, titulóſque dignitatum, ſimpliciter, vt in prima quauis Iudicis interlocutione factum viderint, efferunto: ſecus factitantes multantor.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Proc. Mem. 1581.

24. Partes ſuas & Aduocatos quid & quo tempore agi oporteat, celeriter certiores reddunto.

IDEM Aug. in Ind. & Adſ. Mem. 1586.

25. In contributionum ſiue Turcicarum, ſeu Cameralium cauſis decreta publicata qualiacunque ocius ſub pœna arbitraria dominis tranſſcribunto, partitionemque vrgento.

IDEM Aug. in Proc. Mem. 1600.

26. Ni veſte vtantur demiſſa & conuenienti, pro arbitrio iudicis puniuntor.

TIT. CCXXXIV.

De Procuratorum cauſis & patrociniis.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordinat. par. 1. tit. 19.

1. Neque Procuratores extra cauſas procurationi ſuæ demandatas, poſtulanto: neque Aduocati munere Procuratorum niſi recepti in numerum, defunguntor.
2. Aduocato quo quiſque volet vtitor: nec Procuratorum perſuaſionibus inde auertitor.
3. Cauſarum ſibi commiſſarum numerum Procuratores iurati apud Collegium profitentor: pluribus quam ferre poſſint onerati, ad vſque quarundam exitum abſtinere à nouis citra Cameræ conſenſum, iubentor.
4. Solis cauſis Cameralibus niſi quas iam ante ſuſceperint, ſubſeruiunto: Iunioribus tamẽ quod citra fraudem negotiorum Cameræ fiat, pluſculum hic indulgetor.
5. Rerum ad Reip. ſtatum & Comitia pertinentium mandata ne accipiunto: nec his ſimilibuſque tractandis aut tranſigendis occupantor.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Deputat. Spirenſ. 1557.

6. Quorum ſunt Procuratores, horum & Aduocati ſi requirantur ſunto: vtrique muneri, vt ſufficiant, hoc paucioribus cauſis impediuntor: ea cauſa tamen, patrocinii neceſſitate à Iudice & Adſeſſoribus exſoluuntor.
7. Partibus iniqua mercede vel aliis graues ne ſunto: cauſas ſuo patrocinio commiſſas aliis Aduocatis iunioribus ne credunto: quod ſi Partes conſenſerint: tamen eorum ſcripta cum fide recognoſcunto.
8. Lite inter duos eiuſdem Procuratoris dominos incidente: neutrius cauſam ſine eius voluntate alii committunto.

IDEM Aug. in Viſitat. 1559.

9. Cauſarum numero bis minimum quotannis exploratu, Camera quot cuique Procuratori ſint relinquendæ arbitrator.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordinat. part. 1. tit. 19.

10. Litigantes ſingulis Aduocatis ſiue Oratoribus contenti ſunto: neque hi illis præterquam in cauſis ſuæ fidei permiſſis conſulunto.

TIT. CCXXXV.

De Procuratorum cautionibus.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 1. tit. 21.

1. Procuratores citra mandatum ſufficiens, vel de rato Cautionem, nulli ſe cauſæ miſcento.
2. Proceſſus inſtrumentave vel acta in iudicio exhibentes, & Cautionem rati offerentes, aduſque litis conteſtationem admittuntor: ac interea Mandata ad totam cauſam cum ratificatione ante actorum, à Partibus obtinento. Quod ni fecerint neque audiuntor vlterius, & de ſuo ſumptus litis & damna reficiunto.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Receſ. Auguſtan. 1566.

3. Spe rati agentes, nec ſeſe intra tempus Cautionis vel vltro acceptum, vel ſtatutum, legitimantes, præter arbitrariam pœnam ſumptus etiam dilatæ litis ſuſtinento.

IDEM Aug. in Mem. 1570.

4. Inſuperque & alia Partibus damna ſarciunto.

IDEM Aug. in Proc. Mem. 1575.

5. In eaque cauſa vlterius ne audiuntor. Si damna à Parte nulla petentur: at ex officio arbitrarie caſtigantor.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Proc. Mem. 1581.

6. Sine mandato vel cautione ſeu præſtita ſiue oblata agentes multantor.

IDEM Aug. in Deputat. Spirenſ. 1600.

7. Intra oblatæ necdum admiſſæ Cautionis tempus, quantumuis ſubmiſſione pendente, non ſecus ac ſi præſtita foret, mandatum ſub pœna arbitraria proferunto.

8. Qui-

8. Quibus in cauſis damnum irreparabile metuetur ex mora: Cautio rati vice mandati locum ne habeto: ſed illico in Contumaciam proceditor: vel legitimationi tempus perbreue cum commi- natione proclamatis præfigitor, ceteroquin Cautiones toleranto.

9. Porro cautione in cauſis iam pendentibus interpoſita, ſi tempore deinde labente, Citatione ad reaſſumendum opus fuerit, ſiue quod inde damnum aduerſario contigerit, pœna ſolito grauior infligitor.

TIT. CCXXXVI.

De Procuratorum mandatis.

Imp. MAXIMILIANVS I. Aug. in Ordinat. de Notar. 1512.

1. Actoria & Procuratoria, nomina eorum, qui conſtituuntur, modumque conſtituendi conti- nento, nimirum: iunctim, diuiſimque, adeo vt præuenientis non ſit melior condicio, vtque alter in- choata ab altero perficere queat, poſſitque agere, defendere, libellum edere, litem conteſtari, calu- mniæ atque alia iuramenta in animam domini iurare, articulos exhibere, iiſque iurato reſpondere, probare, excipere, replicare, concludere, ſententiam audire, appellare, appellationem proſequi, ſub- ſtituere, ſubſtitutos quoties opus, reuocare, cum clauſula generali, & Cautione rati atque indemni- tatis, hypothecaque omnium bonorum.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordinat. part. 3. tit. 12.

2. Mandata Procuratorum non ad vnum actum, ſed totam cauſam concipiunto: aliter ne ad- mittuntor.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Viſitat. 1560.

3. Si Mandata vel nulla vel inepta, ſeruiue proferentur, pœnæ arbitriæ locus eſto.

IDEM Aug. in Iud. & Adſ. Mem. 1561.

4. Si neceſſarias continebunt clauſulas: anxie ne excutiuntor, ſed quantum licet interpreta- tione iuuantor.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Proc. Mem. 1578.

5. Ab ipſiſmet litigantibus Partibus, non coniunctis perſonis conficiuntor.

IDEM Aug. in Deputat. Spirenſ. 1600.

6. Mandatorum Procuratoriorum formulæ quædam & ad imitandum Exempla à delectis Ca- meræ, præſcribuntor, Electorique Mog. à Cæſare & Ordinibus iubenda ſit mandaque mittuntor.

7. Hiſdem, vt articulus executionis tam agendo quam defendendo proſequendæ diſerte ex- primatur, graui pœna ſancitor.

TIT. CCXXXVII.

De Procuratoriorum mandatorum productione.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſar. in Ordinat. part. 3. tit. 12.

1. Mandatum Procurator vterque ſuum primo termino, aut cum proxime acturus eſt aliquid, ſine termini petitione, vel ſubmiſſione exhibeto.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Receſ. Auguſtan. 1566.

2. Mandatis morte vel alio modo extinctis, Procuratores ea redintegrãda ac Citationes ſi opus, ad reaſſumendum decernendas vltro curanto.

3. Cum originalibus ſignatiſve copiis, etiam exempla ſimul tradenda aduerſario ſemper pro- ferunto.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Viſitat. 1562.

Ni fecerint, multantor.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Receſ. Auguſtan. 1566.

4. Eadem prolata, altrinſecus diligenter & incontinenti inſpiciunto, ſi quid requirent, è veſti- gio excipiunto, aliaque reponi petunto.

IDEM Aug. in Proc. Mem. 1573.

5. Procuratore plurium litium Domini, officio abeunte, ſucceſſor vel generale mandatum ad omnes, vel ad ſingulas cauſas ſpecialia peræque exhibeto.

IDEM Aug. in Proc. Mem. 1575.

6. Mandatum quiſque ſuum accurate expendito: ſi quid deſit, ſupplendum curato, & vt longiſ- ſime, ante concluſionem cauſæ, aliud ſufficiens proferto: alioqui pro ratione negligentiæ & lapſi temporis arbitrarie punitor.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Conſ. 1585.

7. Intra præſtitæ cautionis tempus mandata indiſtincte, vel inter alia, vel ſi aliud nihil ſit agen- dum, ſola proferuntor.

TIT. CCXXXVIII.

De Procuratoriis generalibus.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordinat. part. 3. tit. 12.

1. Generalia mandata in vna cauſa producta habentes, eorum in aliis exempla à Protonotario

vel

vel Lectore collata, inſcripto tempore, & cauſa quibus originale exhibitum ſit, adponunto. Idemq; in priuilegiis, inſtrumentis atque literis iam editis ſeruanto.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Receſ. Auguſtan. 1566.

2. Generalia mandata habentes, vigore eorũ omnibus in cauſis pendentibus agere, extra quam ſi id diſerte ſibi interdictum eſſe à Partibus demonſtrarint, compelluntor.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Deputat. Spirenſ. 1600.

3. Ni ſponte nulloque admoniti decreto faxint, ſimul & pœna Ordinationis dicitor, & arbitraria ad proximam non parituris denunciator. Agere tamen prohibitos, ſi non idipſum in vicem legitimationis demonſtrarint, Ordinationis duntaxat pœna maneto.

IDEM Aug. in Beſcheid. 1577. 3. Iulii.

4. Mandata generalia in cauſis Fiſcalibus ſponte ſub arbitraria pœna promuntor.

TIT. CCXXXIX.

De Procuratorum ſubſtitutionibus.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordinat. part. 1. tit. 20.

1. Procuratores ad tempus cum venia abfuturi, quos volent in locum ſuum interim ſubſtituendi facultatem habento.

2. Subſtitutiones ſiue in Cancellaria, ſeu alibi coram Protonotario factas, tum hi, tum ſubſtituti in ſingulis cauſis ſigillatim iudicialiter indicanto. Ceterarum exempla, cauſarum actis & protocollis inſeruntor.

3. Nullus nomine alterius Procuratoris ſpe rati auditor.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Deputat. Spirenſ. 1557.

4. Sex hebdomadum commeatu obtento abituri, ſubſtitutos probe inſtruunto: aliter ſubſtitui ſe nemo ſub Ordinarioris pœna patitor.

IDEM Aug. in Viſitat. 1559.

5. Subſtitutum quiſque ſuum recte informato: ſecus ſi fiat, vterque ſine remiſſione punitor.

IDEM Aug. in Viſitat. 1560.

6. Subſtitutiones coram Notariis vel Protonotariis ne aliter quam in Cancellaria factæ ratæ ſunto, & protocollis illico ab iiſdem inſeruntor.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Receſ. Auguſtan. 1566.

7. Procuratores officium renunciantes, vi clauſulæ ſubſtituendi, alios de conſenſu Iudicis & duorum Adſeſſorum, in ſuum locum, quoad arbitratu Partium reuocentur, ſubrogandi ius habento.

IDEM Aug. in Beſcheid. 1566.

8. Per Subſtitutos parum idonee inſtructos ne agunto, neu ſubmittunto: ſi fecerint, arbitraria multa eſto.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Iud. & Adſ. Mem. 1585.

9. Subſtitutiones vel viua voce, vel in ſcriptis coram Protonotariis vel Notariis peraguntor.

IDEM Aug. in Deputat. Spirenſ. 1600.

10. Procuratori conſtituto vnum pluresve ita adiungendi, vt illo demum ſubmoto, horum aliquis in inſtantiam confeſtim ſuccedat, liberum cuiuis eſto. Interea ſubrogationis iſtius cauſa nihil exigitor.

TIT. CCXL.

De Procuratorum mutatione.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordinat. part. 1. tit. 20.

1. Conſtituti ſemel Procuratores, cauſas abs ſeſe in alios, ſub ſpecie clauſulæ ſubſtituendi, ſine voluntate Partium ne transferunto: ſed litigantium id libertati optionique relinquunto.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Iud. & Adſ. Mem. 1578.

2. Procuratores niſi aduerſa etiam Parte conſentiente, & poſt Iudiciale decretum, ne mutantor.

TIT. CCXLI.

De Procuratorum exoneratione.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Mem. 1570. 23. Maii.

1. Exoneratione ex cauſis probabilibus petita, & obtenta Citatione ad videndum exſolui: nihiloſecius Procurator eo vſque dum per ſententiam liberetur, in lite perſeuerato.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Beſcheid. 1579. 6. Iul.

2. Suſceptæ ſemel cauſæ patrocinium niſi ex magna cauſa, Iudiciſque decreto ne deſeritor.

TIT. CCXLII.

De Procuratorum reſignatione.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Proc. Mem. 1575.

1. Procuratores officium reſignaturi ſex id menſibus ante Collegio Partibuſque præuuncianto.

2. Huius

2. Huius temporis neceſſitas, niſi ex morbi aliave cauſa probabili, nulli remittitor.

TIT. CCXLIII.

De Procuratorum remotione.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordinat. part. 1. tit. 18.

1. Procuratores minus vel induſtrii, vel idonei, aliis protinus ſuffectis, officio remouentor.

TIT. CCXLIV.

De Procuratorum honorariis.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſar. in Ordinat. part. 1. tit. 46.

1. Procuratores & Aduocati honorariis in Camera æſtimatis contenti, illicitis depectionibus abſtinento: quod amplius ceperint, reſtituunto: id ſe ita facturos iuranto.
2. Aduocatorum ſcripta, non tam ex mole quam induſtria & diligentia auctoris æſtimantor: æſtimatio inter ipſum referendum inita, foris libello cuique ſuperſcribitur.
3. Receſſus inutiles omniaque Ordinationi aduerſa, in æſtimationem ne veniunto.
4. In expenſis deſignandis, accepta ſub pœna 20. florenorum profitentor.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Deputat. Spirenſ. 1557.

5. In quo ſi iterum deliquerint, florenis 40. ſi tertio, Remotione ab officio plectuntor.
6. Salaria annua inuitis ne extorquento: quotam litis aliaſve conuentiones reprobatas ſi paciſcantur, irritæ ſunto, remotioneque & aliis pœnis vindicantor.

IDEM Aug. in Iud. & Adſ. Mem. 1557.

7. Pro deſcriptionibus in ſingula folia ſemibacios, ne plus capiunto.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Tax. 1585.

8. Laborum æſtimatio hæc eſto:
Supplicatio, Mandatum, Sententia definitiua, vel æquipollens, ſingulis florenis.
9. Receſſus primus, Productum mandati generalis exemplum, Libelli oblatio, Litis conteſtatio, Interlocutoria momenti maioris obtenta, Concluſio finalis, ſingulis ſemiflorenis.
10. Interlocutoria Receſſuſve communis, floreni quadrantibus taxantor.
11. Epiſtolarum aliorumq; extraordinariorum laborum æſtimatio, arbitrio Iudicis relinquitor.
12. Receſſuum inutilium reiectorumve, petitionumve ad proximam, ratio ne habetor.
13. Arrhæ acceptæ feruntur.
14. Aduocatorum labores Iudicis arbitrio taxantor.
15. Conſiliorum extraiudicialiter ferme exhibitorum æſtimatio nulla initor.

TIT. CCXLV.

De Procuratorum pœnis.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 1. tit. 11.

1. Procuratoribus ſi conuiciis egerint, aliave proloquuti in iudicio fuerint præter decorum, impune ne eſto.

IDEM Aug. & Cæſ. in Ordin. part. 1. tit. 52.

2. Dictas ſibi multas, à Partibus clientibuſque ne repoſcunto, neu delatas vltro, recipiunto.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Mem. 1559.

3. Pœnæ Procuratoribus, nullo diſcrimine, æquata ſorte omnium imponuntor.

IDEM Aug. in Proc. Mem. 1561.

4. Eas Pedellus continuo vt irrogatæ fuerint, exigito.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Iud. & Adſ. Mem. 1572. 17. Maii.

5. Per errorem indictæ deprecantibus remittuntor, deque ea re aliorum etiam quam qui multam decreuerint, ſenſum Iudex explorato, æquitatique ipſius adſiſtito.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Decret. 1577. 17. Maii.

6. Per Pedellum ſingulis trimeſtribus à Kal. Maii dinumerandis colliguntor, earumque rationes ad Viſitatores poſtea deferuntor: hi moratores ex arbitrio plectunto.

IDEM Aug. in Dep. Spirenſ. 1600.

7. Inflicta Procuratori ob ſcriptum iniurioſum multa, intercedenti per libellũ ſupplicem Principali ne condonator.

Porro puniri etiam Procuratores iubentur, interuerſis ſibi inuicem Partibus.
Commiſſariis non recte petitis recuſatiſve.
Terminis præiudiciiſque eluſis.
Contumaciis ſua culpa contractis.
Agendis apud Deputatos in audientiis immixtis.
Dilationibus propria negligentia tranſmiſſis.
Dilatione quarta ſine ſpeciali mandato petita.

Origina-

Quibuſdalibus ad diem condictum non receptis.
Rueotualium denegata alteri copia.
Abſentia à Iudicio non excuſata.
Interlocutoriis ſua culpa contra ſe latis.
Iniuriis prolatis.
Proceſſibus, aliiſque ſerius redemptis.
Aut diutius penes ſe detentis.
Nuociis per fraudem non recte edoctis.
Scriptis ante exhibitionem diutius retentis.
Titulis vel inſcriptione vitioſe vſurpatis.
Oblatæ cautionis die fruſtrata.
Sine mandato vel cautione expertis.
Mandato originali abſque exemplo prolato.
Subſtitutione citra informationem facta receptave.
Diſſimulata repræſentata mercede.
Pactis illicitis, ſalariiſve annuis extortis.
Receſſibus habitis longioribus.
Scriptis ſupra numerum exhibitis.
Vel meodoſis.
Meritis cauſæ executioni immixtis.
Productis iiſdem diuerſe inſcriptis.
Dilationibus per fraudem petitis.
Prænaricatione detecta.
Submiſſionibus fruſtra factis.
Supplicibus aliiſve libellis non ſubſcriptis.
Termino illicite petito conceſſove.
Tranſactionibus, tractatibus concordiæ, mortibus Partium non probatis.

TIT. CCXLVI.

De Procuratorum pœna ordinaria.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 1. tit. 52.

1. Procuratores quoties aduerſus Ordinationem deliquerint, toties præterquam vbi pœnæ maiori locus erit, florenis ſingulis, vel ex arbitrio multantor, reiecta inutili actione, nec inter labores taxanda.

IIDEM Aug. & Cæſ. in Ord. part. 3. tit. 37.

2. Eadem contra præſcriptam in Ordinatione rationem terminorum peccantibus multa eſto.
Sicuti & Appellationum forma non ad veteris Kalendarii normam exacta.
Et Commiſſione in Nouis verbotenus petita.
Commiſſariiſve in genere recuſatis.
Contumacia inique accuſata.
Deputatis futuræ actionis non præmonitis.
Dilatione quarta ſine ſpeciali mandato petita.
Exceptione oppoſita contra appellationis formam generali & inepta.
Abſentia à Iudicio non excuſata.
Mandati generalis exemplo non ſponte exhibito.
Vel interdicti fide non facta.
Subſtituto perperam informato.
Repetitis voce continentis ſcriptorum.
Aliiſve dictatis verbis ſuperuacaneis.
Citatis Iudicii Actorumve protocollis, ſuis non inſpectis.
Termino recognitionis cauſa præiudiciali petito.
Accuſatione contumacis in nouis, contradicta.
Supplicationibus non inſcripta die exhibitionis.
Illicita ad proximam petitione.
Detrectato termino præiudiciali.

TIT. CCXLVII.

De Procuratorum pœna arbitraria.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordinat. par. 1. tit. 52.

1. Delicta Aduocatorum Procuratorumque Iudex & Adſeſſores pœnis iuris communis, multiſque maioribus, libera cuſtodia, carcere, ſuſpenſione muneris, miſſioneve vel mutatione ſtationis puniendi arbitrium habento.

Imp. FERDINANDVS Aug. & MAXIMILIANVS Cæſ. in Viſ. 64.

2. Quibus caſibus Ordinatione certa pœna non exprimitur, arbitraria introducta cenſetor.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Iud. & Adl. Mem. 1586.

3. Contra perſeuerantes immorigeros ad arbitrarias pœnas, ac ſi inſanabiles videbuntur, remotionem quoque peruenitor.

IDEM Aug. in Conſ. 1594.

4. Ex Pedelli rationibus perſpecto quam quiſque peccandi conſuetudinem induerit, arbitrium in puniendo eo poſtea adcommodator.

5. Extraordinaria autem ſiue arbitraria pœna potiſſimum obtineto.
6. Appellationum forma non adſtricta vel euerſa.
7. Cancellariæ debitis non exactis.
8. Acceptiſve non illico renumeratis.
9. Submiſſionibus fruſtra factis.
10. Peregre ſine commeatu profectis.
11. Concluſo in ſcriptis, loco viuæ vocis.
12. Poſt aduerſarii concluſionem verbalem concluſione adhuc dilata
13. Exemplis à Cancellaria petitis nec redemptis.
14. Exemplorum extra Cancellariam communicatione.
15. Prorogatione apud Deputatos petita.
16. Dilatione noua intra priorem petita ſine impedimenti expreſſione.
17. Dilatione petita poſt terminum producendi Rotuli.
18. Tardiore ad Iudicium acceſſu.
19. Mora Nunciorum diſceſſui iniecta.
20. Deſpecta Iudicii maieſtate.
21. Sententiis fiſcalibus ſerius tranſſcriptis.
22. Indecenter veſtitis.
23. Non legitimatis intra tempus cautionis præſtitæ.
24. Vel etiam oblatæ duntaxat.
25. Mandatis nullis, vel vitioſis, vel ſero prolatis.
26. Mandati generalis iniuncto nec exhibito, exemplo, vel etiam in fiſcalibus citra iuſſum.
27. Per ſubſtitutum acto ſubmiſſove male inſtructum.
28. Receſſibus praue dictatis.
29. Iuſtove longioribus.
30. Libellis editis mendoſis.
31. Productione verbotenus facta.
32. Falſo allegato periculo moræ.
33. Alienis in Rogationem Nouarum tranſlatis.
34. Appellatis non omnibus, nominatis.
35. Supplicationibus exhibitis informibus.
36. Petitione ad proximam poſt accuſatam contumaciam.
37. Fruſtrationibus, moraque in iudicio quæſita.
38. Præiudicii cauſa termino non conceſſo vel capto.
39. Prorogatione nude, vel nouo termino poſtulato.
40. Ante terminum finita actione prædicta.
41. Cauſſis perperam inſcriptis vel diſtinctis.
42. Tranſactionibus non proditis.

TIT. CCXLVIII.

De Procuratoribus extraneis.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordinat. part. 1 tit. 25.

1. Procuratores à Camera alieni honeſti tamen & idonei, præſtito calumniæ & Malitiæ iureiurando, in Camera pro illuſtribus perſonis, nobilibuſque & ciuitatibus litigantibus dicendi agendique facultatem habento.

TIT. CCXLIX.

De Procuratorum receſſu.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordinat. part. 3. tit. 40.

1. Excipere contra mandata, Tranſactiones morteve Partium indicare, coram Deputatis ſigilla recognoſcere, aliaque talia verbis ſed paucis efferre licitum Procuratoribus eſto.
2. Longiores receſſus cum pœna illico reiiciuntor.

IDEM Aug. & Cæſ. in Ord. part. 3. tit. 12.

3. Plurium correorum nomine comparentes, vnum ex iis potiorem nominanto, reliquos breui appendice denotanto.

4. Hæc

4. Hæc prima inſcriptione cauſam porro ad finem vſque litis, eiuſve quem nuncupaſſint, indigitanto: ſin quorundam tantum nomine adſint, ſingulos exprimunto.

Imp. CAROLVS V. Aug. in Viſitat. 1531.

5. Scriptorum contenta voce repetentes, pœna Ordinationis luunto.

IDEM Aug. in Beſcheid. 1537. vlt. Aug.

6. Plura & diuerſa documenta prolaturi, ſingulorum inſcriptionibus recenſendis tempus ne terunto: ſed deſignata ſcripto exhibento.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Cam. Mem. 1557.

7. Receſſus in vna cauſa habitos, in alia velut per indicem ne repetunto: ſed ſingulis in cauſis ſeorſim & diſtincte agunto.

IDEM Aug. in Viſitat. 1559.

8. Nomina Partium, & quæ alia dictare conuenit, lente, clare, diſerteque, vt recte excipi à Notariis poſſint, enuncianto.

IDEM Aug. in Proc. Mem. 1561.

9. Immorigeri pro rei qualitate plectuntor.

IDEM Aug. in Viſitat. 1560.

10. Neceſſaria quæq; ſcripto complectuntor; verbis quantum poteſt pauciſſimis apertiſſimiſq; proferunto: ſuperflua ſub Ordinationis pœna reſecanto.

11. Quod ſi pœna Ordinationis contempta erit; grauior & arbitraria ſubrogator.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Iud. & Adſ. Mem. 1570. 8. Dec.

12. Protocolla iudicialia diebus Sabbathinis à binis ternisve Adſeſſoribus peruoluuntor: qui longioribus receſſibus vſi fuerint, acceſſiti auditique vno, duobusve aut tribus florenis multantor, adeoque in ipſo iudicio interpellati à Iudice receſſus cum pœna reiiciuntor.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Iud. & Adſ. Mem. 1585.

13. Exorbitantes receſſus perſpectis protocollis, pro delicti modo puniuntor: perſeuerantes Procuratores vocati vltione ſeueriori percelluntor.

IDEM Aug. in Beſcheid. 1579. 6. Iul.

14. In Commiſſariis nominandis, receſſibuſque aliis capita diligenter ſecernunto.

IDEM Aug. in Deputat. Spirenſ. 1600.

15. Procuratores ſupra tres vel quatuor lineas, vtcunque neceſſaria adferant, ne dictanto: pluribus vbi opus, ſcripto vtuntor: in ea re æſtimanda circumſtantiæ tamen à Iudice neceſſariæ perpenduntor.

16. Receſſus præſcripto longiores in Sabbathinis protocollorum reuiſionibus adnotantor, pœnæ delinquentium pro tribunali publice recitantor, atque à Pedello colliguntor.

17. Procuratorum in iudicio altercationes intra replicandi modum finiuntor.

18. Proceſſibus reproductis Citati ſimpliciter ſe adeſſe, cum proteſtatione ſolita & reſeruatione profitentor.

19. Receſſus in partes ne diſtrahuntor: Eodem termino proponenda, omnia ſimul efferuntor.

TIT. CCL.

De Productis.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordinat. part. 3. tit. 40.

1. Quæ in iudicio agenda ſunt, ea Procuratores conſcripta, & abs ſe ſubſcripta, gemina exhibento: exemplum alterum Parti, alterum Iudici tradunto.

2. Quid & qua in cauſa proment, paucis verbis effantor.

3. Producta alterinſecus cum petitione copiæ & termini recipiuntor: & ſuo tempore ſimiliter in ſcriptis redarguuntor.

4. Scripta ſupra numerum ne admittuntor; ab actis cum pœna ſegregantor.

IDEM Aug. & Cæſ. in Ord. part. 3. tit. 26.

5. Ad probandum admiſſi nullum interim, niſi ex iuſta cauſa decreto comprobata, ſcriptum edunto.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Viſitat. 1560.

6. Scripta niſi in ipſa iudiciali exhibitione ſibi tradita Lectores ne ſignanto.

IDEM Aug. in Viſitat. 1556.

7. Eadem ne ab actis amittantur, Lectorum cura prouiſioque eſto: amiſſa ab vtroque Procuratore conferuntor, deſcriptaque actis ex integro inſeruntor.

IDEM Aug. in Mem. 1556.

8. Supplicationes & producta mendoſa, & non ſubſcripta punitis Procuratoribus reiiciuntor.

IDEM Aug. in Mem. 1559.

9. Supplices aliique libelli, quæque his adnectuntur, lecta caſtigataque eduntor.

IDEM Aug. in Proc. Mem. 1560.

10. Sin erit, vt mendoſa ſcriptio, ſententiaque vitioſa deprehendatur; pro delicti modo in Procuratores vindicator.

IDEM Aug. in Viſitat. 1564.

11. Inter referendum Adſeſſores ſi qua incidenter in ſcripta incorrecta, ea indicanto, & ex iudicum arbitrio puniunto.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Viſitat. 1568.

12. Producta incorrecta intra triduum cum pœna arbitraria corrigi iubentur.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Conſ. 1583.

13. Neque ſoluta, ſed pone reuincta exhibentor.

IDEM Aug. in Iud. & Adſ. Mem. 1586.

14. In executionis articulo merita cauſæ reſequentia ſcripta, reſeruata pœna reiiciuntor.

IDEM Aug. in Beſcheid. 1585. 19. Octob.

15. Inſinuationes confirmationeſque vel interpoſitiones decretorum, ne viua voce, ſed in ſcriptis petuntor.

IDEM Aug. in Proc. Mem. 1600.

16. Inſtrumenta litis, libelliue verbotenus in iudicio prolati, ni reapſe ſimul exhibeantur, ex interuallo à Lectoribus prius ne recipiuntor, neue ſignantor, quam delati ad Præſidem, Procuratoreſque arbitrarie puniti fuerint.

17. Einſdem ſcripti Exemplum vnum Iudici, alterû Parti ne inſcribitor, neu inſcriptum ſignator.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Viſitat. 1562.

18. Et ſi fiat, punitor.

TIT. CCLI.

De Protonotariis.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſar. in Ord. part. 1. tit. 18.

1. Munia ſua per ſe, non per alios obeunto: niſi ad breue tempus, ex morbi aliave iuſta cauſa Præfecto cognita & adprobata.

2. Eorum vnus adſidue Senatui in tempore adeſto, Adſeſſorum ſententias & ſuffragia, præſertim in definitiuis conſcribito, ſententiæ formam ex mente maioris partis concipito, Adſeſſoribus priuſquam dilabantur recitato, Referentibuſque ſubſcribendam porrigito: Inter referendum atque vbi eo præſente opus non erit, conſenſu Iudicis ad munia reuertitor.

3. Tempus commeatus dati, & reditus cuiuſq; Adſeſſoris adnotatû ad Quæſtorem deferunto.

4. In iudicio geſta, dicta, alter ambove, iuncto Notario, pro ſe quiſque excipiunto ſumma fide: poſt audientiam continuo protocolla ſua conferunto.

5. Errores in protocollis obſeruatos, Iudici & Adſeſſoribus modeſte indicanto: in Senatu neminem interpellanto.

6. In iudiciis ſubmiſſiones leuiores, quæ nec actorum inſpectionem deſiderât, notanto: poſtridie ex protocollo extempore decidendas, & propediem publicandas, in Senatu prælegunto.

7. In Cancellaria ſententiarum aliarumque rerum monumenta conficere, deſcripta relegere & ſubſcribere, Protonotariorum potiſſimum opus eſto.

8. Submiſſiones codici ſuo inſcribunto, Lectoribus tradunto, vt acta cumprimum complcantur, perficiunto.

9. Procuratoribus ipſi Notariive denegatorum proceſſuum cauſas ne produnto.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Mem. 1556.

10. In iudicio præter receſſus, etiam quæ incidenter dicuntur, manu adſequuntor.

IDEM Aug. in Proton. Mem. 1557. 17. Aug.

11. Notariis in Senatu ſubueniunto: vt recte protocolla conficiantur conſeruenturq; , & annua ſententiarum volumina deſcribantur, ſubmiſſionumque liber abſoluatur, prouidento.

IDEM Aug. in Viſitat. 1559.

12. Procuratorum receſſus ad verbum ſcribunto: longiores aliave de cauſa prohibitos notanto.

IDEM Aug. in Mem. 1559.

13. Acta quibus in concipiundis Commiſſionibus vſi fuerint, Archiuis ſarta ſolidaq; reponunto: ne qui ex iis libelli diſperdantur, cauento.

TIT. CCLII.

De Protocollis.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ord. part. 3. tit. 40.

1. Procuratores ſi obliti anteactorum vel propriis protocollis non inſpectis fidem Protocolli iudicialis Actorumve perperam appellarint, pœnam Ordinationis exſoluunto.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Mem. 1559.

2. Protocolla perlecta, ne in menſa inexpedita & relegenda mox aliis relinquuntor. Iudicialia de more colligantor.

IDEM Aug. in Iud. & Cam. Mem. 1560.

3. Exceptarum in Senatu relationum protocolla à iudicio recedentium Adſeſſorum, ne vulgentur cauento.

IDEM Aug. in Mem. 1562.

4. Protocolla diſcedentium vel decedentium Adſeſſorum, in actorum ſcriniis adſeruantor, reuiſionibus exigentibus inde promenda.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Receſ. Auguſtan. 1566.

5. Manualia Protonotariorum & Notariorum extra Archiua ne efferuntor: nec niſi præſciti Iudicis in fornicibus vel curiis inſpiciunda Adſeſſoribus dantor: ſecus facientes mulctantor.

6. Subſtituti Procuratorum protocolla ſollicitatoribus cauſarum adeundi copiam ne facianto, ſed ad audientias publicas remittunto.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Conſ. 1583.

7. Protocolla cauſarum colligata, membrana ſaltem à tergo communiuntor.

8. Eadem complantes Notarii, qua quidque rogatione in pignerationum cauſis actum ſit, adſcribunto.

IDEM Aug. in Mem. 1586. Ad dub. Colleg.

9. Protocolla iudicialia quo magis de prohibitis receſſibus, Actorumque recta cópletione conſtare poſſit, ſingulis ſabbathinis diebus apud Menſam decretorum percurrunto.

TIT. CCLIII.

De Purgationis ex cauſa fractæ pacis proceſſu.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordinat. part. 2. tit. 10.

1. Ex indiciis famave, fractæ pacis, opiſve auxiliique ſuſpecti, nec tamen conuicti, coram ſuis Iudicibus Cæſareve vel Cameræ conuenti, per iusiurandum innocentiam ſuam teſtantor.

2. Sed ita, vt iuſtis ſuſpicionum cauſis articulatim prius expoſitis, Iudicique probatis, coram (ſi non ſint Principes) adeſſe & reſpondere, poſtremo purgare ſe iureiurando iubeantur.

3. Citatio ſuſpicionum cauſas, fidemque publicam contineto: Et ſi nec coram ſub oculis, nec abſenti domi recte inſinuari poſſit: duobus tribuſve locis, qui videbuntur opportuniores; adfigitor.

4. Citati ipſi ſe coram, vel (ſi ſint Principes) per Procuratorem ſiſtunto; articuliſque reſpondento.

5. Articulis negatis, ſi cauſas ſuſpicionum actor indiciis legitimis, famave, vno ve teſte exceptione omni maiore, denique (ſiquidem actor honeſtior, Reus vilior ſit) propriæ credulitatis iureiurando confirmauerit: tum Reus Sacramento ſeſe purgato, idque coram, ni Iudex ex cauſa mittere malit, cui iuretur.

6. Si vniuerſitas arguetur: eius duæ Senatus partes, & in his ſuſpectiſſimus quiſque coram delegatis iuranto.

7. Sin horum quidam ſuo nomine, vt priuati, ſuſpecti erunt: de his, vt ſingulis ſtatuitor.

8. Si qua Iudicem permouebit ſuſpicio violentior: alios præterea plures, qui recte iuratum videri de credulitate deierent, adhiberi iubeto.

9. Iuramento præſtito Reus pro innocente eouſque habetor; donec conuincatur: conuictus pro pacifrago & periuro punitor.

10. In purgando comparendove contumaces pro conuictis habentor: ad videndum ſe declarari in pœnas fractæ pacis citantor: ac citra aliam probationem (ni innocentiam ſuam oſtendere parati ſint) condemnantor.

11. Citati, morbo, aliiſve neceſſariis cauſis impediti, eas ſui vicini ve Magiſtratus teſtimonio docento: ac vel terminum obtinento, ſi modicum tempus abfuturi videbuntur, vel coram delegatis adſe iuranto.

12. Principes per Procuratorem, eumque minimum nobilem; iusiurandum Iudici præſtanto.

13. In his ſummarie ſecundum conſtitutionem proceditor.

14. Purgationis neceſſitas vel proprio motu, atque ex officio imponitor.

15. Suſpecti poſtulare, vel criminis ipſius arguere quemuis coràm Camera, aliiſve iudiciis competentibus liceto.

16. Ibidemq; calumniam eorum, qui temere mota ſuſpecti accuſatione deſtiterint, perſequendi ius & arbitrium eſto.

IDEM Aug. & Cæſ. in Ord. part. 2. tit. 11.

17. Pacifragorum bonis in fraudem prælienatis, tam venditores quam emptores, alienantes pariter receptatoreſque ſuſpecti purgare ſe tenentor: contra vadimonium deſerentes ordo ſupraſcriptus ſeruator.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Viſitat. 1560.

18. Citatis ad purgandum, primo termino reſpondere articulis per Procuratorem liceto: poſtea vbi iurato opus erit, ipſi coram adeſſe iubentor.

Q.

TIT. CCLIV.

De Quæſtoris officio.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. par. 1. tit. 40.

1. Ab Ordinibus Imperii Quæſtor pecuniæ ad Cameræ ſuſtentationem conquirandæ, erogandæque in ſtipendia, rationibuſque eo nomine reddundis, conſtituitor.

2. Annuis quibuſque Viſitationibus acceptorum & expenſorum rationes probe reddito: ſuo tempore de moratoribus apud Ciuitates ſolutioni deſtinatas certum inquirito, eoſque Fiſcali deferto.

3. Contributiones à dictis Ciuitatibus ad ſe remiſſas cum antapochis vna protinus in Arcam (cuius apud Collegium cuſtodia, penes ipſum claues ſint) vſque ad ſtipendiorum diſſolutionem, condito.

4. Sed ab ipſis ſibi Statibus Spiræ vel in Camera perſolutas confeſtim Iudici ſignificato, eoque aliove eius vice præſente, in eadem Arca deponito.

Imp. CAROLVS V. Aug. in Viſitat. 1531.

5. Petenti ſubinde Iudici accepti & expenſi ſummario edito: pecuniam è locis deſignatis quamprimum minimoque ad ſe ſumptu pertrahito, iis formulis quas ipſe receperit, & quarum documentum perhibuerit.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Fiſc. & Quæſt. Mem. 1571.

6. Quid quantumque contributionum receperit, Fiſcali ſignificato: Nunciis, Procuratoribus, Statibus quæ reliqui ſumma debiti ſit, petentibus edito.

7. Monetam Edicto vetitam ne capito.

8. Procuratores & Nuncios contributiones in moneta proba Ordinum nomine diſſoluentes protinus liberatos dimittito: illi viciſſim literas autographas, pecuniæ genera exprimentes, edunto, deſcribendique copiam faciunto: in renuentes Cameræ animaduerſio eſto.

9. Ab Ordinibus Ciuitatibuſve delegatis, ne cui ſtipendium repræſentari ante diem ſinito. nec ſi fiat, eo nomine apochas conficito.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Quæſt. Mem. 1577.

10. Erogationibus extraordinariis atque indebitis, nullis Cameræ decretis iniuſſu Iudicis adigitor: ſi contra muneris rationem perurgeatur, apud eundem conqueritor.

IDEM Aug. in Quæſt. Mem. 1600.

11. Quæſtor peregre profecturus, teſteique ex delegatione Cameræ interrogaturus, proprio periculo partes interea ſuas homini fido & induſtrio demandato, abituſque ſui Cameram certiorem facito.

TIT. CCLV.

De Quæſtoris ſalario.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. par. 1. tit. 48.

1. Quæſtoris ſalarium annuum, ducenti floreni ſunto.

R.

TIT. CCLVI.

De Receptatoribus.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordinat. part. 2. tit. 12.

1. Proſcriptorum bona ne quis vllo modo receptato: ſi fiat, irritum eſto, receptatores ipſo facto proſcripti ſunto, pœnaſque violatæ pacis experiuntor.

IDEM Aug. & Cæſ. in Ord. part. 2. tit. 13.

2. In eadem cauſa ſunto die gemeine Ganerben, ſi ſocios proſcriptos vel pacirupas in conſortium & communionem admiſerint.

IDEM Aug. & Cæſ. in Ord. part. 2. tit. 14.

3. Magiſtratui ſuo, iudicioque fraude mala ſeſe ſubducentes, eive, ſubditiſve minitantes, nec ſe legitimæ cognitioni ſubmittentes, nemo ſciens recipito, latebraſve, ſecuritatemve præbeto: ſed iure non vi experturos ſacramento obſtringito, & ſumptu quanto minimo in ordinem cogito. His viciſſim tamen à ſuo ſuperiore de tuto acceſſu contra vim cauetor, iuſtitiaque miniſtrator. Qui ſecus faxint, pœnis fractæ pacis ſubiacento.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Receſ. Auguſtan. 1555.

4. Deſertores Magiſtratus ſui, ſi in locos ſuſpectos, facinorumque conſcios ſeſe recipientes, alioſque à iure deterrentes, capti fuerint: gladio vltore feriuntor.

5. Si quis violentiæ metu, non animo illicitæ offenſionis ſeceſſerit: ei noxæ ne eſto.

TIT. CCLVII.

De Recognitione.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 1. tit. 30.

1. Documenta originalia confeſtim adgnoſcuntor, recuſantorve, niſi ex cauſa terminum Iudex ſtatuerit: mox Partibus reſtituuntor, exempla collata apud acta ſeruantor.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Beſcheid. 1584. 5. Iunii.

2. Sigilla & manus vel confeſtim poſt audientias coram Deputatis: vel proxime Procuratores adgnoſcunto, diffitentorve: ſi terminum cum prorogatione petierint, Ordinationis pœna luunto.

TIT.

TIT. CCLVIII.

De Reconuentione.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 3. tit. 30.

1. Reconuentio ante litis conteſtationem, vel poſt proximam aut ſecunda audientia introducta, ſimul & alternatim cum cauſa conuentionis progreditur: ſerius, ante tamen cauſæ concluſionem propoſita, ſeparato proceſſu peragitur.

TIT. CCLIX.

De Referentibus cauſarum.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 1. tit. 13.

1. Acta maioris momenti omnia, à duobus Referentibus ſucceſſiue, quantum cauſa poſtulauerit, perleguntur.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Camer. Mem. 1557.

2. Referentium & correferentium alter perpetuo è ſenioribus, è iunioribus alter deſumitur.

IDEM Aug. in Iud. & Adſ. Mem. 1562.

3. Referentes de ſuis correferentibus ſolliciti ante tempus ne ſunto.

TIT. CCLX.

De Referendi modo.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Viſ. 1556.

1. In cauſis referendis, dicendisque ſententiis ambages vitantur: ad rem neceſſaria, velut articuli, Exceptiones pertinentes, Reſponſiones, Probationes, Termini ſubſtantiales, quæque alia merita cauſæ concernunt, atque ab iis pendent, proferuntur; documenta, priuilegia, inſtrumenta, ſummatim, quantum opus, referuntur: acta nec tota, nec maiorem partem, nec ſuperfluæ Aduocatorum diſputationes recitantur, dictantorve: neceſſaria duntaxat excerpuntur.

IDEM Aug. in Camer. Mem. 1557.

2. Articuli decreto ſemel deciſi, in relationibus definitiuis ne reponuntor.

IDEM Aug. in Iud. & Adſ. Mem. 1557.

3. Procuratorum ante omnia mandata diſpiciuntor; ſi quid deerit, actis de conſenſu Iudicis annotis, alia protinus in manus ſumuntor.

IDEM Aug. in Mem. 1559.

4. Sin quæ in mandatis requirentur, eiuſmodi ſint, vt reliquorum ſententiæ iniectura non videantur: acta ea cauſa non facile deponuntor.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Mem. 1570. 23. Maij.

5. Ad referendum nemo admittitor, qui non acta productaq; ad ſubmiſſionem qua de agitur, ſpectantia perlegerit, ſummatum excerpſerit, perpenderit, & initio ſtatim controuerſiæ ſtatum ob oculos poſuerit, citra moleſtam ſcriptorum documentorumque prælectionem.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Iud. & Adſ. Mem. 1577.

6. Non ex ipſis actis cauſæ, ſed propriis protocollis breuiter & dilucide apteque referuntor.

TIT. CCLXI.

De Referendi tempore & loco.

Imp. CAROLVS V. Aug. in Viſitat. 1550.

1. Acta quo in Senatu ſemel cœpta ſunt interlocutorie referri, eo futuræ quoque ſubmiſſiones referuntor.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Mem. 1556.

2. Cauſæ ipſum Iudicem Adſeſſoresve contingentes, extra eum, cui ipſi interſunt, Senatum referuntor.

IDEM Aug. in Deput. Spir. 1557.

3. Officium Cameramque relicturus, omnia quotquot perlegerit acta ante abitum referto: idque etiam apud diuerſos Senatus.

IDEM Aug. in Iud. & Adſ. Mem. 1557.

4. Quin & extra Senatus habendi ſolitas horas, relationes iſtæ tales audiuntor, abſoluunturque.

IDEM Aug. in Mem. 1559.

5. Relationes definitiuæ interiectu interlocutoriarum ne diffinduntor.

IDEM Aug. in Mem. 1563.

6. Decreta ſuper Commiſſariis in Senatibus extraordinariis conficiuntor.

IDEM Aug. in Viſ. 1564.

7. Submiſſiones leuiculæ, veluti Dilationis, Commiſſariorum, Deſertionis, Supplicationis, Inhibitionis, Reſponſionum, diebus Sabbathi extraordinarie aliisque in frequentibus Senatibus deciduntor.

IDEM Aug. in Iud. & Adſ. Mem. 1564.

8. Digreſſi è Senatibus definitiuarum Adſeſſores, ab hora deinde nona ad decimam interlocutionibus faciendis occupantor.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Mem. 1571.

9. Cauſæ fiſcales ſingulis hebdomadibus, adhibitis Adſeſſorum petitionibus expediuntor; fruſtrationesque reſecantor.

IDEM Aug. in Mem. 1575.

10. Submiſſiones circa terminorũ prorogationes, compulſoriales, expenſarũ taxationes & ſimiles, interlocutoriis relationibus ne ingeruntor, ſed confeſtim in menſa decretorum expediuntor.

IDEM Aug. in Iud. & Adſ. Mem. 1575.

11. Qui in definitiuis retulerint, ad interlocutorias tranſeunto, ſuumque aliis locum cedunto.

12. Senatibus interlocutoriarum definitiuas etiam modicas, quotidianaque decreta Iudex cum videbitur, iniungito.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Conſ. 1585.

13. Submiſſiones leuiores ſi periculum in mora eſſe dicetur; nec aliis ſubmiſſionibus grauioribus per eas præiudicabitur; vel ſolæ in Sabbathinis dirimuntor, ſubmiſſionibus ceteris nihiloſecius ſuo interlocutoriarum ordine referendis.

14. Senatibus definitiuarum excedentes, recta ad menſam decretis faciundis dicatam ſe conferunto: Acta eo delata, ſupplicationesq; quæ moram non patiuntur, definiunto: de ſacco, niſi omnibus aliis abſumptis, ne referunto.

IDEM Aug. in Dep. Spirenſ. 1600.

15. Feſto die in Sabbathum incidente, pridie eius Sabbathinæ referuntor.

TIT. CCLXII.

De Referendarum cauſarum ordine.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 1. tit. 10.

1. Iudex ſubſidio iudicis ſui, cauſas eo ordine quo fuerint concluſæ referendas curato, nec inuerti ſinito; niſi vel cauſa antiquior correferendi commiſſa ſit, vel recentior ſpolium aliamve cauſam priuilegiatam concernat, vel aliis ea cauſis collegio adprobatis.

IDEM Aug. & Cæſ. in Ord. part. 3. tit. 47.

2. Vt quæque cauſa prima concluſa fuerit, ita ceteris præfertor: attamen violatæ pacis, ſpoliorum, executionum, aliæque priuilegiariæ cauſæ præ reliquis promouentor.

IDEM Aug. & Cæſ. in Ord. part. 1. tit. 13.

3. Referendi ordinem ne quis ſine cauſa collegio adprobata præuertito.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Camer. Mem. 1557.

4. Relationes ſemel cœptæ, vno contextu finiuntor: aliis nouis ne interiunguntor.

IDEM Aug. in Iud. Mem. 1560.

5. Miſerabiles fauorabilesque perſonæ ante alias abſoluuntor.

IDEM Aug. in Iud. Mem. 1562.

6. Submiſſiones vetuſtate ſui, partiumque non inſtantium neglectu probabiliter tranſactæ ſublatæve ceteris poſthabentor.

IDEM Aug. in Iud. & Adſ. Mem. 1562.

7. Etiam Senatuum variatione intercedente, ſuus cuique quem prius habuit, referendi ordo ſeruator.

IDEM Aug. in Viſ. 1564.

8. Abiturus Adſeſſor acta ſua diuerſis quidem Senatibus, ſed eo tamen ordine, vt vetuſtiores & priuilegiariæ præeant, Iudice iubente referto.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Viſ. 1567.

9. Exemptionum fiſcaliumque cauſarum ſubmiſſiones interlocutoriæ in Sabbathinis ante alias omnes abſoluuntor, nec his donec ſuppetent, aliæ miſcentor.

IDEM Aug. in Iud. & Adſ. Mem. 1576.

10. Submiſſiones recentiores vetuſtioribus anteponentes, per Lectores ad Iudicem deferuntor, cauſamque dicere eius rei iubentor.

TIT. CCLXIII.

De Relationum auditione.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 1. tit. 10.

1. Qui relationi interſunt, ſi quid in ea deſiderent, ipſi acta adeunto: quæ aliter ſe habere animaduerterint, in dicendis ſententiis monento.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Viſ. 1556.

2. Præter neceſſaria, nihil ſcriptis excipiunto: relationem ne interrumpunto: neu diſputationibus contentionibusve anſam miniſtranto: paci concordiæque ſtudento.

IDEM

IDEM Aug. in Mem. 1559.

3. Relationes ſententiarumque dictiones cum attentione audiuntor: alieni ne quid inſpergitor: vno tenore abſoluuntor.

TIT. CCLXIV.

De Relationum adnotatione.

Imp. FERDINANDVS Aug. & MAXIMILIANVS Cæſ. in Iud. Mem. 1563.

1. Relationes interlocutorias pro definitiuis, pluresve quam peregerit, ne quis apud Lectores profitetor.

TIT. CCLXV.

De Relationibus nunciorum.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 1. tit. 38.

1. Executione facta Principi, Nuncius pro ſe ipſe Dicta, Reſponſa, Pacta, ſuum Nomen, Annum, Menſem, Diem, locum executionis, Principiſque Prænomen, relationi recte inſerito: ſimul an is locus ordinarij domicilij ſit, exprimito. Ac eadem hæc porro ſiue originali proceſſui, ſiue exemplo, vel Principi vel acturi traditis inſcribito.

2. Conſulibus Senatuique inſinuatis proceſſibus, executio ſimiliter vtrique parti ad amuſſim perſcribitor: ſimulque nomen & prænomen Conſulis & Senatorum ad eam rem aduocatorum, in ſpecie nuncupator.

3. Eadem referendi inſcribendique ratio in reliquis etiam ſeruator.

4. Executiones factas Nuncij in continenti recentique adhuc memoria conſcribunto: à nemine ſibi confici præterve ſinunto: Magiſtro nunciorum omnium primo nullidum mortalium viſas tradunto, cotamque rei omnem ſeriem ſucceſſumque enarranto.

TIT. CCLXVI.

De Regiſtratore.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Mem. 1559.

1. In audientiarum prima ſemper rogatione Regiſtrator conſidens dictataque excipiens, Procuratorum in cauſis diſtinctiones inſcriptionesque obſeruato.

TIT. CCLXVII.

De Relaxatione iuramenti ad effectum agendi.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 2. tit. 24.

1. Captiuis ſub cautione non vlciſcendi dimiſſis, in Camera nec Relaxatio ad effectum agendi nec citatio vel mandatum continuo decernitor: ſed querela eorum primum ad Magiſtratum perſcripta, ſi ex relatione eius conſtiterit actorem ob delictum carceratum punitumque, ac proinde vrpheda iure obſtrictum eſſe: proceſſibus negatis, iuriſiurandi obſeruatio iniungitor.

2. Sin quis aduerſus pacem publicam, conſtitutionesque Imperij iurare adactus ſit: eo caſu ius & ordinatio locum habento.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Iud. & Adſ. Mem. 1573.

3. Litteris ad Magiſtratum pro informatione datis, dies certa dicitor, ad quam eo non reſpondente futurum ſit, vt actori petenti ius æquum impertiatur.

TIT. CCLXVIII.

De Renunciatione.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Conſ. Cam. 1585.

1. Productioni teſtium poſt ſecundam vel tertiam dilationem probandi renunciantes, deprehenſa fraude, præter pœnas retardatæ litis, ex officio etiam plectuntor.

TIT. CCLXIX.

De Reſponſionibus.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 3. tit. 15.

1. Ad articulos facti omnes verbis, Credo vel Non, ſine appendice, modove, diſtincte & ſigillatim, in ſcriptis, ſaluo tamen impertinentium iure, reſpondetor.

2. Si pars articuli credetur, pars negabitur: diſtinctio adhibetor.

3. Super reſponſionibus non accurate prius perpenſis ſubmittentes puniuntor.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Beſ. 1579. 6. Iulij.

4. Super Reſponſionibus, Mandatis, aliis, ne ſub conditione, ſi ſufficiant, ſubmittitor.

TIT.

TIT. CCLXX.

De Reſtitutione in integrum.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 3. tit. 52.

1. In integrum reſtitutione calumnioſe, in ve fraudem, vel ex cauſis ante cognitis, minusve legitimis petita, executio non differtor.

2. In expenſas pars ve Procurator ve, vter in culpa fuerit, condemnator.

3. Si iuſtæ cauſæ ſubeſſe videbuntur, articulatim proponuntor.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Deputat. Spirenſ. 1600.

4. Ad petendam aduerſus lapſum fatalium termini ve præiudicialis, in integrum reſtitutionem, tempus quantum re integra competierit, non maius, iuſtum eſto.

5. In integrum reſtitutio aduerſus interlocutoriam Procuratore apud acta conſtituto, ſine citatione, libello vel articulato, vel ſummario, vtrum Iudex iuſſerit, petitor.

TIT. CCLXXI.

De Reuiſione Actorum.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 3. tit. 53.

1. Syndicatum Reuiſionemque petiturus, duobus eam menſibus ante Kalend. Maias Moguntino in ſcriptis denunciato; is eam Cæſari, & eius anni Viſitatoribus ſignificato: conſiliarios reuidendis actis peritos mitti poſtulato.

2. Si à die latæ ſententiæ non too duo menſes ad Kalend. Maij ſupererunt: in ſequentem annum reiicito.

3. Si quis priorum Iudicum iudicio abierit aberit ve: eum Camera reuocato.

4. Reuiſionem petens, pecuniam quantam Viſitatores arbitrabuntur, prius deponito, fiſco ſi ſuccumbat, pro ſumptibus inferendam.

5. Ceterum negotii hic ordo aſto:

Pars vtraq; merita cauſæ ſingulis ſcriptis plene pertractanto: ſed nec noui quidquam adſpergunto, nec vnius ſcripti limites egrediuntor.

6. Reuiſores cum Præſidibus vna, Iudicibusque prioribus iurati acta reuidento, perpenduntoque: hi cauſas & fundamenta rei abs ſe iudicatæ demonſtranto: illi deinde ſoli momentis cauſæ ponderatis, æquum bonumque ſtatuunto.

7. Si ſententia retractabitur: pars victrix depoſitam pecuniam recipito, Reuiſorum ſententiam Camera exequitor.

8. Si ſine dolo culpa tamen, errore ve vel Procuratorum, vel Iudicum male iudicatum fuerit: contra nocentes iuris & ordinationis via proceditor: ſententiæ vero iniuria, Iudices eodem loco parique cauſa cum inferioribus Iudicibus, à quibus appellatum eſſet ſunto.

9. Sin corruptio, aut dolus, vel præuaricatio interuenerit: victori contra ſontes ſyndicatus etiam via pateto. Iudices à Cæſare, Procuratores à Camera nihilſecius puniuntor.

10. Sententia vero confirmata, eam Camera exequitor: pecunia depoſita in ſumptuum reparationem, pœnamque temeritatis, cedito.

11. Si Reuiſores vel non conuenerint ad diem, vel acta non relegerint: Camera ſine ceſſatione longiore ſententiam ſuam executioni demandato: Si tamen conſtet, petentis culpa impedimentum contigiſſe. Ceterum Reuiſionis beneficium ſaluum integrumque eſto.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Dep. Spirenſ. 1557.

12. Reuiſio ſyndicatusve tribus ante Kal. Maias menſibus petuntor: Ab his qui deſiſtere volent, ſex ante Viſitationem hebdomadis Moguntino renunciato, impenſasque factas refundunto. Si non reuocabunt eo tempore, & calumnioſe petiiſſe iudicabuntur: arbitrio Commiſſariorum & Viſitatorum plectuntor, ſimulque expenſas reſtituunto.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Rec. Ratiſp. 1594.

13. Reuiſiones in cauſis ad Electorem Moguntinum ſpectantibus apud Treuirenſem petuntor: is reliqua ex ordinationis Præſcripto prouideto.

IDEM Aug. in Deput. Spir. 1600.

14. In cauſis CCC. florenis minoribus contra ſententiam ſupplicare Magiſtratui pro reuiſione Actorum intra tempus legitimum permittitor: lis ex iiſdem actis, vel ſi quid noui emerſerit, binis ad hæc ſcriptis de integro deciditor; aut etiam rei grauitate parte ve exigente, vniuerſitati, duobusve vel tribus iuriſperitis recognoſcenda committitor.

15. Reuiſione Camerali pendente executio ſuſtinetor: interim tamen in articulo liquidationis, vbi ea opus, procedendi in cauſa victori libertas eſto.

16. Reuiſionem petentes aduerſario poſtulante iurare in Camera de calumnia iubentor.

17. In cauſis mandatorum de relaxandis captiuis, alimentorumve decretorum, Reuiſioni locus eſto: ſed ea pendente Paritio Executioque, poſtquam idonea cautum erit, ne differtor. Hæc futuris caſibus dicta lex eſto.

TIT.

TIT. CCLXXII.

De Rogationibus audientiarum.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 3. tit. 5.

1. Audientiarum rogationes ſenæ ſunto. I. An quis ad recitatas modo ſententias: II. An in cauſis nouis: III. An ſumpto datove termino, hoc eſt, in præfixis: IV. An ex præſcripto Ordinationis agere quis, vel ſubmittere: V. An ſuam contumaciam purgare: VI. An alienam accuſare velit.

2. Rogationum iſtarum ordo ne confunditor: vbi quisque deſierit, inde poſtridie continuator.

3. Protonotarii, quem quouis tempore ordo deſtituerit, protocollis notanto, atque in iudicio porro monento.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Iud. & Adſ. Mem. 1557.

4. Cuiusvis rogationis cauſæ ordine omnes vno contextu proponuntor.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Viſ. 1567.

5. Excuſationum dehinc rogatione ceſſante, viciſſitudo accuſationum contumaciæ, & præfixarum ſuccedito.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Conſ. 1583.

6. Tametſi toto iam ordine contumaciarum tardo admodum, & poſt inuectum terminum præiudicialem tantum non obſoleto.

TIT. CCLXXIII.

De Rogatione prima ad ſententias.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 3. tit. 6.

1. Publicatis ſententiis, ad eas duntaxat, quæ eadem illa audientia exierint, agi prima rogatione conceditor.

2. Ad probandum per ſententiam admiſſis extemplo petendi terminum ius eſto.

3. Litem conteſtari, concludere, aliudve agere iuſſi, vel hac prima rogatione, vel poſtea in præfixis parento.

TIT. CCLXXIV.

De Rogatione nouarum.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 3. tit. 7.

1. In nouis nil præter cauſas nouas, & quæ inde pendent introducitor, vt puta: Citationum, Inhibitionum, Compulſorialium, Mandatorum pœnalium, ſimiliumque proceſſuum. Item, Mandatorum procuratoriorum, Inſtrumentorum appellationum, Petitionum executorialium, Libellorum, Supplicationum, Productionum actorum, & Reproductionum eorundem, Rotulorum examinum. Item, ſi terminus vlterior actorum libellorumve productioni ob impedimentum incidens indultum ſit.

2. Cauſæ nouæ ſine ordinariarum vel extraordinariarum diſcrimine, quavis audientia peraguntor.

IDEM Aug. & Cæſ. in Ord. part. 3. tit. 35.

3. Lite pendente, pro Citatione, Inhibitione, proceſſibus, ſupplicator in nouis: & proxima audientia peræque in nouis contra altrinſecus agitor.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Rec. Auguſtan. 1566.

4. Si qua in cauſa periculum moræ verſabitur: deſideria partium per ſupplicem libellum in nouis porriguntor, matureque per iudicem ſubſcribuntor: ſed fraude periculique poſtea falſitate deprehenſa, Procuratores pœnam arbitrariam ferunto.

IDEM Aug. in Viſ. 1567.

5. De calumnia iurator in nouis.

6. Fiſcali in nouis agendi ſemper ius eſto: Procuratores quoque viciſſim ſi ſint parati, in Nouis contra agere, vel ſe excuſare tenentor.

IDEM Aug. in Viſ. 1568.

7. Paritionis articulus in pignerationum cauſis vſque ad finem totus in nouis pertractator.

8. De malitia in Nouis iurator.

IDEM Aug. in Viſ. 1564.

9. In mandatis ſine clauſula, termino excipiendi ad proximam ſumpto, contumacia non agentis accuſator in Nouis.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Beſ. 1583. 3. Octob.

10. Nec economiæ aduerſum ſub ordinationis pœna excipitor.

IDEM Aug. in Beſ. 1585. 23. Aug.

11. Expenſarum deſignationes in Nouis exhibentor.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Viſ. 1564.

12. Præterea, quæ inter Nouas relata ſunt, ſi quid in hac rogatione proferetur, arbitrarie punitor.

Imp.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Beſ. 1585. 7. Iul.

13. Ad vocalem partis vnius concluſionem, altera cui nihil ſupereſt, agendum in ſcriptis, conſimiliter ad proximam in nouis concludito.

IDEM Aug. in Conſ. 1590.

14. Executionis articulus qua paritionem, non qua liquidationem contingit, totus in nouis pertractator.

IDEM Aug. in Receſ. Ratiſpon. 1594.

15. Ad rogationem nouarum & maxime paritionem in pignerationum ſimilibuſque cauſis pertinentia, atque etiam cauſales, etſi terminum ſtatutum habuerint, ne in præfixis ſub pœna arbitraria, ſed Nouis exhibentor.

IDEM Aug. in Proc. Mem. 1600.

16. Procuratores inſtante Fiſcali, terminos cauſarum fiſcalium in nouis, non præfixis, ſub præiudicio obeunto: ſed pro partium remotarum neceſſitate quini ſenive menſes, prorogationes etiam, iuſtis ex cauſis obtinento.

IDEM Aug. in Dep. Spirenſ. 1600.

17. Exceptiones declinatoriæ dilatoriæque ſiue ſolæ, ſiue euentualibus ſociatæ, intra terminum agendi ad libellum, arbitratu cuiuſque in nouis vel præfixis proferuntor.

18. Expenſarum tum deſignationes, tum & exceptiones in nouis exhibentor: at ſine iuſta ſpecialique cauſa ne replicator.

TIT. CCLXXV.

De Rogatione præfixarum.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 1. tit. 8.

1. Quibus in cauſis termino ordinationis effluxo alius petitus, obtentusve; vel vltro acceptus erit: in his tertia Rogatione, ordine à ſummo ad imum decurrente, agitor.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Receſ. Ratiſp. 1594.

Ordinat. part. 3. tit. 8. 2. Diebus Sabbathi ab hora ſeptima ad octauam coram Deputatis in præfixis agitor.

IDEM Aug. in Conſ. 1600.

3. In mandatis cum clauſula Exceptiones tantum ad nonas, reliqua deinceps, niſi cum de relaxando captiuo, vel exſequenda ſententia agetur, ad præfixas extraordinarias pertinento.

S.

TIT. CCLXXVI.

De Saluo Conductu.

Imp. CAROLVS V. Aug. in Declarat. Pacis publ. 1548. cap. 16.

1. In danda fide publica, proſcripti, pacifragique diſertis ſemper verbis excluduntor.

2. Extra quam ſi ipſi ſui purgandi, tranſigendive ergo adeſſe fide accepta iubeantur.

3. Verum hic voluntas aduerſariorum, & quidem omnium interuenito, qua deficiente, attamen ad locum condictum acceſſus receſſuſque tutus proſcriptis eſto.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Receſ. Auguſtan. 1559.

4. Quod cui in via publica damni per vim contigiſſe dicetur: Præſes, quive eam pacatam tutamque reddere debuerit receperitque, ex fide commeatus cautæque ſecuritatis reſtituito.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Receſ. Spirenſ. 1570.

5. Subditos ſuos iudicio Rotwilenſi auocaturi, fidem Actori publicam contra vim, non contra ius dare tenentor.

TIT. CCLXXVII.

De Senatuum deſcriptione.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 1. tit. 10.

1. Adſeſſores in certos Definitiuarum Senatus deſcribuntor: ceteri cauſis Fiſcalibus & interlocutionibus operam danto.

2. Referens & correferens eodem Senatu iunguntor: ſeniores cum iunioribus, iique diuerſæ Religionis permiſcentor.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Iud. Mem. 1562.

3. Propinquitate vel adfinitate coniuncti, vno Senatu ne copulantor.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Iud. Mem. 1568.

4. Seniores peritioreſque & diligentiores in diuerſos Senatus diſparantor.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Iud & Adſ. Mem. 1600.

5. Definitiuarum Senatus quinque ſeptenum, interlocutoriarum ſex ſenum Adſeſſorum conſtituuntor. Reſidui vel ſubſidio qua erit opus, adſunto, vel ſupplicationibus interim Decretiſq. o[illegible] ram nauanto.

TIT

TIT. CCLXXVIII.

De Senatuum mutatione.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. par. 1. tit. 10.

1. Senatus niſi ſex vel nouem Menſium, Anniue integri interuallo ne mutantor.

2. Qui definitiue retulerit, interlocutorie referre paratus; ex definitiuarum in interlocutoriarum Senatum tantiſper transfertor: hinc alius interim illue in eius locum ſubrogator.

TIT. CCLXXIX.

De Senatus habendi tempore.

Imp. CAROLVS V. Aug. in Viſitat. 55 .

1. Senatus per omnes anni Menſes a ſeptima matutina ad decimam habetor.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Deputat. 15 .

2. Feriarum tempore quotquot aderũt coram, ter hebdomatim, relationũ cauſa conueniunto.

TIT. CCLXXX.

De Senatu pleno.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordinat. part. 1. tit. 10.

1. Cauſas in pleno Senatu diſceptari, niſi ex magna cauſa, & de ſententia Adſeſſorum, Iudex ne ſinito.

2. Legati ad Collegium, mandata ſua in ſcriptis exhibento: ſin coram agere de his iuſſi ſint: in Senatu audiuntor, datoque reſponſo dimittuntor.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Deput. Spir. 1557.

3. Aduocati & Procuratores à frequenti Senatu horis tamen vacuis, auditis ſuffragiis omnium. Nuncii à Iudice Vicariove, parte Adſeſſorum & Præfecto recipiuntor.

IDEM Aug. in Camer. Mem. 1557.

4. Nullus Adſeſſorum ſine voluntate Vicarii Senatum extraordinarie conuocato: ſed nec ipſe citra legitimam cauſam, vel ad cuiuſuis nutum, plenum conſilium cogito.

IDEM Aug. in Iud. Mem. 1561.

5. Conſulta pleni Senatus priuatis paucorũ molitionibus ne ſubuertuntor neve labefactantor.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Mem. 1571

6. Iudex Senatum plenum rarenter admodum habeto: Præſes eius voluntate, vel adhibitis aliquot Adſeſſoribus peritis, idem ſeruato.

7. Res deliberandæ rite & ordine proponuntor: ſuffragia paucis feruntor: nemo ab altero interrumpitor: omnes patienter audiuntor. maioris partis concluſio rata eſto.

IDEM Aug. in Mem. 1572. 17. Maii.

8. Quæ ple Senatus conſultatione digna videbu , de his Iudicis ſi ſit ad Vrbem, prius ſententia exploratur, eidemque Senatusconſultum poſte refertor.

IDEM Aug. in Mem. 7 . 18 Maii.

9. V itatorum Commentarii in pleno Senatu, ſub Adſe ſorum o præſentia recitantor, obſeruantorque à cunctis.

10. Adſeſſoris è Senatu abſentis, ſuffragium nullum eſto.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Ind. & Adſ. Mem. 1577.

11. Plenum Senatum nec Præſides, nec Adſeſſores Iudice inconſulto habento. abſentis, ſi prope ſit, an intereſſe velit, voluntas cognoſcitor.

12. Quæ per abſentiam eius gerentur, eidem poſte renunciantor.

13. E ſuni Protonotarius vel Notarius, conſignandis ſuffragiis conſultiſque adhibetor.

14. Senatus plenus non niſi nouis Adſeſſoribus, Procuratoribus, Cameralibus aliis adſciſcundis, dimittundiſve, literiſve, Cæſareis vel aliorum recitandis cogitor.

15. Etiam publica Imperii negotia, à Deputatis ex auctoritate Iudicis deliberata ad plenum referuntor: breuiterque & modeſte à reliquis ſententiæ dicuntor, citra interpellationem aut acerbitatem.

TIT. CCLXXXI.

De Sententia dictione.

Imp. CAROLVS V. Aug. in Viſit. .

1. In relationibus ſententiiſq; dicendis ſcrupuloſitas nimia faceſſito: prolixiores ſemel iterumque fruſtra moniti, remouentor.

2. Alter alterius rationes & argumenta ne repetito. nouas ſi quas habebit, breuiter ſubiungito: ſi diſſentiet ab aliis, ſuam ſententiam quibus volet modis ſine ſuperfluitate adſtruito.

Cameral. Mem. 57.

3. In ſententiis dicundis inter ſeniores & iuniores is cauſarum extraordinariarum ordo ſeruator, ne illis inauditis hi iam viciſſe nu ero, & negotium deciſiſſe videantur.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Viſ. 1559.

4. Sententiæ aliter ne dictantor, quam vt à Protonotarius Notarius. Ad[illegible] qne excipi poſſint: Integram quisque manu propria domi exaratam, apud protoco[illegible] cauſa ſi volet, deponito.

IDEM Aug. in Iud. Mem. 1560.

5. Relatione finita nemo ſententiæ dict[illegible] nem ſuo loco & ordine detrectato, neve in aliud tempus extrahito.

IDEM Aug. in Iud. Mem. 1563.

6. Abſoluta relatione, ſi referens ſententiam ſuam promere moretur. Iudex adhibitis vno at[illegible]e altero Adſeſſoribus trimeſtri id facere iubeto.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Iud. & Adſ. Mem. 1585.

7. Poſt relationem, ſententiæ niſi Protonotario Notariove in re præſenti quis quibus retulerit, quidque pluribus placuerit, perſcribente ne dicuntor.

Iud. & Adſ. Mem. 1600.

8. Sententiis latis omnes dehinc Referentes Correferentesve (vtrorum opinio communi omnium, vel plerorumque adſenſu prævaluerit) ſuffragia ſua cum decidendi cauſis [illegible] cripta [illegible] propria, & [illegible] ſignata Iudici Vicariove exhibento. Hæc arcæ in archiuo ſub duplici claue à Iudice & primo adſeſſore cuſtoditæ iniecta, non ante quam articuli poſtea executionum, liquidationumve exege[illegible], adeunda moxque eodem reponenda adſeruantor.

TIT CCLXXXII.

De Sententiarum conceptione.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 1. tit. 40.

1. Poſtquam de ſententia definitiva, vel æquipollente ferunda conuenerit. nem[illegible] niſi eadem rite [illegible]cepta, relecta, libro inſcripta, & à referentibus ſubſcripta, conſurgendi abeundique licentia eſto.

IDEM Aug. & Cæſ. in Ord. part. 1. tit. 13.

2. Definitiuis octoni, interlocutoriis quaterni, quini vel ſeni, ſupplicationibus & expenſarum taxationibus terni quaternive Adſeſſores adhibentor. Si quid dubij inciderit, plures [illegible] qualitate, vel omnes adiunguntor.

3. Si pares erunt opiniones, ex vero [illegible] tres diuerſum iuſtis de cauſis ſenſerint: res ad [illegible]cem & Adſeſſores reliquos refertor. Eorum arbitrio vel a pluribus Adſeſſoribus, vel alio Se[illegible]m. v[illegible] pleno denique [illegible]b incudem reuocator, atque ex integro deliberator, deciſio vltima rata eſto.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Camer. Mem. 1560.

4. Atque hæc omnia eodem modo in cauſis ad Religionem ſpectantibus obſeruantor.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 3. tit. 47.

5. Sententiæ interueniente Adſeſſorum legitimo & definito numero confectæ, non [illegible]orem vim, quam ſ[illegible]mnes adfu[illegible]r, habento.

6. Earumque auctori[illegible] propter Iudicis & Adſeſſorum quorundam abſentiam, nihilum decedito.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Mem. 1564.

7. In ſententiis concipiundis vetus forma iuxta ſtylum retinetor.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Iud. & Adſ. Mem. 1577.

8. Generaliter definitiuis communibus ſeni, interlocutoriis terni ſolummod[illegible] quaternive Adſeſſores interueniunto: grauioribus plur[illegible]s, ſi ref[illegible]rentes petant, admouentor.

IDEM Aug. in Conſ. 1583.

9. Super termino non his verbis: Läſt man es bey bewilligter Zeit bleiben. Sed ita: Iſt N. Zeit zugelaſſen [illegible] pronunciator.

TIT. CCLXXXIII.

De Sententiarum voluminibus.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 1. tit. 28.

1. Protonot[illegible] tres conficiunto, vno ſententias Cameræ omnes dehinc pub[illegible]das ſimulque [illegible] nomina, ſed & in diſcrepantibus opinionib. decidendi cauſas & auctores comprehendunto. Hæc fide & iuramento ſuo, in æter[illegible]m, niſi Cæſare iubente, ne produnto.

2. Alter exſcripias [illegible]ibro ſuperiore ſententias contineto, ante publicationem, ſub omnium p[illegible]ſentia recitandas.

3. Tertio p[illegible]licatas cuiusque anni ſententias ſcribæ inſerunto.

4. Hi in Tabulario libri adſeruantor.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Mem. 1[illegible]6.

5. In iis ſententiæ definitiuæ non ab interlocutoriis d[illegible]cernuntor.

TIT. CCLXXXIV.

De Sententiarum publicatione.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 3. tit. 47.

1. Publicatio ſententiarum apertis foribus celebrator: poſt deinde audientia præbetor.

TIT. CCLXXXV.

De Sententiarum alienarum executione.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 2. tit. 8.

1. Sententiam in cauſis ſpolij à delegatis ordinatione latam, ſi non ſit appellatum, Camera perinde, vt ſuam exſeqvitor.

TIT. CCLXXXVI.

De Sententiarum Cameræ executione.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 3. tit. 48.

1. Victrici in Camera parti executoriales contra aduerſarium, ſub pœna partim victori, partim fiſco inferenda decernuntor: in termino de paritione docetor.

2. Id ni fiat: petenti executoriales arctiores ſub pœna banni, cum citatione ad videndum ſe proſcribi, vel cauſas allegandum, cur id fieri non ſit æquum, communicantor.

3. Si in termino cauſæ probabiles adferentur: his contradicendi in ſcriptis eadem vel proxima audientia ius eſto: ſed mox, niſi ex magna cauſa certum tempus indulgeatur, ſententia proffertor.

4. Si nec paritum, nec iuſtæ cauſæ prolatæ fuerint, quanto primum ad pœnarum bannique declarationem, cum damnis & expenſis deuenitor.

TIT. CCLXXXVII.

De Seſſione.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Receſ. Spirenſ. 1570.

1. De ſeſſione controuertentes Ordines, quibus ſui ſunt ex conuentione Iudices; coram iis ad cauſæ concluſionem proceduntо, cognitionemque deinde Cæſaris expectanto.

2. Ceteri coram Cæſareo tribunali Aulico querelam proponunto, cauſæque merita ternis in vniuerſum ſcriptis pandunto: tum quod Cæſar pronunciauerit, ratum eſto.

3. Statibus quoque nullam dum in Imperij Comitiis ſeſſionem ſortitus, idem Cæſar citra Imperij alteriusve præiudicium de loco opportuno proſpicito.

4. Interea ſua quiſque quaſi poſſeſſione vtitor.

TIT. CCLXXXVIII.

De Stylo Cameræ.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Rec. Spirenſ. 1570.

1. Stylus Cameræ, & mos vetus probusque, tum in proceſſibus decernendis, tum decidendis cauſis immutabilis retinetor.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Mem. 1562.

2. Eum ſcripto comprehenſum Adſeſſores longo vſu exercitati iunioribus tradunto.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Mem. 1570. 23. Maij.

3. Hi viciſſim ab illis addiſcunto.

TIT. CCLXXXIX.

De Submiſſionum forma.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS in Ordin. part. 3. tit. 26.

1. Super exceptionibus dilatoriis, vel competentia iudicis ſine mandato ſufficienti, ne ſubmittitor.

IDEM Aug. & Cæſ. in Ord. part. 1. tit. 11.

2. Si temere protocollo non perſpecto ſubmiſerint; in expenſas motæ de ſuo ſoluendas, nec imputandas partibus condemnantor.

IDEM Aug. & Cæſ. in Ord. part. 1. tit. 23.

3. Idque ipſum ſeuere Iudex vindicato.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Mem. 1556.

4. In ſubmiſſionibus ſubmittendi cauſæ in ſpecie exprimuntor.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Beſ. 1579. 6. Iul.

5. Nec occaſione termini præiudicialis ſuperflue, nec ſuper mandatis Procuratorum conditionaliter ſubmittitor.

IDEM Aug. in Beſ. 1590. 7. Iulij.

6. Submiſſiones temere, maximeque ſi certamen cernatur de vno altero ve menſe, cuius facilis ſit futura in prorogatione vlteriore reparatio, ne confiunto.

IDEM Aug. in Deput. Spir. 1600.

7. Mortuo poſt ſubmiſſiones factas Procuratore, eas ſucceſſor ſimpliciter repetito: tempus ſi petet, negator, & tam ſuper eius pœna, quam ipſis ſubmiſſionibus pronunciator.

TIT. CCXC.

De Submiſſionum deciſione.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 1. tit. 81.

1. Submiſſionibus in articulo dilationum, aliisq; ſimilibus, quæ citra protocolli inſpectionem expediri poſſunt Iudex è veſtigio viua voce interloquitor.

IDEM Aug. & Cæſ. in Ord. part. 1. tit. 13.

2. Leues ſubmiſſiones vno die profliganto: graniores vltra vnam alteramve hebdomadam, integrumve menſem, ſine ſpeciali iudici expreſſa cauſa ne protrahuntor.

3. Definitiuæ ſemeſtri poſt factam conclusionem finiuntor: vel impedimenti cauſæ iudici exponuntor.

IDEM Aug. & Cæſ. in Ord. part. 3. tit. 16.

4. Super Commiſſariis interlocutiones maturantor.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Iud. & Adſ. Mem. 1557.

5. Submiſſiones leues, interdum & prorogationes, dilationesque probatoriæ, poſtridie ſtatim protocollo, nec dum completo, vel à iudice cum duobus minimum Adſeſſoribus diriment or.

6. Sin dilationum prorogationumve documenta petantur, iudicis iuſſu è Cancellaria impertiuntor.

IDEM. Aug. in Iud. & Adſ. Mem. 1557.

7. Potiſſimum autem in cauſis priuilegiariis ſubmiſſionum eiuſmodi cognitio repræſentantor.

IDEM Aug. in Deput. Spir. 1557.

8. Parte aduerſa in Commiſſarios, commiſſionemque & primam dilationem conſentiente, Iudex in continenti viua voce interloquitor, decretumque fundandæ cauſa Commiſſariorum iuriſdictionis interponito.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Mem. 1572.

9. Citatio ad reaſſumendum, inſtantia durante, voce petita, neminique contradicta, pro tribunali illico decernitor.

TIT. CCXCI.

De Succeſſione.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in O. d. Cam. 1500. cap. 19.

1. Nepotes neptesque auis ſuis in patris matrisve locum, cum eorundem fratribus & ſororibus ſimul ſuccedunto: Contrariis conſuetudinibus penitus abrogatis.

Imp. CAROLVS V. Aug. in Receſ. Wormat. 1521.

2. Fratrum ſororumque liberi, cum defuncti fratribus & ſororibus ſimul ſuccedunto *in ſtirpes*: conſuetudinibus huic legi repugnantibus antiquatis.

IDEM Aug. in Receſ. Spirenſ. 1519.

3. Conſobrini, Patrueles, Amitini, nullo exiſtente defuncto proximiore, eius ad ſe delatam hereditatem ab inteſtato, partiuntor in capita: contrariæ conſuetudines faceſſunto.

TIT. CCXCII.

De Supplicum libellorum forma.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 1. tit. 22.

1. Appellatione viua voce interpoſita, ſupplicatio pro proceſſibus ſententiæ latæ qualitates, & ſummam priuilegio conformem exprimito.

2. Tutorum, heredum, conſortium, quiq; proceſſibus ſunt comprehendendi, nomina in libello ſupplice eduntor: in executionem ne reiiciuntor.

3. Pro ferenda ſententia libello ſupplicator: & quid, qua in cauſa, quando ſubmiſſum ſit, paucis recenſetor.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Mem. 1550.

4. In ſupplicationibus pro Decretis, non ſolum ſubmiſſionis conditio tempusque inſeritor, ſed & foris ſuperſcribitor.

IDEM Aug. in Ind. & Adſ. Mem. 1557.

5. Informes vitioſeve deſcriptas ſupplicationes procuratores emendanto.

IDEM Aug. in Proc. Mem. 1557.

In appellationum cauſis libelli ſupplices diem latæ ſententiæ formamque continento.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Rec. Auguſt. 1566.

Atque appellatos in ſpecie omnes ſub pœna arbitraria exprimunto.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Proc. Mem. 1560.

8. Si ſupplicationes exhibebuntur informes; ipſi pro erroris qualitate Procuratores multantor.

TIT. CCXCIII.

De Supplicationum ſubſcriptione.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 3. tit. 12.

1. Supplices libelli pro citatione, nomine alieno porrigendi, ab Aduocato ſeu Procuratore iurato ſubſcribuntor.

IDEM Aug. & Cæſ. in Ord. part. 1. tit. 22.

2. Procuratores Supplicationes partium abſentium nomine ne exhibento, ſed ſemet ſubſcribunto: Partes ſi adſint, ipſæ ſi volent exhibento.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Mem. 1556.

3. Supplices aliive libelli non ſubſcripti, Procuratoribus punitis reiiciuntor.

TIT. CCXCIV.

De Supplicationum exhibitione.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 1. tit. 22.

1. Supplices libelli in eum duntaxat Senatum, cui ipſe Iudex præerit, non ceteros exhibentor.

2. Si poſt vnam pluresve repulſas denuo ſupplicabitur: poſteriori priores ſupplicationes, cum inſcriptis decretis eorumve exemplis iunguntor.

3. Cum ſupplicationibus mandata ſimul procuratoria, mandative documentum profertor, vel de rato cauetor.

4. Lite pendente niſi pro ferenda ſententia ne aliter quam iudicialiter ſupplicator.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Camer. Mem. 1557.

5. Supplicationes non adſeſſoribus, ſed Iudici Præſidibusve in manus traduntor.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Iud. & adſ. Mem. 1576.

6. Ne aliter quam inſcripto oblationis die exhibeantur, Iudex & Præſides animum aduertunto.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Proc. Mem. 1587.

7. Pro confirmatione tutorum non in iudicio, ſed extraiudicialiter in Senatu ſupplicator.

IDEM Aug. in Deput. Spir. 1600.

8. Supplicationes Senatui geminæ ſemper exhibentor: ſingulæ, priuſquam è Tabulario recipiantur, ſed & adiunctorum (ſi iubeantur) documentorum exempla, in eodem relinquuntor.

TIT. CCXCV.

De Supplicationum cuſtodia & diſtributione.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Mem. 1572.

1. Supplicationibus condendis & promendis arca in curia parata eſto: diſtributioni Notarius adeſto, referentiumque nomina adnotato.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Iud. & adſ. Mem. 1579.

2. Supplicationes diſiectæ in curia menſisque ne relinquuntor, arcæ includuntor, inde referentibus diſtribuuntor. Nemini niſi de voluntate Iudicis vel Vicarij, adſiſtente Notario, domum deferendi facultas dator.

IDEM Aug. in Mem. 1595.

3. Pridianæ ſupplicationes ne in Sabbathinarum Senatibus, verum in menſa decretorum expediendæ diſtribuuntor.

IDEM Aug. in Proc. Mem. 1600.

4. Supplicationes cum inſcriptis decretis in Tabulario pro formandis proceſſibus detinentor: Decretorum nuda petentibus exempla conferuntor.

TIT. CCXCVI.

De Supplicationum expeditione.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 1. tit. 10.

1. Supplicationes ſimiliaq; alia interea dum ſententiæ conficiuntur, ne tractantor, ſed ſuo tempori reſeruata, tum ſine mora expediuntor.

IDEM Aug. & Cæſ. in Ord. part. 1. tit. 14.

2. Qui recitatis ſententiis, ex audientia recedunt, ſupplicationibus operam danto: ſi deſint, expenſas taxanto, aliasve ſubmiſſiones leuiores reſeruato.

IDEM Aug. & Cæſ. in Ord. part. 3. tit. 35.

3. Supplicationibus in nouarum ordine porrectis, & contradictis, Decretum, vt longiſſime altera ſequenti audientia fertor.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Mem. 1595.

4. Abfuturi ad tempus Adſeſſores, ſupplicationes apud ſe reſidoas ante abitum abſoluunto: aut ſi res non feret: iudici Vicariove inter alios diſtribuendas reſtituunto.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Præf. Mem. 1557.

5. Supplicationes è Senatu in Tabularium delatæ, ſine Præfecti, eove abſente, Protonotariorum ſcitu, ſubſtitutis ne reſtituuntor.

IDEM Aug. in Mem. 1559.

6. In rebus dubiis & intricatis iuniores minusque exercitati adſeſſores, erroris contrarietatisque auertendæ cauſa, ſupplicibus libellis non ante ſubſcribunto, neu decreta conficiunto, quam ſententiam ſeniorum ea de re cognouerint.

IDEM Aug. in Iud. & Adſ. Mem. 1562.

7. In ſupplicationum etiam aliisque decretis conſultandis ſeniores iunioresque adſeſſores permiſcentor.

IDEM Aug. in Mem. 1563.

8. Supplicationes ſi quando abundauerint copioſius, per Senatus quoque, ſed circa mediam decimam, niſi cauſæ grauitas aliud exegerit, in manus ſumuntor.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Iud. & Adſ. Mem. 1576.

9. Notarij ſupplicationes inexpeditas, Referentesq; earum diebus Sabbathorum ex indice ſuo iudici producto: isque cauſam moræ cognoſcito & emendato.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Iud. & Adſ. Mem. 1584.

10. Supplicationes pro proceſſibus domum ne aſportantor: verum illico ſub audientijs Præſide præſente expediuntor.

TIT. CCXCVII.

De Syndicatu.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 3. tit. 53.

1. Si iudicantium dolus, corruptiove, aut adfectus arguetur, ex ve actis elucebit: victor præter Reuiſionis beneficium, Syndicatus etiam remedio contra iudices experitor.

2. Petendi iudicandique Syndicatus, eadem quæ in Reuiſione forma ſeruator.

TIT. CCXCVIII.

De Termino ordinationis.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 3. tit. 6.

1. Qui ſine termini adiectione proferre quippiam iubetur: ei terminus ordinationis præſtitutus intelligitor.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Beſ. 1573. 22. Iunij.

2. Ordinationis terminus in cauſis extraordinariis decima, in ordinariis viceſima dies eſto.

3. Extra quam ſi quis ad agendum eadem vel proxima audientia teneatur.

IDEM Aug. in Receſ. Spirenſ. 1570.

4. Ordinationis terminum citra ſubmiſſionem pro finali quiſque obtineto: eoque lapſo, dilatio arbitraria, cum comminatione præiudiciali dator.

5. Vbi tamen incontinenti voce concludere ordinatio iubet, ea parte intacta maneto.

IDEM Aug. in Receſ. Ratiſpon. 1576.

6. Vel tempus ipſe Procurator præiudicialiter æque concedito.

TIT. CCXCIX.

De Termino præiudiciali.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Beſ. 1577. 3. Iunij.

1. In locum termini ordinationis Procuratores dehinc præiudiciali termino, vſque dum aliud ſtatuatur, vtuntor.

IDEM Aug. in Rec. Ratiſpon. 1594.

2. Termino finali penitus in Camera exploſo præiudicialis dehinc perpetuum obtineto.

TIT. CCC.

De Termino ad proximam.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Iud. & Adſeſſ. Mem. 1557.

1. Tempus ad proximam fruſtrandi cauſa ne petitor.

Imp-

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Beſ. 1577. 3. Iul.

Contumacia accuſata incontinenti agitor, nec ad proximam dilatio ſub pœna arbitraria ...tor.

IDEM Aug. in Proc. Mem. 1577.

5. Ad proximam, præterquam quibus id caſibus per ordinationem licuerit, dilatio ſub pœnâ eiuſdem ne poſtulator.

TIT. CCCI.

De Terminorum petitione.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 3. tit. 6.

1. Termino ordinationis iuſto anguſtiore, longiorem incontinenti petere fas eſto.
2. Decreto ad probandum admiſſi, terminum ad id petendi ius habento.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Beſ. 1580. 20. Iulij.

3. Prorogatio prorogationis, vel eius vicem nouus terminus, ſine probatione iuſtæ cauſæ, ſub pœna arbitraria ne petitor.

IDEM Aug. in Beſ. 1582. 28. Maij.

4. Omnibus in cauſis tempus pro termino ſimul terminique prorogatione petitor & conceditor: poſtea vlterius tempus ſine probatione impedimenti ne poſtulator.

IDEM Aug. in Mem. 1586. ad dub. Colleg.

5. Si quis dato termino longiorem è veſtigio petat: in arbitrio eſto iudicis vel concedere, vel fraude detecta punire.
6. Termini per ſubſtitutos obtenti, inuito aduerſario reuocatio, petitiove longioris, niſi iuſto errore probato ne eſto.

IDEM Aug. in Deput. Spirenſ. 1600.

7. Procuratores nec vlterioribus reſeruatis aut per ſilentium à termini petitione abſtinento, nec proximam vel ſecundam peritam infecta re tranſmittunto: cauſas iuxta primam inſcriptionem, prælato ſemper nomine impetrantis recte diſtinguunto: fruſtrationes, actionesque aliæ prohibitæ & ex arbitrio puniendæ, adſidue à referentibus protocollique inſpectoribus ſedulo obſeruantor.
8. Termino præiudiciali effluxo, nouus quæcunque tandem cauſa vel ſubſit, vel etiam doceatur, ne petitor.

TIT. CCCII.

De Terminorum conceſſione negationevè.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Camer. Mem. 1557.

1. Termini obtentu tranſactionis fictæ petiti, negantor.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 3. tit. 32.

2. Lite conteſtata appellanti, vel ſi is concluſerit, appellato terminus conceditur.

IDEM Aug. & Cæſ. in Ord. part. 3. tit. 38.

3. Ordinatione præſcripti termini pro diuerſitate rerum, perſonarum, cauſarum temperantor: ſcripta quoque maiori, ſed certo, & vtrique parti æquali numero, Cameræ arbitrio admittuntor, eoq; etiam nomine iuſiurandum exigitur.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Receſ. Auguſtan. 1566.

4. Nullus Procuratorum in terminum longiorem quam ordinatio Iudexve præfinierit, ſiue in iudicio ſeu extra conſentito.

IDEM Aug. in Receſ. Ratiſpon. 1576.

5. Termini petiti & altrinſecus cum præiudicij comminatione conceſſi, hac lege ſub ordinationis pœna acceptantor.

IDEM Aug. in Iud & Adſ. Mem. 1575.

6. Hisque citra prorogationem actionemque effluxis, ſuper præiudicio dehinc pronunciator.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Beſ. 1579. 3. Iunij.

7. Tam pro primo termino, quam prima eiuſdem prorogatione, tempus iuſtum, pro cauſæ, articuli, loci ratione, aliisque circumſtantiis, ipſi cum præiudicio Procuratores vltro citroque capiunto concedunto que.

IDEM Aug. in Iud. & Adſ. Mem. 1578.

8. Procuratores terminos cum præiudicij periculo inuicem concedunto capiuntoque: nec eo nomine ſub pœna arbitraria ſubmittunto.

IDEM Aug. in Receſ. Ratiſpon. 1594.

9. Terminus conceſſus à Procuratoribus ſine ſubmiſſione ſub ordinationis pœna acceptator: perindeque ac ſi præiudicialiter præfixus eſſet, obtineto: idque tum in primo termino, tum primis prorogationibus locum habeto.
10. Si de tempore certatum, ſubmiſſumque fuerit: idoneum pro cauſæ, loci, aliarumque conſiderationum diuerſitate præſtituitor.

Idem Aug. in Dep. Spirenſ. 1600.

11. Procuratore poſt terminum, ſed ante ordinem ſuum defuncto, ſucceſſori eius pro nouo termino breue tempus petenti conceditor.

12. In mandatis ſine clauſula, præter diem Citatione dictam, tempus vlterius pro termino vel prorogatione, ſine probabili cauſa, idque ipſum vnius alteriusve, vel ad ſummum quatuor aut quinque menſium ne dator: ſed nec à procuratoribus inuicem petitor aut conceditor.

13. Ad ſupplicationes pro proceſſibus iudicialiter exhibitas, tempus arbitrarium, nec tamen plus alterum tertiumve menſem, niſi partibus longe remotis conceditor: nec cognitio alia, quam ſi iudicis informatio extraiudicialiter interuenisſet, adhibetor.

14. Commiſſione ad memoriam in iudicio petita, amplius 14. dies, vel alterum tantum procuratores inuicem ne concedunto, neu poſtulanto: ſi faxint, multantor. At Iudici pro rei vſu, partiumve diſtantia arbitrij libertas eſto.

TIT. CCCIII.

De Terminorum præfixione.

Imp. Carolvs V. Aug. & Ferdinandvs Cæſ. in Ordin. part. 3. tit. 6.

1. Si inſtrumenta, litteras, mandata, alia, proferre procuratores decreto iubeantur; terminus ſimul præfigitor.

Idem Aug. & Cæſ. in Ord. part. 3. tit. 16.

2. Probandis articulis negatis terminus arbitrarius præſtituitor.

Idem Aug. & Cæſ. in Ord. part. 3. tit. 31.

3. Appellato actis communicatis, iiſdem reproducendis dies præfinitor.

Imp. Rvdolphvs II. Aug. in Ind. & Adſ. Mem. 1578.

4. Citationibus procul inſinuandis, termini à Præfecto ne nimium breues, ſed de ſententia Iudicum longiuſculi conſtituuntor.

5. Omnibus perpetuo decretis certus terminus continetor.

Idem Aug. in Conſ. 1583.

6. Fatalibus in feriis deſituris, cum alioqui iuſtum reproductioni tempus ſuppeteret, dies ad comparendum prima poſt ferias iuridica ne ſub conditione, ſed pure præſtituitor.

Idem Aug. in Iud. & Adſ. Mem. 1585.

7. In terminis adſignandis, ne procul remotæ partes ab actis priorum inſtantiarum inferendis tempore excludantur, præcauetor.

TIT. CCCIV.

De Terminorum prorogatione.

Imp. Maximilianvs II. Aug. in Proc. Mem. 1575.

1. Termino præiudiciali per decretum ſemel prorogato, probatio vlterior ſine ſubmiſſione ne indulgetor.

Imp. Rvdolphvs II. Aug. in Extr. Mem. 1578.

2. Etiam terminus cautionis procuratoriæ, iuſtis cauſis prolatis probatisque prorogator.

Idem Aug. in Proc. Mem. 1581.

3. In cauſis & articulis priuilegiariis, prorogationum tempora breuiora poſcuntor.

Idem Aug. in Conſ. 1585.

4. Terminorum dies vltima, cetera vtilis, quoad prorogationes continua cenſetor.

Idem Aug. in Receſ. Ratiſpon. 1594.

5. Prorogationes prorogationum citra Iudicis cognitionem ne concedunto: adeoque niſi probatis iuſtis cauſis, nec hæ, nec harum loco noui termini ſub pœna arbitraria petuntor.

TIT. CCCV.

De Terminorum curſu lapſuque.

Imp. Maximilianvs II. Aug. in Iud. & Adſeſſ. Mem. 1562.

1. Termino præiudiciali lapſo, procuratoribus primo ſuo ordine, ante alias omnes cauſas, agere integrum eſto.

Idem Aug. in Proc. Mem. 1575.

2. Terminus non niſi à die factæ in Cancellaria Atteſtationum, Documen[illegible]que copiæ computator: hactenus tamen, ſi de diligentia procuratorum in iis petendis, ex Protonotariorum relatione conſtet.

Idem Aug. in Proc. Mem. 1576.

3. Procuratores atteſtationum copias è Cancellaria petentes, ſchedis diem adſcribunto, earum deinde exempla pro ſui excuſatione edunto: aliter poſt termini finem ne audiuntor.

Imp.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Iud. & Adſ. Mem. 1580.

4. Termini præiudiciales eorumque prorogationes vtiliter cadere intelliguntor.

IOAM Aug. in Beſcheid. 1580. 10. Iul.

5. Ea cauſa ſine proteſtatione Procuratores ſi non ipſo termino, at primo ſuo ordine poſt agunto.

IDAM Aug. in Conſ. 1585.

6. Terminus petitus nec dum impetratus nihilominus à die petitionis decurrito.

IOAM Aug. in Beſcheid. 1585. 7. Iul.

7. Termini morte Procuratoris aduerſi incidente non eo minus fluunto; ac intra eoſdem, ſimulac nouus Procurator ſubierit, primo ordine, quod conueniet, ſub præiudicio peragitor: nouus eo nomine terminus ſub ordinationis pœna, ne petitor.

IDAM Aug. in Beſcheid. 1583. 3. Octob.

8. Prorogatio petita, ac per ſententiam poſtea conceſſa, nec à die petitionis, nec lati decreti computator: ſed cum fine termini prorogati continuator.

IOAM Aug. in Beſcheid. 1585. 23. Aug.

9. Submiſſione ſuper termino pendente, tempus à die petitionis currito: & intra ſpacium ſiuè petitum, ſiue poſtea per ſententiam contractum, ſub præiudicio agitor.

IDAM Aug. in Conſ. 85.

10. Termini in Nonis iuxta & præfixis vtiliter exeunto.

TIT. CCCVI.

De Terminorum præiudicio.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FARDINANDVS Cæſ. in Ordinat. part. 3. tit. 15.

1. Reſpondere per ſententiam iuſſus, ni paruerit, Articuli pro confeſſis habentor.

Imp. FARDINANDVS Aug. in Viſitat. 1556.

2. Litis conteſtatione, vel concluſione in termino prætermiſſa, vtraque pro facta acceptator.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Proc. Mem. 1575.

3. Res tranſactæ Parteſve mortuæ, aut concordiæ tentatæ, vt præiudicium labentis termini deuitetur, non modo allegantor, ſed vna per literas, aliiſve modis probantor.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Iud. & Adſ. Mem. 1578.

4. Alio pacto Procuratores pœnam ne vitanto.

IDAM Aug. in Beſcheid. 1579. 6. Iulii.

5. Procuratores inter ſe colludunto, neu poſt lapſum termini agentem admittunto.

IDAM Aug. in Iud. & Adſ. Mem. 1580.

6. Agenda in euentum ni ſimul & ſemel proferantur, omnium prætermiſſorum pœna præiudicialis eſto.

IDAM Aug. in Conſ. 1585.

7. Termino agendi ad libellum effluxo, contra contumacitèr abſentem, lis tantum pro conteſtata, admiſſis vlterioribus acceptator: deſenſionalium via ne præcluditor.

IDAM Aug. in Deputat. Spirenſ. 1600.

8. Decedente intra terminum ad articulos reſpondendi Procuratore, Pars poſt citationem ad reaſſumendum abſens pro confeſſa ne habetor.

TIT. CCCVII.

De Terminorum obitione.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FARDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 3. tit. 12.

1. Procuratores ante Citationis terminum in iudicio de diligentia ſua ne proteſtantor: ſed eo expectato, tum demum, quod vſus erit, agunto.

2. Idem Citati faciunto, niſi de termino Citationis incerti, aduerſario non comparente, ipſi diem adeſſe probabiliter ſuſpicentor.

IDEM Aug. & Cæſ. in Ord. part. 3. tit. 37.

3. Terminorum tempora exactè ſeruantor, atque etiam in cauſis iam introductis anticipantor.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Beſcheid. 1579. 6. Iulii.

4. Citationum termini certo cogniti ne præoccupantor.

5. Intra prorogationis petitæ tempus, etiam non expectata Iudicis interlocutione, vltro Procuratores agunto.

IDAM Aug. in Receſ. Ratiſponenſ. 1594.

6. Procuratores ipſo obtento termino, primove ſuo ordine, quod agent agunto: nec id verbis fruſtra præmonento, aut pœna arbitraria luunto.

7. Parati tamen, etiam ante diem agere occupanto: ni faciant; terminus pro purificato habetor.

TIT. CCCVIII.

De Termino primo proponendis.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordinar. part. 3. tit. 12.

1. In termino Citatione præfinito, actor compareto, proceſſus executos, ſine nomine exequentis reproducito, ſimul libellum & (ſi Procurator ſit) mandatum paucis verbis exhibeto.

IDEM Aug. & Cæſ. in Ord. part. 3. tit. 31.

2. In cauſis appellationum eadem omnia, ac præterea Inſtrumentum appellationis, vna cum prioris Inſtantiæ actis producuntor.
3. Hæc omnia literarum notis diſtincta deſignantor: contenta ne repetuntor.
4. Actis necdum obtentis, quam cito ea ſe Iudex editurum receperit, documento demonſtrator: vel compulſoriales ſaltim hoc termino petuntor.
5. Id niſi fiat, nec iuſtæ impedimenti cauſæ adferantur: appellatus ſi petet, ſine cunctatione à Citatione abſoluitor.
6. Si loco actorum documentum vel compulſoriales duntaxat reproducentur: libellum edere niſi communicatis actis nemo tenetor.
7. Hoc termino Appellato tempus actorumque deſcribendorum copia conceditor, & Reponſioni terminus ſtatuitor.

IDEM Aug. & Cæſ. in Ord. part. 1. tit. 17.

In primo proceſſuum monitoriorumque Fiſcalium termino, vel de paritione docetor, vel ſæ quare non, allegantor, ſine vlteriori dilatione.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Beſcheid. 1593. 30. Mart.

Citati primo termino adſunto: ad proximam, ſimileſque moras ne petunto: alioqui poſtulatí aduerſario proclama decernitor.

IDEM Aug. in Receſ. Ratiſpon. 1594.

10. In mandatis cum clauſula primo termino, non Actor libellum, ſed Reus cauſas exhibere, cur parere non teneatur, neceſſe habeto.

IDEM Aug. in Beſcheid. 1593. 13. Decemb.

11. Hoc termino inſtrumenta appellationum reproducuntor: & in interlocutoriis *loco libelli* viua voce repetuntor.

TIT. CCCIX.

De Termino ſecundo peragendis.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſar. in Ordinar. part. 3. tit. 13.

1. Secundo termino Reus ni exceptiones dilatorias opponat, litem conteſtari, & libello reſpondere tenetor.
2. Hoc etiam termino vel poſtea quandocunque petetur, de calumnia iurator.
3. Actor deinde libellum ſuum articulatum loco articulorum repetito.
4. Si Reo ſint exceptiones declinatoriæ, aliæve ante litis conteſtationem opponendæ, hoc termino proferuntor.

IDEM Aug. & Cæſ. in Ord. part. 3. tit. 24.

5. Et omnes quidem ſimul, eodemque libello, & articulatim.

IDEM Aug. & Cæſ. in Ord. part. 3. tit. 32.

6. Exceptiones contra appellationis formam vel deuolutionem, aliæve dilatoriæ hic exhibentor: vel libello reſpondetor, liſque pure conteſtator.
7. Actum confeſtim iuſiurandum calumniæ, etſi iam ante in prima inſtantia iuratum, Parte altera vel ambabus petentibus præſtator.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Receſ. Auguſtan. 1570.

8. In appellationibus ab interlocutoriis ſimplicibus, Appellatus exceptionibus cõtra formam appellationis deuolutionemve, aliiſve dilatoriis, in euentum litis conteſtationem ſemper adiicito.
9. In ceteris ſi grauamina articulata fuerint exhibita, Appellatus ſuis contra deuolutionem, formaliave, aliiſve dilatoriis exceptionibus, præter euentualem litis conteſtationem, etiam exceptiones contra grauamina, & in euentum reſponſiones, & defenſionales aliudve quiduis horum loco adnectito: eadem & exceptionibus omiſſis præſtato.
10. Sin libellus editus fuerit ſummarius: extra Reſponſiones, reliqua iam dicta omnia proferuntor.
11. Actum deinde in vtroque puncto, Exceptionum & Euentualis actionis iunctim porro proceditor.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Receſ. Ratiſpon. 1594.

12. In cauſis ſimplicis querelæ, libello exhibito, Reus altero termino litem conteſtator, vel in euentum ſi ſimul exceptiones eam impedientes opponantur; vel ſine iis, pure.

13. Cete-

13. Ceterum libello per ſententiam admiſſo, tum demum articulis, ſi ſint, reſpondetor, defenſionaleſque adduntor.

14. In appellationum cauſis, prius deciſa rata ſunto.

15. In vtriſque, ſi exceptionum prædictarum vna pluresve, vel omnes hoc termino prætermittantur: poſt id locum amplius ne habento: ſed hoc ipſo termino lite conteſtata, vel in contumaciam pro conteſtata acceptata, porro ex præſcripto Ordinationis proceditor.

TIT. CCCX.

De Termino tertio.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordinat. part. 3. tit. 14.

1. Tertio termino additionales ſi opus ſit proferuntor.

IDEM Aug. & Cæſ. in Ord. part. 3. tit. 25.

2. Verum in puncto exceptionum dilatoriarum, vel reſpondetor, vel replicator,

IDEM Aug. & Cæſ. in Ord. part. 3. tit. 33.

3. In appellationum cauſis ſi nec noui quidquam allegare, nec prius allegata probare velint: appellans hoc tertio termino, articulis actiſve repetitis, vel voce vel ſcripto concludito, atque omnia ſimitu producito.

4. Idemque Appellatus vel in inſtanti, vel termino proximo facito, vlteriora ſcripta locum ne habento.

TIT. CCCXI.

De Termino quarto.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſar. in Ordinat. part. 3. tit. 15.

1. Quarto contra articulos excipitor, iiſve reſpondetor: tum & defenſionales & peremptorii articuli producuntor.

2. Iuramentum articulorum hinc vel inde petitum præſtator, eiuſque vigore articuli vel reſponſiones repetuntor.

3. Commiſſarii, ſi videtur, poſtulantor.

Ordin. part. 3. tit. 26.

4. In puncto exceptionum dilatoriarum, vel articuli probantor, vel replicatoriis reſpondetor, duplicatorve, & ſuper Duplicis concluditor.

TIT. CCCXII.

De Termino quinto.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordinat. par. 3. tit. 16.

1. Commiſſarii, ſi non ante factum, coram Deputatis petuntor.

2. Si probatione non opus erit: vno ſcripto totius cauſæ merita diſcutiuntur, eodemque hoc termino concluditor.

IDEM Aug. & Cæſ. in Ord. part. 3. tit. 28.

3. Articulis defenſionalibus ſiue peremptoriis vel reſpondetor, vel replicator.

TIT. CCCXIII.

De Termino ſexto.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſar. in Ordinat. par. 3. tit. 17.

1. Probatorio termino effluxo, publicatio atteſtationum primo ordine petitor: inſtrumenta & iura offeruntor: tempus aduerſario, ni concludere incontinenti malit, conceditor.

IDEM Aug. & Cæſ. in Ord. part. 3. tit. 29.

2. In puncto defenſionalium articuli vel probantor: vel replicatoriis reſpondetor, negatorumque probandorum facultas dator: vel contra duplicationem triplicator, atque hinc inde concluditor.

TIT. CCCXIV.

De Termino ſeptimo.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordinat. part. 3. tit. 18.

1. Probationes exhibitæ, hoc termino à die communicatarum copiarum dinumerando, oppugnantor.

2. Hunc in finem ſcribæ petitarum, traditarumque diem adnotanto: expeditionem tum Procuratoribus, tum Protonotariis ſignificanto, eam rem, cum vſus erit, atteſtaturis.

TIT. CCCXV.

De Terminis reliquis.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin. part. 3. tit. 19.

1. Terminus octauus replicationi, omniumque productioni dicator.

IDEM Aug. & Cæſ. in Ord. part. 3. tit. 20.

2. Nono duplicator.

IDEM Aug. & Cæſ. in Ord. part. 3. tit. 21.

3. Decimo concluſio ſcripta exhibetor.

IDEM Aug. & Cæſ. in Ord. part. 3. tit. 22.

4. Vndecimo idem altrinſecus factitator, vel voce concluditor.

TIT. CCCXVI.

De Terminorum circumductione.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordinat. part. 3. tit. 12.

1. Si neutra Parte primo Citationis termino præſente, actor deinde (ſecunda vel tertia iuridica) compareat, & Reo petente cauſas emanſionis exponat: tum non ſecus quam ipſo termino auditor.

2. Si plures (tribus) iuridicis effluxerint, nemine comparente: terminus circumductus, & Citatio caſſa eſto.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Receſ. Auguſtan. 1566.

3. In cauſis appellationum Terminorum circumductioni locus ne eſto.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Deputat. Spirenſ. 1600.

4. Poſt Citationem tamen ad reaſſumendum, itemque in executionis articulo locus eidem ſine diſtinctione eſto.

5. Termini nemine hinc inde comparente, poſt ſex demum iuridicas circumducti intelliguntor.

TIT. CCCXVII.

De Terminorum reparatione.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordin par. 3. tit. 39.

1. Termini eſſentiales vel præteriti, vel mendoſe habiti, non repoſitione libellorum, ſed paucis verbis inſtaurantor: ſimulque cum ante actorum nuda repetitione & adſertione concluditor.

TIT. CCCXVIII.

De Titulis.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordinat. part. 3. tit. 15.

1. Tertius interueniens titulum cauſæ primum retineto.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Mem. 1550.

2. Libellis, Documentis, aliis, præter inſcriptionem, Partiumque nomina, Procuratores etiam vter Appellans vel Actor ſit, ordinis ſeruandi cauſa præfigunto: titulumque cauſæ primum, vtcunq; perſonæ variauerint, ſeruanto, litis etiam capita adſcribunto.

IDEM Aug. in Camer. Mem. 1557.

3. Inter cognatas earundem ve Partium cauſas recte diſcriminator.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Proc. Mem. 1574.

4. Cauſarum inſcriptionem primam etſi plures conſortes acceſſerint retinento, diſtinctioneq; accurata vtuntor.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Proc. Mem. 1585.

5. Neglecturis pœna arbitraria parata.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Proc. Mem. 1576.

6. Citationi ad reaſſumendum titulus in reproducendo genuinus inſcribitor: Procuratoribus ni fiat, pœna immineto.

Imp. RVDOLPHVS II. Aug. in Deputat. Spirenſ. 1600.

7. Libellos omnes, Exceptionum, Replicationum, Duplicationum & deinceps nominibus, vel à numero ſcriptorum eo cauſæ articulo prolatorum, vtcunque ſecus ab Aduocatis indigitatos deſignanto.

8. Ab interlocutoria ſi appellatum ſit, idipſum titulo tam in pendentibus quam dehinc introducendis cauſis diſerte teſtantor.

TIT.

TIT. CCCXIX.

De Tranſactionibus.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Deputat. Spirenſ. 1557.

1. Tranſactiones cauſarum concluſarum Iudici ſignificanto: aut pœna Procuratori arbitraria irrogator.

TIT. CCCXX.

De Tutoribus & adminiſtratoribus.

Imp. CAROLVS V. Aug. in Reformat. Politiæ 1548. cap. 31.

1. Vt pupillis minoribuſque, quibus nec teſtamento, nec lege contigerint, tutores & curatores dentur, Magiſtratuum cura & prouiſio eſto.

2. Adminiſtrationem nemo niſi Magiſtratus decreto demandatam ſubito. Ex autem decreto, Inuentarium rite conficito, recteque caueto, iuratoque perſonis & rebus ex fide præfuturum, bona in rem ſuam non conuerſurum, nec ſine decreto Magiſtratus obligaturum vel alienaturum, annuas rationes exigente Magiſtratu redditurum, aliaque geſturum vti oportet, ſub hypotheca omnium bonorum.

3. Rerum Eccleſiæ Adminiſtratores ſimiliter tum iurare, tum & rationes conficere ſubiguntor.

V.

TIT. CCCXXI.

De Vectigalibus.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Receſ. Ratiſpon. 1576.

1. Cum vectigalium nouorum exactio, veterumve auctio, ſine Cæſaris & Electorum conſenſu flagellandæ annonæ, perturbandæque quieti publicæ paſſim inſtituta pertineat ad Cæſareæ eminentiæ dignitatiſque Electoriæ iniuriam; Circuli in eam rem inquirunto, & comperta ad Moguntinum deferunto, à Cæſareis Commiſſariis & Electorum Conſiliariis diſpiciunda.

TIT. CCCXXII.

De Viſitatione Cameræ.

Imp. CAROLVS V. Aug. & FERDINANDVS Cæſ. in Ordinat. part. 1. tit. 50.

1. Iudicium Cameræ Kal. Maii annuis per Cæſaris Ordinumque delegatos & Conſiliarios hunc in modum viſitator.

2. Cæſar Spiram Commiſſarios: Moguntinus ſuos, Coelectorumque ſinguli ſingulos per vices Conſiliarios mittunto.

3. Principes bini, ſacri alter, alter prophani ordinis, alternis ipſi veniunto delegantove, ordine eo quo in imperii Senatu ſedent.

4. Prælatorum, Comitum, Ciuitatum nomine ſinguli Conſiliarii adiiciuntor.

5. Conuocati à Moguntino, ſuo quiſque ordine ſumptuque adſunto.

6. Si ſyndicatus reuiſiove poſtulabitur, Iudices idoneos adhibento.

7. Principes etiam adeſſe impediti, ſui ordinis Vicarium ſubſtituunto.

8. Emanentibus ob cauſam morbi (quæ ſola attendenda) quibuſdam, ceteri in inſtituto perſiſtunto.

9. Cæſaris Ordinumque nomine omnes à ſummo ad imum Camerales, corruptelaſque omnes cognoſcendi, corrigendi, amouendi, ſine reſpectu plenum ius poteſtatemque habento: Loco remotorum alios iuxta Ordinationem nominari, à quibus oportebit, exiganto.

10. Superiores hac de re Leges reuocatæ & irritæ ſunto.

11. Ordines Confeſſionis Auguſtanæ, cum aliis ad viſitandum admittuntor.

12. Statutum de Camera querelæ, ſub Kal. Martias ad Moguntinum delatæ, à Viſitatoribus deciduntor.

Imp. FERDINANDVS Aug. in Deputat. Spirenſ. 1557.

13. Conuocati ad viſitandum Ordines, neminem niſi idoneum, iureiurando ſibi deuinctum, & poſt integri anni à Camera vacationem, deleganto.

IDEM Aug. in Receſ. Auguſtan. 1559.

14. Si qui nec comparuerint ipſi, nec mandatarios ſuo loco miſerint, hi viſitatione in annum ſequentem dilata, præſentibus ſumptus itineris manſioniſque omnes reficiunto.

15. At vero Reuiſione Syndicatuve promulgato, hi quorum abſentia, legatorumve iniuſta excluſione mora interuenerit, etiam Exadſeſſoribus peregre ad ſuæ ſententiæ defenſionem nequicquam euocatis, Partibuſque fruſtra circumactis, ſumptus in eam rem factos, vigente per monitoria & executoriales Fiſcali, arbitrio & moderatione Cameræ, refundunto.

16. Salua interim Reuiſione Syndicatuve apud euſdem Viſitatione proxima diſceptandis.

17. Ad

17. Ad viſitationes, Reuiſiones, Syndicatus, ſuos quiſque peculiares iuratoſque Conſiliarios, Syndicos, Senatores intra annum Cameræ non deuinctos mittunto.

18. Sin eorum vnum pluresve recuſari contigerit; de cauſis recuſationum, & vtrum admittendi an excludendi videantur, ipſi Commiſſarii Cæſ. Viſitatoreſque reliqui cognoſcunto.

19. Conuocati ad viſitationem Status ſinguli ſingulos mandatarios adhibento: plures eidem partes ſuas ne committunto, vel ſupraſcriptæ pœnæ locus eſto.

Imp. MAXIMILIANVS II. Aug. in Receſ. Auguſtan. 1566.

20. Si Viſitatorum ſupra tres abſint, Viſitatio in ſequentem annum reiicitor; cæterum, præſentes ad viſitandum progrediuntor.

IDEM Aug. in Receſ. Spirenſ. 1570.

21. Viſitatores primum omnium quæ de perſonis compererint arcana habere, nec vlli præterquam Cæſari, ſuoque Magiſtratui à quo delegati fuerint, enunciare admonentor.

22. Princeps emanens quinque flotenorum millia; ceteri non mittentes, aureos millenos Camerali ærario pœnæ nomine pendunto. Eam pecuniam Fiſcalis per mandata exigito.

23. Nec eo ſecius per abſentiam Principis, dum alias plus terni in vniuerſum non deſiderentur, viſitationis opus peragitor.

24. Denegatorum proceſſuum querelæ ad anni proximi Viſitatores deferuntor: hi negandi cauſis à Collegio cognitis, petentes vel repellunto, vel proceſſus decerni Cameræ imperanto.

IDEM Aug. in Receſ. Ratiſpon. 1576.

25. Moguntino præter Cancellarium & Equeſtris loci vnum, vnum etiam è Iuriſconſultis mittere: Viſitanti Principi duos ſecum Conſiliarios habere liceto.

FINIS.

ANT 1318336